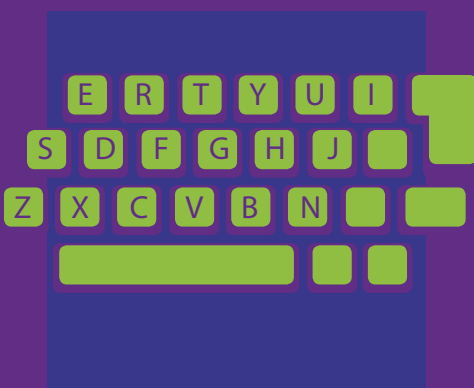

Σχεδιάζοντας πολιτική σε θέματα αναπηρίας

ΕΓΧΕΙΡΙΔΙΟ ΕΚΠΑΙΔΕΥΟΜΕΝΟΥ

ΕΓΧΕΙΡΙΔΙΟ

Σχεδιάζοντας πολιτική σε θέματα αναπηρίας

Ιούνιος 2008

ΥΠΟΥΡΓΕΙΟ ΕΘΝΙΚΗΣ ΠΑΙΔΕΙΑΣ ΚΑΙ ΘΡΗΣΚΕΥΜΑΤΩΝ
ΕΙΔΙΚΗ ΥΠΗΡΕΣΙΑ ΔΙΑΧΕΙΡΙΣΗΣ ΕΠΕΑΕΚ

ΕΥΡΩΠΑΪΚΗ ΕΝΩΣΗ
ΣΥΓΧΡΗΜΑΤΟΔΟΤΗΣΗ
ΕΥΡΩΠΑΪΚΟ ΚΟΙΝΩΝΙΚΟ ΤΑΜΕΙΟ

Η ΠΑΙΔΕΙΑ ΣΤΗΝ ΚΟΡΥΦΗ

Επιχειρησιακό Πρόγραμμα
Εκπαίδευσης και Αρχικής
Επαγγελματικής Κατάρτισης

ΕΘΝΙΚΗ ΣΥΝΟΜΟΣΠΟΝΔΙΑ
ΑΤΟΜΩΝ ΜΕ ΑΝΑΠΗΡΙΑ
"Ε.Σ.Α.μεΑ."
ΜΕΛΟΣ ΤΟΥ ΕΥΡΩΠΑΪΚΟΥ
ΦΟΡΟΥΜ ΑΤΟΜΩΝ ΜΕ ΑΝΑΠΗΡΙΑ

NATIONAL CONFEDERATION
OF DISABLED PEOPLE
"N.C.D.P." - GREECE
MEMBER OF THE EUROPEAN
DISABILITY FORUM

Σχεδιάζοντας πολιτική σε θέματα αναπηρίας

Ιούνιος 2008

Το Έργο συγχρηματοδοτείται
έως 80% από το Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Ταμείο
& 20% από εθνικούς πόρους

Η Εθνική Συνομοσπονδία Ατόμων με Αναπηρία (Ε.Σ.Α.μεΑ.) στο πλαίσιο του Ε.Π. «ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ ΚΑΙ ΑΡΧΙΚΗ ΕΠΑΓΓΕΛΜΑΤΙΚΗ ΚΑΤΑΡΤΙΣΗ» (ΕΠΕΑΕΚ II), ΜΕΤΡΟ 2.5. «Δια Βίου Εκπαίδευση» ΕΝΕΡΓΕΙΑ 2.5.1. «Εναλλακτικές μορφές δια βίου εκπαίδευσης» ΚΑΤΗΓΟΡΙΑ ΠΡΑΞΕΩΝ «Ανάπτυξη των ΙΔΒΕ και λειτουργία προγραμμάτων δια βίου εκπαίδευσης» με συγχρηματοδότηση από το Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Ταμείο (ΕΚΤ), υλοποιεί Έργο με τίτλο: «**ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΗ ΕΝΔΥΝΑΜΩΣΗ ΤΩΝ ΑΤΟΜΩΝ ΜΕ ΑΝΑΠΗΡΙΑ ΚΑΙ ΤΩΝ ΣΤΕΛΕΧΩΝ ΤΩΝ ΑΝΑΠΗΡΙΚΩΝ ΟΡΓΑΝΩΣΕΩΝ**».

Το παρόν εγχειρίδιο εκπονήθηκε στο πλαίσιο του εν λόγω Έργου - ΥΠΟΕΡΓΟ 1 - προκειμένου να αποτελέσει το υλικό εκπαίδευσης των στελεχών του αναπηρικού κινήματος που θα παρακολουθήσουν το εκπαιδευτικό πρόγραμμα με αντικείμενο το σχεδιασμό πολιτικής σε θέματα αναπηρίας, που θα υλοποιηθεί σε διάφορες πόλεις της χώρας, συνολικής διάρκειας 250 ωρών.

Το εγχειρίδιο αυτό στοχεύει να λειτουργήσει ως πρακτικό εργαλείο υποστήριξης των στελεχών του αναπηρικού κινήματος (πρωτοβάθμιων και δευτεροβάθμιων οργανώσεων) ώστε να διεκδικήσουν με ενιαίο και συστηματικό τρόπο τα δικαιώματα των ατόμων με αναπηρία σε όλους τους τομείς της ζωής, την ισότιμη μεταχείριση, την αναγκαία προσβασιμότητα υποδομών, υπηρεσιών και αγαθών και κατ' επέκταση να διασφαλίσουν την κοινωνική ένταξη των ατόμων με αναπηρία.

ΣΥΓΓΡΑΦΙΚΗ ΟΜΑΔΑ ΜΕ ΑΛΦΑΒΗΤΙΚΗ ΣΕΙΡΑ:

Βαρδακαστάνης Ιωάννης
Γούναρη Ειρήνη Μαρία
Λογαράς Δημήτρης
Μπαρμπαλιά Ελένη
Παναός Αριστείδης
Σκορδίλης Αντώνης
Σούλης Σπύρος
Χατζηπέτρου Ανθή
Χριστοφή Μαρίλυ

ΣΧΕΔΙΑΣΜΟΣ - ΕΠΙΜΕΛΕΙΑ:

TEAM WORK COMMUNICATION
Σόλωνος 60, 106 72 Αθήνα
τηλ. 210 3303556-7
www.twc.gr / info@twx.gr

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

ΕΙΣΑΓΩΓΗ	14
ΕΝΟΤΗΤΑ 1	
ΣΥΝΤΟΜΗ ΠΑΡΟΥΣΙΑΣΗ ΤΟΥ ΑΝΑΠΗΡΙΚΟΥ ΚΙΝΗΜΑΤΟΣ ΣΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ ΚΑΙ ΣΤΗΝ ΕΥΡΩΠΗ	17
1.1. ΕΘΝΙΚΗ ΣΥΝΟΜΟΣΠΟΝΔΙΑ ΑΤΟΜΩΝ ΜΕ ΑΝΑΠΗΡΙΑ (Ε.Σ.Α.μεΑ.)	18
1.2. ΟΜΟΣΠΟΝΔΙΕΣ ΣΩΜΑΤΕΙΩΝ ΑΤΟΜΩΝ ΜΕ ΑΝΑΠΗΡΙΑ	24
1.2.1. Πανελλήνια Ομοσπονδία Σωματείων Γονέων και Κηδεμόνων Ατόμων με Αναπηρία (ΠΟΣΓΚΑμεΑ)	24
1.2.2. Πανελλήνια Ομοσπονδία Σωματείων Συλλόγων Ατόμων με Σακχαρώδη Διαβήτη (ΠΟΣΣΑΣΔΙΑ)	26
1.2.3. Ομοσπονδία Κωφών Ελλάδος (ΟΜΚΕ)	27
1.2.4. Πανελλήνια Ομοσπονδία Νεφροπαθών (ΠΟΝ)	29
1.2.5. Εθνική Ομοσπονδία Τυφλών (ΕΟΤ)	30
1.2.6. Ελληνική Ομοσπονδία Θαλασσαιμίας (ΕΟΘΑ)	31
1.2.7. Εθνική Ομοσπονδία Κινητικά Αναπήρων (ΕΟΚΑ)	32
1.2.8. Πανελλήνια Ομοσπονδία Συλλόγων Οικογενειών για την Ψυχική Υγεία (ΠΟΣΟΨΥ)	33
1.2.9. Σύλλογος Προστασίας των Ελλήνων Αιμορροφιλικών	34
1.2.10. Πανελλήνιος Σύνδεσμος Χανσενικών	35
1.2.11. Πανελλήνιος Σύνδεσμος Πασχόντων από Συγγενείς Καρδιοπάθειες	35
1.2.12. Σωματείο Ηπατομεταμοσχευθέντων Ελλάδας	36
1.2.13. Ομοσπονδία Καρκινοπαθών Ελλάδας	36
1.3. ΝΟΜΑΡΧΙΑΚΑ ΣΩΜΑΤΕΙΑ ΑΤΟΜΩΝ ΜΕ ΑΝΑΠΗΡΙΑ	36
1.3.1. Σωματείο Ατόμων με Αναπηρία Ν. Άρτας	37
1.3.2. Δωδεκανησιακός Σύλλογος Ατόμων με Ειδικές Ανάγκες	37
1.3.3 Σωματείο ΑμεΑ Ν. Ρεθύμνης	37
1.4. ΤΟ ΕΛΛΗΝΙΚΟ ΑΘΛΗΤΙΚΟ ΑΝΑΠΗΡΙΚΟ ΚΙΝΗΜΑ	38
1.5. ΤΟ ΕΥΡΩΠΑΪΚΟ ΦΟΡΟΥΜ ΑΤΟΜΩΝ ΜΕ ΑΝΑΠΗΡΙΑ (EUROPEAN DISABILITY FORUM – EDF)	42

ΕΝΟΤΗΤΑ 2

ΘΕΩΡΗΤΙΚΑ ΜΟΝΤΕΛΑ ΠΟΛΙΤΙΚΗΣ ΓΙΑ ΤΗΝ ΑΝΑΠΗΡΙΑ	45
2.1. ΘΕΩΡΙΕΣ ΕΡΜΗΝΕΙΑΣ ΤΗΣ ΑΝΑΠΗΡΙΑΣ	46
2.1.1. Το ιατρικό μοντέλο	46
2.1.2. Το κοινωνικό μοντέλο	47
2.1.3. Το πολυδιάστατο μοντέλο	47
2.2. ΤΟ ΠΡΟΤΥΠΟ ΤΗΣ ΠΡΟΝΟΙΑΚΗΣ ΚΟΙΝΩΝΙΚΗΣ ΠΟΛΙΤΙΚΗΣ – ΤΟ ΠΡΟΤΥΠΟ ΤΩΝ ΑΤΟΜΙΚΩΝ ΔΙΚΑΙΩΜΑΤΩΝ – Ή ΜΙΑ ΝΕΑ ΣΥΝΘΕΣΗ;	48
2.2.1. Βασικές έννοιες για το σχεδιασμό πολιτικής σε θέματα αναπηρίας	49
2.3. ΤΟ ΜΕΓΑΛΟ ΕΛΛΗΝΙΚΟ ΠΑΡΑΔΟΞΟ	51
2.4. ΚΟΙΝΩΝΙΚΟΣ ΑΠΟΚΛΕΙΣΜΟΣ ΚΑΙ ΑΤΟΜΑ ΜΕ ΑΝΑΠΗΡΙΑ	53
2.4.1. Μορφές κοινωνικού αποκλεισμού	53
2.5. ΙΔΙΑΙΤΕΡΑ ΕΥΑΛΩΤΕΣ ΚΑΤΗΓΟΡΙΕΣ ΑΤΟΜΩΝ ΜΕ ΑΝΑΠΗΡΙΑ	56
2.6. ΑΤΟΜΑ ΜΕ ΑΝΑΠΗΡΙΑ ΠΟΥ ΒΙΩΝΟΥΝ ΠΟΛΛΑΠΛΕΣ ΔΙΑΚΡΙΣΕΙΣ ΕΞΑΙΤΙΑΣ ΚΑΙ ΑΛΛΩΝ ΠΑΡΑΓΟΝΤΩΝ	57
2.6.1. Γυναίκες με αναπηρία	57
2.6.2. Νέοι με αναπηρία	57
2.6.3. Μετανάστες με αναπηρία	57
2.6.4. Άτομα με αναπηρία που ζουν σε αγροτικές, νησιωτικές, παραμεθόριες περιοχές	57

ΕΝΟΤΗΤΑ 3

ΝΟΜΟΘΕΣΙΑ ΓΙΑ ΤΗΝ ΑΝΑΠΗΡΙΑ	59
3.1. ΕΘΝΙΚΗ ΝΟΜΟΘΕΣΙΑ ΓΙΑ ΤΗΝ ΑΝΑΠΗΡΙΑ	60
3.1.1. Συνταγματική αναγνώριση κοινωνικών δικαιωμάτων	60
3.1.2. Θέσπιση 3ης Δεκεμβρίου ως Εθνικής Ημέρας ΑμεΑ και αναγνώριση της ΕΣΑμεΑ ως Κοινωνικού Εταίρου	61
3.1.3. Νομοθεσία ανά τομέα	61
3.2. ΝΟΜΟΘΕΣΙΑ ΕΥΡΩΠΑΪΚΗΣ ΕΝΩΣΗΣ ΓΙΑ ΤΗΝ ΑΝΑΠΗΡΙΑ	77
3.2.1. Ευρωπαϊκός Κοινωνικός Χάρτης	78
3.2.2. Ευρωπαϊκός Χάρτης Θεμελιωδών Δικαιωμάτων	81
3.2.3. Οδηγίες	82
3.2.4. Αποφάσεις	98
3.3. ΔΙΕΘΝΕΙΣ ΠΡΑΞΕΙΣ	100
3.3.1. Ηνωμένα Έθνη	100
3.3.2. Συμβούλιο της Ευρώπης	107

ΕΝΟΤΗΤΑ 4

ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΠΟΛΙΤΕΙΑ / ΦΟΡΕΙΣ ΔΗΜΟΣΙΑΣ ΔΙΟΙΚΗΣΗΣ / ΚΟΙΝΩΝΙΚΟΙ ΕΤΑΙΡΟΙ / ΚΟΙΝΩΝΙΑ ΤΩΝ ΠΟΛΙΤΩΝ 119

4.1. ΟΡΓΑΝΩΣΗ ΚΑΙ ΛΕΙΤΟΥΡΓΙΑ ΤΗΣ ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΠΟΛΙΤΕΙΑΣ	121
4.1.1. Το Κοινοβούλιο	121
4.1.2. Η Κυβέρνηση	124
4.1.3. Η Δικαιοσύνη	128
4.2. ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑΚΗ ΔΙΟΙΚΗΣΗ - ΤΟΠΙΚΗ ΑΥΤΟΔΙΟΙΚΗΣΗ Α΄ ΚΑΙ Β΄ ΒΑΘΜΟΥ	129
4.2.1. Η Περιφερειακή Διοίκηση	130
4.2.2. Η Τοπική Αυτοδιοίκηση Β΄ Βαθμού: Οι Νομαρχιακές Αυτοδιοικήσεις της χώρας	130
4.2.3. Η Τοπική Αυτοδιοίκηση Α΄ Βαθμού: Οι Δήμοι και Κοινότητες της χώρας	132
4.3. ΑΝΕΞΑΡΤΗΤΕΣ ΑΡΧΕΣ	133
4.3.1. Ο Συνήγορος του Πολίτη	133
4.3.2. Αρχή Προστασίας Δεδομένων Προσωπικού Χαρακτήρα	134
4.4. ΚΟΙΝΩΝΙΑ ΤΩΝ ΠΟΛΙΤΩΝ	134
4.4.1. Οι Οικονομικοί και Κοινωνικοί Εταίροι της ελληνικής Πολιτείας	135
4.4.2. Οικονομική και Κοινωνική Επιτροπή - Ο.Κ.Ε.	137
4.4.3. Οι Μη Κυβερνητικές Οργανώσεις	137
4.5. ΕΠΙΠΕΔΑ ΔΡΑΣΗΣ ΤΟΥ ΕΘΝΙΚΟΥ ΑΝΑΠΗΡΙΚΟΥ ΚΙΝΗΜΑΤΟΣ ΑΝΑ ΒΑΘΜΙΔΑ ΟΡΓΑΝΩΣΗΣ ΤΟΥ	138
4.5.1. Εθνικό επίπεδο δράσης του αναπηρικού κινήματος	138
4.5.2. Περιφερειακό επίπεδο δράσης του αναπηρικού κινήματος	139
4.5.1. Νομαρχιακό και Τοπικό επίπεδο δράσης του αναπηρικού κινήματος	139

ΕΝΟΤΗΤΑ 5

ΑΠΑΣΧΟΛΗΣΗ ΚΑΙ ΑΤΟΜΑ ΜΕ ΑΝΑΠΗΡΙΑ 141

5.1. Η ΚΑΤΑΣΤΑΣΗ ΤΗΣ ΑΠΑΣΧΟΛΗΣΗΣ ΤΩΝ ΑΤΟΜΩΝ ΜΕ ΑΝΑΠΗΡΙΑ ΣΕ ΕΥΡΩΠΑΪΚΟ ΚΑΙ ΕΘΝΙΚΟ ΕΠΙΠΕΔΟ	142
5.1.1. Αιτίες αποκλεισμού των ατόμων με αναπηρία από την αγορά εργασίας	143
5.2. Η ΕΝΤΑΞΗ ΣΤΗΝ ΑΓΟΡΑ ΕΡΓΑΣΙΑΣ ΑΝΑΦΑΙΡΕΤΟ ΔΙΚΑΙΩΜΑ ΤΩΝ ΑΤΟΜΩΝ ΜΕ ΑΝΑΠΗΡΙΑ	144
5.2.1. Οφέλη από την ένταξη των ατόμων με αναπηρία στην αγορά εργασίας	145
5.2.1. Βοηθητικά εργαλεία για άσκηση πολιτικής πίεσης στον τομέα της απασχόλησης	145
5.3. ΙΣΧΥΟΥΣΕΣ ΕΘΝΙΚΕΣ ΠΟΛΙΤΙΚΕΣ ΓΙΑ ΤΗΝ ΠΡΟΩΘΗΣΗ ΤΗΣ ΕΝΤΑΞΗΣ ΤΩΝ ΑΤΟΜΩΝ ΜΕ ΑΝΑΠΗΡΙΑ ΣΤΗΝ ΑΠΑΣΧΟΛΗΣΗ ΚΑΙ ΤΗΝ ΕΡΓΑΣΙΑ	148
5.3.1. Υφιστάμενα νομοθετικά μέτρα στον τομέα της απασχόλησης των ατόμων με αναπηρία	148
5.3.2. Πρόσθετα υφιστάμενα μέτρα στον τομέα της απασχόλησης των ατόμων με αναπηρία	155
5.4. ΒΑΣΙΚΕΣ ΠΡΟΫΠΟΘΕΣΕΙΣ ΓΙΑ ΤΟ ΣΧΕΔΙΑΣΜΟ ΚΑΙ ΤΗΝ ΕΦΑΡΜΟΓΗ ΠΟΛΙΤΙΚΩΝ ΚΑΙ ΜΕΤΡΩΝ ΕΝΤΑΞΗΣ ΤΩΝ ΑΤΟΜΩΝ ΜΕ ΑΝΑΠΗΡΙΑ ΣΤΗΝ ΑΓΟΡΑ ΕΡΓΑΣΙΑΣ	158
5.4.1. Προτεινόμενα μέτρα προς την ελληνική Πολιτεία προκειμένου να επιτευχθεί η ένταξη των ατόμων με αναπηρία στην αγορά εργασίας	160

ΕΝΟΤΗΤΑ 6

ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ ΚΑΙ ΑΤΟΜΑ ΜΕ ΑΝΑΠΗΡΙΑ	163
6.1. ΕΙΔΙΚΗ ΑΓΩΓΗ ΚΑΙ ΕΙΔΙΚΗ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ ΣΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ	166
6.2. ΔΙΑΡΘΡΩΣΗ ΤΩΝ ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΟΥ ΣΥΣΤΗΜΑΤΟΣ ΤΗΣ ΕΙΔΙΚΗΣ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗΣ - ΣΧΟΛΙΚΕΣ ΜΟΝΑΔΕΣ ΕΙΔΙΚΗΣ ΑΓΩΓΗΣ (Σ.Μ.Ε.Α)	174
6.2.1. Δομές Ειδικής Εκπαίδευσης	175
6.3. ΤΕΧΝΟΛΟΓΙΚΑ ΒΟΗΘΗΜΑΤΑ ΚΑΙ ΣΧΟΛΙΚΗ ΕΝΤΑΞΗ ΤΩΝ ΑΤΟΜΩΝ ΜΕ ΑΝΑΠΗΡΙΑ	177
6.4. Η ΠΡΟΣΒΑΣΗ ΣΤΗΝ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ ΑΝΑΦΑΙΡΕΤΟ ΔΙΚΑΙΩΜΑ ΤΩΝ ΑΤΟΜΩΝ ΜΕ ΑΝΑΠΗΡΙΑ	179
6.5. ΒΑΣΙΚΕΣ ΠΡΟΫΠΟΘΕΣΕΙΣ ΓΙΑ ΤΟ ΣΧΕΔΙΑΣΜΟ ΚΑΙ ΤΗΝ ΕΦΑΡΜΟΓΗ ΠΟΛΙΤΙΚΩΝ ΚΑΙ ΜΕΤΡΩΝ ΓΙΑ ΤΗΝ ΠΡΟΣΒΑΣΗ ΤΩΝ ΑΤΟΜΩΝ ΜΕ ΑΝΑΠΗΡΙΑ ΣΤΗΝ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ	182

ΕΝΟΤΗΤΑ 7

ΚΟΙΝΩΝΙΚΗ ΠΟΛΙΤΙΚΗ ΚΑΙ ΑΤΟΜΑ ΜΕ ΑΝΑΠΗΡΙΑ	187
7.1. ΑΝΑΓΚΗ ΠΟΙΟΤΙΚΟΥ ΕΚΣΥΓΧΡΟΝΙΣΜΟΥ ΤΟΥ ΠΡΟΝΟΙΑΚΟΥ ΣΥΣΤΗΜΑΤΟΣ ΤΗΣ ΧΩΡΑΣ	188
7.2. ΑΝΑΠΤΥΞΗ ΕΝΟΣ ΣΥΣΤΗΜΑΤΟΣ ΚΟΙΝΩΝΙΚΗΣ ΥΠΟΣΤΗΡΙΞΗΣ ΓΙΑ ΕΝΤΑΞΗ ΚΑΙ ΑΥΤΟΝΟΜΙΑ ΤΩΝ ΑΤΟΜΩΝ ΜΕ ΑΝΑΠΗΡΙΑ	190
7.2.1. Μέτρα για την προώθηση της ανεξάρτητης διαβίωσης	191
7.2.2. Μέτρα για τη στήριξη των οικογενειών με παιδιά / άτομα με αναπηρία	194
7.3. ΑΝΑΠΤΥΞΗ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑΤΩΝ ΣΤΗΝ ΚΟΙΝΟΤΗΤΑ	198
7.3.1. Προγράμματα Πρόληψης της Αναπηρίας	198
7.3.2. Προγράμματα ανάπτυξης κοινωνικής συμμετοχής	198
7.4. ΠΡΩΙΜΗ ΔΙΑΓΝΩΣΗ ΚΑΙ ΕΓΚΑΙΡΗ ΠΑΡΕΜΒΑΣΗ ΣΕ ΠΑΙΔΙΑ ΚΑΙ ΑΤΟΜΑ ΜΕ ΑΝΑΠΗΡΙΑ	199
7.5. ΑΝΑΔΟΧΗ ΑΤΟΜΩΝ ΜΕ ΑΝΑΠΗΡΙΑ	201
7.6. ΑΠΟΪΔΡΥΜΑΤΟΠΟΙΗΣΗ	203
7.7. ΑΠΟΚΑΤΑΣΤΑΣΗ	205
7.8. ΑΝΑΒΑΘΜΙΣΗ ΤΟΥ ΤΟΜΕΑ ΥΓΕΙΑΣ	206
7.9. ΤΕΧΝΟΛΟΓΙΑ ΚΑΙ ΑΤΟΜΑ ΜΕ ΑΝΑΠΗΡΙΑ	208

ΕΝΟΤΗΤΑ 8

ΠΡΟΣΒΑΣΙΜΟΤΗΤΑ ΚΑΙ ΑΤΟΜΑ ΜΕ ΑΝΑΠΗΡΙΑ	211
8.1. Η ΕΝΝΟΙΑ ΤΗΣ ΠΡΟΣΒΑΣΙΜΟΤΗΤΑΣ	212
8.2. ΠΡΟΣΒΑΣΙΜΟΤΗΤΑ ΚΑΙ ΣΥΓΧΡΟΝΕΣ ΤΑΣΕΙΣ	215
8.2.1. Προσβασιμότητα και αειφόρος ανάπτυξη	215
8.2.2. Προσβασιμότητα και βιοηθική	216
8.2.3. Προσβασιμότητα και συμμαχίες του αναπηρικού κινήματος	217
8.3. ΒΑΣΙΚΟΙ ΤΟΜΕΙΣ ΕΦΑΡΜΟΓΗΣ ΤΗΣ ΠΡΟΣΒΑΣΙΜΟΤΗΤΑΣ	218
8.3.1. Κτιριακές υποδομές δημόσιας χρήσης	218
8.3.2. Κοινόχρηστοι χώροι	221
8.3.3. Κατοικία	222
8.3.4. Μεταφορές	223
8.3.5. Ενημέρωση- Επικοινωνία - Σήμανση	225
8.3.6. Υπηρεσίες - αγαθά	226
8.4. ΟΙ ΣΥΝΤΕΛΕΣΤΕΣ ΤΗΣ ΕΠΙΤΥΧΙΑΣ	228
8.4.1. Αναπηρικό κίνημα: ο καταλύτης	228
8.4.2. Συνέχεια-συνέπεια: τα προαπαιτούμενα	230
8.4.3. Διάχυση: η οριζόντια και κατακόρυφη διάσταση της προσβασιμότητας	231
8.5. Η ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΠΡΑΓΜΑΤΙΚΟΤΗΤΑ	232
8.6. Η ΔΙΑΣΦΑΛΙΣΗ ΤΗΣ ΠΡΟΣΒΑΣΙΜΟΤΗΤΑΣ ΑΝΑΦΑΙΡΕΤΟ ΔΙΚΑΙΩΜΑ ΤΩΝ ΑΤΟΜΩΝ ΜΕ ΑΝΑΠΗΡΙΑ	232
8.6.1. Στατιστικά στοιχεία	233
8.6.2. Οφέλη από την εφαρμογή της προσβασιμότητας	236
8.6.3. Κόστος εφαρμογής της προσβασιμότητας	238
8.6.4. Ισχύουσα νομοθεσία	240
8.7. ΒΑΣΙΚΕΣ ΠΡΟΫΠΟΘΕΣΕΙΣ ΓΙΑ ΤΟ ΣΧΕΔΙΑΣΜΟ ΚΑΙ ΤΗΝ ΕΦΑΡΜΟΓΗ ΠΟΛΙΤΙΚΩΝ ΚΑΙ ΜΕΤΡΩΝ ΓΙΑ ΤΗΝ ΔΙΑΣΦΑΛΙΣΗ ΤΗΣ ΠΡΟΣΒΑΣΙΜΟΤΗΤΑΣ ΣΤΑ ΑΤΟΜΑ ΜΕ ΑΝΑΠΗΡΙΑ	241
8.7.1. «Σχεδιασμός για όλους» (Universal Design): το εργαλείο για τη διασφάλιση της προσβασιμότητας	241
8.7.2. Η μεθόδευση	242

ΕΝΟΤΗΤΑ 9

ΜΕΣΑ ΜΑΖΙΚΗΣ ΕΝΗΜΕΡΩΣΗΣ ΚΑΙ ΑΤΟΜΑ ΜΕ ΑΝΑΠΗΡΙΑ	245
9.1. Ο ΤΡΟΠΟΣ ΠΑΡΟΥΣΙΑΣΗΣ ΤΩΝ ΑΤΟΜΩΝ ΜΕ ΑΝΑΠΗΡΙΑ ΣΤΑ ΜΜΕ	246
9.1.1. Τα Κριτήρια	246
9.1.2. Επί του περιεχομένου	247
9.2. Η ΠΡΟΣΒΑΣΗ ΤΩΝ ΑΤΟΜΩΝ ΜΕ ΑΝΑΠΗΡΙΑ ΣΤΑ ΜΜΕ ΚΑΙ ΣΤΙΣ ΝΕΕΣ ΤΕΧΝΟΛΟΓΙΕΣ	248
9.2.1. Εννοιολογικά	248
9.2.2. Υφιστάμενη κατάσταση	249
9.2.3. Διαδίκτυο	251
9.3. ΒΑΣΙΚΕΣ ΑΡΧΕΣ ΣΤΟΝ ΤΡΟΠΟ ΠΑΡΟΥΣΙΑΣΗΣ ΤΩΝ ΘΕΜΑΤΩΝ ΑΝΑΠΗΡΙΑΣ	252
9.3.1. Επί του πρακτέου	253
9.3.2. Επί της ουσίας	256
9.3.3. Η δυναμική των επιχειρημάτων	258
9.4. ΣΤΡΑΤΗΓΙΚΗ ΒΕΛΤΙΩΣΗΣ ΤΟΥ ΤΡΟΠΟΥ ΠΑΡΟΥΣΙΑΣΗΣ ΤΩΝ ΘΕΜΑΤΩΝ ΑΝΑΠΗΡΙΑΣ ΣΤΑ ΜΜΕ	260

ΕΝΟΤΗΤΑ 10

ΣΧΕΔΙΑΖΟΝΤΑΣ ΣΤΗΝ ΠΡΑΞΗ ΤΗ ΝΕΑ ΠΟΛΙΤΙΚΗ ΓΙΑ ΤΗΝ ΑΝΑΠΗΡΙΑ / ΠΡΑΚΤΙΚΑ ΕΡΓΑΛΕΙΑ	265
10.1. ΚΑΤΑΡΤΙΣΗ ΕΘΝΙΚΩΝ, ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑΚΩΝ ΚΑΙ ΤΟΠΙΚΩΝ ΣΧΕΔΙΩΝ ΔΡΑΣΗΣ ΓΙΑ ΤΗΝ ΑΝΑΠΗΡΙΑ	266
10.1.1. Χαρακτηριστικά ενός καλού σχεδίου δράσης για την αναπηρία	266
10.1.2. Παραδείγματα από τη διεθνή εμπειρία	281
10.1.3. Εταίροι	283
10.1.4. Από την ιδέα στην πράξη	284
10.2. ΕΘΝΙΚΟ ΣΤΡΑΤΗΓΙΚΟ ΠΛΑΙΣΙΟ ΑΝΑΦΟΡΑΣ 2007 – 2013 ΚΑΙ ΑΤΟΜΑ ΜΕ ΑΝΑΠΗΡΙΑ	286
10.2.1. Η εμπλοκή του αναπηρικού κινήματος σε ευρωπαϊκό επίπεδο	286
10.2.2. Ο Γενικός Κανονισμός των Ταμείων της Ε.Ε., Άρθρο 16: Ένα νέο ευρωπαϊκό κεκτημένο για τα άτομα με αναπηρία	288
10.2.3. Πεδίο εφαρμογής του Άρθρου 16	288
10.2.4. Η υποχρεωτική ενσωμάτωση των Στρατηγικών Κατευθυντήριων Γραμμών για τη Συνοχή στην κατάρτιση του Ε.Σ.Π.Α.	291
10.2.5. Άρση του κοινωνικού αποκλεισμού των ατόμων με αναπηρία και προώθηση της κοινωνικής συνοχής μέσω του Ε.Σ.Π.Α. και των Ε.Π. 2007 – 2013	293
10.2.6. Η Εθνική Συνομοσπονδία Ατόμων με Αναπηρία και οι φορείς - μέλη αυτής ως δυνητικοί δικαιούχοι στην νέα προγραμματική περίοδο	305
10.3. ΔΙΟΡΓΑΝΩΣΗ ΕΚΣΤΡΑΤΕΙΩΝ ΕΝΗΜΕΡΩΣΗΣ – ΕΥΑΙΣΘΗΤΟΠΟΙΗΣΗΣ	305
10.3.1. Τρόποι ενημέρωσης – ευαισθητοποίησης, ενδεικνυόμενοι τρόποι ανά περίπτωση	306
10.3.2. Ποιον πρέπει να επηρεάσουμε	309
10.3.3. Σημεία κλειδιά	310
10.3.4. Η διεξαγωγή της εκστρατείας	314

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ	325
ΠΑΡΑΤΗΜΑ 1	
ΣΥΝΤΟΜΟΓΡΑΦΙΕΣ ΚΑΙ ΟΡΟΛΟΓΙΑ	329
Αλφαβητικός πίνακας συντομογραφιών	330
Αλφαβητικό λεξιλόγιο που αφορά τα ΑμεΑ	332
ΠΑΡΑΤΗΜΑ 2	
ΣΥΜΒΑΣΗ ΓΙΑ ΤΑ ΔΙΚΑΙΩΜΑΤΑ ΤΩΝ ΑΤΟΜΩΝ ΜΕ ΑΝΑΠΗΡΙΑ	335

Εισαγωγή

Του Ιωάννη Βαρδακαστάνη, Προέδρου της Εθνικής Συνομοσπονδίας Ατόμων με Αναπηρία και Προέδρου του Ευρωπαϊκού Φόρουμ Ατόμων με Αναπηρία

Ως άτομα με αναπηρία έχουμε υποστεί και συνεχίζουμε να υφιστάμεθα καθημερινά παραβιάσεις των ανθρωπίνων δικαιωμάτων μας. Για δεκαετίες στερηθήκαμε την πρόσβασή μας σε κοινωνικά αγαθά. Στερηθήκαμε τη δυνατότητα ίσων ευκαιριών και πρόσβασης στην εκπαίδευση, στην απασχόληση, στις νέες τεχνολογίες, στην υγεία και τις κοινωνικές υπηρεσίες, στον αθλητισμό και την ψυχαγωγία, σε αγαθά και υπηρεσίες – στερηθήκαμε τα ανθρώπινα δικαιώματά μας.

Τα τελευταία βέβαια χρόνια, οι αγώνες του αναπηρικού κινήματος - εθνικού, ευρωπαϊκού και παγκόσμιου - έχουν αρχίσει να αποδίδουν καρπούς και η αναπηρία έχει αρχίσει πλέον να αντιμετωπίζεται ως ζήτημα ανθρωπίνων δικαιωμάτων. Οι νοοτροπίες έχουν αρχίσει σταδιακά να αλλάζουν. Η χώρα μας έχει διανύσει μεγάλη απόσταση από τη φιλοσοφία του πατερναλισμού σε μια φιλοσοφία που ο έλεγχος για τη ζωή των ατόμων με αναπηρία ασκείται από τα ίδια τα άτομα με αναπηρία. Η παλιά, παραδοσιακή, βασισμένη στον οίκτο, προσέγγιση θεωρείται ξεπερασμένη και σήμερα πλέον διεκδικούμε το δικαίωμά μας για πλήρη ένταξη στην κοινωνία και πρόσβαση σε όλα τα δικαιώματα που έχουν όλοι οι πολίτες.

Αυτό όμως που εξακολουθούμε να διεκδικούμε είναι τα δικαιώματά μας να διασφαλιστούν δια νόμου. Κοιτάζοντας πίσω στο κίνημα των Πολιτικών Δικαιωμάτων στις Ηνωμένες Πολιτείες, ο Martin Luther King έλεγε: «**Συμφωνώ απόλυτα ότι είναι αδύνατο να αλλάξουμε τις ενδόμυχες αντιλήψεις ενός ατόμου μόνο μέσω της νομοθεσίας. Έτσι και αλλιώς αυτός δεν είναι ο σκοπός της νομοθεσίας. Η νομοθεσία δεν επιχειρεί να αλλάξει τις ενδόμυχες αντιλήψεις κάθε ατόμου, αλλά επιδιώκει να θέσει υπό έλεγχο τις πράξεις και τα αποτελέσματα που προκύπτουν εξαιτίας αυτών των ενδόμυχων αντιλήψεων**» (Απρίλιος 1957). Η νομοθεσία δεν μπορεί να αλλάξει την αντίληψη π.χ. ενός εργοδότη, αλλά μπορεί να τον εμποδίσει να αρνηθεί την απασχόληση, την κατάρτιση ή τη δυνατότητα προαγωγής σ' ένα άτομο αποκλειστικά και μόνο λόγω αναπηρίας.

Η διεκδίκηση τα ανθρώπινα δικαιώματά μας να αντιμετωπίζονται σε ισότιμη βάση με τα δικαιώματα των ατόμων χωρίς αναπηρία, ξεκίνησε με την απαίτηση συμπερίληψης ειδικών άρθρων για την καταπολέμηση των διακρίσεων σε διεθνείς, ευρωπαϊκές και εθνικές συμβάσεις και νομοθεσίες. Τα τελευταία χρόνια υιοθετήθηκε νομικό πλαίσιο για την αντιμετώπιση των διακρίσεων από τα Ηνωμένα Έθνη, την Ευρωπαϊκή Ένωση και τα Κράτη – Μέλη.

Σε διεθνές επίπεδο επιτεύχθηκε η υπογραφή της Διεθνούς Σύμβασης για τα Δικαιώματα των Ατόμων με Αναπηρία. Σε ευρωπαϊκό επίπεδο, μεταξύ άλλων, επιτεύχθηκε η ένταξη αναφοράς για την αναπηρία στο Άρθρο 13 της Συνθήκης της Ευρωπαϊκής Ένωσης καθώς και η Ευρωπαϊκή Οδηγία για την αντιμετώπιση των διακρίσεων λόγω αναπηρίας στον τομέα της απασχόλησης (2000/78/EK). Σε εθνικό επίπεδο επιτεύχθηκε, κατά την αναθεώρηση του Συντάγματος της χώρας (2001), η συμπερίληψη του άρθρου 21 παρ. 6 που αναγνωρίζει το δικαίωμα στα άτομα με αναπηρία να απολαμβάνουν μέτρων που εξασφαλίζουν την αυτονομία, την επαγγελματική ένταξη και τη συμμετοχή τους στην κοινωνική, οικονομική και πολιτική ζωή της χώρας, η ενσωμάτωση της Οδηγίας 2000/78/EK στην εθνική μας νομοθεσία αλλά και η υπογραφή της Διεθνούς Σύμβασης για τα Δικαιώματα των Ατόμων με Αναπηρία από τη χώρα μας.

Η συμπερίληψη των δικαιωμάτων των ατόμων με αναπηρία σε συμβάσεις και νομοθεσία είναι βασική προϋπόθεση στον αγώνα μας για τα ανθρώπινα δικαιώματα. Δυστυχώς όμως από μόνη της μια τέτοια νομική αναγνώριση δεν είναι επαρκής. Το επόμενο βήμα στον αγώνα για μια Ελλάδα ελεύθερη από εμπόδια είναι η εφαρμογή της νομοθεσίας για την καταπολέμηση των διακρίσεων. Οι νομοθετικές διατάξεις διακηρύσσουν δικαιώματα αλλά δυστυχώς δεν τα διανέμουν αυτόματα. Η ισχύς ενός νομικού κειμένου εξαρτάται τόσο από τη δύναμη των διακηρύξεών του όσο και από την εφαρμογή του. Επιπλέον, η εφαρμογή ενός νομικού κειμένου εξαρτάται από την πολιτική πίεση που οι οργανώσεις των ατόμων με αναπηρία είναι σε θέση να ασκήσουν.

Για τα ίδια τα άτομα με αναπηρία υπάρχει η ανάγκη να είναι ενημερωμένα για τα δικαιώματά τους στον τομέα της απασχόλησης, των κοινωνικών υποθέσεων, της πρόσβασης στα μέσα μεταφοράς, στον πολιτισμό. Η έλλειψη πρόσβασης σε αυτά τα δικαιώματα είναι ξεκάθαρο ότι αποτελεί παραβίαση των δικαιωμάτων των ατόμων με αναπηρία. Οι οργανώσεις των ατόμων με αναπηρία και των οικογενειών τους πρέπει να κάνουν αυτές τις νομοθετικές διατάξεις πράξη στη ζωή.

Η ομάδα στόχος του Έργου αυτού είναι τα στελέχη των αναπηρικών οργανώσεων, που είναι οι ίδιοι άτομα με αναπηρία ή εκπροσωπούν άτομα με αναπηρία, καλύπτοντας ένα ευρύ φάσμα αναπηριών, αλλά και οι εργαζόμενοι των αναπηρικών οργανώσεων. Σκοπός του Έργου είναι τα στελέχη των αναπηρικών οργανώσεων ή / και οι εργαζόμενοι σε αυτές να λειτουργήσουν ως ακτιβιστές και συνήγοροι των ατόμων με αναπηρία και να είναι σε ικανή θέση, από τη μία πλευρά να ενημερώνουν τα άτομα με αναπηρία για τα δικαιώματά τους και να τα υποστηρίζουν να δράσουν νομικά και από την άλλη να είναι σε θέση να παρακολουθούν την πραγματική εφαρμογή της νομοθεσίας και να αγωνίζονται για επιπλέον πολιτικές και νομοθετικές πρωτοβουλίες.

Το Έργο θα δώσει στα στελέχη του αναπηρικού κινήματος την απαραίτητη πληροφόρηση προκειμένου να είναι σε θέση να υποστηρίζουν τα άτομα με αναπηρία στον αγώνα τους για τα δικαιώματά τους. Το Έργο αυτό στοχεύει στην παροχή των εργαλείων για την άσκηση των δικαιωμάτων τους.

Τέλος, το Έργο αυτό μπορεί να αποτελέσει ένα πολύ δυνατό μηχανισμό επιρροής πολιτικών στη βάση των ανθρωπίνων δικαιωμάτων. Νομοθεσία και διαπραγμάτευση με τις δημόσιες αρχές και άλλους εμπλεκόμενους φορείς σε όλα τα επίπεδα μπορεί να διασφαλίσει την πλήρη συμμετοχή των ατόμων με αναπηρία στην ελληνική κοινωνία.

ΕΝΟΤΗΤΑ 1

ΣΥΝΤΟΜΗ ΠΑΡΟΥΣΙΑΣΗ ΤΟΥ ΑΝΑΠΗΡΙΚΟΥ ΚΙΝΗΜΑΤΟΣ ΣΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ ΚΑΙ ΣΤΗΝ ΕΥΡΩΠΗ

1.1. ΕΘΝΙΚΗ ΣΥΝΟΜΟΣΠΟΝΔΙΑ ΑΤΟΜΩΝ ΜΕ ΑΝΑΠΗΡΙΑ (Ε.Σ.Α.μεΑ.)

Η Εθνική Συνομοσπονδία Ατόμων με Αναπηρία είναι ο τριτοβάθμιος κοινωνικός και συνδικαλιστικός φορέας του αναπηρικού κινήματος της χώρας. Ιδρύθηκε το 1989 από οργανώσεις ατόμων με αναπηρία και των οικογενειών τους, προκειμένου να υπερασπιστεί θέματα κοινού ενδιαφέροντος για όλες τις κατηγορίες αναπηρίας και να αποτελέσει έναν ανεξάρτητο και ισχυρό φορέα εκπροσώπησης των ατόμων με αναπηρία και των οικογενειών τους στην ελληνική Πολιτεία και κοινωνία.

Σημαντικό ρόλο στη διαδικασία ίδρυσης της Ε.Σ.Α.μεΑ. διαδραμάτισαν ο Πανελλήνιος Σύνδεσμος Τυφλών, ο Πανελλήνιος Σύλλογος Παραπληγικών, ο Πανελλαδικός Σύλλογος Αναπήρων Πολιτών, ο Πανελλήνιος Σύλλογος Προστασίας Ελλήνων Αιμορροφιλικών, ο Πανελλήνιος Σύλλογος Πασχόντων από Μεσογειακή Αναιμία, η Πανελλήνια Ομοσπονδία Συλλόγων Γονέων και Κηδεμόνων Ατόμων με Αναπηρία και η Ομοσπονδία Κωφών Ελλάδας που συναισθάνθηκαν την ανάγκη συνένωσης των δυνάμεών τους προκειμένου να δράσουν από κοινού στον πολιτικό και κοινωνικό χώρο.

Η αμφίδρομη σχέση Ε.Σ.Α.μεΑ. και οργανώσεων – μελών της, όπως αυτή καθορίστηκε από την καταστατική δομή της και την εξέλιξή της σε βάθος χρόνου, συνετέλεσε στη σταδιακή ένταξη όλων των κατηγοριών αναπηρίας μέσα στους κόλπους της.

Αποστολή της Ε.Σ.Α.μεΑ. από την ίδρυσή της έως και σήμερα είναι η καταπολέμηση των διακρίσεων που βιώνουν τα άτομα με αναπηρία, η κατοχύρωση των δικαιωμάτων αυτών και των οικογενειών τους, η προώθηση πολιτικών που συμβάλλουν στην πλήρη συμμετοχή στην κοινωνική, οικονομική, πολιτική και πολιτιστική ζωή της χώρας και η δημιουργία ενός εθνικού πολιτικού πλαισίου για την αναπηρία με έμφαση στην ανάδειξη της κοινωνικοπολιτικής διάστασης αυτής.

Ο ρόλος της Ε.Σ.Α.μεΑ. μέσω της δεκαεπταετίας δυναμικής πορείας της έχει αναγνωριστεί από το σύνολο του πολιτικού και κοινωνικού κόσμου της χώρας. Σταθμό στην ιστορία του εθνικού Αναπηρικού Κινήματος αποτέλεσε η ψήφιση του Ν. 2430/1996 με τίτλο: «Καθιέρωση της 3ης Δεκέμβρη ως Εθνικής Ημέρα των Ατόμων με Αναπηρία» και η αναγνώριση της Ε.Σ.Α.μεΑ. ως η πλέον αντιπροσωπευτικότερη οργάνωση του εθνικού αναπηρικού κινήματος. Από τη θέση αυτή, η Ε.Σ.Α.μεΑ. συμμετέχει θεσμικά στα κέντρα λήψης αποφάσεων και εκπροσωπεί τα άτομα με αναπηρία στο διάλογο με την Ελληνική Πολιτεία.

Επίσης, η Συνομοσπονδία, συναισθανόμενη τη μεγάλη σημασία των αποφάσεων που λαμβάνονται σε επίπεδο Ευρωπαϊκής Ένωσης και τον αντίκτυπο αυτών των αποφάσεων στη ζωή των ατόμων με αναπηρία, έχει αναγνωρίσει την ανάγκη ενεργούς συμμετοχής της σε μια αντιπροσωπευτική ευρωπαϊκή αναπηρική οργάνωση όπως είναι το Ευρωπαϊκό Φόρουμ Ατόμων με Αναπηρία, το οποίο εκπροσωπεί τα άτομα με αναπηρία στο διάλογο με την Ευρωπαϊκή Επιτροπή, το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο, το Συμβούλιο της Ευρώπης και τις άλλες ευρωπαϊκές αρχές.

Σκοποί της Ε.Σ.Α.μεΑ.:

1. Η συνένωση των δυνάμεων των ατόμων με αναπηρία και των οικογενειών τους σε όλη τη χώρα σε ισχυρές και ανεξάρτητες Πρωτοβάθμιες και Δευτεροβάθμιες Οργανώσεις.

Η εκπροσώπηση στην Ε.Σ.Α.μεΑ. όλων των κατηγοριών των ατόμων με αναπηρία και των γονέων και κηδεμόνων αυτών.

Ο συντονισμός της δράσης όλων των οργανώσεων - μελών της Ε.Σ.Α.μεΑ. με στόχο την καταπολέμηση του στιγματισμού, των προκαταλήψεων και των αρνητικών διακρίσεων που βιώνουν τα άτομα με αναπηρία σε όλους τους τομείς της ζωής τους, καθώς επίσης και την καταπολέμηση του κοινωνικού και οικονομικού αποκλεισμού που υφίστανται και την προώθηση της πλήρους ένταξής τους στην ελληνική κοινωνία ως ισότιμοι πολίτες με πλήρη δικαιώματα, χωρίς εκπτώσεις και περιορισμούς.

2. Η προώθηση, η διάδοση και η εμπέδωση στην ελληνική κοινωνία και Πολιτεία και στους θεσμούς αυτής του νομικού, κοινωνικού και πολιτικού πολιτισμού που αναγνωρίζει ότι η αναπηρία είναι υπόθεση ανθρωπίνων δικαιωμάτων.
3. Η οργάνωση συστηματικών εκστρατειών ενημέρωσης της ελληνικής κοινωνίας και Πολιτείας για τα θέματα των ατόμων με αναπηρία, για την προώθηση της αρχής ότι η αναπηρία είναι μέρος της ανθρώπινης ποικιλομορφίας, για την εμπέδωση στη συνείδηση των πολιτών ότι η αναπηρία είναι υπόθεση ανθρωπίνων δικαιωμάτων και για τη δημιουργία θετικών στάσεων των πολιτών απέναντι σε αυτά τα θέματα.
4. Η ανάληψη πρωτοβουλιών και η διεξαγωγή αγώνων προκειμένου να αναγνωριστεί το δικαίωμα των ατόμων με αναπηρία στην αυτοδιάθεση, στην πλήρη συμμετοχή τους στην κοινωνική και οικονομική ζωή της χώρας και στην προώθηση της πλήρους χειραφέτησης αυτών.
5. Η θέσπιση από την ελληνική Πολιτεία συνταγματικών και νομοθετικών διατάξεων με τις οποίες κατοχυρώνονται στην πράξη τα δικαιώματα των ατόμων με αναπηρία και των οικογενειών τους και η συνακόλουθη εκπόνηση μέτρων και πολιτικών από την ελληνική Πολιτεία που άρουν τα κοινωνικά, τα νομικά, τα αρχιτεκτονικά και γενικότερα όλα τα εμπόδια και τις διακρίσεις που εγκλωβίζουν τα άτομα με αναπηρία σε κατάσταση κοινωνικού και οικονομικού αποκλεισμού.
6. Η προάσπιση με κάθε νόμιμο μέσο των δικαιωμάτων και των συμφερόντων των ατόμων με αναπηρία, καθώς επίσης και των οικογενειών τους, ιδιαίτερα δε των πλέον ευάλωτων ατόμων με αναπηρία, μεταξύ των οποίων είναι οι Νέοι με Αναπηρία, οι Γυναίκες με Αναπηρία, οι Μητέρες των Ατόμων με Βαριά Αναπηρία, τα Άτομα με Βαριά Αναπηρία, καθώς επίσης και οι Μετανάστες με Αναπηρία.
7. Η συμμετοχή εκπροσώπων της Ε.Σ.Α.μεΑ. και των Οργανώσεων μελών της σε όλα τα κέντρα λήψης αποφάσεων της χώρας, δημόσια ή ιδιωτικά, που αφορούν άμεσα ή έμμεσα στα άτομα με αναπηρία.
8. Η Ε.Σ.Α.μεΑ. με κάθε νόμιμο και πρόσφορο μέσον δύναται να συμπαρίσταται στις Οργανώσεις μέλη της και στους φορείς μέλη αυτών (νομικά πρόσωπα) ενώπιον κάθε διοικητικής ή δικαστικής αρχής ή οργάνου. Η Ε.Σ.Α.μεΑ. επίσης δύναται να συμπαρίσταται στα ίδια τα άτομα με αναπηρία (φυσικά πρόσωπα) σε οιαδήποτε περίπτωση παραβίασης των ανθρωπίνων και συνταγματικών δικαιωμάτων τους, διασφαλίζοντας μεταξύ άλλων και την τήρηση της αρχής της ίσης μεταχείρισης λόγω αναπηρίας σε όλους τους τομείς της κοινωνικής ζωής, και να τα αντιπροσωπεύει ενώπιον οποιασδήποτε διοικητικής ή δικαστικής αρχής ή οργάνου σε εθνικό, ευρωπαϊκό και διεθνές επίπεδο. Επιπρόσθετα, η Ε.Σ.Α.μεΑ. δύναται, όταν η οικονομική της κατάσταση της το επιτρέπει, να υποστηρίζει και οικονομικά τις Οργανώσεις μέλη της και τους φορείς μέλη αυτών.
9. Η Ε.Σ.Α.με Α. αγωνίζεται διαρκώς για την υλοποίηση της Διεθνούς Σύμβασης του Ο.Η.Ε. για τα Δικαιώματα των Ατόμων με Αναπηρία από κοινού με το προαιρετικό πρωτόκολλο, προκειμένου να επιφέρει τις αναγκαίες προσαρμογές στη νομοθεσία και στις πολιτικές στη χώρα μας προς όφελος των ατόμων με αναπηρία.
10. Η Ε.Σ.Α.μεΑ. αναπτύσσει ισχυρούς δεσμούς με την Κυπριακή Συνομοσπονδία Οργανώσεων Αναπήρων προς όφελος των ατόμων με αναπηρία στην Ελλάδα και στην Κύπρο.
11. Η Ε.Σ.Α.μεΑ. αναλαμβάνει πρωτοβουλίες ενδυνάμωσης των Αναπηρικών Κινήματων στη Βαλκανική Χερσόνησο, στη Μεσόγειο, στην Ευρωπαϊκή Ένωση, σε ολόκληρη την Ευρώπη και διεθνώς. Η Ε.Σ.Α.μεΑ., ως ιδρυτικό μέλος του Ευρωπαϊκού Φόρουμ Ατόμων με Αναπηρία, συμμετέχει ενεργά στην ενδυνάμωση του Ευρωπαϊκού Αναπηρικού Κινήματος και στην εκπόνηση και εφαρμογή σύγχρονης νομοθεσίας και

σύγχρονων πολιτικών από την Ευρωπαϊκή Ένωση για τα άτομα με αναπηρία, προκειμένου να αρθεί η άνιση μεταχείριση και ο κοινωνικός αποκλεισμός σε όλη την επικράτεια της Ευρωπαϊκής Ένωσης.

12. Ο συντονισμός και η συνεργασία με τις Οργανώσεις της Κοινωνίας των Πολιτών, αλλά ιδιαίτερα με τις Οργανώσεις των Κοινωνικών Εταίρων, για θέματα που αφορούν στα άτομα με αναπηρία και τις οικογένειές τους. Ειδικότερα, κατά τη διάρκεια συλλογικών διαπραγματεύσεων η Ε.Σ.Α.μεΑ. υποβάλει στους Κοινωνικούς Εταίρους τις προτάσεις της, προκειμένου μέσω των συλλογικών συμβάσεων μεταξύ εργαζομένων και εργοδοτών να θεσπίζονται μέτρα και πολιτικές προστασίας των ατόμων με αναπηρία και των γονιών τους.

13. Η προώθηση της επιστημονικής έρευνας και μελέτης σχετικά με τα θέματα των ατόμων με αναπηρία, η συνεργασία για αυτό το σκοπό με τριτοβάθμια ιδρύματα της χώρας και του εξωτερικού, καθώς επίσης και με ερευνητικά ινστιτούτα και κέντρα στην Ελλάδα και στο εξωτερικό. Η ένταξη της διάστασης της αναπηρίας ως μέρος της ανθρώπινης ποικιλομορφίας στα αναλυτικά προγράμματα σπουδών της Πρωτοβάθμιας, Δευτεροβάθμιας και Τριτοβάθμιας Εκπαίδευσης. Προκειμένου η Ε.Σ.Α.μεΑ. και το αναπηρικό κίνημα της χώρας συνολικά να αποκτήσουν το δικό τους ερευνητικό φορέα, δύναται η Συνομοσπονδία να ιδρύσει Ινστιτούτο Μελετών και Ερευνών για Θέματα Αναπηρίας.

14. Η θέσπιση και υλοποίηση δημόσιων πολιτικών προώθησης της πλήρους συμμετοχής των ατόμων με αναπηρία στο εκπαιδευτικό σύστημα, σε όλες τις βαθμίδες αυτού, στην επαγγελματική ζωή και σε όλες τις ανθρώπινες δραστηριότητες.

15. Η συνεχής προσπάθεια για τη θέσπιση νομοθεσίας, μέτρων και πολιτικών που διασφαλίζουν την ανεμπόδιστη πρόσβαση των ατόμων με αναπηρία στον κόσμο της εργασίας, διότι για την Ε.Σ.Α.μεΑ. η ανεργία είναι η σκληρότερη μορφή κοινωνικής αναπηρίας. Για τις πλέον ευάλωτες ομάδες των ατόμων με αναπηρία προωθούνται ειδικά μέτρα και πολιτικές, όπως υποστηριζόμενη απασχόληση, προστατευμένη απασχόληση, καθώς και ειδικά οικονομικά, φορολογικά, ασφαλιστικά κίνητρα κ.ά.. Η Ε.Σ.Α.μεΑ. αγωνίζεται για την εκπόνηση και εφαρμογή από την ελληνική Πολιτεία μιας Εθνικής Στρατηγικής για την Επαγγελματική Κατάρτιση και Απασχόληση των Ατόμων με Αναπηρία. Η Ε.Σ.Α.μεΑ. αναζητά την ενεργή συμμετοχή και υποστήριξη των Κοινωνικών Εταίρων, ιδιαίτερα των Οργανώσεων των Εργαζομένων, για την επίτευξη του παραπάνω στόχου.

16. Η θέσπιση νόμων και η εκπόνηση μέτρων και πολιτικών που να διασφαλίζουν το δημόσιο χαρακτήρα του Συστήματος Κοινωνικής Ασφάλισης και Κοινωνικής Προστασίας της χώρας και η εφαρμογή συγκεκριμένων και στοχευόμενων μέτρων υποστήριξης των ατόμων με αναπηρία στον Τομέα των Παροχών και των Συντάξεων από το Δημόσιο Σύστημα Κοινωνικής Ασφάλισης.

17. Η διασφάλιση του δημόσιου και δωρεάν χαρακτήρα του Εθνικού Συστήματος Υγείας και η συνεχής προσπάθεια για τη βελτίωση των Υπηρεσιών αυτού για όλα τα άτομα με αναπηρία και ειδικότερα για τα άτομα με χρόνιες παθήσεις που είναι συχνοί χρήστες των Υπηρεσιών Υγείας. Η ίδρυση και ανάπτυξη στο πλαίσιο του Δημόσιου Εθνικού Συστήματος Υγείας, δομών, υπηρεσιών και Κέντρων Αποκατάστασης εξειδικευμένων για κάθε κατηγορία αναπηρίας. Η ποιοτική και ποσοτική αναβάθμιση αυτών των Υπηρεσιών, με την επαρκή στελέχωσή τους με εξειδικευμένο προσωπικό και την απόκτηση εξοπλισμού σύγχρονης τεχνολογίας, και η διαρκής διεύρυνση των παροχών στον Τομέα της Υγείας είτε από το Ε.Σ.Υ. είτε από τα Ασφαλιστικά Ταμεία.

18. Η διάδοση του θεσμού της ανώνυμης και μη ανταποδοτικής εθελοντικής αιμοδοσίας και της δωρεάς οργάνων και ιστών σώματος και η ανάλογη ενημέρωση του κοινού ως προς αυτά, η συνεχής βελτίωση της έρευνας και μελέτης για την πρόληψη των κληρονομικών ασθενειών και άλλων χρόνιων παθήσεων και η συνεχής διαπαιδαγώγηση των πολιτών αναφορικά με την πρόληψη των ατυχημάτων. Επίσης, η

διασφάλιση του δημόσιου χαρακτήρα, στο πλαίσιο του Δημόσιου Εθνικού Συστήματος Υγείας, των υπηρεσιών αιμοδοσίας και δωρεάς οργάνων και ιστών σώματος και των Κέντρων Μεταμοσχεύσεων.

19. Η καταπολέμηση και εξάλειψη της ιδρυματοποίησης και του ιδρυματισμού των ατόμων με αναπηρία, η θέσπιση δομών διαβίωσης στην κοινότητα, η προώθηση της ανεξάρτητης διαβίωσής τους και η ίδρυση και λειτουργία δομών προστατευμένης διαβίωσης για τα άτομα με αναπηρία που την έχουν ανάγκη. Η προώθηση της θέσπισης από την ελληνική Πολιτεία δημόσιων πολιτικών και η παροχή δημόσιων χρηματοδοτήσεων για τη συγκρότηση και λειτουργία των ανωτέρω δομών. Η διασφάλιση του δημόσιου χαρακτήρα του Τομέα της Πρόνοιας στη χώρα, της βελτίωσης και ανάπτυξής του, της παροχής από τους φορείς που υπάγονται σε αυτών υψηλής ποιότητας υπηρεσιών στήριξης, κοινωνικής προστασίας και ένταξης και η σταθερή και επαρκής χρηματοδότηση του Δημόσιου Τομέα Πρόνοιας από τον κρατικό προϋπολογισμό και από άλλες πηγές δημόσιας χρηματοδότησης για την εύρυθμη λειτουργία του και για τη διαρκή βελτίωση, ανάπτυξη και επέκτασή του.

20. Η ένταξη της διάστασης της αναπηρίας σε όλες τις πολιτικές που εκπονούνται και εφαρμόζονται από την ελληνική Πολιτεία σε εθνικό, περιφερειακό και τοπικό επίπεδο. Η προώθηση της προσβασιμότητας στο δομημένο περιβάλλον, στα μέσα μαζικής μεταφοράς - χερσαία, εναέρια και διαθαλάσσια - στην Κοινωνία της Πληροφορίας, στο διαδίκτυο κ.λπ..

21. Η συμμετοχή των ατόμων με αναπηρία στα πολιτιστικά δρώμενα της χώρας, η ανάπτυξη και υλοποίηση πολιτιστικών προγραμμάτων και η, με κάθε μέσο, άρση των εμποδίων για ελεύθερη και ανεμπόδιστη συμμετοχή αυτών στην πολιτιστική ζωή της χώρας.

22. Η εκπόνηση και εφαρμογή για τα άτομα με αναπηρία προγραμμάτων κοινωνικής ένταξης, ψυχαγωγίας, ελεύθερου χρόνου, πολιτισμού και μαζικού αθλητισμού.

23. Η εκπόνηση και εφαρμογή προγραμμάτων για τα άτομα με αναπηρία σε όλη τη χώρα που συγχρηματοδοτούνται από την Ελλάδα και την Ευρωπαϊκή Ένωση, τα οποία μεταξύ των άλλων μπορούν να αφορούν στη δια βίου μάθηση, στην επιμόρφωση, στην κατάρτιση, στην ενημέρωση - ευαισθητοποίηση, στην εκπόνηση ερευνών και μελετών και γενικότερα η υλοποίηση κάθε είδους προγράμματος, είτε από μόνη της είτε από κοινού με άλλους φορείς του δημόσιου ή ιδιωτικού τομέα, όπως κάθε φορά προβλέπεται από την κείμενη νομοθεσία.

24. Η εκπόνηση και εφαρμογή προγραμμάτων επείγουσας αναπτυξιακής, ανθρωπιστικής ή επισιτιστικής βοήθειας υπέρ των ατόμων με αναπηρία σε αναπτυσσόμενες χώρες, είτε από μόνη της, είτε σε συνεργασία με άλλες Μη Κυβερνητικές Οργανώσεις που έχουν πιστοποιηθεί για αυτόν το σκοπό.

25. Η συμμετοχή της Ε.Σ.Α.μεΑ. στους αγώνες του λαού για τα γενικότερα εθνικά και κοινωνικοοικονομικά ζητήματα.

Καταστατική Δομή και Σύνθεση της Ε.Σ.Α.μεΑ.

Η σύνθεση, η οργανωτική δομή και η δράση της Ε.Σ.Α.μεΑ. από την ίδρυσή της έως και σήμερα καθορίστηκαν από το ιδρυτικό Καταστατικό της, στο οποίο επήλθαν, μέσα στην πάροδο των 19 χρόνων λειτουργίας της, σημαντικές συμπληρώσεις και τροποποιήσεις, που στόχο είχαν τη δημιουργία ενός πιο ανοιχτού, πιο λειτουργικού και πιο συμμετοχικού αναπηρικού κινήματος, το οποίο καλείται να ανταπεξέλθει στις νέες κοινωνικές και πολιτικές εξελίξεις που σημειώνονται σε εθνικό ευρωπαϊκό και διεθνές επίπεδο.

Κυρίαρχο όργανο της Συνομοσπονδίας είναι το Πανελλαδικό Συνέδριο των Αντιπροσώπων των Ομοσπονδιών και Σωματείων της δύναμής της. Αυτό αποφασίζει για όλα τα ζητήματα που αφορούν

στη Συνομοσπονδία. Στο Πανελλαδικό Συνέδριο της Συνομοσπονδίας συμμετέχουν εκατοντάδες αντιπρόσωποι από όλους τους πρωτοβάθμιους φορείς που ανήκουν στη δύναμη των φορέων-μελών της, γεγονός που δεικνύει τη συλλογικότητα και τις δημοκρατικές αρχές στις οποίες στηρίζεται το αναπηρικό κίνημα.

Το Γενικό Συμβούλιο, το οποίο εκλέγεται από το Πανελλαδικό Συνέδριο, είναι το καταστατικό όργανο που διοικεί τη Συνομοσπονδία και αποτελείται από σαρανταεννέα (49) μέλη, εκ των οποίων δεκαπέντε (15) περίπου είναι γονείς των ατόμων με αναπηρία που δεν αυτοεκροσωπούνται και τριαντατέσσερα (34) άτομα με αναπηρία που προέρχονται από τις Εθνικές Ομοσπονδίες- Πανελλήνιους Συλλόγους και Περιφερειακές Ομοσπονδίες των Ατόμων με Αναπηρία.

Η Εκτελεστική Γραμματεία εκλέγεται από το Γενικό Συμβούλιο και αποτελείται από δεκαπέντε (15) μέλη. Τα μέλη αυτά είναι άτομα με αναπηρία καθώς και γονείς ατόμων με αναπηρία. Η δικαιοδοσία της Εκτελεστικής Γραμματείας συνοψίζεται κυρίως στην εκτέλεση των αποφάσεων του Γενικού Συμβουλίου.

Τα μέλη της Ε.Σ.Α.μεΑ. διακρίνονται σε Τακτικά, Συνεργά, Αρωγά, και Επίτιμα.

Τακτικά μέλη είναι:

α) Οι Ομοσπονδίες Σωματείων Ατόμων με Αναπηρία, που εκπροσωπούν συγκεκριμένη κατηγορία Ατόμων με Αναπηρία ή συγγενικές κατηγορίες Ατόμων με Αναπηρία και είναι φορείς εθνικής εμβέλειας (ένας φορέας για κάθε αμιγή, ομοειδή ή συγγενική κατηγορία Ατόμων με Αναπηρία). Στο δυναμικό των ανωτέρω Ομοσπονδιών, που αποτελούν τους δευτεροβάθμιους φορείς του αναπηρικού κινήματος, ανήκουν τα πρωτοβάθμια σωματεία που εκπροσωπούν τις αντίστοιχες κατηγορίες αναπηρίας.

Οι Ομοσπονδίες, τακτικά μέλη της Ε.Σ.Α.μεΑ., είναι:

- Πανελλήνια Ομοσπονδία Σωματείων Γονέων και Κηδεμόνων Ατόμων με Αναπηρία -Π.Ο.Σ.Γ.Κ.ΑμεΑ
- Πανελλήνια Ομοσπονδία Σωματείων Συλλόγων Ατόμων με Σακχαρώδη Διαβήτη - Π.Ο.Σ.Σ.Α.Σ.ΔΙΑ.
- Ομοσπονδία Κωφών Ελλάδος - ΟΜ.Κ.Ε.
- Πανελλήνια Ομοσπονδία Νεφροπαθών - Π.Ο.Ν.
- Εθνική Ομοσπονδία Τυφλών - Ε.Ο.Τ.
- Ελληνική Ομοσπονδία Θαλασσαιμίας - Ε.Ο.Θ.Α.
- Εθνική Ομοσπονδία Κινητικά Αναπήρων - Ε.Ο.Κ.Α.
- Πανελλήνια Ομοσπονδία Συλλόγων Οικογενειών για τη Ψυχική Υγεία - Π.Ο.Σ.Ο.Ψ.Υ.

β) Οι Πανελλήνιοι Σύνδεσμοι και Σωματεία Ατόμων με Αναπηρία, που εκπροσωπούν συγκεκριμένη κατηγορία Ατόμων με Αναπηρία, ομοειδή ή συγγενικές κατηγορίες Ατόμων με Αναπηρία και είναι εθνικής εμβέλειας (ένας φορέας για κάθε αμιγή, ομοειδή ή συγγενική κατηγορία Ατόμων με Αναπηρία). Στο δυναμικό των ανωτέρω Πανελλήνιων Συνδέσμων, που αποτελούν τους δευτεροβάθμιους φορείς του αναπηρικού κινήματος, ανήκουν τα πρωτοβάθμια σωματεία που εκπροσωπούν τις αντίστοιχες κατηγορίες αναπηρίας.

Οι προαναφερόμενες οργανώσεις που δραστηριοποιούνται σε εθνικό επίπεδο και προωθούν μέτρα και πολιτικές για τη βελτίωση των συνθηκών ζωής των κατηγοριών αναπηρίας που εκπροσωπούν είναι οι ακόλουθες:

- Σύλλογος Προστασίας Ελλήνων Αιμορροφιλικών
- Πανελλήνιος Σύνδεσμος Χανσενικών
- Πανελλήνιος Σύνδεσμος Πασχόντων από Συγγενείς Καρδιοπάθειες
- Σωματείο Ηπατομεταμοσχευμένων Ελλάδος
- Ομοσπονδία Καρκινοπαθών Ελλάδας

γ) Περιφερειακές Ομοσπονδίες Ατόμων με Αναπηρία και Γονιών αυτών, που οι σκοποί τους είναι ομοειδείς με τους σκοπούς της Ε.Σ.Α.μεΑ. εφαρμοζόμενοι στα γεωγραφικά όρια της συγκεκριμένης Περιφέρειας. Στο δυναμικό των ανωτέρω Ομοσπονδιών, που είναι δευτεροβάθμιοι φορείς, ανήκουν τα Νομαρχιακά Σωματεία Ατόμων με Αναπηρία, οι Τοπικές Ενώσεις και τα Παραρτήματα Πανελληνίων Συνδέσμων και Σωματείων Ατόμων με Αναπηρία, τα Σωματεία Ατόμων με Αναπηρία και τα Σωματεία Γονέων και Κηδεμόνων Ατόμων με Αναπηρία που έχουν την έδρα τους στα γεωγραφικά όρια της συγκεκριμένης Περιφέρειας.

Οι Περιφερειακές Ομοσπονδίες που μέχρι σήμερα έχουν συσταθεί είναι οι εξής:

- Περιφερειακή Ομοσπονδία Θεσσαλίας
- Περιφερειακή Ομοσπονδία Μακεδονίας
- Περιφερειακή Ομοσπονδία Κεντρικής Μακεδονίας
- Περιφερειακή Ομοσπονδία Ηπείρου
- Περιφερειακή Ομοσπονδία Δ. Ελλάδας
- Περιφερειακή Ομοσπονδία Κρήτης

Προβλέπεται η σύσταση και των υπολοίπων επτά Περιφερειακών Ομοσπονδιών.

Μέσω αυτών εκπροσωπούνται όλες οι κατηγορίες ατόμων με αναπηρία μιας συγκεκριμένης Περιφέρειας. Βασικός ρόλος τους είναι ο συντονισμός των πρωτοβάθμιων φορέων μελών τους που δρουν στα όρια της συγκεκριμένης Περιφέρειας και η συμμετοχή τους στην οικεία Περιφερειακή Διοίκηση και Τοπική Αυτοδιοίκηση Α΄ και Β΄ Βαθμού. Επιπρόσθετα, εντός των ορίων της Περιφέρειας, στην οποία δραστηριοποιείται η κάθε Περιφερειακή Ομοσπονδία, μπορεί να συνεργάζεται με φορείς της Κοινωνίας των Πολιτών και την Εκκλησία.

Η ίδρυση των Περιφερειακών Ομοσπονδιών της Ε.Σ.Α.μεΑ. προήλθε από την ανάγκη ενδυνάμωσης του αναπηρικού κινήματος κυρίως σε Περιφερειακό επίπεδο καθώς και από την ίδρυση ολοένα και περισσότερων νομαρχιακών σωματείων, τα οποία αποτελούν πρωτοβάθμιους φορείς που δρουν σε νομαρχιακό και τοπικό επίπεδο. Η συνένωση όλων των πρωτοβάθμιων σωματείων κάθε Περιφέρειας, ο αλληλέγγυος αγώνας τους καθώς και η ενωτική τους φωνή προς όλες τις αρμόδιες αρχές της Περιφέρειας, με την συμπαράσταση και αρωγή της Ε.Σ.Α.μεΑ., έχει αποδειχθεί στην πράξη ότι αυξάνουν τη δυναμική του αναπηρικού κινήματος.

δ) Νομαρχιακά Σωματεία Ατόμων με Αναπηρία. Τα Νομαρχιακά Σωματεία εκείνων των Περιφερειών στις οποίες ακόμη δεν έχουν ιδρυθεί Περιφερειακές Ομοσπονδίες ΑμεΑ ανήκουν απευθείας στο δυναμικό της Ε.Σ.Α.μεΑ. Σε εκείνες τις Περιφέρειες, στις οποίες έχουν συσταθεί Περιφερειακές Ομοσπονδίες ΑμεΑ, τα Νομαρχιακά Σωματεία αυτών εκπροσωπούνται στην Ε.Σ.Α.μεΑ μέσω των Περιφερειακών Ομοσπονδιών τους. Τα Νομαρχιακά Σωματεία μπορούν να αναπτύξουν στενή συνεργασία και να δικτυωθούν εντός της Νομαρχιακής και Τοπικής Αυτοδιοίκησης στην οποία δραστηριοποιούνται με φορείς της Κοινωνίας των Πολιτών και με την Εκκλησία.

Συνεργά μέλη μπορούν να γίνουν ερευνητικά κέντρα, καταναλωτικοί συνεταιρισμοί κ.λπ.

Αρωγά μέλη γίνονται, με απόφαση του Γενικού Συμβουλίου της Ε.Σ.Α.μεΑ., νομικά ή φυσικά πρόσωπα που δεν είναι άτομα με αναπηρία και τα οποία επιθυμούν να συνεργασθούν με την Ε.Σ.Α.μεΑ. και να προσφέρουν σ' αυτήν, οικονομική, υλική και ηθική βοήθεια.

Επίτιμα μέλη μπορούν να ανακηρυχτούν, με απόφαση του Γενικού Συμβουλίου της Ε.Σ.Α.μεΑ., νομικά ή φυσικά πρόσωπα που προσφέρουν ή προσέφεραν τις υπηρεσίες τους για την επίτευξη των σκοπών της Ε.Σ.Α.μεΑ.

Τέλος, τα Συνεργά, τα Αρωγά και τα Επίτιμα μέλη, δεν ασκούν διοίκηση και εγγράφονται σε ειδικά μητρώα της Ε.Σ.Α.μεΑ.

1.2. ΟΜΟΣΠΟΝΔΙΕΣ ΣΩΜΑΤΕΙΩΝ ΑΤΟΜΩΝ ΜΕ ΑΝΑΠΗΡΙΑ

1.2.1. Πανελλήνια Ομοσπονδία Σωματείων Γονέων και Κηδεμόνων Ατόμων με Αναπηρία (Π.Ο.Σ.Γ.Κ.Α.μεΑ.)

Με τον όρο «άτομα με βαριές αναπηρίες και πολλαπλές ανάγκες εξάρτησης» εννοούμε άτομα που έχουν βαριά αναπηρία (νοητική υστέρηση, αυτισμό, νευροψυχική διαταραχή, νευρολογικά σύνδρομα, ασθένειες κυτταρικής ανάπτυξης και άλλες νευροψυχιατρικές διαταραχές), η οποία μπορεί να συνοδεύεται και από άλλες αναπηρίες (π.χ. τυφλότητα, κώφωση).

Τα άτομα με βαριά αναπηρία και πολλαπλές ανάγκες εξάρτησης εξαιτίας της πολλαπλότητας ή της βαρύτητας της αναπηρίας και της έλλειψης αυτονομίας είναι ιδιαίτερα ευάλωτα σε όλες τις μορφές αρνητικής διάκρισης και συχνά τα θεμελιώδη δικαιώματά τους καταπατούνται.

Το 1981 τα σωματεία των γονέων ατόμων με αναπηρία της χώρας αποφάσισαν να δημιουργήσουν την Πανελλήνια Ομοσπονδία Σωματείων Γονέων και Κηδεμόνων Ατόμων με Αναπηρία (ΠΟΣΓΚΑμεΑ). Η Ομοσπονδία αποτελεί το δευτεροβάθμιο κοινωνικό – συνδικαλιστικό όργανο των γονέων που έχουν παιδιά / άτομα με νοητική στέρωση, αυτισμό, ψυχοσωματικές και πολλαπλές αναπηρίες. Οι γονείς καλούνται να συνδικαλιστούν για να διεκδικήσουν όσα δικαιούνται τα παιδιά τους, διότι η βαρύτητα των αναπηριών των παιδιών δεν επιτρέπει στα ίδια να το πράξουν.

Στόχοι της Π.Ο.Σ.Γ.Κ.Α.μεΑ.:

- Η προάσπιση με κάθε νόμιμο μέσο των ηθικών, κοινωνικών και υλικών συμφερόντων των ατόμων με αναπηρία, των γονιών και των κηδεμόνων αυτών.
- Η καλύτερη και απρόσκοπτη λειτουργία των Ειδικών Βρεφονηπιακών Σταθμών, Ειδικών Νηπιαγωγείων, Ειδικών Σχολείων, Επαγγελματικών Σχολών και άλλων Εκπαιδευτικών Μονάδων, ώστε όλα τα Άτομα με Αναπηρία να μπορούν να εκπαιδεύονται.
- Η καλύτερη ποιότητα ζωής των ατόμων με αναπηρία που διαμένουν σε Ιδρύματα, Οικοτροφεία και σε Μονάδες Αποκατάστασης.
- Η συνεχής προσπάθεια για την ένταξη των ατόμων με αναπηρία στην παραγωγική διαδικασία, με την ίδρυση προστατευμένων εργαστηρίων για την απασχόληση εκείνων που δεν δύνανται να ενταχθούν στην ελεύθερη αγορά εργασίας.
- Η μέριμνα για ψήφιση νομοθετικών ρυθμίσεων για την εκπαίδευση, την επαγγελματική κατάρτιση και την απασχόληση, τη συνταξιοδότηση και την ασφάλιση, την ίδρυση κέντρων περίθαλψης και φιλοξενίας για άτομα με βαριές αναπηρίες, την ίδρυση ξενώνων, προτύπων κατοικιών - μονάδων αυτόνομης διαβίωσης.
- Η συνεργασία με άλλες οργανώσεις ατόμων με αναπηρία στο εσωτερικό και το εξωτερικό.
- Η προσπάθεια για βελτίωση των συνθηκών διαβίωσης των Ατόμων με Αναπηρία και του υφιστάμενου θεσμικού πλαισίου στη χώρα μας.
- Η ανάπτυξη του Ειδικού Αθλητισμού, με τη δημιουργία Αθλητικού Τμήματος. Η συμμετοχή σε Αθλητικές

Επιτροπές, όπου αυτές λειτουργούν, καθώς και στην Αθλητική Ομοσπονδία Ατόμων με Αναπηρία.

- Η απαίτηση για συμμετοχή εκπροσώπων της Ομοσπονδίας στα Κέντρα Λήψης Αποφάσεων, για θέματα που την αφορούν.
- Η προσπάθεια για πλήρη και συνεχή εναρμόνιση του Ελληνικού με το Διεθνές Θεσμικό Πλαίσιο.

Δράσεις της Π.Ο.Σ.Γ.Κ.Α.μεΑ. σε εθνικό και διεθνές επίπεδο:

Σε εθνικό επίπεδο, η Ομοσπονδία συμμετέχει στο τμήμα Ειδικής Αγωγής του Παιδαγωγικού Ινστιτούτου, σε Επιτροπή του Υπουργείου Εθνικής Παιδείας και Θρησκευμάτων για την 3η Δεκέμβρη, σε Διοικητικά Συμβούλια Κέντρων Αποθεραπείας και Αποκατάστασης και σε Επιτροπές Υπουργείων.

Η Π.Ο.Σ.Γ.Κ.Α.μεΑ. αναδεικνύει τα προβλήματα που ανακύπτουν σε δομές και υπηρεσίες που αφορούν παιδιά / άτομα με βαριές αναπηρίες (ιδρύματα κλειστής περίθαλψης κ.λπ.) και αγωνίζεται για την προώθηση λύσεων που θα διασφαλίσουν την εύρυθμη λειτουργία τους.

Η Π.Ο.Σ.Γ.Κ.Α.μεΑ. υλοποιεί το Κατασκηνωτικό Πρόγραμμα του Υπουργείου Υγείας και Κοινωνικής Αλληλεγγύης για τα Άτομα με Αναπηρία. Το Πρόγραμμα αυτό ξεκίνησε το 1985 με συμμετοχή δύο φορέων και 80 παιδιών στην κατασκήνωση της Κερατέας, με ευθύνη του Κοινωνικού Κέντρου Οικογένειας-Νεότητας (Κ.Κ.Ο.Ν.) και του Υπουργείου Υγείας-Πρόνοιας για την κάλυψη των συνοδών.

Χρόνο με το χρόνο, το Πρόγραμμα άρχισε να εξελίσσεται με τη συμμετοχή όλο και περισσότερων παιδιών και με μεγαλύτερη συμμετοχή του Υπουργείου, με αποτέλεσμα την έκδοση του Π.Δ. 512/88, το οποίο ρύθμιζε τη λειτουργία του Κατασκηνωτικού Προγράμματος και ιδιαίτερα την αναλογία κατασκηνωτών-συνοδών, βάσει της αναπηρίας κάθε παιδιού.

Το 1994, το Υπουργείο με απόφασή του, διαθέτει πλέον τα χρηματικά ποσά για την πληρωμή των συνοδών στην Π.Ο.Σ.Γ.Κ.Α.μεΑ., κάτι το οποίο ισχύει μέχρι και σήμερα. Η Ομοσπονδία στην αρχή κάθε έτους, σε συνεργασία με το Υπουργείο και τις κατά τόπους Νομαρχίες, τακτοποιεί διαδικαστικά θέματα, όπως οι κατασκηνωτικοί χώροι, ο αριθμός των παιδιών για κάθε κατασκήνωση, ο αριθμός των συνοδών. Επισημαίνεται ότι, τα ΑμεΑ που συμμετέχουν στο Πρόγραμμα δεν καταβάλλουν κανένα αντίτιμο. Σήμερα το Πρόγραμμα φιλοξενεί πάνω από 3.200 παιδιά-ΑμεΑ από όλους τους φορείς-μέλη ή μη μέλη της Π.Ο.Σ.Γ.Κ.Α.μεΑ. και απασχολεί 1.200 συνοδούς.

Το 2007, η Π.Ο.Σ.Γ.Κ.Α.μεΑ. σε συνεργασία με το Υπουργείο Υγείας και Κοινωνικής Αλληλεγγύης πέτυχε την ένταξη του Κατασκηνωτικού Προγράμματος στο Ε.Π. "ΥΓΕΙΑ - ΠΡΟΝΟΙΑ", με τίτλο: «ΕΙΔΙΚΟ ΚΑΤΑΣΚΗΝΩΤΙΚΟ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ ΓΙΑ ΑμεΑ», ΜΕΤΡΟ 3.2. "Σταδιακή επανένταξη των ατόμων με αναπηρίες στην κοινωνικο-οικονομική ζωή και προώθηση στην αυτόνομη διαβίωση". Το Πρόγραμμα συγχρηματοδοτείται από την Ευρωπαϊκή Ένωση.

Επίσης, η Ομοσπονδία προσπαθεί να στηρίξει τα σωματεία γονέων προκειμένου και αυτά με τη σειρά τους να βοηθήσουν τους γονείς που δραστηριοποιούνται μέσα σε αυτά. Ο ρόλος των γονέων είναι καθοριστικής σημασίας και κατά συνέπεια η επαγγελματική και εξειδικευμένη υποστήριξη τους αναγκαία, προκειμένου το παιδί με αναπηρία να αντιμετωπιστεί ως φορέας δικαιωμάτων μέσα στο οικογενειακό περιβάλλον.

Σε ευρωπαϊκό και διεθνές επίπεδο, η Ομοσπονδία συνεργάζεται με αντίστοιχα συνδικαλιστικά όργανα του εξωτερικού ανταλλάσσοντας εμπειρίες με γονείς από χώρες πιο προηγμένες σε δομές και δράσεις που σχετίζονται με την αναπηρία. Συγκεκριμένα, η Ομοσπονδία είναι μέλος της Ευρωπαϊκής Οργάνωσης INCLUSION EUROPE, της Διεθνούς Οργάνωσης INCLUSION INTERNATIONAL και συμμετέχει και στο Ευρωπαϊκό Δίκτυο της Οργάνωσης Lebenshilfe.

1.2.2. Πανελλήνια Ομοσπονδία Σωματείων Συλλόγων Ατόμων με Σακχαρώδη Διαβήτη (Π.Ο.Σ.Σ.Α.Σ.ΔΙΑ)

Ο Σακχαρώδης Διαβήτης Τύπου 1 ή ινσουλινοεξαρτώμενος είναι ένα χρόνια νόσημα που εμφανίζεται στην παιδική ή νεανική ηλικία. Η καταστροφή των κυττάρων Β του παγκρέατος έχει ως συνέπεια την ολοκληρωτική έλλειψη ινσουλίνης. Χωρίς την ινσουλίνη το σώμα δεν μπορεί να μετατρέψει τις τροφές σε ενέργεια. Αυτό σημαίνει ότι είναι αναγκαία η λήψη ινσουλίνης εξωγενώς, δηλαδή με ενέσεις.

Η ρύθμιση των επιπέδων γλυκόζης στο αίμα των πασχόντων βασίζεται στην εκπαίδευση τους όσον αφορά τον καθημερινό αυτοέλεγχό τους. Είναι ευρέως γνωστό και κοινά παραδεκτό ότι μόνο με τη σωστή ρύθμιση των επιπέδων γλυκόζης είναι δυνατό να αποφευχθεί η εμφάνιση επιπλοκών και η επιδείνωσή αυτών, όπως είναι η διαβητική αμφιβληστροειδοπάθεια, η διαβητική νεφροπάθεια, οι ακρωτηριασμοί, τα καρδιαγγειακά νοσήματα κ.λπ.

Η Πανελλήνια Ομοσπονδία Σωματείων – Συλλόγων Ατόμων με Σακχαρώδη Διαβήτη (Π.Ο.Σ.Σ.Α.Σ.ΔΙΑ) είναι ο δευτεροβάθμιος κοινωνικοσυνδικαλιστικός φορέας, που συγκεντρώνει στους κόλπους της 25 σωματεία – συλλόγους ατόμων με σακχαρώδη διαβήτη από τον ακριτικό Έβρο έως την Κρήτη, με εγγεγραμμένα περίπου τριάντα χιλιάδες άτομα με σακχαρώδη διαβήτη ή γονείς παιδιών με σακχαρώδη διαβήτη, οι οποίοι τα εκπροσωπούν.

Η Π.Ο.Σ.Σ.Α.Σ.ΔΙΑ ιδρύθηκε το 1997 και από τότε έως σήμερα, αγωνίζεται για την ποιοτική αναβάθμιση των συνθηκών ζωής των ατόμων με Σακχαρώδη Διαβήτη, ενώ από το 1998 είναι μέλος της Εθνικής Συνομοσπονδίας Ατόμων με Αναπηρία. Πρωτεργάτης στην ίδρυση της Π.Ο.Σ.Σ.Α.Σ.ΔΙΑ ήταν ο Σύλλογος Ατόμων με Σακχαρώδη Διαβήτη Πειραιά και Νήσων, ο οποίος ιδρύθηκε το 1994.

Είναι κοινή παραδοχή ότι τα άτομο με σακχαρώδη διαβήτη όταν γνωρίζει και εκπαιδεύεται σωστά από το εξειδικευμένο επιστημονικό προσωπικό των διαβητολογικών κέντρων, ζει μια «κανονική» ζωή. Με γνώμονα την παραδοχή αυτή, η Ομοσπονδία έχει επιδείξει πλούσια δράση στην οργάνωση ενημερωτικών ημερίδων, συνεδρίων σε όλη την Ελλάδα και την Κύπρο. Για την αρτιότερη οργάνωση αυτών των εκδηλώσεων, η Ομοσπονδία συνεργάζεται με διακεκριμένους επιστήμονες – ιατρούς, με τις τρεις ιατρικές εταιρείες που ασχολούνται με το Διαβήτη – Ελληνική Διαβητολογική Εταιρεία, Ελληνική Ενδοκρινολογική Εταιρεία, Διαβητολογική Εταιρεία Βορείου Ελλάδας - καθώς και με φαρμακευτικές εταιρείες. Για την ενημέρωση, γνώση και εκπαίδευση των Ατόμων με Σακχαρώδη Διαβήτη και της ευρύτερης κοινωνίας, η Ομοσπονδία εκδίδει σε δίμηνη βάση το περιοδικό "Γλυκιά Ζωή", το οποίο διανέμεται δωρεάν σε όλα τα μέλη της.

Στόχοι της Π.Ο.Σ.Σ.Α.Σ.ΔΙΑ:

- Αναβάθμιση των παρεχομένων υπηρεσιών υγείας.
- Δωρεάν ιατροφαρμακευτική περίθαλψη και καθολική πρόσβαση των ατόμων με Σακχαρώδη Διαβήτη σε όλες τις σύγχρονες θεραπευτικές μεθόδους.
- Μέτρα για την έγκαιρη διάγνωση, ενημέρωση, εκπαίδευση και πρόληψη της χρόνιας πάθησης του Σακχαρώδη Διαβήτη
- Ισότιμη ένταξη των ατόμων με Σακχαρώδη Διαβήτη στην αγορά εργασίας.
- Καταπολέμηση των προκαταλήψεων και του στιγματισμού με την ευρεία ενημέρωση της κοινής γνώμης και των εργοδοτών για τις πρόσθετες ανάγκες που πηγάζουν από τη χρόνια πάθηση του Σακχαρώδη Διαβήτη.
- Θεσμική εκπροσώπηση της Π.Ο.Σ.Σ.Α.Σ.ΔΙΑ στο Εθνικό Κέντρο Έρευνας για το Διαβήτη, αίτημα στο

οποίο επί σειρά ετών το Υπουργείο Υγείας κωφεύει.

- Οργάνωση και λειτουργία οργανωμένων Διαβητολογικών Κέντρων σε όλα τα νοσοκομεία της χώρας για την πρόληψη και την αποφυγή εμφάνισης των επιπλοκών που επιφέρει ο σακχαρώδης διαβήτης.
- Σύσταση και λειτουργία Κέντρων Εκπαίδευσης των Ατόμων με Σακχαρώδη Διαβήτη, στελεχωμένων με κατάλληλο ιατρικό επιστημονικό και νοσηλευτικό προσωπικό (διαβητολόγοι, διαιτολόγοι, ψυχολόγοι για την υποστήριξη των πασχόντων κυρίως στο στάδιο εμφάνισης της πάθησης, νοσηλευτών κ.λπ.) σε όλα τα Γενικά Περιφερειακά Νοσοκομεία της χώρας. Μέχρι στιγμής οι εκπαιδευτικές ομάδες που λειτουργούν σε λιγοστά νοσοκομεία της Αθήνας οφείλονται στις προσπάθειες της Ομοσπονδίας και στην εθελοντική προσφορά των γιατρών.

1.2.3. Ομοσπονδία Κωφών Ελλάδος (Ο.Μ.Κ.Ε.)

Κωφό άτομο είναι το άτομο που η ακουστική του απώλεια είναι τόσο σοβαρή που, είτε φοράει ακουστικά είτε όχι, δεν αντιλαμβάνεται την ομιλία (ακουστική απώλεια, 70db και πάνω). Χρησιμοποιεί κύρια το οπτικό κανάλι για να αντιληφθεί τους συνομιλητές του (χειλιανόγνωση, νοηματική γλώσσα, γραπτή γλώσσα).

Βαρήκοο άτομο είναι το άτομο που η ακουστική του απώλεια δεν είναι τόσο σοβαρή όσο σ' ένα κωφό άτομο (ακουστική απώλεια, 35db έως 69db). Η ικανότητα του να ακούσει και να κατανοήσει κάποια ομιλία είναι μεγαλύτερη από ενός κωφού. Το μεγαλύτερο ποσοστό της ομιλίας το αντιλαμβάνεται με την ακοή του.

Ο όρος κώφωση υποδηλώνει σχεδόν καθολική απώλεια ακοής, εκ γενετής ή επίκτητη, μονόπλευρη ή αμφοτερόπλευρη. Ο όρος παιδική κώφωση χρησιμοποιείται ειδικά για τις περιπτώσεις της αμφοτερόπλευρης απώλειας ακοής, στις οποίες η εκμάθηση της ομιλούμενης γλώσσας είναι σημαντικά δυσχερής διότι ελάχιστα (ή καθόλου) στοιχεία της ομιλίας μπορεί να γίνουν αντιληπτά ακουστικά.

Η Ομοσπονδία Κωφών Ελλάδος (ΟΜ.Κ.Ε.) ιδρύθηκε το 1968 και είναι η δευτεροβάθμια κοινωνικοσυνδικαλιστική οργάνωση που εκπροσωπεί το σύνολο των κωφών και βαρυσκόπων ατόμων της χώρας, έχοντας τους κόλπους της 19 πρωτοβάθμια σωματεία. Επιπλέον, αποτελεί ιδρυτικό μέλος της Εθνικής Συνομοσπονδίας Ατόμων με Αναπηρία (ΕΣΑμεΑ), της Παγκόσμιας Ομοσπονδίας Κωφών (W.F.D.) και της Ευρωπαϊκής Ένωσης Κωφών (E.U.D.).

Από τη στιγμή της ίδρυσής της, η Ομοσπονδία δίνει ένα συνεχή και καθημερινό αγώνα σε όλα τα επίπεδα, ώστε να γίνει πραγματικότητα η ισότιμη μεταχείριση των κωφών ατόμων με τους ακούοντες, αλλά και να διασφαλιστούν όλες εκείνες οι προϋποθέσεις που είναι απαραίτητες για την ομαλή ένταξη των κωφών και βαρυσκόπων ατόμων στην εκπαίδευση, την απασχόληση, αλλά και την ψυχαγωγία.

Στόχοι της ΟΜΚΕ:

- Ένταξη της νοηματικής γλώσσας σε όλους τους κοινωνικούς τομείς της χώρας προκειμένου να μπορέσουν τα κωφά άτομα να έλθουν σε επικοινωνία με το κοινωνικό σύνολο και να συμμετέχουν ισότιμα σε όλες τις κοινωνικές δραστηριότητες.
- Διασφάλιση της προσβασιμότητας των μέσων μαζικής ενημέρωσης στα άτομα με προβλήματα ακοής.

- Προώθηση μέτρων για την εκπαίδευση, επαγγελματική κατάρτιση και αποκατάσταση των κωφών ατόμων.
- Οργάνωση και λειτουργία ειδικής υποστηρικτικής υπηρεσίας στον ΟΑΕΔ για τα κωφά και βαρύκοα άτομα που αντιμετωπίζουν ιδιαίτερα μεγάλο ποσοστό ανεργίας.

Δράσεις της Ο.Μ.Κ.Ε.:

Στη μακρά και παραγωγική ιστορία της, η Ο.Μ.Κ.Ε. έχει παίξει ηγετικό ρόλο στο σχεδιασμό και την υλοποίηση προγραμμάτων που έχουν πλέον θεσμοποιηθεί προς όφελος των κωφών. Η Ομοσπονδία τα τελευταία χρόνια προσφέρει υπηρεσίες και πληροφορίες σε κωφά άτομα, αλλά και τις οικογένειές τους, σε εκπαιδευτικούς, φοιτητές και οποιοδήποτε άλλο ενδιαφερόμενο. Η Ο.Μ.Κ.Ε. έχει επιτύχει τη συμμετοχή της στα κέντρα λήψης αποφάσεων, ουσιαστικά ως εταίρος της ελληνικής Πολιτείας για όλα τα ζητήματα που έχουν σχέση με τα κωφά άτομα. Επίσης, στο πλαίσιο λειτουργίας της έχει δημιουργήσει και λειτουργεί το Κέντρο Στήριξης κωφών και βαρύκων ατόμων στην απασχόληση.

Πέραν όμως των συνδικαλιστικών της δράσεων, η Ο.Μ.Κ.Ε. αναπτύσσει πλήθος πολιτιστικών και αθλητικών δραστηριοτήτων. Η πολιτιστική της δραστηριότητα σηματοδοτείται από τη λειτουργία του Θεάτρου Κωφών εδώ και 22 χρόνια. Στον αθλητικό τομέα υπάρχει η Ομοσπονδία Αθλητισμού Κωφών που έχει αναπτύξει πολλές δραστηριότητες και ιδιαίτερα στο μπάσκετ, το ποδόσφαιρο, την κολύμβηση, το στίβο, το bowling, και σε άλλα αθλήματα.

Όπως έχει ήδη επισημανθεί, ένα από τα σημαντικότερα προβλήματα των κωφών είναι η επικοινωνία. Γι' αυτό και ένας από τους πρωταρχικούς στόχους της Ομοσπονδίας ήταν η αναγνώριση της νοηματικής γλώσσας, ο οποίος πραγματοποιήθηκε με τον Ν.2817/2000. Η Ελλάδα ήταν η 17η χώρα στον κόσμο που αναγνώρισε επίσημα τη νοηματική γλώσσα. Από το 2000 και μετά άνοιξαν νέοι δρόμοι, όχι μόνο για τους κωφούς αλλά και για ορισμένες ομάδες ακουόντων, που ήθελαν να μάθουν τη νοηματική γλώσσα. Η Ο.Μ.Κ.Ε. έως και σήμερα έχει δημιουργήσει περίπου 15 σχολές εκμάθησης της νοηματικής σε όλη την Ελλάδα, στις οποίες φοιτούν πάνω από 3000 ακούοντες.

Ωστόσο, πρέπει να δοθεί έμφαση στο ζήτημα της πιστοποίησης της γνώσης της νοηματικής γλώσσας. Παρότι η ελληνική νοηματική γλώσσα αναγνωρίστηκε και ο Ν.2817/2000 αναφέρει ότι για την πρόσληψη σε σχολικές μονάδες ή κέντρα κωφών απαιτείται η γνώση της νοηματικής γλώσσας, μέχρι σήμερα δεν υπάρχει επίσημος φορέας πιστοποίησης της νοηματικής γλώσσας. Η Ομοσπονδία έχει ζητήσει από το Υπουργείο Παιδείας – και έχει συμπεριληφθεί διάταξη στο νέο σχέδιο Νόμου για την Ειδική Αγωγή – να θεσμοθετηθεί η πιστοποίηση, είτε κατά το αντίστοιχο Πιστοποιητικό Γλωσσομάθειας είτε από ΑΕΙ.

Το 2003 ψηφίστηκε ο Ν.3106 για δημιουργία προγράμματος διερμηνείας νοηματικής γλώσσας στην Ομοσπονδία. Ο νόμος άρχισε να υλοποιείται το 2006. Για πρώτη φορά εγγράφηκε κωδικός με συγκεκριμένο ποσό στον Προϋπολογισμό του Υπουργείου Υγείας και Κοινωνικής Αλληλεγγύης και μέσω αυτού του προγράμματος μπορούν οι κωφοί να απευθύνονται στα αρμόδια κέντρα μια – δυο μέρες νωρίτερα και να έχουν κάποιον διερμηνέα, όποια στιγμή τον χρειαστούν, για τις καθημερινές τους ανάγκες σε δημόσιες υπηρεσίες, νοσοκομεία, κ.λπ. Αρχικά λειτουργούσε μόνο ένα κέντρο στην Αθήνα και στη συνέχεια λειτουργήσαν δύο νέα κέντρα, ένα στη Θεσσαλονίκη και ένα στην Πάτρα.

1.2.4. Πανελλήνια Ομοσπονδία Νεφροπαθών (Π.Ο.Ν.)

Νεφροπαθής τελικού σταδίου θεωρείται ο άνθρωπος του οποίου η νεφρική λειτουργία έχει μειωθεί, σε βαθμό που να χρειάζεται τεχνητή υποστήριξη. Πρόκειται για μια χρόνια πάθηση, μη αναστρέψιμη, συνεχώς επιδεινούμενη, με πολλές παρενέργειες.

Υπάρχουν τρεις τρόποι αντιμετώπισης της νεφροπάθειας τελικού σταδίου: η αιμοκάθαρση με τεχνητό νεφρό, η περιτοναϊκή κάθαρση και η μεταμόσχευση νεφρού. Σαφέστατα η μεταμόσχευση νεφρού προσφέρει καλύτερη ποιότητα ζωής καθώς απαλλάσσει από την ταλαιπωρία της αιμοκάθαρσης, ο μεταμοσχευμένος όμως λαμβάνει ισχυρά φάρμακα ανοσοκαταστολής εφ' όρου ζωής.

Σήμερα, χιλιάδες συμπολίτες μας περνούν καθημερινά το κατώφλι των μονάδων αιμοκάθαρσης και αναμένουν καρτερικά τη σειρά τους για τη λήψη συμβατού μοσχεύματος, ώστε να μπορέσουν να εξασφαλίσουν μια καλύτερη και ποιοτικότερη καθημερινή ζωή. Ωστόσο, οι μονάδες αυτές είναι πολύ λίγες και συχνά δυσλειτουργούν, με αποτέλεσμα να αυξάνεται ακόμα περισσότερο η ταλαιπωρία τους.

Στο πλευρό τους τα άτομα με νεφροπάθεια έχουν έναν πολύτιμο σύμμαχο και συνοδοιπόρο στη δύσκολη αυτή διαδρομή, την Πανελλήνια Ομοσπονδία Νεφροπαθών (Π.Ο.Ν.) που ιδρύθηκε το 1999 για να ενώσει τη φωνή όλων των πρωτοβάθμιων σωματείων των νεφροπαθών και μεταμοσχευμένων της χώρας σε ένα δευτεροβάθμιο όργανο. Ξεκίνησε μόνο με 5 συλλόγους, εκ των οποίων ένας ήταν ο Πανελλήνιος Σύνδεσμος Νεφροπαθών που αποτελεί και ιδρυτικό μέλος της Ε.Σ.Α.μεΑ. Αμέσως μετά την πρώτη γενική συνέλευση εγράφτηκαν 18 Σύλλογοι και σήμερα απαριθμεί 38 Συλλόγους νεφροπαθών, εκπροσωπώντας περίπου 10.500 νεφροπαθείς υπό αιμοκάθαρση, περιτοναϊκή κάθαρση ή μεταμοσχευμένους.

Δεδομένου ότι η νεφροπάθεια τελικού σταδίου συνεπάγεται πολλά προβλήματα υγείας στην καθημερινότητα, η Ομοσπονδία αγωνίζεται για τη διασφάλιση της απρόσκοπτης λειτουργίας των εξειδικευμένων μονάδων τεχνητού νεφρού, αιμοκάθαρσης, περιτοναϊκής κάθαρσης και μεταμοσχεύσεων στα νοσοκομεία. Επίσης, η Π.Ο.Ν. προσπαθεί να υποστηρίξει τα άτομα με νεφροπάθεια και να βελτίώσει τις συνθήκες διαβίωσης τους. Συγκεκριμένα, έχει διεκδικήσει και έχει καταφέρει διάφορες παροχές, όπως η δωρεάν φαρμακευτική περίθαλψη, η κάλυψη των οδοιπορικών εξόδων όταν κάποιος πηγαίνει για αιμοκάθαρση, το αφορολόγητο αυτοκίνητο καθώς και η χορήγηση διατροφικού επιδόματος αντίστοιχου με το προνοιακό επίδομα.

Στόχοι της Π.Ο.Ν.:

- Η από κοινού αντιμετώπιση των προβλημάτων των νεφροπαθών (υπό αιμοκάθαρση, περιτοναϊκή ή μεταμόσχευση).
- Συνεχής βελτίωση των συνθηκών νοσηλείας και της εν γένει περίθαλψης αυτών, καθώς επίσης και η εξασφάλιση ανεκτού βιοτικού επιπέδου για τα άτομα αυτά.
- Κατανόηση των προβλημάτων των νεφροπαθών και των μεταμοσχευμένων ατόμων από την κοινωνία, καθώς και ενημέρωση του κοινού για τα προβλήματα της νόσου, με στόχο την υποστήριξη των ασθενών.
- Προώθηση της ιδέας της δωρεάς οργάνων και την ευαισθητοποίηση του κοινού για την αύξηση των μεταμοσχεύσεων.
- Σύσφιξη των σχέσεων μεταξύ των Συλλόγων που απαρτίζουν την ΠΟΝ, για τον καλύτερο συντονισμό των ενεργειών τους.
- Προστασία των κεκτημένων δικαιώματα της, όπως είναι η δωρεάν χορήγηση όλων των ειδών φίλτρων, δεδομένου ότι η Ευρωπαϊκή Ένωση υποδεικνύει ότι νεφροπαθείς πρέπει να περιοριστούν σε ένα τύπου

φίλτρου.

- Διασφάλιση πρόσβασης των νεφροπαθών σε όλες τις νέες και εξελισσόμενες τεχνολογικές και θεραπευτικές μεθόδους.
- Διεκδίκηση μέτρων για την είσοδο των νεφροπαθών στην αγορά εργασίας.

Δράσεις της ΠΟΝ:

Όπως σε όλες τις χρόνιες παθήσεις, έτσι και στην νεφροπάθεια, το ζητούμενο είναι η επιβράδυνση των παρενεργειών, ώστε να βελτιώνεται η ποιότητα ζωής των πασχόντων, αλλά και να επιτυγχάνεται η ελάφρυνση του οικογενειακού τους περιβάλλοντος. Σ' αυτό συντελούν σε αρκετά μεγάλο βαθμό οι νέες ιατρικές, τεχνολογικές και φαρμακευτικές μέθοδοι, αλλά και η σωστή ενημέρωση των ασθενών. Στο πλαίσιο αυτό, η Ομοσπονδία διοργανώνει κάθε χρόνο συνέδριο, στο οποίο έγκριτοι επιστήμονες ενημερώνουν τους νεφροπαθείς για όλες τις εξελίξεις στον ιατρικό τομέα και για άλλα θέματα που τους αφορούν. Επίσης, διοργανώνει εκδηλώσεις και κυρίως ημερίδες για τη δωρεά οργάνων και τις μεταμοσχεύσεις.

1.2.5. Εθνική Ομοσπονδία Τυφλών (ΕΟΤ)

Σύμφωνα με το Ν.958/1979 τυφλό θεωρείται το άτομο που στερείται παντελώς την όραση και απο τους δύο οφθαλμούς ή που η οπτική οξύτητα και στους δύο οφθαλμούς είναι κάτω του 1/20 μη επιδεχόμενη οποιαδήποτε διόρθωση

Μερικώς βλέπων είναι το άτομο που έχει οπτική οξύτητα και απο τους δύο οφθαλμούς άνω του 67%.

Η Εθνική Ομοσπονδία Τυφλών (Ε.Ο.Τ.) ιδρύθηκε το 2005, με σκοπό την οργανωτική συνδικαλιστική ολοκλήρωση του χώρου των τυφλών και τη διασφάλιση της εσωτερικής ενότητας του, έτσι ώστε να αποφευχθεί η σύγχυση που μπορεί να δημιουργήσει η πολυδιάσπαση, τόσο στην διαβούλευση με την Πολιτεία όσο και στην ενημέρωση της ελληνικής κοινωνίας για τα πραγματικά προβλήματα που αντιμετωπίζουν τα τυφλά άτομα και τα άτομα με προβλήματα όρασης.

Τον κορμό της Ομοσπονδίας αποτελεί ο Πανελλήνιος Σύνδεσμος Τυφλών, το παλαιότερο, ιστορικότερο και πιο αξιόπιστο κοινωνικοσυνδικαλιστικό όργανο των Ελλήνων και Ελληνίδων με τύφλωση, που στηρίζει τη νέα οργανωτική προσπάθεια, είτε με τα αξιολογα στελέχη του είτε μεταδίδοντας την πολύχρονη γνώση και εμπειρία του.

Αξίζει να σημειωθεί ότι ο Πανελλήνιος Σύνδεσμος Τυφλών ιδρύεται το 1932, εποχή που τα άτομα με αναπηρία δεν απολάμβαναν κανένα δικαίωμα και χαρακτηρίζονταν από ολοκληρωτική έλλειψη ακόμα και των πιο κοινωνικών παροχών, όπως είναι το προνοιακό επίδομα.

Στόχοι της ΕΟΤ:

- Εκπροσώπηση των Ελλήνων και Ελληνίδων με τύφλωση στη διαδικασία διαβούλευσης με την Πολιτεία.
- Προώθηση μέτρων για ζητήματα όπως η εκπαίδευση, η απασχόληση και η βελτίωση της συνταξιοδοτικής και ασφαλιστικής θέσης των τυφλών
- Ενημέρωση της κοινωνίας σε θέματα τυφλότητας και προάσπιση με κάθε νόμιμο και πρόσφορο τρόπο της προσωπικής, οικογενειακής και κοινωνικής αξιοπρέπειας των τυφλών που συχνά κινδυνεύει, είτε από την έλλειψη επαρκών μέτρων της Πολιτείας είτε από άγνοια είτε από παραπληροφόρηση από ασυνείδητους εμπόρους της αναπηρίας, που εξαπατούν τον Έλληνα πολίτη εκμεταλλευόμενοι τη φιλοτιμία και την ευπιστία του.
- Διασφάλιση της προσβασιμότητας του δομημένου περιβάλλοντος στα τυφλά άτομα.

Δράσεις της Ε.Ο.Τ

Βασικές δραστηριότητες είναι η διαβούλευση με την Πολιτεία, η προβολή των αιτημάτων του κινήματος των τυφλών, τα οποία και καταθέτουν ενώπιον των αρμόδιων Υπουργείων και παρεμβαίνουν προκειμένου να βρεθεί λύση. Επίσης, συχνά παρεμβαίνουν για διάφορα προβλήματα που αντιμετωπίζουν οι τυφλοί σε συλλογικό ή ατομικό επίπεδο. Η Ομοσπονδία από την αρχή της δραστηριότητάς της, σε συνέχεια και απόλυτη εναρμόνιση με τον Πανελλήνιο Σύνδεσμο Τυφλών, καταβάλλει μεγάλη προσπάθεια για την καταπολέμηση της επαιτείας, φαινόμενο το οποίο όχι μόνο έρχεται σε ρητή αντίθεση με τις θεμελιώδεις αρχές του αναπηρικού κινήματος αλλά καταρρακώνει την αξιοπρέπειά των τυφλών. Η Ε.Ο.Τ καθημερινά αγωνίζεται για την πρόσβαση στην εκπαίδευση και τις ίσες ευκαιρίες στην απασχόληση.

1.2.6. Ελληνική Ομοσπονδία Θαλασσαιμίας (Ε.Ο.Θ.Α.)

Η Θαλασσαιμία, ή Μεσογειακή Αναιμία, ή νόσος του Cooley, είναι η νόσος που χαρακτηρίζεται από βαριά αναιμία από τη βρεφική ηλικία. Αποτελεί τον πιο συχνό τύπο κληρονομικής αναιμίας στη χώρα μας, στην περιοχή της Μεσογείου, στη Μέση Ανατολή και τη ΝΑ Ασία.

Ανήκει στις κληρονομικές ασθένειες, μεταβιβάζεται, δηλαδή, από τους γονείς στα παιδιά και προκαλείται από μια διαταραχή στη σύνθεση της αιμοσφαιρίνης, μιας πρωτεΐνης που βρίσκεται στα ερυθρά αιμοσφαίρια και είναι απαραίτητη για τη μεταφορά του οξυγόνου στους ιστούς, με αποτέλεσμα ανωμαλίες των ερυθρών αιμοσφαιρίων. Στη χώρα μας είναι συχνή η Β Θαλασσαιμία, η νόσος δηλαδή που προκαλείται από διαταραχή στην σύνθεση των Β αλύσεων της αιμοσφαιρίνης.

Υπάρχουν τρεις μορφές θαλασσαιμίας: Η μείζων Θαλασσαιμία, που είναι η ομόζυγος και η πιο βαριά μορφή, η ενδιάμεση και η ελάσσων Θαλασσαιμία, που είναι η ετερόζυγος μορφή (ο κοινά λεγόμενος και λανθασμένος όρος «στίγμα»).

Η συχνότητα των φορέων της νόσου αγγίζει το 8% κατά μέσο όρο στην Ελλάδα. Σε ορισμένες περιοχές όμως φτάνει το 15% ή και περισσότερο. Η πιθανότητα λοιπόν να ανήκει κάποιος στους φορείς της Μεσογειακής Αναιμίας είναι μεγάλη. Οι φορείς ή ετεροζυγώτες δεν εμφανίζουν κανένα σύμπτωμα στην υγεία τους και η διάγνωση διαφαίνεται από ειδικές εργαστηριακές εξετάσεις αίματος.

Η Ε.Ο.Θ.Α. είναι ο δευτεροβάθμιος συνδικαλιστικός φορέας των ατόμων με Θαλασσαιμία, Δρεπανοκυτταρική και Μικροδρεπανοκυτταρική Αναιμία. Έχει μέλη τους 24 Συλλόγους Μεσογειακής Αναιμίας της χώρας μας και εκπροσωπεί 5.000 άτομα με Θαλασσαιμία, Δρεπανοκυτταρική και Μικροδρεπανοκυτταρική Αναιμία και τις οικογένειές τους. Ιστορικός είναι ο ρόλος του Πανελληνίου Συλλόγου Πασχόντων από Μεσογειακή Αναιμία, που αποτελεί και ένα από τα ιδρυτικά μέλη της Εθνικής Συνομοσπονδίας Ατόμων με Αναπηρία.

Η Ε.Ο.Θ.Α. καλείται να αντιμετωπίσει προβλήματα που αφορούν στην καθημερινότητά ενός Θαλασσαιμικού και δεν διαφέρουν απ' αυτά που ταλαιπωρούν και τους υπόλοιπους ασθενείς των χρόνιων παθήσεων: ταλαιπωρία με τα Ασφαλιστικά Ταμεία, με τις Δημόσιες Υπηρεσίες, με τις Υγειονομικές Επιτροπές, με τις έκτακτες εισαγωγές στα νοσοκομεία. Τα άτομα με θαλασσαιμία διεκδικούν τη λήψη μέτρων και πολιτικών που θα οδηγήσουν στη δωρεάν παροχή ιατροφαρμακευτικής τους περίθαλψης και στην πρόσβασή τους σε όλες τις νέες σύγχρονες θεραπευτικές μεθόδους.

Η εξασφάλιση της βελτίωσης των δημόσιων υπηρεσιών υγείας αποτελεί το θεμέλιο λίθο προκειμένου τα άτομα με θαλασσαιμία να μπορέσουν να διατηρήσουν και να αυξήσουν τη λειτουργικότητά τους ώστε να μπορούν να ενταχθούν σε όλες τις κοινωνικές και πολιτιστικές δραστηριότητες.

Στόχοι της Ε.Ο.Θ.Α.:

- Αλληλεγγύη, σύμφιξη των σχέσεων και συντονισμό της δράσης μεταξύ των συλλόγων – μελών όλης της χώρας με στόχο την καλύτερη αντιμετώπιση της Θαλασσαιμίας, Δρεπανοκυτταρικής και Μικροδρεπανοκυτταρικής αναιμίας.
- Προώθηση μέτρων και πολιτικών για τη διασφάλιση και τον εκσυγχρονισμό του δημόσιου συστήματος υγείας, που θα εγγυάται την παροχή δημόσιας και δωρεάν ιατροφαρμακευτικής περίθαλψης σε όλα ανεξαιρέτως τα άτομα με θαλασσαιμία.
- Προώθηση και εξειδίκευση της θεραπευτικής αντιμετώπισης της Θαλασσαιμίας, με βάση τις ιδιαιτερότητες κάθε πάσχοντα και τα διεθνή πρωτόκολλα θεραπευτικής αγωγής.
- Ενδυνάμωση και εύρυθμη λειτουργία όλων των Μονάδων Μεσογειακής Αναιμίας και Δρεπανοκυτταρικής νόσου της χώρας, η εξασφάλιση της αντιμετώπισης επί 24ωρου βάσεως κάθε περιστατικού από εξειδικευμένο ιατρικό και παραϊατρικό προσωπικό και η οργάνωση Περιφερειακών Κέντρων Αναφοράς για τη Θαλασσαιμία σε όλη τη χώρα ανά Περιφερειακό Σύστημα Υγείας.
- Εφαρμογή του θεσμικού πλαισίου οργάνωσης και λειτουργίας των Μονάδων Μεσογειακής Αναιμίας και Δρεπανοκυτταρικής Αναιμίας που υπεγράφη από το Υπουργείο Υγείας, μετά από πολύχρονους αγώνες του κινήματος των Θαλασσαιμικών.
- Προώθηση της ανάπτυξης του θεσμού της εθελοντικής αιμοδοσίας, καθώς και ανάδειξη της έλλειψης αίματος ως μεγάλου εθνικού θέματος. Είναι γνωστό πως από τις 700.000 μονάδες κατά έτος περίπου, που είναι οι ανάγκες για τις μεταγγίσεις στο σύνολο της χώρας, το 25% περίπου απαιτείται για την κάλυψη των αναγκών των Θαλασσαιμικών. Δυστυχώς, η χώρα μας δεν είναι αυτάρκης σε αίμα, δεν κατορθώνει δηλαδή να συλλέξει τις απαιτούμενες μονάδες και εισάγει από την Ελβετία περίπου από 10.000 έως 30.000 μονάδες κατά έτος.
- Αναδιοργάνωση της Αιμοδοσίας, ως υπηρεσίας, με την προσαρμογή της στα νεότερα δεδομένα, όπως αυτά εφαρμόζονται στις περισσότερες χώρες της Ευρώπης.
- Προώθηση μέτρων για την εφαρμογή της μεθόδου του μοριακού ελέγχου που αποτελεί και τη βασικότερη μέθοδο για την ασφάλεια του αίματος και την αποφυγή θανατηφόρων μολύνσεων των πασχόντων κατά τη διαδικασία της μετάγγισης.

1.2.7. Εθνική Ομοσπονδία Κινητικά Αναπήρων (Ε.Ο.Κ.Α.)

Άτομα με κινητική αναπηρία είναι όλα εκείνα τα άτομα που παρουσιάζουν μικρή ή μεγάλη δυσχέρεια στην κίνηση, κάποιου ή κάποιων μελών του σωματός τους.

Η Εθνική Ομοσπονδία Κινητικά Αναπήρων (Ε.Ο.Κ.Α.) ιδρύθηκε το 1999 και αποτελεί τον εκφραστή των παραπληγικών – τετραπληγικών και κινητικά αναπήρων όλης της Ελλάδας. Πρόκειται για το δευτεροβάθμιο φορέα των ατόμων με κινητικές αναπηρίες που αγωνίζεται για την κοινωνική ένταξη και την αναβάθμιση της ποιότητας ζωής τους.

Η δράση της Ε.Ο.Κ.Α. είναι πολύ μεγάλη, τόσο στη διεκδίκηση ίσων ευκαιριών για τα άτομα με κινητική αναπηρία, με μακροχρόνιους αγώνες που επέφεραν την ψήφιση σχετικών νομοσχεδίων, όσο και στην προσπάθεια προβολής των θεμάτων που αφορούν τα μέλη της.

Μέσα από μακροχρόνιους αγώνες και πιέσεις της Ε.Ο.Κ.Α και των ιστορικών σωματείων της έχει επιτευχθεί, μεταξύ άλλων, η χορήγηση επιδόματος παραπληγίας – τετραπληγίας, η ατελής εισαγωγή

επιβατικού αυτοκινήτου, η πρόσληψη κινητικά αναπήρων στο Δημόσιο, η πλήρης σύνταξη μετά από 15 χρόνια εργασίας, η εισαγωγή σε ΑΕΙ – ΤΕΙ χωρίς εξετάσεις.

Στόχοι της Ε.Ο.Κ.Α. :

- Πρόσβαση των κινητικά αναπήρων στο δομημένο περιβάλλον, που αποτελεί και το κλειδί για την ένταξή τους στο σύνολο των τομέων της καθημερινής ζωής. Η έλλειψη πρόσβασης στο δομημένο περιβάλλον αποτελεί έναν από τους κυριότερους, αν όχι τον κυριότερο παράγοντα, που καθορίζει σε πολύ μεγάλο βαθμό και την αυτονομία του ατόμου με κινητική αναπηρία.
- Προώθηση μέτρων για την πρόσβαση των ατόμων με αναπηρία στην εκπαίδευση και κατ' επέκταση στην αγορά εργασίας.
- Παροχή τεχνολογικών και τεχνικών βοηθημάτων στους μαθητές, φοιτητές και εργαζόμενους με κινητικά προβλήματα.
- Αποιδρυματοποίηση των ατόμων που ζουν μέσα σε άθλιες συνθήκες σε δημόσια ιδρύματα, με τη λήψη μέτρων και πολιτικών που θα οδηγήσουν στην αυτόνομη ή ημιαυτόνομη διαβίωσή τους.
- Ενημέρωση και ευαισθητοποίηση της κοινής γνώμης για τις πολυποίκιλες ανάγκες των ατόμων με κινητικές αναπηρίες.

1.2.8. Πανελλήνια Ομοσπονδία Συλλόγων Οικογενειών για την Ψυχική Υγεία (Π.Ο.Σ.Ο.Ψ.Υ.)

Η ψυχική αναπηρία θεωρείται πλέον μάστιγα της εποχής μας, η οποία συνδέεται άμεσα με τις νέες κοινωνικοοικονομικές συνθήκες, την αποξένωση και την επιτάχυνση των ρυθμών της καθημερινής μας ζωής. Παρ' όλο που είναι μία αναπηρία που σύμφωνα με τα στατιστικά δεδομένα αναμένεται στο εγγύς μέλλον να αυξηθεί και για την οποία έχει ανοίξει ένας ευρύς κύκλος συζητήσεων από τα Μ.Μ.Ε., εν τούτοις είναι μία από τις αναπηρίες, η οποία θεωρείται ακόμη και σήμερα ταμπού και συνοδεύεται από στιγματισμό και κοινωνικές προκαταλήψεις.

Η Πανελλήνια Ομοσπονδία Συλλόγων Γονέων για την Ψυχική Υγεία (Π.Ο.Σ.Ο.Ψ.Υ.) ιδρύθηκε το 2002 και αποτελεί την πρώτη οργανωμένη προσπάθεια για την καταπολέμηση αυτής της προκατάληψης. Πρόκειται για μια Ομοσπονδία – ομπρέλα που συγκεντρώνει στους κόλπους της 9 Συλλόγους οικογενειών της Ελλάδας με 2000 μέλη, που έχουν άτομα με σοβαρή ψυχική αναπηρία.

Η δράση της ξεκίνησε σχετικά πρόσφατα και κατόρθωσε να φέρει στο προσκήνιο τα προβλήματα των ατόμων με ψυχική αναπηρία, να ενώσει τις φωνές τους, να συντονίσει κοινές δράσεις, να προωθήσει τα αιτήματά τους και να παρέμβει για την ενδυνάμωση της πολιτικής για την ψυχική υγεία στη χώρα μας. Το κίνημα όμως των οικογενειών για την ψυχική υγεία ξεκινά νωρίτερα και έχει την αφετηρία του στην ίδρυση του πρώτου Συλλόγου Οικογενειών, ο οποίος έχει την επωνυμία «Πανελλήνιος Σύλλογος Οικογενειών για την Ψυχική Υγεία». Ιδρυτικά μέλη αυτού του συλλόγου ήταν οι γονείς ή συγγενείς παιδιών που παρακολουθούσαν στο κέντρο ψυχικής υγείας Βύρωνα - Καισαριανής. Στη συνέχεια ιδρύθηκαν και άλλοι Σύλλογοι στα Ιωάννινα, στη Χαλκίδα, την Κρήτη. Το κίνημα οικογενειών για την ψυχική υγεία κατανόησε την ανάγκη να συσπειρωθεί και να συντονίσει τις προσπάθειες του κάτω από την ομπρέλα ενός μαζικού φορέα. Έτσι το 2002 ιδρύθηκε η Π.Ο.Σ.Ο.Ψ.Υ, η οποία εντάχθηκε στην Ε.Σ.Α.μεΑ.

Κυρίαρχο ζήτημα για τα άτομα με ψυχική αναπηρία και τις οικογένειες τους αποτελεί ο στιγματισμός και ο αποκλεισμός που βιώνουν και η έλλειψη ενός οργανωμένου δημόσιου συστήματος παροχής υπηρεσιών ψυχικής υγείας, έλλειψη που γίνεται εντονότερη με την ανησυχητική αύξηση των ατόμων με ψυχικές

αναπηρίες.

Η συγκρότηση και η οργάνωση υπηρεσιών ψυχικής υγείας και η στελέχωσή τους με εξειδικευμένο ιατρικό και νοσηλευτικό προσωπικό και η απρόσκοπτη πρόσβαση του πληθυσμού σε αυτές θεωρείται βασική και αναγκαία προκειμένου να επιτευχθεί η έγκαιρη διάγνωση της ψυχικής αναπηρίας, να επιτευχθεί πλήρη αποασυλοποίηση των ατόμων με ψυχική αναπηρία και να αντιμετωπιστούν οι πάσχοντες στον οικείο χώρο τους.

Στόχοι της Π.Ο.Σ.Ο.Ψ.Υ.:

- Η ενημέρωση και η ευαισθητοποίησή του κοινού, των επαγγελματιών, των πολιτικών για τον αποστιγματισμό των ατόμων με ψυχική αναπηρία και την πλήρη ένταξη τους σε όλους τους τομείς της κοινωνικής ζωής.
- Η αναβάθμιση των υπάρχοντων δομών και υπηρεσιών και η συγκρότηση νέων δομών και υπηρεσιών.
- Η εκπαίδευση των γενικών γιατρών σε θέματα ψυχικής υγείας, δεδομένου ότι δεν έχουν γνώση για τα ψυχικά νοσήματα.
- Η ευρεία συνεργασία με την τοπική αυτοδιοίκηση για τη λήψη τοπικών μέτρων και πολιτικών που θα οδηγήσουν στην ένταξη των ατόμων με ψυχική αναπηρία στις τοπικές κοινωνίες.
- Η προώθηση μέτρων και πολιτικών για την οργάνωση Πρωτοβάθμιας Φροντίδας Υγείας, στην οποία θα ενταχθούν υπηρεσίες και δομές για τα άτομα με ψυχική αναπηρία.
- Η αλληλοϋποστήριξη των φορέων μελών της Ομοσπονδίας.
- Η οργάνωση δραστηριοτήτων προαγωγής της ψυχικής υγείας.

1.2.9. Σύλλογος Προστασίας των Ελλήνων Αιμορροφιλικών

Η συγγενής αιμορραγική διάθεση χαρακτηρίζεται από μετατραυματικές ή αυτόματες αιμορραγίες ακόμα και με ελάχιστη μορφή. Είναι διαταραχή που οφείλεται σε ελάττωση ή έλλειψη ενός παράγοντα της αιμόστασης και κυρίως της πήξης του αίματος, η οποία καθορίζει και τον τύπο της διαταραχής. Τα συχνά αιμορραγικά επεισόδια έχουν ως αποτέλεσμα επιπτώσεις στην καθημερινή εκπαιδευτική, επαγγελματική και κοινωνική ζωή. Τα άτομα με συγγενή κληρονομική αιμορραγική διάθεση, αντιμετωπίζονται σήμερα με τη χορήγηση του παράγοντα πήξεως που λείπει και παρακολουθούνται συστηματικά από εξειδικευμένα Κέντρα Αιμορροφιλικών.

Ο Σύλλογος Προστασίας των Ελλήνων Αιμορροφιλικών ιδρύθηκε στην Αθήνα το 1964 και είναι μέλος της Παγκόσμιας Ομοσπονδίας Αιμορροφιλίας από το 1965 και του Ευρωπαϊκού Κονσόρτιουμ από το 1989. Είναι ένα από τα ιδρυτικά μέλη της Ε.Σ.Α.μεΑ. (από το 1989). Επιπλέον συμμετέχει στην Επιστημονική Επιτροπή ΜΗ.ΚΥ.Ο του Κέντρου Ελέγχου Ειδικών Λοιμώξεων. Ο Σύλλογος Προστασίας των Ελλήνων Αιμορροφιλικών εκπροσωπείται στη διεθνή κοινότητα των ατόμων με Αιμορροφιλία.

Στόχοι του Συλλόγου Προστασίας των Ελλήνων Αιμορροφιλικών:

- Διατήρηση του επιδόματος για όλα τα άτομα με Συγγενή Αιμορραγική διάθεση και αύξηση του επιδόματος στους πάσχοντες από Αιμορροφιλία βαριάς μορφής που παρουσιάζουν επιπλοκές.
- Επέκταση της ευεργετική διάταξης της δεκαπενταετούς συνταξιοδότησης σε όλα τα άτομα με συγγενή αιμορραγική διάθεση.
- Βελτίωση της ποιότητας των παροχών υγείας και κοινωνικών ασφαλίσεων.
- Δωρεάν χορήγηση των φαρμάκων σε όλους τους πάσχοντες.

- Μέτρα και πολιτικές για την καταπολέμηση των προκαταλήψεων και του στιγματισμού που υπάρχει.

1.2.10. Πανελλήνιος Σύνδεσμος Χανσενικών

Η νόσος του Χάνσεν, γνωστή επί σειρά δεκαετιών ως λέπρα, είναι μία χρόνια πάθηση που προσβάλλει το δέρμα και τα νεύρα. Ανευρίσκεται μέσω ιστολογικής εξέτασης και διακρίνεται στις ακόλουθες τρεις μορφές: Φυματώδης λέπρα – Νευρική ή αναισθητική - Μικτή Λέπρα. Σήμερα τα συμπτώματα της νόσου τείνουν να εξαλειφτούν. Εξαίρετοι επιστήμονες με πρωτεργάτη τον Ακαδημαϊκό Ραούλ Φολερό προσπάθησαν να μεταδώσουν παγκοσμίως το μήνυμα ότι η νόσος του Χάνσεν δεν είναι μεταδοτική. Η συμβολή τους ήταν καθοριστική στην εξάλειψη των προκαταλήψεων που είχαν οδηγήσει στον εγκλεισμό των πασχόντων σε περιθωριοποιημένα γκέτο. Δυστυχώς, η περιθωριοποίηση και απομόνωση των πασχόντων εξαιτίας της άγνοιας της ελληνικής κοινωνίας συνεχίζεται μέχρι σήμερα παρ' όλο που διάγουμε τον 21ο αιώνα.

Τα οξυμένα προβλήματα που αντιμετωπίζουν οι χανσενικοί ασθενείς που διαβιούν επί δεκαετίες στους χώρους του ιδρύματος του Κ.Κ.Α.Χ, με κορυφαίο πρόβλημα την προκατάληψη για τη Νόσο του Χάνσεν, οδήγησαν στη δημιουργία του Πανελληνίου Συνδέσμου Χανσενικών, ο οποίος εντάχθηκε στη Εθνική Συνομοσπονδία Ατόμων με Αναπηρία το 1998.

Στόχοι του Πανελληνίου Συνδέσμου Χανσενικών:

- Προσλήψεις εξειδικευμένου νοσηλευτικού προσωπικού για την εξυπηρέτηση των περιθαλπομένων στο Ίδρυμα του Κ.Κ.Α.Χ.
- Πρόσληψη ιατρικού προσωπικού που θα παρέχει τις υπηρεσίες του επί καθημερινής βάσεως.
- Συντήρηση και επισκευή των εξαθλιωμένων κτιρίων του ιδρύματος στα οποία διαβιούν οι χανσενικοί με κίνδυνο της ζωής τους.
- Αναβάθμιση των συνθηκών ζωής των χανσενικών.
- Πλατιά ενημέρωση όλων των Ελλήνων Πολιτών για την άρση των κοινωνικών προκαταλήψεων για τη Νόσο του Χάνσεν.

1.2.11. Πανελλήνιος Σύνδεσμος Πασχόντων από Συγγενείς Καρδιοπάθειες

Μια από τις συχνότερες και βαρύτερες δυσπλασίες στα παιδιά είναι οι συγγενείς καρδιοπάθειες. Η συχνότητά τους ανέρχεται σε 10‰, δηλαδή σε κάθε 1000 γεννήσεις 10 νεογνά πάσχουν από συγγενή καρδιοπάθεια. Σε ποσοστό 10-15% υπάρχουν περισσότερες από μία ανωμαλίες, ενώ σε ποσοστό 10-15% έχουν συγχρόνως μη καρδιακές ανωμαλίες. Στο 80-90% των περιπτώσεων η αιτιολογία είναι άγνωστη. Στις υπόλοιπες έχουν ενοχοποιηθεί τόσο γενετικοί όσο και περιβαλλοντικοί παράγοντες.

Ο Πανελλήνιος Σύνδεσμος Πασχόντων από Συγγενείς Καρδιοπάθειες ιδρύθηκε το 2004 και αποτελεί ένα από τα νεότερα μέλη της Εθνικής Συνομοσπονδίας Ατόμων με Αναπηρία. Η ένταξή του στην Ε.Σ.Α.μεΑ. χρονολογείται ένα έτος μετά την ίδρυσή του, δηλαδή το 2005.

Στόχοι του Πανελληνίου Συνδέσμου Πασχόντων από Συγγενείς Καρδιοπάθειες:

Βασικοί στόχοι του Πανελληνίου Συνδέσμου Πασχόντων από Συγγενείς Καρδιοπάθειες είναι η υποστήριξη των ατόμων που πάσχουν από συγγενείς καρδιοπάθειες ή μυοκαρδιοπάθειες, η βελτίωση του τεχνικού εξοπλισμού, η ενίσχυση του επιστημονικού δυναμικού που είναι εξειδικευμένο στην πάθηση αυτή καθώς και η αναγνώριση από πλευράς του Υπουργείου Υγείας και των ασφαλιστικών οργανισμών του υψηλού κόστους που απαιτείται για τη θεραπευτική αγωγή και αντιμετώπιση αυτής της πάθησης.

1.2.12. Σωματείο Ηπατομεταμοσχευθέντων Ελλάδας

Το Σωματείο Ηπατομεταμοσχευθέντων Ελλάδας ενώνει τη φωνή των μεταμοσχευμένων ατόμων από ύπαρ.

1.2.13. Ομοσπονδία Καρκινοπαθών Ελλάδας

Η Ομοσπονδία Καρκινοπαθών Ελλάδος ενώνει τη φωνή εννέα Συλλόγων Καρκινοπαθών που δραστηριοποιούνται στο χώρο της Βόρειας Ελλάδας.

1.3. ΝΟΜΑΡΧΙΑΚΑ ΣΩΜΑΤΕΙΑ ΑΤΟΜΩΝ ΜΕ ΑΝΑΠΗΡΙΑ

Τα Νομαρχιακά Σωματεία Ατόμων με Αναπηρία, εκφραστές του αναπηρικού κινήματος σε τοπικό επίπεδο, αναπτύσσουν δράσεις που δύνανται να συμβάλλουν τα μέγιστα στη βελτίωση της καθημερινότητας των ατόμων με αναπηρία.

Σημαντικό ρόλο για τη βελτίωση των συνθηκών ζωής των ατόμων με αναπηρία σε τοπικό επίπεδο παίζει η συνεργασία των σωματείων με τους αρμόδιους τοπικούς φορείς. Η αυτοδιοίκηση οφείλει να αναπτύξει κοινές δράσεις με τα νομαρχιακά σωματεία και να αποδεχτεί το συμβουλευτικό ρόλο τους στη διατύπωση ενός τοπικού σχεδίου προώθησης μέτρων και πολιτικών για την αναπηρία. Η διαδικασία ανάδειξης, προώθησης και ενδυνάμωσης νέων σχέσεων της τοπικής αυτοδιοίκησης Α΄ και Β΄ βαθμού με τα νομαρχιακά σωματεία της χώρας μπορεί να λειτουργήσει ως θεμέλιο πάνω στο οποίο θα οικοδομηθεί η νέα πολιτική για την αναπηρία.

Ενδεικτικά αναφέρουμε τρία Νομαρχιακά Σωματεία Ατόμων με Αναπηρία που έχουν αναπτύξει έντονη δράση στην περιοχή τους:

1.3.1. Σωματείο Ατόμων με Αναπηρία Ν. Άρτας

Το Σωματείο Ατόμων με Αναπηρία Νομού Άρτας ιδρύθηκε το Νοέμβριο του 1996 και αποτελεί τον πρωτοβάθμιο κοινωνικό και συνδικαλιστικό φορέα του αναπηρικού κινήματος του Νομού Άρτας. Αριθμεί περίπου 1000 μέλη, άτομα με αναπηρία όλων των κατηγοριών. Έδρα του αποτελεί η πόλη της Άρτας και οι βασικοί σκοποί του Συλλόγου δεν είναι άλλοι από την προάσπιση των δικαιωμάτων, η εξασφάλιση ίσων ευκαιριών, ο σεβασμός της διαφορετικότητας, η εργασιακή και κοινωνική ένταξη των ατόμων με αναπηρία του Νομού Άρτας.

Επιπλέον, ο Σύλλογος είναι μέλος της Εθνικής Συνομοσπονδίας Ατόμων με Αναπηρία, ιδρυτικό μέλος της Περιφερειακής Ομοσπονδίας Ατόμων με Αναπηρία Ηπείρου και είναι ενταγμένος στο Εθνικό Μητρώο Φορέων Ιδιωτικού Τομέα μη κερδοσκοπικού χαρακτήρα που παρέχουν υπηρεσίες κοινωνικής φροντίδας.

1.3.2. Δωδεκανησιακός Σύλλογος Ατόμων με Ειδικές Ανάγκες

Ο Δωδεκανησιακός Σύλλογος Ατόμων με Ειδικές Ανάγκες, ο οποίος σήμερα αριθμεί περί τα 5000 μέλη, συνιστά ένα σύλλογο – πρότυπο για το αναπηρικό κίνημα, δίνοντας δυναμικό παρόν σε όλες τις διεκδικήσεις των ατόμων με αναπηρία από το Σεπτέμβριο του 1989 που ιδρύθηκε. Πρόκειται για Νομικό Πρόσωπο Ιδιωτικού Δικαίου και μπορούν να γίνουν μέλη του άτομα με αναπηρία ανεξαρτήτως φύλου που έχουν ποσοστό αναπηρίας από 40% και άνω, οι οποίοι κατοικούν στο Νομό Δωδεκανήσου.

Ο Σύλλογος συμμετέχει στην Εθνική Συνομοσπονδία Ατόμων με Αναπηρία. Επιπλέον, έχει αναπτύξει μια ισχυρή σχέση συνεργασίας με το Δήμο Ροδίων, στον οποίο έχει συσταθεί από το 1989 γραφείο ατόμων με αναπηρία. Παραρτήματα του Συλλόγου λειτουργούν στην Κάλυμνο, την Κω, την Κάρπαθο και τη Λέρο.

Οι βασικές δραστηριότητες του Δωδεκανησιακού Συλλόγου συνοψίζονται στην ενημέρωση για την ελληνική νομοθεσία μέσω ειδικού προγράμματος στον Η/Υ, καθώς και την παροχή πληροφοριών και συμβουλών για τα ζητήματα που απασχολούν τα άτομα με αναπηρία. Προς αυτή την κατεύθυνση συμβάλλει και η ιστοσελίδα του συλλόγου, www.disportal.gr. Επιπρόσθετα, ο Σύλλογος συμμετέχει στην υλοποίηση Ευρωπαϊκών Προγραμμάτων.

Εξέχουσα θέση κατέχει και η διοργάνωση πολιτιστικών, κοινωνικών και αθλητικών δραστηριοτήτων, ενώ παρέχεται και ενημέρωση για την εργονομική διευθέτηση διαφόρων χώρων διασκέδασης, εργασίας, κ.λπ. Τέλος, ο Σύλλογος έχει προνοήσει για την καλύτερη εξυπηρέτηση των ατόμων με αναπηρία με τη λειτουργία ειδικού λεωφορείου με το σύστημα ΠΟΡΤΑ – ΠΟΡΤΑ, αλλά και ενός ειδικά διαμορφωμένου ταξί για την καλύτερη μεταφορά των ατόμων με αναπηρία.

1.3.3 Σωματείο ΑμεΑ Ν. Ρεθύμνης

Το Σωματείο Ατόμων με Αναπηρία Νομού Ρεθύμνου επί πολλά συναπτά έτη αναπτύσσει και επικεντρώνει τις δράσεις του στη βελτίωση των συνθηκών ζωής των ατόμων με αναπηρία όλων των κατηγοριών.

Με πληθώρα υπηρεσιών που αν μη τι άλλο συμβάλλουν στην προώθηση των δικαιωμάτων των ατόμων με αναπηρία κάθε κατηγορίας και τη βελτίωση των όρων ζωής τους, το Σωματείο Ατόμων με Αναπηρία Νομού Ρεθύμνου αποσκοπεί στη διασφάλιση του δέοντα σεβασμού στη διαφορετικότητα στο πλαίσιο της τοπικής κοινωνίας, η οποία ανταποκρίνεται θετικά στα καλέσματά του και συμμετέχει ενεργά στις διαδικασίες που απαιτούνται για την επίτευξη της ισότιμης διαβίωσης των ατόμων με αναπηρία.

Επιπλέον, το Σωματείο ΑμεΑ Νομού Ρεθύμνης με τις συνεχείς παρεμβάσεις του, έχει επιτύχει να καθιερωθεί στη συνείδηση των πολιτών ως σύμβουλος της τοπικής κοινωνίας για τα θέματα αναπηρίας, ενώ παράλληλα ασκεί πιέσεις, σε συνεργασία πάντα με την Εθνική Συνομοσπονδία Ατόμων με Αναπηρία, ώστε να επιλυθούν τα σημαντικά προβλήματα της αναπηρίας και να αρθούν τα εμπόδια που αντιμετωπίζουν στην καθημερινή τους ζωή οι Έλληνες και Ελληνίδες με αναπηρία.

1.4. ΤΟ ΕΛΛΗΝΙΚΟ ΑΘΛΗΤΙΚΟ ΑΝΑΠΗΡΙΚΟ ΚΙΝΗΜΑ ΩΣ ΑΝΑΠΟΣΠΑΣΤΟ ΚΟΜΜΑΤΙ ΤΟΥ ΕΘΝΙΚΟΥ ΑΝΑΠΗΡΙΚΟΥ ΚΙΝΗΜΑΤΟΣ

Η ιστορία του αθλητικού κινήματος ξεκινάει ανεπίσημα με τη συμμετοχή των πρώτων Ελλήνων αθλητών με αναπηρία σε διεθνείς αθλητικές εκδηλώσεις. Η συμμετοχή των αθλητών τοποθετείται χρονικά μετά τη μεταπολίτευση στην Ελλάδα και πραγματοποιήθηκε με πρωτοβουλία των ίδιων των αθλητών και χωρίς καμία υποστήριξη.

Επίσημα, η ιστορία του Ελληνικού αθλητικού κινήματος ατόμων με αναπηρία ξεκινάει στις αρχές της δεκαετίας του '80 με την ίδρυση των πρώτων αθλητικών σωματείων ή αθλητικών τμημάτων στα συνδικαλιστικά σωματεία των ατόμων με αναπηρία και των οικογενειών τους. Συγκεκριμένα το πρώτο αμιγώς αθλητικό σωματείο, η Ειδική Ολυμπιάδα Ελλάδος, ιδρύθηκε το 1981 και αποτέλεσε την αρχή της επίσημης ιστορίας του αθλητικού κινήματος ΑμεΑ. Η εξέλιξη της δομής του Ελληνικού αθλητικού κινήματος ατόμων με αναπηρία χαρακτηρίζεται από τις συνθήκες ανάπτυξης του παγκοσμίου αθλητικού κινήματος ατόμων με αναπηρία αλλά και από τις ιδιαιτερότητες που επικρατούσαν στη χώρα μας.

Η Γενική Γραμματεία Αθλητισμού δημιουργεί το 1983 τα πρώτα συγκροτημένα προγράμματα για άτομα με αναπηρία στο πλαίσιο του προγράμματος «Μαζικός Λαϊκός Αθλητισμός». Τα προγράμματα ξεκίνησαν στην Αθήνα και στη Θεσσαλονίκη και επεκτάθηκαν σε όλη την Ελλάδα ενώ παράλληλα αποτέλεσαν σημαντικό έναυσμα για τη συμμετοχή των ατόμων με αναπηρία σε αθλητικές δραστηριότητες. Επίσης, το 1983 δημιουργήθηκε το Γραφείο Ειδικού Αθλητισμού στη Γενική Γραμματεία Αθλητισμού.

Το πρώτο επίσημο Πανελλήνιο Πρωτάθλημα διοργανώθηκε το 1986 από τη Γενική Γραμματεία Αθλητισμού και συμμετείχαν σε αυτό περίπου 150 αθλητές με αναπηρία. Από εκείνη τη χρονιά και ύστερα, το Πανελλήνιο Πρωτάθλημα αθλητών με αναπηρία αποτελούσε ετήσιο αθλητικό θεσμό υπό την αιγίδα της Γενικής Γραμματείας Αθλητισμού, η οποία είχε επιπλέον την ευθύνη για τη συμμετοχή των Εθνικών Ομάδων σε διεθνείς αθλητικές διοργανώσεις συμπεριλαμβανομένων και των Παραολυμπιακών Αγώνων.

Η Ελλάδα συμμετείχε το 1988 στους Παραολυμπιακούς Αγώνες της Σεούλ (5 αθλητές, 1 ασημένιο μετάλλιο) και το 1992 στη Βαρκελώνη (10 αθλητές, 3 μετάλλια - 2 ασημένια και 1 χάλκινο).

Ορόσημο στην εξέλιξη του Ειδικού Αθλητισμού αποτελεί το πρόγραμμα «Παροχής Προπονητών – Καθηγητών Ειδικής Φυσικής Αγωγής σε Σωματεία Ατόμων με Αναπηρίες» που δημιουργήθηκε το 1993 από τη Γενική Γραμματεία Αθλητισμού στο πλαίσιο του προγράμματος «Αθλητισμός για Όλους». Οι αθλητές και οι αθλήτριες με αναπηρία μπορούν πλέον να προπονηθούν με επιστημονική υποστήριξη και γνώση. Αυτό είχε ως αποτέλεσμα την ανάπτυξη και άλλων αθλημάτων, την αύξηση των αθλητών με αναπηρίες και το σημαντικότερο τη δημιουργία αθλητών υψηλού επιπέδου με σημαντικές διακρίσεις σε διεθνή επίπεδα. Η Γενική Γραμματεία Αθλητισμού είχε την αρμοδιότητα των Πανελληνίων

Πρωταθλημάτων, των Εθνικών Ομάδων και όλων των σχετικών δράσεων λόγω της μη ύπαρξης Αθλητικής Ομοσπονδίας Αθλητών με Αναπηρία.

Η πρώτη Αθλητική Ομοσπονδία, η Πανελλήνια Αθλητική Ομοσπονδία Ατόμων με Ειδικές Ανάγκες (ΠΑΟΜ-ΑΜΕΑ) με τη συμμετοχή 13 σωματείων-μελών, ιδρύθηκε το 1993. Η ΠΑΟΜ-ΑμεΑ έχει σκοπό να καλύπτει όλο το φάσμα των κατηγοριών αναπηρίας που προβλέπει, η νεοσύστατη τότε (1992), Διεθνής Παραολυμπιακή Επιτροπή. Την ίδια χρονιά αρχίζουν να δημιουργούνται περισσότερα αμιγώς αθλητικά σωματεία αθλητών με αναπηρίες και ξεκινάει η πρώτη ουσιαστική προσπάθεια ανάπτυξης Παραολυμπιακών Αθλημάτων. Η ΠΑΟΜ-ΑΜΕΑ γίνεται μέλος της Διεθνούς Παραολυμπιακής Επιτροπής το 1996 και συμμετέχει σε όλες τις διαδικασίες εκπροσωπώντας την Ελλάδα.

Η εκπροσώπηση όμως της χώρας σε διεθνείς αθλητικές ομοσπονδίες γινόταν μέσω αθλητικών σωματείων, αλλά κυρίως μέσω των κοινωνικοσυνδικαλιστικών οργανώσεων των ατόμων με αναπηρία. Βασική αιτία αυτών των στρεβλώσεων είναι ότι το ελληνικό κράτος δεν προχώρησε στην άμεση αναγνώριση της ΠΑΟΜ-ΑΜΕΑ ως Εθνικής Αθλητικής Ομοσπονδίας και αυτό σε συνδυασμό με την ίδρυση μίας ακόμα Αθλητικής Ομοσπονδίας, της Πανελληνίας Αθλητικής Ομοσπονδίας Κινητικά Αναπήρων (ΠΑΟΚΑ) το 1996 δημιούργησε μια πολύπλοκη κατάσταση, η οποία έπληξε αρνητικά την ανάπτυξη του αθλητικού κινήματος. Αξίζει να σημειωθεί ότι η ΠΑΟΚΑ υποστηριζόμενη από 8 σωματεία-μέλη, εκπροσωπούσε μόνο αθλητές με κινητικές αναπηρίες και όχι αθλητές με προβλήματα όρασης, ή τυφλούς και αθλητές με νοητική αναπηρία ενώ η ΠΑΟΜ-ΑΜΕΑ εκπροσωπούσε όλες τις κατηγορίες αναπηρίας και αυτό αποτελούσε μια σημαντικότερη διαφορά μεταξύ των δύο ομοσπονδιών και σημείο τριβής μεταξύ των σωματείων.

Η Ελληνική αποστολή που συμμετείχε στους Παραολυμπιακούς Αγώνες της Ατλάντα, το 1996, αποτελείται από 15 αθλητές (10 στο στίβο και 5 στην κολύμβηση) και πραγματοποιεί την καλύτερη μέχρι τότε εμφάνισή της κατακτώντας 5 μετάλλια (1 χρυσό, 1 ασημένιο, 3 χάλκινα). Για πρώτη φορά οι επιτυχίες των αθλητών με αναπηρία αποκτούν σημαντική δημοσιότητα με πρωτοσέλιδα δημοσιεύματα και οργανώνεται επίσημη υποδοχή από την Πολιτεία κατά την επιστροφή της αποστολής. Μετά τους Αγώνες της Ατλάντα το 1996, ο αρμόδιος Υφυπουργός Αθλητισμού με Απόφασή του δίνει στους διακριθέντες αθλητές των Παραολυμπιακών Αγώνων τις ίδιες οικονομικές παροχές με τους Ολυμπιονίκες αθλητές.

Το άθλημα της καλαθοσφαίρισης με καρότσι εμφανίστηκε πρώτη φορά στην Ελλάδα το 1988 στο Πανελλήνιο Πρωτάθλημα όπου συμμετείχαν δύο σωματεία. Τα επόμενα χρόνια ιδρύθηκαν και άλλες ομάδες σε διάφορες πόλεις της Ελλάδας και έτσι το 1994 υπήρχαν ήδη οκτώ ομάδες. Τον Μάιο του 1995 πραγματοποιήθηκε συνάντηση με εκπροσώπους των οκτώ σωματείων, από την οποία προέκυψε το πρώτο καταστατικό της Ομοσπονδίας Ελλήνων Καλαθοσφαιριστών με Καρότσι (ΟΣΕΚΚ). Έτσι λοιπόν το 1995 ξεκίνησε το έργο της η νεοϊδρυθείσα ομοσπονδία με τη διοργάνωση ετησίων πρωταθλημάτων και παράλληλα οι Ελληνικές ομάδες άρχισαν να εμφανίζονται και σε ευρωπαϊκές διοργανώσεις. Το 1998 η Γενική Γραμματεία Αθλητισμού αναγνώρισε την ΟΣΕΚΚ ως αυτόνομη ομοσπονδία.

Η Ελληνική Ομοσπονδία Αθλητισμού Κωφών (Ε.Ο.Α.Κ.) ιδρύθηκε το 1988 και αναγνωρίστηκε επίσημα με απόφαση της Γενικής Γραμματείας Αθλητισμού το 1999. Η Ε.Ο.Α.Κ. είναι μέλος της Διεθνούς Επιτροπής Αθλητισμού Κωφών (Comite International des Sports des Sourds – CISS η οποία μετονομάστηκε πρόσφατα σε DEAFLYMPICS και είναι αναγνωρισμένη από τη ΔΟΕ και από το Ελληνικό Κράτος το 2001 με το ν. 2947/01) και της Ευρωπαϊκής Οργάνωσης Αθλητισμού Κωφών. Αποτελεί μια ομοσπονδία με ιδιαίτερα σημαντική αθλητική και επιστημονική δραστηριότητα καθώς και με σημαντική εμπειρία στη διοργάνωση μεγάλων γεγονότων. Οι κωφοί αθλητές δεν μετέχουν στους Παραολυμπιακούς Αγώνες. Οι Ολυμπιακοί Αγώνες Κωφών πραγματοποιούνται κάθε τέσσερα χρόνια.

Στο χώρο του αθλητισμού των νεφροπαθών και αιμοκαθαιρόμενων δραστηριοποιούνται δύο αθλητικά

σωματεία, μη υπαγόμενα σε αθλητικές ομοσπονδίες, ο Σύλλογος Αθλούμενων Νεφροπαθών και ο Πανελλήνιος Αθλητικός Σύλλογος Μεταμοσχευμένων ΔΡΟΜΕΑΣ. Τα δύο σωματεία είναι αθλητικά αναγνωρισμένα από τη Γενική Γραμματεία Αθλητισμού, έχουν έδρα στην Αθήνα και καλλιεργούν αρκετά αθλήματα σύμφωνα με τους κανονισμούς των Διεθνών Φορέων στους οποίους είναι μέλη. Κάθε χρόνο διοργανώνονται πανελλήνια πρωταθλήματα για τα αναπτυγμένα αθλήματα (Στίβος, Κολύμβηση, επιτραπέζια αντισφαίριση, μπόουλινγκ) σε συνεργασία με τη ΓΓΑ, από την οποία επιχορηγούνται ετησίως. Οι Εθνικές Ομάδες συμμετέχουν στους Παγκόσμιους και Πανευρωπαϊκούς Αγώνες.

Το 1997 ιδρύεται με απόφαση του αρμόδιου Υφυπουργού Αθλητισμού, η «Εθνική Επιτροπή Ειδικού Αθλητισμού» με κύριο σκοπό την επίλυση των υπαρχόντων προβλημάτων στο χώρο και το συντονισμό των ενεργειών για τη δημιουργία οργανωτικής δομής του ειδικού αθλητισμού. Η Επιτροπή αποτελείται από δεκατρία (13) μέλη εκ των οποίων ένας (1) εκπρόσωπος για κάθε μία κατηγορία αναπηρίας που εκπροσωπούν οι ομοσπονδίες – συνολικά εννέα (9) εκπρόσωποι - και τέσσερις (4) εκπρόσωποι της ΓΓΑ. Η Επιτροπή διαχειρίζεται όλες τις κρατικές επιχορηγήσεις και στην πραγματικότητα οι υπάρχουσες ομοσπονδίες ενώ έχουν αναγνωρισθεί, δεν έχουν αυτονομία. Το συνδικαλιστικό κίνημα των ΑμεΑ και η ΠΑΟΜ-ΑμεΑ αντιδρούν έντονα στις εξελίξεις και διεκδικούν μια λύση η οποία θα επιτρέψει στο αθλητικό κίνημα να αναπτυχθεί ελεύθερα και ισότιμα στο αθλητικό γίγνεσθαι της Ελλάδας.

Για πρώτη φορά η Ελληνική πολιτεία σχεδιάζει με οργανωμένο τρόπο τη δημιουργία οργανωτικής δομής και έτσι το 1999 ψηφίζεται ο Αθλητικός Νόμος 2725, ο οποίος προέβλεπε τη δυνατότητα συγκρότησης πέντε Αθλητικών Ομοσπονδιών Ατόμων με Αναπηρία (σύμφωνα με τις πέντε κατηγορίες αναπηριών που καλύπτει η Διεθνής Παραολυμπιακή Επιτροπή), οι οποίες και θα συνιστούσαν την Εθνική Παραολυμπιακή Επιτροπή. Παράλληλα καταργείται η «Εθνική Επιτροπή Ειδικού Αθλητισμού». Οι ομοσπονδίες δεν ιδρύθηκαν μέσα στο χρονικό όριο που όριζε ο Αθλητικός Νόμος, με αποτέλεσμα να αρθεί η αναγνώριση των υπαρχόντων αθλητικών ομοσπονδιών (ΠΑΟΜ-ΑΜΕΑ και ΠΑΟΚΑ) και να συσταθεί προσωρινή Ελληνική Παραολυμπιακή Επιτροπή αποτελούμενη από έντεκα μέλη. Ο Αθλητικός Ν. 2725/1999 αναγνωρίζει τους αθλητές με αναπηρία ως ισότιμους με τους αθλητές χωρίς αναπηρία (άρθρο 34, παρ.19) και οι διακρινόμενοι αθλητές με αναπηρία δικαιούνται πλέον τις ίδιες οικονομικές και άλλες παροχές με αυτές των διακρινόμενων μη ανάπηρων αθλητών.

Από τους Παραολυμπιακούς Αγώνες του 1988 στη Σεούλ μέχρι σήμερα η Ελλάδα συμμετέχει επίσημα σε όλους τους Παραολυμπιακούς Αγώνες. Η επιτυχημένη παρουσία των Ελλήνων αθλητών με αναπηρία που πραγματοποιήθηκε στους Παραολυμπιακούς Αγώνες του Σίδνεϋ το 2000, με την κατάκτηση 11 συνολικά μεταλλίων (4 χρυσά – 4 αργυρά – 3 χάλκινα) αποδεικνύει τα πρώτα σημαντικά βήματα ανάπτυξης του αθλητισμού. Η πρώτη συμμετοχή Έλληνα Αθλητή σε Χειμερινούς Παραολυμπιακούς Αγώνες έγινε το 2002 στο Σάλτ Λέικ Σίτι.

Το 2001 ιδρύθηκε από 36 αθλητές και αθλήτριες Παραολυμπιονίκες ο Σύλλογος των Ελλήνων Παραολυμπιονικών. Μέλη του Συλλόγου είναι όλοι οι αθλητές και οι αθλήτριες που κατέκτησαν από 1η έως 8η θέση σε Παραολυμπιακούς Αγώνες.

Η κορυφαία χρονική εξέλιξη στην ιστορία του Ελληνικού αθλητικού κινήματος των ΑμεΑ είναι το νέο θεσμικό πλαίσιο για τον αθλητισμό των ατόμων με αναπηρία όπως αυτό διαμορφώθηκε με τις ρυθμίσεις του Ολυμπιακού Ν. 2947/2001 και έχει ως εξής:

- Συστάθηκε η νέα ενιαία Εθνική Αθλητική Ομοσπονδία Ατόμων με Αναπηρίες (υπεύθυνη για όλα τα Παραολυμπιακά αθλήματα)
- Συστάθηκε με Προεδρικό Διάταγμα η νέα Ελληνική Παραολυμπιακή Επιτροπή ως Νομικό Πρόσωπο Ιδιωτικού Δικαίου

Το νέο αυτό θεσμικό πλαίσιο δημιούργησε τις καλύτερες συνθήκες ανάπτυξης του αθλητικού κινήματος των Ατόμων με Αναπηρία και έδωσε τη δυνατότητα συγκροτημένου προγραμματισμού. Η θεσμοθέτηση

της δομής αυτής δίνει πλέον τη δυνατότητα στο ελληνικό αθλητικό κίνημα να ενταχθεί πλήρως στον ελληνικό αθλητικό χώρο, να εξελιχθεί και να εκπροσωπήσει τη χώρα επάξια αλλά και σε όλες τις μεγάλες διοργανώσεις που ακολουθούν.

Τον Ιούνιο του 2002, η νέα ομοσπονδία πραγματοποιεί την ιδρυτική της συνέλευση στην Αθήνα, με συμμετοχή όλων των αναγνωρισμένων αθλητικών σωματείων, σηματοδοτώντας την αρχή μιας νέας εποχής. Μετά από χρόνια προσπαθειών και αγώνων για την ενότητα του αθλητικού κινήματος, η Εθνική Αθλητική Ομοσπονδία Ατόμων με Αναπηρίες αποκτά το πρώτο εκλεγμένο Διοικητικό της Συμβούλιο το Μάρτιο του 2003.

Η διοργάνωση των Παραολυμπιακών Αγώνων του 2004 ήταν για την Ελλάδα η χρυσή ευκαιρία ανάπτυξης και εξέλιξης του αθλητικού και όχι μόνο κινήματος των ΑμεΑ. Η δημιουργία ισχυρής Παραολυμπιακής Ομάδας αποτέλεσε τη μεγάλη πρόκληση και το σημαντικότερο στόχο για την Ε.Α.ΟΜ.ΑμεΑ και την Ελληνική Παραολυμπιακή Επιτροπή και συνέβαλε στην επιτυχή διοργάνωση των Παραολυμπιακών Αγώνων του 2004. Η νεοσυσταθείσα Ε.Α.ΟΜ.ΑμεΑ είχε μόλις 18 μήνες στη διάθεση της για να οργανωθεί, να προετοιμάσει και συγκροτήσει τις Εθνικές Ομάδες σε 15 Παραολυμπιακά Αθλήματα. Στοιχείο καθοριστικό για την αποτελεσματικότερη προώθηση στο ευρύ κοινό των Παραολυμπιακών Αγώνων αποτελεί η εκπροσώπηση και συμμετοχή των Ελλήνων Αθλητών και Ομάδων σε όλα τα Παραολυμπιακά Αθλήματα. Οι Έλληνες αθλητές έλαβαν μέρος στους Αγώνες προσέλκυσαν τους φιλάθλους να συμμετέχουν, τους πολίτες να γίνουν εθελοντές και την ελληνική κοινωνία να γίνει περισσότερο «ανοιχτή» στη διαδικασία ένταξης των ατόμων με αναπηρία, δημιουργώντας προϋποθέσεις για ίσες ευκαιρίες, ίσα δικαιώματα, ίσες υποχρεώσεις.

Στους Παραολυμπιακούς Αγώνες της Αθήνας, η Ελλάδα συμμετείχε με την πολυπληθέστερη μέχρι στιγμής Παραολυμπιακή Ομάδα, με 137 αθλητές σε 17 από τα 19 Παραολυμπιακά Αθλήματα. Οι αθλητές και αθλήτριες κατάφεραν να κατακτήσουν συνολικά 20 μετάλλια (3 χρυσά, 13 αργυρά, 4 χάλκινα) αποδεικνύοντας έτσι τη σοβαρή και οργανωμένη προετοιμασία που εξασφάλισε η Ε.Α.ΟΜ.ΑμεΑ για τους αθλητές και τις αθλήτριες ενόψει των Αγώνων του 2004.

Η δημιουργία θεσμικού πλαισίου για το Ελληνικό Παραολυμπιακό Κίνημα αποτελεί σταθμό στην ιστορία του αθλητισμού των ΑμεΑ. Παράλληλα, η επιτυχημένη διοργάνωση των Παραολυμπιακών Αγώνων στην Αθήνα τον Σεπτέμβριο του 2004 και οι μεγάλες επιτυχίες των Ελλήνων αθλητών, άφησαν μεγάλη κληρονομιά στη χώρα μας. Η περαιτέρω ανάπτυξη του Κινήματος, η προώθηση του στο ευρύ κοινό, η προσέλκυση νέων αθλητών και η διατήρηση της επιτυχημένης πορείας όλων των αθλημάτων με στόχο τις διακρίσεις σε όλες τις μεγάλες διοργανώσεις καθώς και στους επόμενους Παραολυμπιακούς Αγώνες, αποτελούν τη μεγάλη πρόκληση για όλους του αθλητικούς φορείς των ΑμεΑ. Για την επίτευξη των στόχων αυτών απαιτούνται συντονισμένες προσπάθειες, ρεαλιστικός και μακροπρόθεσμος σχεδιασμός καθώς και συνεργασία όλων των εμπλεκόμενων φορέων.

1.5. ΤΟ ΕΥΡΩΠΑΪΚΟ ΦΟΡΟΥΜ ΑΤΟΜΩΝ ΜΕ ΑΝΑΠΗΡΙΑ (EUROPEAN DISABILITY FORUM – EDF)

Το Ευρωπαϊκό Φόρουμ Ατόμων με Αναπηρία (European Disability Forum – EDF) είναι μια ευρωπαϊκή μη κυβερνητική οργάνωση, με έδρα τις Βρυξέλλες. Ιδρύθηκε το 1996 από οργανώσεις ατόμων με αναπηρία και των οικογενειών τους προκειμένου να υπερασπιστεί ζητήματα κοινού ενδιαφέροντος για όλες τις κατηγορίες αναπηρίας και να αποτελέσει έναν ανεξάρτητο και ισχυρό φορέα εκπροσώπησης των ατόμων με αναπηρία στην Ε.Ε.. Το Φόρουμ, πριν τη διεύρυνση της Ευρωπαϊκής Ένωσης, εκπροσωπούσε περισσότερα από 37 εκατομμύρια άτομα με αναπηρία ενώ με την πρόσφατη προσχώρηση των νέων χωρών ο αριθμός αυτός έχει αυξηθεί στα 50 εκατομμύρια.

Σκοπός της ίδρυσης του Ευρωπαϊκού Φόρουμ Ατόμων με Αναπηρία ήταν η εκπροσώπηση των ατόμων με αναπηρία στο διάλογο με την Ευρωπαϊκή Ένωση και τις άλλες ευρωπαϊκές αρχές. Οι οργανώσεις, που συγκρότησαν το Φόρουμ, συναισθάνθηκαν τη μεγάλη σημασία των αποφάσεων που παίρνονται σε επίπεδο Ευρωπαϊκής Ένωσης και τον αντίκτυπό αυτών στη ζωή εκατομμυρίων ατόμων με αναπηρία, αναγνώρισαν την ανάγκη να εγκαθιδρύσουν μία πραγματικά αντιπροσωπευτική οργάνωση που θα μπορούσε να καταπιαστεί με ευρωπαϊκά θέματα που αφορούν στα μέλη τους καθώς και την ανάγκη ανάπτυξης στρατηγικού έργου και συστηματικού ελέγχου των νομοθετικών προτάσεων σε ευρωπαϊκό επίπεδο. Σήμερα το Ευρωπαϊκό Φόρουμ Ατόμων με Αναπηρία έχει αναγνωριστεί από τον Ο.Η.Ε. και από ευρωπαϊκούς φορείς - το Συμβούλιο της Ευρώπης, τους Ευρωπαϊκούς Κοινωνικούς Εταίρους και άλλες κοινωνικές ΜΚΟ - ως τη σημαντικότερη οργάνωση – ομπρέλα που εκπροσωπεί τα άτομα με αναπηρία στην Ευρώπη.

Η άμεση ανάμειξη των ατόμων με αναπηρία και των γονιών των ατόμων που δεν μπορούν να εκπροσωπήσουν τον εαυτό τους καθώς και η δημοκρατική και αντιπροσωπευτική δομή είναι εγγύηση τόσο στο καταστατικό του Φόρουμ όσο και στην λειτουργία του. Η δομή και η σύνθεσή του εξασφαλίζει το σεβασμό των απόψεων των διαφορετικών κατηγοριών αναπηρίας και των διαφορετικών εθνικών και πολιτιστικών προσεγγίσεων, αντικατοπτρίζοντας ένα ευρύ πεδίο ενδιαφερόντων που καλύπτει όλο το ευρωπαϊκό αναπηρικό κίνημα και μια πλατιά γεωγραφική βάση.

Συγκεκριμένα, η δομή και η σύνθεση των καταστατικών οργάνων του Φόρουμ στηρίζεται σε δύο πυλώνες: Ο πρώτος πυλώνας απαρτίζεται από τα Εθνικά Συμβούλια Ατόμων με Αναπηρία των κρατών – μελών της Ε.Ε. καθώς και της Ισλανδίας και της Νορβηγίας (τακτικά μέλη), και από τα Εθνικά Συμβούλια Ατόμων με Αναπηρία των χωρών που βρίσκονται στη διαδικασία προσχώρησης στην Ε.Ε. (μέλη – παρατηρητές). Ο δεύτερος πυλώνας αποτελείται από περισσότερες από 70 ευρωπαϊκές αναπηρικές ΜΚΟ, οι οποίες εκπροσωπούν διαφορετικές κατηγορίες αναπηρίας ή τομείς δραστηριοτήτων (τακτικά μέλη).

Επίσης, ως συνδεδεμένα ή αρωγά μέλη του Φόρουμ μπορούν να γίνουν διάφοροι σύλλογοι ατόμων με αναπηρία από όλες τις ευρωπαϊκές χώρες που εργάζονται σε εθνικό ή τοπικό επίπεδο, δημόσιου και ιδιωτικού οργανισμού που δεσμεύονται να σέβονται και να υποστηρίζουν το σκοπό και τους στόχους του Ευρωπαϊκού Φόρουμ Ατόμων με Αναπηρία, καθώς επίσης φυσικά πρόσωπα που ενδιαφέρονται για τις δραστηριότητες του Φόρουμ.

Στόχοι του Ευρωπαϊκού Φόρουμ Ατόμων με Αναπηρία:

Οι στόχοι του Ευρωπαϊκού Φόρουμ Ατόμων με Αναπηρία έχουν σχέση με την προώθηση των ανθρωπίνων, πολιτικών, κοινωνικών και οικονομικών δικαιωμάτων των ατόμων με αναπηρία και την εξίσωση των ευκαιριών για όλους. Το Φόρουμ επιδιώκει τη δημιουργία πολιτικού πλαισίου, όπου η αναπηρία θα στηρίζεται στην ισότητα των ευκαιριών και θα απέχει από την ιδέα που θέλει τα άτομα με αναπηρία ως παθητικούς αποδέκτες φροντίδας και φιλανθρωπίας σε βάρος της αυτονομίας και της

ισότητας. Με βάση αυτήν την προσέγγιση, η δράση του Φόρουμ επικεντρώνεται κατά κύριο λόγο στην άσκηση επιρροής επί των διαφόρων πρωτοβουλιών και πολιτικών της Ευρωπαϊκής Ένωσης, που είναι σημαντικές για τη ζωή των ατόμων με αναπηρία.

Το Φόρουμ αναλαμβάνει πρωτοβουλίες σχετικά με το πρόγραμμα δράσης της Ευρωπαϊκής Ένωσης σε τομείς όπως: η καταπολέμηση των διακρίσεων, τα μέσα μεταφοράς, η κοινωνία της πληροφορίας, ο κοινωνικός αποκλεισμός, η εκπαίδευση, η επαγγελματική κατάρτιση, η απασχόληση, η αναπτυξιακή συνεργασία, οι ίσες ευκαιρίες μεταξύ ανδρών και γυναικών, οι νέοι, ο αθλητισμός, η καθολική πρόσβαση.

Πώς προωθεί το Φόρουμ τα δικαιώματα των ατόμων με αναπηρία;

- Το Φόρουμ έχει επαφές με τα θεσμικά όργανα της Ευρωπαϊκής Ένωσης:

Συνεργάζεται στενά και υποστηρίζει παρέχοντας γραμματειακή υποστήριξη στη Διακομματική Ομάδα για την αναπηρία του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου, αποστολή της οποίας είναι η προάσπιση των δικαιωμάτων των ατόμων με αναπηρία στο πλαίσιο του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και των άλλων θεσμικών οργάνων της Ε.Ε.,

- Το Φόρουμ διατηρεί επαφές με όλες τις Γενικές Διευθύνσεις της Ευρωπαϊκής Επιτροπής και έχει αναπτύξει έναν ιδιαίτερα σημαντικό διάλογο με τη Γενική Διεύθυνση «Απασχόλησης και Κοινωνικών Υποθέσεων» και με το γραφείο για θέματα αναπηρίας της συγκεκριμένης διεύθυνσης,

- Το έργο του Φόρουμ με το Συμβούλιο της Ευρωπαϊκής Ένωσης πραγματοποιείται κυρίως μέσω των Εθνικών Συμβουλίων Ατόμων με Αναπηρία. Επίκεντρο της προσοχής αποτελεί το κράτος - μέλος που έχει την Προεδρία της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Κάθε εξάμηνο, το Φόρουμ συντάσσει, βάσει του προγράμματος εργασίας της Προεδρίας της Ε.Ε., ένα Μνημόνιο προς την Προεδρία προκειμένου να επισημάνει στο Συμβούλιο τις προτεραιότητες των ατόμων με αναπηρία,

- Το Φόρουμ διατηρεί επίσης τακτικό διάλογο με την Οικονομική και Κοινωνική Επιτροπή και με την Επιτροπή των Περιφερειών για όλα τα θέματα που αφορούν στα άτομα με αναπηρία στην Ευρωπαϊκή Ένωση.

- Το Φόρουμ συνάπτει συμπράξεις συμμαχιών με άλλες κοινωνικές ΜΚΟ:

Είναι ενεργό μέλος της Πλατφόρμας των ευρωπαϊκών κοινωνικών ΜΚΟ, της κεντρικής οργάνωσης που εκπροσωπεί όλες τις κοινωνικές ΜΚΟ στην Ευρωπαϊκή Ένωση και επίσης είναι μέλος του Ευρωπαϊκού Λόμπι Γυναικών (European Women's Lobby, EWL), προκειμένου να διασφαλίσει την ένταξη της διάστασης της αναπηρίας στο λόμπι και συγκεκριμένα να κάνει ορατά τα δικαιώματα των κοριτσιών και των γυναικών με αναπηρία, καθώς και των μητέρων παιδιών με αναπηρία.

- Το Φόρουμ διατηρεί επαφές με διεθνείς οργανισμούς, όπως:

Τη Διεθνή Οργάνωση Εργασίας (ILO), την Παγκόσμια Οργάνωση Υγείας (WHO), και το Οικονομικό και Κοινωνικό Συμβούλιο των Ηνωμένων Εθνών.

ΕΝΟΤΗΤΑ 2

ΘΕΩΡΗΤΙΚΑ ΜΟΝΤΕΛΑ ΠΟΛΙΤΙΚΗΣ ΓΙΑ ΤΗΝ ΑΝΑΠΗΡΙΑ

2.1. ΘΕΩΡΙΕΣ ΕΡΜΗΝΕΙΑΣ ΤΗΣ ΑΝΑΠΗΡΙΑΣ

2.1.1. Το ιατρικό μοντέλο

Με βάση το ιατρικό μοντέλο οι δυσκολίες που αντιμετωπίζουν στην καθημερινή τους ζωή τα άτομα με αναπηρία είναι άμεσο επακόλουθο της δικής τους δυσλειτουργίας. Η δυσλειτουργία αυτή μπορεί να είναι π.χ. η παραπληγία, η τύφλωση, ή κώφωση ή η νοητική αναπηρία ενός ατόμου. Με άλλα λόγια, το μοντέλο αυτό τοποθετεί το «πρόβλημα» της αναπηρίας στο ίδιο το άτομο με αναπηρία. Το πρόβλημα κατ' αυτήν την προσέγγιση είναι η δυσλειτουργία του ατόμου.

ΠΑΡΑΔΕΙΓΜΑ: Ένα άτομο σε αναπηρικό αμαξίδιο δεν μπορεί να μπει στο λεωφορείο. Σύμφωνα με το ιατρικό μοντέλο, η αδυναμία του ατόμου να μπει στο λεωφορείο οφείλεται στο γεγονός ότι δεν μπορεί να περπατήσει και να ανέβει τα σκαλοπάτια. Δηλαδή, η αδυναμία δεν οφείλεται στο γεγονός ότι στην είσοδο του λεωφορείου υπάρχει σκαλοπάτι, ούτε στο γεγονός ότι το λεωφορείο έχει σχεδιαστεί με τέτοιο τρόπο ώστε να επιτρέπεται η επιβίβαση σε αυτό μόνο στα άτομα που μπορούν να περπατήσουν.

Το ιατρικό μοντέλο εξηγεί την αιτία της αναπηρίας με αναφορά στη σωματική, νοητική ή άλλη «απόκλιση» ή «ελάττωμα» του ατόμου σε σχέση με αυτό που το μοντέλο θεωρεί «φυσιολογικό». Έτσι, η τύφλωση αντιμετωπίζεται ως απόκλιση από την ικανότητα να βλέπεις, αφού η όραση είναι ένα «φυσιολογικό» δεδομένο. Επίσης, η κώφωση αντιμετωπίζεται ως απόκλιση από την ικανότητα να ακούς, αφού η ακοή είναι ένα «φυσιολογικό» δεδομένο.

Το μοντέλο αυτό ονομάζεται «ιατρικό μοντέλο» για δύο λόγους:

Πρώτον, γιατί η κρίση για το εάν ένα άτομο είναι «άτομο με αναπηρία» ή όχι βασίζεται κατά κύριο λόγο σε ιατρικές γνωματεύσεις και ταξινομήσεις.

Δεύτερον, γιατί το μοντέλο υποστηρίζει ότι αποκλειστικώς μέσω της ιατρικής αντιμετώπισης πολλές «δυσλειτουργίες» μπορούν να αποκατασταθούν και τα άτομα μπορούν να γίνουν «φυσιολογικά». Απόρροια της αντίληψης που βασίζεται το ιατρικό μοντέλο είναι η απόρριψη κάθε συσχέτισης μεταξύ της δυσλειτουργίας λόγω αναπηρίας και του περιβάλλοντος στο οποίο ζει το άτομο με αναπηρία.

Το ιατρικό μοντέλο έχει αποδειχθεί προβληματικό. Βασίζεται πάνω σε μια «αρνητική» άποψη για την «αναπηρία». Αυτό συμβαίνει γιατί το ιατρικό μοντέλο αντιμετωπίζει την αναπηρία ως απόκλιση από αυτό που θεωρεί «φυσιολογικό». Επίσης, δίνει έμφαση στο ότι κάτι συμβαίνει «λάθος» στα άτομα με αναπηρία αφού δεν είναι σε θέση να κάνουν πράγματα που κάνουν τα «φυσιολογικά» άτομα.

Το ιατρικό μοντέλο χρησιμοποιεί τους όρους: ανικανότητα, αδυναμία και ενσωμάτωση. Ο τελευταίος όρος σημαίνει ότι απαιτείται από τα άτομα με αναπηρία να γίνουν ίδια με τα άτομα χωρίς αναπηρία. Αν τα άτομα με αναπηρία δεν μπορούν να το κάνουν αυτό, δηλαδή να ενσωματωθούν, τότε αντιμετωπίζονται διαφορετικά και απομονώνονται.

Συνεπώς, το μοντέλο αυτό ενθαρρύνει τη δημιουργία ή / και τη συντήρηση προκαταλήψεων, στίγματος και αποκλεισμού των ατόμων με αναπηρία. Επιπλέον, ως συνέπεια της αρνητικής προσέγγισης, το μοντέλο αυτό αναζητά την λύση για τα άτομα με αναπηρία που δεν μπορούν να είναι όπως οι άλλοι «φυσιολογικοί» άνθρωποι αποκλειστικώς σε ατομικό επίπεδο μέσω της «βοήθειας» ή της «φιλανθρωπίας».

2.1.2. Το κοινωνικό μοντέλο

Το κοινωνικό μοντέλο (το οποίο εμφανίστηκε από τη δεκαετία του 1960) απαντάει στο ερώτημα «τι προκαλεί την αναπηρία;» δίνοντας έμφαση όχι στους ιατρικούς παράγοντες, αλλά στους περιβαλλοντικούς, πολιτισμικούς και εν γένει κοινωνικούς παράγοντες.

Το κοινωνικό μοντέλο εξηγεί τις δυσκολίες που βιώνουν τα άτομα με αναπηρία βάσει του τρόπου με τον οποίο η κοινωνία σχεδιάζεται και του τρόπου με τον οποίο εμείς «κατασκευάζουμε» την αναπηρία. Το κοινωνικό μοντέλο υποστηρίζει ότι η δυσλειτουργία που βιώνουν τα άτομα με αναπηρία ελάχιστα έχει να κάνει με τις δυσκολίες που αντιμετωπίζουν αυτά σε ατομικό επίπεδο. Το κοινωνικό μοντέλο μας λέει, ότι η «αναπηρία» είναι ουσιαστικώς «κοινωνική κατασκευή». Με αυτό εννοούμε ότι η κοινωνία είναι αυτή που «κατασκευάζει» ή δημιουργεί αναπηρία παίρνοντας ως σημείο – αναφοράς το πρότυπο του «αρτιμελούς» ατόμου, από το οποίο το άτομο με αναπηρία διαφέρει. Συνοψίζοντας, η κοινωνία είναι που δημιουργεί «αναπηρία» μέσω του μεροληπτικού σχεδιασμού των υποδομών, των αρνητικών συμπεριφορών, του στιγματισμού, των προκαταλήψεων και κυρίως παίρνοντας ως σημείο αναφοράς το πρότυπο του «φυσιολογικού ατόμου». Έτσι, σύμφωνα με αυτό το μοντέλο, δεν είναι αυτό καθαυτό το ιατρικό πρόβλημα του ατόμου το οποίο προκαλεί την «αναπηρία».

ΠΑΡΑΔΕΙΓΜΑ: Ένα άτομο σε αναπηρικό αμαξίδιο θέλει να αγοράσει ένα εισιτήριο για το τρένο. Εισιτήρια μπορεί να πάρει μόνο από το αυτόματο μηχάνημα έκδοσης εισιτηρίων. Το αναφερόμενο άτομο δεν μπορεί να αγοράσει εισιτήριο αφού το ειδικό μηχάνημα είναι σχεδιασμένο με τέτοιο τρόπο που μόνο άτομα που μπορούν να στέκονται, και άρα έχουν πρόσβαση στο συγκεκριμένο ύψος, και μπορούν να πατήσουν τα απαραίτητα κουμπιά. Το κοινωνικό μοντέλο υποστηρίζει ότι το άτομο με αναπηρία δεν μπορεί να αγοράσει εισιτήριο όχι εξαιτίας του γεγονότος ότι κάθεται σε αμαξίδιο αλλά εξαιτίας του μεροληπτικού σχεδιασμού του μηχανήματος ή εξαιτίας της απουσίας προσωπικού στα εκδοτήρια εισιτηρίων, τα οποία είναι προσβάσιμα σε όλους.

Σε αντίθεση με το ιατρικό μοντέλο, το κοινωνικό μοντέλο έχει «θετική» προσέγγιση: δίνει έμφαση στους όρους: ικανότητα, εύλογη προσαρμογή, καθολικός σχεδιασμός, δικαιώματα, διαφορά. Δίνει έμφαση στο ότι οι «δυσκολίες» προκαλούνται από τη μη ρεαλιστική απαίτηση της κοινωνίας όλοι να είναι «φυσιολογικοί» και με αυτό σχετίζεται η έλλειψη εύλογης προσαρμογής για αυτούς που δεν μπορούν να ανταποκριθούν σε αυτήν την απαίτηση. Ως αποτέλεσμα τα άτομα αυτά να περιέρχονται σε μειονεκτική θέση.

Όμως, μερικές φορές το κοινωνικό μοντέλο εμφανίζεται υπερβολικά αισιόδοξο καθότι πολύ βαριές αναπηρίες δεν μπορούν να αντιμετωπισθούν αποκλειστικώς με την αλλαγή και κατάλληλη προσαρμογή περιβαλλοντικών και κοινωνικών παραγόντων.

2.1.3. Το πολυδιάστατο μοντέλο

Το πολυδιάστατο μοντέλο συνδέει το ιατρικό και το κοινωνικό μοντέλο. Σύμφωνα με το πολυδιάστατο μοντέλο η αναπηρία είναι ένα φάσμα εννοιών τριών διαστάσεων: σώμα – λειτουργίες – δομή. Η αναπηρία είναι ένα πολυδιάστατο φαινόμενο, που βρίσκεται σε άμεση συνάρτηση με το μέγεθος του χάσματος μεταξύ των ικανοτήτων του ατόμου και των απαιτήσεων της κοινωνίας, με έμφαση στις λειτουργικές ικανότητες του ατόμου που είναι ζωτικής σημασίας όσον αφορά την αυτονομία και τη συμμετοχή του στην κοινωνική ζωή.

Τα άτομα με αναπηρία αντιμετωπίζουν εμπόδια στην καθημερινή ζωή εξαιτίας του χάσματος μεταξύ των αναγκών της δικής τους αναπηρίας και της δομής της κοινωνίας, η οποία δεν έχει λάβει υπόψη τα χαρακτηριστικά της συγκεκριμένης ομάδας πληθυσμού και ο σχεδιασμός της δεν στηρίχθηκε στις δυνατότητες και στις ειδικές ανάγκες τους.

Το μέγεθος του ανωτέρου χάσματος εξαρτάται από τη βαρύτητα της αναπηρίας και το βαθμό προσπελασιμότητας¹ της κοινωνίας. Όσο πιο βαριά μορφή αναπηρίας έχει ένα άτομο και όσο πιο μεγάλος βαθμός απροσπελασιμότητας της κοινωνίας υπάρχει, τόσο πιο μεγάλο είναι το χάσμα και συνεπώς μεγαλύτερη η έκταση του κοινωνικού αποκλεισμού που βιώνει το άτομο με αναπηρία.

2.2. ΤΟ ΠΡΟΤΥΠΟ ΤΗΣ ΠΡΟΝΟΙΑΚΗΣ ΚΟΙΝΩΝΙΚΗΣ ΠΟΛΙΤΙΚΗΣ – ΤΟ ΠΡΟΤΥΠΟ ΤΩΝ ΑΤΟΜΙΚΩΝ ΔΙΚΑΙΩΜΑΤΩΝ – Ή ΜΙΑ ΝΕΑ ΣΥΝΘΕΣΗ;

Η πολιτική που ακολουθεί κάθε χώρα για την αντιμετώπιση των θεμάτων της αναπηρίας σχετίζεται άμεσα με τον τρόπο που ορίζει την αναπηρία. Χώρες οι οποίες έχουν υιοθετήσει το ιατρικό μοντέλο προσέγγισης ακολουθούν προνοιακή κοινωνική πολιτική, ενώ αντίθετα χώρες που έχουν υιοθετήσει το κοινωνικό μοντέλο ακολουθούν την πολιτική των ατομικών δικαιωμάτων.

Στο πλαίσιο της προνοιακής κοινωνικής πολιτικής, η αναπηρία αντιμετωπίζεται ως ατομική μειονεξία που καθιστά το άτομο ανίκανο να εργαστεί και γενικά να λειτουργήσει μέσα στην κοινωνία. Στο πλαίσιο αυτής της πολιτικής οι διάφοροι φορείς σχεδιάζουν για να αντιμετωπίσουν τις ανάγκες του «μέσου» πολίτη, ενώ στους πολίτες με αναπηρία παρέχονται επιδόματα και άλλες ειδικές υπηρεσίες, ξεχωριστές απ' αυτές που παρέχονται στους υπόλοιπους πολίτες.

Αντίθετα, το μοντέλο των ατομικών δικαιωμάτων απορρίπτει την ιδέα ότι ο κοινωνικός αποκλεισμός είναι αναπόφευκτο επακόλουθο της αναπηρίας. Σύμφωνα με το μοντέλο των ατομικών δικαιωμάτων, στόχος είναι η ένταξη των ατόμων με αναπηρία στο ισχύον σύστημα και όχι η ανάπτυξη παράλληλης πορείας.

Σήμερα αποδεικνύεται ότι οι πολιτικές που πρέπει να αναπτύξουν τα κράτη είναι δυνατόν, επιβάλλεται θα λέγαμε, να βασίζονται και στα δύο παραπάνω μοντέλα (δηλαδή το ιατρικό και κοινωνικό μοντέλο), τα οποία πρέπει να αλληλοσυμπληρώνονται και όχι να συγκρούονται. Τα άτομα με αναπηρία αποτελούν μία ανομοιογενή ομάδα, οι ανάγκες των οποίων διαφοροποιούνται ανάλογα με την κατηγορία και τη βαρύτητα της αναπηρίας. Τα άτομα με αναπηρία ανάλογα με την κατηγορία και τη σοβαρότητα της αναπηρίας αντιμετωπίζουν και διαφορετικούς φραγμούς. Συνεπώς γίνεται αντιληπτό ότι ορισμένες κατηγορίες ατόμων με αναπηρία, όπως τα άτομα με βαριές και πολλαπλές αναπηρίες, έχουν την ανάγκη προνοιακής κοινωνικής πολιτικής υποστηριγμένης από ιατρική κάλυψη, ενώ κάποιες άλλες κατηγορίες ατόμων με αναπηρία έχουν την ανάγκη αλλά και τη δυνατότητα ένταξης στο ισχύον κοινωνικό σύστημα.

Η ιστορία τόσο της Ευρώπης όσο και της χώρας μας, ως ένα βαθμό, συνδέονται άμεσα με αυτό που αποκαλείται σήμερα ευρωπαϊκό κοινωνικό μοντέλο. Η Ευρώπη ανέπτυξε ισχυρές δομές κοινωνικής προστασίας σε αντίθεση με άλλες περιοχές του κόσμου. Αυτό το ευρωπαϊκό κεκτημένο οφείλουν οι

1 Με τον όρο προσπελασιμότητα δεν αναφερόμαστε μόνο στη δυνατότητα του ατόμου με αναπηρία να έχει πρόσβαση στο φυσικό και δομημένο περιβάλλον, αλλά αναφερόμαστε στη δυνατότητα του ατόμου με αναπηρία να έχει πρόσβαση στη συνολική λειτουργία της κοινωνίας ως ισότιμος πολίτης, ανεξάρτητα από την αναπηρία ή τη χρόνια πάθηση.

πολίτες της Ευρώπης να το προστατεύσουν και να το μετασχηματίσουν, έτσι ώστε να μπορέσει να ανταποκριθεί στις σύγχρονες κοινωνικές απαιτήσεις. Η αναπηρία και συνεπακόλουθα τα άτομα με αναπηρία, με διαφοροποιήσεις φυσικά, ήταν πάντοτε στον πυρήνα των πολιτικών των ευρωπαϊκών χωρών για την κοινωνική προστασία. Βέβαια τις τελευταίες δεκαετίες στις ΗΠΑ αλλά και σε ορισμένες ευρωπαϊκές χώρες θεσπίστηκαν παράλληλα νομοθεσίες καταπολέμησης των διακρίσεων και ανάδειξης των ατομικών και κοινωνικών δικαιωμάτων των ανθρώπων με αναπηρία. Κατά συνέπεια η θέση ότι τα δύο προαναφερθέντα πρότυπα πολιτικών (δηλ. της κοινωνικής προστασίας και της νομοθεσίας καταπολέμησης των διακρίσεων) δεν συνάδουν, παρεκκλίνει από το ευρωπαϊκό κεκτημένο.

Η Ελλάδα οφείλει να αναζητήσει τη νέα δημιουργική σύνθεση, που θα μεγιστοποιεί τα οφέλη που συνεπάγεται ο σχεδιασμός και η υλοποίηση συνδυασμένων πολιτικών, στο πλαίσιο μιας ολιστικής προσέγγισης του ζητήματος της αναπηρίας.

2.2.1. Βασικές έννοιες για το σχεδιασμό πολιτικής σε θέματα αναπηρίας

2.2.1.α Η έννοια της ισότητας και της πλήρους συμμετοχής

Η πολιτική για την αναπηρία αποτελεί ουσιαστικά ζήτημα δημοκρατίας και ανθρωπίνων δικαιωμάτων. Σχετίζεται με το δικαίωμα της συμμετοχής στην κοινωνία, στη βάση ότι όλοι οι άνθρωποι είναι ίσοι και έχουν ίσα δικαιώματα.

Η αρχή της ισότητας κατέχει περίοπτη θέση σ' όλα τα επίσημα κείμενα για τα ανθρώπινα δικαιώματα, όπως είναι η Παγκόσμια Διακήρυξη για τα Ανθρώπινα Δικαιώματα του Ο.Η.Ε., η Ευρωπαϊκή Σύμβαση για τα Ανθρώπινα Δικαιώματα του Συμβουλίου της Ευρώπης και ο Ευρωπαϊκός Κοινωνικός Χάρτης της Ε.Ε.. Κανένα όμως από τα παραπάνω κείμενα δεν περιέχει σαφή ορισμό της ισότητας. Ίσως αυτός είναι και ο λόγος για τον οποίο δόθηκαν τόσες και τόσο διαφορετικές ερμηνείες στην έννοια αυτή.

Η ιστορία παρέχει αρκετά παραδείγματα για τη σύγχυση που επικρατούσε και επικρατεί ακόμη γύρω από την έννοια της ισότητας, η οποία χρησιμοποιούνταν προκειμένου να διασφαλιστεί η υποχρέωση της ίδιας και όχι της ίσης μεταχείρισης όλων των ανθρώπων. Για αρκετές δεκαετίες, με την επίκληση της αρχής της ισότητας, επιδιώχθηκε η υποχρέωση της ίδιας μεταχείρισης όλων των ανθρώπων, η μη τήρηση της αρχής αυτής συνιστούσε διάκριση. Η ιστορία παρέχει αρκετά παραδείγματα για τη σύγχυση που επικρατεί γύρω από το νόημα της ισότητας. Σε πολλές χώρες, οι ομάδες πίεσης για τα δικαιώματα των γυναικών, τη φυλετική ισότητα, τα δικαιώματα των ομοφυλοφίλων, ξεκίνησαν απαιτώντας ίδια μεταχείριση με τους «άλλους». Συχνά οι εκστρατείες τους στέφθηκαν με επιτυχία και σε πολλές χώρες θεσπίστηκαν ή επεκτάθηκαν νόμοι κατά των διακρίσεων, οι οποίοι απαγόρευαν κάθε είδος διαφορετικής μεταχείρισης.

Ωστόσο, δεν άργησαν όλα τα κινήματα κατά των διακρίσεων να διαπιστώσουν ότι οι νόμοι και οι πολιτικές για την προώθηση της ίδιας μεταχείρισης δεν ήταν ικανές να αποκαταστήσουν τις υφιστάμενες ανισότητες. Η πραγματική ισότητα δεν είναι δυνατόν να επιτευχθεί με την προώθηση της ίδιας μεταχείρισης, όσο επικρατεί η άποψη ότι τα «διαφορετικά» άτομα πρέπει να προσαρμόζονται μονόπλευρα στα πρότυπα των «άλλων».

Έγινε συνεπώς αντιληπτό από τα κινήματα κατά των διακρίσεων, συμπεριλαμβανομένου του αναπηρικού κινήματος, **ότι αυτό που πρέπει να επιδιώκουν είναι ο σεβασμός της ατομικής και ομαδικής ιδιαιτερότητας. Με άλλα λόγια, σύμφωνα με την νέα προσέγγιση για την αρχή της ισότητας, αυτό που συνιστά διάκριση δεν είναι η διαφορετική αντιμετώπιση των ανθρώπων αλλά: α) η διαφορετική αντιμετώπιση ανθρώπων που βρίσκονται σε παρόμοια θέση και β) η όμοια αντιμετώπιση ανθρώπων**

που βρίσκονται σε διαφορετική θέση.

Η έννοια της ισότητας δεν σημαίνει ότι όλοι είμαστε ίδιοι, ή ότι μπορούμε να αντιμετωπιζόμαστε με τον ίδιο τρόπο. Στόχος πρέπει να είναι όχι η τυπική αλλά η πραγματική ισότητα, η οποία σημαίνει ίσες ευκαιρίες για πλήρη συμμετοχή στη ζωή και μπορεί να επιτευχθεί με την προώθηση της πολιτικής της ίσης μεταχείρισης.

Η πολιτική της ίσης μεταχείρισης θα δώσει την ευκαιρία στα άτομα με αναπηρία να συμμετέχουν με τις δικές τους δυνατότητες και με τους δικούς τους όρους στην κοινωνία. Η κοινωνία οφείλει να αφήνει χώρο για διαφορετικούς τρόπους λειτουργίας, να αναγνωρίζει το δικαίωμα στα άτομα με αναπηρία να αποφασίζουν οι ίδιοι όταν μπορούν για τον τρόπο της ζωής τους, ή στους γονείς των ατόμων με αναπηρία όταν αυτά δεν μπορούν. Επίσης, η κοινωνία οφείλει να δίνει στο άτομο τη δυνατότητα να αξιοποιεί στο έπακρο τις ικανότητές του και να συμμετέχει πλήρως στην κοινωνική, οικονομική και πολιτική ζωή.

Η βασική πρόκληση για την πραγματοποίηση της πολιτικής της ίσης μεταχείρισης και την επίτευξη της πλήρους συμμετοχής των ατόμων με αναπηρία σχετίζεται άμεσα με τον τρόπο που η κοινωνία σχεδιάζεται και λειτουργεί σε όρους δομημένου περιβάλλοντος, θεσμών, παραγωγής αγαθών, κ.ά..

2.2.1.β Η έννοια της προσβασιμότητας και του σχεδιασμού για όλους

Η προσβασιμότητα είναι δικαίωμα όλων των πολιτών και συνδέεται άμεσα με το δικαίωμα συμμετοχής τους στην οικονομική και κοινωνική ζωή. Όλοι οι πολίτες έχουν το δικαίωμα και συνεπώς πρέπει να τους διασφαλίζεται να εισέρχονται σε όλα κτίρια, να επιβιβάζονται στα μέσα μαζικής μεταφοράς, να χρησιμοποιούν τις συσκευές επικοινωνίας, να έχουν πρόσβαση σε αγαθά και υπηρεσίες. Όλοι οι πολίτες έχουν ίσα δικαιώματα όσον αφορά τη δυνατότητα και τη διαθεσιμότητα προσβάσιμου περιβάλλοντος και υπηρεσιών, ως απαραίτητη προϋπόθεση προκειμένου να συμμετέχουν ισότιμα σε δραστηριότητες όπως η εκπαίδευση, η απασχόληση, ο πολιτισμός, ο αθλητισμός, η ψυχαγωγία.

Τα άτομα με αναπηρία όμως αποτελούν μία ομάδα πληθυσμού για την οποία δεν έχει διασφαλιστεί η ανεμπόδιστη και ισότιμη πρόσβαση σε όλες τις πτυχές της κοινωνικής ζωής. Η ευθύνη για τον αποκλεισμό αυτό δεν πρέπει να αποδοθεί στο ίδιο το άτομο και τα σωματικά του χαρακτηριστικά, αλλά στο σχεδιασμό της κοινωνίας, ο οποίος δεν έλαβε υπόψη του τις ανάγκες των ατόμων με αναπηρία.

Είναι γεγονός ότι ο υφιστάμενος σχεδιασμός του δομημένου περιβάλλοντος, των αγαθών και των υπηρεσιών καλύπτει τις ανάγκες του «μέσου» χρήστη, συμβάλλοντας στη δημιουργία διακρίσεων σε βάρος των ατόμων με αναπηρία. Για πολλά χρόνια η κοινωνία θεωρούσε το γεγονός ότι τα άτομα με αναπηρία στερούνται ελεύθερης πρόσβασης ως επακόλουθο της μοίρας και όχι ως ζήτημα που μπορεί να θέσει υπό έλεγχο και δεν αναγνώριζε το ζήτημα του μεροληπτικού σχεδιασμού ως παραβίαση της αρχής της ισότητας.

ΠΑΡΑΔΕΙΓΜΑ: Έχουμε ένα συγκρότημα διαμερισμάτων χωρίς ανελκυστήρα. Είναι φανερό ότι ο κατασκευαστής πιστεύει ότι τα άτομα που ζουν ή επισκέπτονται το συγκρότημα μπορούν να περπατήσουν (απαίτηση για «φυσιολογικότητα»). Το γεγονός ότι το συγκρότημα εξακολουθεί να παραμένει χωρίς ανελκυστήρα δείχνει ότι δεν υπάρχει καμία εύλογη προσαρμογή για άτομα σε αναπηρικό αμαξίδιο και για άτομα που έχουν δυσκολία να ανέβουν σκαλοπάτια. Ως αποτέλεσμα τα άτομα αυτά να περιέρχονται σε μειονεκτική θέση.

Σήμερα όμως η νέα προσέγγιση για την αναπηρία και οι έννοιες των διακρίσεων θέτουν υπό αμφισβήτηση αυτές τις παραδοχές. Οι σύγχρονες αντιλήψεις απαιτούν το σχεδιασμό του περιβάλλοντος, των υπηρεσιών και των αγαθών έτσι ώστε να ικανοποιούνται και οι ανάγκες των ατόμων με αναπηρία.

Η ελληνική Πολιτεία οφείλει να θέσει υπό αμφισβήτηση το παλιό μοντέλο σχεδιασμού και να υιοθετήσει την αρχή του σχεδιασμού για όλους με νομικά δεσμευτικό τρόπο, προς ικανοποίηση των αναγκών όλων των πολιτών. Με την εφαρμογή του σχεδιασμού για όλους θα αποφευχθεί η ανάγκη για εκ των υστέρων ειδικές παρεμβάσεις και λύσεις που συνεπάγονται πρόσθετη οικονομική επιβάρυνση και θα καταστεί δυνατή σημαντική πρόοδος προς την άρση των φραγμών πρόσβασης που σήμερα δεν επιτρέπουν στα άτομα με αναπηρία να συμμετέχουν πλήρως και ισότιμα στην κοινωνία.

ΠΑΡΑΔΕΙΓΜΑ: Ένας χρήστης αναπηρικού αμαξιδίου δεν μπορεί να μπει σε ένα κτίριο γιατί οι πόρτες της εισόδου είναι πολύ στενές. Έτσι αποφασίστηκε να φτιάξουν τουλάχιστον μία είσοδο φαρδύτερη έτσι ώστε να μπορεί να χρησιμοποιηθεί από χρήστες αναπηρικών αμαξιδίων Αυτό είναι ένα παράδειγμα «εξατομικευμένης προσέγγισης».

Αν όμως ο αρχιτέκτονας είχε σχεδιάσει όλες τις πόρτες έτσι ώστε να είναι προσβάσιμες και στα άτομα σε αναπηρικό αμαξίδιο, τότε θα είχαμε αυτό που ονομάζουμε «καθολικό σχεδιασμό» για την αναπηρία. Ο καθολικός σχεδιασμός καλεί την κοινωνία να οργανωθεί με τέτοιο τρόπο ώστε όσο το δυνατόν περισσότερα άτομα να μπορούν να ζήσουν και να εργαστούν ισότιμα μέσα σε αυτήν. Ουσιαστικά, το μοντέλο αυτό ανοίγει τις πόρτες στην «ποικιλομορφία», διασφαλίζοντας περισσότερη «ισότητα» για όλους.

2.3. ΤΟ ΜΕΓΑΛΟ ΕΛΛΗΝΙΚΟ ΠΑΡΑΔΟΞΟ

Όλοι σήμερα συμφωνούν ότι αξίες όπως η ισότητα και η αναγνώριση των δικαιωμάτων πρέπει να αποτελούν βασικούς στόχους της πολιτικής για τα άτομα με αναπηρία. Αυτό όμως που συμβαίνει στην πραγματικότητα είναι ότι οι αξίες αυτές, σε μεγάλο βαθμό, εμφανίζονται μόνο ως τιμητικές εκφράσεις, τις προεκτάσεις των οποίων δεν είμαστε πρόθυμοι ή έτοιμοι να αντιμετωπίσουμε.

Όσον αφορά τις παραπάνω αξίες, η πρόκληση δεν συνδέεται με την επανεξέταση αυτών των ιδεωδών. Το θέμα αφορά την απόκλιση στην καθημερινή συμπεριφορά των ανθρώπων μεταξύ των αξιών που διακηρύσσουν και επικροτούν και των αντιλήψεων που κυριαρχούν βαθύτερα μέσα τους και υπονομεύουν ή ανατρέπουν τα ιδεώδη που κατά τα άλλα επικροτούν.

Από τη μία πλευρά έχουμε δηλαδή τις αξίες που οι άνθρωποι ανοιχτά παραδέχονται και οι οποίες έχουν διατυπωθεί σε στόχους και σε επίσημες θέσεις και από την άλλη πλευρά έχουμε τις ενδόμυχες αντιλήψεις που δεν εκφράζονται αλλά επηρεάζουν καθοριστικά τον τρόπο με τον οποίο οι άνθρωποι συμπεριφέρονται στην πράξη.

ΠΑΡΑΔΕΙΓΜΑ: Ένα χαρακτηριστικό παράδειγμα αυτής της απόκλισης είναι η περίπτωση κατά την οποία οι κάτοικοι μιας περιοχής αντιδρούν έντονα στο ενδεχόμενο εγκατάστασης στη γειτονιά τους ξενώνων ατόμων με ψυχική αναπηρία, ενώ ταυτόχρονα αρνούνται το ίδιο έντονα ότι διακατέχονται από αρνητικές συμπεριφορές προς τα άτομα αυτά, επικαλούμενοι για τη στάση τους αυτή άλλους λόγους, όπως έλλειψη διαθέσιμου χώρου στην περιοχή τους, κ.λπ.

Το πρόβλημα της απόκλισης μεταξύ θετικών ιδεωδών και ενδόμυχων αρνητικών αντιλήψεων που τα υπονομεύουν και τα απορρίπτουν, συνδέεται με το γεγονός ότι οι συμπεριφορές που προκύπτουν από τις ενδόμυχες αρνητικές αντιλήψεις δεν εκφράζονται, συνεπώς δεν καταγράφονται και συνεπακόλουθα δεν αξιολογούνται. Συχνά οι αιτίες των άλλων συμπεριφορών είναι η ύπαρξη ανομολόγητων φόβων, βαθιά ριζωμένων προκαταλήψεων, περιορισμένης συνειδητοποίησης και πληροφόρησης ή παραπληροφόρησης.

Όσον αφορά την περιορισμένη συνειδητοποίηση και πληροφόρηση μπορεί να πάρει διάφορες μορφές, με πιο συνηθισμένη αυτή της παραδοχής ότι «απλώς δεν το σκεφτήκαμε».

ΠΑΡΑΔΕΙΓΜΑ: Κατασκευάζεται ένας πλήρως προσβάσιμος συνεδριακός χώρος με εξαίρεση το πάνελ των ομιλητών. Η παράβλεψη αυτή σημαίνει ότι δεν λάβανε υπόψη τους το ενδεχόμενο κάποιος ομιλητής να είναι σε αναπηρικό αμαξίδιο, θεώρησαν δηλαδή ότι ένα άτομο με αναπηρικό αμαξίδιο μπορεί να είναι μόνο ακροατής.

Το θέμα όμως αποκτά διαστάσεις προβλήματος όταν η απροσεξία γίνεται συστηματικά, γεγονός που σημαίνει ότι η ανθρώπινη ποικιλομορφία δεν έχει γίνει μέρος της κοινωνικής δομής και του αξιακού συστήματος της κοινωνίας μας.

Η προστασία της προσωπικότητας των ατόμων με αναπηρία απαιτεί εγρήγορση, ειδικά όσον αφορά τις ενδόμυχες αντιλήψεις και προκαταλήψεις. Στις αρχές του 21ου αι. υπάρχουν ακόμη περιπτώσεις παραβίασης της ανθρώπινης ακεραιότητας, με κορυφαία αυτήν της κλειστής ιδρυματικής φροντίδας, όπου στις καλύτερες περιπτώσεις οι κλινικές συνθήκες ζωής που επικρατούν απέχουν από το κοινωνικό μοντέλο προσέγγισης της αναπηρίας και στερούν από τα άτομα τις δυνατότητες αυτοδιάθεσης και ελεύθερης επιλογής, και στις χειρότερες, που δυστυχώς είναι και οι περισσότερες, οι συνθήκες ζωής είναι βασανιστικές και απάνθρωπες.

Βασική αρχή κάθε δημοκρατικής και πλουραλιστικής κοινωνίας είναι ότι η ανθρώπινη αξία δεν ιεραρχείται. Όμως οι λειτουργικοί περιορισμοί συχνά αποτελούν ορισμένους από τους λόγους που οδηγούν σε ιεράρχηση της ανθρώπινης αξίας.

ΠΑΡΑΔΕΙΓΜΑ: Ενώ είναι θεσμοθετημένη η υποχρεωτικότητα της εκπαίδευσης των παιδιών χωρίς αναπηρία (που σημαίνει την υποχρέωση του κράτους να παρέχει την υποχρεωτική εκπαίδευση), δεν έχει θεσμοθετηθεί η υποχρεωτικότητα της εκπαίδευσης των παιδιών με αναπηρία, (που σημαίνει μη δέσμευση του κράτους να παρέχει εκπαίδευση στα παιδιά με αναπηρία). Το γεγονός αυτό αποδεικνύει τη διακριτική ιεράρχηση της αξίας της εκπαίδευσης μεταξύ παιδιών με αναπηρία και παιδιών χωρίς αναπηρία από την ίδια την Πολιτεία σε βάρος των παιδιών με αναπηρία.

2.4. ΚΟΙΝΩΝΙΚΟΣ ΑΠΟΚΛΕΙΣΜΟΣ ΚΑΙ ΑΤΟΜΑ ΜΕ ΑΝΑΠΗΡΙΑ

Ο κοινωνικός αποκλεισμός είναι ένα φαινόμενο που απασχολεί σήμερα μεγάλο μέρος του πληθυσμού. Εκείνους που τον βιώνουν ως κατάσταση, εκείνους που τον συντηρούν ως πολιτική και εκείνους που τον ερμηνεύουν ως διαδικασία, μελετούν τις μορφές, τα αίτια και τις επιπτώσεις του και σχεδιάζουν ενέργειες για την αντιμετώπισή του.

Τι είναι όμως «κοινωνικός αποκλεισμός»; Είναι γεγονός ότι ο όρος περιβλήθηκε με ασάφεια και σύγχυση ως προς το πραγματικό του περιεχόμενο. Η έννοια του κοινωνικού αποκλεισμού διαμορφώθηκε μέσα από μια συσσώρευση χρήσεων, οι οποίες κατέγραφαν διαφορετικές μορφές περιθωριοποίησης και στέρησης της συμμετοχής στους «κανονικούς» τρόπους ζωής και στα δημόσια αγαθά, που πρέπει να είναι κοινά για όλους τους πολίτες ενός κράτους. Συχνά, και μέσα από τις χρήσεις του όρου σε ποικίλα συμφραζόμενα, η δηλούμενη έννοια διαπλέκονταν με τις έννοιες της φτώχειας και της ανεργίας ή της μη συμμετοχής στις διαδικασίες της εξελισσόμενης οικονομίας.

Όμως, ο κοινωνικός αποκλεισμός είναι ένα φαινόμενο που πέρα από τη διάσταση της **οικονομικής φτώχειας έχει και τη διάσταση της κοινωνικής φτώχειας**. Κοινωνικός αποκλεισμός είναι το αποτέλεσμα της αθέτησης βασικών ανθρωπίνων δικαιωμάτων. Κάθε Ευρωπαίος πολίτης έχει το δικαίωμα στην εκπαίδευση και την κατάρτιση, την απασχόληση, τους πόρους, τη στέγαση, την υγειονομική περίθαλψη, την οικογένεια, την κοινωνική προστασία και την πολιτιστική ζωή. Κοινωνικός αποκλεισμός είναι η παρεμπόδιση πρόσβασης στα παραπάνω κοινωνικά και δημόσια αγαθά και υπηρεσίες, η στέρηση των οποίων συνήθως οδηγεί και στην οικονομική ανέχεια. Ο όρος του κοινωνικού αποκλεισμού χαρακτηρίζει, δηλαδή, τόσο μια κατάσταση όσο και μία διαδικασία.

Μελέτες που έχουν πραγματοποιηθεί στην Ευρώπη έχουν δείξει τρεις βασικούς παράγοντες, οι οποίοι οδηγούν τα άτομα με αναπηρία ή / και τις οικογένειές τους σε κοινωνικό αποκλεισμό. Αυτοί είναι:

1. Χαμηλότερο εισόδημα, λόγω ανεργίας, υποαπασχόλησης, αδυναμία εργασίας την περίοδο της αποκατάστασης, αδυναμία εργασίας του γονιού λόγω αναπηρίας του παιδιού που έχει ανάγκη τη φροντίδα του κ.ά.
2. Επιπρόσθετες οικονομικές δαπάνες λόγω αναπηρίας όπως για τεχνικά βοηθήματα, για εργονομική διευθέτηση κατοικίας, για προσωπικό βοηθό, για υπηρεσίες που δεν παρέχονται ή δεν καλύπτονται επαρκώς από την Πολιτεία ή τα ασφαλιστικά ταμεία κ.ά.
3. Εμπόδια: περιθωριοποίηση από έλλειψη ή ανεπάρκεια υπηρεσιών ή αποκλεισμός από υπηρεσίες ή / και κοινωνικές δραστηριότητες

Αυτοί οι τρεις παράγοντες, αν και είναι διαφορετικοί, έχουν ένα κοινό βασικό γνώρισμα που είναι η **διάκριση** την οποία υφίσταται το άτομο με αναπηρία αλλά και οικογένειά του σε καθημερινή βάση.

2.4.1. Μορφές κοινωνικού αποκλεισμού

2.4.1.α Εμπόδια στην απασχόληση

Τα άτομα με αναπηρία είναι δύο έως τρεις φορές πιθανότερο να βρεθούν σε κατάσταση ανεργίας και μάλιστα μακροχρόνιας. Ο αποκλεισμός των ατόμων με αναπηρία από την απασχόληση βρίσκεται σε άμεση σχέση με τον αποκλεισμό από την εκπαίδευση, την κατάρτιση, την πρόσβαση, την κοινωνία της

πληροφορίας κ.ά.

2.4.1.β Εμπόδια στην εκπαίδευση

Η εκπαίδευση είναι ένας από τους τομείς που συνδέονται άμεσα με τον κοινωνικό αποκλεισμό, είτε λόγω αποστέρησης της εισόδου στην εκπαιδευτική διαδικασία, είτε λόγω εξόδου προκαλούμενης από τις ίδιες τις ισχύουσες εκπαιδευτικές διαδικασίες. Παράγοντες όπως η περιοχή κατοικίας του ατόμου, η προσβασιμότητα και οι προτεραιότητες σε εθνικό, περιφερειακό και τοπικό επίπεδο, συνδέονται άμεσα με τις πιθανότητες ένταξης ή αποκλεισμού από την εκπαίδευση. Η πρόσβαση στην εκπαίδευση αποτελεί παράγοντα – κλειδί προκειμένου τα άτομα με αναπηρία να έχουν, ως ενήλικες, ίσες ευκαιρίες στην αγορά εργασίας.

2.4.1.γ Εμπόδια στο δομημένο περιβάλλον

Μολονότι τα τελευταία χρόνια έχει σημειωθεί βελτίωση στο θέμα της εξάλειψης των εμποδίων από το δομημένο περιβάλλον (προσβάσιμα μέσα μαζικής μεταφοράς, προσβάσιμοι δημόσιοι χώροι κ.λπ.), πολύ συχνά τα άτομα με αναπηρία και οι οικογένειές τους αποκλείονται από υπηρεσίες και αγαθά λόγω εμποδίων στο φυσικό και δομημένο περιβάλλον. Αυτά τα εμπόδια, σε συνδυασμό με πιθανές οικονομικές δυσκολίες, λειτουργούν περιοριστικά στο να αναπτυχθούν ευκαιρίες συμμετοχής σε κοινωνικές, πολιτιστικές και ψυχαγωγικές δραστηριότητες (θέατρο, κινηματογράφος, άθληση, τουρισμός κ.ά.), αποτελώντας παράγοντες αποκλεισμού και απομόνωσης των ατόμων με αναπηρία.

2.4.1.δ Εμπόδια στην Κοινωνία της Πληροφορίας

Κανείς πια δεν αμφισβητεί ότι ζούμε στην κοινωνία της πληροφορίας, η επιρροή της οποίας αυξάνεται συνεχώς, μεταβάλλοντας τη φύση και την εικόνα της κοινωνίας, της οικονομίας και της καθημερινής ζωής. Αναμφίβολα η τεχνολογία των πληροφοριών προαναγγέλλει μία νέα εποχή ελευθερίας σκέψης και εκφράσεως σε ολόκληρη την κοινωνία. Η ίση όμως πρόσβαση των ατόμων με αναπηρία στην κοινωνία της πληροφορίας αποτελεί καίριο ζήτημα, όπως άλλωστε ορίζεται και στον κανόνα 5 των Πρότυπων Κανόνων των Ηνωμένων Εθνών, που η Βουλή των Ελλήνων υιοθέτησε με τον Ν.2430/96 άρθρο 3.

Οι τεχνολογικές εξελίξεις μπορούν να εξασφαλίζουν μεγαλύτερη ανεξαρτησία, κινητικότητα και ποιότητα ζωής για τα άτομα με αναπηρία, μπορούν όμως ταυτόχρονα – με την άνιση προσφορά εξυπηρέτησης και πρόσβασης – να οδηγήσουν σε επιπλέον απομόνωση και αποκλεισμό.

Μια γρήγορη ματιά στις ιστοσελίδες που υπάρχουν στο διαδίκτυο αρκεί για να μας δείξει ότι έχουν σχεδιαστεί μόνο για χρήστες χωρίς προβλήματα ακοής, όρασης κ.λπ., αγνοώντας τους πολυάριθμους χρήστες που δεν ανταποκρίνονται σ' αυτήν την περιγραφή, οι ιδιαιτερότητες των οποίων πρέπει να προβλέπονται κατά το σχεδιασμό. Τα άτομα με αναπηρία, πέρα από τον οικονομικό και κοινωνικό αποκλεισμό, αντιμετωπίζουν επιπρόσθετα προβλήματα εξαιτίας της τεχνολογικής προόδου.

Είναι βέβαιο ότι τα άτομα με αναπηρία που δε μπορούν να χρησιμοποιήσουν τις υπηρεσίες τηλεπικοινωνιών ή να έχουν πρόσβαση σε βάσεις δεδομένων, θα δυσκολευθούν να λάβουν πληροφορίες, να οργανώσουν δραστηριότητες, να διατηρήσουν και να προάγουν την πλήρη συμμετοχή τους στην κοινωνική, οικονομική, πολιτική και πολιτιστική ζωή.

Τα συστήματα ηλεκτρονικής εξυπηρέτησης και πληροφόρησης πρέπει να συμπληρώνουν τα υφιστάμενα εργαλεία πληροφόρησης, να ενισχύουν τη διαπροσωπική επικοινωνία και να αποτελέσουν τη μεγάλη ευκαιρία και για τα άτομα με αναπηρία.

2.4.1.ε Εμπόδια λόγω κοινωνικών συμπεριφορών

Το άτομο πολύ συχνά έρχεται αντιμέτωπο με αρνητικές κοινωνικές συμπεριφορές που επιδεινώνουν την κατάσταση, με ακραία περίπτωση την άσκηση σωματικής και ψυχολογικής βίας. Η περιθωριοποίηση μειώνει τις ευκαιρίες για ένα άτομο με αναπηρία να συμβάλλει παραγωγικά στο νοικοκυριό και στην κοινωνία γενικότερα και αυξάνει τον κίνδυνο το άτομο να πέσει στην παγίδα της φτώχειας.

2.4.1.στ Αποκλεισμός λόγω έλλειψης δικτύου υπηρεσιών

Η έλλειψη παροχής υποστηρικτών υπηρεσιών μπορεί να οδηγήσει στον αποκλεισμό των ατόμων με αναπηρία και των οικογενειών τους, και σε αρκετές περιπτώσεις στον εγκλεισμό των ατόμων σε ιδρύματα κλειστής περίθαλψης. Στη χώρα μας και γενικά στις χώρες της Νότιας Ευρώπης, η οικογένεια έρχεται να καλύψει, χωρίς καμία υποστήριξη, το κενό της κρατικής κοινωνικής πολιτικής, επωμιζόμενη το βάρος που συνεπάγεται η φροντίδα ενός ατόμου με αναπηρία.

2.4.1.η Αποκλεισμός από τον πολιτισμό

Στο κείμενο αυτό τονίστηκε αρκετές φορές με ιδιαίτερη έμφαση, πέρα από την οικονομική φτώχεια και η «κοινωνική» φτώχεια που βιώνει το άτομο με αναπηρία. «Κοινωνική» φτώχεια είναι η στέρηση πρόσβασης σε βασικές δραστηριότητες της ζωής όπως είναι ο πολιτισμός, η ψυχαγωγία, ο τουρισμός, η άθληση κ.ά.

2.4.1.θ Ο αποκλεισμός της οικογένειας του ατόμου

Πέρα από τις διάφορες μορφές του αποκλεισμού που βιώνουν τα ίδια τα άτομα με αναπηρία, αποκλεισμό βιώνουν και οι οικογένειες των ατόμων είτε με τη μορφή κρίσης στις σχέσεις της οικογένειας, είτε με την αποστέρηση εισόδου ενός από τους γονείς, συχνότερα της μητέρας, στην αγορά εργασίας. Η έλλειψη μόνιμων υποστηρικτών δομών για τις οικογένειες με παιδιά με βαριές και πολλαπλές αναπηρίες κάνουν αβάσταχτο το βάρος και συχνά παρατηρούνται ακραίες καταστάσεις όπως η κακοποίηση του παιδιού, η απομόνωση της οικογένειας, ο στιγματισμός, η διάσπαση της οικογένειας και ο χωρισμός, με καταστροφικές επιπτώσεις σε όλη την οικογένεια.

2.5. ΙΔΙΑΙΤΕΡΑ ΕΥΑΛΩΤΕΣ ΚΑΤΗΓΟΡΙΕΣ ΑΤΟΜΩΝ ΜΕ ΑΝΑΠΗΡΙΑ

Γενικά τα άτομα με αναπηρία είναι μία ομάδα ιδιαίτερα ευάλωτη στον κοινωνικό αποκλεισμό. Οφείλουμε όμως να κάνουμε ιδιαίτερη αναφορά στην κατηγορία των **ατόμων με βαριές αναπηρίες και πολλαπλές ανάγκες εξάρτησης και στις οικογένειες τους**, η οποία είναι πρόσθετα αποκλεισμένη.

Στα άτομα με βαριές αναπηρίες και πολλαπλές ανάγκες εξάρτησης, περιλαμβάνονται τα άτομα με αυτισμό, νοητική υστέρηση, πολλαπλές και σπάνιες αναπηρίες. Τα άτομα αυτά στη χώρα μας είναι οι πιο ξεχασμένοι, οι πιο αποκλεισμένοι από τη ζωή πολίτες.

Τα άτομα αυτά δεν έχουν πρόσβαση στα μέσα μεταφοράς, γιατί ακόμα και όταν η αναπηρία τους δεν είναι σωματική, όπως συμβαίνει με τα άτομα που έχουν αυτισμό ή νοητική υστέρηση, η νοητική αναπηρία τους δεν τα επιτρέπει να κυκλοφορούν χωρίς συνοδό και συνοδός για αυτά τα άτομα δεν παρέχεται από τη νομοθεσία της χώρας.

Τα άτομα αυτά, στη μεγάλη πλειοψηφία τους, δεν έχουν πρόσβαση στην εκπαίδευση, γιατί δεν υπάρχουν επαρκή ειδικά σχολεία για να τα δεχθούν, δεν υπάρχουν αρκετοί εκπαιδευτικοί, ειδικευμένοι στην αναπηρία τους, δεν υπάρχουν ειδικά αναλυτικά προγράμματα, βιβλία και κατάλληλο εκπαιδευτικό υλικό, και τα σχολεία γενικής εκπαίδευσης δεν τα δέχονται, παρά το γεγονός ότι ο Ν.2817/2000 ορίζει πως οι μαθητές με ειδικές εκπαιδευτικές ανάγκες μπορεί να φοιτούν στη συνήθη σχολική τάξη, ή σε οργανωμένα και κατάλληλα στελεχωμένα τμήματα ένταξης, γιατί δεν έχουν την υποδομή, την οργάνωση και τη στελέχωση με ειδικά εκπαιδευμένο εκπαιδευτικό προσωπικό.

Τα άτομα αυτά, στη μεγάλη πλειονότητά τους, δεν έχουν πρόσβαση στην υγεία, γιατί στα νοσοκομεία δεν υπάρχει ιατρικό και νοσηλευτικό προσωπικό ειδικά εκπαιδευμένο στα προβλήματα υγείας της αναπηρίας τους, και στις πολλαπλές ιδιαιτερότητες της αντιμετώπισής τους.

Τα άτομα αυτά, στη μεγάλη πλειονότητά τους, δεν έχουν πρόσβαση στις υπηρεσίες της κοινωνικής φροντίδας, γιατί ο προϋπολογισμός του Υπουργείου Υγείας και Κοινωνικής Αλληλεγγύης για την πρόνοια είναι ανεπαρκής, γιατί οι μονάδες ημερήσιας απασχόλησης και προστατευμένης διαβίωσης είναι ελάχιστες, και αυτές χωρίς επαρκή οικονομική στήριξη και χωρίς κατάλληλα και ειδικά εκπαιδευμένο προσωπικό.

Τα άτομα αυτά, στη μεγάλη πλειονότητά τους, δεν έχουν πρόσβαση στον πολιτισμό, όχι μόνο γιατί δεν μπορούν να πάνε σε ένα θέατρο, σε μια συναυλία, σε ένα μουσείο χωρίς συνοδό, πράγμα που γίνεται για πολλές οικογένειες οικονομικά ανέφικτο, αλλά και γιατί αντιμετωπίζουν προσβλητικές και απωθητικές συμπεριφορές από το κοινωνικό περιβάλλον.

Τα άτομα αυτά στο σύνολό τους δεν έχουν ουσιαστική πρόσβαση στην οικονομική επιδότηση του κράτους, αφού τα επιδόματα που τους παρέχει είναι τόσο χαμηλά που δεν καλύπτουν ούτε καν τις πιο βασικές ανάγκες διαβίωσης δέκα ημερών το μήνα.

Τα άτομα με βαριές αναπηρίες και πολλαπλές ανάγκες εξάρτησης, τα άτομα με αυτισμό, με νοητική αναπηρία, με πολλαπλές και σπάνιες αναπηρίες στη χώρα μας δεν έχουν πρόσβαση στη ζωή. Στη μεγάλη πλειονότητά τους ζουν αποκλεισμένα στα σπίτια τους, αποκλειστικά σε βάρος των γονιών τους που μόνοι, χωρίς ουσιαστική κρατική υποστήριξη, και χωρίς κοινωνική συμπαράσταση σηκώνουν το σταυρό της αναπηρίας των παιδιών τους και πορεύονται στο Γολγοθά τους έχοντας μέρα νύχτα στη ψυχή τους ένα βασανιστικό, επίμονο, εφιαλτικό και αναπάντητο ως τώρα ερώτημα: «Τι θα γίνουν τα παιδιά μας όταν εμείς πεθάνουμε;».

Οι γονείς των παιδιών με βαριές αναπηρίες και πολλαπλές ανάγκες εξάρτησης, οι γονείς των παιδιών με αυτισμό, νοητική αναπηρία, πολλαπλές και σπάνιες αναπηρίες ακολουθώντας τη μοίρα των παιδιών τους δεν έχουν και αυτοί πρόσβαση στη ζωή.

Τα άτομα με βαριές αναπηρίες και πολλαπλές ανάγκες εξάρτησης συχνά διαβιούν σε Κέντρα Κλειστής Περίθαλψης (ιδρύματα) αποτελούν την πλέον αποκλεισμένη κατηγορία ατόμων με αναπηρία και η Πολιτεία και η κοινωνία πρέπει να αναγνωρίσει και να αποδεχτεί ότι τα άτομα αυτά αποτελούν κομμάτι της κοινωνίας και έχουν θεμελιώδη δικαιώματα που χρήζουν σεβασμού και προστασίας.

2.6. ΑΤΟΜΑ ΜΕ ΑΝΑΠΗΡΙΑ ΠΟΥ ΒΙΩΝΟΥΝ ΠΟΛΛΑΠΛΕΣ ΔΙΑΚΡΙΣΕΙΣ ΕΞΑΙΤΙΑΣ ΚΑΙ ΑΛΛΩΝ ΠΑΡΑΓΟΝΤΩΝ

2.6.1. Γυναίκες με αναπηρία

Η κατάσταση των γυναικών με αναπηρία και των μητέρων παιδιών με αναπηρία πρέπει να ιδωθεί μέσα από μία νέα προοπτική. Ο κοινωνικός αποκλεισμός που βιώνουν δεν μπορεί να ερμηνευθεί μόνο βάσει της αναπηρίας τους αλλά και βάσει του φύλου τους. Η πολλαπλή διάκριση που υφίστανται οι γυναίκες με αναπηρία πρέπει να αντιμετωπιστεί με συνολική πολιτική και θετικά μέτρα, σχεδιασμένα κατόπιν διαβουλεύσεων με τις ίδιες τις γυναίκες με αναπηρία.

2.6.2. Νέοι με αναπηρία

Είναι γενικά παραδεκτό και επιστημονικά αποδεδειγμένο από μελέτες ότι οι νέοι και ειδικότερα οι νέοι με αναπηρία αντιμετωπίζουν δυσκολίες πρόσβασης στην εκπαίδευση, στην απασχόληση και σε άλλους τομείς. Για το λόγο αυτό πρέπει να γίνει προσπάθεια ώστε όλες οι πολιτικές που απευθύνονται στους νέους να συμπεριλάβουν ως ομάδα – στόχο και τους νέους με αναπηρία.

2.6.3. Μετανάστες με αναπηρία

Μία από τις ομάδες – στόχους για τις οποίες η πολιτεία οφείλει να αναπτύξει δράση είναι οι μετανάστες με αναπηρία, νόμιμοι και παράνομοι, καθώς και οι Έλληνες ομογενείς και παλιννοστούντες με αναπηρία, οι οποίοι υφίστανται διττή ή και πολλαπλή διάκριση.

2.6.4. Άτομα με αναπηρία που ζουν σε αγροτικές, νησιωτικές, παραμεθόριες περιοχές

Η γεωγραφική τοποθεσία που ζει το άτομο με αναπηρία είναι ένας ακόμα παράγοντας που σχετίζεται με τον κοινωνικό αποκλεισμό. Οι ευκαιρίες των ατόμων με αναπηρία που ζουν σε αγροτικές, νησιωτικές και παραμεθόριες περιοχές είναι συχνά περισσότερο περιορισμένες από αυτών που ζουν στα μεγάλα αστικά κέντρα, καθώς οι προσφερόμενες υπηρεσίες και η ποιότητά τους διαφέρουν σε μεγάλο βαθμό.

ΕΝΟΤΗΤΑ 3

ΝΟΜΟΘΕΣΙΑ ΓΙΑ ΤΗΝ ΑΝΑΠΗΡΙΑ

3.1. ΕΘΝΙΚΗ ΝΟΜΟΘΕΣΙΑ ΓΙΑ ΤΗΝ ΑΝΑΠΗΡΙΑ

3.1.1. Συνταγματική αναγνώριση κοινωνικών δικαιωμάτων

Το Σύνταγμα της Ελλάδος του 1975/86, όπως τροποποιήθηκε με την 18/2001 Απόφαση της Ζ΄ Αναθεωρητικής Βουλής στις 12-4-2001, είναι ο ανώτατος νόμος του κράτους και παρέχει το γενικό πλαίσιο προστασίας των κοινωνικών δικαιωμάτων. Ειδικότερα, το Άρθρο 2 παρ. 1 εγγυάται τον σεβασμό και την προστασία της «αξίας του ανθρώπου», ως μία από τις θεμελιώδεις αρχές και «πρωταρχική υποχρέωση» του Ελληνικού Κράτους. Σύμφωνα με το Άρθρο 5 παρ.1 του Συντάγματος, «Καθένας έχει δικαίωμα να αναπτύσει ελεύθερα την προσωπικότητά του και να συμμετέχει στην κοινωνική, οικονομική και πολιτική ζωή της Χώρας, εφόσον δεν προσβάλλει τα δικαιώματα των άλλων και δεν παραβιάζει το Σύνταγμα ή τα χρηστά ήθη.», η δε παράγραφος 2 του ίδιου άρθρου προβλέπει ότι «Όλοι όσοι βρίσκονται στην Ελληνική Επικράτεια απολαμβάνουν την απόλυτη προστασία της ζωής, της τιμής και της ελευθερίας τους, χωρίς διάκριση εθνικότητας, φυλής, γλώσσας και θρησκευτικών ή πολιτικών πεποιθήσεων. Εξαιρέσεις επιτρέπονται στις περιπτώσεις που προβλέπει το διεθνές δίκαιο», ενώ η διάταξη του Άρθρου 5 παρ. 5 ορίζει ότι «Καθένας έχει δικαίωμα στην προστασία της υγείας και της γενετικής του ταυτότητας. Νόμος ορίζει τα σχετικά με την προστασία κάθε προσώπου έναντι των βιοϊατρικών παρεμβάσεων».

Περαιτέρω, το Άρθρο 5Α παρ. 1 αναφέρει ότι «Καθένας έχει δικαίωμα στην πληροφόρηση, όπως νόμος ορίζει» και στην παράγραφο 2 ότι «Καθένας έχει δικαίωμα συμμετοχής στην Κοινωνία της Πληροφορίας. Η διευκόλυνση της πρόσβασης στις πληροφορίες που διακινούνται ηλεκτρονικά, καθώς και της παραγωγής, ανταλλαγής και διάδοσής τους αποτελεί υποχρέωση του Κράτους, τηρουμένων πάντοτε των εγγυήσεων των Άρθρων 9, 9Α και 19», η δε διάταξη του Άρθρου 9 παρ. 1 ορίζει ότι «...Η ιδιωτική και οικογενειακή ζωή του ατόμου είναι απαραβίαστη».

Το Άρθρο 21 του Συντάγματος έχει ιδιαίτερη σημασία για τα άτομα με αναπηρία, καθώς αναφέρει στην παράγραφο 2 ότι «Πολύτεκνες οικογένειες, ανάπηροι πολέμου και ειρηνικής περιόδου, θύματα πολέμου, χήρες και ορφανά εκείνων που έπεσαν στον πόλεμο, καθώς και όσοι πάσχουν από ανίατη σωματική ή πνευματική νόσο έχουν δικαίωμα ειδικής φροντίδας από το Κράτος». Περαιτέρω, η παράγραφος 6 του ίδιου άρθρου ορίζει ότι «Τα άτομα με αναπηρίες έχουν δικαίωμα να απολαμβάνουν μέτρων που εξασφαλίζουν την αυτονομία, την επαγγελματική ένταξη και τη συμμετοχή τους στην κοινωνική, οικονομική και πολιτική ζωή της Χώρας.» Επιπλέον, το Άρθρο 25 παρ. 1 του Συντάγματος ορίζει ότι «τα δικαιώματα του ανθρώπου ως ατόμου και ως μέλους του κοινωνικού συνόλου και η αρχή του κοινωνικού κράτους δικαίου ελούν υπό την εγγύηση του Κράτους» και στη συνέχεια εγγυάται την ισχύ αυτών των δικαιωμάτων και στις σχέσεις μεταξύ ιδιωτών.

Η διατύπωση των ανωτέρω διατάξεων και οι χρησιμοποιούμενοι όροι «όλοι» ή «καθένας», δεν διαχωρίζει την απόλαυση των συνταγματικών δικαιωμάτων, αλλά αντιθέτως αποδίδει τη δυνατότητα καθολικής συμμετοχής, ανεξάρτητα από ιθαγένεια, φυλετική ή εθνοτική καταγωγή, θρησκεία, ηλικία, αναπηρία ή γενετήσιο προσανατολισμό. Αντίθετα από τα πολιτικά δικαιώματα, που προϋποθέτουν την ύπαρξη του δεσμού της ιθαγένειας μεταξύ των φορέων τους και του κράτους, η απόλαυση των θεμελιωδών δικαιωμάτων παρέχεται χωρίς διακρίσεις. Ωστόσο η αρχή της ισότητας, όπως ορίζεται στο Άρθρο 4 παρ. 1 και 2 του Συντάγματος, ορίζει μόνο τους Έλληνες πολίτες ως φορείς του σχετικού δικαιώματος, καθώς «Οι Έλληνες είναι ίσοι ενώπιον του νόμου» και «Οι Έλληνες και οι Ελληνίδες έχουν ίσα δικαιώματα και υποχρεώσεις». Επιπλέον, η διατύπωση ορισμένων άρθρων παραπέμπει ρητώς σε Έλληνες δικαιούχους, όπως το Άρθρο 16 παρ. 4 του Συντάγματος σχετικά με το δικαίωμα δωρεάν παιδείας, καθώς και το Άρθρο 21 παρ. 3 που προβλέπει ότι «Το Κράτος μεριμνά για την υγεία των πολιτών και παίρνει ειδικά μέτρα για την προστασία της νεότητας, του γήρατος, της αναπηρίας και για την περίθαλψη των απόρων».

Εκτός των συνταγματικών διατάξεων που παρέχουν τα γενικά πλαίσια προστασίας των ατόμων με αναπηρία, πολυάριθμοι άλλοι νόμοι, προεδρικά διατάγματα και κανονισμοί έχουν θεσπισθεί, προκειμένου να εξειδικεύσουν τη απόλαυση των θεμελιωδών δικαιωμάτων και την συμμετοχή των ατόμων με αναπηρία σε όλους τους τομείς της ζωής, όπως εκπαίδευση, απασχόληση, υπηρεσίες υγείας, προσβασιμότητα, κ.ά. Επίσης, το ίδιο το κείμενο του Συντάγματος διευρύνει το πλαίσιο προστασίας των θεμελιωδών δικαιωμάτων, καθώς το Άρθρο 28 παρ. 1 προβλέπει ότι «Οι γενικά παραδεδεγμένοι κανόνες του διεθνούς δικαίου, καθώς και οι διεθνείς συμβάσεις, από την επικύρωσή τους με νόμο και τη θέση τους σε ισχύ σύμφωνα με τους όρους καθεμιάς, αποτελούν αναπόσπαστο μέρος του εσωτερικού ελληνικού δικαίου και υπερισχύουν από κάθε άλλη αντίθετη διάταξη νόμου.» Έτσι, το συνταγματικό πλαίσιο προστασίας των θεμελιωδών δικαιωμάτων, σε συνδυασμό με τις διεθνείς συμβάσεις που σχετίζονται με την προστασία τους και δεσμεύουν την Ελλάδα, αποτελούν ένα πλαίσιο αποτελεσματικής προστασίας, εάν επιτευχθεί η εν τοις πράγμασι εφαρμογή όλων των διατάξεων παράλληλα με την ευαισθητοποίηση της κοινής γνώμης για την πλήρη αποδοχή των ατόμων με αναπηρία.

3.1.2. Θέσπιση 3ης Δεκεμβρίου ως Εθνικής Ημέρας ΑμεΑ και αναγνώριση της ΕΣΑμεΑ ως Κοινωνικού Εταίρου

Ο Νόμος 2430/1996 καθιερώνει την 3η Δεκεμβρίου ως «Ημέρα των Ατόμων με Ειδικές Ανάγκες» και ορίζει ότι η Εθνική Συνομοσπονδία Ατόμων με Αναπηρίες (ΕΣΑμεΑ) θα υποβάλλει κάθε έτος στον Πρόεδρο της Βουλής έκθεση για την αντιμετώπιση των ατομικών και κοινωνικών δικαιωμάτων των ΑμεΑ. Περαιτέρω, προβλέπει ότι η ΕΣΑμεΑ, ως η αντιπροσωπευτικότερη οργάνωση ατόμων με αναπηρίες, θα είναι υπεύθυνη για την οργάνωση εκδηλώσεων για τον εορτασμό της 3ης Δεκεμβρίου αλλά και για τον προσδιορισμό του χαρακτήρα αυτών των εκδηλώσεων. Η Εθνική Συνομοσπονδία Ατόμων με Αναπηρίες κατέχει επίσημα τη θέση του Κοινωνικού Εταίρου σε ζητήματα που αφορούν άμεσα ή έμμεσα τα άτομα με αναπηρίες, και έτσι συμμετέχει στα κέντρα λήψης αποφάσεων εκπροσωπώντας τα άτομα με αναπηρίες στο διάλογο με το ελληνικό κράτος, αγωνιζόμενη για την προώθηση πολιτικών που συμβάλλουν στην πλήρη συμμετοχή τους στην κοινωνική, οικονομική, πολιτική και πολιτιστική ζωή της χώρας.

Με το Άρθρο 3 του νόμου αυτού υιοθετούνται το παγκόσμιο πρόγραμμα δράσης, καθώς και οι κανόνες ίσων ευκαιριών του 1993 για τα άτομα με αναπηρία του Οργανισμού Ηνωμένων Εθνών, προβλέπεται δε η σύσταση επιτροπής η οποία θα υποβάλλει κάθε έτος στον Πρόεδρο της Βουλής έκθεση για την εφαρμογή των κανόνων του Ο.Η.Ε. για ίσες ευκαιρίες των ατόμων με αναπηρία.

3.1.3. Νομοθεσία ανά τομέα

3.1.3.α Εκπαίδευση

Με το Άρθρο 16 παράγραφος 4 του Συντάγματος ορίζεται ότι όλοι οι Έλληνες έχουν δικαίωμα δωρεάν παιδείας σε όλες τις βαθμίδες της στα κρατικά εκπαιδευτήρια, το δε κράτος ενισχύει τους σπουδαστές που έχουν ανάγκη από βοήθεια ή ειδική προστασία, ανάλογα με τις ικανότητές τους.

Η θέσπιση των κατάλληλων νόμων υπήρξε σημείο αναφοράς για την ανάπτυξη της ειδικής αγωγής στη χώρα μας. Μεταξύ των σημαντικότερων περιλαμβάνονται ο Νόμος 1143/1981 «Περί Ειδικής Αγωγής, Ειδικής Επαγγελματικής Εκπαιδύσεως, Απασχολήσεως και Κοινωνικής Μερίμνης των αποκλινόντων εκ του φυσιολογικού ατόμων και άλλων τινών εκπαιδευτικών διατάξεων», ο Νόμος 1566/1985 «Δομή και λειτουργία της πρωτοβάθμιας και δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης και άλλες διατάξεις» και ιδιαίτερα ο

Νόμος 2817/2000, ο οποίος συμπλήρωσε και αναβάθμισε το υπάρχον νομοθετικό πλαίσιο για την ειδική αγωγή.

Ο Νόμος 2817/2000 προσδιορίζει ως άτομα με ειδικές εκπαιδευτικές ανάγκες εκείνα που:

- α) Έχουν νοητική ανεπάρκεια ή ανωριμότητα.
- β) Έχουν ιδιαίτερα σοβαρά προβλήματα όρασης ή ακοής.
- γ) Έχουν σοβαρά νευρολογικά ή ορθοπεδικά ελαττώματα ή προβλήματα υγείας.
- δ) Έχουν προβλήματα λόγου και ομιλίας.
- ε) Έχουν ειδικές δυσκολίες στη μάθηση, όπως δυσλεξία, δυσαριθμησία, δυσαναγνωσία.
- στ) Έχουν σύνθετες γνωστικές, συναισθηματικές και κοινωνικές δυσκολίες και όσοι παρουσιάζουν αυτισμό και άλλες διαταραχές ανάπτυξης.

Επίσης, στα άτομα με ειδικές εκπαιδευτικές ανάγκες συγκαταλέγονται και τα άτομα νηπιακής, παιδικής ή εφηβικής ηλικίας που, αν και δεν ανήκουν σε μία από τις παραπάνω κατηγορίες, χρήζουν ιδιαίτερης εκπαιδευτικής προσέγγισης και φροντίδας, είτε για ορισμένη περίοδο είτε για ολόκληρη τη σχολική ζωή τους.

Σύμφωνα με το νόμο, ο φορέας που είναι αποκλειστικά υπεύθυνος για την ειδική αγωγή είναι το Υπουργείο Εθνικής Παιδείας και Θρησκευμάτων, το οποίο επίσης συμπράττει με το Υπουργείο Υγείας και Πρόνοιας στις διαδικασίες ίδρυσης, λειτουργίας και εποπτείας κέντρων και εργαστηρίων ειδικής επαγγελματικής κατάρτισης ατόμων με αναπηρία που εμπίπτουν στην αρμοδιότητα του τελευταίου, εφόσον φοιτούν σε αυτά άτομα με ειδικές ανάγκες σχολικής ηλικίας².

Η Διεύθυνση Ειδικής Αγωγής του Υπουργείου Εθνικής Παιδείας και Θρησκευμάτων είναι υπεύθυνη για την εποπτεία των σχολείων ειδικής αγωγής πρωτοβάθμιας και δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης για μαθητές με μαθησιακές δυσκολίες από το 4ο μέχρι και το 22ο έτος της ηλικίας τους. Ο τύπος του σχολείου που είναι κατάλληλο για την κάθε περίπτωση καθορίζεται από το είδος και τον βαθμό του προβλήματος του μαθητή. Οι ειδικές εκπαιδευτικές ανάγκες και τα κατάλληλα προγράμματα και μέθοδοι διδασκαλίας που θα εφαρμοστούν διαπιστώνονται και προτείνονται από τα Κέντρα Διάγνωσης, Αξιολόγησης και Υποστήριξης (Κ.Δ.Α.Υ.)³, που αποτελούν αποκεντρωμένες δημόσιες υπηρεσίες ευρισκόμενες στις έδρες των νομών και νομαρχιών. Ειδικότερα, τα Κ.Δ.Α.Υ. είναι υπεύθυνα - εκτός από τη διάγνωση των ειδικών εκπαιδευτικών αναγκών στο σύνολο των παιδιών προσχολικής και σχολικής ηλικίας και την εισήγηση για την εγγραφή και κατάταξή τους στην κατάλληλη σχολική μονάδα - για την εισήγηση σχετικά με την κατάρτιση προσαρμοσμένων προγραμμάτων, ατομικών ή ομαδικών, ψυχοπαιδαγωγικής και διδακτικής υποστήριξης ή δημιουργικής απασχόλησης, για την παροχή συμβουλευτικής υποστήριξης στο διδακτικό προσωπικό, για τον προσδιορισμό των τεχνικών βοηθημάτων που έχει ανάγκη το παιδί, καθώς και για την κατάρτιση προγραμμάτων πρώιμης εκπαιδευτικής παρέμβασης. Αναφορικά με την επιλογή του κατάλληλου σχολείου για το παιδί με ειδικές εκπαιδευτικές ανάγκες, παρέχεται το δικαίωμα στους γονείς του ή στα άτομα που έχουν την επιμέλειά του να εκφράσουν τη γνώμη τους για τα μέτρα που προτείνονται από το Κ.Δ.Α.Υ., καθώς προσκαλούνται για το σκοπό αυτό από τους αρμόδιους φορείς⁴.

Η ειδική αγωγή για τους μαθητές της πρωτοβάθμιας και δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης, γενικής ή τεχνικής-επαγγελματικής, παρέχεται είτε στη συνήθη σχολική τάξη, μαζί με άλλους μαθητές χωρίς ειδικές

2 Άρθρο 1 περίπτωση 10 του Ν. 2817/2000.

3 Η εισήγηση του ΚΔΑΥ δίδεται γραπτά και αποτελείται από τη γνωμάτευση και το Εξατομικευμένο Εκπαιδευτικό Πρόγραμμα (ΕΕΠ), τα οποία προσυπογράφονται από τα μέλη του εκπαιδευτικού προσωπικού (νηπιαγωγό, δάσκαλο, καθηγητή) και του ειδικού εκπαιδευτικού προσωπικού (ψυχολόγοι, κοινωνικοί λειτουργοί κλπ) που εξέτασαν το παιδί.

4 Άρθρο 1 περίπτωση 8 του Ν. 2817/2000.

εκπαιδευτικές ανάγκες, με παράλληλη στήριξη από εκπαιδευτικό ειδικής αγωγής, ο οποίος υπηρετεί στα Κ.Δ.Α.Υ. ή στις σχολικές μονάδες ειδικής αγωγής και ορίζεται από τα Κ.Δ.Α.Υ., είτε σε ειδικά οργανωμένα και κατάλληλα στελεχωμένα τμήματα ένταξης, που λειτουργούν μέσα στα σχολεία της γενικής και τεχνικής επαγγελματικής εκπαίδευσης⁵.

Όταν η φοίτηση των παιδιών με ειδικές εκπαιδευτικές ανάγκες στα σχολεία του κοινού εκπαιδευτικού συστήματος ή στα τμήματα ένταξης καθίσταται εξαιρετικά δύσκολη, λόγω του είδους και του βαθμού του προβλήματός τους, τότε η εκπαίδευση παρέχεται είτε σε αυτοτελή σχολεία ειδικής αγωγής, είτε σε σχολεία ή τμήματα που λειτουργούν σε νοσοκομεία, κέντρα αποκατάστασης, ιδρύματα αγωγής ανηλίκων ή χρονίως πασχόντων ατόμων, εφόσον οι διαβιούντες ή νοσηλευόμενοι σε αυτά είναι παιδιά με ειδικές εκπαιδευτικές ανάγκες, είτε στο σπίτι για εξαιρετικές περιπτώσεις.

Σύμφωνα με το νόμο, τα αυτοτελή σχολεία ειδικής αγωγής είναι⁶ :

- α) νηπιαγωγεία και δημοτικά σχολεία ειδικής αγωγής για παιδιά ηλικίας 4-14 ετών, που λειτουργούν ως ενιαίες σχολικές μονάδες.
- β) γυμνάσια ειδικής αγωγής για μαθητές ηλικίας 14-18 ετών.
- γ) ενιαία λύκεια ειδικής αγωγής για μαθητές 18-22 ετών.
- δ) τεχνικά επαγγελματικά εκπαιδευτήρια (Τ.Ε.Ε.) ειδικής αγωγής Α΄ βαθμίδας, που περιλαμβάνουν πρόγραμμα για την ολοκλήρωση της εννιαετούς υποχρεωτικής εκπαίδευσης καθώς και του Α΄ κύκλου σπουδών του άρθρου 2 του Ν. 2640/1998 «Δευτεροβάθμια τεχνική-επαγγελματική εκπαίδευση και άλλες διατάξεις» για την παροχή εξειδικευμένης τεχνικής και επαγγελματικής γνώσης. Στα Τ.Ε.Ε. αυτά εγγράφονται απόφοιτοι ου δημοτικού σχολείου και η φοίτηση διαρκεί τουλάχιστον πέντε έτη, από το 14ο μέχρι και το 19ο έτος της ηλικίας τους.
- ε) τεχνικά επαγγελματικά εκπαιδευτήρια (Τ.Ε.Ε.) ειδικής αγωγής Β΄ βαθμίδας, που περιλαμβάνουν τους Α΄ και Β΄ κύκλους σπουδών του άρθρου 2 του ν. 2640/1998. Στην πρώτη τάξη του Α΄ κύκλου εγγράφονται απόφοιτοι Γυμνασίου, η δε φοίτηση διαρκεί δύο τουλάχιστον σχολικά έτη σε κάθε κύκλο σπουδών. Στο Β΄ κύκλο σπουδών μπορούν να εγγραφούν και απόφοιτοι του Τ.Ε.Ε. Α΄ βαθμίδας της προηγούμενης περίπτωσης, ηλικίας 19-22 ετών.
- στ) εργαστήρια ειδικής επαγγελματικής εκπαίδευσης και κατάρτισης για μαθητές ηλικίας 14 μέχρι 22 ετών (Ε.Ε.Ε.Κ.).

Η φοίτηση μαθητών με ειδικές εκπαιδευτικές ανάγκες στις σχολικές μονάδες ειδικής αγωγής (Σ.Μ.Ε.Α.) μπορεί να παραταθεί και μετά το 22ο έτος της ηλικίας τους, ανάλογα με τις μαθησιακές τους δυσκολίες, ή να αρχίσει από τη συμπλήρωση της σχολικής ηλικίας που ορίζεται για φοίτηση στα κανονικά σχολεία, για την παράταση δε αυτή αποφασίζει ο αρμόδιος προϊστάμενος της Διεύθυνσης Εκπαίδευσης, ύστερα από εισήγηση του οικείου Κ.Δ.Α.Υ.

Οι γονείς ενός παιδιού με ειδικές εκπαιδευτικές ανάγκες έχουν δυνατότητα επιλογής σχολείου ειδικής αγωγής που βρίσκεται στον τόπο διαμονής τους, εφόσον το σχολείο ειδικής αγωγής είναι σε θέση να ανταποκριθεί στο είδος του προβλήματος του συγκεκριμένου παιδιού. Εάν το σχολείο ειδικής αγωγής δεν είναι κατάλληλο για τις μαθησιακές δυσκολίες του παιδιού, τότε το παιδί φοιτά στο ανάλογο σχολείο που μπορεί να καλύψει τις εκπαιδευτικές του ανάγκες, ακόμη και αν δεν βρίσκεται κοντά στον τόπο διαμονής του, στην περίπτωση δε αυτή η μεταφορά του μαθητή καλύπτεται από το κράτος.

Εκτός από τη διάγνωση που γίνεται από τα Κέντρα Διάγνωσης, Αξιολόγησης και Υποστήριξης (Κ.Δ.Α.Υ.),

5 Άρθρο 1 περίπτωση 11 του Ν. 2817/2000.

6 Άρθρο 1 περίπτωση 13 του Ν. 2817/2000.

υπάρχει και ένα άλλο εθνικό πρόγραμμα για την έγκαιρη διάγνωση των μαθησιακών δυσκολιών. Αυτό είναι το Πλαίσιο του Αναλυτικού Προγράμματος της Ειδικής Αγωγής (ΠΑΠΕΑ)⁷, το οποίο δίνει την δυνατότητα σε όλους τους εμπλεκόμενους εκπαιδευτικούς που υπηρετούν στο ΥΠΕΠΘ, να μπορούν να ανιχνεύουν "εμφανείς" ειδικές ανάγκες. Το ΠΑΠΕΑ μέχρι σήμερα αποτελεί το πρώτο εθνικό πρόγραμμα που συντάχτηκε από ειδικούς παιδαγωγούς, σχολικούς συμβούλους ειδικής αγωγής, δασκάλους ειδικής αγωγής και εμπειρογνώμονες ειδικής αγωγής μέσα από τις νόμιμες διαδικασίες του Παιδαγωγικού Ινστιτούτου.⁸

Η έγκαιρη διάγνωση των ειδικών εκπαιδευτικών αναγκών προσανατολίζεται στους άξονες: α) της σχολικής και μαθησιακής ετοιμότητας, β) των βασικών ακαδημαϊκών δεξιοτήτων, γ) στην κοινωνική προσαρμογή, δ) στην προεπαγγελματική ετοιμότητα, και ε) στις δημιουργικές δραστηριότητες. Αξίζει να αναφερθεί ότι οι εκπαιδευτικοί ειδικής αγωγής που υπηρετούν σε Σχολικές Μονάδες Ειδικής Αγωγής (ΣΜΕΑ), τόσο στην πρωτοβάθμια ειδική αγωγή όσο και στην δευτεροβάθμια είναι υποχρεωμένοι να γνωρίζουν και να εφαρμόζουν στην έγκαιρη ανίχνευση με βάση το Προεδρικό Διάταγμα για το ΠΑΠΕΑ.⁹

Οι Σχολικές Μονάδες Ειδικής Αγωγής υπάγονται στη Διεύθυνση Εκπαίδευσης της ανάλογης βαθμίδας (Πρωτοβάθμια, Δευτεροβάθμια) και τοποθεσίας και βρίσκονται στην πρωτεύουσα κάθε Νομού.¹⁰ Η πρωτοβάθμια εκπαίδευση για τα παιδιά με ειδικές εκπαιδευτικές ανάγκες προσφέρεται σε όλη τη χώρα, με μόνη διαφορά ότι είναι πιο αναπτυγμένη στις πρωτεύουσες των νομών και ειδικότερα στην Αθήνα και Θεσσαλονίκη.¹¹ Η δευτεροβάθμια εκπαίδευση σε τμήματα ένταξης παρέχεται στην Αθήνα, Θεσσαλονίκη, Καλαμάτα, Πάτρα και Ηράκλειο, ενώ σε Σ.Μ.Ε.Α. παρέχεται στις πρωτεύουσες των νομών.

Οι σχολές ειδικής αγωγής παρέχουν εκπαίδευση στην ειδική αγωγή για τους δασκάλους της πρωτοβάθμιας εκπαίδευσης. Υπάρχει ένα διετές πρόγραμμα πλήρους φοίτησης για την ειδική αγωγή, ωστόσο δεν προσφέρει εξειδικευμένη εκπαίδευση ανάλογα με το είδος της αναπηρίας. Δικαίωμα να φοιτήσουν σε αυτό έχουν δάσκαλοι που κατέχουν τουλάχιστον 5 έτη επαγγελματικής εμπειρίας σε σχολεία γενικής εκπαίδευσης και πετύχουν στις σχετικές εξετάσεις.¹²

Σύμφωνα με την Υπουργική Απόφαση Φ.152/Β6/1504/23-5-2001 (ΦΕΚ 659 Τ.Β') και το άρθρο 2 παρ. 4 του Ν. 2525/1997,¹³ παρέχεται στα άτομα με αναπηρία η δυνατότητα εγγραφής στα τμήματα και στις σχολές των ΤΕΙ ή της τριτοβάθμιας εκπαίδευσης της επιλογής τους σε ποσοστό θέσεων 3% επί του συνολικού αριθμού των εισακτέων καθ' υπέρβαση, εκτός από τις σχολές ή τα τμήματα εκείνα για τα οποία, με αιτιολογημένη απόφαση της ίδιας της σχολής ή του τμήματος που έχει εγκριθεί από τη Σύγκλητο του Ιδρύματος, η συγκεκριμένη πάθηση, λόγω της φύσης της επιστήμης καθιστά δυσχερή γι' αυτούς την παρακολούθηση. Στην προαναφερόμενη Υπουργική Απόφαση αναφέρονται αναλυτικά οι ειδικές παθήσεις που δικαιολογούν την ενεργοποίηση αυτής της ποσόστωσης.

7 Θεσπίστηκε με το Προεδρικό Διάταγμα 301/1996 (ΦΕΚ Α' 208) «Αναλυτικό Πρόγραμμα Ειδικής Αγωγής».

8 Οι πληροφορίες αυτές δόθηκαν από την Δρ. Μαρία Δροσινού, Πάρεδρο Ειδικής Αγωγής-Μαθησιακών Δυσκολιών, Παιδαγωγικό Ινστιτούτο.

9 Όπως ανωτέρω.

10 Άρθρο 1 περίπτωση 14 του Ν.2817/2000.

11 Δροσινού Μ., Ειδικές εκπαιδευτικές ανάγκες, σχολείο και παιδιά με αναπηρίες. Ερωτήματα και απόπειρες οπτικοποίησης. Σύγχρονο Νηπιαγωγείο, Θεωρητικό Αφιέρωμα για την Ειδική Αγωγή στο Νηπιαγωγείο, 2006, τχ. 50ο, Σελ. 82-93.

12 Δροσινού Μ., Εξειδίκευση εκπαιδευτικού και ειδικού εκπαιδευτικού προσωπικού. Από τις ανάγκες των ΑΜΕΑ στις τρέχουσες πρακτικές των ΣΜΕΑ. Ρωγμές εν τάξει, 2004, τχ.15, σελ.30-34.

13 Ν.2525/1997 «Ενιαίο Λύκειο, πρόσβαση των αποφοίτων του στην Τριτοβάθμια Εκπαίδευση, αξιολόγηση του εκπαιδευτικού έργου και άλλες διατάξεις.»

3.1.3.β Απασχόληση

Το Άρθρο 22 παρ. 1 του Συντάγματος ορίζει ότι «Η εργασία αποτελεί δικαίωμα και προστατεύεται από το Κράτος, που μεριμνά για τη δημιουργία συνθηκών απασχόλησης όλων των πολιτών και για την ηθική και υλική εξύψωση του εργαζόμενου αγροτικού και αστικού πληθυσμού. Όλοι οι εργαζόμενοι, ανεξάρτητα από φύλο ή άλλη διάκριση, έχουν δικαίωμα ίσης αμοιβής για παρεχόμενη εργασία ίσης αξίας».

Ο Ν. 2643/1998 αποτελεί το βασικό νομοθετικό κείμενο που προστατεύει το δικαίωμα των ατόμων με αναπηρία για πρόσβαση στην απασχόληση και ενσωμάτωσή τους στον εργασιακό χώρο ως ισότιμα μέλη της κοινωνίας. Όπως ορίζει το Άρθρο 1 παρ. 1β', όπως αντικαταστάθηκε με την παρ.4β' άρθρ.1 του Ν.3454/2006, στις διατάξεις του νόμου αυτού υπάγονται και «Τα άτομα, με ποσοστό αναπηρίας 50% τουλάχιστον, που έχουν περιορισμένες δυνατότητες για επαγγελματική απασχόληση εξαιτίας οποιασδήποτε χρόνιας σωματικής ή πνευματικής ή ψυχικής πάθησης ή βλάβης (άτομα με ειδικές ανάγκες), εφόσον είναι γραμμένα στα μητρώα ανέργων αναπήρων του Οργανισμού Απασχολήσεως Εργατικού Δυναμικού (Ο.Α.Ε.Δ.). Επίσης προστατεύονται όσοι έχουν τέκνο, αδελφό ή σύζυγο με ποσοστό αναπηρίας 67% και άνω, εξαιτίας βαριών ψυχικών και σωματικών παθήσεων, οι οποίες διαπιστώνονται από τις αρμόδιες υγειονομικές επιτροπές του νόμου αυτού. Κατ' εξαίρεση όταν τα άτομα πάσχουν από νοητική στέρηση ή αυτισμό, για την παροχή της προστασίας απαιτείται ποσοστό αναπηρίας τουλάχιστον πενήντα τοις εκατό.»¹⁴ Να σημειωθεί ότι οι λοιπές προστατευόμενες κατηγορίες προσώπων του νόμου αυτού είναι οι πολύτεκνοι γονείς με τέσσερα τέκνα και άνω, ένα από τα τέκνα πολύτεκνης οικογένειας και ο επιζών ή ο άγαμος γονέας τριών ανηλικών τέκνων, όσοι έλαβαν μέρος στην Εθνική Αντίσταση, κατά την έννοια του ν. 1285/1982 (ΦΕΚ 115 Α') και τα τέκνα τους, οι ανάπηροι και οι τραυματίες πολέμου ή πολεμικών γεγονότων, όσοι κατέστησαν ανίκανοι από τις κακουχίες της στράτευσης, εφόσον υπηρέτησαν με οποιαδήποτε ιδιότητα στις Ένοπλες Δυνάμεις ή στα Σώματα Ασφαλείας και τα τέκνα τους, τα θύματα πολέμου και οι ανάπηροι πολέμου άμαχου πληθυσμού και τα τέκνα τους, οι ανάπηροι ειρηνικής περιόδου και τα τέκνα τους, γονείς με τρία ζώντα τέκνα και ένα από τα τρία τέκνα.¹⁵

Ο Ν. 2643/1998 θεσπίζει ένα σύστημα ποσόστωσης για την απασχόληση των ατόμων με αναπηρία στο δημόσιο και στον ιδιωτικό τομέα. Ειδικότερα, στο Άρθρο 2 παρ. 1 περίπτωση Α ορίζει ότι το ποσοστό αυτό σε επιχειρήσεις του ιδιωτικού τομέα ανέρχεται σε δύο τοις εκατό (2%), καθώς «Επιχειρήσεις ή εκμεταλλεύσεις, ελληνικές ή ξένες, που λειτουργούν στην Ελλάδα με οποιαδήποτε μορφή, καθώς και οι θυγατρικές τους εταιρείες, εφόσον απασχολούν προσωπικό πάνω από πενήντα (50) άτομα, υποχρεούνται να προσλαμβάνουν προστατευόμενα πρόσωπα του προηγούμενου άρθρου, σε ποσοστό οκτώ τοις εκατό (8%) επί του συνόλου του προσωπικού της επιχείρησης ή της εκμετάλλευσης. Εξαιρούνται από την υποχρέωση αυτή οι επιχειρήσεις ή εκμεταλλεύσεις που εμφανίζουν στους ισολογισμούς τους αρνητικό αποτέλεσμα (ζημία) στις δύο αμέσως προηγούμενες από το έτος προκήρυξης χρήσεις. Το ποσοστό αυτό οκτώ τοις εκατό (8%) κατανέμεται στις προστατευόμενες κατηγορίες προσώπων του άρθρου 1 με την ακόλουθη σειρά προτεραιότητας: α) Ποσοστό τρία τοις εκατό (3%) στα πρόσωπα των περιπτώσεων α' και ε' της παρ. 1 του άρθρου 1. β) Ποσοστό δύο τοις εκατό (2%) στα πρόσωπα του πρώτου εδαφίου της περίπτωσης β' της παρ. 1 του άρθρου 1. γ) Ποσοστό ένα τοις εκατό (1%) στα πρόσωπα της περίπτωσης γ' της παρ. 1 του άρθρου 1. δ) Ποσοστό ένα τοις εκατό (1%) στα πρόσωπα του δεύτερου εδαφίου της περίπτωσης β' της παρ. 1 του άρθρου 1. ε) Ποσοστό 1% στα πρόσωπα της περίπτωσης δ' της παρ. 1 του άρθρου 1.

Για τους φορείς του δημοσίου τομέα, η ποσόστωση για τα άτομα με αναπηρία ανέρχεται σε τρία τοις

14 Το δεύτερο εδάφιο της περ. β όπως αντικαταστάθηκε με την παρ.1 άρθρ.31 Ν.2956/2001,ΦΕΚ Α 258/2001, αντικαταστάθηκε εκ νέου ως άνω με την παρ.10 του άρθρου 11 του Ν. 3227/2004 (ΦΕΚ Α 31)

15 Άρθρο 1 παρ. 1 περιπτώσεις α, γ, δ του Ν. 2643/1998.

εκατό, όπως ορίζει το Άρθρο 2 παρ. 1 περίπτωση Β. Ειδικότερα, «Οι φορείς του δημόσιου τομέα που αναφέρονται στην παράγραφο 8, με την εξαίρεση όσων εμφανίζουν στους ισολογισμούς τους αρνητικό αποτέλεσμα (ζημία) στις δύο αμέσως προηγούμενες από το έτος προκήρυξης χρήσεις, υποχρεούνται να προσλαμβάνουν προστατευόμενα πρόσωπα του προηγούμενου άρθρου σε ποσοστό δέκα τοις εκατό (10%), το οποίο κατανέμεται στις προστατευόμενες κατηγορίες προσώπων του άρθρου 1 με την ακόλουθη σειρά προτεραιότητας: α) Ποσοστό τρία τοις εκατό (3%) στα πρόσωπα του πρώτου εδαφίου της περίπτωσης β΄ της παρ. 1 του άρθρου 1. β) Ποσοστό δύο τοις εκατό (2%) στα πρόσωπα της περίπτωσης α΄ της παρ. 1 του άρθρου 1. γ) Ποσοστό ένα τοις εκατό (1%) στα πρόσωπα της περίπτωσης γ΄ της παρ. 1 του άρθρου 1. δ) Ποσοστό ένα τοις εκατό (1%) στα πρόσωπα του δεύτερου εδαφίου της περίπτωσης β΄ της παρ. 1 του άρθρου 1. ε) Ποσοστό ένα τοις εκατό (1%) στα πρόσωπα της περίπτωσης δ΄ της παρ. 1 του άρθρου 1. στ) Ποσοστό δύο τοις εκατό (2%) στα πρόσωπα της περίπτωσης ε΄ της παρ. 1 του άρθρου 1».

Ως φορείς του δημόσιου τομέα, σύμφωνα με το νόμο αυτό, θεωρούνται: α) οι δημόσιες επιχειρήσεις και οι δημόσιοι οργανισμοί, β) τα νομικά πρόσωπα ιδιωτικού δικαίου, που ανήκουν στο κράτος ή επιχορηγούνται τακτικώς από κρατικούς πόρους κατά 50% τουλάχιστον του ετήσιου προϋπολογισμού τους ή στα οποία το κράτος κατέχει το 51% τουλάχιστον του μετοχικού τους κεφαλαίου, γ) και τα νομικά πρόσωπα τα οποία είτε ανήκουν στα νομικά πρόσωπα που αναφέρονται στις δύο προηγούμενες περιπτώσεις ή στα νομικά πρόσωπα δημοσίου δικαίου ή στους οργανισμούς τοπικής αυτοδιοίκησης κάθε βαθμίδας ή στην Κ.Ε.Δ.Κ.Ε. ή στις τοπικές ενώσεις δήμων και κοινοτήτων είτε επιχορηγούνται από τους φορείς αυτούς, τακτικώς κατά 50% τουλάχιστον του ετήσιου προϋπολογισμού τους, σύμφωνα με τις κείμενες διατάξεις ή τα οικεία καταστατικά είτε έχουν μετοχικό κεφάλαιο, το 51% τουλάχιστον του οποίου κατέχουν οι παραπάνω φορείς.¹⁶

Στη συνέχεια, σύμφωνα με την παράγραφο 5 του Άρθρου 2 του Ν. 2643/1998, θεσπίζεται υποχρέωση για τους οργανισμούς κοινής ωφέλειας, τις τράπεζες και τα νομικά πρόσωπα δημοσίου και ιδιωτικού δικαίου που αναφέρονται στην προηγούμενη παράγραφο, καθώς επίσης και τις δημόσιες υπηρεσίες, τα Ν.Π.Δ.Δ. και τους Ο.Τ.Α. κάθε βαθμίδας, να προσλαμβάνουν (επιπλέον από τα προστατευόμενα πρόσωπα που προσλαμβάνουν σύμφωνα με την παράγραφο 1 του ίδιου άρθρου) στο 80% των κενών θέσεων τηλεφωνητών οικιακών τηλεφωνικών κέντρων, τυφλούς πτυχιούχους των σχολών εκπαίδευσης τυφλών τηλεφωνητών, οι οποίες εποπτεύονται από τα Υπουργεία Υγείας και Πρόνοιας, Εργασίας και Κοινωνικών Ασφαλίσεων και Εθνικής Παιδείας και Θρησκευμάτων, καθώς επίσης και στο ένα πέμπτο (1/5) των κενών θέσεων κλητήρων, νυχτοφυλάκων, καθαριστών-καθαριστριών, θυρωρών, κηπουρών και τραπεζοκόμων, θύματα πολέμου, αναπήρους πολεμικής ή ειρηνικής περιόδου και αναπήρους πολέμου άμαχου πληθυσμού και αναπήρους του πρώτου εδαφίου της περίπτωσης β΄ της παραγράφου 1 του άρθρου 1 ή τέκνα των αναπήρων πολέμου ή της Εθνικής Αντίστασης ή θανόντων αναπήρων πολέμου ή της Εθνικής Αντίστασης, εφόσον κατοικούν στην περιφέρεια όπου προσλαμβάνονται και είναι σε θέση να εκτελέσουν την εργασία που τους ανατίθεται.

Επίσης, ορίζεται ότι οι φορείς του δημόσιου τομέα που αναφέρθηκαν προηγουμένως υποχρεούνται να προσλαμβάνουν ως δικηγόρους προστατευόμενα πρόσωπα του άρθρου 1, σε ποσοστό 8% επί του συνολικού αριθμού των δικηγόρων που απασχολούνται στη νομική τους υπηρεσία, η δε κατανομή του ποσοστού αυτού στις κατηγορίες των προστατευόμενων προσώπων γίνεται σύμφωνα με την παράγραφο 1 του Άρθρου 2 του Ν. 2643/1998.

Για όλες τις ανωτέρω κατηγορίες προστατευόμενων προσώπων, ο νόμος ορίζει ως κατώτατο όριο για την τοποθέτηση ή πρόσληψη το εικοστό πρώτο (21ο) έτος και ως ανώτατο το τεσσαρακοστό πέμπτο (45ο)

16 Άρθρο 2 περίπτωση 8 Ν. 2643/1998.

έτος της ηλικίας τους.¹⁷

Στο Άρθρο 3 παράγραφος 1 του ίδιου νόμου¹⁸ ορίζεται ότι οι δημόσιες υπηρεσίες, τα νομικά πρόσωπα δημοσίου δικαίου (Ν.Π.Δ.Δ.) και οι οργανισμοί τοπικής αυτοδιοίκησης (Ο.Τ.Α.) και των δύο βαθμών υποχρεούνται να διορίζουν ή να προσλαμβάνουν πρόσωπα προστατευόμενα από το Άρθρο 1, χωρίς διαγωνισμό ή επιλογή, σε εγκεκριμένες θέσεις που αντιστοιχούν στο πέντε τοις εκατό (5%) του συνόλου των προς προκήρυξη θέσεων του οικείου φορέα. Ο αριθμός των θέσεων που αντιστοιχεί στο παραπάνω ποσοστό κατανέμεται στις προστατευόμενες κατηγορίες προσώπων του άρθρου 1, με αναλυτικώς καθοριζόμενη σειρά προτεραιότητας, όπου τα άτομα με αναπηρία βρίσκονται στην πρώτη θέση προτεραιότητας με αναλογία 3/8 στον αριθμό των θέσεων που αντιστοιχεί στο ποσοστό του πέντε τοις εκατό. Σε περίπτωση δε που οι υποψήφιοι μιας κατηγορίας δεν καλύψουν τον αριθμό των θέσεων που της αντιστοιχεί, το τυχόν υπόλοιπο θέσεων διατηρείται στην ίδια κατηγορία για μια ακόμη προκήρυξη, και μόνο εάν δεν καλυφθεί και στη δεύτερη αυτή προκήρυξη, μεταφέρεται στην αμέσως επόμενη κατηγορία

Περαιτέρω, το Άρθρο 4 παρ. 1 του Ν. 2643/1998 ορίζει ότι για τον καθορισμό της σειράς τοποθέτησης, πρόσληψης ή διορισμού των προστατευόμενων προσώπων, λαμβάνεται υπόψη το σύνολο των μοριών, τα οποία συγκεντρώνει ο ενδιαφερόμενος με βάση τα κριτήρια και τον αριθμό των μοριών που αντιστοιχεί, κατά περίπτωση, σε κάθε κριτήριο. Τα κριτήρια για τον καθορισμό της σειράς αυτής είναι α) η ηλικία του προστατευομένου, β) τα τυπικά του προσόντα, γ) το ποσοστό αναπηρίας του, εφόσον πρόκειται για άτομο με ειδικές ανάγκες, δ) η οικογενειακή του κατάσταση και ε) η οικονομική του κατάσταση.

Η τοποθέτηση των προστατευόμενων προσώπων, με την ιδιότητα του δικηγόρου, υπαλλήλου ή εργατοτεχνίτη, γίνεται από την Πρωτοβάθμια Πενταμελή Επιτροπή που συνιστάται στην έδρα κάθε περιφερειακής διεύθυνσης του Ο.Α.Ε.Δ. και είναι υποχρεωτική για τον εργοδότη. Οι τοποθετούμενοι εξομοιώνονται πλήρως, ανάλογα με τα προσόντα τους, με το υπόλοιπο προσωπικό, ως προς τους όρους εργασίας, την αμοιβή, τις προαγωγές και γενικά τις συνθήκες εργασίας, με την επιφύλαξη των ειδικών διατάξεων του Άρθρου 11 για την απόλυσή τους.¹⁹ Όπως ορίζει ο νόμος, προστατευόμενα πρόσωπα, των οποίων η τοποθέτηση ανακλήθηκε δύο φορές ύστερα από αίτησή τους που υποβλήθηκε μετά από την ανάληψη υπηρεσίας, χάνουν την προστασία που τους παρέχει ο νόμος, όπως επίσης και αν αντικατασταθούν δύο φορές με απόφαση της Επιτροπής, για υπαίτια ακαταλληλότητα.

Ειδικά για τα άτομα με αναπηρία, το Άρθρο 8 παρ. 3 του Ν. 2643/1998 προβλέπει ότι με βάση τα στοιχεία, που υποβάλλουν οι υπόχρεες επιχειρήσεις, εκμεταλλεύσεις ή φορείς, σχετικά με τις ανάγκες τους σε ειδικότητες, ο Ο.Α.Ε.Δ. καταρτίζει κάθε χρόνο πρόγραμμα επαγγελματικής κατάρτισης ατόμων με αναπηρία για την κάλυψη των αναγκών σε ειδικότητες που ζητούνται από τις επιχειρήσεις αυτές. Η επαγγελματική κατάρτιση γίνεται στις εκπαιδευτικές μονάδες του Ο.Α.Ε.Δ. μετά από απόφαση του Διοικητικού Συμβουλίου, εφόσον τα παραπάνω άτομα με αναπηρία μπορούν να παρακολουθήσουν τα προγράμματα, που εφαρμόζονται σε αυτές ή σε ειδικά ιδρύματα ή φορείς, που καθορίζονται με κοινές αποφάσεις του Υπουργού Εργασίας και Κοινωνικών Ασφαλίσεων και του Υπουργού στην αρμοδιότητα του οποίου υπάγονται τα ιδρύματα αυτά. Για όσους παραπέμπονται στα ειδικά ιδρύματα ή φορείς, ο Ο.Α.Ε.Δ. μπορεί να καταβάλει μέρος ή το σύνολο της δαπάνης που απαιτείται για την επαγγελματική τους κατάρτιση. Στα ανωτέρω άτομα, που παραπέμπονται από τον Ο.Α.Ε.Δ. σε ειδικά ιδρύματα κατάρτισης, χορηγούνται από τον Ο.Α.Ε.Δ., πιστοποιητικά επαγγελματικής κατάρτισης.

17 Άρθρο 2 παράγραφος 7 Ν. 2643/1998.

18 Όπως αντικαταστάθηκε με το άρθρο 31 του Ν.2956/2001

19 Άρθρο 5 παράγραφοι 1,2 του Ν. 2643/1998.

Η σχέση εργασίας των ατόμων με αναπηρία που έχουν προσληφθεί σύμφωνα με τις διατάξεις του Ν. 2643/1998 λύεται στις εξής περιπτώσεις:²⁰

1. Αυτοδικαίως μόλις συμπληρώσουν το όριο ηλικίας, που ορίζεται από τον εσωτερικό κανονισμό ή τον οργανισμό της επιχείρησης ή εκμετάλλευσης, που έχει ισχύ νόμου, εφόσον συγκεντρώνουν τις προϋποθέσεις για πλήρη συνταξιοδότηση, λόγω γήρατος ή αναπηρίας. Οσοι δεν έχουν τις προϋποθέσεις αυτές διατηρούνται στην επιχείρηση έως ότου τις αποκτήσουν και πάντως όχι πέρα από το εξηκοστό έβδομο (67ο) έτος της ηλικίας τους.
2. Με καταγγελία της σχέσης εργασίας χωρίς αποζημίωση, εφόσον ο προστατευόμενος έχει στερηθεί τα πολιτικά του δικαιώματα.
3. Με καταγγελία, ύστερα από απόφαση της Πρωτοβάθμιας Πενταμελούς Επιτροπής, για παραβάσεις που προβλέπονται από τον αναγνωρισμένο οργανισμό ή κανονισμό της υπηρεσίας ή επιχείρησης ή εκμετάλλευσης, για τις οποίες ορίζεται ως ποινή η απόλυση, ή για αποδεδειγμένη ανεπάρκεια ή για ακαταλληλότητα στην εκτέλεση της εργασίας, που δεν οφείλεται πάντως στα τραύματα ή στην αναπηρία, ή για ανάρμοστη συμπεριφορά ή για αντικοινωνική γενικώς διαγωγή.
4. Με καταγγελία της σχέσης εργασίας, αν έχει εκδοθεί με απόφαση του αρμόδιου περιφερειακού διευθυντή του Ο.Α.Ε.Δ. ύστερα από σύμφωνη γνώμη της Πρωτοβάθμιας Πενταμελούς Επιτροπής.
5. Με καταγγελία της σχέσης εργασίας μετά τη συμπλήρωση των προϋποθέσεων για πλήρη σύνταξη γήρατος, σύμφωνα με τις ισχύουσες κάθε φορά διατάξεις.

Με την Υπουργική Απόφαση 310/2001 «Πρόγραμμα επιδότησης Νέων Θέσεων Εργασίας Ατόμων με Ειδικές Ανάγκες, Απεξαρτημένων, Αποφυλακισμένων, Νεαρών Παραβατικών Ατόμων ή Νεαρών Ατόμων που βρίσκονται σε Κοινωνικό Κίνδυνο», καταρτίστηκαν διάφορα προγράμματα επιδότησης για την απασχόληση των ατόμων με αναπηρία ηλικίας 18-65 ετών, με τη συνδρομή του Ο.Α.Ε.Δ.

Τέτοια προγράμματα, που εφαρμόζονται στις μεγάλες πόλεις της χώρας, είναι το Εθνικό Πρόγραμμα Απασχόλησης Ευπαθών Κοινωνικών Ομάδων, μέσα στις οποίες εντάσσονται και τα άτομα με αναπηρία, το οποίο: α) είτε παρέχει τη δυνατότητα τετραετούς απασχόλησης, πλήρους ή μερικής, στα άτομα που ανήκουν σε αυτές τις ομάδες, με παράλληλη επιχορήγηση του εργοδότη για κάθε ημέρα απασχόλησης, β) είτε παρέχει διετή επιχορήγηση σε νέους ελεύθερους επαγγελματίες που είναι άτομα με αναπηρίες, γ) είτε επιδοτεί την εργονομική διευθέτηση του χώρου εργασίας σύμφωνα με τις προσωπικές ανάγκες κάθε εργαζομένου με συμμετοχή στη δαπάνη μέχρι του 90% έως του ποσού των 2.500 Ευρώ. Επίσης, στα προγράμματα αυτά εντάσσεται και το Πρόγραμμα επιχορήγησης νέων θέσεων εργασίας και νέων ελεύθερων επαγγελματιών για άνεργους ευπαθών κοινωνικών ομάδων²¹, το οποίο επιχορηγεί τον εργοδότη για την πρόσληψη ανέργων που ανήκουν στις ευπαθείς ομάδες για 24 μήνες, με υποχρέωση του εργοδότη για επιπλέον απασχόληση του ατόμου χωρίς επιχορήγηση για 12 ή 6 μήνες, ανάλογα με το μέγεθος της επιχείρησης. Επιπλέον, υπάρχουν σχολές επαγγελματικής κατάρτισης εφήβων και νέων με αναπηρία στην Αθήνα, στη Θεσσαλονίκη-Λακκιά (για άτομα άνω των 14 ετών με νοητική υστέρηση ή μαθησιακές δυσκολίες) και στη Λάρισα, υπό την επίβλεψη του ΟΑΕΔ.

Ο Ν. 3304/2005, που ενσωμάτωσε την Ευρωπαϊκή Οδηγία 2000/78/ΕΚ του Συμβουλίου, της 27ης Νοεμβρίου 2000, «για τη διαμόρφωση γενικού πλαισίου για την ίση μεταχείριση στην απασχόληση και την εργασία»²² και την Ευρωπαϊκή Οδηγία 2000/43/ΕΚ «περί εφαρμογής της αρχής της ίσης μεταχείρισης προσώπων ασχέτως φυλετικής ή εθνοτικής καταγωγής», θέσπισε την υποχρέωση για τους εργοδότες να παρέχουν εύλογες προσαρμογές για τα άτομα με αναπηρίες. Παρόλο που ο νόμος αυτός εισήγαγε

20 Άρθρο 11 του Ν. 2643/1998.

21 www.prosonolotahos.gr, www.oaed.gr

22 Ίδ. 2.2. Νομοθεσία Ευρωπαϊκής Ένωσης

σημαντικές θετικές αλλαγές στην ελληνική νομική πραγματικότητα, ουσιαστικά αποτελεί μια απλή αναπαραγωγή του περιεχομένου των δύο Ευρωπαϊκών Οδηγιών κατά των Διακρίσεων. Ειδικότερα, το πιο σημαντικό και νεωτεριστικό στοιχείο του νόμου αυτού που εναρμόνισε την εθνική έννομη τάξη με την σχετική κοινοτική νομοθεσία, η ανακατανομή του βάρους απόδειξης, τίθεται σε εφαρμογή μόνο μέσω της επανάληψης των φράσεων των δύο Οδηγιών. Αποτυγχάνει έτσι να εισάγει κάποια νέα νομική και δικονομική διαδικασία για ατομικές υποθέσεις, περιορίζοντας την ενσωμάτωση μιας τέτοιας θεσμικής ευχέρειας σε μια ασήμαντη συνεισφορά στο υπάρχον σχετικό νομικό πλαίσιο, αντικατοπτρίζοντας τη συνηθισμένη πρακτική του Έλληνα νομοθέτη να μεταφέρει τις Ευρωπαϊκές Οδηγίες στην εθνική νομοθεσία χωρίς τις απαραίτητες προσθήκες ώστε αυτές να γίνονται πραγματικά αποτελεσματικές.²³ Επιπλέον, το άρθρο 19 του Ν. 3304/2005 περιορίζει σημαντικά την προστασία σε περιπτώσεις παραβίασης της αρχής της ίσης μεταχείρισης αναγνωρίζοντας την δυνατότητα εκπροσώπησης των θιγομένων - και όχι καταγγελίες ιδίω ονόματι μετά απο συναίνεση των θιγομένων - μόνο στα νομικά πρόσωπα, τα οποία έχουν ως σκοπό τη διασφάλιση της τήρησης της αρχής της ίσης μεταχείρισης ανεξαρτήτως φυλετικής ή εθνοτικής καταγωγής και λοιπών αναφερόμενων στο νόμο λόγων.

Η μόνη καινοτομία που εισάγει είναι σχετικά με τους φορείς προώθησης της αρχής της ίσης μεταχείρισης. Αρμόδια αρχή σε περιπτώσεις παραβίασης της αρχής της ίσης μεταχείρισης από δημόσιες υπηρεσίες είναι ο Συνήγορος του Πολίτη. Για περιπτώσεις που αυτή παραβιάζεται από άλλα φυσικά ή νομικά πρόσωπα, ο νόμος θεσπίζει την Επιτροπή Ίσης Μεταχείρισης και την Υπηρεσία Ίσης Μεταχείρισης που υπάγονται στο Υπουργείο Δικαιοσύνης. Στον τομέα της εργασίας και απασχόλησης, φορέας προώθησης της αρχής της ίσης μεταχείρισης είναι το Σώμα Επιθεώρησης Εργασίας, που υπάγεται στο Υπουργείο Απασχόλησης και Κοινωνικής Προστασίας. Ωστόσο όπως επεσήμανε η Εθνική Επιτροπή Δικαιωμάτων του Ανθρώπου, οι αρμοδιότητες των φορέων προώθησης της αρχής της ίσης μεταχείρισης θα έπρεπε να διευρυνθούν και να μην περιορίζονται σε ένα συμφιλιοτικό ρόλο, καθώς θα ενισχύονταν σημαντικά η προστασία των θυμάτων διακρίσεων, εάν ο Συνήγορος του Πολίτη και η Επιτροπή Ίσης Μεταχείρισης παρείχαν νομική συνδρομή στους θιγόμενους κατά τις προσφυγές τους σε διοικητικές αρχές ή στα δικαστήρια

3.1.3.γ Κοινωνική Ασφάλιση

Σύμφωνα με το Άρθρο 5 παρ. 5 του Συντάγματος, «Καθένας έχει δικαίωμα στην προστασία της υγείας και της γενετικής του ταυτότητας. Νόμος ορίζει τα σχετικά με την προστασία κάθε προσώπου έναντι των βιοϊατρικών παρεμβάσεων.»

Ο νόμος που ισχύει για τους ασφαλισμένους του Ι.Κ.Α. είναι ο Α.Ν.1846/1951 «Περί κοινωνικών Ασφαλίσεων». Το Άρθρο 28²⁴ αυτού ορίζει στην παράγραφο 4 α' ότι «Ο ασφαλισμένος έχει δικαίωμα για σύνταξη λόγω αναπηρίας, αν έγινε ανάπηρος κατά την έννοια της παραγράφου 5 του παρόντος και έχει πραγματοποιήσει τον αριθμό ημερών εργασίας που ορίζεται από την παράγραφο 1 του παρόντος άρθρου ή τριακόσιες (300) ημέρες εργασίας και δεν έχει συμπληρώσει το 21ο έτος ηλικίας. Οι πιο πάνω 300 ημέρες εργασίας αυξάνονται προοδευτικά σε 4.200 ημέρες εργασίας με προσθήκη ανά 120 ημερών εργασίας κατά μέσο όρο για κάθε έτος ηλικίας πέραν του 21ου. Από τις πιο πάνω κατά περίπτωση ημέρες εργασίας πρέπει οι τριακόσιες (300) να έχουν πραγματοποιηθεί στα αμέσως προηγούμενα πέντε (5) έτη από εκείνο, στο οποίο κατέστη ανάπηρος ο ασφαλισμένος.»

Η παράγραφος 5 του Άρθρου 28 δίνει έναν ορισμό της αναπηρίας, προκειμένου να υπάρχει η σχετική

23 Ίδ. και Ετήσια Έκθεση 2006 του Συνηγόρου του Πολίτη, http://www.synigoros.gr/annual_2006_gr.htm

24 Όπως αντικαταστάθηκε με την παρ. 1 του άρθρου 27 του Ν. 1902/1990.

κάλυψη από το νόμο. Έτσι, «ο ασφαλισμένος θεωρείται ανάπηρος αν λόγω παθήσεως ή βλάβης ή εξασθένησης σωματικής ή πνευματικής, μεταγενέστερης της υπαγωγής του στην ασφάλιση, διάρκειας ενός έτους το λιγότερο κατά ιατρική πρόβλεψη, δεν μπορεί να κερδίζει από εργασία που ανταποκρίνεται στις δυνάμεις, τις δεξιότητες και τη μόρφωσή του περισσότερο από το $1/3^{25}$ του ποσού που συνήθως κερδίζει στην ίδια επαγγελματική κατηγορία σωματικά και πνευματικά υγιής άνθρωπος της ίδιας μόρφωσης.»

Σύμφωνα με την παράγραφο 15 περ. ζ' του Άρθρου 28, «εφ' όσον ο ασφαλισμένος κρίνεται βαριά ανάπηρος...δικαιούται σύνταξη ίση με την οριζόμενη κατά το άρθρο 29 παρ. 1 του παρόντος νόμου. Εφ' όσον ο ασφαλισμένος κρίνεται ανάπηρος κατά την έννοια του ανωτέρω εδαφίου β', δικαιούται τα τρία τέταρτα ($3/4$) της σύνταξης αυτής και, εφ' όσον κρίνεται μερικά ανάπηρος κατά την έννοια του ανωτέρω εδαφίου γ', δικαιούται το μισό ($1/2$) της σύνταξης αυτής.» Στη συνέχεια, η περίπτωση η' της ίδιας παραγράφου ορίζει ότι «Ο ασφαλισμένος, που έχει συμπληρώσει έξι χιλιάδες (6.000) ημέρες εργασίας και κρίνεται ανάπηρος κατά την έννοια του ανωτέρω εδαφίου β', δικαιούται την ακεραία κατά τα ανωτέρω σύνταξη. Επίσης ο ασφαλισμένος, του οποίου η αναπηρία οφείλεται κατά κύριο λόγο σε ψυχιατρικές παθήσεις και κρίνεται ανάπηρος κατά την έννοια των εδαφίων β' ή γ', δικαιούται την ακεραία ή τα $3/4$ της ακεραίας σύνταξης αντίστοιχα.»²⁶

Οι επόμενοι παράγραφοι του Άρθρου 28 ορίζουν ποιός δικαιούται σύνταξη αναπηρίας, εκτός από τον ίδιο τον ασφαλισμένο, και σε ποιο ποσοστό, το δε Άρθρο 29 ρυθμίζει τον υπολογισμό του ποσού της σύνταξης για τον ίδιο τον ασφαλισμένο και για τους δικαιούχους, στη δε παράγραφο 10 ορίζεται ότι «το ποσό των υπό του Ι.Κ.Α. καταβαλλομένων βασικών συντάξεων λόγω αναπηρίας προσαυξάνεται κατά 50% εφ' όσον ο ανάπηρος ευρίσκεται διαρκώς εις κατάστασιν απαιτούσαν συνεχή επίβλεψιν, περιποίησην και συμπάραστασιν ετέρου προσώπου (απόλυτος αναπηρία).»

Εκτός από τον Α.Ν.1846/1951, υπάρχει και ο Ν.2458/1997 «Σύσταση Κλάδου Κύριας Ασφάλισης Αγροτών και άλλες διατάξεις», ο οποίος στα Άρθρα 6 έως 9 ρυθμίζει τις προϋποθέσεις συνταξιοδότησης λόγω αναπηρίας ή εργατικού ατυχήματος των ασφαλισμένων και τον τρόπο υπολογισμού της σύνταξης, καθώς και το Προεδρικό Διάταγμα 334/1988 το οποίο ρυθμίζει στα Άρθρα 1 έως 8 τις προϋποθέσεις χορήγησης σύνταξης αναπηρίας σε ασφαλισμένους του ΟΓΑ. Επιπλέον, το Προεδρικό Διάταγμα 166/2000 προβλέπει το δικαίωμα και τον τρόπο υπολογισμού της σύνταξης αναπηρίας των πολιτικών υπαλλήλων και των στρατιωτικών, η Υπουργική Απόφαση 35/659/1998 ρυθμίζει τη χορήγηση στους ασφαλισμένους του ΤΕΒΕ πρόσθετων θεραπευτικών μέσων και ο Ν.2072/1992 «Ρύθμιση επαγγέλματος ειδικού τεχνικού προσθετικών και ορθωτικών κατασκευών και λοιπών ειδών αποκατάστασης και άλλες διατάξεις» στο άρθρο 18 προβλέπει την ασφαλιστική κάλυψη τέκνων ασφαλισμένων ή συνταξιούχων φορέων κοινωνικής ασφάλισης που είναι άτομα με αναπηρία τουλάχιστον 67%.

Άλλοι νόμοι που αφορούν την προστασία των ατόμων με αναπηρίες είναι οι ακόλουθοι: το Ν.Δ. 162/1973 «Περί μέτρων προστασίας υπερηλίκων και χρονίως πασχόντων ατόμων», ο Ν.2345/1995 (ΦΕΚ 213, τ.Α') «Οργανωμένες υπηρεσίες παροχής προστασίας από φορείς κοινωνικής πρόνοιας και άλλες διατάξεις», ο Ν.2646/1998 (ΦΕΚ 236, τ.Α') «Ανάπτυξη του Εθνικού Συστήματος Κοινωνικής Φροντίδας και άλλες διατάξεις», ο Ν.3106/2003 (ΦΕΚ 30, τ.Α') «Αναδιοργάνωση του Εθνικού Συστήματος Κοινωνικής Φροντίδας και άλλες διατάξεις» και ο Ν. 3329/2005 (ΦΕΚ 81, τ. Α') «Εθνικό Σύστημα Υγείας και Κοινωνικής Αλληλεγγύης και λοιπές διατάξεις».

25 Η περισσότερο από το $1/5$, οπότε θεωρείται βαριά ανάπηρος, σύμφωνα με την περίπτωση α) της ίδιας παραγράφου, ή περισσότερο από το $1/2$, οπότε θεωρείται μερικά ανάπηρος, σύμφωνα με την περίπτωση γ) της ίδιας παραγράφου.

26 Όπως αντικαταστάθηκε με την παρ. 4 του άρθρου 12 του Ν. 1976/1991.

Τα άτομα με ποσοστό αναπηρίας τουλάχιστον 67% που το ετήσιο συνολικό δηλωθέν εισόδημά τους δεν ξεπερνά τα 17.000 Ευρώ ατομικό ή 23.000 Ευρώ οικογενειακό, δικαιούνται Δελτίο Μετακίνησης για δωρεάν μεταφορά με τα μέσα μαζικής μεταφοράς του νομού τους. Επίσης, άτομα με ποσοστό αναπηρίας άνω του 67% ανεξαρτήτως εισοδήματος δικαιούνται Κάρτα με την οποία παρέχεται έκπτωση 50% στα εισιτήρια των υπεραστικών λεωφορείων και των τρένων του ΟΣΕ.

Στη χώρα λειτουργούν επτά Κέντρα Αποθεραπείας Φυσικής και Κοινωνικής Αποκατάστασης (Κ.Α.Φ.Κ.Α.)²⁷ και ένα Κέντρο Αποθεραπείας Αποκατάστασης και Κοινωνικής Υποστήριξης Ατόμων με Αναπηρίες (ΚΑΑΚΥΑΜΕΑ). Στόχος των Κ.Α.Φ.Κ.Α. είναι η λειτουργική αποκατάσταση και η κοινωνική ένταξη των ατόμων με αναπηρίες μέσα από την εφαρμογή προγραμμάτων και την παροχή υπηρεσιών απο εξειδικευμένο προσωπικό. Επίσης, υπάρχει ένα δίκτυο Κέντρων Εκπαίδευσης Κοινωνικής Υποστήριξης και Κατάρτισης Ατόμων με Αναπηρίες (ΚΕΚΥΚΑΜΕΑ)²⁸, με 24 τέτοια κέντρα σε αντίστοιχους νομούς της χώρας, τα οποία παρέχουν υπηρεσίες πρώιμης διάγνωσης, ψυχοκοινωνικής και συμβουλευτικής υποστήριξης, λειτουργικής αποκατάστασης και επαγγελματικού προσανατολισμού, με σκοπό την κοινωνική ένταξη και αποφυγή της ιδρυματοποίησης των ατόμων με αναπηρία.

3.1.3.δ Προσβασιμότητα

Σύμφωνα με το Άρθρο 21 του Ν.1577/1985 «Γενικός Οικοδομικός Κανονισμός», «επιτρέπεται, κατά παρέκκλιση των διατάξεων του παρόντος νόμου και των ειδικών όρων δόμησης της περιοχής, η κατασκευή ανελκυστήρα με τις απολύτως αναγκαίες από τους ισχύοντες κανονισμούς διαστάσεις, καθώς και του αναγκαίου χώρου πρόσβασης σε αυτόν, σε υφιστάμενες κατά τη χρονολογία ισχύος της διάταξης αυτής οικοδομές που στερούνται αυτού και όπου διαμένουν άτομα με κινητική αναπηρία, εφόσον δεν βλάπτεται υπέρμετρα το άμεσο οικιστικό περιβάλλον.»

Ο Ν.2831/2000 «Τροποποίηση των διατάξεων του ν.1577/1985 «Γενικός Οικοδομικός Κανονισμός» και άλλες πολεοδομικές διατάξεις» θεσπίζει στο Άρθρο 28 ειδικές ρυθμίσεις για την εξυπηρέτηση ατόμων με αναπηρίες. Ειδικότερα, στην παράγραφο 1 ορίζεται ότι «Στους χώρους των νέων κτιρίων για τα οποία η οικοδομική άδεια εκδίδεται μετά τη δημοσίευση του παρόντος νόμου επιβάλλεται να εξασφαλίζεται η οριζόντια και κατακόρυφη προσπέλαση από άτομα με ειδικές ανάγκες στους χώρους αυτών στους οποίους στεγάζονται υπηρεσίες του Δημοσίου, νομικά πρόσωπα δημοσίου δικαίου, νομικά πρόσωπα ιδιωτικού δικαίου του ευρύτερου δημόσιου τομέα, κοινωφελείς οργανισμοί, οργανισμοί τοπικής αυτοδιοίκησης πρώτης και δεύτερης βαθμίδας ή έχουν χρήσεις συνάθροισης κοινού, εκπαίδευσης, υγείας και κοινωνικής πρόνοιας, γραφείων και εμπορίου, καθώς επίσης και στους χώρους στάθμευσης αυτοκινήτων των κτιρίων αυτών.»

Στη συνέχεια, στην παράγραφο 5 του Άρθρου 28 θεσπίζεται η υποχρέωση για τα υφιστάμενα πριν από την ισχύ του νόμου κτίρια όπου στεγάζονται υπηρεσίες του Δημοσίου, νομικά πρόσωπα δημοσίου δικαίου, νομικά πρόσωπα ιδιωτικού δικαίου ευρύτερου δημόσιου τομέα, οργανισμοί τοπικής αυτοδιοίκησης πρώτης και δεύτερης βαθμίδας, κοινωφελείς οργανισμοί, τράπεζες και ανταλλακτήρια τραπεζών, να γίνουν οι απαραίτητες διαμορφώσεις, ώστε οι λειτουργικοί χώροι τους να είναι προσπελάσιμοι από άτομα με αναπηρία. Περαιτέρω, στην παράγραφο 7 του ίδιου Άρθρου ορίζεται ότι «Στα κτίρια, στα οποία δεν έχουν υποχρεωτική εφαρμογή οι διατάξεις του παρόντος άρθρου, επιτρέπεται,

27 Ιδρύθηκαν βάσει του Προεδρικού Διατάγματος 4/Φ359/οικ.2046/1999.

28 Τα ΚΕΚΥΚΑΜΕΑ άρχισαν να λειτουργούν βάσει των διατάξεων του άρθρου 13 του Ν.2646/1998 ως αποκεντρωμένες μονάδες του Ε.Ο.Κ.Φ. Στη συνέχεια βάσει του άρθρου 1 του Ν.3106/2003 μετατράπηκαν σε αποκεντρωμένες και ανεξάρτητες μονάδες των Πε.Σ.Υ.Π., και βάσει των διατάξεων του άρθρου 14 του Ν.3329/2005 λειτουργούν ως Νομικά Πρόσωπα Δημοσίου Δικαίου.

κατά παρέκκλιση κάθε γενικής ή ειδικής διάταξης, εκτός από αυτές που αναφέρονται στην ασφάλεια του κοινού, η εγκατάσταση ή κατασκευή στοιχείων για τη διευκόλυνση πρόσβασης στους κοινόχρηστους χώρους αυτών ατόμων με ειδικές ανάγκες, σύμφωνα με τις προδιαγραφές που εγκρίνονται με απόφαση του Υπουργού Περιβάλλοντος, Χωροταξίας και Δημόσιων Έργων και ύστερα από έγκριση της Ε.Π.Α.Ε.. Η δαπάνη για την εγκατάσταση ή κατασκευή των παραπάνω στοιχείων βαρύνει τον ή τους συνιδιοκτήτες που ενδιαφέρονται για την εκτέλεση των σχετικών εργασιών.»

Επίσης, βάσει του Προεδρικού Διατάγματος 27/1999 «Κώδικας βασικής πολεοδομικής νομοθεσίας» προβλέπεται στο Άρθρο 260 παρ. 1 η επιβολή κατασκευής ανελκυστήρα στα κτίρια του δημόσιου τομέα, των νομικών προσώπων δημοσίου δικαίου, των κοινωφελών οργανισμών και κτίρια γραφείων με περισσότερους από έναν ορόφους, καθώς και στα κτίρια με χρήση κατοικίας στα οποία είναι υποχρεωτική η κατασκευή ανελκυστήρα, καθώς και σύνδεση της στάθμης του πεζοδρομίου με τη στάθμη του ανελκυστήρα με επίπεδο κλίσης μέχρι και 6% και ελάχιστου πλάτους 1.30μ., ώστε να είναι δυνατή η προσπέλαση σε αυτό ατόμων με αναπηρίες. Στην παράγραφο 2 του ίδιου άρθρου ορίζεται ότι «κατά τη διαμόρφωση των κοινόχρηστων χώρων, καθώς και των κοινής χρήσης υπαίθριων χώρων των κτιρίων, πρέπει να λαμβάνεται πρόνοια, ώστε οι χώροι αυτοί να είναι δυνατό να χρησιμοποιούνται και από άτομα με ειδικές ανάγκες.», με το δε Άρθρο 362 ορίζεται ότι η η ανωτέρω πρόβλεψη του άρθρου 260 παρ. 2 «για την πρόσβαση ατόμων με ειδικές ανάγκες σε κοινόχρηστους χώρους ισχύει και για τις εσωτερικές στοές και για τυχόν προκήπια και ελεύθερους σε προσπέλαση ακάλυπτους χώρους του οικοπέδου που συνδέουν τις εσωτερικές στοές με κοινόχρηστους χώρους του οικισμού». Περαιτέρω, το Άρθρο 367 του ίδιου Προεδρικού Διατάγματος ρυθμίζει τον τρόπο κατασκευής των πεζοδρομίων των κοινόχρηστων χώρων, ώστε να είναι προσπελάσιμα από αναπηρικά αμαξίδια, το δε Άρθρο 369 παρ. 1 β' ορίζει ότι η δικλείδα γενικής παροχής των εσωτερικών υδραυλικών εγκαταστάσεων πρέπει να είναι προσιτή και σε άτομα με αναπηρία που είναι χρήστες αμαξιδίων.

Στα πλαίσια του Β' Κ.Π.Σ. και του Ε.Π. «Καταπολέμηση του Αποκλεισμού από την αγορά εργασίας», το Υπουργείο Υγείας και Κοινωνικής Αλληλεγγύης εξέδωσε ειδικό οδηγό, σε έντυπη και ηλεκτρονική μορφή, με τις απαραίτητες προδιαγραφές που πρέπει να πληροί ένα δημόσιο κτίριο ώστε να είναι προσβάσιμο για τα άτομα με αναπηρία. Ωστόσο, μια πρόσφατη εγκύκλιος του Υπουργείου Εσωτερικών (Εγκύκλιος ΔΙΑΔΠ/ΠαμεΑ/Φ3/5/5690/16.03.2006 του ΥΠΕΣΔΔΑ) παραδέχεται ότι ελάχιστο ποσοστό δημόσιων κτιρίων είναι προσβάσιμα στα άτομα με αναπηρία, η πλειοψηφία δε αυτών βρίσκεται συγκεντρωμένη στην Αθήνα.

3.1.3.ε Δικαστική Συμπαράσταση

Ο νέος σχετικά θεσμός της δικαστικής συμπαράστασης²⁹ έχει ως βασικό γνώρισμα την ενοποίηση θεσμών του προϊσχύσαντος δικαίου της δικαστικής απαγόρευσης και της δικαστικής αντίληψης, στα πλαίσια του οποίου παρέχεται στο δικαστήριο η ευχέρεια επιλογών ανάλογα με τα ατομικά χαρακτηριστικά της κάθε περίπτωσης.³⁰ Η ευχέρεια αυτή της διαφοροποίησης της αντιμετώπισης της κάθε περίπτωσης, με την τάση να μην αφαιρείται πλήρως, καταρχήν, από τα πρόσωπα τα οποία αφορά, η δικαιοπρακτική τους ικανότητα, επιβάλλεται σύμφωνα με τις σύγχρονες προσεγγίσεις της αναπηρίας, την αντίληψη του σεβασμού της προσωπικότητας και της αξίας των ατόμων με αναπηρία και την αποτροπή της κοινωνικής περιθωριοποίησής τους.

Δικαστική συμπαράσταση είναι η κατάσταση, στην οποία υποβάλλεται με απόφαση δικαστηρίου ένα

29 Ο θεσμός αυτός εισήχθη με το Ν. 2447/1996, που αναμόρφωσε το οικογενειακό δίκαιο στη χώρα μας.

30 Βαθρακοκοιλής, Ερμηνεία κατ' άρθρο Αστικού Κώδικα, Τόμος Ε' Οικογενειακό Δίκαιο, Άρθρο 1666 Α.Κ.

άτομο, που έχει σοβαρά ψυχοδιανοητικά ή σωματικά προβλήματα ή χαρακτηριστικές ανωμαλίες (παρεκκλίσεις). Στη δικαστική συμπαράσταση το πρόσωπο είτε χάνει ολικώς ή μερικώς τη δικαιοπρακτική του ικανότητα, είτε χρειάζεται τη συναίνεση του δικαστικού συμπαραστάτη για την έγκυρη ενέργεια όλων ή μερικών δικαιοπραξιών.

Ο νόμος καθορίζει με περιοριστική αρίθμηση των προϋποθέσεων, τα πρόσωπα που υποβάλλονται σε δικαστική συμπαράσταση.³¹ Τα πρόσωπα αυτά είναι βασικά οι ενήλικοι και κατ' εξαίρεση οι ανήλικοι, αλλά γι' αυτούς τα αποτελέσματα της υποβολής σε δικαστική συμπαράσταση μετατίθενται στο χρόνο ενηλικίωσής τους. Συγκεκριμένα, οι κατηγορίες των προσώπων αυτών είναι:

- α) Πρόσωπα, τα οποία λόγω ψυχικής ή διανοητικής διαταραχής αδυνατούν εν όλω ή εν μέρει να φροντίζουν μόνο τους για τις υποθέσεις τους,
- β) Πρόσωπα, τα οποία λόγω σωματικής αναπηρίας αδυνατούν εν όλω ή εν μέρει να φροντίζουν μόνο τους για τις υποθέσεις τους,
- γ) Πρόσωπα, τα οποία λόγω ασωτίας, τοξικομανίας ή αλκοολισμού εκθέτουν στον κίνδυνο της στέρησης τον εαυτό τους, το σύζυγό τους, τους κατιόντες ή τους ανιόντες τους.

Ειδικότερα, στην πρώτη περίπτωση του άρθρου 1666 παρ. 1 Α.Κ., για την υποβολή σε δικαστική συμπαράσταση απαιτείται η συνδρομή των προϋποθέσεων της ψυχικής ή διανοητικής διαταραχής³² και η ολική ή μερική αδυναμία του προσώπου να φροντίζει μόνο του για τις υποθέσεις του, η οποία συναρτάται με την ψυχική ή διανοητική διαταραχή του. Ως ψυχική ή διανοητική διαταραχή νοείται οποιοδήποτε ψυχικό ή διανοητικό πρόβλημα που παρακωλύει την ελεύθερη διαμόρφωση της βούλησης και της κρίσης, όπως είναι τόσο οι γνήσιες ψυχώσεις όσο και οι οργανοψυχικές παθήσεις, που οφείλονται σε παθολογοανατομικές αλλοιώσεις του εγκεφάλου ή σε άλλες εγκεφαλικές διαταραχές³³. Έτσι περιλαμβάνεται σε αυτές και η γεροντική άνοια. Η ψυχική ή διανοητική διαταραχή δεν απαιτείται να είναι μόνιμη, αλλά αρκεί και προσωρινή – άλλωστε προβλέπεται η άρση της κατάστασης αυτής όταν παύσουν οι λόγοι που την επέβαλλαν – θα πρέπει όμως να έχει ως αποτέλεσμα την ολική ή μερική αδυναμία του ατόμου να φροντίζει μόνος του για τις υποθέσεις του, προσωπικές ή περιουσιακές.

Σύμφωνα με την ίδια διάταξη, τα πρόσωπα που λόγω σωματικής αναπηρίας αδυνατούν να φροντίζουν μόνο τους για τις υποθέσεις τους μπορούν επίσης να τεθούν υπό δικαστική συμπαράσταση. Η αναπηρία είναι αδιάφορο αν είναι εκ γεννητής ή αν εμφανίστηκε μεταγενέστερα, καθώς και ποιό σημείο του σώματος αφορά, θα πρέπει όμως να έχει ως αποτέλεσμα την ανικανότητα του προσώπου να φροντίζει μόνο του για τις προσωπικές ή περιουσιακές του υποθέσεις.

Το άρθρο 1666 παρ. 1 αρ. 2 του Αστικού Κώδικα καλύπτει άτομα με χαρακτηριστικές ανωμαλίες, δηλαδή ασωτία (η ανωμαλία κατά την οποία το πρόσωπο, ανεξάρτητα από τα κίνητρα ή τον τρόπο διαβίωσής του, προβαίνει σε αλόγιστες και δυσανάλογες με την οικονομική του επιφάνεια και με τις υποχρεώσεις του δαπάνες), τοξικομανία ή αλκοολισμό. Οι ανωμαλίες αυτές θα πρέπει να έχουν ως αποτέλεσμα τον κίνδυνο της στέρησης, είτε του ίδιου του προσώπου που πρόκειται να τεθεί υπό δικαστική συμπαράσταση, είτε τρίτων προσώπων, που το πρόσωπο με την ανωμαλία έχει υποχρέωση να διατρέφει.

31 Άρθρο 1666 επ. Αστικού Κώδικα.

32 Η ρύθμιση αυτή, η οποία αντιστοιχεί προς εκείνη των παλαιών άρθρων 1686 παρ. 1, 1691 εδ. α' και 1705 αρ. 1 Α.Κ. έχει αντικαταστήσει τους όρους «πνευματική ασθένεια», «αποκλεισμός της χρήσης του λογικού» και «διφορούμενες φρένες» για να βρεθεί, όπως επισημαίνεται στην Εισηγητική Έκθεση, σταθερή και λιτή νομική έννοια, αποσυνδεδεμένη μεν από την αυστηρή επιστημονική ορολογία, αλλά προσαρμοσμένη στις σύγχρονες επιστημονικές απόψεις, η οποία εκφράζει όλες τις καταστάσεις που αποδίδονται με τους ανωτέρω όρους.

33 Βαθρακοκοίλης, Ερμηνεία κατ' άρθρο Αστικού Κώδικα, Τόμος Ε' Οικογενειακό Δίκαιο, Άρθρο 1666 Α.Κ.

Τέλος, η διάταξη 1666 παρ. 2 του Αστικού Κώδικα παρέχει τη δυνατότητα, προς αποτροπή παρεμβολής διαστήματος χωρίς προστασία, υποβολής σε δικαστική συμπαράσταση και των ανηλίκων, που τελούν υπό γονική μέριμνα ή επιτροπεία, πριν ενηλικιωθούν, αν συτρέχουν οι όροι της δικαστικής συμπαράστασης κατά το τελευταίο έτος πριν την ενηλικίωση, δηλαδή μετά τη συμπλήρωση του 17ου έτους, τα δε αποτελέσματα της δικαστικής συμπαράστασης αρχίζουν από την ενηλικίωση.

Τα πρόσωπα που νομιμοποιούνται για την κίνηση της διαδικασίας υποβολής του πάσχοντος σε δικαστική συμπαράσταση απαριθμούνται περιοριστικά στο νόμο, και είναι τα εξής:

1. Ο ίδιος ο πάσχων καταρχάς νομιμοποιείται να κινήσει τη διαδικασία αυτή, και μάλιστα μόνο αυτός εάν πάσχει από σωματική αναπηρία, εξαιτίας της οποίας αδυνατεί να φροντίζει εν όλω ή εν μέρει τις υποθέσεις τους.
2. Ο σύζυγος του πάσχοντος, υπό την προϋπόθεση ότι διαρκεί η έγγαμη συμβίωση. Αν για οποιονδήποτε λόγο και ανεξάρτητα από υπαιτιότητα έχει διακοπεί η συμβίωση, δεν νομιμοποιείται ο σύζυγος για υποβολή αίτησης για δικαστική συμπαράσταση.
3. Οι γονείς του πάσχοντος έχουν δικαίωμα για υποβολή αίτησης δικαστικής συμπαράστασης του τέκνου τους, και μάλιστα το δικαίωμα για κάθε γονέα είναι αυθύπαρκτο και αυτοτελές, και αφορά και το ανήλικο τέκνο (ηλικίας 17 ετών, σύμφωνα με τη διάταξη 1666 παρ. 2 Α.Κ.).
4. Τα τέκνα του πάσχοντος νομιμοποιούνται, κάθε δε τέκνο έχει ίδιο, αυτοτελές και αυθύπαρκτο δικαίωμα.
5. Ο εισαγγελέας, ο οποίος μετά την πληροφόρησή του από συγγενικά ή άλλα πρόσωπα για την κατάσταση του πάσχοντος υποχρεούται να κινήσει τη διαδικασία δικαστικής συμπαράστασης μετά την διακρίβωση των σχετικών στοιχείων.
6. Ο επίτροπος νομιμοποιείται σε υποβολή αίτησης δικαστικής συμπαράστασης του ανηλίκου κατά το τελευταίο έτος της ανηλικότητάς του, όχι όμως αν πάσχει από σωματική αναπηρία.
7. Με αυτεπάγγελτη ενέργεια του δικαστηρίου, η οποία είναι περιορισμένη, καθόσον δεν εκτείνεται στην περίπτωση σωματικής αναπηρίας του πάσχοντος, στην οποία μόνο ο ίδιος ο πάσχων νομιμοποιείται για υποβολή της σχετικής αίτησης. Το δικαστήριο υποκινείται από την υποχρεωτική γνωστοποίηση σε αυτό, κατά την άσκηση των καθηκόντων τους, κάθε περίπτωσης που μπορεί να συνεπάγεται την υποβολή προσώπου σε δικαστική συμπαράσταση, από τους δημόσιους ή δημοτικούς υπαλλήλους, τους εισαγγελείς, τα όργανα των αρμόδιων κοινωνικών υπηρεσιών, καθώς και τους προϊσταμένους των μονάδων ψυχικής υγείας³⁴. Επιπλέον, την δυνατότητα γνωστοποίησης στο δικαστήριο έχουν και οποιαδήποτε άλλα πρόσωπα τα οποία, χωρίς να νομιμοποιούνται σε υποβολή αίτησης για δικαστική συμπαράσταση (π.χ. αδελφοί, συγγενείς, φίλοι κ.λπ.), ενδιαφέρονται για την υποβολή προσώπου σε δικαστική συμπαράσταση³⁵.

Εκτός από τα ανωτέρω πρόσωπα, κανένα άλλο πρόσωπο, όπως συγγενής (ακόμη και αδελφός) ή καθένας που δικαιολογεί έννομο συμφέρον, δε νομιμοποιείται σε υποβολή αίτησης για κήρυξη του πάσχοντος σε δικαστική συμπαράσταση.

Η διαδικασία της συζήτησης, και ειδικότερα των αποδείξεων, γίνεται κεκλεισμένων των θυρών, στο δε δικαστήριο υποβάλλεται έκθεση από την αρμόδια κοινωνική υπηρεσία η οποία συνεκτιμάται, ωστόσο ακόμη και αν δεν υποβληθεί έκθεση το δικαστήριο προσωρά στην εκδίκαση της υπόθεσης.

Ο δικαστικός συμπαραστάτης, ο οποίος καταρχήν είναι φυσικό πρόσωπο, και ασκεί λειτουργήματα, μη υποχρεωτικό και άμισθο, διορίζεται με την ίδια απόφαση με την οποία αποφασίζεται η υποβολή του

34 Όπως ορίζει το άρθρο 1668 του Αστικού Κώδικα.

35 Δεληγιάννης, Η δικαστική συμπαράσταση, σελ. 34.

πάσχοντος σε δικαστική συμπαράσταση, αλλά δεν αποκλείεται ο διορισμός του με μεταγενέστερη απόφαση.³⁶ Το δικαστήριο δεσμεύεται καταρχήν να διορίσει δικαστικό συμπαραστάτη το πρόσωπο που τυχόν έχει προτείνει ο ίδιος ο πάσχων, ανεξάρτητα από ποιόν κινείται η σχετική διαδικασία, αλλά υπό δύο προϋποθέσεις: ότι κατά το χρόνο που ο πάσχων διατύπωσε τη γνώμη του είχε συμπληρώσει το 16ο έτος της ηλικίας του, και ότι το προτεινόμενο πρόσωπο κρίνεται κατάλληλο και δεν υπάρχουν εμπόδια από το νόμο για το διορισμό του.³⁷ Αν δεν συντρέχουν οι δύο αυτές προϋποθέσεις ή αν ο πάσχων δεν έχει υποδείξει το πρόσωπο της επιλογής του, το δικαστήριο έχει πλήρη ελευθερία επιλογής, αλλά θα πρέπει να λάβει υπόψη του ορισμένα στοιχεία που αναφέρονται στο νόμο, δηλαδή την τυχόν εκφρασμένη βούληση του πάσχοντος για αποκλεισμό κάποιου συγκεκριμένου προσώπου, τους δεσμούς του πάσχοντος με τους συγγενείς του (ιδίως τους γονείς, τα τέκνα ή τον σύζυγό του) ή άλλα πρόσωπα (π.χ. φίλους) και τον κίνδυνο από τυχόν υπάρχουσα αντίθεση συμφερόντων μεταξύ του πάσχοντος και του υπό διορισμό συμπαραστάτη. Στην περίπτωση δε που δεν βρίσκεται κατάλληλος συμπαραστάτης, το δικαστήριο θα αναθέσει την συμπαράσταση σε σωματείο ή ίδρυμα, που έχουν συσταθεί ειδικά για τον σκοπό αυτό και διαθέτουν το κατάλληλο προσωπικό, αλλιώς στην αρμόδια κοινωνική υπηρεσία. Σύμφωνα με το άρθρο 1674 του Αστικού Κώδικα, το δικαστήριο, προκειμένου να αποφασίσει για την υποβολή ενός προσώπου σε δικαστική συμπαράσταση, συνεκτιμά την έκθεση της αρμόδιας κοινωνικής υπηρεσίας σχετικά με την αναγκαιότητα του μέτρου και την καταλληλότητα του προσώπου που πρόκειται να διορισθεί δικαστικός συμπαραστάτης ή του σωματείου ή του ιδρύματος.

Ανάλογα με την κάθε περίπτωση, το δικαστήριο που υποβάλλει ένα πρόσωπο σε δικαστική συμπαράσταση είτε³⁸:

1. τον κηρύσσει ανίκανο για όλες ή για ορισμένες δικαιοπραξίες, γιατί κρίνει ότι αδυνατεί να ενεργεί γι' αυτές αυτοπροσώπως (πλήρης ή μερική στερητική δικαστική συμπαράσταση), είτε
2. ορίζει ότι για την ισχύ όλων ή ορισμένων δικαιοπραξιών του απαιτείται η συναίνεση του δικαστικού συμπαραστάτη (πλήρης ή μερική επικουρική δικαστική συμπαράσταση), είτε
3. αποφασίζει συνδυασμό των δύο προηγούμενων ρυθμίσεων.

Σύμφωνα με το νόμο, το δικαστήριο οφείλει να επιβάλλει στο πρόσωπο που τίθεται σε δικαστική συμπαράσταση τους ελάχιστους δυνατούς περιορισμούς που απαιτεί το συμφέρον του. Με τη διάταξη αυτή καθιερώνεται, σε αντίθεση με το προϊσχύσαν δίκαιο, η αρχή της ελευθερίας του δικαστηρίου για καθορισμό των συνεπειών της δικαστικής συμπαράστασης για τη συγκεκριμένη περίπτωση από ένα ευρύτερο φάσμα αυτών, ανάλογα με τις ιδιαιτερότητες της περίπτωσης και τα συμφέροντα του ατόμου που τίθεται σε δικαστική συμπαράσταση. Το συμφέρον του προσώπου, το οποίο ανάγεται στην εξασφάλισή του και στην προστασία της προσωπικότητάς του, αναγορεύεται σε οδηγό της κρίσης του δικαστηρίου και δεν συνιστά μόνο το οικονομικό συμφέρον, αλλά και το ηθικό, κοινωνικό κ.λπ.³⁹

Προϋπόθεση για την επιλογή της πλήρης ή μερικής στερητικής συμπαράστασης, είναι η κρίση του δικαστηρίου για την αδυναμία του προσώπου προς ενέργεια όλων των πράξεων ή των συγκεκριμένων πράξεων αυτοπροσώπως, οι οποίες πρέπει να απαριθμούνται στην απόφαση. Για τις πράξεις που κηρύσσεται ανίκανος, το πρόσωπο εκπροσωπείται από τον δικαστικό συμπαραστάτη του.

Η συναίνεση του δικαστικού συμπαραστάτη, από την οποία εξαρτάται η ισχύς όλων ή ορισμένων πράξεων του ατόμου που έχει τεθεί σε επικουρική δικαστική συμπαράσταση, πρέπει να δοθεί εγγράφως,

36 Άρθρο 1669 του Αστικού Κώδικα.

37 Άρθρο 1670 του Αστικού Κώδικα.

38 Άρθρο 1676 του Αστικού Κώδικα.

39 Βαθρακοκόιλης, Ερμηνεία κατ' άρθρο Αστικού Κώδικα, Τόμος Ε' Οικογενειακό Δίκαιο, Άρθρο 1676 Α.Κ.

πριν από την επιχείρηση της πράξης.⁴⁰ Αν ο δικαστικός συμπαραστάτης αρνείται να συναινέσει, τότε μπορεί να αποφασίσει το δικαστήριο, μετά από αίτηση του συμπαραστατούμενου. Οι πράξεις του συμπαραστατούμενου για τις οποίες χρειάζεται η συναίνεση του δικαστικού συμπαραστάτη είναι άκυρες αν επιχειρήθηκαν χωρίς αυτήν.

Περιορισμός της ελευθερίας του δικαστηρίου εισάγεται με τη διάταξη 1676 εδ. γ', κατά την οποία όταν το πρόσωπο πάσχει αποκλειστικά από σωματική αναπηρία, οπότε το δικαστήριο αποφασίζει μόνο ύστερα από δική του αίτηση, δεν μπορεί το δικαστήριο να επιβάλλει περιορισμούς περισσότερους από όσους ζητεί το άτομο με αναπηρία, μπορεί όμως να επιβάλλει λιγότερους.

Το δικαστήριο έχει τη δυνατότητα να αναθέσει στον δικαστικό συμπαραστάτη και την ολική ή μερική επιμέλεια του προσώπου του συμπαραστατούμενου. Ωστόσο, κατά την άσκηση της επιμέλειας ο δικαστικός συμπαραστάτης έχει την υποχρέωση, στα πλαίσια της αρχής της προστασίας της προσωπικότητας και του σεβασμού της αξίας του ανθρώπου, να εξασφαλίσει στον συμπαραστατούμενο τη δυνατότητα διαμόρφωσης από τον ίδιο των προσωπικών του σχέσεων, εφόσον βέβαια το επιτρέπει η κατάστασή του. Για την ανάθεση της επιμέλειας του προσώπου του συμπαραστατούμενου στον δικαστικό συμπαραστάτη, το δικαστήριο πρέπει να ερευνήσει την ψυχική, σωματική και πνευματική ανάπτυξη του συμπαραστατούμενου, την έκταση της φροντίδας που χρειάζεται και την αναγκαιότητα ανάθεσής της στον δικαστικό συμπαραστάτη ή τη δυνατότητα αυτοεξυπηρέτησης του συμπαραστατούμενου.

Το δικαστήριο έχει τη δυνατότητα με μεταγενέστερη απόφασή του, να τροποποιήσει το είδος και την έκταση της δικαστικής συμπαραστάσης, κατά το άρθρο 1677 του Αστικού Κώδικα. Αυτό μπορεί να γίνει είτε αυτεπάγγελα, είτε μετά από αίτηση των προσώπων που νομιμοποιούνται να ζητήσουν να τεθεί κάποιος υπό δικαστική συμπαραστάση σύμφωνα με το νόμο, είτε μετά από αίτηση του ίδιου του συμπαραστατούμενου, στην περίπτωση που αυτός πάσχει αποκλειστικά από σωματική αναπηρία.

Η δικαστική συμπαραστάση αίρεται ύστερα από αίτηση των προσώπων που μπορούν να τη ζητήσουν ή και αυτεπαγγέλτως από το δικαστήριο, όταν παύουν να υφίστανται οι λόγοι που την προκάλεσαν.

Τέλος, το άρθρο 1687 του Αστικού Κώδικα ορίζει ότι, όταν η κατάσταση ενός ατόμου που πάσχει από ψυχικές διαταραχές επιβάλλει την ακούσια νοσηλεία του σε μονάδα ψυχικής υγείας, αυτή γίνεται μετά από προηγούμενη άδεια του δικαστηρίου και σύμφωνα με τις διατάξεις ειδικών νόμων. Είναι αδιάφορο αν ο ψυχικά ασθενής έχει τεθεί υπό δικαστική συμπαραστάση ή όχι. Ωστόσο, είναι απαραίτητο είτε α) ο ασθενής να μην είναι ικανός να κρίνει το συμφέρον της υγείας του και η έλλειψη νοσηλείας να έχει ως συνέπεια τον αποκλεισμό της θεραπείας του ή την επιδείνωση της υγείας του, είτε β) η νοσηλεία του ασθενή να είναι απαραίτητη για την αποτροπή πράξεων βίας κατά του ίδιου ή τρίτου ατόμου.⁴¹ Η αίτηση για την υποβολή του προσώπου σε ακούσια νοσηλεία υποβάλλεται στον εισαγγελέα, με γνωμάτευση δύο ψυχιάτρων, από τα οριζόμενα στο νόμο⁴² πρόσωπα, δηλαδή τον/την σύζυγο, συγγενείς και σε πλάγια γραμμή έως τον δεύτερο βαθμό, τον δικαστικό συμπαραστάτη, προσωρινό ή οριστικό. Το δικαστήριο έχει επίσης το δικαίωμα, ύστερα από αίτηση του εισαγγελέα ή και αυτεπαγγέλτως να διατάξει τον ακούσιο εγκλεισμό ενός ψυχικά ασθενούς.

Ο νόμος ορίζει ότι η διάρκεια της νοσηλείας δεν μπορεί να υπερβεί τους έξι μήνες⁴³, μετά την πάροδο όμως τριών μηνών από τον εγκλεισμό του ασθενούς υποβάλλεται έκθεση στον εισαγγελέα για την

40 Άρθρο 1683 του Αστικού Κώδικα.

41 Άρθρο 95 του Ν. 2071/1992.

42 Άρθρο 96 παρ. 1 του Ν.2071/1992.

43 Άρθρο 99 παρ. 2 του Ν.2071/1992.

κατάσταση της υγείας του ασθενή, ο δε εισαγγελέας δικαιούται να προτείνει στο δικαστήριο τη διακοπή ή συνέχιση της νοσηλείας. Εξάλλου, η νοσηλεία μπορεί να παραταθεί και πέραν των έξι μηνών με απόφαση του δικαστηρίου, μετά από σύμφωνη γνώμη επιτροπής αποτελούμενη από τρεις ψυχιάτρους. Η ακούσια νοσηλεία διακόπτεται, όταν παύσει η συνδρομή των προϋποθέσεων που την επέβαλλαν.

3.2. ΝΟΜΟΘΕΣΙΑ ΕΥΡΩΠΑΪΚΗΣ ΕΝΩΣΗΣ ΓΙΑ ΤΗΝ ΑΝΑΠΗΡΙΑ

Η Συνθήκη για την Ευρωπαϊκή Ένωση, στο άρθρο 6, προσδιορίζει τις αρχές της ελευθερίας, της δημοκρατίας, του σεβασμού των ανθρωπίνων δικαιωμάτων και των θεμελιωδών ελευθεριών, καθώς και του κράτους δικαίου, ως αρχές κοινές που διέπουν τη δράση όλων των κρατών μελών. Ο σεβασμός των διεθνών συμβάσεων προστασίας των Δικαιωμάτων του Ανθρώπου και οι απορρέουσες από το διεθνές δίκαιο αρχές αποτελούν γενικές αρχές του κοινοτικού δικαίου. Ειδικότερα, η αρχή της ισότητας αποτελεί οικουμενικό δικαίωμα και η εξάλειψη των διακρίσεων αποτελεί αναπόσπαστο μέρος των κοινών επιδιώξεων των κρατών μελών της Ευρωπαϊκής Ένωσης.

Στα πρώτα βήματά της η προσέγγιση της ευρωπαϊκής πολιτικής για την αναπηρία βασιζόταν στο ιατρικό μοντέλο της αναπηρίας, βάσει του οποίου τα προβλήματα της αναπηρίας είναι αποτέλεσμα της σωματικής ή διανοητικής δυσλειτουργίας που έχουν τα άτομα και δεν σχετίζονται με το περιβάλλον που ζούνε. Το 1993, που τέθηκε σε ισχύ η Συνθήκη του Μάαστριχτ για την ίδρυση της Ευρωπαϊκής Ένωσης, υπήρχε ένας αριθμός ασήμαντων και αντικρουόμενων κατευθύνσεων της πολιτικής της Ευρωπαϊκής Κοινότητας, που στόχευαν στην ομάδα των ατόμων με αναπηρία, ωστόσο δεν υπήρχε καμία σχετική αναφορά σε νομοθετικά κείμενα. Για το λόγο αυτό, ήταν δύσκολο για την Κοινότητα να αναπτύξει οποιαδήποτε πολιτική για την αναπηρία, οι δε πρωτοβουλίες που λήφθηκαν δεν ήταν δεσμευτικές ή είχαν τη μορφή των προγραμμάτων δράσης. Οι βασικοί στόχοι των προγραμμάτων αυτών ήταν η προώθηση της ανταλλαγής πληροφοριών και καλών πρακτικών και η συμβολή στην ανάπτυξη μιας ευρύτερης πολιτικής για την αναπηρία. Τα προγράμματα δράσης ήταν από το 1974 έως το 1996 ο στυλοβάτης της Ευρωπαϊκής πολιτικής για την αναπηρία, γεγονός που καταδεικνύει πόσο περιορισμένες ήταν οι νομοθετικές αρμοδιότητες της Κοινότητας προς αυτή την κατεύθυνση.⁴⁴

Μόλις το 1996 η Ευρωπαϊκή Επιτροπή και το Συμβούλιο της Ευρωπαϊκής Ένωσης υιοθέτησαν το κοινωνικό μοντέλο για την αναπηρία, το οποίο υποστηρίζει ότι η ρίζα της αναπηρίας βρίσκεται στην αποτυχία του φυσικού και κοινωνικού περιβάλλοντος να ανταποκριθεί στις ανάγκες των ατόμων με αναπηρία και όχι στην ανικανότητα των ατόμων με αναπηρία να προσαρμοστούν στο περιβάλλον. Έτσι, τον Ιούλιο του 1996 η Ευρωπαϊκή Επιτροπή υιοθέτησε μια Ανακοίνωση για την Ισότητα των Ευκαιριών για τα Άτομα με Αναπηρία, που ήταν η πρώτη ολοκληρωμένη στρατηγική στο θέμα αυτό, εμπνευσμένη από τους Πρότυπους Κανόνες του Ο.Η.Ε. για την Εξίσωση των Ευκαιριών για τα Άτομα με Αναπηρία. Σκοπός της Ανακοίνωσης, που βασίστηκε στο κοινωνικό μοντέλο της αναπηρίας, ήταν να δώσει «μια ανανεωμένη ώθηση προς τη δικαιωματική προσέγγιση της αναπηρίας». Στη συνέχεια, τον Δεκέμβριο του 1996, το Συμβούλιο της Ευρωπαϊκής Ένωσης ενέκρινε Ψήφισμα για την Ισότητα των Ευκαιριών για τα Άτομα με Αναπηρία, όπου επαναβεβαίωσε τη δέσμευσή του στις βασικές αρχές και αξίες των Πρότυπων Κανόνων του Ο.Η.Ε. και στις αρχές της ισότητας των ευκαιριών για τα άτομα με αναπηρία και καλούσε τα Κράτη μέλη καθώς και τα άλλα όργανα της Κοινότητας να λάβουν δράση για την επίτευξη των στόχων αυτών.

44 ΕΣΑμεΑ, Ακτιβιστές και Συνήγοροι των Δικαιωμάτων των Ατόμων με Αναπηρία, Εγχειρίδιο, Σεπτέμβριος 2005, σελ. 20.

Παρά το περιορισμένο νομικό status, τα δύο αυτά κείμενα ήταν πολύ σημαντικά, καθώς χάραξαν την πορεία για τη μετέπειτα εξέλιξη της πολιτικής και δημιούργησαν το πλαίσιο μέσα στο οποίο οι φορείς της Κοινότητας θα μπορούσαν να ανταποκριθούν στις νέες δυνατότητες που παρουσιάστηκαν με τη Συνθήκη του Άμστερνταμ του 1997.⁴⁵

3.2.1. Ευρωπαϊκός Κοινωνικός Χάρτης

Ο Ευρωπαϊκός Κοινωνικός Χάρτης υπογράφηκε το 1961 από τα μέλη του Συμβουλίου της Ευρώπης, ως συμπληρωματικός της Ευρωπαϊκής Σύμβασης των Δικαιωμάτων του Ανθρώπου στον τομέα των κοινωνικών και οικονομικών δικαιωμάτων. Αποτελεί το συμβατικό αλλά χαλαρό βραχίονα του Συμβουλίου της Ευρώπης στα κοινωνικά δικαιώματα⁴⁶, κυρίως λόγω της γενικής διατύπωσης των άρθρων του. Περιλαμβάνει θεμελιώδη κοινωνικά δικαιώματα των εργαζομένων, όπως το δικαίωμα στην εργασία, την απαγόρευση υποχρεωτικής εργασίας, το δικαίωμα σε εύλογη αμοιβή, το δικαίωμα συλλογικών διαπραγματεύσεων, το δικαίωμα προστασίας παιδιών, εφήβων και γυναικών, αλλά και δικαιώματα που εκτείνονται εκτός της σφαίρας της εργασίας, όπως το δικαίωμα προστασίας της υγείας, το δικαίωμα κοινωνικής ασφάλισης, το δικαίωμα στην υγειονομική περίθαλψη και στις υπηρεσίες κοινωνικής πρόνοιας, το δικαίωμα της οικογένειας σε κοινωνική, νομική και οικονομική προστασία, το δικαίωμα των μητέρων και των παιδιών σε κοινωνική και οικονομική προστασία, το δικαίωμα ανάληψης εργασίας στην επικράτεια άλλων Κρατών μελών και το δικαίωμα προστασίας των εργαζομένων μεταναστών και των οικογενειών τους.

Ο αρχικός κατάλογος των 19 προστατευόμενων δικαιωμάτων ανανεώθηκε με το Συμπληρωματικό Πρωτόκολλο του 1988 με τέσσερα ακόμη δικαιώματα εμπνευσμένα από την κοινωνική νομοθεσία της Ευρωπαϊκής Κοινότητας (το δικαίωμα σε ίσες ευκαιρίες και ισότιμη μεταχείριση στην απασχόληση και εργασία χωρίς διακρίσεις λόγω φύλου, το δικαίωμα πληροφόρησης και διαβούλευσης, το δικαίωμα συμμετοχής στον καθορισμό και στη βελτίωση των συνθηκών εργασίας και το δικαίωμα των ηλικιωμένων στην κοινωνική πρόνοια). Ο Χάρτης ανανεώθηκε επίσης με το Τροποποιητικό Πρωτόκολλο του 1991 και το Συμπληρωματικό Πρωτόκολλο του 1995. Με την τελευταία αυτή τροποποίηση βελτιώθηκε η αποτελεσματικότητα του Χάρτη, καθώς καθιερώθηκε το δικαίωμα της συλλογικής προσφυγής σε περίπτωση παραβίασης διατάξεων του Χάρτη από συμβαλλόμενο κράτος. Σύμφωνα με το Άρθρο 1, δικαίωμα υποβολής συλλογικών προσφυγών παρέχεται σε διεθνείς και εθνικές οργανώσεις εργοδοτών και εργατικών συνδικάτων καθώς σε διεθνείς και εθνικές⁴⁷ μη κυβερνητικές οργανώσεις με την ιδιότητα του εταίρου του Συμβουλίου της Ευρώπης, που αναφέρονται σε έναν κατάλογο της Κυβερνητικής Επιτροπής του Κοινωνικού Χάρτη. Οι αναπηρικές οργανώσεις με την ιδιότητα του εταίρου είναι το Ευρωπαϊκό Φόρουμ για την Αναπηρία, η οργάνωση για την νοητική υστέρηση Inclusion Europe, η οργάνωση για τον αυτισμό Autisme Europe, η Διεθνής Ομοσπονδία Hydrocephalus και Spina Bifida και η οργάνωση για τις νοητικές διαταραχές Mental Health Europe, η οργάνωση για τη νοητική αναπηρία Mental Disability Advocacy Center, η Διεθνής Ομοσπονδία Ατόμων με Σωματική Αναπηρία, ο διεθνής οργανισμός Disabled People's International, η οργάνωση Rehabilitation International, η Ευρωπαϊκή Ένωση Τυφλών, η Ευρωπαϊκή Ένωση Κωφών και η οργάνωση European Action of the Disabled.

Στις 3 Μαΐου του 1996, ο Ευρωπαϊκός Κοινωνικός Χάρτης ανανεώθηκε για να καλύψει έναν ευρύτερο αριθμό θεμάτων, όπως το δικαίωμα προστασίας των εργαζομένων σε περιπτώσεις τερματισμού της εργασίας ή πτώχευσης του εργοδότη, το δικαίωμα στην αξιοπρέπεια στην εργασία, το δικαίωμα

45 ΕΣΑμεΑ, Ακτιβιστές και Συνήγοροι των Δικαιωμάτων των Ατόμων με Αναπηρία, Εγχειρίδιο, Σεπτέμβριος 2005, σελ. 23.

46 Ρούκουνας Εμ., Διεθνής Προστασία των Ανθρώπινων Δικαιωμάτων, Αθήνα 1995, σελ. 204.

47 Στην περίπτωση των εθνικών μη κυβερνητικών οργανώσεων, απαιτείται μια δήλωση του Κράτους μέλους ότι αναγνωρίζει αυτό το δικαίωμα.

συνδυασμού επαγγελματικών και οικογενειακών ευθυνών, την προστασία των αντιπροσώπων τους, το δικαίωμα στην προστασία από την πενία και τον κοινωνικό αποκλεισμό και το δικαίωμα στη στέγαση.

Ο Ευρωπαϊκός Κοινωνικός Χάρτης του 1961 δεν περιείχε κάποια ξεκάθαρη διάταξη για ίση μεταχείριση ή κατά των διακρίσεων⁴⁸, παρόλο που το Προοίμιο αναφέρει ότι «η απόλαυση των κοινωνικών δικαιωμάτων θα πρέπει να διασφαλίζεται χωρίς διάκριση λόγω φυλής, χρώματος, φύλου, θρησκείας, πολιτικών πεποιθήσεων, εθνική ή κοινωνική καταγωγή.» Ωστόσο, τα κράτη μέλη ανέλαβαν την ευθύνη να «προστατεύουν αποτελεσματικά το δικαίωμα των εργαζομένων στη μη υποχρεωτική εργασία», όπως ορίζει το άρθρο 1 παρ. 2 του Ευρωπαϊκού Κοινωνικού Χάρτη.

Η πρώην Επιτροπή των Εμπειρογνομώνων και πλέον Ευρωπαϊκή Επιτροπή Κοινωνικών Δικαιωμάτων ερμήνευσε αυτό το άρθρο σε συνδυασμό με το Προοίμιο, ως απαγόρευση όλων των ειδών των διακρίσεων, άμεσων ή έμμεσων, σε σχέση με την εργασία.⁴⁹ Σύμφωνα με αυτήν, μεγαλύτερη προστασία θα μπορούσε να παρασχεθεί σχετικά με ορισμένους λόγους, όπως το φύλο ή φυλετική ή εθνοτική καταγωγή. Τα κράτη τα οποία έχουν υπογράψει αυτή τη διάταξη θα πρέπει, κατά τη γνώμη της Επιτροπής, «να λάβουν νομικά μέτρα για να κατοχυρώσουν την αποτελεσματικότητα της απαγόρευσης των διακρίσεων», διασφαλίζοντας σε όλα τα πρόσωπα που καλύπτονται από τον Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Χάρτη - που είναι οι υπήκοοι των Κρατών που υπέγραψαν τη συγκεκριμένη διάταξη και Κρατών μελών του Χάρτη, αλλά όχι υπήκοοι των τρίτων χωρών - ότι θα έχουν πρόσβαση στην εργασία και δεν θα τυχάνουν διακριτικής μεταχείρισης».

Ο Αναθεωρημένος Ευρωπαϊκός Κοινωνικός Χάρτης του 1996 πρόσθεσε δύο σημαντικές τροποποιήσεις σχετικά με την καταπολέμηση των διακρίσεων. Κατ' αρχάς, στο Μέρος V προστέθηκε το Άρθρο E, σύμφωνα με το οποίο «η εξάσκηση των δικαιωμάτων που προβλέπονται από αυτόν τον Χάρτη θα διασφαλίζεται χωρίς διάκριση οφειλόμενη σε λόγο όπως φυλή, χρώμα, φύλο, γλώσσα, θρησκεία, πολιτικές ή άλλες πεποιθήσεις, εθνική ή κοινωνική καταγωγή, υγεία, σύνδεσμο με εθνική μειονότητα, γέννηση ή άλλη κατάσταση».

Στην απόφασή της σχετικά με τη συλλογική προσφυγή No. 13/2002 της οργάνωσης Autisme Europe κατά Γαλλίας, η Ευρωπαϊκή Επιτροπή Κοινωνικών Δικαιωμάτων αποφάσισε ότι η Γαλλία είχε παραβιάσει τα Άρθρα 15 παρ. 1 (που αναφέρεται στην υποχρέωση του Κράτους να λάβει τα απαραίτητα μέτρα για να παρέχει στα άτομα με αναπηρία καθοδήγηση, εκπαίδευση και επαγγελματική κατάρτιση) και 17 παρ. 1 (που παραθέτει τα κριτήρια για την αποτελεσματική άσκηση αυτού του δικαιώματος, με την καθιέρωση και διατήρηση φορέων και υπηρεσιών αποτελεσματικών και επαρκών για το σκοπό αυτό) του Αναθεωρημένου Ευρωπαϊκού Κοινωνικού Χάρτη, είτε αυτοτελώς είτε σε συνδυασμό με το άρθρο E (που απαγορεύει τις διακρίσεις). Οι λόγοι της παραβίασης αυτών των διατάξεων από τη Γαλλία, όπως δέχτηκε η Επιτροπή, ήταν εξαιτίας του γεγονότος ότι η αναλογία παιδιών με αυτισμό που σπούδαζαν είτε σε γενικά είτε σε ειδικά σχολεία είναι πολύ κατώτερη από αυτή των άλλων παιδιών, είτε υγιή είτε με αναπηρία, και εξαιτίας της χρόνιας έλλειψης φροντίδας και υπηρεσιών υποστήριξης για τους αυτιστικούς ενήλικες.

Στο σκεπτικό αυτής της απόφασης η Επιτροπή τόνισε ότι η εισαγωγή του Άρθρου E ως ξεχωριστού άρθρου του Αναθεωρημένου Χάρτη καταδεικνύει την αυξημένη σημασία που έδωσε ο νομοθέτης στην αρχή της μη διάκρισης σχετικά με την απόλαυση των διαφόρων θεμελιωδών δικαιωμάτων που περιλαμβάνονται στο Χάρτη, και ότι αυτή η διάταξη θα πρέπει να διαβάζεται σε αναλογία με το Άρθρο 14 της Ευρωπαϊκής Σύμβασης των Δικαιωμάτων του Ανθρώπου, το οποίο αφορά την προστασία από τις

48 Το άρθρο 4 παρ. 3 ωστόσο αναγνωρίζει «το δικαίωμα των ανδρών και γυναικών εργαζομένων σε «ισότιμη αμοιβή για εργασία ίσης αξίας».
49 Concl. 2002, παρ. 22-28 (Γαλλία).

διακρίσεις στην εξάσκηση των θεμελιωδών δικαιωμάτων. Θα πρέπει να σημειωθεί ότι, παρόλο που το Άρθρο Ε του Αναθεωρημένου Ευρωπαϊκού Κοινωνικού Χάρτη δεν έχει αυτοτελή ύπαρξη (καθώς μπορεί να προταθεί μόνο σε συνδυασμό με κάποια άλλη ουσιώδη διάταξη του Χάρτη), ωστόσο η προστασία που παρέχει είναι πολύ πιο ευρεία από αυτή του Άρθρου 14 της ΕΣΔΑ, λόγω του ότι ο Χάρτης καλύπτει πολύ περισσότερα δικαιώματα, όπως για παράδειγμα το δικαίωμα στην εργασία, στην επαγγελματική εκπαίδευση και κατάρτιση, στην προστασία της υγείας, στην κοινωνική πρόνοια για τους ηλικιωμένους, στην προστασία από την πενία και τον κοινωνικό αποκλεισμό, ή το δικαίωμα στη στέγαση.

Η Επιτροπή επίσης ανέφερε την απόφαση του Ευρωπαϊκού Δικαστηρίου Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων στην υπόθεση Θλιμμένος κατά Ελλάδα σχετικά με το ότι η αρχή της μη διάκρισης «παραβιάζεται επίσης όταν τα Κράτη χωρίς μια αντικειμενική και λογική αιτιολόγηση αποτυγχάνουν να μεταχειριστούν με διαφορετικό τρόπο άτομα των οποίων οι καταστάσεις είναι ουσιωδώς διαφορετικές» και κατέληξε λέγοντας ότι η ανθρώπινη διαφορετικότητα σε μια δημοκρατική κοινωνία δεν πρέπει μόνο να κρίνεται θετικά αλλά πρέπει να αντιμετωπίζεται και με σοφία, ώστε να διασφαλίζεται πραγματική και αποτελεσματική ισότητα. Η Επιτροπή τέλος έκρινε ότι το Άρθρο Ε του Χάρτη όχι μόνο απαγορεύει την άμεση διάκριση αλλά και όλες τις μορφές της έμμεσης διάκρισης, η οποία μπορεί να προκύψει από την αποτυχία να ληφθούν υπόψη έγκαιρα και με θετικό τρόπο όλες οι σχετικές διαφορές ή την αποτυχία να υιοθετηθούν επαρκή μέτρα για να διασφαλιστεί ότι τα δικαιώματα και τα συλλογικά πλεονεκτήματα που παρέχονται σε όλους είναι πραγματικά προσβάσιμα και από όλους.

Η δεύτερη σημαντική τροποποίηση του Αναθεωρημένου Ευρωπαϊκού Κοινωνικού Χάρτη ήταν η τροποποίηση του Άρθρου 15 που αφορά τα άτομα με αναπηρία, ώστε να ενδυναμώσει το δικαίωμά τους στην ανεξαρτησία, κοινωνική ενσωμάτωση και συμμετοχή στη ζωή της κοινότητας, ξεπερνώντας μια προσέγγιση επικεντρωμένη, σύμφωνα με το αρχικό άρθρο του 1961, στην αποκατάσταση και κοινωνική ένταξη. Ειδικότερα, το άρθρο αυτό έχει ως εξής:

Άρθρο 15 – Το δικαίωμα των ατόμων με αναπηρία στην ανεξαρτησία, κοινωνική ενσωμάτωση και συμμετοχή στη ζωή της κοινότητας

Με σκοπό τη διασφάλιση στα άτομα με αναπηρία, ανεξάρτητα από την ηλικία, τη φύση και την προέλευση της αναπηρίας τους, της αποτελεσματικής άσκησης του δικαιώματος στην ανεξαρτησία, την κοινωνική ενσωμάτωση και τη συμμετοχή στη ζωή της κοινότητας, τα συμβαλλόμενα Μέρη αναλαμβάνουν, ιδιαίτερα:

1. Να λάβουν τα απαραίτητα μέτρα προκειμένου να παράσχουν στα άτομα με αναπηρία καθοδήγηση, εκπαίδευση και επαγγελματική κατάρτιση στο πλαίσιο γενικών σχεδίων όπου είναι δυνατόν ή, όπου αυτό δεν είναι δυνατό, μέσω εξειδικευμένων φορέων, δημοσίων ή ιδιωτικών,
2. να προωθήσουν την πρόσβασή τους στην εργασία μέσω όλων των μέτρων που ενθαρρύνουν τους εργοδότες να προσλάβουν και να κρατήσουν στην εργασία άτομα με αναπηρία στο συνηθισμένο εργασιακό περιβάλλον και να προσαρμόσουν τις συνθήκες εργασίας στις ανάγκες των ατόμων με αναπηρία ή, όπου αυτό δεν είναι δυνατόν λόγω της αναπηρίας, με τη ρύθμιση ή τη δημιουργία προστατευόμενης απασχόλησης βάσει της βαρύτητας της αναπηρίας. Σε ορισμένες περιπτώσεις, τέτοια μέτρα μπορεί να απαιτήσουν προσφυγή σε εξειδικευμένη τοποθέτηση και υπηρεσίες υποστήριξης,

3. να προωθήσουν την πλήρη κοινωνική ενσωμάτωση και συμμετοχή τους στη ζωή της κοινότητας ειδικότερα μέσω μέτρων, συμπεριλαμβανομένων τεχνικών βοηθημάτων, που στοχεύουν να ξεπεραστούν τα εμπόδια στην επικοινωνία και την κινητικότητα διευκολύνοντας την πρόσβαση στη μεταφορά, στην κατοικία, στις πολιτιστικές δραστηριότητες και στον ελεύθερο χρόνο.

Στις πρώτες επεξηγήσεις του αναθεωρημένου Άρθρου 15 η Ευρωπαϊκή Επιτροπή Κοινωνικών Δικαιωμάτων σχολίασε ότι αυτή η διάταξη «προωθεί την αλλαγή στην πολιτική της αναπηρίας που έχει πραγματοποιηθεί την τελευταία δεκαετία πέρα από την πρόνοια και τον διαχωρισμό προς την ένταξη και επιλογή», θεωρώντας ότι το άρθρο αυτό ενσωματώνει μια απαίτηση για μη διάκριση. Η Επιτροπή έκρινε πως, δεδομένου ότι το Άρθρο 15 παρ. 1 του Αναθεωρημένου Χάρτη αναφέρει ρητά τη λέξη «εκπαίδευση», η ύπαρξη νομοθεσίας κατά των διακρίσεων είναι αναγκαία ως ένα σημαντικό εργαλείο για την προώθηση της ένταξης των παιδιών με αναπηρία σε γενικές εκπαιδευτικές δομές. Τέτοια νομοθεσία θα έπρεπε, τουλάχιστον, να απαιτεί μια πειστική δικαιολόγηση των ειδικών ή ξεχωριστών εκπαιδευτικών συστημάτων και να παρέχει μια αποτελεσματική αντιμετώπιση για αυτούς που αποκλείστηκαν παράνομα ή απομονώθηκαν ή με άλλο τρόπο στερήθηκαν ένα αποτελεσματικό δικαίωμα στην εκπαίδευση⁵⁰.

Για τη διάταξη της παραγράφου 3, που αφορά την ένταξη και συμμετοχή των ατόμων με αναπηρία στην κοινότητα, η Επιτροπή θεωρεί ότι αυτή η διάταξη ενσωματώνει την απαίτηση για θετικά μέτρα προκειμένου να επιτευχθεί η πρόσβαση στη στέγαση, μεταφορά, επικοινωνίες, στις πολιτιστικές δραστηριότητες και στον ελεύθερο χρόνο. Επιπλέον, η Επιτροπή απαιτεί ότι «θα πρέπει να ζητείται η συμβουλή των ατόμων με αναπηρία και των αντιπροσωπευτικών τους οργανώσεων στο σχεδιασμό και συνεχή ανανέωση τέτοιων θετικών μέτρων δράσης»,⁵¹ η δε παράγραφος 3 του Άρθρου 15 «απαιτεί την ύπαρξη νομοθεσίας κατά των διακρίσεων που να καλύπτει και την δημόσια και την ιδιωτική σφαίρα σε τομείς όπως στέγαση, μεταφορές, επικοινωνίες, πολιτιστικές δραστηριότητες και δραστηριότητες ελεύθερου χρόνου, όπως επίσης και αποτελεσματικά μέτρα για αυτούς που έχουν βιώσει παράνομη μεταχείριση».⁵²

3.2.2. Ευρωπαϊκός Χάρτης Θεμελιωδών Δικαιωμάτων

Στις 7 Δεκεμβρίου του 2000 στη Νίκαια, το Συμβούλιο, το Κοινοβούλιο και η Ευρωπαϊκή Επιτροπή ανακήρυξαν επίσημα τον Χάρτη Θεμελιωδών Δικαιωμάτων της Ευρωπαϊκής Ένωσης, ο οποίος καλύπτει έναν μεγάλο αριθμό δικαιωμάτων που προστατεύονται στο πλαίσιο της Ευρωπαϊκής Ένωσης.

Το άρθρο 21 παρ. 1 προβλέπει την απαγόρευση όλων των μορφών των διακρίσεων, καθώς ορίζει ότι «Απαγορεύεται κάθε διάκριση ιδίως λόγω φύλου, φυλής, χρώματος, εθνοτικής καταγωγής ή κοινωνικής προέλευσης, γενετικών χαρακτηριστικών, γλώσσας, θρησκείας ή πεποιθήσεων, πολιτικών φρονημάτων ή κάθε άλλης γνώμης, ιδιότητας μέλους εθνικής μειονότητας, περιουσίας, γέννησης, αναπηρίας, ηλικίας ή γενετήσιου προσανατολισμού». Το άρθρο αυτό έχει νεωτεριστικά χαρακτηριστικά, όπως την λεπτομερή αναφορά στους λόγους των διακρίσεων. Έτσι αναφέρονται συνολικά δεκαεπτά λόγοι διακρίσεων, εκ των οποίων η αναπηρία, η ηλικία, ο γενετήσιος προσανατολισμός και τα γενετικά χαρακτηριστικά δεν αναφέρονται στην Ευρωπαϊκή Σύμβαση των Δικαιωμάτων του Ανθρώπου. Ουσιαστικά, τα γενετικά

50 Concl. 2003-1, p. 159 (France – Article 15 para. 1); Concl. 2003-1, p. 292 (Italy – Article 15 para. 1); Concl. 2003-2, p. 498 (Slovenia – Article 15 para. 1); Concl. 2003-2, p. 608 (Sweden – Article 15 para. 1).

51 Concl. 2003-1, p. 168 (France – Article 15 para. 3); Concl. 2003-1, p. 507 (Slovenia – Article 15 para. 3).

52 Concl. 2003-1, p. 170 (France – Article 15 para. 3); Concl. 2003-1, p. 298 (Italy – Article 15 para. 3); Concl. 2003-2, p. 508 (Slovenia – Article 15 para. 3); Concl. 2003-2, p. 614 (Sweden – Article 15 para. 3).

χαρακτηριστικά δεν έχουν συμπεριληφθεί μέχρι τώρα σε κανένα άλλο σημαντικό διεθνές νομικό κείμενο ανθρωπίνων δικαιωμάτων. Επιπλέον, η αναφορά των λόγων δεν είναι περιοριστική, καθώς οι λέξεις «..κάθε διάκριση ιδίως..» υπονοούν ότι βασικά κάθε λόγος διακριτικής μεταχείρισης εμπίπτει στο άρθρο αυτό. Να σημειωθεί ότι η διακριτική μεταχείριση λόγω της εθνικότητας αναφέρεται στην παράγραφο 2 του ίδιου άρθρου.

Όπως και με τις άλλες διατάξεις κατά των διακρίσεων, δεν απαγορεύονται όλες οι διαφοροποιήσεις, αλλά μόνο αυτές που μπορεί να συνιστούν διακριτική μεταχείριση. Αυτό επιτρέπει την θετική δράση. Υπό αυτό το πρίσμα το άρθρο 21 παρ 1 πρέπει να ερμηνευθεί σε συνάρτηση με το άρθρο 14 της Ευρωπαϊκής Σύμβασης των Δικαιωμάτων του Ανθρώπου, από την οποία είναι εμπνευσμένο αυτό το άρθρο.⁵³

Το άρθρο 26 του Χάρτη αναφέρεται ρητά στα άτομα με αναπηρία. Βάσει αυτού:

Άρθρο 26 - Ένταξη των ατόμων με ειδικές ανάγκες

Η Ευρωπαϊκή Ένωση αναγνωρίζει και σέβεται το δικαίωμα των ατόμων με ειδικές ανάγκες να επωφελούνται μέτρων που θα τους εξασφαλίζουν την αυτονομία, την κοινωνική και επαγγελματική ένταξη και τη συμμετοχή στον κοινοτικό βίο.

Τα πρακτικά αποτελέσματα του Χάρτη, από την πλευρά ενός θύματος διακρίσεων, δυσχεραίνονται ωστόσο από το γεγονός ότι ο Χάρτης δεν έχει ακόμα δεσμευτική ισχύ. Προς το παρόν είναι μάλλον ασαφές αν το Δικαστήριο των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων θα λάβει τον Χάρτη υπόψη του όταν θα εξετάζει θέματα θεμελιωδών δικαιωμάτων. Πολλοί Γενικοί-Εισαγγελείς έχουν ήδη βασιστεί σε διατάξεις του Χάρτη για ερμηνείες του Κοινοτικού Δικαίου.⁵⁴ Από το 2004 και μετά, ο Χάρτης αποτελεί μέρος της νέας συνταγματικής Συνθήκης, εάν δε τα κράτη-μέλη κύρωσαν την Συνθήκη, θα ήταν νομικά δεσμευτικός.

3.2.3. Οδηγίες

Είναι γεγονός ότι, μέχρι τη Συνθήκη του Άμστερνταμ του 1997, υπήρχε αβεβαιότητα για το εύρος της κοινοτικής αρμοδιότητας στα ζητήματα διακρίσεων.⁵⁵ Ήταν το 1997 που τα κράτη-μέλη της Ευρωπαϊκής Ένωσης αποφάσισαν ομόφωνα να προσθέσουν ένα νέο άρθρο στη Συνθήκη του Άμστερνταμ, με σκοπό την κατάργηση των διακρίσεων σε όλη την επικράτεια της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Αυτή ήταν η πρώτη αναφορά στην αναπηρία σε Ευρωπαϊκή Συνθήκη, καθώς μέχρι τότε υπήρχε ευρεία κοινοτική νομοθεσία και νομολογία σχετικά με την απαγόρευση των διακρίσεων λόγω ιθαγένειας ή φύλου, αλλά όχι αναπηρίας. Το νέο άρθρο 13 αποτέλεσε την αναγκαία νομική βάση δίνοντας στο Συμβούλιο της Ευρωπαϊκής Ένωσης την εξουσία να υιοθετήσει μέτρα σε ευρωπαϊκό επίπεδο για την κατάργηση των διακρίσεων. Ειδικότερα, το άρθρο 13 της Συνθήκης του Άμστερνταμ ορίζει ότι «Με την επιφύλαξη των άλλων διατάξεων της παρούσας Συνθήκης και εντός των ορίων των αρμοδιοτήτων που παρέχει αυτή στην Κοινότητα, το Συμβούλιο, αποφασίζοντας ομόφωνα, μετά από πρόταση της Επιτροπής και διαβούλευση με το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο, μπορεί να αναλάβει κατάλληλη δράση για την καταπολέμηση των διακρίσεων

53 Explanations for the Draft Charter of Fundamental Rights of the European Union, Brussels, 11 October 2000 (18.10) (OR.fr) CHARTE 4473/00.

54 Bell M., *Anti-Discrimination Law and the European Union*, Oxford University Press, New York, 2002: 9.

55 Στάγκος Π., *Η κοινοτική αρμοδιότητα στην καταπολέμηση του ρατσισμού και της ξενοφοβίας. Η πολιτική επιχειρηματολογία και τα νομικά προβλήματα που ανακύπτουν από πρόσφατες προτάσεις για τη θεσμοθέτησή της*, Αρμενόπουλος, 1996, σελ. 818 επ.

λόγω φύλου, φυλετικής ή εθνοτικής καταγωγής, θρησκείας ή πεποιθήσεων, αναπηρίας, ηλικίας ή γενετήσιου προσανατολισμού».

Όταν τέθηκε σε ισχύ η Συνθήκη του Άμστερνταμ την 1η Μαΐου 1999, η Ευρωπαϊκή Επιτροπή προέβαλλε μια σειρά προτάσεων για την εφαρμογή του άρθρου 13 – μια τριμερή στρατηγική για την καταπολέμηση των διακρίσεων:

- Μια Οδηγία για εφαρμογή της ίσης μεταχείρισης ανεξάρτητα από φυλετική ή εθνοτική καταγωγή (**Οδηγία 2000/43/ΕΚ** του Συμβουλίου – the “Race Directive”)
- Μια Οδηγία για τη διαμόρφωση πλαισίου για την ίση μεταχείριση στην απασχόληση και την εργασία λόγω θρησκείας ή πεποιθήσεων, αναπηρίας, ηλικίας και γενετήσιου προσανατολισμού (**Οδηγία 2000/78/ΕΚ** του Συμβουλίου - the “Employment Framework Directive”)
- Ένα **Κοινοτικό Πρόγραμμα Δράσης** που λειτούργησε από το 2000 μέχρι το 2006, με στόχους τη στήριξη της ανάλυσης και αξιολόγησης της έκτασης και του φαινομένου της διάκρισης στην Ευρωπαϊκή Ένωση και της αποτελεσματικότητας των μέτρων καταπολέμησής της, την παροχή βοήθειας στην ανάπτυξη των δραστηριοτήτων των φορέων που δραστηριοποιούνται στην καταπολέμηση των διακρίσεων και την προώθηση και διάδοση των αξιών και πρακτικών που αποτελούν το υπόβαθρο της καταπολέμησης των διακρίσεων.

Το άρθρο 13 και οι δύο Οδηγίες που βασίστηκαν σε αυτό αποτελούν δύο βαθύτατους νεωτερισμούς. Ο πρώτος είναι ότι ένα ενιαίο και ευρύ πλαίσιο που εγγυάται την ίση μεταχείριση εγκαθιδρύεται στην Ευρωπαϊκή επικράτεια. Το πλαίσιο αυτό θα οδηγήσει τις χώρες με λιγότερο αναπτυγμένη νομοθεσία να συνταχθούν με τις κατώτατες κοινές προϋποθέσεις που θέτει η Ε.Ε. Αυτός ο νεωτερισμός έχει ιδιαίτερη σημασία για την αρχή της ίσης μεταχείρισης ανεξάρτητα από θρησκεία ή πεποιθήσεις, αναπηρία, ηλικία και γενετήσιου προσανατολισμού. Αυτές οι έννοιες είχαν μέχρι τώρα πολύ λιγότερη βαρύτητα από την φυλετική ή εθνοτική καταγωγή, οι οποίες ήδη καλύπτονται νομοθετικά από τα περισσότερα κράτη μέλη. Ο δεύτερος νεωτερισμός είναι οι νομικές εγγυήσεις που προσφέρει στα θύματα ατομικά. Λαμβάνοντας υπόψη την ομόφωνη άποψη των νομικών για την αποτυχία των διεθνών συμβάσεων και των εθνικών νομοθεσιών να προσφέρουν αποτελεσματική νομική προστασία στα θύματα ατομικά, η θέσπιση δικαστικών διαδικασιών που προστατεύουν τα θύματα είναι ένα σημαντικό βήμα. Ένα κοινό πλαίσιο κατώτατης προστασίας προσφέρεται πλέον στα πιθανά θύματα διακρίσεων σε όλη την επικράτεια της Ευρωπαϊκής Ένωσης, με την επιφύλαξη πιο ευνοϊκών ρυθμίσεων σε εθνικό επίπεδο. Υπό αυτό το πρίσμα, το άρθρο 13 αποτελεί εν μέρει την απάντηση στους περιορισμούς της αποτελεσματικότητας των διεθνών και εθνικών νομικών εργαλείων που αποσκοπούν στην καταπολέμηση των διακρίσεων.

Οδηγία 2000/78/ΕΚ για τη διαμόρφωση γενικού πλαισίου για την ίση μεταχείριση στην απασχόληση και την εργασία (ανάλυση υπό το πρίσμα των διακρίσεων λόγω αναπηρίας):

Πεδίο εφαρμογής

Το πεδίο εφαρμογής της Οδηγίας είναι πολύ ευρύ, καθώς το άρθρο 3 προστατεύει από τις διακρίσεις στους ακόλουθους τομείς:

- τους όρους πρόσβασης στην απασχόληση, στην αυτοαπασχόληση και στην εργασία, συμπεριλαμβανομένων των προαγωγών
- την πρόσβαση σε όλα τα είδη και επίπεδα επαγγελματικού προσανατολισμού και επιμόρφωσης
- τις εργασιακές συνθήκες και τους όρους απασχόλησης, συμπεριλαμβανομένων των προαγωγών, των αμοιβών και των απολύσεων
- την ιδιότητα του μέλους των εργαζομένων και τη συμμετοχή σε οργανώσεις εργαζομένων ή εργοδοτών ή σε επαγγελματικές οργανώσεις

Η Οδηγία απαγορεύει διακρίσεις από φυσικά ή νομικά πρόσωπα στον δημόσιο και ιδιωτικό τομέα. Αυτό

σημαίνει ότι ένας ιδιοκτήτης επιχείρησης έχει την ίδια υποχρέωση να μην κάνει διακρίσεις για τα άτομα με αναπηρία (ή οποιονδήποτε άλλο από τους προστατευόμενους λόγους), όπως και ο δημόσιος φορέας.

Το άρθρο 13 και οι δύο Οδηγίες αποσκοπούν στο να θέσουν τις ελάχιστες προϋποθέσεις για την κατάργηση των διακρίσεων, όχι να εισάγουν ένα εκτεταμένο σύστημα ενιαίας νομικής προστασίας στην επικράτεια της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Έτσι, αντί να θεσπίσουν δεσμευτική νομοθεσία για όλα τα πεδία των διακρίσεων που καλύπτονται από το άρθρο 13, δόθηκε προτεραιότητα σε μία στρατηγική κατώτατων ορίων - τα κράτη μέλη της ΕΕ μπορούν να θεσπίσουν μεγαλύτερη προστασία, εάν το επιθυμούν.

Ποιος προστατεύεται από τις διακρίσεις;

Η Οδηγία εφαρμόζεται σε όλα τα άτομα, δηλαδή φυσικά πρόσωπα, που κατοικούν στην Ευρωπαϊκή Ένωση, είτε είναι πολίτες ενός κράτους-μέλους είτε πολίτες τρίτων χωρών, ανεξάρτητα από την ιθαγένεια του προσώπου, για οποιονδήποτε από τους απαγορευμένους λόγους (θρησκεία ή πεποιθήσεις, αναπηρία, ηλικία ή γενετήσιο προσανατολισμό). Έτσι, ένα πρόσωπο με αλβανική ιθαγένεια, το οποίο βιώνει άνιση μεταχείριση στην Ελλάδα λόγω αναπηρίας ή γενετήσιου προσανατολισμού, προστατεύεται με τον ίδιο τρόπο όπως οι έλληνες υπήκοοι στην Ελλάδα που υπήρξαν θύματα τέτοιας διάκρισης. Η Οδηγία δεν καλύπτει, ωστόσο, διαφορετική μεταχείριση λόγω ιθαγένειας ή ανιθαγένειας ή μεταχείριση έναντι υπηκόων προερχόμενων από τρίτες χώρες ή απάτριδων, που απορρέει από τη νομική τους κατάσταση.

Ειδικότερα:

A) Η πρόσβαση στην απασχόληση, συμπεριλαμβανομένων και των κριτηρίων επιλογής, είναι ένα πεδίο στρατηγικής σημασίας, όπου οι πρακτικές διακρίσεων είναι εξαιρετικά συχνές και συνήθως πολύ σοβαρές.

• Για παράδειγμα, ένας εργοδότης δεν μπορεί πλέον να απαιτεί κάποια συγκεκριμένα προσόντα ή να κάνει χρήση γραπτών τεστ τα οποία αποκλείουν αδικαιολόγητα άτομα με σωματική αναπηρία ή με ελαφρά διανοητική υστέρηση, εκτός εάν αυτά τα προσόντα, τεστ ή κριτήρια επιλογής έχουν άμεση σχέση με την εργασία και είναι μέρος των ουσιωδών λειτουργιών της (πχ. δεν μπορεί ο εργοδότης να απαιτεί από ένα άτομο υποψήφιο για θέση κηπουρού ή κομμώτριας να περάσει γραπτό τεστ ή να έχει απολυτήριο γυμνασίου, γιατί αποτελεί έμμεση διάκριση για τα άτομα με μαθησιακές δυσκολίες).

B) Σχετικά με την επαγγελματική κατάρτιση και επιμόρφωση, σύμφωνα με τη νομολογία του Δικαστηρίου των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων⁵⁶, ο ορισμός είναι πολύ ευρύς και καλύπτει σχεδόν όλη την μετασχολική εκπαίδευση, πανεπιστημιακή, τεχνικά ινστιτούτα, όπως επίσης και πιο παραδοσιακές μορφές επιμόρφωσης όπως πρακτικής άσκησης, εκτός από εκείνη την εκπαίδευση που αποσκοπεί στην παροχή γενικών γνώσεων και όχι την προετοιμασία για κάποιο επάγγελμα.

Γ) Η Οδηγία δεν ορίζει ρητά αν οι χώροι προστατευόμενης εργασίας για τα άτομα με αναπηρία καλύπτονται από τις διατάξεις τους και ακόμη δεν έχουμε σχετική νομολογία από το Δικαστήριο των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων. Κάποια Κράτη μέλη κατά την ενσωμάτωση της Οδηγίας στην εθνική τους νομοθεσία συμπεριέλαβαν και τους χώρους προστατευόμενης εργασίας, όμως κάποια άλλα όχι.

Επαγγελματικές απαιτήσεις

Ωστόσο, δεν είναι όλα τα είδη της διακριτικής μεταχείρισης ενάντια στο νόμο. Η Οδηγία επιτρέπει τη διάκριση, αλλά μόνο σε πολύ εξαιρετικές περιπτώσεις και μόνο όταν πληρούνται ορισμένες προϋποθέσεις.

56 Gravier v City of Liege C-293/83, Barra v Belgium and City of Liege C-309/85, Blaizot v University of Liege C-24/86.

Σύμφωνα με το άρθρο 3 παρ. 4, τα κράτη μέλη μπορούν να προβλέψουν ότι η Οδηγία δεν εφαρμόζεται στις ένοπλες δυνάμεις, στο βαθμό που αφορά τις διαφορές μεταχείρισης λόγω αναπηρίας ή ηλικίας.

Το άρθρο 4 παρ. 1 της Οδηγίας είναι μια γενική διάταξη που εισάγει την έννοια της εξαίρεσης που πληροί τις ουσιαστικές επαγγελματικές προϋποθέσεις. Έτσι, ένας εργοδότης μπορεί να επιλέξει ένα πρόσωπο για μια συγκεκριμένη θέση, όταν λόγω της φύσης των συγκεκριμένων επαγγελματικών δραστηριοτήτων ή του πλαισίου εντός του οποίου διεξάγονται, αποτελεί μια ουσιαστική και καθοριστική επαγγελματική προϋπόθεση ότι το πρόσωπο πρέπει να έχει ένα χαρακτηριστικό που συνδέεται με φυλετική ή εθνοτική καταγωγή, αναπηρία, θρησκεία ή πεποιθήσεις, γενετήσιο προσανατολισμό ή ηλικία, εφόσον ο στόχος είναι θεμιτός και η προϋπόθεση είναι ανάλογη.

Στην περίπτωση αυτή το βάρος της απόδειξης πέφτει στον εναγόμενο, ο οποίος πρέπει να αιτιολογήσει γιατί μια εξαίρεση από τις συνήθεις διατάξεις σχετικά με τις διακρίσεις είναι δικαιολογημένη για τη συγκεκριμένη περίπτωση. Παραδείγματος χάριν, δεν είναι δυνατόν ένας εργοδότης να αποδείξει ότι για να εργαστεί κάποιος ως υπάλληλος υποδοχής πρέπει να είναι «νέος και ενεργητικός», καθώς αυτή η προϋπόθεση ενδέχεται να αποτελεί διάκριση λόγω ηλικίας και αναπηρίας. Η δυσμενής μεταχείριση δεν θα στοιχειοθετεί διάκριση, μόνο εάν εκπληρώνονται οι ακόλουθες προϋποθέσεις:

- Α) Ο εναγόμενος βρισκόταν σε καλή πίστη, έχοντας την πεποίθηση ότι οι συγκεκριμένες επαγγελματικές προϋποθέσεις είναι απαραίτητες για την πραγματοποίηση των νόμιμων στόχων του ως εργοδότη.
- Β) Η συγκεκριμένη επαγγελματική προϋπόθεση είναι καθοριστική, και δεν μπορεί να εκπληρωθεί ή να αντικατασταθεί με άλλο τρόπο, ώστε ο εναγόμενος να μην μπορεί να πραγματοποιήσει την συγκεκριμένη επαγγελματική δραστηριότητα χωρίς αυτή την προϋπόθεση,
- Γ) Η απαίτηση να υπάρχει αυτή η προϋπόθεση για την εκπλήρωση της επαγγελματικής δραστηριότητας είναι ανάλογη με τον σκοπό που πρόκειται να επιτευχθεί.
- Δ) Η επιμονή του εναγομένου/εργοδότη για το συγκεκριμένο χαρακτηριστικό που επαγγελματική προϋπόθεση της εργασίας είναι για την επίτευξη ενός θεμιτού σκοπού.

Επομένως εάν υπάρχει ένας άλλος τρόπος να επιτευχθεί η συγκεκριμένη επαγγελματική δραστηριότητα χωρίς διακριτική μεταχείριση του ενάγοντος, τότε η διακριτική μεταχείριση δεν θα είναι δικαιολογημένη από την επαγγελματική προϋπόθεση.

Η έννοια των διακρίσεων

Στο άρθρο 2 της Οδηγίας προσδιορίζεται το εννοιολογικό περιεχόμενο του όρου διάκριση και διαχωρίζεται εννοιολογικά η άμεση από την έμμεση διάκριση, με την επισήμανση των γενικών προϋποθέσεων διαπίστωσης της συνδρομής τους.

Σύμφωνα με τη γενική αρχή της ισότητας κατά το Κοινοτικό Δίκαιο, όμοιες καταστάσεις δεν πρέπει να αντιμετωπίζονται διαφορετικά και διαφορετικές καταστάσεις δεν πρέπει να αντιμετωπίζονται κατά τον ίδιο τρόπο, εκτός αν τέτοια αντιμετώπιση δικαιολογείται αντικειμενικά. Επομένως, διάκριση μπορεί να προκύψει με την εφαρμογή διαφορετικών κανόνων σε παρόμοιες καταστάσεις ή όμοιων κανόνων σε διαφορετικές καταστάσεις.⁵⁷

57 Kathleen Hill and Ann Stapleton v The Revenue Commissioners and Department of Finance, C-243/951, Finanzamt Köln-Altstadt v Schumacker, C-279/93.

Άμεση διάκριση

Το άρθρο 2 παρ. 2 της Οδηγίας ορίζει ότι συντρέχει άμεση διάκριση όταν ένα πρόσωπο υφίσταται λιγότερο ευνοϊκή μεταχείριση από αυτήν την οποία υφίσταται, υπέστη ή θα υφίστατο ένα άλλο πρόσωπο σε ανάλογη κατάσταση⁵⁸, για οποιονδήποτε λόγο για τον οποίο απαγορεύεται η διάκριση.

Η λιγότερο ευνοϊκή μεταχείριση μπορεί να έλαβε χώρα στο παρελθόν, παρόν ή υποθετικά να μπορούσε να λάβει χώρα και απαιτεί τη σύγκριση της κατάστασης του ενάγοντος με αυτή ενός οποιουδήποτε άλλου ατόμου, όπου η μεταχείριση του ενάγοντος είναι λιγότερο ευνοϊκή από αυτή του άλλου ατόμου που λαμβάνεται ως μέτρο σύγκρισης.

Το πρόβλημα εξακρίβωσης του κατά πόσο συντρέχει άμεση διάκριση έγκειται στο ότι λόγω του ότι απαιτείται η σύγκριση με ένα άλλο πρόσωπο σε ανάλογη κατάσταση, δεν είναι πάντοτε δυνατόν να προσδιοριστεί το ορθό συγκριτικό πρότυπο. Χρειάζεται να εντοπιστεί κάποιος του οποίου η κατάσταση να συγκριθεί με εκείνη του προσώπου που ισχυρίζεται ότι έπεσε θύμα διάκρισης. Μπορεί να γίνει σύγκριση μόνο εάν τα εν λόγω πρόσωπα βρίσκονται στις ίδιες ή παρόμοιες καταστάσεις. Μερικές φορές μπορεί να είναι δύσκολο να βρεθεί ένα πραγματικό συγκριτικό πρότυπο, οπότε μπορεί να υποβληθούν επιχειρήματα για ένα υποθετικό συγκριτικό πρότυπο.

Έμμεση διάκριση

Η Οδηγία απαγορεύει επίσης την έμμεση διάκριση, η έννοια της οποίας είναι εξαιρετικά σημαντική, καθώς καταδικάζει κάθε είδους καλυμμένη διάκριση. Σύμφωνα με το άρθρο 2 παρ. 2 β', «συντρέχει έμμεση διάκριση όταν μια εκ πρώτης όψεως ουδέτερη διάταξη, κριτήριο ή πρακτική ενδέχεται να προκαλέσει μειονεκτική μεταχείριση ενός προσώπου μιας ορισμένης θρησκείας ή πεποιθήσεων, με μια ορισμένη ειδική ανάγκη, μιας ορισμένης ηλικίας ή ενός ορισμένου γενετήσιου προσανατολισμού σε σχέση με άλλα άτομα».

Μέσω αυτής της ευρύτατης έννοιας, καλύπτονται οι περισσότεροι κανονισμοί, συμφωνίες και πρακτικές που ισχύουν στον επαγγελματικό χώρο, είτε βάση κάποιας σύμβασης είτε όχι, είτε γραπτοί είτε προφορικοί, παλαιοί ή νέοι.

• Κατ' αρχάς, ο ορισμός αυτός επιτρέπει την δυνατότητα ανάληψης δράσης κατά το αρχικό στάδιο που λαμβάνει χώρα η διάκριση, ειδικότερα για να αμφισβητήσει μια διάταξη, κριτήριο ή πρακτική προτού καν αυτή εφαρμοστεί και να καταδικάσει προληπτικά ύποπτες πρακτικές ή προϋποθέσεις. Επομένως, μπορούν να ακυρωθούν διατάξεις που εμφανώς οδηγούν σε διάκριση χωρίς να πρέπει πρώτα να εφαρμοστούν σε συγκεκριμένη περίπτωση.

• Δεν απαιτείται να αποδειχτεί η πρόθεση για διακριτική μεταχείριση.

• Έπειτα, ο ορισμός αυτός δεν απαιτεί τη χρήση στατιστικών στοιχείων για να αποδειχθεί ότι η προστατευόμενη ομάδα επηρεάζεται αρνητικά δυσανάλογα σε σχέση με άλλες ομάδες στις οποίες έχει

58 Για παράδειγμα, η υπόθεση *Abdoulaye and Others v. Régie Nationale des Usines Renault SA* C-218/98, αφορούσε μια συμφωνία στην εταιρία Renault, όπου μια γυναίκα εργαζόμενη θα λάμβανε κατά την άδεια κηφσεως το ποσό των 7.500 γαλλικών φράγκων. Αυτή η διάταξη αμφισβητήθηκε ως προς το ότι δεν ήταν σύμφωνη με το άρθρο 119 της Συνθήκης της Ευρωπαϊκής Ένωσης για την απαγόρευση των διακρίσεων στις αμοιβές. Ωστόσο, το Δικαστήριο των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων έκρινε ότι η χορήγηση του ποσού αυτού σε γυναίκες που παίρνουν άδεια κηφσεως δεν παραβίαζε την αρχή της ισότητας μεταξύ αντρών και γυναικών, γιατί είχε σκοπό να αποζημιώσει τις γυναίκες για τα άλλα μειονεκτήματα που θα αντιμετώπιζαν στο μέλλον, όπως την δυσκολία προαγωγής, την μη αύξηση του μισθού λόγω της ελλιπούς απόδοσης κ.λπ. Εφόσον λοιπόν η κατάσταση των αντρών και γυναικών ήταν διαφορετική, δεν παραβιαζόταν η αρχή της ισότητας.

επιπτώσεις η συγκεκριμένη εξ όψεως ουδέτερη πρακτική – αυτό που είναι απαραίτητο να αποδειχτεί είναι ότι υπάρχει μειονεκτική μεταχείριση στα συγκεκριμένα άτομα.

Για παράδειγμα, ένας εσωτερικός κανονισμός επιχείρησης ότι οι εργαζόμενοι δεν μπορούν να φέρουν γενειάδα, αρχικά φαίνεται ως ουδέτερη διάταξη που εφαρμόζεται ισότιμα σε όλους. Ωστόσο, είναι πιθανόν να προκαλεί εξαιρετικά μειονεκτική μεταχείριση στους άντρες Σιχ, οι οποίοι λόγω της θρησκείας τους έχουν γενειάδες. Το γεγονός ότι ο εργοδότης εφαρμόζει τον φαινομενικά ουδέτερο αυτόν κανόνα σε όλο το προσωπικό, δεν αποκλείει τη δυσμενή μεταχείριση.

Υπάρχουν πολλές περιπτώσεις όπου ένα άτομο μπορεί να αντιμετωπίσει έμμεση διάκριση εις βάρος του, και σε αυτό το πεδίο είναι σίγουρο ότι το Δικαστήριο των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων θα εφαρμόσει ανάλογη ερμηνεία όπως αυτές με τις υποθέσεις διακρίσεων ανδρών-γυναικών που είχαν παραπεμφθεί για προδικαστικό ερώτημα.

Για παράδειγμα, η υπόθεση *Bilka-Kaufhaus GmbH v Weber vom Hartz*, C-170/84, όπου οι μερικού χρόνου εργαζόμενοι δεν είχαν το δικαίωμα σε ένα συνταξιοδοτικό πλαίσιο εκτός εάν ήταν εργαζόμενοι για 15 έτη. Παρόμοιος περιορισμός δεν υπήρχε σε εργαζόμενους ολικής απασχόλησης. Καθώς σχεδόν όλοι οι εργαζόμενοι μερικής απασχόλησης ήταν γυναίκες, η αναλογία ήταν εξαιρετικά δυσανάλογη. Το ΔΕΚ έκρινε ότι ο αποκλεισμός των εργαζομένων μερικής απασχόλησης από τέτοιο συνταξιοδοτικό πρόγραμμα παραβίαζε το άρθρο 114 της Συνθήκης της Ευρωπαϊκής Κοινότητας, καθώς ένα σημαντικά μικρότερο ποσοστό του εργατικού δυναμικού ήταν μερικής απασχόλησης, και η διαφοροποίηση στην μεταχείριση βασιζόταν στο φύλο χωρίς ο αποκλεισμός αυτός να ήταν αντικειμενικά αιτιολογημένος. Παρόμοια ερμηνεία θα μπορούσε να δοθεί και για τα άτομα με αναπηρίες που εργάζονται υπό καθεστώς μερικής απασχόλησης.

Παρόμοια πιθανή περίπτωση έμμεσης διάκρισης μπορεί να βρεθεί στο σύστημα ορισμένων κρατών-μελών που προκειμένου να προσλάβουν άτομα για εργασία στον δημόσιο τομέα, τα υποχρεώνουν να περάσουν γραπτές εξετάσεις ή να έχουν απολυτήριο από πρωτοβάθμια ή δευτεροβάθμια εκπαίδευση, ακόμη και όταν πρόκειται για χειρωνακτικές εργασίες όπου η γραφή και ανάγνωση δεν αποτελούν συστατικά στοιχεία της εργασίας – αυτή δε η πρακτική αποκλείει άτομα με ελαφρά νοητική υστέρηση ή μαθησιακές δυσκολίες.

Μια άλλη περίπτωση διάκρισης είναι η διάκριση λόγω νομιζόμενης κατάστασης, η οποία αν και δεν ρυθμίζεται ρητά, θα έπρεπε να απαγορεύεται.

- Για παράδειγμα, ένας εργοδότης αρνείται να προσλάβει ένα άτομο με διανοητική υστέρηση στο εργοστάσιο, πιστεύοντας λανθασμένα ότι τα άτομα με διανοητική υστέρηση δεν μπορούν να καταλάβουν πώς θα χρησιμοποιήσουν μηχανήματα που αποτελούν μέρος της εργασίας τους ή ότι μπορεί να αυτοτραυματιστούν.

Εξαιρέσεις

Ωστόσο, όπως προβλέπει η Οδηγία (άρθρο 2 παρ. 2 β' περιπτώσεις 1,2), δεν συντρέχει έμμεση διάκριση εάν:

- «η εν λόγω διάταξη, κριτήριο ή πρακτική δικαιολογείται αντικειμενικά από ένα θεμιτό στόχο και τα μέσα για την επίτευξη του στόχου αυτού είναι πρόσφορα και αναγκαία», ή
- «για τα πρόσωπα με κάποιο μειονέκτημα, ο εργοδότης ή κάθε πρόσωπο ή οργανισμός έναντι του οποίου ισχύει η παρούσα οδηγία, υποχρεούται, δυνάμει της εθνικής νομοθεσίας, να λάβει κατάλληλα

μέτρα, ανταποκρινόμενα στην αρχή που θέτει το άρθρο 5, με σκοπό την εξάλειψη των μειονεκτημάτων που συνεπάγεται η εν λόγω διάταξη, κριτήριο ή πρακτική». Με άλλα λόγια, εφόσον υπάρχει καθήκον για εύλογες προσαρμογές, ώστε να εξαλειφθεί αυτό το μειονέκτημα που προκλήθηκε από την διάταξη, κριτήριο ή πρακτική, ο δικαστής δεν χρειάζεται να ερευνήσει εάν η διάταξη, κριτήριο ή πρακτική προκάλεσε έμμεση διάκριση στη συγκεκριμένη περίπτωση.

Παρενόχληση

Η Οδηγία ορίζει επίσης ότι η παρενόχληση είναι μια μορφή διάκρισης. Παρενόχληση είναι η ανεπιθύμητη συμπεριφορά που συνδέεται με τους λόγους για τους οποίους απαγορεύεται η διάκριση με σκοπό ή αποτέλεσμα την προσβολή της αξιοπρέπειας ενός προσώπου και τη δημιουργία εκφοβιστικού, εχθρικού, εξευτελιστικού, ταπεινωτικού ή επιθετικού περιβάλλοντος, που επιδιώκεται ή όχι. Όταν πραγματοποιείται αξιολόγηση για να διαπιστωθεί κατά πόσο έλαβε χώρα παρενόχληση, δεν χρειάζεται να προσδιοριστεί το συγκριτικό πρότυπο.

Επιπλέον, η Οδηγία αναφέρει στην παράγραφο 4 του άρθρου 2 ότι μια **εντολή για την εφαρμογή διακριτικής μεταχείρισης** προσώπου λόγω θρησκείας ή πεποιθήσεων, ειδικών αναγκών, ηλικίας ή γενετήσιου προσανατολισμού, θεωρείται επίσης ως διάκριση.

Τέλος, η Οδηγία περιλαμβάνει τα αντίποινα στον κατάλογο των απαγορευμένων πράξεων. Έτσι, τα κράτη-μέλη χρειάζεται να καθιερώσουν μέτρα που είναι απαραίτητα για την προστασία των ατόμων από τυχόν δυσμενή μεταχείριση (όπως απόλυση εργαζομένου) ως αντίδραση σε κάποια καταγγελία ή διαδικασία που στοχεύει στην εφαρμογή της αρχής της ίσης μεταχείρισης. Είναι σημαντικό να προστατεύεται όχι μόνο το άτομο που υπήρξε θύμα διάκρισης, αλλά και όσοι προσφέρουν μαρτυρία υπέρ αυτού, που αποτελεί μέρος της καταγγελίας διάκρισης ή εμπλέκονται με κάποιον άλλο τρόπο στην υπόθεση.

• Για παράδειγμα, ο Χ υπέφερε από μία ασθένεια (υπέρταση) από την παιδική του ηλικία, και η κατάστασή του χειροτέρευε λόγω άγχους συνυφασμένου με την δουλειά του. Αναγκάστηκε να νοσηλευτεί σε νοσοκομείο για μερικές εβδομάδες. Όταν επέστρεψε στην εργασία του, ο γιατρός του συνέστησε να μην εργάζεται πλέον υπό καθεστώς ολικής απασχόλησης. Αλλά ο εργοδότης του δεν μπόρεσε να τον διευκολύνει για να δουλεύει με μερική απασχόληση, ως αποτέλεσμα δε ο Χ αισθάνθηκε ιδιαίτερα παρενοχλημένος από την επιθετική του συμπεριφορά και ψυχρότητα. Αφού κατέθεσε γραπτό παράπονο στην αρμόδια υπηρεσία, απολύθηκε. Το δικαστήριο έκρινε ότι η απόλυσή του ήταν αποτέλεσμα αντιμέτρων για την καταγγελία που έκανε⁵⁹.

Διάκριση λόγω συνδέσμου

Η διακριτική μεταχείριση λόγω συνδέσμου μπορεί να προκύψει για όλες τις περιπτώσεις διακρίσεων που αναφέρονται στην Οδηγία. Υπάρχουν πολλές περιπτώσεις όπου μπορεί να λάβει χώρα τέτοια διακριτική μεταχείριση. Για παράδειγμα, εάν ένας εργοδότης αρνηθεί να προσλάβει μια υποψήφια που έχει όλα τα απαραίτητα προσόντα για μια συγκεκριμένη θέση, επειδή είναι μητέρα ενός παιδιού με αναπηρία, υποθέτοντας αδικαιολόγητα ότι θα απουσιάζει συχνά από την εργασία της για να φροντίσει το παιδί της, κάνει διάκριση εναντίον της λόγω του συνδέσμου της με το άτομο με αναπηρία. Ή αν ένας άνδρας δέχεται ειρωνικά σχόλια και πειράγματα από τους συναδέλφους του, επειδή ο γιος του είναι ομοφυλόφιλος. Ή αν ένας ιδιοκτήτης διαμερίσματος αρνείται να το μισθώσει σε μια λευκή γυναίκα, επειδή ο φίλος της είναι μαύρος.

59 Irish Equality Tribunal, Office of the director of equality investigation, DEC-E-2002-17

Η Οδηγία απαγορεύει τις διακρίσεις λόγω θρησκείας ή πεποιθήσεων, ειδικών αναγκών, ηλικίας ή γενετήσιου προσανατολισμού. Όπως έχει ήδη αναφερθεί, εάν ένα άτομο φέρει κάποιο από τα χαρακτηριστικά αυτά και πέσει θύμα διακριτικής μεταχείρισης, ο εθνικός νόμος που ενσωματώνει την Οδηγία θα πρέπει να προσφέρει κάποια αποτελεσματικά μέτρα για να το προστατεύσει. Δεν διευκρινίζεται όμως στην Οδηγία και στο N.3304/2005 που την ενσωματώνει στο εθνικό μας δίκαιο η περίπτωση της διάκρισης λόγω συνδέσμου με ένα άτομο με αναπηρία, δηλαδή όταν ένα άτομο υφίσταται διακριτική μεταχείριση όχι επειδή το ίδιο έχει κάποιο από τα χαρακτηριστικά για τα οποία απαγορεύονται οι διακρίσεις, αλλά επειδή συνδέεται συγγενικά ή φιλικά με ένα τέτοιο άτομο, και είναι δύσκολο να ισχυριστούμε ότι τέτοιες περιπτώσεις μπορούν να θεωρηθούν ως έμμεση διάκριση και να καλυφθούν από την Οδηγία ή τον εθνικό νόμο.⁶⁰ Ωστόσο, το Δικαστήριο των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων θα μπορούσε να υιοθετήσει μια τέτοια ευρεία ερμηνεία της έμμεσης διάκρισης, η οποία είναι μέσα στο πνεύμα της Οδηγίας, ακόμη και αν δεν προβλέπεται ρητά από το γράμμα του νόμου.

Αντιθέτως, ο ορισμός της άμεσης διάκρισης που παρέχει η Οδηγία, δηλαδή ότι αυτή συντρέχει όταν «ένα πρόσωπο υφίσταται μεταχείριση λιγότερο ευνοϊκή από αυτήν την οποία υφίσταται, υπέστη ή θα υφίστατο σε ανάλογη κατάσταση ένα άλλο πρόσωπο», καθώς και ο ορισμός της παρενόχλησης και της εφαρμογής διακριτικής μεταχείρισης, είναι ευρύτεροι. Η Οδηγία δεν περιορίζει την προστασία αποκλειστικά στα πρόσωπα που φέρουν τα συγκεκριμένα χαρακτηριστικά και θα μπορούσε να γίνει δεκτό, με απλή ερμηνεία της φράσης «..για έναν από τους λόγους..» ότι η προστασία από τις διακρίσεις εκτείνεται και σε πρόσωπα που υφίστανται διακριτική μεταχείριση λόγω ενός συνδέσμου τους με άλλο πρόσωπο.⁶¹

Η νομολογία στις Η.Π.Α. έχει διευκρινήσει ότι η λέξη «λόγω» ενδέχεται να περιλαμβάνει προστασία κατά των διακρίσεων όταν το θύμα έχει τα σχετικά χαρακτηριστικά ή θεωρείται ότι τα έχει ή συνδέεται με πρόσωπα που έχουν τα χαρακτηριστικά αυτά. Η Americans with Disabilities Act προστατεύει τα άτομα, με ή χωρίς αναπηρίες, που έχουν υποστεί διάκριση λόγω της γνωστής σχέσης τους με ένα άτομο με αναπηρία. Η προστασία αυτή δεν περιορίζεται μόνο στα άτομα με συγγενικό δεσμό με κάποιον με αναπηρία, αλλά περιλαμβάνει και επαγγελματικές ή κοινωνικές σχέσεις. Για να στηρίξει αυτή την κατηγορία ο ενάγων πρέπει να αποδείξει πρώτα ότι είχε τα προσόντα για την δουλειά ή υπηρεσία που ζήτησε, και δεύτερον ότι είχε συγγενική ή άλλη σχέση με ένα άτομο με αναπηρία ήδη υπάρχουσα ή που υπήρξε στο παρελθόν, ή ότι θεωρούνταν ότι είχε μια αναπηρία, και ότι ένας υπαρκτός αριθμός ανθρώπων γνώριζε αυτή την αναπηρία.⁶² Ωστόσο, το δικαστήριο έκρινε ότι τα άτομα που σχετίζονταν με κάποιο άτομο με αναπηρία δεν δικαιούνταν εύλογες προσαρμογές στην εργασία τους.⁶³

Η άποψη ότι η διάκριση λόγω συνδέσμου καλύπτεται σε ορισμένες περιπτώσεις από τις δύο Οδηγίες, έχει υιοθετηθεί και από την Ευρωπαϊκή Επιτροπή. Στην Ετήσια Αναφορά του 2005 για την Ισότητα και Μη διάκριση αναφέρεται ότι οι δύο Οδηγίες σκοπεύουν να «..προστατεύσουν όλους στην περιφέρεια της Ευρωπαϊκής Ένωσης κατά των διακρίσεων λόγω της φυλετικής ή εθνοτικής τους καταγωγής, τη θρησκεία ή τις πεποιθήσεις τους, την ηλικία τους, τον γενετήσιο προσανατολισμό τους ή οποιαδήποτε αναπηρία μπορεί να έχουν...Αυτό ισχύει εξίσου και για οποιονδήποτε υφίσταται διακριτική μεταχείριση επειδή συνδέεται με ένα πρόσωπο συγκεκριμένης φυλής, θρησκείας, γενετήσιου προσανατολισμού κ.λπ.».⁶⁴

60 Waddington L., Protection for Family and Friends, - Addressing Discrimination by Association, European Anti-Discrimination Law Review, No 5-2007.

61 Όπως ανωτέρω.

62 Freilich v. Upper Chesapeake Health, Inc., 313 F.3d 205, 215 (4th Cir. 2002).

63 Den Hartog v. Wasatch Acad., 129 F.3d 1076, 1084 (10th Cir. 1997).

64 http://ec.europa.eu/employment_social/fundamental_rights/pdf/pubst/poldoc/annualrep05_en.pdf, σελ. 8.

Ιατρικές εξετάσεις

Η νομολογία του Ευρωπαϊκού Δικαστηρίου Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων θα μπορούσε να φωτίσει ένα πολύ σημαντικό θέμα ερμηνείας της Οδηγίας σχετικά με την επιβολή κάποιων προϋποθέσεων υγείας και ασφάλειας στον χώρο εργασίας δημιουργώντας ένα σημαντικό εμπόδιο στην πρόσληψη ή συνέχιση της εργασίας ατόμων με συγκεκριμένη αναπηρία. Το Άρθρο 8 της ΕΣΔΑ προστατεύει το δικαίωμα στην ιδιωτική ζωή, και έχει ερμηνευθεί από το Ευρωπαϊκό Δικαστήριο Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων ότι περιορίζει όχι μόνο τη δυνατότητα των Κρατών μελών να αναμιγνύονται στην ιδιωτική ζωή των ατόμων – και ιδιαίτερα να ζητούν πληροφορίες που το άτομο επιθυμεί να παραμείνουν εμπιστευτικές – αλλά επίσης τη δυνατότητά τους να διαχειρίζονται προσωπικά δεδομένα, δηλαδή οποιαδήποτε πληροφορία σχετίζεται με ένα άτομο.

Μια νομοθετική ρύθμιση των ερευνών πριν από την πρόσληψη και των ιατρικών εξετάσεων θα παίξει σημαντικό ρόλο, προκειμένου οι προϋποθέσεις υγείας και ασφάλειας στον χώρο εργασίας να μην καταστήσουν αδικαιολόγητα εμπόδια για την εργασία των ατόμων με αναπηρία.⁶⁵ Σε πολλές περιπτώσεις, η αναπηρία θα αποκαλυφθεί μόνο ύστερα από τέτοιες έρευνες ή ιατρικές εξετάσεις, επομένως βάσει αυτών μπορεί να προκύψει άνιση μεταχείριση. Προστατεύοντας το δικαίωμα στην ιδιωτική ζωή του ατόμου, μέσω της αυστηρής ρύθμισης των προϋποθέσεων σύμφωνα με τις οποίες μπορεί να ζητηθούν πληροφορίες από το άτομο σχετικά με την υγεία, την φυσική κατάσταση ή την αναπηρία του, μπορεί να μειωθεί ο αριθμός των περιπτώσεων όπου η αναπηρία θα γίνει γνωστή στον εργοδότη κάτω από συνθήκες που μπορεί να οδηγήσουν σε αδικαιολόγητες αντιδράσεις από την πλευρά του – οι οποίες θα αποτελούν προϊόν φόβου ή προκατάληψης, ή λόγω υπερπροστατευτικής συμπεριφοράς. Το Άρθρο 8 της ΕΣΔΑ απαγορεύει οποιαδήποτε ιατρική εξέταση συνιστά μια αδικαιολόγητη ανάμιξη με την ιδιωτική ζωή⁶⁶, και ιδιαίτερα, όταν η εξέταση που πραγματοποιείται στα πλαίσια της εργασίας δεν είναι στενά συνδεδεμένη με τις απαιτήσεις των συγκεκριμένων καθηκόντων που θα πρέπει να πραγματοποιεί το άτομο. Η ερμηνεία του Δικαστηρίου Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων θα πρέπει να λαμβάνεται υπόψη, ιδιαίτερα για τον προσδιορισμό της έμμεσης διάκριση της Οδηγίας, όπως επίσης και για τη διατήρηση ή εισαγωγή διατάξεων προστασίας της υγείας και της ασφάλειας στο χώρο εργασίας ή μέτρων που στοχεύουν στη δημιουργία ή τη διατήρηση προϋποθέσεων ή διευκολύνσεων με σκοπό τη διαφύλαξη ή την ενθάρρυνση της ένταξής τους στο χώρο εργασίας, που προβλέπεται από την παράγραφο 2 του Άρθρου 7 της Οδηγίας.

Εύλογες προσαρμογές για τα άτομα με αναπηρία

Το Άρθρο 5 της Οδηγίας προβλέπει οι εργοδότες να λάβουν τα ενδεδειγμένα μέτρα, ανάλογα με τις ανάγκες που παρουσιάζονται σε μια συγκεκριμένη κατάσταση, ώστε το πρόσωπο με αναπηρία να μπορεί να έχει πρόσβαση σε θέση εργασίας, να ασκεί ή να προάγεται στο επάγγελμά του, ή προκειμένου να του παρέχεται εκπαίδευση, αρκεί τα μέτρα αυτά να μη συνεπάγονται δυσανάλογη επιβάρυνση για τον εργοδότη.

Το Άρθρο 5 καθιστά σαφές ότι το καθήκον για εύλογες προσαρμογές έχει σκοπό να εγγυηθεί την εξασφάλιση της αρχής της ίσης μεταχείρισης και αποτελεί ενσάρκωση του νέου τρόπου αντιμετώπισης των ατόμων με αναπηρίες: από άτομα που χρειάζονται προστασία η οποία τους παρέχεται ως

65 De Schutter O., The Prohibition of Discrimination Under European Human Rights Law, Relevance for EU Racial and Employment Equality Directives, European Commission, Directorate-General for Employment, Social Affairs and Equal Opportunities, February 2005, p. 41.

66 Eur.Comm.H.R., Appl. n°8239/78, X v. the Netherlands, απόφ. της 4 Δεκεμβρίου 1978, D.R., 16, p. 184; Eur.Comm.H.R., Appl. n° 8278/78, X v. Austria, απόφ. της 13 Δεκεμβρίου 1979, D.R., 18, p. 154; Eur.Comm.H.R., Appl. n°21132, Peeters v. the Netherlands, απόφ. της 6 Απριλίου 1994, D.R., 77-A, p. 75.

φιλάνθρωπία σε άτομα που έχουν ίσα δικαιώματα.

Η προσαρμογή θεωρείται εύλογη όταν η πραγματοποίησή της δεν συνεπάγεται δυσανάλογη επιβάρυνση για τον εργοδότη. Πολλοί παράγοντες πρέπει να συνεκτιμηθούν, προκειμένου να προσδιοριστεί τί θα συνιστούσε δυσανάλογη επιβάρυνση για τον εργοδότη που θα δικαιολογούσε το να μην λάβει μέτρα για εύλογες προσαρμογές:

- Η φύση και τα συνολικά έξοδα της απαιτούμενης προσαρμογής.
- Η επίδραση που θα έχει η προσαρμογή στη λειτουργία της επιχείρησης, συμπεριλαμβανομένου της επίδρασης στους άλλους εργαζόμενους για την εκτέλεση των καθηκόντων.
- Οι οικονομικές δυνατότητες της επιχείρησης, το είδος και το μέγεθος αυτής και ο συνολικός αριθμός των εργαζομένων.

Ωστόσο, ένας εργοδότης δεν μπορεί να ισχυριστεί ότι η οικονομική επιβάρυνση για την παροχή εύλογων προσαρμογών είναι δυσανάλογη, εάν στις περιπτώσεις αυτές παρέχεται στον εργοδότη χρηματοδότηση ή άλλη βοήθεια.

Η Οδηγία προσεγγίζει την εύλογη προσαρμογή ως ένα θετικό δικαίωμα το οποίο τα άτομα, τα οποία μπορούν να εκτελέσουν τα βασικά καθήκοντα της θέσης απασχόλησης εάν γίνουν εύλογες προσαρμογές, μπορούν να απαιτήσουν σύμφωνα με το εθνικό δίκαιο. Σε αυτή την περίπτωση λαμβάνει χώρα άνιση μεταχείριση, όταν ο εργοδότης δεν προχωρεί σε εύλογες προσαρμογές για ένα άτομο με αναπηρία το οποίο μπορεί να εκτελέσει τα βασικά καθήκοντα, εκτός εάν αποδείξει ότι οι προσαρμογές αυτές θα επιβάρυναν δυσανάλογα την επιχείρησή του. Οι εύλογες προσαρμογές πάντως εξαρτώνται από την κάθε περίπτωση και ουσιαστικά είναι απεριόριστες, ενώ ο εργοδότης πρέπει να είναι έτοιμος να αλλάξει τον τρόπο με τον οποίο ο εργαζόμενος εκτελεί την εργασία του.

- Σχετικά με την πρόσβαση στην αγορά εργασίας, εύλογες προσαρμογές μπορεί να αποτελέσουν:
 - α) η διενέργεια της συνέντευξης σε προσβάσιμο χώρο για έναν υποψήφιο σε αναπηρικό αμαξίδιο.
 - β) κατά τη διάρκεια της συνέντευξης επιλογής, ένα τρίτο άτομο θα διαβάσει ή θα εξηγήσει ό,τι χρειάζεται στον υποψήφιο με μαθησιακές δυσκολίες, εάν αυτός έχει περιορισμένη ικανότητα ανάγνωσης ή κατανόησης σύνθετων εννοιών.
 - γ) η αντικατάσταση ενός γραπτού τεστ με μία διευρυμένη συνέντευξη, που θα επιτρέψει στο άτομο με μαθησιακές δυσκολίες να δείξει στον εργοδότη τις ικανότητές του.
 - δ) η επίδειξη, αντί της λεκτικής περιγραφής, στον υποψήφιο των βασικών καθηκόντων της θέσης, εάν αυτός έχει ελαφρά νοητική υστέρηση.
 - ε) η τροποποίηση κειμένων ή εκπαιδευτικού υλικού, η χρήση νοηματικής γλώσσας, η χρήση προγράμματος φωνής για τεστ επεξεργασίας κειμένου από έναν υποψήφιο με repetitive strain injury (RSI), αφού με αυτόν τον τρόπο θα εκτελεί τα καθήκοντά του εάν επιλεγθεί.⁶⁷

• Η ύπαρξη περιττών απαιτήσεων για μια θέση μπορεί επίσης να οδηγήσει σε διάκριση. Έτσι, ο εργοδότης πρέπει να είναι προετοιμασμένος να προβεί σε εύλογες προσαρμογές για άτομα με αναπηρία τα οποία μπορούν να εκτελέσουν τα βασικά καθήκοντα της θέσης, αλλά δεν πληρούν τις προϋποθέσεις που ο ίδιος έχει αδικαιολόγητα θέσει:

- α) Ένας εργοδότης χρειάζεται ένα άτομο που να βγάζει φωτοτυπίες, και ζητάει από τον υποψήφιο υπάλληλο να γνωρίζει γραφή και ανάγνωση. Αυτό το κριτήριο επιλογής αποκλείει κάποια άτομα με νοητική αναπηρία, τα οποία μπορούν να εκτελέσουν τα βασικά καθήκοντα της θέσης αυτής εάν γίνουν

67 ΕΣΑμεΑ, Ακτιβιστές και Συνήγοροι των Δικαιωμάτων των Ατόμων με Αναπηρία, Εγχειρίδιο, Σεπτέμβριος 2005, σελ. 49.

κάποιες εύλογες προσαρμογές, όπως εικόνες που δείχνουν πώς θα χρησιμοποιείται το μηχάνημα.

β) Σε μια αγγελία για εργασία αναφέρεται ότι απαιτείται άδεια οδήγησης, επειδή η εργασία περιλαμβάνει κάποια πιθανά ταξίδια. Ένας υποψήφιος με αναπηρία δεν έχει άδεια οδήγησης, κατά τα λοιπά όμως αποτελεί τον καλύτερο υποψήφιο για τη συγκεκριμένη θέση. Θα μπορούσε να πραγματοποιήσει τα πιθανά ταξίδια με τα μέσα μαζικής μεταφοράς, χωρίς αυτό να συνεπάγεται μια υπέρμετρη οικονομική επιβάρυνση για τον εργοδότη. Επομένως, αν ο εργοδότης επέμενε στην ύπαρξη άδειας οδήγησης, αυτό θα αποτελούσε διακριτική μεταχείριση του συγκεκριμένου ατόμου.

• Διάφορες άλλες ρυθμίσεις που μπορεί να γίνουν από τον εργοδότη για τα άτομα με αναπηρία είναι οι εξής:

α) Δομικές ή φυσικές αλλαγές στο κτίριο μιας επιχείρησης, για παράδειγμα η διάνοιξη μιας πόρτας για να περνάει ένα αναπηρικό αμαξίδιο, ή η κατασκευή μιας ράμπας, ή η αλλαγή θέσης στους διακόπτες, για να τους φτάνει ένα άτομο σε αναπηρικό αμαξίδιο.

β) Παροχή πρόσθετου ειδικού εξοπλισμού, όπως μια μεγάλη οθόνη υπολογιστή για ένα άτομο με προβλήματα όρασης, ένα ειδικό τηλέφωνο για άτομο με προβλήματα ακοής, ή εγχειρίδια σε μορφή Braille.

γ) Ειδική εκπαίδευση για την συγκεκριμένη εργασία:

- i) ο επιβλέπων μπορεί να δίνει οδηγίες στον εργαζόμενο με μαθησιακές δυσκολίες με βραδύτερο ρυθμό,
- ii) να τροποποιήσει το πρόγραμμα της εργασίας, ή να διασπάσει μια δουλειά σε πολλές μικρότερες ώστε να γίνουν πιο εύκολα κατανοητές από τον εργαζόμενο με μαθησιακές δυσκολίες,
- iii) να χρησιμοποιήσουν εικόνες, χρώματα κ.λπ.
- iv) ο εργοδότης να εξασφαλίσει ένα διερμηνέα νοηματικής γλώσσας για παροχή κατάρτισης σε κωφή εργαζόμενη.

• Η αναδιοργάνωση των εργασιακών καθηκόντων, δηλαδή η ανταλλαγή των μη βασικών καθηκόντων της δουλειάς μεταξύ εργαζομένων, η αλλαγή του ωραρίου εργασίας, ο ορισμός άλλου χώρου εργασίας:

α) όταν ένας εργαζόμενος αδυνατεί να συνεχίσει τη χειρωνακτική εργασία του μετά από ατύχημα στο χώρο εργασίας, ο εργοδότης μπορεί να του παρέχει την κατάλληλη εκπαίδευση και να τον μεταφέρει σε εργασία γραφείου,

β) ένας χρήστης αναπηρικού αμαξιδίου απαντά σε μια αγγελία για θέση διοικητικού βοηθού.

Η διεύθυνση είναι στον τέταρτο όροφο. Εάν ο εργοδότης έχει γραφεία σε διάφορους ορόφους συμπεριλαμβανομένου του ισόγειου, θα μπορούσε να προβεί σε ενέργειες έτσι ώστε η εργασία του διοικητικού βοηθού να γίνεται στο ισόγειο και να μετακινήσει άλλον εργαζόμενο στον τέταρτο όροφο. Εάν όμως ο εργοδότης έχει γραφεία μόνο στον τέταρτο όροφο και δεν υπάρχει ανελκυστήρας, τότε δεν υπάρχουν εύλογα μέτρα που θα μπορούσε να λάβει ο εργοδότης χωρίς δυσανάλογη επιβάρυνσή του, για να καταστεί δυνατή η απασχόληση του ατόμου με αναπηρία.

γ) για να καταστεί ευκολότερη η μετάβαση στην εργασία ενός τυφλού που χρησιμοποιεί σκύλο-οδηγό, ο εργοδότης μπορεί να αλλάξει τις ώρες εργασίας του για να μην πηγαίνει στη δουλειά του τις ώρες αιχμής.

• Ο διορισμός ενός συναδέφου ως επιβλέποντα για το άτομο με μαθησιακές δυσκολίες, ο οποίος θα υπενθυμίζει και θα εξηγεί σ' αυτόν κατά περιόδους τα καθήκοντά του, θα τροποποιεί το πρόγραμμα κ.λπ.

• Η προσαρμογή των τρόπων πληρωμής ανάλογα με την απόδοση, για παράδειγμα μια γυναίκα με αναπηρία που πληρώνεται με βάση την παραγωγή της χρειάζεται μικρά διαλείμματα κατά τη διάρκεια της ημέρας λόγω της αναπηρίας της, κάτι το οποίο ο εργοδότης έχει συμφωνήσει ως εύλογη ρύθμιση. Θα είναι ίσως μια εύλογη ρύθμιση για τον εργοδότη της να την πληρώνει βάσει ενός συμφωνηθέντος ποσού, πχ, το μέσο ωριαίο κόστος, γι' αυτά τα διαλείμματα.⁶⁸

68 ΕΣΑμεΑ, Ακτιβιστές και Συνήγοροι των Δικαιωμάτων των Ατόμων με Αναπηρία, Εγχειρίδιο, Σεπτέμβριος 2005, σελ. 54.

ΠΑΡΑΔΕΙΓΜΑ: στη Μεγάλη Βρετανία μια εταιρία προσέλαβε μια γυναίκα με βαριά διανοητική υστέρηση για μερικές ώρες την εβδομάδα, η οποία χρειαζόταν εκτεταμένη επίβλεψη από κάποιο άτομο. Ο επιβλέπων μετά από κάποιο διάστημα, και για λόγους άσχετους με την υπόθεση, παραιτείται και ο νέος επιβλέπων αρνείται να συνεργαστεί με την ενάγουσα. Αναγκαστικά ο υπεύθυνος προσωπικού απέλυσε την γυναίκα λόγω ανησυχιών για την ασφάλειά της. Το δικαστήριο έκρινε ότι δεν έγιναν εύλογες προσαρμογές για να της επιτρέψουν τη συνέχιση της εργασίας της.⁶⁹

Η κατηγορία για διάκριση που βασίζεται στη αποτυχία να προσφέρει ο εργοδότης εύλογες προσαρμογές, δεν απαιτεί η ενέργεια του εργοδότη να έχει ως κίνητρο πρόθεση διάκρισης κατά του ατόμου με αναπηρίες. Και μόνο η αποτυχία αυτή καθ' εαυτή για παροχή εύλογων προσαρμογών κατά ενός ατόμου με αναπηρίες που μπορεί να εκτελέσει τα βασικά καθήκοντα της θέσης εργασίας συνιστά διάκριση, σύμφωνα με την Οδηγία.

Τα ακόλουθα παραδείγματα αποτελούν περιστατικά κατά τα οποία ένας εργοδότης θα μπορούσε να αντιμετωπίσει δυο υποψήφιους υπαλλήλους, έναν χωρίς αναπηρία και έναν με μαθησιακές δυσκολίες:

- Οι υποψήφιοι έχουν την ίδια επαγγελματική εμπειρία, και το άτομο με μαθησιακές δυσκολίες μπορεί να εκτελέσει τα βασικά καθήκοντα της εργασίας χωρίς εύλογες προσαρμογές. Σε αυτήν την περίπτωση ο εργοδότης μπορεί να επιλέξει το άτομο χωρίς αναπηρίες, εφόσον η επιλογή του αυτή δεν βασίζεται στο γεγονός της αναπηρίας του άλλου υποψηφίου.
- Το άτομο με μαθησιακές δυσκολίες έχει μεγαλύτερη επαγγελματική εμπειρία από τον άλλο υποψήφιο, και δεν χρειάζεται εύλογες προσαρμογές για να εκτελέσει τα βασικά καθήκοντα της δουλειάς. Εδώ, εάν ο εργοδότης προσλάβει το άτομο χωρίς αναπηρίες συνιστά διάκριση κατά του ατόμου με μαθησιακές δυσκολίες.
- Το άτομο με μαθησιακές δυσκολίες έχει μεγαλύτερη επαγγελματική εμπειρία από τον άλλο υποψήφιο και χρειάζεται εύλογες προσαρμογές ώστε να εκτελέσει τα βασικά καθήκοντα της δουλειάς. Εάν ο εργοδότης αρνηθεί να προβεί στις εύλογες προσαρμογές ή αρνηθεί να προσλάβει το άτομο με μαθησιακές δυσκολίες εξαιτίας της ανάγκης για εύλογες προσαρμογές, τότε διαπράττει διάκριση εις βάρος του.

Στο σημείο αυτό θα αναφερθούν κάποιες αποφάσεις Αμερικανικών Δικαστηρίων, καθώς ο Νόμος για τους Αμερικανούς με Αναπηρία του 1990 (Americans with Disabilities Act) ήταν αυτός που εισήγαγε τα δικαιώματα των ατόμων με αναπηρία στον παγκόσμιο χάρτη, λόγω δε του ότι εφαρμόζεται από το 1990 υπάρχει ένα μεγάλο εύρος σχετικής νομολογίας.

- Το δικαστήριο έκρινε ότι δεν είναι καθήκον, υποχρέωση ή ευθύνη ενός εργοδότη στον ιδιωτικό τομέα να παρέχει εκπαιδευτή για την εργασία, είτε σε προσωρινή είτε σε μόνιμη βάση, με σκοπό να εκπαιδεύσει και να επιβλέπει το άτομο με μαθησιακές δυσκολίες.⁷⁰
- Σε άλλη υπόθεση το δικαστήριο έκρινε ότι η εύλογη προσαρμογή που καταλήγει στο οι άλλοι

69 Disability Rights Commission, DRC/02/4844, 27 January 2003

70 EEOC v. Hertz Corp., United States District Court, No. 96-72421, 1998.

εργαζόμενοι να πρέπει να δουλεύουν περισσότερες ώρες ή σκληρότερα δεν είναι εύλογη και δεν θα πρέπει να απαιτείται.⁷¹

• Επίσης, το δικαστήριο έκρινε ότι όπου ένας εργοδότης παρουσιάζει έναν επιχειρηματικό σκοπό (πχ την διευκόλυνση των καθηκόντων της παραγωγής) ώστε να πρέπει οι εργάτες να δουλεύουν σε διαφορετικά πόστα κάθε εβδομάδα (ή μέρα), εάν ένας υποψήφιος εργάτης με ειδικές ανάγκες δεν μπορεί να εκτελέσει ένα ή περισσότερα από αυτά τα καθήκοντα, η μη πρόσληψή του δεν αποτελεί διάκριση.⁷²

Σχετικά με το θέμα της αναπηρίας, η Americans with Disabilities Act και τα αμερικανικά δικαστήρια έκριναν ότι αυτή συμπεριλαμβάνει και την «υποτιθέμενη αναπηρία», δηλαδή την περίπτωση όπου οι τρίτοι προβαίνουν σε αυθαίρετα συμπεράσματα σχετικά με την ύπαρξη ή την έκταση της αναπηρίας κάποιου ανθρώπου, ή με αυτά που μπορεί να εκτελέσει κατά την εργασία του.

Ωστόσο, είναι σημαντικό ότι η κατηγορία της υποτιθέμενης αναπηρίας ισχύει μόνο στην περίπτωση που αυτή «περιορίζει σημαντικά την ικανότητά του να πραγματοποιήσει μια ομάδα παρόμοιων εργασιών ή ένα ευρύ σύνολο εργασιών συγκρινόμενο με τον μέσο άνθρωπο που έχει την ίδια εκπαίδευση και ικανότητες». Το δικαστήριο θα συνεκτιμήσει ποικίλους παράγοντες, όπως το σύνολο και το είδος των εργασιών με παρόμοια εκπαίδευση, τις γνώσεις και ικανότητες σε σύγκριση με μια γεωγραφική περιοχή, στην οποία λογικά έχει πρόσβαση το άτομο, όπου το άτομο θεωρείται ότι δεν έχει τα προσόντα για εργασία.

Επίσης, τα δικαστήρια έχουν ορίσει ότι «το σύνολο των μύθων και των φόβων της κοινωνίας σχετικά με την αναπηρία και την ασθένεια καθιστούν τα άτομα τόσο ανίκανα όσο και οι φυσικοί περιορισμοί που προκύπτουν από την πραγματική αναπηρία». Ειδικότερα, σε μία υπόθεση η ενάγουσα, η οποία ήταν δασκάλα, απολύθηκε από το σχολείο όπου εργαζόταν από το 1966 μέχρι το 1979 επειδή εμφάνισε μια θετική καλλιέργεια στην φυματίωση, από την οποία νόσησε το 1957. Το δικαστήριο έκρινε ότι δεν υπήρχε πιθανότητα να μεταδώσει την ασθένεια στους μαθητές, και ότι η απόλυσή της στηριζόταν όχι σε αντικειμενικά ιατρικά κριτήρια αλλά σε μύθους και φόβους της κοινωνίας.⁷³

Ωστόσο, είναι δύσκολο να αποδειχθεί αυτός ο ισχυρισμός: πώς θα στηρίξει ο ενάγων την κατηγορία ότι ο υποτιθέμενος ή ο πραγματικός εργοδότης του πίστευε ότι είχε αναπηρία; Ακόμη και αν στο δικαστήριο αποδειχθεί ότι ο ενάγων δεν είχε κάποια αναπηρία, πώς μετά θα πεισθεί το δικαστήριο ότι ο εργοδότης θεωρούσε αυτό το άτομο ως ανάπηρο;

Επίσης, μπορεί να στηριχθεί κατηγορία για διάκριση εναντίον ατόμου το οποίο είχε μια αναπηρία στο παρελθόν. Αυτές οι διατάξεις προστατεύουν πρώην καρκινοπαθείς από διάκριση βασισμένη στο ιατρικό τους ιστορικό και άτομα που λανθασμένα θεωρούνται ότι έχουν διανοητική υστέρηση.⁷⁴

Υπεράσπιση των δικαιωμάτων

Η Οδηγία στο Άρθρο 9 παρ. 2 απαιτεί από τα κράτη-μέλη να διασφαλίσουν ότι οι ενώσεις, οργανώσεις κ.λπ. που έχουν έννομο συμφέρον κατά των διακρίσεων μπορούν να παρέχουν στήριξη σε θύματα διακρίσεων ή να κινήσουν δικαστική ή διοικητική διαδικασία εκ μέρους τους με έγκρισή τους. Τα κριτήρια που ορίζουν ποιά οργάνωση έχει έννομο συμφέρον καθιερώνονται από το εθνικό δίκαιο.

71 Barnard v. ADM Milling Co., Inc., 987 F.Supp. 1337, 1343.

72 42 U.S.C. § 12112 (b) (5) (A).

73 School Bd. of Nassau County v. Arline, 480 U.S. 273 (1987).

74 Sutton v. United Air Lines, Inc., 527 U.S. 471, 489 (1999), MacDonald v. Delta Air Lines, Inc., 94 F.3d 1437, U.S. 1443 (10th Cir. 1996).

Ενημέρωση

Επιπλέον, τα κράτη-μέλη είναι υποχρεωμένα, σύμφωνα με το Άρθρο 12 της Οδηγίας, να διασφαλίσουν ότι ο εθνικός νόμος κατ' εφαρμογή της Οδηγίας τίθεται υπ' όψη των ενδιαφερομένων με κάθε πρόσφορο μέσο. Αυτή η διάταξη είναι ιδιαίτερα σημαντική, ωστόσο υπάρχουν πολύ λίγα Κράτη μέλη που τηρούν αυτή την υποχρέωση παρέχοντας την κατάλληλη ενημέρωση όχι μόνο στα άτομα με αναπηρία αλλά και στους εργοδότες.

Επίσης, π.χ. ένα άτομο με αναπηρία, το οποίο δεν ενημερώθηκε σχετικά με τη νέα νομοθεσία κατά των διακρίσεων, των αρχών προώθησής της και του τρόπου λειτουργίας του συστήματος προστασίας, επειδή το κράτος δεν μερίμνησε γι' αυτό (πχ. σε απλή κατανοητή γλώσσα για τα άτομα με ελαφρά διανοητική στέρηση), θα μπορούσε να ξεκινήσει δικαστική διαδικασία κατά του κράτους για ζημία η οποία επήλθε σε αυτόν λόγω της μη πληροφόρησης του για τον εθνικό νόμο.

Αντιστροφή του βάρους απόδειξης

Λόγω της δυσκολίας απόδειξης της διάκρισης, το Άρθρο 10 της Οδηγίας προβλέπει για την αντιστροφή του βάρους απόδειξης ως ακολούθως: «..όταν ένα πρόσωπο που θεωρεί εαυτό ζημιωθέν από τη μη τήρηση της αρχής της ίσης μεταχείρισης προσάγει, ενώπιον δικαστηρίου ή άλλης αρμόδιας αρχής, πραγματικά περιστατικά, από τα οποία τεκμαίρεται η ύπαρξη άμεσης ή έμμεσης διάκρισης, θα εναπόκειται στον εναγόμενο να αποδείξει ότι δεν υπήρχε παραβίαση της αρχής της ίσης μεταχείρισης». Έτσι, προβλέπεται η υποχρέωση λήψης των απαραίτητων μέτρων στην πολιτική και διοικητική εθνική δικονομία, προκειμένου η επίκληση πραγματικών περιστατικών διάκρισης από το ζημιωθέν πρόσωπο, ενώπιον δικαστηρίου ή άλλης αρχής, να τεκμαίρει την ύπαρξη της διάκρισης και να μετατοπίζεται στον εναγόμενο το βάρος της απόδειξης των περιστατικών της μη συνδρομής άμεσης ή έμμεσης διάκρισης.

Πρόκειται για ένα σημαντικότατο νομικό νεωτερισμό εις όφελος του ατόμου που υπέστη τη διάκριση, για το οποίο είναι πολλές φορές εξαιρετικά δύσκολο να αποδείξει την ύπαρξη της διακριτικής μεταχείρισης. Επίσης, η αντιστροφή του βάρους απόδειξης δεν περιορίζεται σε δικαστικές διαδικασίες, αλλά εκτείνεται και σε διαδικασίες ενώπιον οποιασδήποτε αρμόδιας διοικητικής ή άλλης αρχής. Το βάρος απόδειξης δεν αντιστρέφεται μόλις ο ενάγων ισχυριστεί ότι έπεσε θύμα διάκρισης, αλλά μόνο όταν αυτός παρουσιάσει πραγματικά περιστατικά, από τα οποία τεκμαίρεται η ύπαρξη διάκρισης. Το είδος των περιστατικών αυτών εξαρτάται από το εθνικό δίκαιο και τη νομολογία. Ωστόσο, όπως αναφέρει η παράγραφος 31 του Προοιμίου της Οδηγίας, «ο εναγόμενος δεν είναι υπεύθυνος να αποδείξει ότι ο ενάγων πιστεύει σε δεδομένη θρησκεία, έχει δεδομένες πεποιθήσεις, παρουσιάζει δεδομένο μειονέκτημα, έχει δεδομένη ηλικία ή δεδομένο γενετήσιο προσανατολισμό.», καθώς τέτοια απαίτηση θα παραβίαζε το δικαίωμα της ιδιωτικής ζωής, εκτός του ότι θα αποθάρρυνε πολλά άτομα από το να προσφεύγανε στη δικαιοσύνη⁷⁵. Το βάρος πρέπει να δοθεί στην εξέταση του αν ένα πρόσωπο έχει υποστεί διακριτική μεταχείριση για ένα δεδομένο λόγο, και όχι αν το πρόβλημα του ατόμου συνιστά αναπηρία για το σκοπό του νόμου⁷⁶.

Το βάρος απόδειξης δεν μπορεί να αντιστραφεί σε ποινική δίωξη.

75 Bell Mark, *Anti-Discrimination Law and the European Union*, Oxford University Press, New York, 2002: 115.

76 Whittle Richard, "The Framework Directive for Equal treatment in employment and occupation: an analysis from a disability rights perspective", 27 *E.L.Rev.*, June 2002: 323.

Άμεσο αποτέλεσμα

Οι Κοινοτικές διατάξεις έχουν άμεσο αποτέλεσμα όταν δημιουργούν δικαιώματα για αυτούς που υπόκεινται στο Κοινοτικό Δίκαιο και τα οποία ο εθνικός δικαστής είναι υποχρεωμένος να προστατεύσει. Επομένως, εάν μια διάταξη της Οδηγίας επιβάλει μια ξεκάθαρη, σαφή και χωρίς όρους υποχρέωση σε ένα Κράτος μέλος ή οργανισμό, τότε το άτομο μπορεί να βασιστεί απευθείας στην Οδηγία, και όχι στον εθνικό νόμο που την ενσωματώνει, ενώπιον των εθνικών δικαστηρίων, για τη διασφάλιση των δικαιωμάτων του, διαφορετικά, όπως έκρινε το ΔΕΚ, η αποτελεσματικότητα των Οδηγιών θα αποδυναμωνόταν.⁷⁷

Η αρχή του άμεσου αποτελέσματος μπορεί να εφαρμοστεί εάν δεν έχουν ψηφιστεί σχετικοί νόμοι στα κράτη-μέλη για την ενσωμάτωση των Οδηγιών ή αν αυτοί παρεκκλίνουν από τις Οδηγίες, οπότε οι πολίτες μπορούν να ασκήσουν τα δικαιώματά τους με την αρχή του άμεσου αποτελέσματος, όπως έχει αναπτυχθεί από το ΔΕΚ. Μια διάταξη της Οδηγίας έχει άμεσο αποτέλεσμα μόνο σχετικά με το κράτος ή τον δημόσιο τομέα – δεν μπορεί να εφαρμοστεί εναντίον του ιδιωτικού τομέα.⁷⁸

Ουσιαστικά, εναπόκειται στην αρμοδιότητα του ΔΕΚ να αποφασίσει ποιές διατάξεις των Οδηγιών θα έχουν άμεσο ή έμμεσο αποτέλεσμα.

Η Οδηγία έχει επίσης έμμεσο αποτέλεσμα: το υφιστάμενο εθνικό δίκαιο πρέπει να ερμηνεύεται σύμφωνα με τον σκοπό της συγκεκριμένης οδηγίας- αυτή η υποχρέωση εφαρμόζεται είτε σε περίπτωση που οι εθνικές διατάξεις υιοθετήθηκαν πριν είτε μετά την εν λόγω οδηγία.⁷⁹

Υπαιτιότητα του κράτους για ζημίες

Η εισαγωγή της υπαιτιότητας του κράτους για ζημίες που επήλθαν στα άτομα από την παράβαση του κοινοτικού δικαίου από το κράτος είναι το πιο δραστικό παράδειγμα της διείσδυσης του Κοινοτικού Δικαίου στο εθνικό δίκαιο. Στη Συνθήκη της Ευρωπαϊκής Κοινότητας δεν υπάρχει τέτοια διάταξη, αλλά, όπως έκρινε το ΔΕΚ⁸⁰, η υποχρέωση που έχουν τα Κράτη μέλη να ενσωματώσουν τις οδηγίες σε εθνικό νόμο, τα καθιστά υπεύθυνα για κάθε συνέπεια, υπό τρεις προϋποθέσεις:

- Ο σκοπός της συγκεκριμένης οδηγίας να είναι η χορήγηση δικαιωμάτων σε άτομα, τα οποία πρέπει να είναι αναγνωρίσιμα μέσα από τις διατάξεις της οδηγίας.
- Πρέπει να έχει λάβει χώρα μια σοβαρή και κατάφωρη παραβίαση ενός τέτοιου δικαιώματος από το κράτος.⁸¹ Το ΔΕΚ έχει κρίνει ότι τέτοια συνιστά η μη υιοθέτηση της οδηγίας, όπως και η μη ενσωμάτωση κάποιων διατάξεων στον εθνικό νόμο. Επίσης, σε κάθε άλλη περίπτωση έχει κρίνει ότι η αμέλεια του κράτους αποτελεί σοβαρή παραβίαση.
- Πρέπει να υπάρχει ένας αιτιώδης σύνδεσμος μεταξύ της παράβασης της υποχρέωσης του κράτους και της ζημίας που επήλθε στο άτομο (τον οποίο θα αξιολογήσουν τα εθνικά δικαστήρια).

Θετικά μέτρα δράσης

Τα θετικά μέτρα δράσης είναι μερικές φορές απαραίτητα προκειμένου να επιτευχθεί πλήρης ισότητα, αντισταθμίζοντας μειονεκτήματα λόγω των προστατευόμενων κατηγοριών. Φυσικά, τέτοια θετικά

77 Van Gend en Loos v. Administratie der Belastingen, C-26/62, Tullio Ratti, C-148/78.

78 Foster v British Gas, C-188/89.

79 Marleasing SA v La Comercial Internacional de Alimentacion SA, C-106/89.

80 Francovich, Bonifaci and Others v Italy, Joined Cases C-6/90 and C-9/90

81 Brasserie du Pecheur and Factortame, Joined Cases C-46/93 and C-48/93

μέτρα είναι δικαιολογημένα όσο η συγκεκριμένη κατηγορία βρίσκεται σε μειονεκτική θέση. Η Οδηγία αναγνωρίζει (Άρθρο 7) ότι για την επίτευξη πλήρους ισότητας στην πράξη δεν απαιτείται μόνο η απαγόρευση της τρέχουσας και μελλοντικής διάκρισης – συνεπώς, επιτρέπει μέτρα που αποσκοπούν στην πρόληψη ή αντιστάθμιση της ιστορικής μειονεκτικής θέσης στην οποία περιέρχονται ομάδες προσώπων συγκεκριμένης θρησκείας ή πεποιθήσεων, αναπηρίας, ηλικίας ή γενετήσιου προσανατολισμού. Η θετική δράση θα μπορούσε να περιλαμβάνει, παραδείγματος χάριν, την ανάληψη επιπρόσθετων, σχεδιασμένων και στοχοθετημένων ενεργειών, όταν επιδιώκεται η πρόσληψη νέων απασχολούμενων, η δημοσίευση θέσεων με διάφορους τρόπους προκειμένου να ενθαρρυνθούν τα μέλη των εν λόγω ομάδων να υποβάλλουν αίτηση, παρέχοντας στήριξη, αν χρειάζεται.

Θετικά μέτρα περιλαμβάνονται και στο Σύνταγμα, μετά την αναθεώρηση του 2001. Στο αναθεωρημένο άρθρο 116 παρ. 2 προβλέπεται ότι «Δεν αποτελεί διάκριση λόγω φύλου η λήψη θετικών μέτρων για την προώθηση της ισότητας μεταξύ ανδρών και γυναικών» και θεσπίζεται η υποχρέωση του κράτους να μεριμνά «για την άρση των ανισοτήτων που υφίστανται στην πράξη, ιδίως κατά των γυναικών», όπου η μνεία των γυναικών εδώ είναι ενδεικτική και όχι περιοριστική.

Ο Ν. 3304/2005 προβλέπει ότι δεν συνιστά διάκριση η λήψη ή διατήρηση θετικών μέτρων:

- Στο άρθρο 6 για την καταπολέμηση των διακρίσεων λόγω φυλετικής ή εθνοτικής καταγωγής
- Στο άρθρο 12 παρ. 1 για την καταπολέμηση των διακρίσεων λόγω θρησκευτικών ή άλλων πεποιθήσεων, αναπηρίας, ηλικίας ή γενετήσιου προσανατολισμού
- Στο άρθρο 12 παρ. 2 ειδικά για τα άτομα με αναπηρία

Ο σκοπός αυτών των μέτρων σύμφωνα με το Ν. 3304/2005 συνίσταται στην πρόληψη ή αντιστάθμιση μειονεκτημάτων, ενώ σύμφωνα με το Σύνταγμα συνίσταται στην άρση των ανισοτήτων που υφίστανται στην πράξη.

Ενώ η διάκριση παραβιάζει την αρχή της ισότητας ενώπιον του νόμου, τα θετικά μέτρα δράσης θεωρείται ότι συνάδουν με την αρχή της ισότητας, νοουμένης ως ισότητας των ευκαιριών. Έτσι, η υφιστάμενη ανισότητα δικαιολογεί την αναγκαιότητα μέτρων προς άρση αυτής.

Ο Ν. 3304/2005 επιβάλλει θετικά μέτρα μέσω του Άρθρου 10, όπου προβλέπει τις εύλογες προσαρμογές στην εργασία για τα άτομα με αναπηρία. Πρόκειται για χωριστή πρόβλεψη από αυτή του Άρθρου 12 παρ. 2, που θεσπίζει θετικά μέτρα ειδικά για άτομα με αναπηρία. Είναι προφανές από το ίδιο το κείμενο του Άρθρου 10, ότι οι εύλογες προσαρμογές επιβάλλονται «για την τήρηση της αρχής της ίσης μεταχείρισης έναντι ατόμων με αναπηρία». Επομένως, παρόλο που και οι εύλογες προσαρμογές και τα θετικά μέτρα έχουν σαν αποτέλεσμα μια διαφορετική μεταχείριση για τα άτομα με αναπηρία, μόνο τα θετικά μέτρα το κάνουν αυτό ως εξαίρεση στην αρχή της ισότητας. Οι εύλογες προσαρμογές στην εργασία για τα άτομα με αναπηρία αποτελούν μάλλον ένα παράδειγμα, αντί για εξαίρεση, ισότητας, καθώς υποδηλώνουν την τυπική υποχρέωση οι διαφορετικές καταστάσεις να αντιμετωπίζονται με διαφορετικό τρόπο. Η απαγόρευση των διακρίσεων κατά των ατόμων με αναπηρία υποδηλώνει όχι μόνο ένα καθήκον για ίση μεταχείριση, αλλά και ένα καθήκον για διαφορετική μεταχείριση, όπως τις εύλογες προσαρμογές. Ομοίως, οι εύλογες προσαρμογές διαφέρουν από τη θετική δράση, υπό την έννοια ότι δεν θεσπίστηκαν για να ευνοήσουν τα άτομα με αναπηρία έναντι των ατόμων χωρίς αναπηρία. Ο σκοπός τους δεν είναι να θεσπίσουν ειδικά μέτρα για τα άτομα με αναπηρία, αλλά αντιθέτως να εξαλείψουν τα εμπόδια για τη συμμετοχή τους και να τους προσφέρουν ίσες ευκαιρίες.

3.2.4. Αποφάσεις

Μέχρι σήμερα δύο μόνο υποθέσεις παραπέμφθηκαν στο Δικαστήριο των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων για την ερμηνεία των ασαφών εννοιών της Οδηγίας σχετικά με την αναπηρία. Η μία (*Chacón Navas v. Eurest Colectividades SA*, C-13/05) αποτελεί προδικαστικό ερώτημα από ένα δικαστήριο αστικών διαφορών της Μαδρίτης και αφορά την ερμηνεία της Οδηγίας ως προς δυσμενείς διακρίσεις εις βάρος ατόμων με αναπηρίες, ειδικότερα δε, αφορά ενδεχόμενη απαγόρευση δυσμενών διακρίσεων λόγω ασθενείας. Αντικείμενο της υπόθεσης ήταν η απόλυση της ενάγουσας κατά τη διάρκεια οκτάμηνης αναρρωτικής άδειας.

Από την απόφαση περί παραπομπής προέκυψε ότι η ενάγουσα *Chacón Navas*, η οποία τέθηκε σε αναρρωτική άδεια και η οποία αδυνατούσε να συνεχίσει την επαγγελματική της δραστηριότητα εντός συντόμου χρονικού διαστήματος, απολύθηκε, κατά το αιτούν δικαστήριο, για τον μοναδικό λόγο ότι βρισκόταν σε αναρρωτική άδεια. Από την ίδια απόφαση προέκυψε, επίσης, ότι κατά το αιτούν δικαστήριο υφίσταται αιτιώδης σύνδεσμος μεταξύ της ασθενείας και της ειδικής ανάγκης και ότι ένας εργαζόμενος ευρισκόμενος στην κατάσταση της *Chacón Navas* πρέπει να προστατεύεται στο πλαίσιο της απαγορεύσεως δυσμενών διακρίσεων λόγω ειδικής ανάγκης.

Σύμφωνα με το ΔΕΚ, η Οδηγία 2000/78 δεν δίνει ορισμό της έννοιας της «ειδικής ανάγκης», δεν παραπέμπει, εξάλλου, ούτε στο δίκαιο των κρατών μελών για τον ορισμό του περιεχομένου αυτής της έννοιας. Λαμβανομένου υπόψη αυτού του σκοπού, η έννοια «ειδική ανάγκη», όπως αυτή χρησιμοποιείται στην Οδηγία πρέπει να αποτελέσει αντικείμενο αυτοτελούς και ενιαίας ερμηνείας. Σκοπός της Οδηγίας είναι η περιστολή ορισμένων μορφών δυσμενούς διακρίσεως όσον αφορά την απασχόληση και την εργασία. Στο πλαίσιο αυτό, η έννοια της «ειδικής ανάγκης» υποδηλώνει μειονεκτικότητα, οφειλόμενη, ιδίως, σε πάθηση φυσική, διανοητική ή ψυχική, κωλύουσα τη συμμετοχή του συγκεκριμένου ατόμου στον επαγγελματικό βίο. Χρησιμοποιώντας τον όρο «ειδική ανάγκη» στο άρθρο 1 της Οδηγίας, ο νομοθέτης σκοπίμως επέλεξε όρο διαφορετικό από εκείνον της «ασθενείας».

Το ΔΕΚ έκρινε ότι η Οδηγία δεν περιλαμβάνει κανένα στοιχείο από το οποίο θα μπορούσε να προκύψει ότι οι εργαζόμενοι προστατεύονται από την απαγόρευση δυσμενούς διακρίσεως λόγω ειδικής ανάγκης από της εκδηλώσεως κάποιας ασθένειας. Σύμφωνα με το Δικαστήριο, ένα άτομο το οποίο απολύθηκε από τον εργοδότη του αποκλειστικώς λόγω ασθενείας δεν εμπίπτει στο γενικό πλαίσιο που έχει καθορίσει η Οδηγία με σκοπό την περιστολή περιπτώσεων δυσμενούς διακρίσεως λόγω ειδικών αναγκών. Η ασθένεια, αυτή καθαυτή, δεν μπορεί να θεωρηθεί ως λόγος πρόσθετος εκείνων για τους οποίους η Οδηγία 2000/78 απαγορεύει οποιαδήποτε δυσμενή διάκριση.

Η δεύτερη υπόθεση σχετικά με την αναπηρία⁸², για την οποία δεν έχει εκδοθεί ακόμα απόφαση του ΔΕΚ, αφορά προδικαστικό ερώτημα του Εργατικού Δικαστηρίου του Νοτίου Λονδίνου σχετικά με το αν μια υπόθεση όπου μία εργαζόμενη υφίσταται διακριτική μεταχείριση σε σχέση με τους συναδέλφους της γιατί, ενώ η ίδια δεν έχει κάποια αναπηρία, συνδέεται με ένα άτομο με αναπηρία, καλύπτεται από την απαγόρευση των διακρίσεων που περιλαμβάνεται στην Οδηγία 2000/78.

Ειδικότερα, η ενάγουσα, που εργαζόταν ως νομική γραμματέας σε μια δικηγορική εταιρία, γέννησε ένα παιδί με αναπηρία το 2002. Τον Μάρτιο του 2005 συμφώνησε σε εθελουσία έξοδο από την εταιρία, και τον Αύγουστο του ίδιου έτους κατέθεσε αγωγή κατά των πρώην εργοδοτών της, ισχυριζόμενη ότι υπέστη διακριτική μεταχείριση σε σχέση με τους συναδέλφους της που είχαν παιδιά χωρίς αναπηρίες. Μεταξύ των παραδειγμάτων της διακριτικής μεταχείρισης που υπέστη ήταν ότι οι εργοδότες της την αποκαλούσαν «τεμπέλα» όταν ζητούσε άδεια για να φροντίσει το παιδί της και αρνούσαν να ρυθμίσουν

82 *S. Coleman v. Attridge Law and Steve Law*, C-303/06

τις συνθήκες εργασίας της με την ίδια ελαστικότητα που εφάρμοζαν για τους συναδέλφους της με υγιή παιδιά, λέγοντας ότι χρησιμοποιούσε το παιδί της για να επηρεάζει τις συνθήκες εργασίας της, της επέβαλαν πειθαρχικές ποινές και δεν αντιμετώπισαν σωστά μια προηγούμενη αναφορά που υπέβαλε.

Η ενάγουσα στηρίχθηκε στον εθνικό νόμο, την Disability Discrimination Act 1995 και την Οδηγία, υποστηρίζοντας ότι σκοπός της Οδηγίας είναι να απαγορεύσει τις διακρίσεις όχι μόνο κατά ατόμων με αναπηρία, αλλά και κατά αυτών που σχετίζονται με ένα τέτοιο άτομο, το δε Εργατικό Δικαστήριο θα έπρεπε να ερμηνεύσει τον εθνικό νόμο συμφώνως με τον σκοπό αυτό της Οδηγίας.

Σύμφωνα με τη Γνώμη του Γενικού Εισαγγελέα, ένας τρόπος υποβάθμισης της αξιοπρέπειας και της αυτονομίας των ατόμων που έχουν ένα συγκεκριμένο χαρακτηριστικό, όπως η αναπηρία, είναι στοχεύοντας όχι αυτά τα ίδια τα άτομα, αλλά τρίτα άτομα που συνδέονται στενά μαζί τους και δεν ανήκουν στην κατηγορία των ατόμων που έχουν το συγκεκριμένο χαρακτηριστικό. Έτσι, το άτομο που είναι το άμεσο θύμα της διακριτικής μεταχείρισης υφίσταται όχι μόνο τη δυσμενή συμπεριφορά εις βάρος του, αλλά γίνεται το μέσο δια του οποίου υποβαθμίζεται η αξιοπρέπεια του ατόμου που ανήκει στη συγκεκριμένη κατηγορία. Τα άτομα με αναπηρία είναι συχνά πιο ευάλωτα από το μέσο άνθρωπο, και πρέπει να στηρίζονται σε άλλα άτομα με τα οποία συνδέονται στενά για να τα βοηθήσουν να ζήσουν με αξιοπρέπεια. Όταν κάποιος στερεί από ένα άτομο πολύτιμες επιλογές σε θέματα ζωτικής σημασίας για όλους, επειδή αυτό το άτομο συνδέεται με κάποιο άλλο άτομο με αναπηρία, στερεί επίσης και από το ίδιο το άτομο με αναπηρία σημαντικές επιλογές για τη ζωή του.

Ο Γενικός Εισαγγελέας έκρινε ότι η συγκεκριμένη περίπτωση αποτελεί άμεση διάκριση, καθώς η ενάγουσα ισχυρίστηκε ότι ήταν στόχος των εργοδοτών της ακριβώς λόγω του ανάπηρου παιδιού της. Η Οδηγία απαγορεύει τις διακρίσεις λόγω αναπηρίας: δεν είναι απαραίτητο το θύμα της διακριτικής συμπεριφοράς να είναι το ίδιο ανάπηρο, αλλά αρκεί ότι βίωσε άδικη μεταχείριση λόγω αναπηρίας - η αναπηρία αποτέλεσε την αιτία δυσμενούς μεταχείρισης της ενάγουσας, και γι' αυτό θα πρέπει να εφαρμοστεί η Οδηγία. Επομένως, σύμφωνα με τον Γενικό Εισαγγελέα, αν η ενάγουσα αποδείξει ότι υπέστη τέτοια μεταχείριση λόγω της αναπηρίας του παιδιού της, μπορεί να προστατευθεί από τις διατάξεις της Οδηγίας.

Μαζί με τη άνιση μεταχείριση λόγω εθνικότητας, η άνιση μεταχείριση λόγω φύλου έχει εξετασθεί από το Κοινοτικό Δίκαιο από την αρχή της γεννέσεώς του. Η νομολογία του Δικαστηρίου των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων σε αυτά τα δύο θέματα είναι ευρύτατη και πιθανότατα θα επηρεάσει την ερμηνεία των πρόσφατων οδηγιών κατά των διακρίσεων για τους άλλους λόγους που αναφέρονται στο άρθρο 13 της Συνθήκης.⁸³

83 Caruso Daniela, "Limits of the Classic Method: Positive action in the European Union after the New Equality Directives", 44 Harvard International Law Journal (331) 2003.

3.3. ΔΙΕΘΝΕΙΣ ΠΡΑΞΕΙΣ

3.3.1. Ηνωμένα Έθνη

Η αρχή της ισότητας και της ίσης μεταχείρισης απαντάται σε όλα τα διεθνή νομοθετικά κείμενα ανθρωπίνων δικαιωμάτων. Η ίση μεταχείριση αποτελεί και ένα δικαίωμα ξεχωριστό αλλά και ένα συστατικό στοιχείο όλων των ανθρωπίνων δικαιωμάτων. Ο Οργανισμός Ηνωμένων Εθνών, που δημιουργήθηκε ως αποτέλεσμα των φρικαλεοτήτων του Δευτέρου Παγκοσμίου Πολέμου και των ολοκληρωτικών καθεστώτων, έχει από την πρώτη στιγμή τοποθετήσει τον αγώνα κατά των διακρίσεων στην πρώτη γραμμή των δραστηριοτήτων του σχετικά με τα ανθρώπινα δικαιώματα.⁸⁴ Πράγματι, ένας από τους σκοπούς του ΟΗΕ είναι η προώθηση και ο σεβασμός των ανθρωπίνων δικαιωμάτων και θεμελιωδών ελευθεριών για όλους «χωρίς διάκριση σχετικά με τη φυλή, το φύλο, τη γλώσσα ή τη θρησκεία». ⁸⁵ Τώρα πλέον, η αρχή της μη διάκρισης έχει αναμφίβολα γίνει ένας θεμελιώδης κανόνας του διεθνούς δικαίου των δικαιωμάτων του ανθρώπου και συμπεριλαμβάνεται στα περισσότερα διεθνή κείμενα ανθρωπίνων δικαιωμάτων.⁸⁶

Η Οικουμενική Διακήρυξη των Δικαιωμάτων του Ανθρώπου του 1948, είναι ίσως το έγγραφο με την μεγαλύτερη επιρροή μέχρι σήμερα. Η αρχή της μη διάκρισης του άρθρου 2, που ορίζει ότι «Κάθε άνθρωπος δικαιούται να επικαλείται όλα τα δικαιώματα και όλες τις ελευθερίες που προκηρύσσει η παρούσα Διακήρυξη, χωρίς καμία απολύτως διάκριση, ειδικότερα ως προς τη φυλή, το χρώμα, το φύλο, τη γλώσσα, τις θρησκείες, τις πολιτικές ή οποιοσδήποτε άλλες πεποιθήσεις, την εθνική ή κοινωνική καταγωγή, την περιουσία, τη γέννηση ή οποιαδήποτε άλλη κατάσταση» είχε σημαντικότερη πολιτική επιρροή και έχει εξαιρετικά μεγάλη θεωρητική σημασία. Το γεγονός ότι δεν προβλέπονται κυρώσεις και δεν προβλέπεται διαδικασία για την περίπτωση παραβίασεως των δικαιωμάτων του ανθρώπου, δεν αποτελεί λόγο ελλείψεως της νομικής δεσμεύσεως.⁸⁷ Υποστηρίζεται ευρέως ότι πλέον αποτελεί διεθνές εθιμικό δίκαιο, ενώ κάποια άρθρα, όπως το άρθρο 2 κατά των διακρίσεων, αποτελούν αναπόσπαστο μέρος της εσωτερικής έννομης τάξης των κρατών. Πολλές άλλες διατάξεις της ΟΔΔΑ παρέχουν συμπληρωματική προστασία από τις διακρίσεις σε ξεχωριστές καταστάσεις, για παράδειγμα το άρθρο 23 που προστατεύει το δικαίωμα της ίσης αμοιβής για παροχή ίδιας εργασίας, ή το άρθρο 7, που ρυθμίζει την ισότητα ενώπιον του νόμου. Η αναφορά στο τελευταίο εδάφιο του άρθρου αυτού ότι όλοι έχουν δικαίωμα ίσης προστασίας όχι μόνο κατά οποιασδήποτε διακριτικής μεταχείρισης αλλά και κατά οποιασδήποτε ενθάρρυνσης σε τέτοια διακριτική μεταχείριση αποτελεί ένα μοναδικό και για το λόγο αυτό εξαιρετικά σημαντικό χαρακτηριστικό της Διακήρυξης που δεν συναντάται στα άλλα βασικά κείμενα ανθρωπίνων δικαιωμάτων.

Στη δεκαετία του 1970 δύο διακηρύξεις, η Διακήρυξη για τα Δικαιώματα των Πνευματικά Καθυστερημένων Ατόμων (Declaration on the Rights of Mentally Retarded Persons) και η Διακήρυξη των Δικαιωμάτων των Ατόμων με Αναπηρία (Declaration on the Rights of Disabled Persons) ήταν τα πρώτα νομικά εργαλεία στα οποία τα δικαιώματα των ατόμων με αναπηρία αναγνωρίζονταν χωρίς αμφισβήτηση. Αυτές οι διακηρύξεις κατηγορήθηκαν ότι βασίζονταν στο ιατρικό μοντέλο της αναπηρίας.

Άλλα κείμενα τα οποία έδωσαν έμφαση στην ισότητα των ευκαιριών για τα άτομα με αναπηρία

84 Manfred Nowak, U.N. Covenant on Civil and Political Rights, CCCP Commentary, NP Engel, Strasbourg, 1993: 460.

85 Άρθρο 1 (3) του Καταστατικού Χάρτη του ΟΗΕ.

86 United Nations World Conference on Human Rights, Vienna Declaration and Programme of Action, June 25, 1993, at 1, U.N. Doc. A/CONF.157/24 (Part I) (1993).

87 Κωνσταντόπουλου Δ., Δημόσιον Διεθνές Δίκαιον, Σάκκουλα/Θεσσαλονίκη, 1986 (305).

υιοθετήθηκαν τη δεκαετία του 1980 και στο πρώτο μισό της δεκαετίας του 1990: το Παγκόσμιο Πρόγραμμα Δράσης σχετικά με τα Άτομα με Αναπηρία υιοθετήθηκε από τη Γενική Συνέλευση τον Δεκέμβριο του 1982.⁸⁸ Μετά ανακοινώθηκε η Δεκαετία του ΟΗΕ για τα Άτομα με Αναπηρία (1983-1992) που οδήγησε στην υιοθέτηση δύο άλλων κειμένων: τις Αρχές για την Προστασία των Ατόμων με Νοητικές Αναπηρίες και τη Βελτίωση της Φροντίδας της Ψυχικής Υγείας⁸⁹ και τους Πρότυπους Κανόνες του Οργανισμού Ηνωμένων Εθνών για την Εξίσωση των Ευκαιριών για τα Άτομα με Αναπηρία.⁹⁰ Οι Πρότυποι Κανόνες του ΟΗΕ περιείχαν πολλά θετικά στοιχεία και έδιναν έμφαση στην ενσωμάτωση και συμμετοχή με νόμους και πολιτικές που πρωθούσαν την ισότητα των ευκαιριών, δυστυχώς όμως, είχαν πολύ περιορισμένο άμεσο αποτέλεσμα.

Έτσι, διαπιστώθηκε πως έπρεπε να υπάρξει μία αλλαγή. Μια Έκθεση του Γραφείου του Ανώτατου Επιτρόπου του ΟΗΕ για τα Ανθρώπινα Δικαιώματα, που δημοσιεύτηκε το έτος 2002, κατέδειξε πώς το υπάρχον νομικό σύστημα ανθρωπίνων δικαιωμάτων δεν ήταν λειτουργικό για τα άτομα με αναπηρία και τόνισε την ανάγκη για μια νέα θεματική σύμβαση για την αναπηρία και τα ανθρώπινα δικαιώματα. Ακριβώς πριν τη δημοσίευση της Έκθεσης, το Δεκέμβριο του 2001, η Γενική Συνέλευση των Ηνωμένων Εθνών υιοθέτησε την Απόφαση 56/168 για την σύσταση μιας ad-hoc Επιτροπής για να μελετήσει το ενδεχόμενο μιας σύμβασης για την αναπηρία και να ξεκινήσει την συγγραφή των σχετικών διατάξεων. Η ad-hoc Επιτροπή συνεδρίασε για πρώτη φορά τον Αύγουστο του 2002 - συνολικά έλαβαν χώρα εννέα συνεδριάσεις μέχρι την υιοθέτηση της Σύμβασης. Οι συνεδριάσεις της Επιτροπής εισήγαγαν σημαντικούς διαδικαστικούς νεωτερισμούς για την Γενική Συνέλευση, όπως τη συμμετοχή μη κυβερνητικών οργανισμών και εθνικών επιτροπών για τα ανθρώπινα δικαιώματα που είχαν δικαίωμα λόγου, καθώς και μια ομάδα μη κυβερνητικών αναπηρικών οργανώσεων, που είχε σημαντική επιρροή στις διαπραγματεύσεις. Τον Ιανουάριο του 2004 συγκροτήθηκε μια ειδική Ομάδα Εργασίας, αποτελούμενη από 27 κράτη και 6 αναπηρικές οργανώσεις παγκοσμίου εμβέλειας, καθώς και ένας εκπρόσωπος από τις εθνικές επιτροπές ανθρωπίνων δικαιωμάτων, που συνέταξε ένα κείμενο που αποτέλεσε τη βάση για τις διαπραγματεύσεις στην ad-hoc Επιτροπή.⁹¹

Σύμβαση για τα Δικαιώματα των Ατόμων με Αναπηρίες

Η Σύμβαση του Οργανισμού Ηνωμένων Εθνών για τα Δικαιώματα των Ατόμων με Αναπηρίες είναι η πρώτη νομικά δεσμευτική σύμβαση ανθρωπίνων δικαιωμάτων που απευθύνεται ειδικά στα άτομα με αναπηρία. Υπογράφηκε από τη Γενική Συνέλευση του Οργανισμού Ηνωμένων Εθνών στις 13 Δεκεμβρίου του 2006 και τέθηκε προς υπογραφή/επικύρωση στις 30 Μαρτίου 2007. Ένας συνολικός αριθμός 129 κρατών έχει ήδη υπογράψει τη Σύμβαση. Η Ευρωπαϊκή Επιτροπή υπέγραψε τη Σύμβαση στις 30 Μαρτίου εκ μέρους της Ευρωπαϊκής Ένωσης, με σκοπό να την επικυρώσει σε μεταγενέστερη ημερομηνία. Εάν αυτό συμβεί, θα είναι η πρώτη Σύμβαση ανθρωπίνων δικαιωμάτων την οποία θα έχει επικυρώσει η Ευρωπαϊκή Επιτροπή, βάσει του άρθρου 13 της Συνθήκης του Άμστερνταμ, σημαίνοντας ίσως την αρχή αξιόλογων εξελίξεων στο διεθνές δίκαιο.

Η Σύμβαση δεν δημιουργεί νέα δικαιώματα, αλλά προωθεί και προστατεύει την πλήρη και ισότιμη απόλαυση όλων των ανθρωπίνων δικαιωμάτων των ατόμων με αναπηρία. Περιέχει ένα μείγμα αστικών και πολιτικών δικαιωμάτων, καθώς και οικονομικών, κοινωνικών και πολιτιστικών. Όπως ορίζει στο Άρθρο 1, σκοπός της Σύμβασης είναι να προάγει, προστατεύσει και να διασφαλίσει την πλήρη και ίση απόλαυση όλων των ανθρωπίνων δικαιωμάτων και θεμελιωδών ελευθεριών, από όλα τα άτομα με

88 General Assembly Resolution 37/52 of 3 December 1982 (A/RES/37/52)

89 General Assembly Resolution 46/119 of 17 December 1991 (A/RES/46/119)

90 General assembly Resolution 48/96 of 20 December 1993 (A/RES/48/96)

91 Τα έγγραφα της Ομάδας Εργασίας είναι διαθέσιμα στην ιστοσελίδα <http://www.un.org/esa/socdev/enable/rights/ahcwgreport.htm>

αναπηρίες και να προάγει το σεβασμό της εγγενούς αξιοπρέπειάς τους.

Η Σύμβαση προβλέπει ρητά στο Άρθρο 2 αυτής, ότι η άρνηση παροχής εύλογης προσαρμογής αποτελεί διάκριση βάσει της αναπηρίας, εκτείνοντας την υποχρέωση για εύλογες προσαρμογές εκτός του πεδίου της εργασίας και απασχόλησης.

Οι γενικές αρχές της Σύμβασης συναντώνται στο Άρθρο 3, που περιλαμβάνει την αξιοπρέπεια, αυτονομία, ελευθερία επιλογών, πλήρη και αποτελεσματική συμμετοχή, σεβασμό στην διαφορετικότητα, ισότητα των ευκαιριών και προσβασιμότητα.

Τα Κράτη μέλη αναλαμβάνουν την υποχρέωση (Άρθρο 4) να τροποποιήσουν ή να καταργήσουν τους νόμους, κανονισμούς, έθιμα και πρακτικές που έρχονται σε αντίθεση με τη Σύμβαση, να εντάξουν τη διάσταση της αναπηρίας σε όλες τις σχετικές πολιτικές και προγράμματα, να καταργήσουν τις διακρίσεις και να προωθήσουν την έρευνα και την ανάπτυξη των καθολικά σχεδιασμένων αγαθών, υπηρεσιών, εξοπλισμού και εγκαταστάσεων, προκειμένου να ικανοποιούνται οι ανάγκες ενός ατόμου με αναπηρία, καθώς και να διασφαλίσουν ότι οι νέες τεχνολογίες και όλα τα σχετικά βοηθήματα είναι κατάλληλα για τα άτομα με αναπηρία.

Η Σύμβαση περιλαμβάνει ξεχωριστές διατάξεις για τις γυναίκες με αναπηρία (άρθρο 6), τα παιδιά με αναπηρία (Άρθρο 7), και καταστάσεις κινδύνων και έκτακτων ανθρωπιστικών αναγκών (Άρθρο 11), στις οποίες συμπεριλαμβάνονται ένοπλες συγκρούσεις, επείγουσες ανθρωπιστικές καταστάσεις και φυσικές καταστροφές.

Μια διάταξη εξαιρετικής σπουδαιότητας είναι το Άρθρο 12 που εγγυάται την ισότητα ενώπιον του νόμου. Σύμφωνα με αυτό:

Άρθρο 12. Ισότητα ενώπιον του νόμου

1. Τα Συμβαλλόμενα Κράτη επαναβεβαιώνουν ότι τα άτομα με αναπηρίες έχουν οπουδήποτε το δικαίωμα αναγνώρισης της προσωπικότητάς τους στο νόμο.
2. Τα Συμβαλλόμενα Κράτη αναγνωρίζουν ότι τα άτομα με αναπηρίες απολαύουν την ικανότητα για δικαιοπραξία σε ίση βάση με τους άλλους, σε όλες τις πτυχές της ζωής.
3. Τα Συμβαλλόμενα Κράτη λαμβάνουν τα κατάλληλα μέτρα προκειμένου να παρέχουν πρόσβαση στα άτομα με αναπηρίες, σε σχέση με την υποστήριξη που μπορεί να χρειάζονται κατά την άσκηση της ικανότητάς τους για δικαιοπραξία.
4. Τα Συμβαλλόμενα Κράτη διασφαλίζουν ότι, όλα τα μέτρα που αφορούν στην άσκηση της ικανότητας για δικαιοπραξία, προβλέπουν κατάλληλες και αποτελεσματικές εγγυήσεις, προκειμένου να αποτραπεί η κατάχρηση, σύμφωνα με το διεθνές δίκαιο ανθρωπίνων δικαιωμάτων. Αυτές οι εγγυήσεις θα διασφαλίζουν ότι τα μέτρα σχετικά με την άσκηση της ικανότητας για δικαιοπραξία σέβονται τα δικαιώματα, τη θέληση και τις προτιμήσεις του ατόμου, είναι απαλλαγμένα από σύγκρουση συμφερόντων και αδικαιολόγητες επιρροές, είναι ανάλογα και προσαρμοσμένα στις περιστάσεις του ατόμου, εφαρμόζονται για το συντομότερο δυνατό χρονικό διάστημα και υπόκεινται σε τακτικό έλεγχο από αρμόδια, ανεξάρτητη και αμερόληπτη αρχή ή δικαστικό όργανο. Οι εγγυήσεις είναι ανάλογες με το βαθμό κατά τον οποίο τα μέτρα αυτά έχουν επιπτώσεις στα δικαιώματα και τα συμφέροντα του ατόμου.
5. Σύμφωνα με τις διατάξεις του παρόντος άρθρου, τα Συμβαλλόμενα Κράτη λαμβάνουν όλα τα

κατάλληλα και αποτελεσματικά μέτρα, προκειμένου να διασφαλίζουν το ίσο δικαίωμα των ατόμων με αναπηρίες να αποκτούν ή να κληρονομούν περιουσία, να ελέγχουν τις οικονομικές υποθέσεις τους και να έχουν ίση πρόσβαση σε τραπεζικά δάνεια, υποθήκες και άλλες μορφές οικονομικής πίστης και διασφαλίζουν ότι τα άτομα με αναπηρίες δεν στερούνται αυθαίρετα την περιουσία τους.

Το άρθρο αυτό αντικατοπτρίζει την αλλαγή της συμπεριφοράς που σημειώθηκε σε πολλές κοινωνίες προς τα άτομα με αναπηρία, ιδιαίτερα προς τα άτομα με νοητικές αναπηρίες, που θεωρούνταν στο παρελθόν ως άτομα άξια λύπησης που χρειάζονταν προστασία και όχι ως πολίτες με πλήρη και ίσα δικαιώματα στη χώρα τους. Η νέα προσέγγιση απομακρύνεται από την πατερναλιστική άποψη της Διακήρυξης των Ηνωμένων Εθνών του 1971 για τα Δικαιώματα των Πνευματικά Καθυστερημένων Ατόμων, σύμφωνα με την οποία τα άτομα με νοητική αναπηρία δεν είναι υποκείμενα ανθρωπίνων δικαιωμάτων και συνεπώς είναι επιτρεπτός ο περιορισμός ή ακόμα και η άρνηση των δικαιωμάτων τους. Το Άρθρο 12 της Σύμβασης διασφαλίζει πλέον την ικανότητα για δικαιοπραξία των ατόμων με αναπηρία, η οποία δεν ήταν δεδομένη στα περισσότερα Κράτη μέλη μέχρι και πριν από μερικές δεκαετίες, και η οποία αποτελεί προϋπόθεση για την απόλαυση άλλων ανθρωπίνων δικαιωμάτων που κατοχυρώνονται από τη Σύμβαση. Η Σύμβαση δημιουργεί μια νέα βάση για το μέλλον: δέχεται ότι τα άτομα με αναπηρία (και είναι ιδιαίτερα σημαντικό ότι δεν διαχωρίζει τα άτομα με νοητικές αναπηρίες ή ψυχικές διαταραχές) μπορούν να απολαμβάνουν τα δικαιώματά τους ισότιμα με τους άλλους ανθρώπους χωρίς αναπηρίες, είτε μόνοι τους είτε με την κατάλληλη υποστήριξη, πάντα όμως με τις κατάλληλες εγγυήσεις για την αποτροπή κατάχρησης.

Μια σημαντικότερη διάταξη αφορά το δικαίωμα των ανθρώπων με αναπηρία να ζουν ανεξάρτητα και να είναι ενταγμένοι στην κοινωνία:

Άρθρο 19. Ανεξάρτητη διαβίωση και ένταξη στην κοινωνία

Τα Συμβαλλόμενα Κράτη στην παρούσα Σύμβαση αναγνωρίζουν το ίσο δικαίωμα όλων των ατόμων με αναπηρίες να ζουν στην κοινωνία, με επιλογές ίσες με τους άλλους ανθρώπους και λαμβάνουν αποτελεσματικά και κατάλληλα μέτρα, προκειμένου να διευκολύνουν την πλήρη απόλαυση αυτού του δικαιώματος από τα άτομα με αναπηρίες και την πλήρη ένταξη και συμμετοχή τους στην κοινωνία, συμπεριλαμβανόμενης και της διασφάλισης ότι:

- α. Τα άτομα με αναπηρίες έχουν την ευκαιρία να επιλέξουν τον τόπο διαμονής τους και το πού και με ποιόν ζουν, σε ίση βάση με τους άλλους και δεν είναι υποχρεωμένα να ζουν υπό ιδιαίτερες διευθετήσεις διαβίωσης
- β. Τα άτομα με αναπηρίες έχουν πρόσβαση σε σειρά υπηρεσιών στο σπίτι, σε καταστήματα και άλλες κοινωνικές υπηρεσίες υποστήριξης, συμπεριλαμβανομένης και της προσωπικής βοήθειας που είναι απαραίτητη για την υποστήριξη της διαβίωσης και της ένταξης στην κοινωνία και την αποτροπή της απομόνωσης ή του διαχωρισμού από την κοινωνία
- γ. Οι κοινοτικές υπηρεσίες και εγκαταστάσεις για τον πληθυσμό είναι διαθέσιμες, σε ίση βάση, στα άτομα με αναπηρίες και ανταποκρίνονται στις ανάγκες τους.

Η εμπειρία της ιδρυματοποίησης των τελευταίων αιώνων σε πολύ μεγάλο αριθμό Κρατών μελών κατέληξε στον αποκλεισμό των ατόμων με αναπηρία από την οικονομική, κοινωνική και πολιτική συμμετοχή. Πολύ συχνά, η ανάγκη για υποστήριξη ή βοήθεια χρησιμοποιήθηκε για να στηρίξει το επιχείρημα ότι ο εγκλεισμός σε ίδρυμα είναι απαραίτητος, ή ότι το άτομο με αναπηρία δεν είναι ικανό να ζήσει μέσα στην κοινωνία σε συνθήκες της επιλογής του. Ωστόσο, η εμπειρίες των ατόμων με αναπηρία καταδεικνύουν ότι δεν είναι η βαρύτητα της αναπηρίας που καθορίζει αν ένα άτομο μπορεί να ζήσει στην κοινότητα, όσο η υποστήριξη στην οποία μπορούν να έχουν πρόσβαση.

Το άρθρο αυτό αναγνωρίζει ότι τα άτομα με αναπηρία δεν πρέπει να είναι υποχρεωμένα να ζουν σε ιδρύματα, θα πρέπει να έχουν την ευκαιρία να επιλέγουν το μέρος και το είδος της διαμονής τους και ότι τέτοιες επιλογές θα πρέπει να καλύπτονται από ένα ευρύ φάσμα υπηρεσιών υποστήριξης.

Το δικαίωμα των ατόμων με αναπηρία στην εκπαίδευση, χωρίς διακρίσεις και βάσει ίσων ευκαιριών, αναγνωρίζεται στο Άρθρο 24 της Σύμβασης, που αναγνωρίζει το δικαίωμα των ατόμων με αναπηρία να επιλέγουν την ενιαία γενική εκπαίδευση μέσα στην κοινότητα, σε σχολεία που θα παρέχουν την κατάλληλη υποστήριξη για να καλύψουν τις ανάγκες τους.

Άρθρο 24. Εκπαίδευση

1. Τα Συμβαλλόμενα Κράτη αναγνωρίζουν το δικαίωμα των ατόμων με αναπηρίες στην εκπαίδευση. Με σκοπό την άσκηση του δικαιώματος αυτού, χωρίς διακρίσεις και βάσει των ίσων ευκαιριών, τα Συμβαλλόμενα Κράτη διασφαλίζουν ένα εκπαιδευτικό σύστημα ένταξης, σε όλα τα επίπεδα και δια βίου μάθηση που αποσκοπούν:

- α. Στην πλήρη ανάπτυξη του ανθρώπινου δυναμικού και του αισθήματος αξιοπρέπειας και αυτοεκτίμησης και την ενίσχυση του σεβασμού των ανθρωπίνων δικαιωμάτων, των θεμελιωδών ελευθεριών και της ανθρώπινης ποικιλομορφίας,
- β. Στην ανάπτυξη, από τα άτομα με αναπηρίες, της προσωπικότητάς τους, των δεξιοτήτων και της δημιουργικότητάς τους, καθώς επίσης και των πνευματικών και φυσικών ικανοτήτων τους, στο μέγιστο δυναμικό τους,
- γ. Στη δυνατότητα των ατόμων με αναπηρίες να συμμετέχουν αποτελεσματικά σε μια ελεύθερη κοινωνία.

2. Για την εξασφάλιση του δικαιώματος αυτού, τα Συμβαλλόμενα Κράτη διασφαλίζουν ότι:

- α. Τα άτομα με αναπηρίες δεν αποκλείονται από το γενικό εκπαιδευτικό σύστημα βάσει της αναπηρίας και ότι τα παιδιά με αναπηρίες δεν αποκλείονται από την ελεύθερη και υποχρεωτική πρωτοβάθμια εκπαίδευση ή από τη δευτεροβάθμια εκπαίδευση, βάσει της αναπηρίας,
- β. Τα άτομα με αναπηρίες μπορούν να έχουν πρόσβαση σε μια ενιαία, ποιοτική και ελεύθερη πρωτοβάθμια και δευτεροβάθμια εκπαίδευση, σε ίση βάση με τους άλλους, στις κοινότητες στις οποίες ζουν,
- γ. Παρέχεται εύλογη προσαρμογή για τις απαιτήσεις του ατόμου,
- δ. Τα άτομα με αναπηρίες λαμβάνουν την υποστήριξη που απαιτείται, μέσα στο γενικό εκπαιδευτικό σύστημα, προκειμένου να διευκολυνθεί η αποτελεσματική εκπαίδευσή τους,
- ε. Παρέχονται αποτελεσματικά εξατομικευμένα μέτρα υποστήριξης, σε περιβάλλοντα που μεγιστοποιούν την ακαδημαϊκή και κοινωνική ανάπτυξη, σύμφωνα με το στόχο της πλήρους ενσωμάτωσης.

3. Τα Συμβαλλόμενα Κράτη επιτρέπουν στα άτομα με αναπηρίες να διδάσκονται δεξιότητες ζωής και κοινωνικής ανάπτυξης, προκειμένου να διευκολύνουν την πλήρη και ίση συμμετοχή τους στην εκπαίδευση και ως μέλη της κοινωνίας. Για το λόγο αυτό, τα Συμβαλλόμενα Κράτη λαμβάνουν κατάλληλα μέτρα, συμπεριλαμβανομένης και:

α. Της διευκόλυνσης της εκμάθησης της Braille, εναλλακτικής γραφής, βελτιωμένων και εναλλακτικών τρόπων, μέσων και μορφών δεξιοτήτων επικοινωνίας, προσανατολισμού και κινητικότητας και της διευκόλυνσης της υποστήριξης και παροχής συμβουλών σε συνομηλίκους,

β. Της διευκόλυνσης της εκμάθησης της νοηματικής γλώσσας και της προαγωγής της γλωσσικής ταυτότητας της κοινότητας των κωφών,

γ. Της διασφάλισης ότι η εκπαίδευση των προσώπων και ιδιαίτερα των παιδιών, που είναι τυφλά, κωφά ή τυφλά και κωφά, διεξάγεται με τις πιο κατάλληλες γλώσσες, τρόπους και μέσα επικοινωνίας για το συγκεκριμένο άτομο και σε περιβάλλοντα που μεγιστοποιούν την ακαδημαϊκή και κοινωνική ανάπτυξη.

4. Προκειμένου να βοηθήσουν τη διασφάλιση της άσκησης του δικαιώματος αυτού, τα Συμβαλλόμενα Κράτη λαμβάνουν κατάλληλα μέτρα, προκειμένου να προσλαμβάνουν εκπαιδευτικούς, συμπεριλαμβανομένων και των δασκάλων με αναπηρίες, που κατέχουν τα τυπικά προσόντα στη νοηματική γλώσσα και / ή στη Braille και να εκπαιδεύουν τους επαγγελματίες και το προσωπικό που απασχολούνται σε όλα τα επίπεδα εκπαίδευσης. Μια τέτοια κατάρτιση θα ενσωματώνει ευαισθητοποίηση για την αναπηρία και τη χρήση κατάλληλων βελτιωμένων και εναλλακτικών τρόπων, μέσων και μορφών επικοινωνίας, εκπαιδευτικών τεχνικών και υλικών, για να υποστηριχθούν τα άτομα με αναπηρίες.

5. Τα Συμβαλλόμενα Κράτη διασφαλίζουν ότι τα άτομα με αναπηρίες είναι σε θέση να έχουν πρόσβαση στη γενική τριτοβάθμια εκπαίδευση, στην επαγγελματική κατάρτιση, στην εκπαίδευση ενηλίκων και στη δια βίου μάθηση, χωρίς διακρίσεις και σε ίση βάση με τους άλλους. Για το λόγο αυτό, τα Συμβαλλόμενα Κράτη διασφαλίζουν ότι παρέχεται εύλογη προσαρμογή στα άτομα με αναπηρίες.

Η Σύμβαση εκφράζει επίσης ρητά το δικαίωμα των ατόμων με αναπηρία να προστατεύονται, τόσο εντός όσο και εκτός της οικίας τους, από όλες τις μορφές εκμετάλλευσης, βίας και κακομεταχείρισης.

Η Σύμβαση υπογραμμίζει τάσεις στα δικαιώματα των ατόμων με αναπηρία που είναι υπό συζήτηση ή ήδη έχουν ρυθμιστεί από τα Ευρωπαϊκά δικαιοσύνη συστήματα και παρέχει την απαραίτητη νομική βάση για την αναθεώρηση αναχρονιστικών νομικών διατάξεων και την πλήρη και ουσιαστική επέκταση των πολιτικών για την αναπηρία σε όλες τις πτυχές της ζωής.

Σύμβαση για την Απαγόρευση των Βασανιστηρίων

Η Ευρωπαϊκή Σύμβαση για την Απαγόρευση των Βασανιστηρίων τέθηκε σε ισχύ το 1989 και έχει επικυρωθεί από όλα τα Κράτη μέλη του Συμβουλίου της Ευρώπης, ενώ από το 2002 είναι δυνατόν για τα Κράτη μη μέλη να προσχωρήσουν στη Σύμβαση μετά από πρόσκληση του Συμβουλίου Υπουργών.

Η Σύμβαση αυτή εμπνεύστηκε από το Άρθρο 3 της Ευρωπαϊκής Σύμβασης Δικαιωμάτων του Ανθρώπου, σύμφωνα με το οποίο «Ουδείς επιτρέπεται να υποβληθεί εις βασάνους ούτε εις ποινάς ή μεταχείρισιν απανθρώπους ή εξευτελιστικές.» Η προστασία από την ΕΣΔΑ είναι απόλυτη χωρίς εξαιρέσεις.

Ουσιαστικά, ο σκοπός της Σύμβασης για την Απαγόρευση των Βασανιστηρίων δεν ήταν να θεσπίσει κάποια νέα δικαιώματα, αλλά να παράσχει πρακτικούς ελεγκτικούς μηχανισμούς για την προστασία των εγκλεισθέντων/κρατουμένων. Για το σκοπό αυτό η Σύμβαση δημιούργησε ένα μη-δικαστικό ελεγκτικό σώμα, την Ευρωπαϊκή Επιτροπή για την Απαγόρευση των Βασανιστηρίων και της Απάνθρωπης ή Εξευτελιστικής Συμπεριφοράς ή Τιμωρίας, η οποία, σύμφωνα με το Άρθρο 1 της Σύμβασης, θα εξετάζει μέσω αυτοψίας, τη μεταχείριση των κρατουμένων με σκοπό να τους προστατεύσει από βασανιστήρια και απάνθρωπη ή εξευτελιστική συμπεριφορά.

Οι κατώτατες προϋποθέσεις της Επιτροπής σχετικά με τις συνθήκες κράτησης σε ιδρύματα ψυχικής υγείας συμπεριλαμβάνονται στην 8η Γενική Έκθεση του 1997.

Με βάση αυτές τις προϋποθέσεις, η διαδικασία σύμφωνα με την οποία αποφασίζεται ο ακούσιος εγκλεισμός ενός ατόμου θα πρέπει να προσφέρει εγγυήσεις ανεξαρτησίας και αντικειμενικότητας, όπως επίσης και αντικειμενική ιατρική εμπειρία.

Επιπλέον, η Επιτροπή δήλωσε (παράγραφος 52 της 8ης Γενικής Έκθεσης) ότι «η νομιμότητα όλων των αποφάσεων ακούσιου εγκλεισμού σε ίδρυμα ψυχικής υγείας πρέπει να μπορεί να ελεγχθεί δια μέσου ταχέων δικαστικών διαδικασιών» και «αν η περίοδος του ακούσιου εγκλεισμού είναι απροσδιόριστη, θα πρέπει να υπάρχει αυτόματη επανεξέταση σε τακτά χρονικά διαστήματα της αναγκαιότητας συνέχισης του εγκλεισμού. Επιπλέον, ο ίδιος ο ασθενής θα πρέπει να έχει τη δυνατότητα να ζητήσει σε εύλογα χρονικά διαστήματα, να εξετασθεί η αναγκαιότητα του εγκλεισμού από δικαστική αρχή.»

Η Επιτροπή θεωρεί ότι συγκεκριμένες βασικές βιωτικές ανάγκες, όπως επαρκής τροφή, θέρμανση, ρουχισμός και κατάλληλη φαρμακευτική αγωγή, πρέπει πάντα να διασφαλίζονται σε κρατικά ιδρύματα. Σχετικά με τις συνθήκες που πρέπει να υπάρχουν σε ιδρύματα ψυχικής υγείας, η Επιτροπή τόνισε τη σημασία ζητημάτων, όπως την ύπαρξη προσωπικού χώρου που θα βελτιώσει την αίσθηση ασφάλειας και αυτονομίας του ατόμου με αναπηρία, τη διακόσμηση των ιδιωτικών και κοινόχρηστων χώρων, την κατάργηση των υποδωματίων για μεγάλο αριθμό ατόμων, κ.λπ.

Σύμφωνα με την 8η Γενική Έκθεση, η συγκατάθεση στην ιατρική αγωγή μπορεί να θεωρηθεί ως ελεύθερη και ληφθείσα ύστερα από κατάλληλη πληροφόρηση, αν βασίζεται σε πλήρη, αληθινή και κατανοητή πληροφόρηση σχετικά με την κατάσταση του ασθενούς και την προτεινόμενη θεραπεία. Συνεπώς, πρέπει να παρέχεται συστηματικά σε όλους τους ασθενείς σχετική πληροφόρηση για την υγεία τους και την προτεινόμενη θεραπεία, όπως επίσης και μετά τη θεραπεία.

Η «θεραπευτική αγωγή» θεωρείται από την Επιτροπή ως αναπόσπαστο μέρος της ψυχιατρικής αγωγής. Η θεραπεία πρέπει να πραγματοποιείται με επαγγελματισμό, και η παροχή της κατάλληλης φαρμακευτικής αγωγής πρέπει να είναι διασφαλισμένη, καθώς η αποτυχία παροχής κατάλληλης φαρμακευτικής αγωγής σε συνδυασμό με άλλα προβλήματα (σχετικά με θέρμανση, ρουχισμός κ.λπ.) μπορεί να αποτελέσει απάνθρωπη και εξευτελιστική μεταχείριση.

Παρόλο που η Επιτροπή παραδέχεται ότι κάποιες φορές οι βίαιοι ή οι νευρικοί ασθενείς πρέπει να τεθούν υπό έλεγχο με ενδεδειγμένες μεθόδους, θεωρεί ότι ο περιορισμός και η απομόνωση είναι θέματα ιδιαίτερης ανησυχίας, καθώς αποτελούν πιθανή κακοποίηση και κακομεταχείριση, γι' αυτό το λόγο θέτει στην 8η Έκθεση πολύ συγκεκριμένες δικλίδες ασφαλείας.

Στα δεκαέξι έτη ύπαρξής της η Επιτροπή αποδείχθηκε αποτελεσματική και χρήσιμη για εκείνες τις κυβερνήσεις που δέχτηκαν συγκεκριμένες συμβουλές για την αύξηση του επιπέδου προστασίας των εγκλεισθέντων, ενώ πολλές συστάσεις υιοθετήθηκαν με ευεργετικά αποτελέσματα. Παρόλο που οι κατώτατες προϋποθέσεις και οι συστάσεις της Επιτροπής δεν είναι νομικά δεσμευτικές, πολλά Κράτη τις

εφαρμόζουν και παρατηρείται μια γενική θέληση των Κρατών μελών να συνεργαστούν με την Επιτροπή. Ωστόσο, ο βασικότερος ρόλος του συνεχούς ελέγχου των συνθηκών που επικρατούν σε ιδρύματα ανήκει στην κοινωνία των πολιτών, και γι' αυτό το λόγο η συνεργασία με τις μη κυβερνητικές οργανώσεις καθίσταται βασικό στοιχείο της επίτευξης της αποστολής της Επιτροπής.

3.3.2. Συμβούλιο της Ευρώπης

Η Ευρωπαϊκή Σύμβαση Δικαιωμάτων του Ανθρώπου του 1950 έχει επικυρωθεί από όλα τα Κράτη μέλη της Ευρωπαϊκής Ένωσης και έχει δεσμευτική ισχύ ακόμα και σε καταστάσεις που εφαρμόζουν το Κοινοτικό Δίκαιο. Περιλαμβάνει ένα μεγάλο εύρος ατομικών, κοινωνικών και πολιτικών δικαιωμάτων, όπως το δικαίωμα στη ζωή, την απαγόρευση των βασανιστηρίων και της απάνθρωπης ή εξευτελιστικής μεταχείρισης ή ποινής, την απαγόρευση της δουλείας και των καταναγκαστικών έργων, το δικαίωμα στην προσωπική ελευθερία και ασφάλεια, το δικαίωμα στη χρηστή απονομή δικαιοσύνης, την αρχή της μη επιβολής ποινής άνευ νόμου, το δικαίωμα σεβασμού της ιδιωτικής και οικογενειακής ζωής, την ελευθερία της σκέψης, συνείδησης και θρησκείας, την ελευθερία της έκφρασης, την ελευθερία του συνέρχεσθαι και συνεταιρίζεσθαι, το δικαίωμα σύναψης γάμου, την απαγόρευση των διακρίσεων κ.ά.

Τα Πρόσθετα Πρωτόκολλα εγγυώνται την προστασία της περιουσίας, το δικαίωμα στην εκπαίδευση, το δικαίωμα για ελεύθερες εκλογές (Πρωτόκολλο 1), την απαγόρευση της φυλάκισης για χρέη, την ελευθερία της κίνησης, την απαγόρευση της απέλασης των υπηκόων ενός κράτους και την απαγόρευση της συλλογικής απέλασης των αλλοδαπών (Πρωτόκολλο 4), την κατάργηση της θανατικής ποινής (Πρωτόκολλο 6 και Πρωτόκολλο 13, που εκτείνει την απαγόρευση και σε πολεμική περίοδο), το δικαίωμα έφεσης στην ποινική δίκη, το δικαίωμα αποζημίωσης για άδικη καταδίκη, την ισότητα μεταξύ των συζύγων (Πρωτόκολλο 7). Η απόλαυση αυτών των δικαιωμάτων πρέπει να διασφαλίζεται χωρίς διακρίσεις, σύμφωνα με το Άρθρο 14 και το Άρθρο 1 του Πρωτοκόλλου 12. Το Άρθρο 14 είναι πολύ σημαντικό, γιατί είναι το μόνο άρθρο το οποίο ως προς το περιεχόμενό του κηρύττει την αρχή της ισότητας, η οποία μολονότι, βασικό δικαίωμα του ανθρώπου, δεν αναφέρεται πουθενά αλλού στην Ευρωπαϊκή Σύμβαση Δικαιωμάτων του Ανθρώπου ούτε στο Πρώτο Πρόσθετο Πρωτόκολλο.⁹²

Η Ευρωπαϊκή Σύμβαση Δικαιωμάτων του Ανθρώπου αποτελεί το πρωταρχικό διεθνές νομικό εργαλείο για την προστασία των ανθρωπίνων δικαιωμάτων, το οποίο μπορεί να χρησιμοποιηθεί από τα άτομα με αναπηρία για την συμπληρωματική προστασία των δικαιωμάτων τους, μέσω προσφυγής στο Ευρωπαϊκό Δικαστήριο Δικαιωμάτων του Ανθρώπου στο Στρασβούργο. Ενώ η Ευρωπαϊκή Σύμβαση των Δικαιωμάτων του Ανθρώπου δεν περιλαμβάνει ειδική αναφορά στην αναπηρία, η εφαρμογή των αρχών που διακηρύττει συνεπάγεται και την ισότιμη μεταχείριση των ατόμων με αναπηρία.

Το κεφάλαιο αυτό θα επιχειρήσει να εξετάσει κάποια βασικά άρθρα της Ευρωπαϊκής Σύμβασης των Δικαιωμάτων του Ανθρώπου τα οποία έχουν αναπτυχθεί σε σχέση με τα άτομα με αναπηρία, καθώς και την εφαρμογή της διάταξης κατά των διακρίσεων που περιλαμβάνεται στο Άρθρο 14 και στο Άρθρο 1 του Πρωτοκόλλου 12, το οποίο τέθηκε σε ισχύ το 2005, καθώς και κάποια βασικά άρθρα της Ευρωπαϊκής Σύμβασης των Δικαιωμάτων του Ανθρώπου τα οποία έχουν αναπτυχθεί σε σχέση με τα άτομα με αναπηρία.

Ευρωπαϊκή Σύμβαση Δικαιωμάτων του Ανθρώπου

Άρθρο 3 – Απαγόρευση των βασανιστηρίων.

Ουδείς επιτρέπεται να υποβληθεί εις βασάνους ούτε εις ποινάς ή μεταχείρισην απανθρώπους ή εξευτελιστικάς.

Το Άρθρο αυτό προστατεύει μια από τις πιο θεμελιώδεις αξίες της δημοκρατικής κοινωνίας. Προκειμένου μια μεταχείριση να θεωρηθεί απάνθρωπη ή εξευτελιστική, πρέπει να αγγίζει ένα «ελάχιστο βαθμό σοβαρότητας».⁹³ Το αποτέλεσμα της θέσπισης ενός υψηλού ορίου, είναι ότι ασήμαντες αναφορές στο ΕΔΔΑ, ακόμη και δραστηριότητες που είναι ανεπιθύμητες ή παράνομες, δεν εμπίπτουν στην σφαίρα της απαγόρευσης αυτού του άρθρου, εκτός αν προκαλέσουν σοβαρές συνέπειες ή εξευτελισμό του θύματος. Σε κάθε υπόθεση ο καθορισμός του αν υπήρξε βασανιστήριο, απάνθρωπη ή εξευτελιστική συμπεριφορά πρέπει να γίνεται υπό το φως των πραγματικών περιστατικών της υπόθεσης, λαμβάνοντας υπόψη όλους τους παράγοντες, όπως τη διάρκεια της μεταχείρισης, τις φυσικές ή νοητικές συνέπειες στο θύμα, και το φύλο, ηλικία και κατάσταση της υγείας του θύματος.⁹⁴ Σε μια υπόθεση το Δικαστήριο έκρινε ότι η φύση και το περιεχόμενο της ποινής, καθώς και ο τρόπος και μέθοδος της πραγματοποίησης θα πρέπει να ληφθούν υπόψη για τον καθορισμό του αν μια ποινή συνιστά εξευτελιστική μεταχείριση.⁹⁵ Το όριο της σοβαρότητας που απαιτείται και η ανάγκη να ληφθεί υπόψη η φύση της πράξης καταδεικνύουν ότι η απαγόρευση του Άρθρου 3 δεν είναι στατική, αλλά πρέπει να ερμηνεύεται σε κάθε περίπτωση ξεχωριστά.

Σύμφωνα με το Δικαστήριο, η υπό το Άρθρο 3 ευθύνη του Κράτους μπορεί να τεκμηριωθεί από την αποτυχία του να παρέχει μέτρα με τα οποία διασφαλίζεται η προστασία από βασανιστήρια, απάνθρωπη ή εξευτελιστική συμπεριφορά. Αυτή η υποχρέωση υπάρχει ανεξάρτητα από το αν η μεταχείριση έγινε από κρατικούς ή ιδιωτικούς φορείς. Έτσι, σύμφωνα με το Δικαστήριο, αν ένα πρόσωπο αναφέρει ότι έχει υποστεί απάνθρωπη ή εξευτελιστική μεταχείριση από την αστυνομία ή άλλους κρατικούς φορείς κατά παραβίαση του Άρθρου 3, αυτή η διάταξη, σε συνδυασμό με το γενικότερο καθήκον του Κράτους υπό το Άρθρο 1 της Σύμβασης να διασφαλίσει σε όλους στην επικράτειά του τα δικαιώματα και τις ελευθερίες που προβλέπονται από τη Σύμβαση, απαιτεί την αποτελεσματική επίσημη έρευνα της υπόθεσης που θα είναι ικανή να οδηγήσει στην αναγνώριση και ποινή των υπευθύνων. Διαφορετικά, η γενική διάταξη της απαγόρευσης των βασανιστηρίων και της απάνθρωπης ή εξευτελιστικής συμπεριφοράς θα ήταν αναποτελεσματική στην πράξη και θα ήταν δυνατόν για κάποιους φορείς του Κράτους να προβούν σε κατάχρηση των δικαιωμάτων των ατόμων υπό τον έλεγχό τους με εμφανή ασυλία.⁹⁶

Στην υπόθεση *Price v. the United Kingdom*⁹⁷, μια γυναίκα με αναπηρία, που υπέφερε από rhotomelia εξαιτίας θαλιδομήδης, κρατήθηκε στο αστυνομικό τμήμα και στη φυλακή για επτά ημέρες εξαιτίας ασέβειας προς το δικαστήριο. Η προσφεύγουσα είχε σοβαρή αναπηρία και χρησιμοποιούσε αναπηρικό αμαξίδιο. Το Δικαστήριο έκρινε ότι, παρά την έλλειψη οποιασδήποτε «θετικής πρόθεσης για εξευτελισμό και ταπείνωσης της προσφεύγουσας», η κράτησή της σε συνθήκες όπου επικρατούσε επικίνδυνο ψύχος, δεν μπορούσε να κοιμηθεί γιατί το κρεβάτι της ήταν πολύ σκληρό ή μη προσβάσιμο, δεν μπορούσε να

93 Ireland v. United Kingdom, απόφαση της 18 Ιανουαρίου 1978, παρ. 162, και Tyrer v. United Kingdom, απόφαση της 25 Απριλίου 1978, παρ. 30.

94 Ireland v. United Kingdom, απόφαση της 18 Ιανουαρίου 1978, παρ. 162.

95 Tyrer v. United Kingdom, απόφαση της 25 Απριλίου 1978, παρ. 30.

96 Sevtop Veznedarodlu v. Turkey, απόφαση της 11 Απριλίου 2000, παρ. 32.

97 Price v. the United Kingdom, απόφαση της 10 Ιουλίου 2001.

ικανοποιήσει τις φυσικές της ανάγκες γιατί η τουαλέτα ήταν πιο ψηλά από το αναπηρικό της αμαξίδιο, και δεν μπορούσε να ικανοποιήσει βασικές ανάγκες υγιεινής χωρίς τη μέγιστη δυσκολία, συνιστούσαν εξευτελιστική μεταχείριση σύμφωνα με το Άρθρο 3 της Σύμβασης. Το Δικαστήριο διαπίστωσε ότι, ως άτομο με αναπηρία, χρειαζόταν να ληφθούν πρόσθετα μέτρα προσαρμογής στην αναπηρία της και πρόσθεσε ότι «η προσφεύγουσα διαφέρει από τους άλλους ανθρώπους σε τέτοιο βαθμό ώστε η όμοια αντιμετώπισή της με άλλους όχι μόνο συνιστά διάκριση αλλά και επιφέρει και παραβίαση του Άρθρου 3 της ΕΣΔΑ»

Σε άλλη υπόθεση⁹⁸, ο προσφεύγων, που είχε καταδικαστεί για απάτη και βία, ισχυρίστηκε ότι η φαρμακευτική αγωγή που του χορηγήθηκε συνιστούσε εξευτελιστική μεταχείριση. Σύμφωνα με τη διάγνωση έπασχε από νοητική ασθένεια, και του χορηγήθηκαν ακουσίως τροφή και νευροληπτικά φάρμακα, τον τοποθετήθηκαν σε απομόνωση και τον έδεσαν με χειροπέδες στο κρεβάτι του για πολλές εβδομάδες. Η Επιτροπή κατέληξε ότι είχε παραβιαστεί το Άρθρο 3 της Σύμβασης. Η απόφασή της βασίστηκε στο συμπέρασμα ότι η μεταχείριση του προσφεύγοντα εκτεινόταν πέρα του αναγκαίου μέτρου και της αναγκαίας χρονικής περιόδου για να εξυπηρετήσει τον σκοπό της.

Το Δικαστήριο επιβεβαίωσε ότι οι ψυχικά ασθενείς προστατεύονται από το Άρθρο 3, αλλά ότι «οι εφαρμοσμένοι κανόνες ιατρικής είναικαθοριστικοί σε τέτοιες περιστάσεις. Σαν γενικός κανόνας, ένα μέτρο που είναι θεραπευτικό δεν μπορεί να θεωρείται ως απάνθρωπο ή εξευτελιστικό». ⁹⁹ Αλλά το Δικαστήριο θα έπρεπε να πεισθεί για την ιατρική αναγκαιότητα οποιουδήποτε είδους αγωγής. Στην προκειμένη υπόθεση, το Δικαστήριο συμφώνησε με τη γνώμη της Επιτροπής για την παραβίαση του Άρθρου 3.

Σε διαφορετική υπόθεση ο προσφεύγων παραπονέθηκε για τις συνθήκες στην ψυχιατρική πτέρυγα της φυλακής όπου κρατείτο εν αναμονή της δίκης του λόγω επίθεσης στην πρώην σύζυγό του με ένα σφυρί. ¹⁰⁰ Η Επιτροπή για την Απαγόρευση των Βασανιστηρίων υπέβαλλε κριτικές αναφορές για την ψυχιατρική και θεραπευτική φροντίδα που ήταν διαθέσιμη στην ψυχιατρική πτέρυγα της φυλακής, αλλά δεν τις χαρακτήρισε ως εξευτελιστικές. Το Δικαστήριο έκανε δεκτό ότι παρατεταμένοι περίοδοι παραμονής στην ψυχιατρική πτέρυγα θα είχαν τον κίνδυνο χειροτέρευσης της ψυχικής υγείας ενός ατόμου. Ωστόσο, δεν υπήρξε πειστική απόδειξη για το Δικαστήριο ότι η ψυχική υγεία του προσφεύγοντα είχε τεθεί σε κίνδυνο ή ότι ο ίδιος είχε υποστεί απάνθρωπη ή εξευτελιστική μεταχείριση.

Σε άλλη υπόθεση ¹⁰¹ το Δικαστήριο υιοθέτησε μια ιδιαίτερα έντονη άποψη για τις ανάγκες ενός κρατουμένου ο οποίος υπέφερε από ψυχική ασθένεια που περιλάμβανε τον κίνδυνο αυτοκτονίας. Ο κρατούμενος βρέθηκε κρεμασμένος στο κελί του τη δεύτερη μέρα απομόνωσης, και η μητέρα του ισχυρίστηκε ότι παραβιάστηκε το Άρθρο 3. Ένας συνδυασμός ελλειπών ιατρικών γνωματεύσεων, έλλειψη αποτελεσματικής προστασίας της υγείας του κρατουμένου ενώ ήταν γνωστές οι αυτοκτονικές του τάσεις, και η τοποθέτησή του σε επτάμερη απομόνωση σε κελί τιμωρίας και μια συμπληρωματική ποινή 28 ημερών συνιστούσαν απάνθρωπη και εξευτελιστική μεταχείριση.

Περισσότερο από οποιοδήποτε άλλο άρθρο, αυτό το άρθρο κατέδειξε πώς ένα μεγάλο εύρος καταστάσεων μπορεί να εμπίπτει στην απαγόρευση του Άρθρου 3. Οι μηχανισμοί αναφορών της Ευρωπαϊκής Σύμβασης για την Απαγόρευση των Βασανιστηρίων αποτελούν ένα χρήσιμο εξωδικαστικό εργαλείο που συμπληρώνει το Άρθρο 3, και αναφορές βάσει αυτής της Σύμβασης παρέχουν αποδείξεις

98 Herczegfalvy v. Austria, απόφαση της 24 Σεπτεμβρίου 1992.

99 Παράγραφος 82 της ανωτέρω απόφασης.

100 Aerts v. Belgium, απόφαση της 30 Ιουλίου 1998.

101 Keenan v. United Kingdom, απόφαση της 3 Απριλίου 2001, παρ. 108-115.

στις οποίες το Δικαστήριο στηρίζεται για τις αποφάσεις του σχετικά με προσφυγές για βασανιστήρια, απάνθρωπη ή εξευτελιστική μεταχείριση.

Άρθρο 5 – Δικαίωμα στην ελευθερία και την ασφάλεια

1. Παν πρόσωπον έχει δικαίωμα εις την ελευθερίαν και την ασφάλειαν. Ουδείς επιτρέπεται να στερηθεί της ελευθερίας του ειμή εις τας ακόλουθως περιπτώσεις και συμφώνως προς την νόμιμον διαδικασίαν:

α) αν κρατήται κανονικώς κατόπιν καταδίκης υπό αρμοδίου δικαστηρίου.

β) εάν υπεβλήθη εις κανονικὴν σύλληψιν ἢ κράτησιν λόγω ανυποταγῆς εις νόμιμον διαταγήν δικαστηρίου, ἢ εις ἐγγύησιν ἐκτελέσεως υποχρεώσεως ὀριζομένης υπό του νόμου.

γ) εάν συνελήφθη και κρατήται ὅπως ὀδηγηθεῖ ἐνώπιον της ἀρμοδίας δικαστικῆς ἀρχῆς εις την περίπτωσιν εὐλόγου ὑπονοίας ὅτι διέπραξεν ἀδίκημα, ἢ ὑπάρχουν λογικά δεδομένα προς παραδοχήν της ἀνάγκης ὅπως οὗτος ἐμποδισθεῖ ἀπὸ του να διαπράξει ἀδίκημα ἢ δραπετεύσει μετὰ την διάπραξιν τούτου.

δ) εάν πρόκειται περί νομίμου κρατήσεως ἀνηλίκου, ἀποφασισθείσης δια την ἐπιτήρησιν της ἀνατροφῆς του, ἢ την νόμιμον κράτησίν του ἵνα παραπεμφθεῖ ἐνώπιον της ἀρμοδίας ἀρχῆς.

ε) εάν πρόκειται περί νομίμου κρατήσεως ἀτόμων δυναμένων να μεταδώσωσι μεταδοτικὴν ἀσθένειαν, φρενοβλαβούς, ἀλκοολικοῦ, τοξικομανοῦς ἢ ἀλήτου.

στ) εάν πρόκειται περί νομίμου συλλήψεως ἢ κρατήσεως ἀτόμου ἐπὶ σκοπῷ ὅπως ἐμποδισθεῖ ἀπὸ του να εἰσέλθῃ παρανόμως ἐν τη χώρα, ἢ ἐναντίον του ὁποίου ἐκκρεμεί διαδικασία ἀπελάσεως ἢ ἐκδόσεως.

2. Παν συλληφθέν πρόσωπο δέον να πληροφορεῖται κατὰ το δυνατόν συντομότερον και εις γλώσσαν την ὁποίαν ἐννοεῖ, τους λόγους της συλλήψεώς του ὡς και πάσαν διατυπωμένην ἐναντίον του κατηγορίαν.

3. Παν πρόσωπον συλληφθέν ἢ κρατηθέν, υπό τας προβλεπομένας ἐν παραγράφῳ 1γ του παρόντος ἀρθρου συνθήκας ὀφείλει να παραπεμφθεῖ συντόμως ἐνώπιον δικαστοῦ ἢ ἐτέρου δικαστικοῦ λειτουργοῦ νομίμως ἐντεταλμένου ὅπως ἐκτελεῖ δικαστικά καθήκοντα, ἔχει δε το δικαίωμα να δικασθεῖ ἐντὸς λογικῆς προθεσμίας ἢ ἀπολυθεῖ κατὰ την διαδικασίαν. Ἡ ἀπόλυσις δύναται να ἐξαρτηθεῖ ἀπὸ ἐγγύησιν ἐξασφαλίζουσα την παράστασιν του ἐνδιαφερομένου εις την δικάσιμον.

4. Παν πρόσωπον στερούμενο της ελευθερίας του συνεπεία συλλήψεως ἢ κρατήσεως ἔχει δικαίωμα προσφυγῆς ἐνώπιον δικαστηρίου, ἵνα τούτο ἀποφασίσῃ ἐντὸς βραχείας προθεσμίας ἐπὶ του νομίμου της κρατήσεώς του και διατάξῃ την ἀπόλυσίν του ἐν περιπτώσει παρανόμου κρατήσεως.

5. Παν πρόσωπον θύμα συλλήψεως ἢ κρατήσεως υπό συνθήκας ἀντιθέτους προς τας ἀνωτέρω διατάξεις, ἔχει δικαίωμα ἐπανορθώσεως.

Ο σκοπός του Άρθρου 5 είναι να εγγυηθεί την ελευθερία και την ασφάλεια, και ιδιαίτερα να προσφέρει εγγυήσεις κατά της παράνομης σύλληψης ή κράτησης. Για να πετύχει αυτό το σκοπό αποκλείει οποιαδήποτε μορφή σύλληψης ή κράτησης χωρίς προηγούμενο σύννομο διοικητικό και δικαστικό έλεγχο, παραθέτει δε με λεπτομέρεια στην παράγραφο 1, τις αποκλειστικές συνθήκες υπό τις οποίες ένα άτομο μπορεί να στερηθεί την ελευθερία του, και παρέχει, στις παραγράφους 2 μέχρι 5, ορισμένα δικαιώματα στα άτομα που είναι υπό κράτηση.

Στην περίπτωση ε΄ της παραγράφου 1 υπάρχει ειδική αναφορά στην κράτηση «φρενοβλαβών» ατόμων.

Η τακτική που υιοθετήθηκε από το Δικαστήριο για να παρέχει προστασία στα άτομα που κρατούνται λόγω της πνευματικής ή ψυχικής τους ασθένειας, είναι να εισάγει κάποια κριτήρια, τα οποία πρέπει να ικανοποιούνται:¹⁰² πρώτον, η ύπαρξη φρενοβλάβειας πρέπει να καθοριστεί από αντικειμενική ιατρική γνωμάτευση. Δεύτερον, η φρενοβλάβεια πρέπει να καταλήγει σε μια κατάσταση όπου η κράτηση του ασθενούς να είναι απαραίτητη για την προστασία του ίδιου ή τρίτων ατόμων, και τρίτον, η κράτηση πρέπει να είναι δικαιολογημένη σε συνεχή βάση.

Σε άλλη περίπτωση¹⁰³ το Δικαστήριο έκρινε ότι υπήρξε παραβίαση του Άρθρου 5 λόγω του γεγονότος ότι ο προσφεύγων, που είχε ιστορικό επιθετικής συμπεριφοράς, είχε κρατηθεί σε ψυχιατρικό νοσοκομείο για περίοδο είκοσι ημερών με διαταγή εισαγγελία χωρίς οποιαδήποτε ιατρική βεβαίωση ότι έπασχε από φρενοβλάβεια. Παρόλο που το Δικαστήριο παρατήρησε ότι σε μια επείγουσα περίπτωση η άμεση κράτηση του ατόμου θεωρείτο απαραίτητη για λόγους ασφαλείας, και μπορούσε να γίνει δεκτό υπό το Άρθρο 5 παρ. 1 να συλληφθεί πρώτα ο ασθενής και αμέσως μετά να προσαχθούν ιατρικές γνωματεύσεις, στη συγκεκριμένη περίπτωση δεν υπήρχε ένδειξη κινδύνου και καμία ψυχιατρική εξέταση δεν έλαβε χώρα καθ' όλη τη διάρκεια της κράτησής του.

Είναι σωστό να λεχθεί ότι, ακριβώς λόγω της αναγκαιότητας για γνωματεύσεις ειδικών και την σχεδόν ανικανότητα του Δικαστηρίου να εκτιμήσει ιατρικές γνωματεύσεις, η απαίτηση για σύννομη διαδικασία είναι εξαιρετικά σημαντική σε σχέση με την κράτηση φρενοβλαβών ατόμων. Στην περίπτωση Varbanov το Δικαστήριο, εκτός από το ότι έκρινε την κράτηση του προσφεύγοντος ως παράνομη λόγω έλλειψης ιατρικής γνωμάτευσης, βρήκε και έναν ακόμη λόγο παραβίασης στο ότι, την περίοδο που έγινε η σύλληψη, το Βουλγαρικό δίκαιο δεν περιείχε καμία διάταξη που να δίνει το δικαίωμα σε έναν εισαγγελέα να διατάξει υποχρεωτική κράτηση για το σκοπό ιατρικής γνωμάτευσης και αξιολόγησης. Υπήρχε μια διάταξη του Υπουργείου Υγείας, που ανέφερε ότι οι εισαγγελείς είχαν τέτοια δικαιώματα, αλλά αυτή δεν είχε την αναγκαία σαφήνεια ώστε να πληρεί τις προϋποθέσεις του «σύννομου» σύμφωνα με την Σύμβαση.

Σε άλλες υποθέσεις θεωρήθηκε ότι υπήρξε παραβίαση του Άρθρου 5 όταν το εθνικό δίκαιο ήταν επαρκώς ευκρινές και κατανοητό, αλλά απλά δεν είχε τηρηθεί, γεγονός το οποίο είχε σαν αποτέλεσμα ότι η στέρηση της ελευθερίας του προσφεύγοντος ήταν παράνομη σύμφωνα με την Σύμβαση. Έτσι, το Δικαστήριο έκρινε ότι η απουσία ακροαματικής διαδικασίας¹⁰⁴ που ήταν απαραίτητη σύμφωνα με το νόμο, ή η απουσία του δικαστικού γραμματέα¹⁰⁵ (το καθήκον του οποίου ήταν η καταγραφή των πρακτικών της δίκης) στην ακροαματική διαδικασία οδηγούσε στο παράνομο της κράτησης του προσφεύγοντος κατά τη Σύμβαση.

Οι συνέπειες του Άρθρου 5 για τον ψυχικά ασθενή είναι ότι η περίπτωση ε' της παραγράφου 1 δεν παρέχει την νομική βάση για αμφισβήτηση των συνθηκών κράτησης ή της αγωγής που προσφέρεται σε ένα άτομο που κρατείται ως φρενοβλαβής¹⁰⁶, παρόλο που τέτοια θέματα μπορούν να τεθούν υπό τα Άρθρα 3 ή 8 της Σύμβασης. Ωστόσο, το Δικαστήριο ξεκαθάρισε ότι πρέπει να υπάρχει κάποια σχέση μεταξύ της αιτίας της κράτησης βάσει του Άρθρου 5 παρ. 1 και του μέρους και των συνθηκών κράτησης. Επομένως, εάν ένα άτομο κρατείται λόγω ψυχικής ή πνευματικής νόσου, πρέπει να κρατείται σε νοσοκομείο ή κλινική, και όχι σε φυλακή όπου η θεραπευτική αγωγή που χρειάζεται δεν είναι διαθέσιμη.¹⁰⁷

102 Winterwerp v. Netherlands, απόφαση της 24 Οκτωβρίου 1979.

103 Varbanov v. Bulgaria, απόφαση της 5 Οκτωβρίου 2000.

104 Van der Leer v. Netherlands, απόφαση της 21 Φεβρουαρίου 1990.

105 Wassink v. Netherlands, απόφαση της 27 Σεπτεμβρίου 1990.

106 Ashingdane v. United Kingdom, απόφαση της 28 Μαΐου 1985.

107 Aerts v. Belgium, απόφαση της 30 Ιουλίου 1998.

Τα άτομα που κρατούνται ως ψυχικά ασθενείς συνήθως κρατούνται για αόριστη περίοδο, παρόλο που έχουν δικαίωμα για επανεξέταση της απόφασης σε περιοδική βάση. Η παράγραφος 4 του Άρθρου 5 έχει επομένως εξαιρετική σημασία για τους ψυχικά ασθενείς, γιατί συναντάται συχνά η περίπτωση να είναι αρχικά δικαιολογημένη η κράτηση σε νοσοκομείο, αλλά η ανάγκη για συνεχιζόμενη κράτηση να είναι αμφισβητούμενη.

Σύμφωνα με την παράγραφο αυτή, το δικαίωμα για δικαστικό έλεγχο υπάρχει σε όλα τα είδη σύλληψης και κράτησης. Κατά το Δικαστήριο¹⁰⁸, το άρθρο 5 παρ. 4 δεν ενσωματώνει δικαίωμα για δικαστικό έλεγχο τέτοιου είδους που να παρέχει τη δικαιοδοσία στο δικαστήριο να εξετάζει όλους τους τομείς της υπόθεσης και να υποκαθιστά τη δικαιοδοσία άλλης αποφασίζουσας Αρχής. Ο έλεγχος θα πρέπει, ωστόσο, να είναι αρκετά ευρύς ώστε να καλύπτει αυτές τους όρους που είναι απαραίτητοι για τη «σύννομη» κράτηση του ατόμου σύμφωνα με το Άρθρο 5 παρ. 1.

Το δικαστήριο στο οποίο το άτομο που κρατείται πρέπει να έχει πρόσβαση βάσει του Άρθρου 5 παρ. 4, δεν χρειάζεται να είναι δικαστήριο με τη στενή έννοια του όρου.¹⁰⁹ Πρέπει, ωστόσο, να είναι ένας φορέας δικαστικού χαρακτήρα που να παρέχει κάποιες διαδικαστικές εγγυήσεις.¹¹⁰ Πρέπει επίσης να είναι ανεξάρτητο από τα συμβαλλόμενα μέρη της υπόθεσης¹¹¹ και να έχει τη δικαιοδοσία να διατάξει την απελευθέρωση του κρατουμένου αν συμπεράνει ότι η κράτηση είναι παράνομη – μια απλή δικαιοδοσία παροχής συστάσεως δεν είναι επαρκής.¹¹²

Σχετικά με τις διαδικαστικές προϋποθέσεις, το Άρθρο 5 παρ. 4 δεν απαιτεί πάντα τις ίδιες εγγυήσεις - η ακολουθούμενη διαδικασία μπορεί να διαφέρει ανάλογα με τη φύση της κράτησης υπό επανεξέταση και τα σχετικά θέματα που τίθενται υπόψη του δικαστηρίου ή ανάλογης Αρχής.¹¹³ Ωστόσο, μια προφορική ακροαματική διαδικασία με νομική εκπροσώπηση είναι πάντοτε απαραίτητη σε υποθέσεις όπου η συνεχιζόμενη νομιμότητα της κράτησης εξαρτάται από μια αξιολόγηση του χαρακτήρα του αιτούντος ή της πνευματικής του κατάστασης.¹¹⁴ Σε άλλη υπόθεση¹¹⁵ το Δικαστήριο έκρινε ότι η μη έγκαιρη διάθεση στον δικηγόρο του προσφεύγοντος των σχετικών εγγράφων απέκλειε τη δυνατότητα αποτελεσματικής αντίκρουσης των ισχυρισμών που αποτελούσαν τη βάση για την απόφαση κράτησης, οδηγώντας σε παραβίαση του Άρθρου 5 παρ. 4.

Επίσης, το Άρθρο 5 παρ. 4 ορίζει ότι η νομιμότητα της κράτησης πρέπει να αποφασιστεί «εντός βραχείας προθεσμίας.» Υπάρχουν δύο θέματα σε αυτή την απαίτηση: πρώτον, ότι η δυνατότητα για δικαστική προσφυγή πρέπει να παρασχεθεί σε εύλογο χρονικό διάστημα μετά την σύλληψη, και δεύτερον, ότι η διαδικασία προσφυγής πρέπει να πραγματοποιηθεί με τη δέουσα προσοχή. Σε κάθε υπόθεση, το ερώτημα αν η δικαστική προσφυγή ολοκληρώθηκε εντός ευλόγου προθεσμίας εξαρτάται από όλες τις περιστάσεις. Μεγαλύτερα χρονικά διαστήματα μπορεί να γίνονται δεκτά σε πολύπλοκες υποθέσεις - όπου, παραδείγματος χάριν, είναι απαραίτητο να παρασχεθούν ιατρικές γνωματεύσεις σχετικά με έναν κρατούμενο που είναι ψυχικά ασθενής – αλλά, δεδομένου της σημασίας του δικαιώματος στην ελευθερία, υπάρχει παρ' όλα αυτά μια πιεστική υποχρέωση για τις αρχές να διεκπεραιώσουν εν ευθέτω

108 E v. Norway, απόφαση της 29 Αυγούστου 1990.

109 Weeks v. United Kingdom, απόφαση της 2 Μαρτίου 1987, παρ. 61.

110 De Wilde, Ooms and Versyp v. Belgium, απόφαση της 18 Ιουνίου 1971.

111 Neumeister v. Austria, απόφαση της 27 Ιουνίου 1968.

112 Curley v. United Kingdom, απόφαση της 28 Μαρτίου 2000.

113 Niedbala v. Poland, απόφαση της 4 Ιουλίου 2000, παρ. 66.

114 Assenov v. Bulgaria, απόφαση της 28 Οκτωβρίου 1998, Niedbala v. Poland, απόφαση της 4 Ιουλίου 2000, Grauzlys v. Lithuania, απόφαση της 10 Οκτωβρίου 2000, Wloch v. Poland, απόφαση της 19 Οκτωβρίου 2000.

115 Lamy v. Belgium, απόφαση της 30 Μαρτίου 1989.

χρόνω τέτοιες προσφυγές. Σε μια υπόθεση ¹¹⁶, για παράδειγμα, το γεγονός ότι το δικαστήριο, κατά την εξέταση της αίτησης αποφυλάκισης με εγγύηση, χρειάστηκε έξι εβδομάδες για να λάβει μια γνωμάτευση από έναν καρδιολόγο και έναν επιπλέον μήνα για γνωμάτευση από νευρολόγο και ψυχίατρο, ήταν απόδειξη της έλλειψης της δέουσας προσοχής και είχε σαν αποτέλεσμα την παραβίαση του Άρθρου 5 παρ. 4.

Σε ορισμένες περιπτώσεις, η εξέταση που γίνεται από το δικαστήριο το οποίο δίνει πρώτο την εντολή για κράτηση είναι επαρκής για τους σκοπούς του Άρθρου 5 παρ. 4, όταν, για παράδειγμα, ένα άτομο καταδικάζεται για παραβίαση άρθρων του Ποινικού Κώδικα και φυλακίζεται για συγκεκριμένο χρονικό διάστημα. Όπου, όμως, η δικαιολόγηση μιας παρατεταμένης περιόδου κράτησης πιθανόν να μεταβάλλεται με την πάροδο του χρόνου, ο κρατούμενος έχει το δικαίωμα, σύμφωνα με το άρθρο αυτό της Σύμβασης, να κάνει αίτηση για δικαστική επανεξέταση της νομιμότητας της κράτησης σε τακτά χρονικά διαστήματα. Αυτή η προϋπόθεση πρώτα εισήχθη σε υποθέσεις αόριστης κράτησης σύμφωνα με σχετικούς νόμους για ψυχικά ασθενείς, αλλά έχει επεκταθεί σε υποθέσεις όπου η συνεχιζόμενη κράτηση δικαιολογείται από το γεγονός ότι το άτομο είναι επικίνδυνο με την ευρεία έννοια. ¹¹⁷

Άρθρο 8. Δικαίωμα σεβασμού της ιδιωτικής και οικογενειακής ζωής

1. Παν πρόσωπον δικαιούται εις τον σεβασμόν της ιδιωτικής και οικογενειακής ζωής του, της κατοικίας του και της αλληλογραφίας του.
2. Δεν επιτρέπεται να υπάρξει επέμβασις δημοσίας αρχής εν τη ασκήσει του δικαιώματος τούτου, εκτός εάν η επέμβασις αύτη προβλέπεται υπό του νόμου και αποτελεί μέτρον το οποίον, εις μίαν δημοκρατικήν κοινωνίαν, είναι αναγκαίο δια την εθνικήν ασφάλειαν, την δημοσίαν ασφάλειαν, την οικονομικήν ευημερίαν της χώρας, την προάσπισιν της τάξεως και την πρόληψιν ποινικών παραβάσεων, την προστασίαν της υγείας ή της ηθικής, ή την προστασίαν των δικαιωμάτων και ελευθεριών άλλων.

Το Άρθρο 8 είναι μια από τις πιο ευρείες διατάξεις της Σύμβασης. Παρόλο που υπάρχει πλούσια νομολογία βάσει αυτού του άρθρου και έχει αναπτυχθεί ιδιαίτερα ο ορισμός της ιδιωτικής ζωής, υπάρχουν ακόμη πολλές δυνατότητες διερεύνησης των δικαιωμάτων που προστατεύονται από αυτό. Το άρθρο αυτό απαγορεύει την παράνομη ανάμιξη του Κράτους στην ιδιωτική και οικογενειακή ζωή, την οικία και την αλληλογραφία.

Ωστόσο, η παραβίαση της ιδιωτικής ζωής δεν γίνεται μόνο από κρατικές αρχές, αλλά και από άλλους φορείς, όπως τον Τύπο και άλλα ΜΜΕ, ή ιδιωτικές τράπεζες συλλογής προσωπικών δεδομένων. Δεν είναι ακόμη ξεκάθαρο κατά πόσο οι δραστηριότητες τέτοιων φορέων μπορούν να αμφισβητηθούν υπό το άρθρο αυτό της Σύμβασης, παρόλο που η υπάρχουσα νομολογία υπονοεί ότι λίγες δραστηριότητες θα ξεφύγουν από τον έλεγχο του Άρθρου 8. ¹¹⁸ Αυτό που είναι προφανές είναι ότι το άρθρο αυτό δεν απαιτεί απλώς από το Κράτος να απέχει από ανάμιξη στα προστατευόμενα δικαιώματα – υπάρχει ένα θετικό στοιχείο στην προστασία που απαιτείται, το οποίο προϋποθέτει την ύπαρξη κανόνων στο εθνικό δίκαιο

116 Baranowski v. Poland, απόφαση της 28 Μαρτίου 2000.

117 De Jong, Baljet and Van der Brink v. Netherlands, απόφαση της 22 Μαΐου 1984 και Bezicheri v. Italy, απόφαση της 25 Οκτωβρίου 1989.

118 Clapham A., *Human Rights in the Private Sphere*, Oxford, 1993, σελ. 211-222.

που προστατεύουν τα βασικά χαρακτηριστικά της οικογενειακής και ιδιωτικής ζωής, καθώς και την οικία και την αλληλογραφία.

Σε μια υπόθεση¹¹⁹ το Δικαστήριο εξέτασε μια προσφυγή που έγινε εκ μέρους μιας κοπέλας με νοητική αναπηρία ηλικίας 16 ετών, που έπεσε θύμα βιασμού ενώ βρισκόταν σε ένα ιδιωτικό ίδρυμα για άτομα με αναπηρία. Ο νόμος στην Ολλανδία δεν έκανε δεκτή μια προσφυγή εκτός αν την υπέβαλε το ίδιο το θύμα. Εάν το θύμα δεν είχε τέτοια δυνατότητα, το ποινικό δίκαιο δεν μπορούσε να εξετάσει το ποινικό παράπτωμα. Τέτοιος περιορισμός δεν υπήρχε για αστικές υποθέσεις. Η οικογένεια του θύματος ισχυρίστηκε ότι αυτός ο περιορισμός παραβίαζε το δικαίωμα σεβασμού της ιδιωτικής ζωής της κόρης τους, και δεν υπήρχε αμφισβήτηση σχετικά με την εφαρμογή του Άρθρου 8, καθώς ο ορισμός της ιδιωτικής ζωής καλύπτει τη σωματική και ηθική ακεραιότητα του ατόμου, συμπεριλαμβανομένου της σεξουαλικής του ζωής.¹²⁰ Η απουσία προστασίας από το ποινικό δίκαιο σε μια τόσο σοβαρή υπόθεση κρίθηκε ότι παραβίαζε το Άρθρο 8 της Σύμβασης.

Σε άλλη υπόθεση¹²¹ το Δικαστήριο έκρινε ότι η εκτέλεση του μέτρου της απέλασης από τη χώρα κατά ενός Αλγερινού υπηκόου που ήταν εκ γενετής κωφός, που είχε περάσει όλη του τη ζωή στη Γαλλία με τους γονείς του και τα οκτώ αδέρφια του, που ήταν αγράμματος και δεν γνώριζε την νοηματική γλώσσα, αλλά είχε καταδικαστεί για ομαδικό βιασμό, θα ήταν δυσανάλογα αυστηρή σε σχέση με τις ειδικότερες συνθήκες της συγκεκριμένης περίπτωσης. Αλλά σε άλλη υπόθεση¹²², που αφορούσε ένα άτομο με πνευματική αναπηρία το οποίο ισχυριζόταν ότι η απέλασή του θα οδηγούσε νομοτελειακά στην απώλεια της θεραπείας που δεχόταν βάσει του δημόσιου συστήματος υγείας του Ηνωμένου Βασιλείου, με σοβαρές συνέπειες για την πνευματική του υγεία, το Δικαστήριο θεώρησε πως δεν υπήρξε παραβίαση του Άρθρου 8. Το Δικαστήριο δέχτηκε πως η πνευματική υγεία αποτελεί στοιχείο της ιδιωτικής ζωής, αλλά κατέληξε στο συμπέρασμα ότι ο κίνδυνος βλάβης της υγείας του προσφεύγοντος λόγω της απέλασής του βασιζόταν κυρίως σε υποθετικούς παράγοντες, και δεν είχε βεβαιωθεί ότι η πνευματική του ακεραιότητα θα επηρεαζόταν σε βαθμό που να εμπίπτει στο Άρθρο 8.

Μια πολύ γνωστή υπόθεση αφορούσε την αδυναμία ενός ατόμου με αναπηρία να έχει πρόσβαση σε μια ιδιωτική παραλία¹²³ ενώ ήταν σε διακοπές, λόγω της αποτυχίας του Κράτους να παρέχει πρόσβαση σε αναπηρικά αμαξίδια εξαιτίας της μη εφαρμογής της υπάρχουσας νομοθεσίας. Το Δικαστήριο επιβεβαίωσε ότι η προσωπική ανάπτυξη και η δυνατότητα αλληλεπίδρασης με άλλους είναι κρίσιμη πτυχή του δικαιώματος στην ιδιωτική ζωή, αλλά στη συγκεκριμένη περίπτωση έκρινε ότι δεν αποδείχτηκε άμεση σχέση μεταξύ της επίλυσης του προβλήματος και της ιδιωτικής ζωής του προσφεύγοντος, για να υπάρξει παραβίαση του Άρθρου 8. Εάν ο προσφεύγων δεν είχε δικαίωμα πρόσβασης στην εργασία του, αυτό δεν θα ήταν τόσο ευρύ αλλά θα ήταν επαρκώς στενά συνδεδεμένο με την ιδιωτική του ζωή ώστε να εφαρμοστεί το συγκεκριμένο άρθρο. Παρόμοια απόφαση αφορούσε απροσπέλαστα σε αναπηρικά αμαξίδια δημόσια κτίρια.¹²⁴ Παρά το γεγονός ότι η καταγγελία για μη προσβασιμότητα παρουσιάζει πιο στενή σχέση με την καθημερινή ζωή του προσφεύγοντος από ότι στην προηγούμενη υπόθεση¹²⁵, το Δικαστήριο έκρινε ότι ο προσφεύγων απέτυχε να αποδείξει την ύπαρξη της ειδικής σχέσης μεταξύ των απροσπέλαστων κτιρίων και των ειδικών αναγκών με την ιδιωτική ζωή, και έτσι δεν θεώρησε ότι υπήρξε παραβίαση του Άρθρου 8 της Σύμβασης.

119 X and Y v. Netherlands, απόφαση της 26 Μαρτίου 1985.

120 Παράγραφος 22 της απόφασης.

121 Nasri v. France, απόφαση της 13 Ιουλίου 1995.

122 Bensaid v. United Kingdom, απόφαση της 6 Φεβρουαρίου 2001, παρ. 46-49.

123 Botta v. Italy, απόφαση της 24 Φεβρουαρίου 1998.

124 Zehnalova and Zehnal v. Czech Republic, απόφαση της 14 Μαΐου 2002.

125 ΕΣΑμεΑ, Ακτιβιστές και Συνήγοροι των Δικαιωμάτων των Ατόμων με Αναπηρία, Εγχειρίδιο, Σεπτέμβριος 2005, σελ. 95.

Το Άρθρο 8 είναι ένα εξαιρετικά ισχυρό εργαλείο, σε συνδυασμό με το Άρθρο 14, για τον ισχυρισμό διακριτικής συμπεριφοράς σε περιπτώσεις ατόμων με αναπηρία.

Άρθρο 14 - Απαγόρευση των διακρίσεων.

Η χρήση των αναγνωριζομένων εν τη παρούση Συμβάσει δικαιωμάτων και ελευθεριών δέον να εξασφαλισθεί ασχέτως διακρίσεως φύλου, φυλής, χρώματος, γλώσσας, θρησκείας, πολιτικών ή άλλων πεποιθήσεων, εθνικής ή κοινωνικής προελεύσεως, συμμετοχής εις εθνικήν μειονότητα, περιουσίας, γεννήσεως ή άλλης καταστάσεως.

Η προστασία κατά των διακρίσεων που προβλέπεται για την απόλαυση των δικαιωμάτων και των ελευθεριών της ΕΣΔΑ και την οποία το Άρθρο 1 του Πρόσθετου Πρωτοκόλλου Νο. 12 εκτείνει πέρα της σφαίρας της ΕΣΔΑ, στα κράτη που έχουν κυρώσει και το Πρόσθετο Πρωτόκολλο, εκτός του ότι περιέχει μία μη περιοριστική αναφορά στις απαγορευμένες αιτίες διακρίσεων¹²⁶, απαγορεύει, και στις δύο διατάξεις, την άμεση και την έμμεση διάκριση, τόσο με την αυτοτελή έννοια της διακριτικής συμπεριφοράς, όσο και με την πρόβλεψη των εύλογων προσαρμογών .

Το Άρθρο 14 της ΕΣΔΑ δεν παρέχει αυτοτελή προστασία από τις διακρίσεις, καθώς δεν απαγορεύει αυτές καθεαυτές τις διακρίσεις, αλλά μόνο «στην απόλαυση των δικαιωμάτων και ελευθεριών που προβλέπονται από τη Σύμβαση». Μπορεί να χρησιμοποιηθεί μόνο σε συνδυασμό με άλλη διάταξη της ΕΣΔΑ ή κάποιου από τα Πρόσθετα Πρωτόκολλα. Αυτό δεν σημαίνει ότι το Άρθρο 14 δεν μπορεί να εκπληρώσει κάποιον αυτόνομο σκοπό στο σύστημα της ΕΣΔΑ. Αντιθέτως, συμπληρώνει όλες τις άλλες διατάξεις με το να προσθέτει την απαίτηση να εφαρμόζονται χωρίς διακρίσεις. Σύμφωνα με το Ευρωπαϊκό Δικαστήριο Δικαιωμάτων του Ανθρώπου (ΕΔΔΑ), «το Άρθρο 14 δεν έχει ανεξάρτητη ύπαρξη καθώς είναι αποτελεσματικό μόνο σε σχέση με την απόλαυση των δικαιωμάτων και ελευθεριών που προστατεύονται από τη Σύμβαση. Παρόλο που η εφαρμογή του Άρθρου 14 δεν προϋποθέτει παραβίαση αυτών των διατάξεων – και ως αυτό το σημείο είναι αυτόνομο – δεν μπορεί να εφαρμοστεί εκτός αν τα γεγονότα της υπόθεσης εμπίπτουν σε κάποια από τις διατάξεις της Σύμβασης.»¹²⁷ Επομένως, εκτός αν μια πιθανή άνιση συμπεριφορά λαμβάνει χώρα σε σχέση με την απόλαυση ενός δικαιώματος που προστατεύεται από την ΕΣΔΑ, ή βασίζεται στην εξάσκηση ενός δικαιώματος που προστατεύεται από την ΕΣΔΑ (για παράδειγμα, ελευθερία της θρησκείας ή ελευθερία επιλογής του γενετήσιου προσανατολισμού), το Άρθρο 14 δεν θα εφαρμόζεται. Ως αποτέλεσμα, ένας αριθμός υποθέσεων άνισης συμπεριφοράς σε σχέση με την πρόσβαση στην εργασία δεν θα θεωρείται ότι εμπίπτει στην εφαρμογή του Άρθρου 14 της ΕΣΔΑ.¹²⁸

126 Engel and Others v. the Netherlands, απόφαση της 8 Ιουνίου 1976, παρ. 72. Η Επεξηγηματική Αναφορά στο Συμπληρωματικό Πρωτόκολλο Νο. 12 αναφέρει στην παρ. 20 ότι “expressly including certain additional non-discrimination grounds (for example, physical or mental disability, sexual orientation or age) [appeared to the drafters of the Protocol as] unnecessary from a legal point of view since the list of non discrimination grounds in not exhaustive, and because inclusion of any particular additional ground might give rise to unwarranted a contrario interpretations as regards discrimination based on grounds not so included”.

127 Αυτή η επεξήγηση συναντάται πολύ συχνά στη νομολογία του ΕΔΔΑ, π.χ. Abdulaziz, Cabales and Balkandali v. the United Kingdom, απόφαση της 28 Μαΐου 1985, παρ. 71, Inze v. Austria, απόφαση της 28 Οκτωβρίου 1987, παρ. 36, Haas v. the Netherlands, απόφαση της 13 Ιανουαρίου 2004, παρ. 41.

128 Σε εξαιρετικές υποθέσεις όπου επιβάλλονται υπέρμετρες απαγορεύσεις, η μη δυνατότητα του ατόμου να έχει πρόσβαση σε κάποια επαγγέλματα μπορεί να θεωρηθεί ανάμιξη στο δικαίωμα σεβασμού της ιδιωτικής ζωής, π.χ. Sidabras and Dziaus v. Lithuania, απόφαση της 27 Ιουλίου 2004, παρ. 48.

Παρόλο που το Άρθρο 14 της ΕΣΔΑ έχει περιορισμένη εφαρμογή, αυτό εν μέρει αντισταθμίζεται στο σύστημα της Σύμβασης με έναν αριθμό παραγόντων.¹²⁹ Κατά πρώτο λόγο, το Άρθρο 8 της ΕΣΔΑ προστατεύει το «δικαίωμα σεβασμού της ιδιωτικής και οικογενειακής ζωής». Λόγω της ευρείας ερμηνείας που έχει δοθεί σε αυτή τη διάταξη από τη νομολογία του ΕΔΔΑ, η απαίτηση της μη διακριτικής μεταχείρισης εκτείνεται σε μια πληθώρα καταστάσεων οι οποίες θα είχαν αποκλεισθεί υπό μια ακριβή και πιο περιορισμένη ανάγνωση της Σύμβασης.¹³⁰ Για παράδειγμα, αυτό θα μπορούσε να σημαίνει ότι ο τρόπος σύμφωνα με τον οποίο δίδονται επιδόματα σε άτομα με αναπηρία θα πρέπει να είναι σύμφωνος με το Άρθρο 14 ΕΣΔΑ, αποκλείοντας έτσι συστήματα σύμφωνα με τα οποία τέτοια επιδόματα δίδονται με τρόπο αντίθετο στην αρχή της ίσης μεταχείρισης.¹³¹ Ωστόσο, το Δικαστήριο έκρινε ότι οι δημόσιες αρχές δεν ήταν υποχρεωμένες από το Άρθρο 8 της ΕΣΔΑ, να λάβουν μέτρα με σκοπό να διευκολύνουν την κοινωνική ή επαγγελματική ενσωμάτωση των ατόμων με αναπηρία, για παράδειγμα διασφαλίζοντας την προσβασιμότητα σε ιδιωτικά θαλάσσια θέρετρα¹³² ή δημόσια κτίρια σε άτομα με κινητικά προβλήματα¹³³ ή παρέχοντάς τους με κάποια βοηθήματα τα οποία θα μείωναν την εξάρτησή τους από άλλους.¹³⁴ Το Δικαστήριο κατέληξε ότι, επειδή το Άρθρο 8 ΕΣΔΑ δεν ήταν εφαρμοστέο σε αυτές τις περιπτώσεις, δεν μπορούσε να εφαρμοστεί ούτε το Άρθρο 14 της ΕΣΔΑ.

Κατά δεύτερο λόγο, σε ορισμένες περιπτώσεις η διακριτική μεταχείριση λόγω φυλετικής ή εθνοτικής καταγωγής, φύλου, θρησκείας ή γενετήσιου προσανατολισμού, μπορεί να αποτελέσει ταπεινωτική μεταχείριση που απαγορεύεται, χωρίς την ύπαρξη αιτιολόγησης, από το Άρθρο 3 της ΕΣΔΑ.¹³⁵ Σε ορισμένες περιπτώσεις, η άρνηση να ληφθούν υπόψη οι συγκεκριμένες ανάγκες ενός ατόμου με αναπηρία ώστε να παρασχεθούν κάποιες ευκολύνσεις, μπορεί να αποτελέσει μια μορφή ταπεινωτικής μεταχείρισης: στην απόφαση *Price v. the United Kingdom*, το Δικαστήριο κατέληξε ότι παρά την απουσία οποιασδήποτε θετικής πρόθεσης για να ταπεινωθεί ο αιτών, η κράτηση ενός ατόμου με σοβαρές αναπηρίες σε τέτοιες συνθήκες συνιστά διακριτική μεταχείριση σε αντίθεση με το Άρθρο 3 της ΕΣΔΑ.

Σύμφωνα με τη νομολογία του Ευρωπαϊκού Δικαστηρίου Δικαιωμάτων του Ανθρώπου, μια διακριτική μεταχείριση συνιστά διάκριση υπό την έννοια του Άρθρου 14, εάν δεν υπάρχει μια αντικειμενική και λογική δικαιολόγηση, δηλαδή εάν δεν επιδιώκει ένα νόμιμο σκοπό ή αν δεν υπάρχει λογική σχέση αναλογικότητας μεταξύ των μέσων και του σκοπού που επρόκειτο να πραγματοποιηθεί.¹³⁶ Η εξέταση μιας υπόθεσης για διακριτική συμπεριφορά απαιτεί, επομένως, μια διμερή ανάλυση, εστιάζοντας πρώτον στο σκοπό που επιδιώχθηκε, και δεύτερον στη σχέση μεταξύ της διαφοροποίησης στη μεταχείριση και την πραγματοποίηση του σκοπού. Έτσι, αν μια διακριτική συμπεριφορά βασίζεται σε μία από τις αιτίες διακρίσεων, δεν αρκεί μόνο να επιδιώκει έναν νόμιμο στόχο αποδεικνύοντας μια εύλογη σχέση αναλογικότητας με αυτόν τον στόχο, αλλά πρέπει να αιτιολογηθεί βάσιμα ότι η διακριτική μεταχείριση είναι όχι μόνο κατάλληλη για την πραγματοποίηση του νόμιμου στόχου, αλλά και αναγκαία.

Ακόμη και όπου η απαίτηση αναγνώρισης διακριτικής συμπεριφοράς θεωρείται ξεκάθαρα από το ΕΔΔΑ ότι αφορά μία από τις αιτίες διακρίσεων, δεν οδηγεί πάντα στην παραδοχή της διακριτικής μεταχείρισης.

129 Clare Ovey & Robin C.A. White, *European Convention on Human Rights*, Oxford University Press, 2002, (349).

130 *Petrovic v. Austria*, απόφαση της 27 Μαρτίου 1998, παρ. 26-27.

131 *Koua Poirrez v. France*, απόφαση της 30 Σεπτεμβρίου 2003 σχετικά με επίδομα σε ενήλικους με αναπηρία που δεν δόθηκε στον αιτούντα λόγω της εθνικότητάς του. Το Δικαστήριο έκρινε ότι στην περίπτωση αυτή υπήρξε παραβίαση του άρθρου 14 της ΕΣΔΑ σε συνδυασμό με το άρθρο 1 του Πρώτου Πρόσθετου Πρωτοκόλλου.

132 *Botta v. Italy*, απόφαση της 24 Φεβρουαρίου 1998.

133 *Zehlanova and Zehnal v. the Czech Republic*, απόφαση της 14 Μαΐου 2002.

134 *Sentges v. the Netherland*, απόφαση της 8 Ιουλίου 2003 (αριθ. αίτ. 27677/02).

135 *Cyprus v. Turkey*, απόφαση της 10 Μαΐου 2001, παρ. 309, *Smith and Grady v. the United Kingdom*, απόφαση της 27 Σεπτεμβρίου 1999, παρ. 121.

136 *Karlheinz Schmidt v. Germany*, απόφαση της 18 Ιουλίου 1994.

Το Δικαστήριο έχει παραδεχθεί ότι είναι δυνατόν να δικαιολογήσουν διακριτική μεταχείριση βασισμένη στις αιτίες διακρίσεων, λόγοι που από τη φύση τους σε ορισμένες περιπτώσεις ακυρώνουν τις εγγυήσεις που παρέχονται σε ομάδες ατόμων καθοριζόμενες από το φύλο τους, τον γενετήσιο προσανατολισμό τους ή την εθνικότητα. Για παράδειγμα, το Δικαστήριο δέχτηκε ότι «η προστασία της οικογένειας με την παραδοσιακή έννοια του όρου είναι, κατ' αρχήν, μια σημαντική και νόμιμη αιτία που μπορεί να δικαιολογήσει μια διακριτική μεταχείριση» βασισμένη στην ομοφυλοφιλική ή ετεροφιλική φύση μιας σχέσης, εφόσον μια τέτοια διακριτική μεταχείριση είναι αναγκαία για την προστασία της παραδοσιακής έννοιας της οικογένειας.¹³⁷

Παρά τις ανωτέρω διαπιστώσεις, και την πιθανή επέκταση στο μέλλον της εφαρμογής του Άρθρου 14 ΕΣΔΑ σε συνδυασμό ιδίως με το Άρθρο 8 ΕΣΔΑ και το Άρθρο 1 του Πρώτου Πρόσθετου Πρωτοκόλλου, η απαγόρευση των διακρίσεων σύμφωνα με την Ευρωπαϊκή Σύμβαση των Δικαιωμάτων του Ανθρώπου «στην απόλαυση των δικαιωμάτων και ελευθεριών» που αυτή θέτει παραμένει περιορισμένη. Ιδιαίτερα, εκτός αν βασίζεται στην απόλαυση ενός δικαιώματος ή ελευθερίας της Σύμβασης – στην οποία περίπτωση θα αναλυθεί γενικά, και όχι μόνο κάτω από την διάταξη της μη διάκρισης του Άρθρου 14 ΕΣΔΑ – η διακριτική μεταχείριση στην εργασία και απασχόληση δεν εμπίπτει στο πεδίο εφαρμογής του Άρθρου 14 ΕΣΔΑ.

Πρόσθετο Πρωτόκολλο Νο. 12

Άρθρο 1 - Γενική απαγόρευση της διάκρισης

1. Η απόλαυση οποιουδήποτε δικαιώματος που προβλέπεται από το νόμο θα εξασφαλιστεί χωρίς διάκριση για οποιοδήποτε λόγο όπως το φύλο, η φυλή, το χρώμα, η γλώσσα, η θρησκεία, η πολιτική ή άλλη άποψη, η εθνική ή κοινωνική προέλευση, η σχέση με μια εθνική μειονότητα, η ιδιοκτησία, η γέννηση ή άλλη ιδιότητα.
2. Κανένας δεν θα υποστεί δυσμενείς διακρίσεις από οποιαδήποτε δημόσια αρχή για οποιονδήποτε λόγο όπως εκείνοι που αναφέρονται στην παράγραφο.

Παρόλο που το Άρθρο 1 του Πρόσθετου Πρωτοκόλλου Νο. 12 αφορά μόνο «την απόλαυση οποιουδήποτε δικαιώματος που προβλέπεται από το νόμο», η προστασία από τις διακρίσεις που παρέχεται από αυτό καλύπτει μεγαλύτερη έκταση από αυτή που παρέχεται με το Άρθρο 14 της ΕΣΔΑ.¹³⁸ Όπου η διακριτική μεταχείριση βασίζεται σε άλλες αιτίες και όχι στην άσκηση των δικαιωμάτων που προστατεύονται από την ΕΣΔΑ, το Ευρωπαϊκό Δικαστήριο των Δικαιωμάτων του Ανθρώπου μπορεί να βασιστεί στο Πρόσθετο Πρωτόκολλο Νο. 12 έτσι ώστε να επεκτείνει τη δικαιοδοσία του σε εκείνες τις καταστάσεις που δεν ρυθμίζονται από το Άρθρο 14 ΕΣΔΑ.

Το Άρθρο 1 του Πρόσθετου Πρωτοκόλλου Νο. 12 επιβάλλει άμεσες υποχρεώσεις μόνο στις κρατικές αρχές. Ωστόσο, μπορεί να τεθεί μια υποχρέωση στα κράτη να υιοθετήσουν μέτρα για την απαγόρευση

¹³⁷ Karner v. Austria, απόφαση της 24 Ιουλίου 2003, παρ. 40.

¹³⁸ J. Schokkenbroek, "A New European Standard Against Discrimination: Negotiating Protocol n° 12 to the European Convention on Human Rights", σε J. Niessen and Isabelle Chopin (eds.), *The Development of Legal Instruments to Combat Racism in a Diverse Europe*, Martinus Nijhoff Publ., Leiden/Boston, 2004, σελ. 61-79.

των διακρίσεων από ιδιωτικούς φορείς, σε καταστάσεις όπου η αποτυχία υιοθέτησης τέτοιων μέτρων θα ήταν ξεκάθαρα αδικαιολόγητη και θα στερούσε τα άτομα από την απόλαυση των δικαιωμάτων που προστατεύονται από το νόμο. Η Επεξηγηματική Αναφορά στο Πρόσθετο Πρωτόκολλο Νο. 12 αναφέρει στην παράγραφο 26 ότι «η αποτυχία παροχής προστασίας από τις διακρίσεις στις σχέσεις μεταξύ ιδιωτών, μπορεί να είναι τόσο ξεκάθαρη και σοβαρή που πιθανόν να προκύπτει ευθύνη του Κράτους και τότε θα μπορούσε να εφαρμοστεί το Άρθρο 1 του Πρόσθετου Πρωτοκόλλου». Παρόλο που κάποιες θετικές υποχρεώσεις μπορεί να επιβληθούν στα Κράτη για την αποφυγή των διακρίσεων μεταξύ ιδιωτών, τα Κράτη δεν μπορούν, με το πρόσχημα της προστασίας από τις διακρίσεις, να αναμειχθούν δυσανάλογα με το δικαίωμα σεβασμού της ιδιωτικής ή οικογενειακής ζωής, όπως προστατεύεται από το Άρθρο 8 της ΕΣΔΑ.

Στην προοδευτική ανάπτυξη του δικαίου κατά των διακρίσεων στην Ευρώπη, πιστεύουμε πως, παρά την σημαντική επίδραση που παραδοσιακά ασκούσε η Ευρωπαϊκή Σύμβαση των Δικαιωμάτων του Ανθρώπου στα θεμελιώδη δικαιώματα της έννομης τάξης της Κοινότητας, ο Ευρωπαϊκός Κοινωνικός Χάρτης θα αποκτήσει αυξανόμενη σπουδαιότητα. Αυτό οφείλεται όχι μόνο στο περιορισμένο πεδίο εφαρμογής του Άρθρου 14 της ΕΣΔΑ – το οποίο δεν αναπληρώνεται με την ψήφιση του Πρόσθετου Πρωτοκόλλου Νο. 12, καθώς έχει κυρωθεί από έναν μικρό αριθμό κρατών - αλλά και στο γεγονός ότι, με την υποβολή κρατικών εκθέσεων που καθιστούν δυνατή την παρακολούθηση σε τακτική βάση της προόδου που γίνεται για την προστασία των δικαιωμάτων του Χάρτη και των συλλογικών προσφυγών που στοχεύουν σε γενικούς νόμους και πολιτικές, η Ευρωπαϊκή Επιτροπή Κοινωνικών Δικαιωμάτων πιθανόν να βρίσκεται σε καλύτερη θέση από το Ευρωπαϊκό Δικαστήριο Δικαιωμάτων του Ανθρώπου για την ανάπτυξη νομολογίας και την υιοθέτηση θετικής δράσης για την κοινωνική και επαγγελματική ενσωμάτωση των πιο ευάλωτων ομάδων του πληθυσμού.

ΕΝΟΤΗΤΑ 4

**ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΠΟΛΙΤΕΙΑ
ΦΟΡΕΙΣ ΔΗΜΟΣΙΑΣ ΔΙΟΙΚΗΣΗΣ
ΚΟΙΝΩΝΙΚΟΙ ΕΤΑΙΡΟΙ
ΚΟΙΝΩΝΙΑ ΤΩΝ ΠΟΛΙΤΩΝ**

Τα στελέχη του αναπηρικού κινήματος οφείλουν να έχουν γνώση των βασικών στοιχείων της πολιτικής και διοικητικής συγκρότησης της χώρας (Κοινοβούλιο - Νομοθετική εξουσία, Κυβέρνηση - Εκτελεστική Εξουσία, Δικαιοσύνη, Διοικητικές Περιφέρειες, Νομαρχιακή Αυτοδιοίκηση, Τοπική Αυτοδιοίκηση).

Για να είναι σε θέση τα στελέχη του αναπηρικού κινήματος να προωθήσουν την νέα προσέγγιση της αναπηρίας¹³⁹, απαραίτητη προϋπόθεση είναι να γνωρίζουν το ξεχωριστό ρόλο και τις αρμοδιότητες κάθε θεσμού σε όλα τα επίπεδα του πολιτικού, οικονομικού και κοινωνικού συστήματος της χώρας. Επιπλέον, απαραίτητο είναι να γνωρίζουν το ρόλο των Κοινωνικών Εταίρων της ελληνικής Πολιτείας, όπως είναι οι φορείς εργαζομένων και εργοδοτών, και εν γένει οι φορείς της Κοινωνίας των Πολιτών.

Ένα αναπηρικό κίνημα που επιδιώκει να φέρει μια νέα κουλτούρα στην Ελλάδα για την αναπηρία πρέπει να έχει την ικανότητα να διαμορφώνει σχέσεις τόσο με τους θεσμούς όσο και με τα πρόσωπα που κάθε φορά τους υπηρετούν, οι οποίες με τη σειρά τους να ανοίγουν νέους δρόμους, καταρρίπτοντας μύθους και απαρχαιωμένες αντιλήψεις, με κύριο στόχο την ανάδειξη των θεμάτων αναπηρίας.

Είναι φυσικά υποχρέωση κάθε ευνομούμενης Πολιτείας να θεσπίζει νομοθεσία, να διαμορφώνει και να εφαρμόζει πολιτικές και προγράμματα, να θέτει σε κίνηση μηχανισμούς και διαδικασίες που να διασφαλίζουν την ισότιμη άσκηση των δικαιωμάτων των ατόμων με αναπηρία και των οικογενειών τους, δίχως διακρίσεις και χωρίς αποκλεισμούς. Τα στελέχη όμως του αναπηρικού κινήματος πρέπει να γίνουν οι φορείς, οι κήρυκες, η προωθητική δύναμη αυτής της αντίληψης, αυτής της νοοτροπίας, αυτής της πρακτικής.

Η ενότητα αυτή έχει ως στόχο να φέρει τα στελέχη του αναπηρικού κινήματος πιο κοντά στις δομές της εξουσίας, να διασαφηνίσει το ρόλο του αναπηρικού κινήματος σε κάθε επίπεδο - εθνικό, περιφερειακό, τοπικό - προκειμένου με αυτόν τον τρόπο να αναδειχθεί και η ευθύνη των φορέων ανάλογα με το επίπεδο στο οποίο συγκροτούνται, λειτουργούν και δρουν. Απώτερος στόχος αυτής της προσπάθειας είναι να επιτευχθεί η διάχυση της αναπηρίας σε όλα τα επίπεδα και σε όλες τις πολιτικές με τρόπο που να αναδεικνύονται οι αρχές της διαφάνειας, της συλλογικότητας, της διαβούλευσης, της κοινής προσπάθειας. Επιδίωξη αυτής της προσπάθειας είναι να αναμορφωθούν οι ήδη υφιστάμενες συμμαχίες και να αναζητηθούν νέες, οι οποίες να αποτελέσουν καλούς αγωγούς της νέας κουλτούρας για την αναπηρία στον τόπο μας.

Όπως έχει ήδη αναφερθεί για να μπορέσει κάποιος να ενημερώσει, να παρέμβει, να προωθήσει πολιτικές, αλλά και να αντισταθεί, δηλαδή να μπορεί να αγωνίζεται με επάρκεια και με στόχευση, πρέπει να γνωρίζει τα εξής: σε ποιον απευθύνεται, με ποιον τρόπο απευθύνεται, πότε απευθύνεται και γιατί απευθύνεται. Αξίζει να επισημανθεί ότι ιδιαίτερη δυσκολία παρουσιάζεται όταν αυτός που αναλαμβάνει αυτές τις πρωτοβουλίες το πράττει εκ μέρους άλλων.

Συχνά πυκνά παρουσιάζεται μια σύγχυση, άλλοτε θελημένη και άλλοτε όχι, χαρακτηρίζοντας την αναπηρία ως εξειδίκευση. Η αναπηρία είναι πάνω από όλα εμπειρία, δεν είναι εξειδίκευση. Από την ώρα που αυτό είναι σαφές, γίνεται πιο εύκολα κατανοητό και αντιληπτό ότι η εμπειρία από μόνη της δεν αρκεί, διότι διαφορετικά βιώνει ο καθένας και η καθεμιά τη δική του/της εμπειρία, τη δική του/της κατάσταση. Ούτε όμως η συλλογική εμπειρία στις μέρες μας είναι αρκετή. Μπορεί να αποτελεί προϋπόθεση, η οποία όμως δεν αρκεί.

Απαιτείται η απόκτηση γνώσης. Ιδιαίτερα αναγκαίο είναι τα στελέχη του αναπηρικού κινήματος να βρίσκονται πάντα σε διαδικασία αυτο-μόρφωσης, διότι μόνο τότε μπορούν να υπερασπιστούν με

139 Βλ. ΕΝΟΤΗΤΑ 2, Θεωρητικά Μοντέλα Πολιτικής για την Αναπηρία

επάρκεια τα δικαιώματα της πληθυσμιακής ομάδας που εκπροσωπούν.

4.1. ΟΡΓΑΝΩΣΗ ΚΑΙ ΛΕΙΤΟΥΡΓΙΑ ΤΗΣ ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΠΟΛΙΤΕΙΑΣ

4.1.1. Το Κοινοβούλιο

Στην Ελλάδα η Βουλή είναι το όργανο του κράτους που εκφράζει τη λαϊκή κυριαρχία. Ο λαός συμμετέχει στην άσκηση της εξουσίας με την ανάδειξη αιρετών αντιπροσώπων, των βουλευτών (έμμεση ή κοινοβουλευτική δημοκρατία). Οι Έλληνες Βουλευτές που ανέρχονται σε τριακόσιους - εκ των οποίων οι 12 είναι Βουλευτές Επικρατείας και οι άλλοι 288 εκλέγονται στις εκλογικές περιφέρειες της χώρας - εκλέγονται με γενικές εκλογές κάθε τέσσερα χρόνια. Η θητεία της Βουλής είναι τετραετής. Βέβαια σε κάποιες περιπτώσεις, που αναφέρονται ρητά στο Σύνταγμα του 1975, ο Πρόεδρος της Δημοκρατίας μπορεί να διαλύσει τη Βουλή πριν τη λήξη της τετραετίας και να προκηρύξει νέες εκλογές.

Βάσει του Συντάγματος του 1975, η Βουλή των Ελλήνων έχει τις εξής αρμοδιότητες:

- Είναι αποκλειστικά υπεύθυνη για την τροποποίηση του Συντάγματος. Εάν οι Βουλευτές κρίνουν ότι πρέπει να τροποποιηθούν συγκεκριμένες διατάξεις του Συντάγματος για να προσαρμοστούν στα νέα πολιτικά και κοινωνικά δεδομένα, τότε μπορούν να προβούν στην αναθεώρηση του Συντάγματος. Για την απόφαση αναθεώρησης του Συντάγματος απαιτείται η συναίνεση των 3/5 των Βουλευτών και δεν μπορεί να γίνει πριν την πάροδο πέντε ετών από την προηγούμενη αναθεώρησή του.
- Η Βουλή ελέγχει τη δημοσιονομική πολιτική του κράτους. Κάθε χρόνο ψηφίζει τον κρατικό προϋπολογισμό και ελέγχει τα έσοδα και τα έξοδα του κράτους.
- Ιδιαίτερα σημαντικό είναι το νομοθετικό της έργο. Σύμφωνα με το Σύνταγμα στη Βουλή ανατίθεται η νομοθετική εξουσία. Οι αντιπρόσωποι του Έθνους θεσπίζουν νόμους που αφορούν τις διακρατικές σχέσεις, τις σχέσεις κράτους-πολιτών, και τις σχέσεις μεταξύ πολιτών. Όμως οι νόμοι που ψηφίζονται από τη Βουλή δεν μπορεί να αντιβαίνουν στο Σύνταγμα. Για τη συνταγματικότητα των νόμων αποφασίζει το Συμβούλιο της Επικρατείας.
- Εξίσου σημαντικό έργο της Βουλής είναι ο κοινοβουλευτικός έλεγχος, δηλαδή ο έλεγχος στις πράξεις της Κυβέρνησης. Οι Βουλευτές ασκούν έλεγχο στην Κυβέρνηση καταθέτοντας στο προεδρείο της Βουλής ερωτήσεις. Σύμφωνα με το Σύνταγμα, η Κυβέρνηση συλλογικά, και ο κάθε Υπουργός ξεχωριστά, είναι υποχρεωμένος να παρέχει εξηγήσεις στους Βουλευτές για τη δραστηριότητά του στους τομείς ευθύνης του.
- Τέλος, εάν η Βουλή κρίνει ότι δεν μπορεί να στηρίξει πλέον την Κυβέρνηση έχει τη δυνατότητα μέσω της υποβολής πρότασης δυσπιστίας να προκαλέσει την πτώση της. Στην περίπτωση αυτή ο Πρόεδρος της Δημοκρατίας είναι υποχρεωμένος να διορίσει κυβέρνηση που να εκφράζει την κοινοβουλευτική πλειοψηφία. Η πρόταση δυσπιστίας μπορεί να υποβληθεί μόνον μετά την πάροδο έξι μηνών μετά από την προηγούμενη.

Αξίζει να επισημανθεί ότι, οι Κυβερνήσεις έχουν τη δεδηλωμένη μέσω της ψήφου εμπιστοσύνης στη Βουλή. Αυτό σημαίνει ότι δεν μπορεί να υπάρξει κυβέρνηση στη χώρα μας εάν δεν διαθέτει τη δεδηλωμένη, δηλαδή 150 ψήφους στο Κοινοβούλιο.

Για την άσκηση του νομοθετικού έργου της Βουλής και του κοινοβουλευτικού ελέγχου συνιστώνται Επιτροπές που συγκροτούνται από Βουλευτές, ανάλογα με τη δύναμη των κοινοβουλευτικών ομάδων και των ανεξάρτητων Βουλευτών. Οι Επιτροπές επιλαμβάνονται του νομοθετικού έργου ή του κοινοβουλευτικού ελέγχου ή ειδικών θεμάτων. Το Σύνταγμα και ο Κανονισμός της Βουλής προβλέπουν τις ακόλουθες Επιτροπές:

- **Διαρκείς Επιτροπές:** Συνιστώνται και συγκροτούνται στην αρχή κάθε τακτικής συνόδου της Βουλής με απόφαση του Προέδρου της Βουλής προκειμένου να επεξεργάζονται και να εξετάζουν σχέδια νόμων ή προτάσεις νόμων. Αυτές μπορούν να ασκούν νομοθετικό και κοινοβουλευτικό έλεγχο.

Προβλέπονται έξι Διαρκείς Επιτροπές, οι οποίες είναι οι εξής: 1) Επιτροπή Μορφωτικών Υποθέσεων, 2) Επιτροπή Εθνικής Άμυνας και Εξωτερικών Υποθέσεων, 3) Επιτροπή Οικονομικών Υποθέσεων, 4) Επιτροπή Κοινωνικών Υποθέσεων, 5) Επιτροπή Δημόσιας Διοίκησης, Δημόσιας Τάξης και Δικαιοσύνης, 6) Επιτροπή Παραγωγής και Εμπορίου.

Προβλέπονται, επίσης, δύο Ειδικές Διαρκείς Επιτροπές, στις οποίες εφαρμόζονται οι διατάξεις περί Διαρκών Επιτροπών. Αυτές είναι η Επιτροπή επί του Απολογισμού και Ισολογισμού του Κράτους και η Επιτροπή Ευρωπαϊκών Υποθέσεων.

- **Ειδικές Επιτροπές:** Συνιστώνται από τον Πρόεδρο της Βουλής, μετά από πρόταση της Κυβέρνησης, με σκοπό να επεξεργασθούν και να εξετάσουν συγκεκριμένα σχέδια νόμων ή προτάσεις νόμων. Η λειτουργία τους διαρκεί έως ότου πάρουν οριστική απόφαση σχετικά με την επεξεργασία και εξέταση των νομοσχεδίων και των προτάσεων νόμων για τα οποία συστάθηκαν.

- **Ειδικές Μόνιμες Επιτροπές:** Συνιστώνται στην αρχή κάθε τακτικής συνόδου της Βουλής. Οι Ειδικές Μόνιμες Επιτροπές είναι οι εξής: 1) Ειδική Μόνιμη Επιτροπή Απόδημου Ελληνισμού, 2) Ειδική Μόνιμη Επιτροπή Θεσμών και Διαφάνειας 3) Ειδική Μόνιμη Επιτροπή Έρευνας και Τεχνολογίας, 4) Ειδική Μόνιμη Επιτροπή Ισότητας και Δικαιωμάτων του Ανθρώπου, 5) Ειδική Μόνιμη Επιτροπή Κοινοβουλευτικής Δεοντολογίας, 6) Ειδική Μόνιμη Επιτροπή Περιφερειών, 7) Ειδική Μόνιμη Επιτροπή Προστασίας Περιβάλλοντος.

- **Επιτροπές για Εθνικά Θέματα ή Ζητήματα Γενικότερου Ενδιαφέροντος:** Συνιστώνται με απόφαση της Βουλής, μετά πρόταση της Κυβέρνησης ή των Προέδρων των Κοινοβουλευτικών Ομάδων, με σκοπό τη μελέτη εθνικών θεμάτων ή θεμάτων γενικότερου ενδιαφέροντος. Με την απόφαση της σύστασης της Επιτροπής η Βουλή προσδιορίζει το αντικείμενο με το οποίο θα ασχοληθεί η Επιτροπή και καθορίζει τη προθεσμία υποβολής της σχετικής έκθεσης.

- **Επιτροπές Εσωτερικών Θεμάτων της Βουλής:** Συνιστώνται στην αρχή κάθε βουλευτικής περιόδου και ασχολούνται με πάγια εσωτερικά θέματα της λειτουργίας της Βουλής. Οι Επιτροπές αυτές είναι οι εξής τέσσερις: 1) Επιτροπή Κανονισμού της Βουλής, 2) Επιτροπή Οικονομικών της Βουλής, 3) Επιτροπή Βιβλιοθήκης της Βουλής, 4) Επιτροπές διεθνών σχέσεων της Βουλής.

Ο Πρόεδρος της Βουλής συγκροτεί τις Επιτροπές, τις Αντιπροσωπείες και τις Αποστολές βουλευτών που προβλέπονται από Διεθνείς Συνθήκες ή που κρίνει ότι είναι απαραίτητες για την προώθηση των σχέσεων και την προαγωγή της διεθνούς συνεργασίας της Βουλής με το Ευρωκοινοβούλιο, με τα Κοινοβούλια άλλων χωρών, ή με Διεθνείς Οργανισμούς.

- **Εξεταστικές Επιτροπές:** Συνιστώνται για την εξέταση ειδικών ζητημάτων δημόσιου ενδιαφέροντος μετά από πρόταση του ενός πέμπτου του όλου αριθμού των Βουλευτών (60 Βουλευτές) και απόφαση της Ολομέλειας της Βουλής, που λαμβάνεται με την απόλυτη πλειοψηφία των παρόντων, η οποία δεν μπορεί να είναι μικρότερη από τα δύο πέμπτα του όλου αριθμού των Βουλευτών (120 ψήφοι). Αν το θέμα αφορά στην εξωτερική πολιτική ή την εθνική άμυνα, απαιτείται η απόλυτη πλειοψηφία του όλου αριθμού των Βουλευτών (151 Βουλευτές). Οι Εξεταστικές Επιτροπές έχουν όλες τις αρμοδιότητες των ανακριτικών αρχών και του Εισαγγελέα Πλημμελειοδικών.

- **Ειδικές Κοινοβουλευτικές Επιτροπές για τη Διεξαγωγή Προκαταρκτικής Εξέτασης:** Για την άσκηση δίωξης εναντίον προσώπου που είναι ή διατέλεσε μέλος της Κυβέρνησης ή Υφυπουργός απαιτείται πρόταση κατηγορίας και απόφαση της Βουλής που δέχεται τη πρόταση αυτή. Η πρόταση υποβάλλεται από τριάντα (30) τουλάχιστον Βουλευτές και προσδιορίζει τις πράξεις ή τις παραλείψεις που είναι

αξιόποινες, σύμφωνα με το νόμο για την ευθύνη των Υπουργών. Η πρόταση εγγράφεται στην ημερήσια διάταξη της Ολομέλειας της Βουλής και η συζήτηση περιορίζεται στη λήψη απόφασης που λαμβάνεται με την απόλυτη πλειοψηφία του όλου αριθμού των Βουλευτών (151 Βουλευτές) για συγκρότηση ή όχι Ειδικής Κοινοβουλευτικής Επιτροπής για τη διεξαγωγή προκαταρκτικής εξέτασης. Η Επιτροπή έχει όλες τις αρμοδιότητες εισαγγελέα πλημμελειοδικών, όταν αυτός διενεργεί προκαταρκτική εξέταση.

Το Προεδρείο της Βουλής των Ελλήνων που προβλέπεται από το ίδιο το Σύνταγμα, αποτελείται από τον Πρόεδρο της Βουλής, από πέντε (5) Αντιπρόεδρους, τρεις (3) Κοσμήτορες και έξι (6) Γραμματείς. Κύριο χαρακτηριστικό είναι η διακομματική του σύνθεση. Έτσι, ο τέταρτος Αντιπρόεδρος, ένας Κοσμήτορας και ένας Γραμματέας προέρχονται υποχρεωτικά από την Αξιωματική Αντιπολίτευση και ο πέμπτος Αντιπρόεδρος και ένας Γραμματέας από τη δεύτερη σε δύναμη Κοινοβουλευτική Ομάδα της Αντιπολίτευσης. Το μέλος του Προεδρείου, που είναι, βέβαια, υποχρεωτικά Βουλευτής, δεν μπορεί να είναι και μέλος της Κυβέρνησης ή Υφυπουργός.

Ο Πρόεδρος της Βουλής των Ελλήνων και οι πέντε Αντιπρόεδροι εκλέγονται στην αρχή κάθε περιόδου, και για όλη τη διάρκεια αυτής. Αντίθετα, η θητεία των Κοσμητόρων και των Γραμματέων διαρκεί όσο και η τακτική σύνοδος της Βουλής των Ελλήνων για την οποία εκλέχθηκαν. Ο Πρόεδρος εκλέγεται με την απόλυτη πλειοψηφία του όλου αριθμού των Βουλευτών (δηλ. με 151 ψήφους). Εάν η πλειοψηφία αυτή δεν επιτευχθεί, η ψηφοφορία επαναλαμβάνεται και εκλέγεται ο σχετικώς πλειοψηφήσας.

Ο Πρόεδρος της Βουλής των Ελλήνων διευθύνει τις εργασίες του Σώματος, εκπροσωπεί τη Βουλή των Ελλήνων, έχει την αρμοδιότητα επιβολής πειθαρχικών ποινών σε Βουλευτές, γενικότερα προΐσταται όλων των υπηρεσιών της Βουλής¹⁴⁰, με τη βοήθεια του Γενικού Γραμματέα, και έχει όλες τις αρμοδιότητες που του αναγνωρίζει το Σύνταγμα, ο Κανονισμός ή που πηγάζουν από την Αρχή της Αυτονομίας της Βουλής των Ελλήνων. Πέραν της εσωτερικής λειτουργίας της Βουλής των Ελλήνων, ο Πρόεδρος αναπληρώνει τον Πρόεδρο της Δημοκρατίας όταν ο τελευταίος απουσιάζει για μεγάλο χρονικό διάστημα στο εξωτερικό, πεθάνει, παραιτηθεί, κηρυχθεί έκπτωτος ή κωλύεται για οποιονδήποτε λόγο να ασκήσει τα καθήκοντά του.

Οι Αντιπρόεδροι ασκούν τις αρμοδιότητες που τους αναθέτει με απόφασή του ο Πρόεδρος ή που αναφέρονται στον Κανονισμό. Οι Κοσμήτορες επικουρούν τον Πρόεδρο σε οργανωτικά και λειτουργικά ζητήματα της Βουλής των Ελλήνων, ενώ οι Γραμματείς επικουρούν τον Πρόεδρο στις συνεδριάσεις της Βουλής των Ελλήνων και έχουν όσες άλλες αρμοδιότητες τους αναθέσει ειδικά ο Πρόεδρος.

140 Οι Υπηρεσίες της Βουλής έχουν οργανωθεί κατά διευθύνσεις για την αποδοτικότερη υποστήριξη του έργου της. Οι τρεις μεγαλύτεροι τομείς της οργανώσής τους περιλαμβάνουν:

α) την Υπηρεσία Κοινοβουλευτικού έργου, η οποία αποτελείται από: τη Διεύθυνση Νομοθετικού Έργου, τη Διεύθυνση Κοινοβουλευτικού Έργου, τη Διεύθυνση Στενογραφικής Υπηρεσίας, τη Διεύθυνση Έκδοσης Πρακτικών. Επιπλέον, σε αυτήν την Υπηρεσία υπάγεται και το Τμήμα Εντύπων που έχει ως σκοπό τη διακίνηση πάσης φύσεως εντύπων που εκδίδει η Βουλή, β) την Υπηρεσία Διοικήσεων, η οποία αποτελείται από: τη Διεύθυνση Διοικητικού και τη Διεύθυνση Τεχνικών Υπηρεσιών, γ) την Επιστημονική Υπηρεσία, η οποία αποτελείται από: τη Διεύθυνση Επιστημονικών Μελετών, τη Διεύθυνση Μηχανογράφησης και τη Διεύθυνση Βιβλιοθήκης. Την επιστημονική εποπτεία και τον προγραμματισμό του έργου των τριών Διευθύνσεων της Επιστημονικής Υπηρεσίας έχει το Επιστημονικό Συμβούλιο, το οποίο εισηγείται στον Πρόεδρο της Βουλής για τα σχετικά θέματα. Επιπρόσθετα, στη Βουλή υπάρχουν και οι εξής δύο Διευθύνσεις: α) Η Διεύθυνση Διεθνών και Δημοσίων Σχέσεων που οργανώνει την εκπροσώπηση της Βουλής των Ελλήνων σε Διεθνείς Οργανισμούς και διασκέψεις, παρακολουθεί και διευκολύνει τις σχέσεις της με τα Κοινοβούλια άλλων χωρών και είναι αρμόδια για τις δημόσιες σχέσεις της Βουλής με άλλους δημόσιους και φορείς στο εσωτερικό της χώρας. β) Η Διεύθυνση Οικονομικών Υπηρεσιών που είναι αρμόδια για οικονομικά θέματα που έχουν σχέση με τον Προϋπολογισμό της Βουλής, τη μισθοδοσία κ.λπ. Στον Πρόεδρο της Βουλής υπάγονται ο Νομικός Σύμβουλος Διοικήσεως, η Ειδική Γραμματεία Προέδρου, το Γραφείο Πολιτικού Σχεδιασμού Εκτάκτου Ανάγκης, οι Ειδικοί Σύμβουλοι και Επιστημονικοί Συνεργάτες. Επίσης και η Υπηρεσία Ευρετηρίασης Παλαιών Πρακτικών υπάγεται, μέσω του Γενικού Γραμματέα, στον Πρόεδρο της Βουλής. Τα Γραφεία των πέντε Αντιπροέδρων της Βουλής και των Πολιτικών Κομμάτων εντάσσονται, τέλος, στις Υπηρεσίες της Βουλής – Απόσπασμα από την επίσημη ιστοσελίδα της Βουλής των Ελλήνων, η ηλεκτρονική διεύθυνση της οποίας είναι η εξής: www.hri.org/MPA/voulh/.

4.1.2. Η Κυβέρνηση

Η Κυβέρνηση είναι, σύμφωνα με το Σύνταγμα και τους νόμους, ο εκφραστής και ο φορέας της εκτελεστικής εξουσίας. Επικεφαλής της Κυβέρνησης είναι ο Πρωθυπουργός. Η συγκρότηση της Κυβέρνησης γίνεται σύμφωνα με το Σύνταγμα και τους νόμους. Η Κυβέρνηση σήμερα συγκροτείται ως ακολούθως:

4.1.2.α Υπουργεία

Η σύνθεση της Κυβέρνησης σε ότι αφορά στον αριθμό των Υπουργείων, την ονομασία τους κ.λπ. είναι αποκλειστική αρμοδιότητα του Πρωθυπουργού της χώρας. Βάσει λοιπόν της απόφασης Πρωθυπουργού Υ237 (ΦΕΚ Β'1927/19-9-07) τα Υπουργεία ορίζονται - κατά σειρά τάξης - ως εξής:

- α) Υπουργείο Εσωτερικών (www.ypes.gr)
- β) Υπουργείο Οικονομίας και Οικονομικών (www.ypertho.gr)
- γ) Υπουργείο Εξωτερικών (www.mfa.gr)
- δ) Υπουργείο Εθνικής Άμυνας (www.mod.gr)
- ε) Υπουργείο Ανάπτυξης (www.ypan.gr)
- στ) Υπουργείο Περιβάλλοντος, Χωροταξίας και Δημοσίων Έργων (www.minenv.gr)
- ζ) Υπουργείο Εθνικής Παιδείας και Θρησκευμάτων (www.yperpth.gr)
- η) Υπουργείο Απασχόλησης και Κοινωνικής Προστασίας (www.yprakp.gr)
- θ) Υπουργείο Υγείας και Κοινωνικής Αλληλεγγύης (www.mohaw.gr)
- ι) Υπουργείο Αγροτικής Ανάπτυξης και Τροφίμων (www.minagric.gr)
- ια) Υπουργείο Δικαιοσύνης (www.yprakp.gr)
- ιβ) Υπουργείο Πολιτισμού (www.culture.gr)
- ιγ) Υπουργείο Τουριστικής Ανάπτυξης (www.mintour.gr)
- ιδ) Υπουργείο Μεταφορών και Επικοινωνιών (www.yme.gov.gr)
- ιε) Υπουργείο Εμπορικής Ναυτιλίας, Αιγαίου και Νησιωτικής Πολιτικής (www.yen.gr)
- ιστ) Υπουργείο Μακεδονίας - Θράκης (www.mathra.gr)

Σε κάθε Υπουργείο υπάρχει ένα Υπουργός, ενώ συνήθως οι Υφυπουργοί ανά Υπουργείο μπορεί να περισσότεροι.

4.1.2.β. Γενικές και Ειδικές Γραμματείες¹⁴¹

Υπουργείο Εσωτερικών

- Γενική Γραμματεία Υπουργείου Εσωτερικών
- Γενική Γραμματεία Δημόσιας Τάξης
- Γενική Γραμματεία Δημόσιας Διοίκησης και Ηλεκτρονικής Διακυβέρνησης
- Γενική Γραμματεία Ισότητας των Φύλων
- Γενική Γραμματεία Πολιτικής Προστασίας
- Γενική Γραμματεία Εθνικού Κέντρου Δημόσιας Διοίκησης
- Ειδική Γραμματεία Εθνικού Τυπογραφείου
- Ειδική Γραμματεία Σώματος Επιθεωρητών - Ελεγκτών Δημόσιας Διοίκησης
- Ειδική Γραμματεία Διαχείρισης Επιχειρησιακού Προγράμματος «Διοικητική Μεταρρύθμιση 2007 - 2013»

141 Μέσω των προαναφερθεισών ιστοσελίδων των Υπουργείων παρουσιάζονται οι Γενικές και Ειδικές Γραμματείες. Επιπρόσθετα μέσω της ιστοσελίδας www.ggk.gr μπορείτε να βρείτε όλα τα στοιχεία επικοινωνίας

Υπουργείο Οικονομίας και Οικονομικών

- Γενική Γραμματεία Υπουργείου Οικονομίας και Οικονομικών
- Γενική Γραμματεία Φορολογικών και Τελωνειακών Θεμάτων
- Γενική Γραμματεία Επενδύσεων και Ανάπτυξης
- Γενική Γραμματεία Δημοσιονομικής Πολιτικής
- Γενική Γραμματεία Πληροφοριακών Συστημάτων
- Γενική Γραμματεία Εθνικής Στατιστικής Υπηρεσίας της Ελλάδος (Ε.Σ.Υ.Ε.)
- Ειδική Γραμματεία Ψηφιακού Σχεδιασμού
- Ειδική Γραμματεία Υ.Π.Ε.Ε. (πρώην ΣΔΟΕ)
- Ειδική Γραμματεία Συμπράξεων Δημοσίου και Ιδιωτικού Τομέα
- Ειδική Γραμματεία Δημοσίων Επιχειρήσεων και Οργανισμών (Δ.Ε.Κ.Ο.)

Υπουργείο Εξωτερικών

- Γενική Γραμματεία Υπουργείου Εξωτερικών
- Γενική Γραμματεία Ευρωπαϊκών Υποθέσεων
- Γενική Γραμματεία Διεθνών Οικονομικών Σχέσεων και Αναπτυξιακής Συνεργασίας
- Ειδική Γραμματεία Αξιοποίησης Διεθνών Ευρωπαϊκών Προγραμμάτων

Υπουργείο Εθνικής Άμυνας

- Ειδική Γραμματεία Πολιτικού Προσωπικού Ενόπλων Δυνάμεων

Υπουργείο Ανάπτυξης

- Γενική Γραμματεία Υπουργείου Ανάπτυξης
- Γενική Γραμματεία Έρευνας και Τεχνολογίας
- Γενική Γραμματεία Εμπορίου
- Γενική Γραμματεία Καταναλωτή
- Γενική Γραμματεία Βιομηχανίας
- Ειδική Γραμματεία Ανταγωνιστικότητας
- Ειδική Γραμματεία Διεθνούς Ενεργειακής Πολιτικής

Υπουργείο Περιβάλλοντος, Χωροταξίας και Δημοσίων Έργων

- Γενική Γραμματεία Υπουργείου Περιβάλλοντος, Χωροταξίας και Δημοσίων Έργων
- Γενική Γραμματεία Δημοσίων Έργων
- Ειδική Γραμματεία Κεντρικής Υπηρεσίας Υδάτων

Υπουργείο Εθνικής Παιδείας και Θρησκευμάτων

- Γενική Γραμματεία Υπουργείου Εθνικής Παιδείας και Θρησκευμάτων
- Γενική Γραμματεία Νέας Γενιάς
- Γενική Γραμματεία Εκπαίδευσης Ενηλίκων (πρώην Λαϊκής Επιμόρφωσης)
- Ειδική Γραμματεία Ανώτατης Εκπαίδευσης
- Ειδική Γραμματεία Εκπαιδευτικού Σχεδιασμού - Εκπαίδευσης Ελληνοπαίδων Εξωτερικού, Διαπολιτισμικής Εκπαίδευσης & Αποκέντρωσης.
- Ειδική Γραμματεία Θεμάτων Ευρωπαϊκής Ένωσης και Κοινοτικού Πλαισίου Στήριξης
- Ειδική Γραμματεία Πρωτοβάθμιας και Δευτεροβάθμιας Εκπαίδευσης

Υπουργείο Απασχόλησης και Κοινωνικής Προστασίας

- Γενική Γραμματεία Υπουργείου Απασχόλησης και Κοινωνικής Προστασίας
- Γενική Γραμματεία Κοινωνικών Ασφαλίσεων
- Γενική Γραμματεία Διαχείρισης Κοινοτικών και άλλων πόρων

- Ειδική Γραμματεία Σώματος Επιθεώρησης Εργασίας

Υπουργείο Υγείας και Κοινωνικής Αλληλεγγύης

- Γενική Γραμματεία Υπουργείου Υγείας και Κοινωνικής Αλληλεγγύης
- Γενική Γραμματεία Δημόσιας Υγείας
- Γενική Γραμματεία Πρόνοιας

Υπουργείο Αγροτικής Ανάπτυξης και Τροφίμων

- Γενική Γραμματεία Υπουργείου Ανάπτυξης και Τροφίμων
- Γενική Γραμματεία Αγροτικής Πολιτικής και Διεθνών Σχέσεων
- Ειδική Γραμματεία Προγραμματισμού και Εφαρμογών Γ' ΚΠΣ

Υπουργείο Δικαιοσύνης

- Γενική Γραμματεία Υπουργείου Δικαιοσύνης
- Ειδική Γραμματεία Οργάνωσης και λειτουργίας της ασφάλειας των καταστημάτων κράτησης

Υπουργείο Πολιτισμού

- Γενική Γραμματεία Υπουργείου Πολιτισμού
- Γενική Γραμματεία Αθλητισμού
- Γενική Γραμματεία Ολυμπιακής Αξιοποίησης

Υπουργείο Τουριστικής Ανάπτυξης

- Γενική Γραμματεία Υπουργείου Τουριστικής Ανάπτυξης
- Γενική Γραμματεία Ε.Ο.Τ.
- Ειδική Γραμματεία Στρατηγικής, Χωροταξίας και Ανάπτυξης

Υπουργείο Μεταφορών και Επικοινωνιών

- Γενική Γραμματεία Υπουργείου Μεταφορών και Επικοινωνιών
- Γενική Γραμματεία Επικοινωνιών

Υπουργείο Εμπορικής Ναυτιλίας, Αιγαίου και Νησιωτικής Πολιτικής

- Γενική Γραμματεία Υπουργείου Εμπορικής Ναυτιλίας, Αιγαίου και Νησιωτικής Πολιτικής
- Γενική Γραμματεία Αιγαίου και Νησιωτικής Πολιτικής
- Γενική Γραμματεία Λιμένων και Λιμενικής Πολιτικής

Υπουργείο Μακεδονίας - Θράκης

- Γενική Γραμματεία Υπουργείου Μακεδονίας Θράκης
- Ειδική Γραμματεία Οικονομίας και Τουριστικής Ανάπτυξης, Περιβάλλοντος και Υποδομών

Τέλος, αξίζει να επισημανθεί ότι, η Γενική Γραμματεία Επικοινωνίας - Γενική Γραμματεία Ενημέρωσης¹⁴², η οποία διαρθρώνεται σε Κεντρική Υπηρεσία και Περιφερειακές Υπηρεσίες, δεν υπάγεται σε κανένα Υπουργείο.

4.1.2.γ Γενική Γραμματεία της Κυβέρνησης¹⁴³

Η Γενική Γραμματεία της Κυβέρνησης αποτελεί αυτοτελή δημόσια υπηρεσία που υπάγεται απευθείας στον Πρωθυπουργό. Υποστηρίζει το έργο του Πρωθυπουργού και της Κυβέρνησης κατά την άσκηση των αρμοδιοτήτων τους, παρέχει γραμματειακή υποστήριξη στο Υπουργικό Συμβούλιο, στα λοιπά συλλογικά Κυβερνητικά Όργανα και στις Διυπουργικές Επιτροπές. Συντονίζει και παρακολουθεί την εφαρμογή των αποφάσεων των οργάνων αυτών.

Στη Γενική Γραμματεία της Κυβέρνησης υπάγονται οι εξής Επιτροπές:

Η Κεντρική Νομοπαρασκευαστική Επιτροπή - Κ.Ε.Ν.Ε.

Αρμοδιότητες της Κ.Ε.Ν.Ε. είναι: α) Η επεξεργασία όλων των σχεδίων νόμων και των πράξεων νομοθετικού περιεχομένου που υποχρεωτικά παραπέμπονται σε αυτήν, από άποψη συστηματική και νομοτεχνική, καθώς και η αρτιότερη διατύπωση του κειμένου τους, β) Η διερεύνηση της συνταγματικής νομιμότητας των προτεινόμενων ρυθμίσεων και της συμβατότητάς τους με το Κοινοτικό και το Διεθνές Δίκαιο, ιδιαίτερα δε με τους κανόνες της Ευρωπαϊκής Συμβάσεως των Δικαιωμάτων του Ανθρώπου (Ε.Σ.Δ.Α) και τη νομολογία του Ευρωπαϊκού Δικαστηρίου των Δικαιωμάτων (Ε.Δ.Δ.Α), γ) Η επισήμανση των ειδικότερων συνεπειών ή προεκτάσεων που ενδέχεται να έχουν οι προτεινόμενες ρυθμίσεις σε οικονομικό ή κοινωνικό επίπεδο, δ) Η υπόδειξη στη Διοίκηση της ανάγκης λήψεως περαιτέρω νομοθετικών μέτρων για την άρση τυχόν συγκρούσεων ή την εναρμόνιση της νομοθεσίας προς τη Συνταγματική, Κοινοτική και Διεθνή έννομη τάξη, ε) Η μελέτη κάθε θέματος στο πλαίσιο των αρμοδιοτήτων της, που παραπέμπεται σε αυτήν από τον Πρωθυπουργό ή τον Γενικό Γραμματέα της Κυβέρνησης.

Η Κεντρική Επιτροπή Κωδικοποίησης - Κ.Ε.Κ.

Η Κ.Ε.Κ έχει ως αποστολή την κωδικοποίηση της ισχύουσας νομοθεσίας.

Η Εθνική Επιτροπή Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων - Ε.Ε.Δ.Α.

Αρμοδιότητες της Ε.Ε.Δ.Α. είναι: 1. Η διαρκής παρακολούθηση της εξέλιξης των θεμάτων προστασίας των Δικαιωμάτων του Ανθρώπου, η συνεχής ενημέρωση και η προώθηση της σχετικής έρευνας. 2. Η ανταλλαγή εμπειριών σε διεθνές επίπεδο με τους αρμόδιους Διεθνείς Οργανισμούς, όπως ο ΟΗΕ, το Συμβούλιο της Ευρώπης, ο ΟΑΣΕ ή με τις ομοταγείς Επιτροπές άλλων Κρατών ή και με Μη Κυβερνητικές Οργανώσεις άλλων Κρατών. 3. Η διαμόρφωση προτάσεων πολιτικής σε θέματα Δικαιωμάτων του Ανθρώπου.

Η Εθνική Επιτροπή Βιοηθικής

Η Επιτροπή αυτή: α) Εξετάζει κάθε ηθικό, κοινωνικό ή νομικό ζήτημα σχετικό με τις εξελίξεις, ιδίως στη Βιολογία, τη Βιοτεχνολογία, την Ιατρική και τη Γενετική, β) Διατυπώνει, σε συνεργασία με τα αρμόδια Υπουργεία, προτάσεις συνολικής πολιτικής και συγκεκριμένων ενεργειών για ειδικά προβλήματα σε αυτά τα θέματα, γ) Συνεργάζεται με Διεθνείς Οργανισμούς και παρεμφερή όργανα, μεριμνά δε για τη συμμετοχή της Ελλάδας σε διεθνείς εκδηλώσεις σχετικές με την έρευνα στους τομείς ενδιαφέροντός της, δ) Ενημερώνει τους πολίτες με κάθε πρόσφορο μέσο για θέματα που αφορούν την εξέλιξη των βιολογικών επιστημών και τις συνέπειες των εφαρμογών τους.

4.1.3. Η Δικαιοσύνη

Ένας από τους πιο σημαντικούς θεσμούς του πολιτεύματός μας είναι η Δικαιοσύνη. Θεσμικός ρόλος του Υπουργείου Δικαιοσύνης είναι η εύρυθμη και απρόσκοπτη λειτουργία των δικαστηρίων, η ταχύτερη απονομή της δικαιοσύνης, ο εκσυγχρονισμός του δικαίου εκτέλεσης των ποινών και η αναμόρφωση του σωφρονιστικού συστήματος σύμφωνα με τις διεθνείς επιταγές και τα ανθρώπινα δικαιώματα.

Τα Δικαστήρια της χώρας διακρίνονται σε Διοικητικά, Πολιτικά και Ποινικά. Για την κατανόηση των Δικαστηρίων της χώρας, παραθέτουμε το οργανόγραμμά τους, όπως αυτό παρουσιάζεται στην ιστοσελίδα του Υπουργείου Δικαιοσύνης.¹⁴⁴

- Στο Συμβούλιο της Επικρατείας και στα Τακτικά Διοικητικά Δικαστήρια υπάγονται οι Διοικητικές διαφορές.
- Στα Πολιτικά Δικαστήρια υπάγονται οι ιδιωτικές διαφορές, καθώς και οι υποθέσεις εκούσιας δικαιοδοσίας.
- Στα Τακτικά Ποινικά Δικαστήρια ανήκει η τιμωρία των εγκλημάτων και η λήψη όλων των μέτρων που προβλέπουν οι ποινικοί νόμοι.

Επιπρόσθετα:

- Η εισαγγελία είναι δικαστική αρχή ανεξάρτητη από τα δικαστήρια και την εκτελεστική εξουσία, δρα δε ενιαία και αδιαίρετα και έχει ως αποστολή της την τήρηση της νομιμότητας, την προστασία του πολίτη και τη διαφύλαξη των κανόνων της δημόσιας τάξης.

- Στην αρμοδιότητα του Ελεγκτικού Συνεδρίου ανήκουν κυρίως ο έλεγχος των δαπανών του Κράτους, ο έλεγχος συμβάσεων μεγάλης οικονομικής αξίας με αντισυμβαλλόμενο το Δημόσιο, ο έλεγχος των λογαριασμών δημοσίων υπολόγων, η σύνταξη και υποβολή έκθεσης προς τη Βουλή για τον απολογισμό και ισολογισμό του Κράτους.

- Στην αρμοδιότητα του Ανωτάτου Ειδικού Δικαστηρίου υπάγονται, η εκδίκαση ενστάσεων κατά του κύρους των βουλευτικών εκλογών, δημοψηφισμάτων και άρση συγκρούσεων μεταξύ των δικαστηρίων και διοικητικών αρχών ή μεταξύ του Συμβουλίου της Επικρατείας και των Τακτικών Δικαστηρίων αφενός και των αστικών και ποινικών δικαστηρίων αφετέρου ή, τέλος, μεταξύ Ελεγκτικού Συνεδρίου και λοιπών δικαστηρίων.

Αυτό που πρέπει να γίνει κτήμα στα στελέχη του αναπηρικού κινήματος είναι πως τα ζητήματα που αφορούν στην ίση μεταχείριση ¹⁴⁵, στην τήρηση των Νόμων, στην εφαρμογή του Συντάγματος, στο σεβασμό των διεθνών δεσμεύσεων και υποχρεώσεων της χώρας, είναι και υπόθεση της ελληνικής Δικαιοσύνης. Γι' αυτόν το λόγο, οι φορείς του αναπηρικού κινήματος, σε όλα τα επίπεδα και βαθμούς λειτουργίας, οργάνωσης και συγκρότησής τους, πρέπει να έχουν τη δυνατότητα, την επάρκεια και τη γνώση προκειμένου να μπορούν είτε να παρεμβαίνουν οι ίδιοι εκ μέρους των μελών τους, είτε να παρέχουν στήριξη σε αυτά καθ' αυτά τα μέλη τους ώστε να διεκδικούν αποτελεσματικά τα δικαιώματά τους. Η πραγματικότητα είναι ότι η ελληνική Δικαιοσύνη δεν έχει αξιοποιηθεί όσο θα έπρεπε τόσο από τα ίδια τα άτομα με αναπηρία και τις οικογένειές τους, όσο και από τους αντιπροσωπευτικούς τους φορείς.

4.2. ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑΚΗ ΔΙΟΙΚΗΣΗ - ΤΟΠΙΚΗ ΑΥΤΟΔΙΟΙΚΗΣΗ Α΄ ΚΑΙ Β΄ ΒΑΘΜΟΥ

Σύμφωνα με το άρθρο 101 του Αναθεωρημένου Συντάγματος της χώρας (2001): «1. Η διοίκηση του Κράτους οργανώνεται σύμφωνα με το αποκεντρωτικό σύστημα. 2. Η διοικητική διαίρεση της Χώρας διαμορφώνεται με βάση τις γεωοικονομικές, κοινωνικές και συγκοινωνιακές συνθήκες. 3. Τα περιφερειακά όργανα του Κράτους έχουν γενική αποφασιστική αρμοδιότητα για τις υποθέσεις της περιφέρειάς τους. Τα κεντρικά όργανα του Κράτους, εκτός από ειδικές αρμοδιότητες, έχουν τη γενική κατεύθυνση, το συντονισμό και τον έλεγχο νομιμότητας των πράξεων των περιφερειακών οργάνων όπως νόμος ορίζει».

145 Στο Υπουργείο Δικαιοσύνης έχει συσταθεί η Επιτροπή Ίσης Μεταχείρισης στο πλαίσιο εφαρμογής του Νόμου 3304/2005 (Αρ. ΦΕΚ 16/27.01.2005) που προωθεί την αρχή της ίσης μεταχείρισης στον τομέα της απασχόλησης και την εργασία, στον οποίο θα αναφερθούμε εκτενέστερα σε επόμενη ενότητα μας λόγω του μια από τις προστατευόμενες ομάδες αυτού του νέου θεσμικού πλαισίου είναι και τα άτομα με αναπηρία. Σε αυτήν την Επιτροπή μπορούν να απευθύνονται τα θύματα διάκρισης στην περίπτωση που παραβιάζεται η αρχή της ίσης μεταχείρισης κατά τη συναλλακτική διάθεση αγαθών και την προσφορά υπηρεσιών.

4.2.1. Η Περιφερειακή Διοίκηση

Βάσει του αποκεντρωτικού συστήματος διοίκησης που προβλέπεται από το Σύνταγμα, η χώρα διαιρείται στις παρακάτω 13 Περιφέρειες:

- Περιφέρεια Ανατολικής Μακεδονίας και Θράκης, η οποία αποτελείται από τους Νομούς Έβρου, Δράμας, Καβάλας, Ξάνθης και Ροδόπης.
- Περιφέρεια Κεντρικής Μακεδονίας, η οποία αποτελείται από τους Νομούς Ημαθίας, Θεσσαλονίκης, Κιλκίς, Πέλλας, Πιερίας, Σερρών και Χαλκιδικής.
- Περιφέρεια Δυτικής Μακεδονίας, η οποία αποτελείται από τους Νομούς Γρεβενών, Καστοριάς, Κοζάνης και Φλώρινας.
- Περιφέρεια Ηπείρου, η οποία αποτελείται από τους Νομούς Άρτας, Ιωαννίνων, Θεσπρωτίας και Πρέβεζας.
- Περιφέρεια Θεσσαλίας, η οποία αποτελείται από τους Νομούς Καρδίτσας, Λάρισας, Μαγνησίας και Τρικάλων.
- Περιφέρεια Ιονίων Νήσων, η οποία αποτελείται από τους Νομούς Ζακύνθου, Κέρκυρας, Κεφαλονιάς και Λευκάδας.
- Περιφέρεια Δυτικής Ελλάδας, η οποία αποτελείται από τους Νομούς Αιτωλοακαρνανίας, Αχαΐας και Ηλείας.
- Περιφέρεια Στερεάς Ελλάδας, η οποία αποτελείται από τους Νομούς Βοιωτίας, Ευβοίας, Ευρυτανίας, Φθιώτιδας και Φωκίδας.
- Περιφέρεια Αττικής, η οποία αποτελείται από τους Νομούς Αθηνών, Ανατολικής Αττικής, Δυτικής Αττικής, Πειραιώς και Νήσων.
- Περιφέρεια Πελοποννήσου, η οποία αποτελείται από τους Νομούς Αργολίδος, Αρκαδίας, Κορινθίας, Λακωνίας και Μεσσηνίας.
- Περιφέρεια Βορείου Αιγαίου, η οποία αποτελείται από τους Νομούς Λέσβου, Σάμου και Χίου.
- Περιφέρεια Νοτίου Αιγαίου, η οποία αποτελείται από τους Νομούς Δωδεκανήσου και Κυκλάδων.
- Περιφέρεια Κρήτης, η οποία αποτελείται από τους Νομούς Ηρακλείου, Λασιθίου, Ρεθύμνης και Χανίων.

4.2.2. Η Τοπική Αυτοδιοίκηση Β΄ Βαθμού: Οι Νομαρχιακές Αυτοδιοικήσεις της χώρας

1. Νομαρχιακές Αυτοδιοικήσεις Περιφέρειας Αν. Μακεδονίας & Θράκης

- Νομαρχιακή Αυτοδιοίκηση Δράμας-Καβάλας-Ξάνθης
- Νομαρχιακό Διαμέρισμα Δράμας
- Νομαρχιακό Διαμέρισμα Καβάλας
- Νομαρχιακό Διαμέρισμα Ξάνθης
- Νομαρχιακή Αυτοδιοίκηση Έβρου-Ροδόπης
- Νομαρχιακό Διαμέρισμα Έβρου
- Νομαρχιακό Διαμέρισμα Ροδόπης

2. Νομαρχιακές Αυτοδιοικήσεις Περιφέρειας Κεντρικής Μακεδονίας

- Νομαρχιακή Αυτοδιοίκηση Ημαθίας
- Νομαρχιακή Αυτοδιοίκηση Θεσσαλονίκης
- Νομαρχιακή Αυτοδιοίκηση Κιλκίς
- Νομαρχιακή Αυτοδιοίκηση Πέλλας
- Νομαρχιακή Αυτοδιοίκηση Πιερίας
- Νομαρχιακή Αυτοδιοίκηση Σερρών
- Νομαρχιακή Αυτοδιοίκηση Χαλκιδικής

3. Νομαρχιακές Αυτοδιοικήσεις Περιφέρειας Δυτικής Μακεδονίας

- Νομαρχιακή Αυτοδιοίκηση Γρεβενών
- Νομαρχιακή Αυτοδιοίκηση Καστοριάς
- Νομαρχιακή Αυτοδιοίκηση Κοζάνης
- Νομαρχιακή Αυτοδιοίκηση Φλώρινας

4. Νομαρχιακές Αυτοδιοικήσεις Περιφέρειας Ηπείρου

- Νομαρχιακή Αυτοδιοίκηση Άρτας
- Νομαρχιακή Αυτοδιοίκηση Θεσπρωτίας
- Νομαρχιακή Αυτοδιοίκηση Ιωαννίνων
- Νομαρχιακή Αυτοδιοίκηση Πρεβέζης

5. Νομαρχιακές Αυτοδιοικήσεις Περιφέρειας Θεσσαλίας

- Νομαρχιακή Αυτοδιοίκηση Καρδίτσας
- Νομαρχιακή Αυτοδιοίκηση Λάρισας
- Νομαρχιακή Αυτοδιοίκηση Μαγνησίας
- Νομαρχιακή Αυτοδιοίκηση Τρικάλων

6. Νομαρχιακές Αυτοδιοικήσεις Περιφέρειας Ιονίων Νήσων

- Νομαρχιακή Αυτοδιοίκηση Ζακύνθου
- Νομαρχιακή Αυτοδιοίκηση Κέρκυρας
- Νομαρχιακή Αυτοδιοίκηση Κεφαλληνίας & Ιθάκης
- Νομαρχιακή Αυτοδιοίκηση Λευκάδας

7. Νομαρχιακές Αυτοδιοικήσεις Περιφέρειας Δυτικής Ελλάδας

- Νομαρχιακή Αυτοδιοίκηση Αιτωλοακαρνανίας
- Νομαρχιακή Αυτοδιοίκηση Αχαΐας
- Νομαρχιακή Αυτοδιοίκηση Ηλείας

8. Νομαρχιακές Αυτοδιοικήσεις Περιφέρειας Στερεάς Ελλάδας

- Νομαρχιακή Αυτοδιοίκηση Βοιωτίας
- Νομαρχιακή Αυτοδιοίκηση Ευβοίας
- Νομαρχιακή Αυτοδιοίκηση Ευρυτανίας
- Νομαρχιακή Αυτοδιοίκηση Φθιώτιδος
- Νομαρχιακή Αυτοδιοίκηση Φωκίδος

9. Νομαρχιακές Αυτοδιοικήσεις Περιφέρειας Αττικής

- Νομαρχιακή Αυτοδιοίκηση Αθηνών-Πειραιώς
- Νομαρχιακό Διαμέρισμα Αθηνών
- Νομαρχιακό Διαμέρισμα Πειραιώς
- Νομαρχιακή Αυτοδιοίκηση Ανατ. Αττικής
- Νομαρχιακή Αυτοδιοίκηση Δυτ. Αττικής

10. Νομαρχιακές Αυτοδιοικήσεις Περιφέρειας Πελοποννήσου

- Νομαρχιακή Αυτοδιοίκηση Αργολίδος
- Νομαρχιακή Αυτοδιοίκηση Αρκαδίας
- Νομαρχιακή Αυτοδιοίκηση Κορινθίας
- Νομαρχιακή Αυτοδιοίκηση Λακωνίας
- Νομαρχιακή Αυτοδιοίκηση Μεσσηνίας

11. Νομαρχιακές Αυτοδιοικήσεις Περιφέρειας Βορείου Αιγαίου

- Νομαρχιακή Αυτοδιοίκηση Λέσβου
- Νομαρχιακή Αυτοδιοίκηση Σάμου
- Νομαρχιακή Αυτοδιοίκηση Χίου

12. Νομαρχιακές Αυτοδιοικήσεις Περιφέρειας Νοτίου Αιγαίου

- Νομαρχιακή Αυτοδιοίκηση Δωδεκανήσου
- Νομαρχιακή Αυτοδιοίκηση Κυκλάδων

13. Νομαρχιακές Αυτοδιοικήσεις Περιφέρειας Κρήτης

- Νομαρχιακή Αυτοδιοίκηση Ηρακλείου]
- Νομαρχιακή Αυτοδιοίκηση Λασιθίου
- Νομαρχιακή Αυτοδιοίκηση Ρεθύμνης
- Νομαρχιακή Αυτοδιοίκηση Χανίων

Το σύνολο των Νομαρχιακών Αυτοδιοικήσεων της χώρας εκπροσωπείται μέσω της Ένωσης Νομαρχιακών Αυτοδιοικήσεων Ελλάδος – Ε.Ν.Α.Ε.¹⁴⁶, η οποία αποτελεί τον μαζικό ενωτικό τους φορέα. Κύριος στόχος της Ε.Ν.Α.Ε. είναι ο καθορισμός σταθερών και διακριτών αρμοδιοτήτων των Νομαρχιακών Αυτοδιοικήσεων σε σχέση με την κεντρική εξουσία προκειμένου να μπορούν να παρέμβουν ουσιαστικά στην καθημερινότητα των πολιτών αλλά και στην προοπτική της ανάπτυξης των τοπικών κοινωνιών.

Τέλος, αξίζει να επισημανθεί ότι στο πλαίσιο της Νομαρχιακής Αυτοδιοίκησης λειτουργούν Αναπτυξιακές Επιχειρήσεις.

4.2.3. Η Τοπική Αυτοδιοίκηση Α΄ Βαθμού: Οι Δήμοι και Κοινότητες της χώρας

Δεδομένου του μεγάλου αριθμού των Δήμων και των Κοινοτήτων της χώρας, σκόπιμη κρίνεται η μη αναλυτική παρουσίασή τους στην παρούσα υπο - ενότητα. Στην ιστοσελίδα του Υπουργείου Εσωτερικών¹⁴⁷ υπάρχει αναλυτικός κατάλογος των Δήμων και Κοινοτήτων.

Το σύνολο της τοπικής αυτοδιοίκησης της χώρας εκπροσωπείται μέσω της Κεντρικής Ένωσης Δήμων και Κοινοτήτων Ελλάδος - Κ.Ε.Δ.Κ.Ε.¹⁴⁸. Η Κ.Ε.Δ.Κ.Ε. αποτελεί τον πρώτο μαζικό αντιπροσωπευτικό φορέα της πρωτοβάθμιας Αυτοδιοίκησης. Από τη γέννησή της προωθεί τη διαμόρφωση των όρων και των προϋποθέσεων για την ανάπτυξη και ενδυνάμωση του αναπόσπαστου κοινωνικού ρόλου των Δήμων της χώρας. Η στρατηγική αυτή συμπυκνώνει το ρόλο, τις δυνατότητες και τις ευθύνες της Αυτοδιοίκησης στο περιβάλλον των πολλαπλών αλλαγών, των ραγδαίων εξελίξεων και των προκλήσεων σε εθνικό και διεθνές επίπεδο. Οι βασικές θεμελιώδεις αρχές της Κ.Ε.Δ.Κ.Ε. συνίστανται στην τοποθέτηση της αυτοδιοίκησης στο κέντρο της άσκησης πολιτικών στα μεγάλα κοινωνικά προβλήματα, στη θεσμική αναγνώριση του πρωταγωνιστικού ρόλου της στην τοπική ανάπτυξη, στην ενίσχυση της δημοκρατίας και της αξιοπιστίας των αντιπροσωπευτικών και συμμετοχικών θεσμών, στο κέντρο των οποίων πρωταγωνιστικό ρόλο κατέχει ο πολίτης.

Επίσης, αξίζει να επισημανθεί ότι, πέραν της Κ.Ε.Δ.Κ.Ε. υπάρχουν Τοπικές Ενώσεις Δήμων και Κοινοτήτων - Τ.Ε.Δ.Κ. και Δημοτικές Αναπτυξιακές Επιχειρήσεις. Αναλυτικός κατάλογος αυτών βρίσκεται στην

146 www.enaef.gr

147 www.ypes.gr

148 www.kedke.gr

4.3. ΑΝΕΞΑΡΤΗΤΕΣ ΑΡΧΕΣ

Οι Ανεξάρτητες Αρχές απέκτησαν συνταγματική κατοχύρωση με το άρθρο 101Α του Αναθεωρημένου Συντάγματος του έτους 2001. Αυτές οι αρχές είναι οι εξής: 1) το Εθνικό Συμβούλιο Ραδιοτηλεόρασης,¹⁴⁹ 2) το Ανώτατο Συμβούλιο Επιλογής Προσωπικού,¹⁵⁰ 3) ο Συνήγορος του Πολίτη¹⁵¹, 4) η Αρχή Προστασίας Δεδομένων Προσωπικού Χαρακτήρα,¹⁵² 5) η Αρχή Διασφάλισης του Απορρήτου των Επικοινωνιών¹⁵³, 6) Η Εθνική Επιτροπή Τηλεπικοινωνιών και Ταχυδρομείων,¹⁵⁴ 7) η Επιτροπή Ανταγωνισμού,¹⁵⁵ 8) η Επιτροπή Κεφαλαιαγοράς.¹⁵⁶

Από τις προαναφερθείσες Ανεξάρτητες Αρχές, θα αναφερθούμε εκτενέστερα στο Συνήγορο του Πολίτη και στην Αρχή Προστασίας Δεδομένων Προσωπικού Χαρακτήρα, δεδομένου ότι η αποστολή τους σχετίζεται πιο άμεσα με ζητήματα που απασχολούν τα άτομα με αναπηρία, τις οικογένειές τους και κατ' επέκταση τους συλλογικούς φορείς εκπροσώπησής τους.

4.3.1. Ο Συνήγορος του Πολίτη

Ο Συνήγορος του Πολίτη ερευνά ατομικές διοικητικές πράξεις ή παραλείψεις ή υλικές ενέργειες οργάνων των δημόσιων υπηρεσιών που παραβιάζουν δικαιώματα ή προσβάλλουν νόμιμα συμφέροντα φυσικών ή νομικών προσώπων. Ερευνά επίσης ενέργειες ή παραλείψεις της δημόσιας διοίκησης και ιδιωτών που παραβιάζουν τα δικαιώματα του παιδιού. Κάθε πολίτης, προτού καταφύγει στην Αρχή, θα πρέπει να έχει έλθει σε επαφή με τη δημόσια υπηρεσία με την οποία σχετίζεται η υπόθεσή του. Μόνον εφόσον η επαφή αυτή με τη δημόσια υπηρεσία δεν έχει οδηγήσει σε επίλυση του προβλήματος μπορεί να καταθέσει αναφορά στον Συνήγορο του Πολίτη. Ο Συνήγορος δέχεται αναφορές από πολίτες και νομικά πρόσωπα, ανεξαρτήτως εθνικότητας, που αντιμετωπίζουν πρόβλημα κατά τη συναλλαγή τους με κάποια ελληνική δημόσια υπηρεσία στην Ελλάδα ή στο εξωτερικό.

Ο Συνήγορος του Πολίτη συνεπικουρείται από 6 Βοηθούς Συνηγόρους, οι οποίοι εποπτεύουν και συντονίζουν τη λειτουργία των παρακάτω θεματικών Κύκλων της Αρχής:

1) Κύκλος Δικαιωμάτων του Ανθρώπου, 2) Κύκλος Κοινωνικής Προστασίας, 3) Κύκλος Ποιότητας Ζωής, 4) Κύκλος Σχέσεων Κράτους - Πολίτη, 5) Κύκλος Δικαιωμάτων του Παιδιού, 6) Κύκλος Ισότητας των Φύλων.

Επίσης, ο Συνήγορος του Πολίτη στο πλαίσιο εφαρμογής του Ν. 3304/2005 (Αρ. ΦΕΚ 16/27.01.2005),

149 www.esr.gr
150 www.asep.gr
151 www.synigoros.gr
152 www.dpa.gr
153 www.adae.gr
154 www.eett.gr
155 www.epant.gr
156 www.hcmc.gr

στον οποίο θα αναφερθούμε εκτενέστερα σε επόμενη ενότητά μας, αποτελεί και φορέα προώθησης της αρχής της ίσης μεταχείρισης στον τομέα της απασχόλησης και την εργασία. Στο πλαίσιο αυτού του ρόλου του, τα άτομα με αναπηρία ως θύματα διάκρισης και οι φορείς τους ως εκπρόσωποι αυτών μπορούν να απευθύνονται σε αυτόν τον φορέα στη περίπτωση παραβίασης της αρχής της ίσης μεταχείρισης στον τομέα της απασχόλησης και την εργασία από δημόσιες υπηρεσίες, δημόσιους οργανισμούς, και επιχειρήσεις του δημοσίου τομέα.

4.3.2 Αρχή Προστασίας Δεδομένων Προσωπικού Χαρακτήρα

Ο σεβασμός και η προστασία της αξιοπρέπειας, της ιδιωτικής ζωής και της ελεύθερης ανάπτυξης της προσωπικότητας αποτελούν πρωταρχική επιδίωξη κάθε δημοκρατικής κοινωνίας. Αποστολή αυτής της Αρχής είναι η προστασία των δικαιωμάτων της προσωπικότητας και της ιδιωτικής ζωής του ατόμου στην Ελλάδα. Πρωταρχικός σκοπός της είναι η προστασία του πολίτη από την παράνομη επεξεργασία των προσωπικών του δεδομένων, αλλά και η συνδρομή προς αυτόν σε κάθε περίπτωση που διαπιστώνεται παραβίαση των σχετικών δικαιωμάτων του σε κάθε επιχειρησιακό τομέα (χρηματοπιστωτικά, υγεία, ασφάλιση, εκπαίδευση, δημόσια διοίκηση, μεταφορές, ΜΜΕ, κ.ο.κ). Επίσης, σκοπός της Αρχής είναι η υποστήριξη και καθοδήγηση των υπεύθυνων επεξεργασίας στην εκπλήρωση των υποχρεώσεων τους απέναντι στο νόμο, λαμβάνοντας υπόψη τις νέες ανάγκες υπηρεσιών της ελληνικής κοινωνίας, καθώς και τη διείσδυση των σύγχρονων ψηφιακών επικοινωνιών και δικτύων.

Η τεράστια πρόοδος της πληροφορικής, η ανάπτυξη νέων τεχνολογιών, οι νέες μορφές διαφήμισης και ηλεκτρονικών συναλλαγών και η ανάγκη της ηλεκτρονικής οργάνωσης του κράτους έχουν σαν συνέπεια την αυξημένη ζήτηση προσωπικών πληροφοριών από τον ιδιωτικό και δημόσιο τομέα. Η ανεξέλεγκτη καταχώριση και επεξεργασία των προσωπικών δεδομένων σε ηλεκτρονικά και χειρόγραφα αρχεία υπηρεσιών, εταιρειών και οργανισμών μπορεί να δημιουργήσει προβλήματα στην προσωπική ζωή του πολίτη. Οι κίνδυνοι αυτοί αυξάνονται με τις νέες δυνατότητες ταχύτατης μεταφοράς πληροφοριών. Για αυτόν το λόγο η Αρχή Προστασίας Δεδομένων Προσωπικού Χαρακτήρα στρέφει ιδιαίτερα την προσοχή της μεταξύ άλλων στην παρατήρηση και αντιμετώπιση ζητημάτων που προκύπτουν με την εξέλιξη των νέων τεχνολογιών και εφαρμογών.

4.4. ΚΟΙΝΩΝΙΑ ΤΩΝ ΠΟΛΙΤΩΝ

Ο όρος 'Κοινωνία των Πολιτών' αναφέρεται στο πεδίο της μη - επιβαλλόμενης συλλογικής δράσης που προκύπτει από κοινά συμφέροντα, σκοπούς και αξίες. Πρόκειται για μια ιδιαίτερη και διακριτή βαθμίδα κοινωνικής οργάνωσης, η οποία βρίσκεται, κατά την εκδοχή τουλάχιστον που τείνει να επικρατήσει διεθνώς, στον ενδιάμεσο χώρο μεταξύ της πολιτικής κοινωνίας (δηλ. του κράτους) και της ιδιωτικής κοινωνίας (δηλ. της αγοράς). Υπό αυτήν την εκδοχή, η 'Κοινωνία των Πολιτών' αποτελεί ένα προνομιακό πεδίο της κοινωνικής αυτονομίας. Οι χώροι, συντελεστές και θεσμικές μορφές που εμπεριέχει η Κοινωνία των Πολιτών ποικίλουν και διαφέρουν στο βαθμό της επιστημότητας, αυτονομίας και δυναμικότητάς τους. Η Κοινωνία των Πολιτών αποτελείται από τους α) Οικονομικούς και Κοινωνικούς Εταίρους και β) τις Μη Κυβερνητικές Οργανώσεις.

4.4.1. Οι Οικονομικοί και Κοινωνικοί Εταίροι της ελληνικής Πολιτείας

Σε εθνικό επίπεδο, ήδη από τη μεταπολίτευση και την κατοχύρωση του δικαιώματος των συλλογικών διαπραγματεύσεων στο Σύνταγμα του 1975, ξεκινά μία αργή και επίπονη διαδικασία ανάπτυξης ενός ανεξάρτητου διαλόγου μεταξύ των εργοδοτικών και συνδικαλιστικών οργανώσεων. Η διαδικασία αυτή οδήγησε σταδιακά στην εδραίωση κλίματος εμπιστοσύνης στις διμερείς σχέσεις των κοινωνικών εταίρων και στην μερική απαγκίστρωσή τους από το κράτος. Η αλλαγή του κλίματος άρχισε να εκφράζεται ήδη από τα μέσα της δεκαετίας του '80. Η ουσιαστική έκφρασή της, όμως, αποτυπώνεται στη δεκαετία του '90 με την προώθηση ενός σύγχρονου θεσμικού πλαισίου για τις συλλογικές διαπραγματεύσεις (Ν. 1876/1990). Παράλληλα, την ίδια δεκαετία νέοι θεσμοί και όργανα προώθησαν τον κοινωνικό διάλογο σε διάφορα επίπεδα, με κυρίαρχη τη συμμετοχή των κοινωνικών εταίρων σε αυτά

Σε ευρωπαϊκό επίπεδο, ο διάλογος με τους κοινωνικούς εταίρους αποτελεί μια από τις βάσεις του ευρωπαϊκού κοινωνικού μοντέλου. Απόλυτα θεμελιωμένος στη συνθήκη για την ίδρυση της Ευρωπαϊκής Κοινότητας, περικλείει τις συζητήσεις, τις διαβουλεύσεις, τις διαπραγματεύσεις και τις κοινές ενέργειες που αναλαμβάνονται από τις οργανώσεις εκπροσώπησης των κοινωνικών εταίρων. Ο διάλογος αυτός βασίζεται στις αρχές της αλληλεγγύης, της υπευθυνότητας και της συμμετοχής και αποτελεί το κυριότερο όργανο μέσω του οποίου οι κοινωνικοί εταίροι συμβάλλουν στον καθορισμό των ευρωπαϊκών κοινωνικών προτύπων και διαδραματίζουν ζωτικό ρόλο στη διακυβέρνηση της Ένωσης.

Ακολουθεί ενδεικτική παρουσίαση των πιο σημαντικών Κοινωνικών Εταίρων της ελληνικής Πολιτείας.

4.4.1.α Γενική Συνομοσπονδία Εργατών Ελλάδος - Γ.Σ.Ε.Ε.¹⁵⁷

Η Γενική Συνομοσπονδία Εργατών Ελλάδας (ΓΣΕΕ) είναι η τριτοβάθμια οργάνωση του Συνδικαλιστικού κινήματος της χώρας μας, στην οποία εκπροσωπούνται όλες οι συνδικαλιστικές παρατάξεις. Ιδρύθηκε το 1918 και έχει ως μέλη της 157 δευτεροβάθμιες οργανώσεις (ομοσπονδίες και εργατικά κέντρα), οι οποίες εκπροσωπούν περισσότερους από 2 εκατομμύρια εργαζόμενους με εξαρτημένη σχέση εργασίας (μισθωτή εργασία).

Διαπραγματεύεται με τις εργοδοτικές οργανώσεις μέσα από ελεύθερες συλλογικές διαπραγματεύσεις για την υπογραφή της Εθνικής Γενικής Συλλογικής Σύμβασης Εργασίας, η οποία καλύπτει τους αμειβόμενους με τα κατώτερα ημερομίσθια και μισθούς και αποτελεί "αφετηρία" για τις κλαδικές και τις επιχειρησιακές συμβάσεις. Στους κυρίως στόχους της εντάσσεται η καταπολέμηση της ανεργίας, καθώς επίσης και η αναβάθμιση της κοινωνικής ασφάλισης ως θεσμού καθολικού, υποχρεωτικού και δημόσιου. Προωθεί τους στόχους της μέσα από τη συμμετοχή της σε θεσμούς, την οποία έχει κατακτήσει μετά από μακρόχρονους αγώνες. Σε αυτούς, παρουσιάζει τις θέσεις της, ενημερώνεται και ασκεί εργατικό έλεγχο και συμμετέχει σε κοινωνικές διαβουλεύσεις. Στους θεσμούς αυτούς περιλαμβάνονται οι θεσμοί τριμερούς συμμετοχής (ΟΕΚ, ΟΕΕ, ΙΚΑ, ΟΜΕΔ, ΟΑΕΔ).

Η Γ.Σ.Ε.Ε προωθεί τις αξίες της συναδέλφωσης των λαών και της ειρήνης και συμμετέχει σε εκδηλώσεις και διεθνή FORUM που αγωνίζονται για τον ίδιο σκοπό. Υπερασπίζεται τα ανθρώπινα ατομικά και συλλογικά δικαιώματα, όπως αυτά περιγράφονται στις βασικές αρχές των Διεθνών Διακηρύξεων, αλλά και τα δικαιώματα όλων των λαών της γης. Επίσης, συμμετέχει στην Διεθνή Συνδικαλιστική Ομοσπονδία ITUC, και στην ΣΕΣ συντονίζοντας τη δράση της με τους εργαζόμενους στην Ευρώπη και διεθνώς για ζητήματα που απασχολούν τις δυνάμεις της εργασίας σε διεθνές και παγκόσμιο επίπεδο. Τέλος, προωθεί και ενισχύει τις πρωτοβουλίες και τις δράσεις που αφορούν στην προστασία του περιβάλλοντος και των

καταναλωτικών κινημάτων.

4.4.1.β Σύνδεσμος Επιχειρήσεων και Βιομηχανιών - ΣΕΒ¹⁵⁸

Ο Σύνδεσμος Επιχειρήσεων και Βιομηχανιών είναι η ανεξάρτητη φωνή των επιχειρήσεων που δραστηριοποιούνται στην Ελλάδα. Αποτελεί τον κατεξοχήν θεσμικό εκπρόσωπο της ιδιωτικής πρωτοβουλίας. Κύριο χαρακτηριστικό του ΣΕΒ, είναι η συνεχής προσαρμογή στις οικονομικές και κοινωνικές αλλαγές, η συνειδητοποίηση των επερχόμενων εξελίξεων και η ενσωμάτωσή τους στις θέσεις και στη δράση του.

Αξίζει να επισημανθεί ότι, ο ΣΕΒ αποτελεί βασικό φορέα των αξιών της επιχειρηματικότητας, της καινοτομίας, της εκπαίδευσης και κατάρτισης των εργαζομένων, της βιώσιμης ανάπτυξης της εταιρικής διακυβέρνησης και της εταιρικής κοινωνικής ευθύνης.

Μεταξύ άλλων ο ΣΕΒ:

- Εκπροσωπεί συλλογικά τις επιχειρήσεις - μέλη του στις σχέσεις τους με τους άλλους κοινωνικούς εταίρους καθώς και με το Κράτος, προωθώντας τον διάλογο και την εφαρμογή αποτελεσματικών και κοινά αποδεκτών λύσεων.
- Συμμετέχει στο σύστημα συλλογικών διαπραγματεύσεων και αποφάσεων για τις εργασιακές σχέσεις.
- Συμμετέχει ενεργά στη διαμόρφωση των αποφάσεων και των πολιτικών της Ευρωπαϊκής Ένωσης, με τη συλλογική του δράση μέσω της BUSINESS EUROPE, καθώς και μέσω άλλων οργάνων της Ευρωπαϊκής Ένωσης.
- Αναλαμβάνει συγκεκριμένες και πρακτικές πρωτοβουλίες με γνώμονα τη βελτίωση της ανταγωνιστικότητας.
- Συμμετέχει σε δράσεις που στοχεύουν στον εκσυγχρονισμό του Κράτους, και την αναμόρφωση της δημόσιας διοίκησης και την απλοποίηση της γραφειοκρατίας.
- Προτρέπει τις επιχειρήσεις να αναλαμβάνουν δράσεις κοινωνικής ευθύνης - με ιδιαίτερη αναφορά στην αναβάθμιση της ποιότητας των ανθρώπινων πόρων.
- Καλλιεργεί το πνεύμα της επιχειρηματικότητας των νέων με συγκεκριμένες δράσεις στον τομέα της εκπαίδευσης και της ενθάρρυνσης ανάληψης επιχειρηματικών δραστηριοτήτων.

4.4.1.γ. Εθνική Συνομοσπονδία Ελληνικού Εμπορίου - ΕΣΕΕ¹⁵⁹

Η Εθνική Συνομοσπονδία Ελληνικού Εμπορίου (ΕΣΕΕ) είναι η τρίτοβάθμια οργάνωση εκπροσώπησης του ελληνικού εμπορίου, η οποία εκπροσωπεί το ελληνικό εμπόριο σε πανελλαδικό και διεθνές επίπεδο. Η ίδρυση της ΕΣΕΕ βασίστηκε στη συνεργασία των μεγάλων τοπικών εμπορικών συλλόγων που δραστηριοποιούνται στην ελληνική κοινωνία από το 19ο και τις αρχές του 20ού αιώνα. Σήμερα η ΕΣΕΕ έχει στη δύναμή της 13 Ομοσπονδίες, 234 Εμπορικούς Συλλόγους και 6 Συνδέσμους Εμπορικών Αντιπροσώπων, καλύπτοντας το σύνολο της χώρας, ακόμη και σε μικρές κωμοπόλεις. Επιδίωξη της ΕΣΕΕ είναι η προάσπιση των συμφερόντων των μελών της, η ανάδειξη της μεγάλης συνεισφοράς και σημασίας του εμπορίου στην εθνική οικονομία, αλλά και του ρόλου που διαδραματίζει στις νέες συνθήκες διεθνοποίησης της οικονομίας ως βασικός πυλώνας της παραγωγικής διαδικασίας.

Πέραν όμως των στόχων της οικονομικής συνεργασίας, η ΕΣΕΕ εργάζεται προς την κατεύθυνση της μεταφοράς τεχνογνωσίας, της διάδοσης μιας κουλτούρας δημιουργίας αντιπροσωπευτικών συλλογικών

158 www.eurocharity.gr

159 www.esee.gr

οργανώσεων, καθώς και της ανάπτυξης δομών κοινωνικού διαλόγου. Η ΕΣΕΕ διαδραματίζει θεσμικό ρόλο στην ελληνική οικονομία και κοινωνία. Συμμετέχει ως ισότιμος κοινωνικός εταίρος στην Εθνική Γενική Συλλογική Σύμβαση Εργασίας, καθώς επίσης και στις επιμέρους κλαδικές συμβάσεις. Συμμετέχει στην οικονομική και Κοινωνική Επιτροπή (Ο.Κ.Ε.), καθώς και σε πλήθος θεσμικών οργάνων, συμβάλλοντας, έτσι, στη διαμόρφωση ενός υγιούς επιχειρηματικού περιβάλλοντος.

4.4.2. Οικονομική και Κοινωνική Επιτροπή - Ο.Κ.Ε.¹⁶⁰

Η Οικονομική και Κοινωνική Επιτροπή, η οποία ιδρύθηκε το 1957, αποτελεί ένα από τα θεσμικά όργανα της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Οι διαδοχικές διευρύνσεις της Ευρωπαϊκής Ένωσης αύξησαν σταδιακά τον αριθμό των μελών της, αλλά κυρίως οι διαδοχικές Συνθήκες της έδωσαν όλο και περισσότερες και σημαντικότερες αρμοδιότητες. Το κυριότερο καθήκον της Ο.Κ.Ε. είναι να εκδίδει γνωμοδοτήσεις, τις οποίες υποβάλλει στην Επιτροπή, στο Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο και στο Συμβούλιο. Η Ο.Κ.Ε. μπορεί να γνωμοδοτεί για όλους τους τομείς κατά τη διάρκεια της ευρωπαϊκής νομοθετικής διαδικασίας ή να εκπονεί γνωμοδοτήσεις με δική της πρωτοβουλία.

Η ελληνική Ο.Κ.Ε. ιδρύθηκε το 1994 με πρότυπο την Ο.Κ.Ε. της Ευρωπαϊκής Ένωσης, που στηρίζεται στον τριμερή διαχωρισμό των εκπροσωπούμενων συμφερόντων, διαχωρισμό δηλαδή σε τρεις Ομάδες, μία των εργοδοτών - επιχειρηματιών, μία των εργαζομένων - μισθωτών και δημοσίων υπαλλήλων και μία των λοιπών κατηγοριών, στην οποία εκπροσωπούνται οι αγρότες, οι ελεύθεροι επαγγελματίες, η Τοπική Αυτοδιοίκηση και οι καταναλωτές.

Σκοπός της Ο.Κ.Ε. είναι η προώθηση του κοινωνικού διαλόγου και μέσω αυτού η διαμόρφωση (αν είναι δυνατόν) κοινά αποδεκτών θέσεων για θέματα που απασχολούν την κοινωνία ευρύτερα ή ειδικότερα τμήματα αυτής. Επίσης, με τις προτάσεις της και τις γνωμοδοτήσεις της επιχειρεί τη μεγιστοποίηση του κοινωνικού οφέλους ή την ελαχιστοποίηση των πιθανών παρενεργειών από την άσκηση των επιμέρους αποφάσεων της κυβέρνησης.

Η Ο.Κ.Ε. δεν υποκαθιστά με τη λειτουργία της ούτε τους λοιπούς πολιτειακούς θεσμούς, ούτε τους κοινωνικούς εταίρους, που διατηρούν στο ακέραιο την αυτονομία τους και το δικαίωμα διατύπωσης των δικών τους απόψεων στα θεσμικά όργανα της Ο.Κ.Ε.

Οι βασικές αυτές επιδιώξεις των εταίρων της Ο.Κ.Ε. πρέπει να συνοδεύονται επίσης από τις αρχές της ισότιμης σχέσης, της συναίνεσης και του σεβασμού στο διακριτό συμφέρον. Για την επίτευξη εθνικών κοινωνικών συμφωνιών, η Ο.Κ.Ε. πρέπει να προετοιμάζει το έδαφος μέσω της αξιοποίησης των "Γνωμών Πρωτοβουλίας".

Άλλοι Κοινωνικοί Εταίροι της ελληνικής Πολιτείας είναι οι εξής: η Εθνική Συνομοσπονδία Ατόμων με Ανπηρία - Ε.Σ.Α.μεΑ., η Γενική Συνομοσπονδία Επαγγελματιών Βιοτεχνών Εμπόρων Ελλάδας - ΓΣΕΒΕΕ (www.gsevee.gr), η Ανώτατη Διοίκηση Ενώσεων Δημοσίων Υπαλλήλων - ΑΔΕΔΥ (www.adedy.gr), η Πανελλήνια Συνομοσπονδία Ενώσεων Γεωργικών Συνεταιρισμών - ΠΑΣΕΓΕΣ (www.paseges.gr) κ.λπ.

4.4.3. Οι Μη Κυβερνητικές Οργανώσεις

Οι 'εθελοντικές' και 'μη κερδοσκοπικές οργανώσεις' ονομάζονται τόσο στη χώρα μας όσο και διεθνώς 'Μη Κυβερνητικές Οργανώσεις'. Παραδείγματα αποτελούν Οργανισμοί και Οργανώσεις με θέματα τις

εγχώριες και διεθνείς αναπτυξιακές στρατηγικές, το περιβάλλον (πχ WWF), τους μετανάστες (πχ Διεθνής Οργανισμός Μετανάστευσης), τα άτομα με αναπηρία (πχ European Disability Forum) και τις ευπαθείς ομάδες του πληθυσμού εν γένει (πχ Social Platform of European Social NGOs) κ.λπ. Μη Κυβερνητικές Οργανώσεις υπάρχουν σε εθνικό, ευρωπαϊκό και διεθνές επίπεδο. Πολλές φορές Μη Κυβερνητικές Οργανώσεις σε εθνικό επίπεδο είναι μέλη Ευρωπαϊκών Μη Κυβερνητικών Οργανώσεων και αυτές με τη σειρά τους υπάρχουν σε ανάλογες Διεθνείς Οργανώσεις.

4.5. ΕΠΙΠΕΔΑ ΔΡΑΣΗΣ ΤΟΥ ΕΘΝΙΚΟΥ ΑΝΑΠΗΡΙΚΟΥ ΚΙΝΗΜΑΤΟΣ ΑΝΑ ΒΑΘΜΙΔΑ ΟΡΓΑΝΩΣΗΣ ΤΟΥ

Είναι απαραίτητο, βάσει της καταστατικής συγκρότησης του αναπηρικού κινήματος,¹⁶¹ να οριοθετηθούν οι διακριτοί ρόλοι και οι διακριτές ευθύνες και αρμοδιότητες που έχουν οι φορείς σε κάθε επίπεδο. Αυτό είναι επιβεβλημένο όχι μόνο για το καλύτερο συντονισμό του ίδιου του αναπηρικού κινήματος σε εσωτερικό επίπεδο, αλλά κυρίως για τον τρόπο που το ίδιο το αναπηρικό κίνημα θα διεκδικεί, ανάλογα με το επίπεδο που δρα για την επίλυση των θεμάτων του αναπηρικού χώρου. Ιδιαίτερως δε σε αυτό το σημείο επιβάλλεται να υπάρχει σαφήνεια και καθαρότητα. Η πολυδιάσπαση και πολυπραγμοσύνη δεν οδηγούν σε πρακτικά αποτελέσματα. Για να θεωρούνται οι φορείς του αναπηρικού κινήματος από τους θεσμούς της Πολιτείας και της κοινωνίας σε όλα τα επίπεδα Κοινωνικοί Εταίροι οφείλουν συνεπώς να συμπεριφέρονται με τον τρόπο που συνάδει με την ιδιότητα του εκπροσώπου ενός χώρου, με την ιδιότητα του Κοινωνικού Εταίρου. Η εταιρική σχέση δεν δωρίζεται, αλλά πάντα καταχτείται μέσα από αγώνες και συλλογική προσπάθεια.

Σε αυτήν την υπο-ενότητα επιχειρείται να οριοθετηθεί ο διακριτός ρόλος της κάθε αναπηρικής οργάνωσης ανάλογα με το επίπεδο που δρα και λειτουργεί.

4.5.1. Εθνικό επίπεδο δράσης του αναπηρικού κινήματος

Σε εθνικό επίπεδο η Ε.Σ.Α.μεΑ¹⁶², ως η πλέον αντιπροσωπευτική τριτοβάθμια αναπηρική οργάνωση, συμμετέχει στα κέντρα λήψης αποφάσεων - μέσω της συμμετοχής της σε διάφορες επιτροπές και σε διαβουλεύσεις που λαμβάνουν χώρα, καταθέτοντας προτάσεις για θέματα όπως: η εκπαίδευση, η επαγγελματική κατάρτιση, η απασχόληση, η κοινωνία της πληροφορίας, η καθολική πρόσβαση - και εκπροσωπεί όλες τις κατηγορίες ατόμων με αναπηρία στο διάλογο με την ελληνική Πολιτεία, ήτοι με τη Βουλή, την Κυβέρνηση, τη Δικαιοσύνη, καθώς επίσης και με τις Ανεξάρτητες Αρχές, την Κοινωνία των Πολιτών και την Εκκλησία.

Σε εθνικό επίσης επίπεδο δραστηριοποιούνται και οι Εθνικές Ομοσπονδίες¹⁶³ που εκπροσωπούν συγκεκριμένες κατηγορίες αναπηρίας ή τους γονείς και νόμιμους κηδεμόνες αυτών στην περίπτωση αδυναμίας αυτο-εκπροσώπησής τους, συμμετέχοντας στο διάλογο με την ελληνική Πολιτεία, ήτοι με

161 Βλ. ΕΝΟΤΗΤΑ 1, ΕΣΑμεΑ

162 Βλ. Ενότητα 1, ΕΣΑμεΑ

163 Βλ. Ενότητα 1, Τακτικά μέλη ΕΣΑμεΑ περίπτωση α)

τη Βουλή, την Κυβέρνηση, τη Δικαιοσύνη, τις Ανεξάρτητες Αρχές, την Κοινωνία των Πολιτών και την Εκκλησία, εκπροσωπώντας αποκλειστικώς και μόνο συγκεκριμένες κατηγορίες αναπηρίας ή τους γονείς και νόμιμους κηδεμόνες τους.

4.5.2. Περιφερειακό επίπεδο δράσης του αναπηρικού κινήματος

Σε περιφερειακό επίπεδο τα άτομα με αναπηρία εκπροσωπούνται από τις Περιφερειακές Ομοσπονδίες Ατόμων με Αναπηρία.¹⁶⁴ Βασικός ρόλος τους είναι ο συντονισμός των φορέων - μελών τους, οι οποίοι όπως έχει ήδη αναφερθεί είναι οι εξής: τα Νομαρχιακά Σωματεία Ατόμων με Αναπηρία, οι Τοπικές Ενώσεις και τα Παραρτήματα Πανελληνίων Συνδέσμων και Σωματείων Ατόμων με Αναπηρία, κάθε Σωματείο Ατόμων με Αναπηρία που λειτουργεί στη συγκεκριμένη Περιφέρεια και Σωματεία Γονέων και Κηδεμόνων Ατόμων με Αναπηρία που έχουν την έδρα τους στα γεωγραφικά όρια της συγκεκριμένης Περιφέρειας.

Το επίπεδο δραστηριοποίησής των Περιφερειακών Ομοσπονδιών περιορίζεται σε αυτό της Περιφερειακής Διοίκησης. Εντός των ορίων της Περιφέρειας στην οποία δραστηριοποιείται η κάθε Περιφερειακή Ομοσπονδία μπορεί να συνεργάζεται με τις Ανεξάρτητες Αρχές, την Κοινωνία των Πολιτών και την Εκκλησία.

4.5.1. Νομαρχιακό και Τοπικό επίπεδο δράσης του αναπηρικού κινήματος

Σε νομαρχιακό και τοπικό επίπεδο δραστηριοποιούνται τα Νομαρχιακά και Τοπικά Σωματεία Ατόμων με Αναπηρία. Τα Σωματεία αυτά προκειμένου να επιλύσουν τοπικά προβλήματα των ατόμων με αναπηρία μπορούν να αναπτύξουν στενή συνεργασία με τις νομαρχιακές και δημοτικές αρχές, με τις Ανεξάρτητες Αρχές, την Κοινωνία των Πολιτών και την Εκκλησία.

164 Βλ. Ενότητα 1, Τακτικά Μέλη ΕΣΑμεΑ περίπτωση γ)

ΠΙΝΑΚΑΣ 1:

Τα επίπεδα δράσης του Εθνικού Αναπηρικού Κινήματος ανά βαθμίδα οργάνωσής του

ΤΟ ΕΘΝΙΚΟ ΑΝΑΠΗΡΙΚΟ ΚΙΝΗΜΑ					
	Ε.Σ.ΑμεΑ.	Εθνικές Αναπηρικές Οργανώσεις	Περιφερειακές Ομοσπονδίες	Νομαρχιακά Σωματεία ΑμεΑ	Τοπικά Σωματεία ΑμεΑ
	(Τριτοβάθμια Οργάνωση)	(Δευτεροβάθμια Σωματεία)	(Δευτεροβάθμια Σωματεία) ΑμεΑ	(Πρωτοβάθμια Σωματεία)	(Πρωτοβάθμια Σωματεία)
ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΠΟΛΙΤΕΙΑ					
Κοινοβούλιο	Εκπροσωπώντας όλες τις κατηγορίες αναπηρίας	Εκπροσωπώντας συγκεκριμένη κατηγορία αναπηρίας ή τους γονείς και νόμιμους κηδεμόνες τους			
Κυβέρνηση	Όπως παραπάνω	Όπως παραπάνω			
Δικαιοσύνη	Όπως παραπάνω	Όπως παραπάνω			
Περιφερειακή Διοίκηση	Όπως παραπάνω	Όπως παραπάνω	Μόνο εντός των ορίων της Περιφέρειάς τους		
Τοπική Αυτοδιοίκηση Β΄ Βαθμού	Όπως παραπάνω	Όπως παραπάνω	Όπως παραπάνω	Μόνο εντός των ορίων του Νομού τους	Μόνο εντός των ορίων του Δήμου τους
Τοπική Αυτοδιοίκηση Α΄ Βαθμού	Όπως παραπάνω	Όπως παραπάνω	Όπως παραπάνω	Όπως παραπάνω	Όπως παραπάνω
ΑΝΕΞΑΡΤΗΤΕΣ ΑΡΧΕΣ					
Συνήγορος του Πολίτη Αρχή Προστασίας Δεδομένων Προσωπικού Χαρακτήρα	Όπως παραπάνω	Όπως παραπάνω	Όπως παραπάνω	Όπως παραπάνω	Όπως παραπάνω
ΚΟΙΝΩΝΙΑ ΤΩΝ ΠΟΛΙΤΩΝ					
Οι Οικονομικοί και Κοινωνικοί Εταίροι	Όπως παραπάνω	Όπως παραπάνω	Όπως παραπάνω	Όπως παραπάνω	Όπως παραπάνω
Μη Κυβερνητικές Οργανώσεις					

ΕΝΟΤΗΤΑ 5

ΑΠΑΣΧΟΛΗΣΗ ΚΑΙ ΑΤΟΜΑ ΜΕ ΑΝΑΠΗΡΙΑ

5.1. Η ΚΑΤΑΣΤΑΣΗ ΤΗΣ ΑΠΑΣΧΟΛΗΣΗΣ ΤΩΝ ΑΤΟΜΩΝ ΜΕ ΑΝΑΠΗΡΙΑ ΣΕ ΕΥΡΩΠΑΪΚΟ ΚΑΙ ΕΘΝΙΚΟ ΕΠΙΠΕΔΟ

Τα μόνα επίσημα στατιστικά στοιχεία για την απασχόληση των ατόμων με αναπηρία σε επίπεδο Ευρωπαϊκής Ένωσης προέρχονται από δύο δημοσιεύματα της Eurostat¹⁶⁵ (Στατιστική Υπηρεσία της Ευρωπαϊκής Ένωσης). Σύμφωνα λοιπόν με αυτά, ενώ ένα άτομο παραγωγικής ηλικίας (16 - 64 ετών) που ανήκει στο γενικό πληθυσμό έχει πιθανότητα 66% να βρει δουλειά ή να δημιουργήσει δική του επιχείρηση, για ένα άτομο με μια ελαφριά αναπηρία η πιθανότητα αυτή μειώνεται στο 47% και για ένα άτομο με βαριά αναπηρία στο 25%.¹⁶⁶

Σύμφωνα με τα αποτελέσματα της μελέτης «Αναπηρία και Κοινωνικός Αποκλεισμός στην Ευρωπαϊκή Ένωση: ώρα για αλλαγή, εργαλεία για την αλλαγή»,¹⁶⁷ από το σύνολο του εργατικού δυναμικού με αναπηρία, μόνο το 30,5% απασχολείται. Τα υπόλοιπα άτομα με αναπηρία είτε είναι άνεργα (20,8%)¹⁶⁸ είτε άεργα (42%).¹⁶⁹ Επιπλέον, σε αυτήν τη μελέτη αναφέρεται ότι το 57% των ατόμων με αναπηρία που εργάζονται κατατάσσονται στο χαμηλόμισθο προσωπικό, ενώ το 42% των ατόμων με αναπηρία εξαρτάται από τα επιδόματα αναπηρίας. Κύριο συμπέρασμα της μελέτης είναι ότι, τα άτομα με αναπηρία αποτελούν μια πληθυσμιακή ομάδα που είναι ιδιαίτερα εκτεθειμένη στον κίνδυνο της φτώχειας και του κοινωνικού αποκλεισμού και πως υπάρχει στενή σύνδεση μεταξύ της ανεργίας τους από την μία πλευρά και της φτώχειας και του κοινωνικού αποκλεισμού τους από την άλλη.

Πέραν όμως των λίγων διαθέσιμων επίσημων στατιστικών στοιχείων σε επίπεδο Ευρωπαϊκής Ένωσης, η αρνητική κατάσταση που αντιμετωπίζουν τα άτομα με αναπηρία στον τομέα της απασχόλησης¹⁷⁰ απεικονίζεται και σε διάφορα κείμενα των θεσμικών της οργάνων, από τα οποία προκύπτει ότι τα άτομα με αναπηρία:¹⁷¹

- Παρουσιάζουν υψηλότερα ποσοστά ανεργίας σε σχέση με τα άτομα χωρίς αναπηρία (γενικός

165 Το πρώτο δημοσίευμα αφορά στη μελέτη που διεξήγαγε η Eurostat, Statistics in Focus 1995/10 Disabled Persons Statistical Data, Eurostat 1995. Το δεύτερο δημοσίευμα αφορά μια έρευνα του European Household Community Panel που πραγματοποιήθηκε για την Eurostat σε 14 κράτη-μέλη της Ευρωπαϊκής Ένωσης, Disability and Social Protection in Europe, Eurostat 2001. Στο «Αναπηρία και Κοινωνικός Αποκλεισμός στην Ε. Ε - Ώρα για αλλαγή, εργαλεία για την αλλαγή» - Τελική Έκθεση Μελέτης, Ε.Σ.Α.μεΑ, Αθήνα 2002, σ: 17

166 Όπως παραπάνω.

167 Η εν λόγω μελέτη εκπονήθηκε υπό την Αιγίδα του Ευρωπαϊκού Φόρουμ Ατόμων με Αναπηρία (European Disability Forum) στο πλαίσιο του Προγράμματος «Αναπηρία και Κοινωνικός Αποκλεισμός στην Ε. Ε - Ώρα για αλλαγή, εργαλεία για την αλλαγή». Το συντονισμό του Προγράμματος είχε αναλάβει η Εθνική Συνομοσπονδία Ατόμων με Αναπηρία. Η μελέτη, που διεξήχθη από τον Μάιο έως τον Ιούλιο του 2001, εκπονήθηκε σε συνεργασία με άλλες 7 αναπηρικές οργανώσεις. Οι οργανώσεις αυτές ήταν: α) τα Εθνικά Συμβούλια (Οργανώσεις - ομπρέλα με τη συμμετοχή των βασικότερων Εθνικών Αναπηρικών Οργανώσεων που εκπροσωπούν όλες της κατηγορίες αναπηρίας) της Γαλλίας, της Ισπανίας της Φιλανδίας και της Σουηδίας και β) οι ευρωπαϊκές μη κυβερνητικές οργανώσεις: Ευρωπαϊκή Ένωση Τυφλών (EBU), Inclusion Europe και η Mental Health Europe (MHE). Το Πρόγραμμα χρηματοδοτήθηκε από τη Γενική Διεύθυνση Απασχόλησης και Κοινωνικών Υποθέσεων της Ευρωπαϊκής Επιτροπής.

168 Ανεργία είναι η κατάσταση όσων προσφέρονται για εργασία και δε βρίσκουν απασχόληση έναντι αμοιβής ανάλογη με την ειδίκευση και τις επαγγελματικές δεξιότητες που διαθέτουν. Στο www.mou.gr /Ευρετήριο όρων Γ' ΚΠΣ.

169 Ο άεργος διαφέρει από τον άνεργο. Ο πρώτος επίσης δεν έχει απασχόληση, αλλά δεν ενδιαφέρεται και να αποκτήσει. Στο www.mou.gr /Ευρετήριο όρων Γ' ΚΠΣ.

170 Απασχόληση ορίζεται ως το πηλίκο των απασχολούμενων μιας περιοχής προς τον συνολικό πληθυσμό αυτής. Εκφράζεται ως ποσοστό επί της εκατό του πληθυσμού της συγκεκριμένης περιοχής. Με τον όρο εργασία εννοούμε την καταβολή σωματικής ή πνευματικής δύναμης για την παραγωγή έργου.

171 Στο κείμενο πολιτικής του Ευρωπαϊκού Φόρουμ Ατόμων με Αναπηρία (00/01) με τίτλο «Το επόμενο βήμα για τη βελτίωση των ευκαιριών απασχόλησης των ατόμων με ειδικές ανάγκες», Βρυξέλλες 2001, Ελεύθερη μετάφραση Ε.Σ.Α.μεΑ, σ: 9.

πληθυσμός).

- Ακόμη και όταν αποκτήσουν εργασία αντιμετωπίζουν συχνότερα τον κίνδυνο της απόλυσης.
- Συνήθως κατέχουν θέσεις εργασίας που δεν ανταποκρίνονται στις πραγματικές τους ικανότητες, εμπειρίες και φιλοδοξίες.
- Όταν βρίσκονται σε κατάσταση ανεργίας αντιμετωπίζουν μεγαλύτερο κίνδυνο να παραμείνουν σε αυτήν για μεγάλο χρονικό διάστημα.

Επιπρόσθετα, οι γυναίκες με αναπηρία αντιμετωπίζουν πολύ περισσότερες δυσκολίες στον τομέα της απασχόλησης από ότι οι άντρες με αναπηρία εξαιτίας της διπλής διάκρισης που υφίστανται, λόγω αναπηρίας και λόγω φύλου.

Σε εθνικό επίπεδο η κατάσταση της απασχόλησης των ατόμων με αναπηρία είναι τραγική. Το έτος 2001 η Εθνική Στατιστική Υπηρεσία Ελλάδος διαπίστωσε ότι το 84% του εργατικού δυναμικού των ατόμων με αναπηρία βρίσκεται εκτός αγοράς εργασίας, όταν ο συνολικός πληθυσμός τους στην Ελλάδα, σύμφωνα με έρευνα της Eurostat¹⁷² (Στατιστική Υπηρεσία της Ευρωπαϊκής Ένωσης), ανέρχεται στο 9,3% (959.000). Επιπλέον στοιχεία για την απασχόληση των ατόμων με αναπηρία στη χώρα μας δεν είναι διαθέσιμα, παρόλο που τα άτομα με αναπηρία εγγράφονται σε ειδικό μητρώο ανέργων του Οργανισμού Απασχόλησης Εργατικού Δυναμικού (Ο.Α.Ε.Δ.). Ακόμη όμως και στην περίπτωση που ο Ο.Α.Ε.Δ. θελήσει να αξιοποιήσει τα στοιχεία αυτού του μητρώου, το πιθανότερο είναι η καταγεγραμμένη ανεργία των ατόμων με αναπηρία να εμφανίζεται πολύ μικρότερη από την πραγματική, δεδομένου ότι αρκετά άτομα με αναπηρία που είναι άνεργα είτε δεν εγγράφονται καθόλου στο ειδικό μητρώο, είτε εγγράφονται στο μητρώο ανέργων του γενικού πληθυσμού.

5.1.1. Αιτίες αποκλεισμού των ατόμων με αναπηρία από την αγορά εργασίας

Ο αποκλεισμός των ατόμων με αναπηρία από την αγορά εργασίας είναι απόρροια της διάκρισης που υφίστανται σε όλους τους τομείς της ζωής τους. Η διάκριση βασίζεται από τη μία πλευρά στην προκατάληψη της κοινωνίας (ιδεολογικό επίπεδο) και από την άλλη στα εμπόδια που αντιμετωπίζουν στην προσπάθειά τους να ενταχθούν σε αυτήν (σε επίπεδο πρακτικής)¹⁷³.

Όσον αφορά στην προκατάληψη της κοινωνίας, αυτή έχει ως αποτέλεσμα τις χαμηλές προσδοκίες απέναντι στα άτομα με αναπηρία. Χαρακτηριστικό παράδειγμα κοινωνικής προκατάληψης στον τομέα της απασχόλησης απέναντι στα άτομα με αναπηρία αποτελούν οι στάσεις των εργοδοτών, οι οποίοι συνήθως δεν παρέχουν ευκαιρίες απασχόλησης στα άτομα με αναπηρία πιστεύοντας ότι: η απόδοσή τους είναι χαμηλή λόγω των λειτουργικών περιορισμών που η αναπηρία θέτει, το επίπεδο μόρφωσής τους είναι ιδιαίτερα χαμηλό, οι δεξιότητές τους είναι περιορισμένες, η επαγγελματική τους κατάρτιση είναι ελλιπής, η συμπεριφορά τους μπορεί να δημιουργήσει προβλήματα στους υπόλοιπους εργαζομένους. Αυτή όμως η προκατάληψη συνήθως «υποχωρεί» όταν απασχολήσουν στην επιχείρησή τους εργαζόμενους με αναπηρία.¹⁷⁴

172 Eurostat 1995 Statistics in Focus 1995/10 Disabled Persons Statistical Data.

173 Βάσει της Έκθεσης της Ε.Σ.Α.μεΑ. για την 3η Δεκέμβρη 2002 με τίτλο ««2003 Ευρωπαϊκό Έτος των Ατόμων με Αναπηρία: Πενήντα εκατομμύρια Ευρωπαίοι με αναπηρία αρνούνται τον παθητικό ρόλο και διεκδικούν τη συμμετοχή τους στο κοινωνικό – οικονομικό και πολιτικό στερέωμα της Ευρώπης», Αθήνα 2002, σ: 4.

174 Σύμφωνα με τα αποτελέσματα πρωτογενούς έρευνας που πραγματοποιήθηκε το β' εξάμηνο του έτους 2003 - στο πλαίσιο εφαρμογής του α' κύκλου του Προγράμματος της Κοινοτικής Πρωτοβουλίας EQUAL και πιο συγκεκριμένα στο πλαίσιο υλοποίησης του Έργου της Αναπτυξιακής Σύμπραξης «Πρόκληση», τον συντονισμό της οποίας είχε αναλάβει η Ε.Σ.Α.μεΑ. - σε αντιπροσωπευτικό δείγμα 100 επιχειρήσεων ολόκληρης της χώρας που είχαν ενταχθεί σε επιδοτούμενα προγράμματα του Ο.Α.Ε.Δ., προκύπτει ότι: ένα ιδιαίτερα σημαντικό ποσοστό εργοδοτών κυμαινόμενο

Η προκατάληψη απέναντι στα άτομα με αναπηρία ενισχύθηκε από τη μακροχρόνια επικράτηση του ιατρικού μοντέλου της αναπηρίας. Σύμφωνα με αυτό, η διαχείριση της αναπηρίας στοχεύει στην αποκατάσταση των λειτουργικών περιορισμών που η αναπηρία θέτει μέσω ιατρικών παρεμβάσεων. Στην περίπτωση που η αποκατάσταση δεν είναι εφικτή, η κοινωνική απομόνωση είναι αναπόφευκτη. Σε αυτές τις περιπτώσεις προτείνεται ως λύση η χορήγηση προνοιακών επιδομάτων και η «φιλανθρωπία»,¹⁷⁵ καταστρατηγώντας δηλαδή τον ανθρώπινο δικαίωμά τους στην εργασία και κατ' επέκταση στην αυτονομία και την αξιοπρεπή διαβίωση.

Όσον αφορά στα εμπόδια, είναι πλέον κοινός τόπος, ότι η ύπαρξη αυτών σε τομείς όπως είναι η εκπαίδευση, η κατάρτιση, η δια βίου μάθηση, η Κοινωνία της Πληροφορίας, οι συγκοινωνίες, το δομημένο περιβάλλον κ.λ.π, λειτουργεί ανασταλτικά για την ένταξή τους στην αγορά εργασίας.

Η εστίαση στον εντοπισμό των προκαταλήψεων και των εμποδίων που δυσκολεύουν την κοινωνική ένταξη των ατόμων με αναπηρία είναι συνέπεια της πρόσφατης επικράτησης του κοινωνικού μοντέλου της αναπηρίας. Η προσέγγιση αυτή υποστηρίζει ότι τα προβλήματα που συνοδεύουν την αναπηρία είναι συνέπεια της αδυναμίας της κοινωνίας να λάβει υπόψη της τις ανάγκες των ατόμων με αναπηρία και όχι των λειτουργικών περιορισμών που αυτή θέτει, δίνοντας παράλληλα έμφαση στις «εύλογες προσαρμογές», στον «καθολικό σχεδιασμό» («Design for All»), «στα δικαιώματα».¹⁷⁶ Υπό αυτήν την οπτική, η Πολιτεία πρέπει να πραγματοποιήσει όλες εκείνες τις μετατροπές του περιβάλλοντος που απαιτούνται προκειμένου να διασφαλίσει την πλήρη και ισότιμη συμμετοχή των ατόμων με αναπηρία σε όλους τους τομείς της κοινωνικής ζωής, συμπεριλαμβανομένου και του τομέα της απασχόλησης.

5.2. Η ΕΝΤΑΞΗ ΣΤΗΝ ΑΓΟΡΑ ΕΡΓΑΣΙΑ ΑΝΑΦΑΙΡΕΤΟ ΔΙΚΑΙΩΜΑ ΤΩΝ ΑΤΟΜΩΝ ΜΕ ΑΝΑΠΗΡΙΑ

Το δικαίωμα στην εργασία είναι αναμφισβήτητο δικαίωμα όλων των ανθρώπων, συμπεριλαμβανομένων και των ατόμων με αναπηρία. «Το πρώτο άρθρο της Οικουμενικής Διακήρυξης των Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων αναφέρει ότι: όλοι οι άνθρωποι είναι ελεύθεροι και ίσοι στην αξιοπρέπεια και στα δικαιώματα. Για την επίτευξη αυτού του σκοπού, όλες οι κοινωνίες πρέπει να αναδείξουν την ποικιλομορφία που υπάρχει μέσα στους κόλπους τους και να διασφαλίσουν ότι τα άτομα με αναπηρία μπορούν να απολαμβάνουν πλήρως τα ανθρώπινα δικαιώματα: ατομικά, πολιτικά, κοινωνικά, οικονομικά και πολιτισμικά, όπως αναγνωρίζονται από τις διάφορες Διεθνείς Συμβάσεις, τη Συνθήκη της Ευρωπαϊκής Ένωσης και τους εθνικούς θεσμούς».¹⁷⁷

από 55% έως 66,7%, ανάλογα με το κριτήριο που τους δόθηκε να αξιολογήσουν (όπως προσόντα, δεξιότητες, επαγγελματική συμπεριφορά, απόδοση), θεωρούν ότι οι εργαζόμενοι με αναπηρία δε διαφοροποιούνται από τους εργαζόμενους χωρίς αναπηρία. Το 67% των εργοδοτών δήλωσαν ικανοποίηση από την απόδοση και τη συμπεριφορά των εργαζόμενων με αναπηρία. Το 83% των επιχειρήσεων εξακολουθούν να απασχολούν εργαζόμενους με αναπηρία μέχρι σήμερα.

175 Στο «Ακτιβιστές και Συνήγοροι των Δικαιωμάτων των Ατόμων με Αναπηρία» - Εγχειρίδιο, Μετάφραση Ε.Σ.Α.μεΑ., Αθήνα 2005, σ: 15.

176 Όπως παραπάνω σ: 16.

177 Στο «Διακήρυξη της Μαδρίτης», Ε.Σ.Α.μεΑ., Αθήνα 2003, σ:2

5.2.1. Οφέλη απο την ένταξη των ατόμων με αναπηρία στην αγορά εργασίας

Πέρα όμως από τα ανθρώπινα δικαιώματα, η γήρανση του πληθυσμού αποτελεί έναν άλλο ιδιαίτερα σημαντικό λόγο. Όπως άλλωστε αναφέρεται στην Ανακοίνωση της Ευρωπαϊκής Επιτροπής για τον «Εκσυγχρονισμό των Συστημάτων Κοινωνικής Προστασίας», το ποσοστό των ηλικιωμένων ανθρώπων στο σύνολο του πληθυσμού θα αυξηθεί μέχρι το 2025 από 21% σε 30%. Αυτό κάνει ακόμη πιο επιτακτική την ανάγκη της ένταξης των ατόμων με αναπηρία στην αγορά εργασίας προκειμένου να μπορούν να συνεισφέρουν στη χρηματοδότηση των συστημάτων κοινωνικής προστασίας. Εάν δε λάβουμε υπόψη μας το έντονο δημογραφικό πρόβλημα που αντιμετωπίζει η χώρα μας, το οποίο εξελίσσεται σε εφιάλτη για το ασφαλιστικό μας σύστημα, καταλαβαίνουμε πόσο πιο αναγκαία είναι για την Ελλάδα η ένταξη των ατόμων με αναπηρία στην αγορά εργασίας.

Επιπρόσθετα, η καταναλωτική δύναμη των ατόμων με αναπηρία και η συνεισφορά τους στην εθνική οικονομία είναι μεγαλύτερη όταν εργάζονται, παρά όταν εξαρτώνται από τα επιδόματα ή από την εισοδηματική ενίσχυση που τους παρέχει το σύστημα κοινωνικής προστασίας. Αυτός είναι άλλωστε ένας από τους λόγους που η Ευρωπαϊκή Ένωση επιδιώκει την ένταξη στην αγορά εργασίας πληθυσμιακών ομάδων που μέχρι σήμερα ήταν αποκλεισμένες από αυτήν, μεταξύ των οποίων συγκαταλέγεται και η μεγάλη πληθυσμιακή ομάδα των ατόμων με αναπηρία.¹⁷⁸

Τέλος, εάν λάβουμε υπόψη μας αφενός ότι σύμφωνα με σχετική Έκθεση της Ευρωπαϊκής Επιτροπής (Φεβρουάριος 2008) η Ελλάδα παρουσιάζει το μεγαλύτερο ποσοστό φτώχειας μεταξύ των κρατών μελών της Ευρωπαϊκής Ένωσης - το ένα πέμπτο των Ελλήνων (21%), και κάτι περισσότερο των παιδιών τους (23%) διατρέχουν τον κίνδυνο της φτώχειας - αφετέρου ότι τα άτομα με αναπηρία και οι οικογένειές τους κινδυνεύουν από τη φτώχεια πολύ περισσότερο από ότι ο γενικός πληθυσμός, τότε μπορούμε να κατανοήσουμε πόσο σημαντική θα ήταν για τη χώρα μας η εφαρμογή πολιτικών απασχόλησης που επιτυγχάνουν την ένταξη των ατόμων με αναπηρία στην αγορά εργασίας.

Συνοψίζοντας, θα λέγαμε ότι τα κοινωνικοοικονομικά οφέλη από την ένταξη των ατόμων με αναπηρία στην ελληνική αγορά εργασίας θα ήταν τα εξής:

- Μείωση του συνολικού ποσοστού ανεργίας,
- διεύρυνση του εργατικού δυναμικού της χώρας,
- μείωση του συνολικού ποσοστού φτώχειας,
- αύξηση των πόρων του συστήματος κοινωνικής ασφάλισης,
- αύξηση της καταναλωτικής δύναμης ενός μεγάλου τμήματος του πληθυσμού,
- ενίσχυση της οικονομικής ανεξαρτησίας και αυτονομίας του ατόμου με αναπηρία,
- διεύρυνση της κοινωνικοποίησης του ατόμου με αναπηρία,
- ολοκλήρωση της προσωπικότητας του ατόμου με αναπηρία,
- ελάφρυνση του βάρους της οικογένειας του ατόμου με αναπηρία.

5.2.1. Βοηθητικά εργαλεία για άσκηση πολιτικής πίεσης στον τομέα της απασχόλησης

Το ζήτημα της προώθησης της ένταξης των ατόμων με αναπηρία στην απασχόληση αποτελεί αντικείμενο διαφόρων κειμένων πολιτικής σε διεθνές, ευρωπαϊκό και εθνικό επίπεδο. Τα κείμενα αυτά, άλλοτε νομικά δεσμευτικά και άλλοτε όχι, αποτελούν χρήσιμα εργαλεία, δεδομένου ότι μπορούν να υποστηρίξουν

178 Joint Report of Social Protection and Social Inclusion, Communication from the Commission to the Council, the European Parliament, the European Economic and Social Committee and the Committee of the Regions, Brussels 2007 COM (2205).

σχετικά αιτήματα σε οποιοδήποτε επίπεδο.

Ακολουθεί παρουσίαση των σημαντικότερων κειμένων:

- Στο «Άρθρο 7 - Απασχόληση» των «Πρότυπων Κανόνων του Οργανισμού Ηνωμένων Εθνών για την Εξίσωση των Ευκαιριών για τα Άτομα με Αναπηρίες», οι οποίοι εγκρίθηκαν από τη Γενική Συνέλευση του ΟΗΕ το Δεκέμβριου του 1993 (Απόφαση 48/96) και υιοθετήθηκαν από την ελληνική Πολιτεία με τον Νόμο 2430/1996 (Αρ. ΦΕΚ Α΄ 156/10.07.1996) αναφέρεται ότι, «τα κράτη μέλη οφείλουν να αναγνωρίσουν την ανάγκη για τα άτομα με αναπηρίες να ενδυναμωθούν προκειμένου να είναι σε θέση να ασκούν τα ανθρώπινα δικαιώματά τους, ειδικά στον τομέα της εργασίας. Στις αστικές αλλά και τις αγροτικές περιοχές θα πρέπει να έχουν ίσες ευκαιρίες για παραγωγική και επικερδή απασχόληση στην αγορά εργασίας». ¹⁷⁹ Σε αυτό το άρθρο αναφέρονται αναλυτικά τα μέτρα που πρέπει να ληφθούν προκειμένου αφενός να αρθεί η διάκριση που υφίστανται τα άτομα με αναπηρία στον τομέα της απασχόλησης, αφετέρου να προωθηθεί η ένταξή τους στην αγορά εργασίας.

- Στη «Διεθνή Σύμβαση για τα Ανθρώπινα Δικαιώματα των Ατόμων με Αναπηρίες - Ηνωμένα Έθνη 2007», η οποία τέθηκε σε εφαρμογή στις 3 Μαΐου 2008 και αποτελεί το πρώτο νομικά δεσμευτικό κείμενο για την αναπηρία σε διεθνές επίπεδο, αναγνωρίζεται «...το δικαίωμα στην εργασία των ατόμων με αναπηρία σε ίση βάση με τους άλλους. Αυτό συμπεριλαμβάνει το δικαίωμα στην ευκαιρία να ζουν από εργασία που επιλέγεται ελεύθερα ή είναι αποδεκτή σε μια αγορά εργασίας και σε ένα εργασιακό περιβάλλον που είναι ανοικτό, ενιαίο και προσβάσιμο στα άτομα με αναπηρία» (Άρθρο 27 «Εργασία και Απασχόληση») και δίνονται σαφείς κατευθύνσεις για τον τρόπο προώθησης αυτού του δικαιώματος. ¹⁸⁰

- Στο άρθρο 26 του «Χάρτη των Θεμελιωδών Δικαιωμάτων της Ευρωπαϊκής Ένωσης» αναγνωρίζεται το δικαίωμα των ατόμων με αναπηρία να επωφελούνται μέτρων που θα τους εξασφαλίζουν την αυτονομία, την κοινωνική και επαγγελματική ένταξη και τη συμμετοχή στον κοινωνικό βίο.

- Στον «Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Χάρτη» (αναθεωρημένο) αναφέρεται ότι τα κράτη μέλη είναι υποχρεωμένα να λαμβάνουν τα κατάλληλα μέτρα ώστε τα άτομα με αναπηρία να ασκούν πλήρως το δικαίωμα στην αυτονομία, στην κοινωνική αποκατάσταση και στη συμμετοχή στην κοινωνική ζωή. Τα μέτρα μεταξύ άλλων, αναφέρονται, στον επαγγελματικό προσανατολισμό και στην επαγγελματική εκπαίδευση και μετεκπαίδευση.

- Η «Συνθήκη του Άμστερνταμ», που υπογράφηκε στις 2 Οκτωβρίου 1997, άλλαξε ριζικά την ευρωπαϊκή πολιτική για την αναπηρία, διότι μέσω αυτής συμπεριλήφθηκε η αναπηρία στις αιτίες διάκρισης και αναγνωρίστηκε η συμπερίληψη των αναγκών των ατόμων με αναπηρία κατά την εκπόνηση μέτρων από τα όργανα της Ευρωπαϊκής Ένωσης («22. Δήλωση σχετικά με πρόσωπα με Ειδικές Ανάγκες»), συμπεριλαμβανομένων και αυτών που αφορούν στον τομέα της απασχόλησης. Το Άρθρο 13 της Συνθήκης του Άμστερνταμ έδωσε τη δυνατότητα στην Ευρωπαϊκή Ένωση να θεσπίσει νομοθεσία καταπολέμησης των διακρίσεων. Ως εκ τούτου μέχρι το τέλος του έτους 2000 ψηφίστηκε η Οδηγία 2000/78/ Εκ του Συμβουλίου της 27ης Νοεμβρίου 2000 «για τη διαμόρφωση γενικού πλαισίου για την ίση μεταχείριση στην απασχόληση και την εργασία» ανεξαρτήτως θρησκευτικών ή άλλων πεποιθήσεων, αναπηρίας, ηλικίας ή γενετήσιου προσανατολισμού, η οποία ενσωματώθηκε σχεδόν αυτούσια στην εθνική μας νομοθεσία με τον Νόμο 3304/2005 (Αρ. ΦΕΚ 16/27.01.2005), στον οποίο θα αναφερθούμε εκτενέστερα παρακάτω.

179 Στο «Οι Πρότυποι Κανόνες του Οργανισμού Ηνωμένων Εθνών για την Εξίσωση των Ευκαιριών για τα Άτομα με Αναπηρίες», Ηνωμένα Έθνη 1994, Μετάφραση Ε.Σ.Α.μεΑ.), σ: 22-23.

180 Το ελληνικό κράτος παρόλο που έχει υπογράψει τη Διεθνή Σύμβαση, δεν έχει προχωρήσει ακόμη στην επικύρωσή της και δεν έχει υπογράψει και το προαιρετικό πρωτόκολλο.

- Σύμφωνα με την «Ευρωπαϊκή Στρατηγική της Λισσαβόνας» (Μάρτιος 2000), για την επίτευξη του στόχου να καταστεί η Ευρώπη η πλέον ανταγωνιστική και βασιζόμενη στη γνώση οικονομία ανά την υφήλιο, ικανή να εξασφαλίσει βιώσιμη οικονομική ανάπτυξη, περισσότερες και καλύτερες θέσεις εργασίας, κρίσιμες παράμετροι είναι ο εκσυγχρονισμός του ευρωπαϊκού κοινωνικού προτύπου, η επένδυση στον άνθρωπο και η καταπολέμηση του κοινωνικού αποκλεισμού, θέτοντας ως επιμέρους στόχο αναφορικά με τα άτομα με αναπηρία την εξίσωση του επιπέδου απασχόλησής τους έως το έτος 2010 με εκείνο των ατόμων χωρίς αναπηρία.

- Στο πλαίσιο της «Αναθεωρημένης Στρατηγικής της Λισσαβόνας» (2005) τα κράτη - μέλη υποχρεούνται να υποβάλλουν στην Ευρωπαϊκή Ένωση: α) Εθνική Έκθεση Στρατηγικής για την Κοινωνική Προστασία και την Κοινωνική Ένταξη,¹⁸¹ β) Εθνικό Πρόγραμμα Μεταρρυθμίσεων. Στην ενότητα 2.2 της Εθνικής Έκθεσης Στρατηγικής για την Κοινωνική Προστασία και την Κοινωνική Ένταξη 2006 - 2008¹⁸² που υπέβαλλε το Υπουργείο Απασχόλησης και Κοινωνικής Προστασίας, στην οποία υπάρχει σύντομη αναφορά στις πολιτικές και στα μέτρα της ελληνικής Πολιτείας για την προώθηση της ένταξης των ατόμων με αναπηρία στην απασχόληση, αναφέρεται ότι προωθείται η αναμόρφωση του Νόμου 2643/1998 προκειμένου να αρθούν οι δυσλειτουργίες που παρουσιάζει, στις οποίες θα αναφερθούμε εκτενέστερα παρακάτω. Στην ενότητα «Περιφερειακή και Κοινωνική Συνοχή» του Εθνικού Προγράμματος Μεταρρυθμίσεων 2005 - 2008 για την ανάπτυξη και την απασχόληση», το οποίο υποβλήθηκε από το Υπουργείο Οικονομίας και Οικονομικών στην Ευρωπαϊκή Ένωση, αναφέρεται ότι «καταπολεμάται ο κοινωνικός αποκλεισμός των ΑμεΑ με βελτίωση της πρόσβασης στις δημόσιες υπηρεσίες, στις νέες τεχνολογίες ...στην παιδεία και στην απασχόληση, ενώ μελετάται η εφαρμογή των Προτύπων Κανόνων του ΟΗΕ για την ισότητα των ευκαιριών». Οι στόχοι των δύο προαναφερθέντων κειμένων προωθούνται μέσω του Εθνικού Στρατηγικού Πλαισίου Αναφοράς 2007 - 2013 (Δ' Κοινωνικό Πλαίσιο Στήριξης).¹⁸³

Επιπρόσθετα, για την υποστήριξη του δίκαιου αιτήματος της ένταξης των ατόμων με αναπηρία στην αγορά εργασίας, χρήσιμη είναι και η επίκληση του Αναθεωρημένου (2001) Συντάγματος της χώρας μας, εφόσον μέσω αυτού κατοχυρώνεται συνταγματικά το δικαίωμα στην επαγγελματική ένταξη των ατόμων με αναπηρία. Πιο συγκεκριμένα, σύμφωνα με την παράγραφο 6 του άρθρου 21: «τα άτομα με αναπηρίες έχουν δικαίωμα να απολαμβάνουν μέτρων που εξασφαλίζουν την αυτονομία, την επαγγελματική ένταξη και τη συμμετοχή τους στην κοινωνική, οικονομική και πολιτική ζωή της χώρας». Αξίζει να σημειωθεί

181 Πριν από την αναθεωρημένη Στρατηγική της Λισσαβόνας το Υπουργείο Απασχόλησης και Κοινωνικής Προστασίας υπέβαλε στην Ευρωπαϊκή Ένωση το Εθνικό Σχέδιο Δράσης για την Απασχόληση (ΕΣΔΑ) και το Εθνικό Σχέδιο Δράσης για την Κοινωνική Ενσωμάτωση (ΕΣΔΕν). Από το έτος 2005 το ΕΣΔΑ ενσωματώθηκε στο «Εθνικό Πρόγραμμα Μεταρρυθμίσεων για την Ανάπτυξη και την Απασχόληση 2005 - 2008» (ΕΠΜ), ενώ από το έτος 2006 το ΕΣΔΕν αποτελεί μέρος της «Εθνικής Έκθεσης Στρατηγικής για την Κοινωνική Προστασία και την Κοινωνική Ένταξη 2006 - 2008». Το αναπηρικό κίνημα της χώρας παρόλο που έχει επανειλημμένως καταθέσει τις προτάσεις του, από την κατάρτιση του πρώτου ΕΣΔΑ μέχρι σήμερα, με στόχο την εφαρμογή μια εθνικής πολιτικής για την καταπολέμηση της ανεργίας των ατόμων με αναπηρία, έχει οδηγηθεί στο συμπέρασμα ότι όλα τα ΕΣΔΑ υπήρξαν άτολμα, αναιμικά και ακόμη και στις περιπτώσεις που συμπεριλάμβαναν μέτρα για τα άτομα με αναπηρία, αυτά δεν υλοποιήθηκαν. Αξίζει να σημειωθεί ότι, η υποχρέωση υποβολής αυτών των κειμένων από το ελληνικό κράτος στην Ευρωπαϊκή Ένωση βασίζεται σε αυτό που καλείται «Ανοιχτή Μέθοδος Συντονισμού». Η μέθοδος αυτή συγκαταλέγεται στην κατηγορία των «ήπιων» μορφών διακυβέρνησης, οι οποίες δεν έχουν υποχρεωτικό χαρακτήρα και η επίτευξη των στόχων στηρίζεται κυρίως στην ηθική και πολιτική δέσμευση των μελών που συμμετέχουν εκούσια στη διαδικασία. Οι δεσμεύσεις που αναλαμβάνουν τα κράτη - μέλη στο πλαίσιο αυτής βρίσκονται υπό την παρακολούθηση των κοινοτικών οργάνων, όπως της Ευρωπαϊκής Επιτροπής και του Ευρωπαϊκού Συμβουλίου, καθώς επίσης υπό την εξέταση των άλλων κρατών - μελών. Με αυτόν τον τρόπο ασκείται κάποια πίεση στα κράτη - μέλη να ανταποκριθούν στις δεσμεύσεις που αναλαμβάνουν, καθώς και στις υποχρεώσεις που απορρέουν από την ανοιχτή μέθοδο συντονισμού, έτσι ώστε να επιτευχθούν οι κοινά συμφωνημένοι στόχοι.

182 Διαθέσιμη στην ιστοσελίδα του Υπουργείου Απασχόλησης και Κοινωνικής Προστασίας (www.yrakr.gr)

183 Κυρίως δε μέσω του Επιχειρησιακού Προγράμματος «Ανάπτυξη Ανθρώπινου Δυναμικού 2007 - 2013», με χρηματοδοτικό εργαλείο το Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Ταμείο.

ότι το Σύνταγμα δε γεννά αγώγιμα δικαιώματα. Για την επίτευξη αυτού απαιτείται η θέσπιση ανάλογου ρυθμιστικού πλαισίου.

5.3. ΙΣΧΥΟΥΣΕΣ ΕΘΝΙΚΕΣ ΠΟΛΙΤΙΚΕΣ ΓΙΑ ΤΗΝ ΠΡΟΩΘΗΣΗ ΤΗΣ ΕΝΤΑΞΗΣ ΤΩΝ ΑΤΟΜΩΝ ΜΕ ΑΝΑΠΗΡΙΑ ΣΤΗΝ ΑΠΑΣΧΟΛΗΣΗ ΚΑΙ ΤΗΝ ΕΡΓΑΣΙΑ

Ακολουθεί παρουσίαση: I) των υφιστάμενων νομοθετικών μέτρων για την ένταξη των ατόμων με αναπηρία στην απασχόληση, II) των πρόσθετων μέτρων που χρησιμοποιούνται για τον ίδιο σκοπό. Η παρουσίαση των μέτρων γίνεται με κριτική ματιά, προκειμένου να εντοπιστούν οι αδυναμίες που παρουσιάζουν.¹⁸⁴

5.3.1. Υφιστάμενα νομοθετικά μέτρα στον τομέα της απασχόλησης των ατόμων με αναπηρία

5.3.1.α. Αρχή της ίσης μεταχείρισης στον τομέα της απασχόλησης και την εργασία: Ν.3304/2005

Όπως έχουμε ήδη αναφέρει, το Άρθρο 13 της Συνθήκης του Άμστερνταμ έδωσε τη δυνατότητα στην Ευρωπαϊκή Ένωση να θεσπίσει νομοθεσία καταπολέμησης των διακρίσεων. Αυτό είχε ως αποτέλεσμα τη θέσπιση της Οδηγίας της Οδηγίας 2000/78/ Εκ του Συμβουλίου της 27ης Νοεμβρίου 2000 «για τη διαμόρφωση γενικού πλαισίου για την ίση μεταχείριση στην απασχόληση και την εργασία» ανεξαρτήτως θρησκευτικών ή άλλων πεποιθήσεων, αναπηρίας, ηλικίας ή γενετήσιου προσανατολισμού, η οποία ενσωματώθηκε στην εθνική μας νομοθεσία με τον Ν.3304/2005 (Αρ. ΦΕΚ 16/27.01.2005). Πέραν όμως αυτής της Οδηγίας, στον Ν. 3304/2005 ενσωματώθηκε και η Οδηγία 2000/43 Εκ του Συμβουλίου της 29ης Ιουνίου 2000 «Περί εφαρμογής της αρχής της ίσης μεταχείρισης προσώπων ασχέτως φυλετικής ή εθνοτικής τους καταγωγής».

Σκοπός του Ν.3304/2005 είναι η θέσπιση γενικού ρυθμιστικού πλαισίου για την καταπολέμηση των διακρίσεων που υφίστανται στον τομέα της απασχόλησης και της εργασίας, μεταξύ άλλων, και τα άτομα με αναπηρία ώστε να διασφαλίζεται η αρχή της ίσης μεταχείρισης. Για την επίτευξη αυτού του σκοπού ο Νόμος απαγορεύει: α) την άμεση διάκριση, η οποία συντρέχει όταν ένα άτομο εξαιτίας της αναπηρίας του υφίσταται λιγότερο ευνοϊκή μεταχείριση από ότι κάποιο άλλο άτομο σε ανάλογη κατάσταση, β) την έμμεση διάκριση, η οποία συντρέχει όταν μια φαινομενικά ουδέτερη διάταξη ή πρακτική μπορεί να θέσει άτομα συγκεκριμένων κατηγοριών αναπηρίας σε μειονεκτική θέση συγκριτικά με άλλα άτομα, γ) την παρενόχληση, που συντρέχει όταν κάποιος συμπεριφέρεται με αρνητικό τρόπο σε ένα άτομο με αναπηρία, λόγω αυτής καθ' αυτής της αναπηρίας του, έχοντας ως σκοπό ή αποτέλεσμα την προσβολή της αξιοπρέπειάς του και τη δημιουργία εκφοβιστικού, εχθρικού, εξευτελιστικού, ταπεινωτικού ή επιθετικού περιβάλλοντος και δ) την εντολή για εφαρμογή διακριτικής μεταχείρισης.

¹⁸⁴ Η συγγραφή αυτής της ενότητας βασίστηκε στην Έκθεση της Ε.Σ.Α.μεΑ. για την 3η Δεκέμβρη 2007 με τίτλο: «Η πρόσβαση των ατόμων με αναπηρία στον κόσμο της εργασίας - Η ανεργία είναι η πιο σκληρή μορφή κοινωνικής αναπηρίας»

Πεδίο εφαρμογής του Νόμου αποτελεί ο τομέας της απασχόλησης και εργασίας, ο οποίος όμως ορίζεται με έναν ευρύ τρόπο, περιλαμβάνοντας τους όρους πρόσβασης στην εργασία και στην απασχόληση (συμπεριλαμβανομένων των κριτηρίων επιλογής, των όρων πρόσληψης και των όρων υπηρεσιακής και επαγγελματικής εξέλιξης), τους όρους και τις συνθήκες εργασίας (συμπεριλαμβανομένων των απολύσεων και των αμοιβών), την πρόσβαση σε όλα τα είδη και όλα τα επίπεδα του επαγγελματικού προσανατολισμού, επαγγελματικής κατάρτισης, επιμόρφωσης και επαγγελματικού αναπροσανατολισμού, την απόκτηση πρακτικής επαγγελματικής εμπειρίας και τη συνδικαλιστική δράση.

Σύμφωνα με το Ν.3304/2005, τα άτομα με αναπηρία ως θύματα διάκρισης μπορούν να απευθυνθούν: α) στο Συνήγορο του Πολίτη, στην περίπτωση παραβίασης της αρχής της ίσης μεταχείρισης στον τομέα της απασχόλησης και της εργασίας (και όχι μόνο) από δημόσιες υπηρεσίες, δημόσιους οργανισμούς και επιχειρήσεις του δημοσίου τομέα, ¹⁸⁵ β) στο Σώμα Επιθεώρησης Εργασίας (Σ.Ε.Π.Ε.), στην περίπτωση παραβίασης της αρχής της ίσης μεταχείρισης αποκλειστικά και μόνο στον τομέα της απασχόλησης και της εργασίας από ιδιωτικούς φορείς, γ) στην Επιτροπή Ίσης Μεταχείρισης του Υπουργείου Δικαιοσύνης, στην περίπτωση παραβίασης της αρχής της ίσης μεταχείρισης κατά τη συναλλακτική διάθεση αγαθών και προσφορά υπηρεσιών και δ) στο Τμήμα Ισότητας Ευκαιριών της Διεύθυνσης Κοινωνικής Προστασίας του Υπουργείου Απασχόλησης και Κοινωνικής Προστασίας που έχει τη δυνατότητα να προωθεί τις αναφορές/καταγγελίες σε έναν από τους προαναφερθέντες φορείς ανάλογα με την περίπτωση.

Η σπουδαιότητα του νόμου από τη σκοπιά της αναπηρίας έγκειται στα εξής:

- Συμπλήρωσε νομοθετικά ένα μεγάλο κενό διττής φύσης στην εγχώρια νομοταξία αναφορικά με τη διάκριση που υφίστανται τα άτομα με αναπηρία στον τομέα της απασχόλησης και την εργασία. Η πρώτη πτυχή του κενού ήταν η απουσία ρυθμίσεων με ολοκληρωμένες διατάξεις που να έχουν δεσμευτικό χαρακτήρα και να γεννούν αγωγίμες αξιώσεις. Μέχρι τότε η υπέρβαση αυτού του κενού γινόταν μέσω της προσφυγής σε συνταγματικές ρυθμίσεις και σε προβλέψεις διεθνών κειμένων που δεν ήταν πάντοτε νομικά δεσμευτικές. Η δεύτερη πτυχή του κενού ήταν η απουσία, πέραν της δικαστικής οδού, που είναι ιδιαίτερα δαπανηρή, εναλλακτικών διαδικασιών, οδών και εργαλείων, που θα μπορούσαν να αποκρούσουν αποτελεσματικά περιπτώσεις διάκρισης.
- Δεν απαγορεύει μόνο την άμεση διάκριση, αλλά επίσης την έμμεση διάκριση, την παρενόχληση και την εντολή για διακριτική μεταχείριση.
- Περιλαμβάνει ειδικές διατάξεις για τα άτομα με αναπηρία, όπως είναι αυτή για τις «Εύλογες Προσαρμογές» ¹⁸⁶.
- Δε θίγει ήδη υπάρχουσες διατάξεις και δεν αποκλείει τη θέσπιση νέων αναφορικά με την προστασία της

185 Περιπτώσεις διάκρισης λόγω αναπηρίας είναι διαθέσιμες στην ιστοσελίδα του Συνηγόρου του Πολίτη, η οποία είναι η εξής: www.synigoros.gr

186 «Εύλογη προσαρμογή» είναι η εργονομική διευθέτηση του χώρου εργασίας και η προσαρμογή των συνθηκών εργασίας στις εξατομικευμένες ανάγκες ενός ατόμου με αναπηρία. Πρόκειται για έννοια που η Ευρώπη δανείστηκε από αμερικάνικο Νόμο για την Αναπηρία (ADA - American Disability Act), ο οποίος βασίζεται στο κοινωνικό μοντέλο της αναπηρίας και στο μοντέλο της «δομικής ισότητας» (άρση των δομικών εμποδίων). Σύμφωνα με το Νόμο, οι εργοδότες υποχρεούνται να λάβουν κατά περίπτωση όλα τα ενδεδειγμένα μέτρα προκειμένου να εξασφαλίσουν στα άτομα με αναπηρία: τη δυνατότητα πρόσβασής τους σε θέσεις εργασίας, την άσκηση αυτής καθ' αυτής της εργασίας τους, την εξέλιξή τους σε αυτήν και τη δυνατότητα συμμετοχής τους στην επαγγελματική κατάρτιση. Οι εύλογες προσαρμογές στον εργασιακό χώρο κυρίως αφορούν στην προσβασιμότητα του κτιρίου, στη διευθέτηση του χώρου εργασίας και του τεχνικού εξοπλισμού (π.χ. επίπλωση, λογισμικό κ.λπ.), στην προσαρμογή του ωραρίου εργασίας, στον καθορισμό των καθηκόντων, στην τροποποίηση ορισμένων διαδικασιών/πρακτικών, στην παροχή πρόσθετης κατάρτισης ή προσβάσιμων μέσων κατάρτισης. Σύμφωνα με το Νόμο, στην περίπτωση που η ενδεχόμενη προσαρμογή επιφέρει δυσανάλογη επιβάρυνση στον εργοδότη (είναι δηλαδή πολύ ακριβή), τότε ο εργοδότης δεν είναι υποχρεωμένος να προχωρήσει σε αυτήν. Στο Νόμο όμως επίσης προβλέπεται ότι στην περίπτωση που το κράτος παρέχει επιχορηγήσεις για εύλογες προσαρμογές, τότε η επίκληση της δυσανάλογης επιβάρυνσης από έναν εργοδότη δεν είναι εφικτή. Αξίζει να σημειωθεί ότι στη χώρα μας συνήθως χρηματοδοτούνται οι «εύλογες προσαρμογές» μέσα από διάφορα Προγράμματα, στα οποία θα αναφερθούμε παρακάτω.

υγείας και της ασφάλειας των ατόμων με αναπηρία στο χώρο εργασίας. Επιπρόσθετα, δεν καταργεί την υιοθέτηση μέτρων που αποσκοπούν στη δημιουργία ή τη διατήρηση προϋποθέσεων ή διευκολύνσεων για τη διαφύλαξη ή την ενθάρρυνση της ένταξης των ατόμων με αναπηρία στην απασχόληση και την εργασία, όπως είναι ο Ν.2643/1998 «Μέριμνα για την απασχόληση προσώπων ειδικών κατηγοριών και άλλες διατάξεις» (Φ.Ε.Κ. 220 Α΄/28.09.1998), στον οποίο θα αναφερθούμε παρακάτω.

- Πολλές από τις διατάξεις του Νόμου 3304/2005 μπορούν να εφαρμοστούν σωρευτικά με αυτές του Νόμου 2643/1998 προς όφελος των εργαζόμενων με αναπηρία που τοποθετήθηκαν σε θέσεις εργασίας μέσω του Ν. 2643/1998.

- Η προστασία που παρέχει δεν αφορά μόνο το δημόσιο (δημόσιες υπηρεσίες, δημόσιους οργανισμούς και επιχειρήσεις του δημοσίου τομέα), αλλά και τον ιδιωτικό τομέα.

- Θέτει την ευθύνη για την απόδειξη της μη παραβίασης της αρχής της ίσης μεταχείρισης στον εναγόμενο και όχι στο θύμα διάκρισης.

- Για πρώτη φορά προβλέπονται στην περίπτωση άσκησης διακριτικής μεταχείρισης σε βάρος των ατόμων με αναπηρία ποινικές και διοικητικές κυρώσεις.

Εάν συγκρίνουμε την Οδηγία 2000/78 με την Οδηγία 2000/43, η οποία προωθεί την αρχή της ίσης μεταχείρισης σε όλους τους τομείς της ζωής των ατόμων που υφίστανται διάκριση λόγω φυλετικής ή εθνοτικής καταγωγής, τότε διαπιστώνουμε το μεγάλο έλλειμμα στην αντιμετώπιση της διάκρισης λόγω αναπηρίας. Στην ίδια διαπίστωση επίσης φτάνουμε εάν συγκρίνουμε τον Ν.3304/2005 με την παράγραφο 6 του Άρθρου 21 του Συντάγματος της χώρας.

Η μη προώθηση της αρχής της ίσης μεταχείρισης σε όλους τους τομείς της ζωής τους και παράλληλα η εφαρμογή του συγκεκριμένου Νόμου, οδηγεί και πάλι στην άνιση μεταχείριση των ατόμων με αναπηρία. Όταν δεν έχει διασφαλιστεί η ανεμπόδιστη πρόσβαση των ατόμων με αναπηρία στην εκπαίδευση, την κατάρτιση, τη δια βίου μάθηση κ.λπ., η εκτίμηση ότι ένα άτομο με αναπηρία υφίσταται άμεση διάκριση επειδή δεν προσλήφθηκε σε μία συγκεκριμένη θέση εργασίας ενώ είχε τα ίδια ακριβώς τυπικά προσόντα με το μη ανάπηρο άτομο που τελικώς προσλήφθηκε, σαφώς και αγνοεί κάτι ιδιαίτερα σημαντικό: τις περισσότερες δυσκολίες που αντιμετώπισε το άτομο με αναπηρία προκειμένου να αποκτήσει αυτά τα τυπικά προσόντα και κατ'επέκταση τη διαφορετική θέση στην οποία βρίσκεται.¹⁸⁷ Για αυτόν ακριβώς τον λόγο κρίνεται ως ιδιαίτερα σημαντική η επέκταση της αρχής της ίσης μεταχείρισης σε όλους τους τομείς της κοινωνικής ζωής των ατόμων με αναπηρία. Μόνο με αυτόν τον τρόπο δύναται να διευκολυνθεί η πρόσβασή τους και στον τομέα της απασχόλησης.

5.3.1.β. Εθνικό Σύστημα Ποσόστωσης: Ν.2643/1998

Ο Ν.1648/1986 «Προστασία πολεμιστών, αναπήρων και θυμάτων πολέμου και μειονεκτούντων προσώπων» (Φ.Ε.Κ. 147 Α΄/02.10.1986) και ο Ν.2643/1998 «Μέριμνα για την απασχόληση προσώπων ειδικών κατηγοριών και άλλες διατάξεις» (Φ.Ε.Κ. 220 Α΄/28.09.1998) αποτελούν ουσιαστικά τους πρώτους προστατευτικούς Νόμους για τη συστηματική απασχόληση των ευπαθών κοινωνικά ομάδων του πληθυσμού, συμπεριλαμβανομένης και αυτής των ατόμων με αναπηρία. Με τους Νόμους αυτούς η ελληνική Πολιτεία λαμβάνει τα πρώτα συστηματικά μέτρα¹⁸⁸ για την εντατικότερη προστασία των

187 Σύμφωνα με τη νέα προσέγγιση που δόθηκε στην αρχή της ισότητας, αυτό που συνιστά διάκριση δεν είναι η διαφορετική αντιμετώπιση των ανθρώπων αλλά: α) η διαφορετική αντιμετώπιση ανθρώπων που βρίσκονται σε παρόμοια θέση και β) η όμοια αντιμετώπιση ανθρώπων που βρίσκονται σε διαφορετική θέση. Βλ. Έκθεση της Ε.Σ.Α.μεΑ. για τη 3η Δεκέμβρη 2002 «2003 Ευρωπαϊκό Έτος των Ατόμων με Αναπηρία: Πενήντα εκατομμύρια Ευρωπαίοι με αναπηρία αρνούνται τον παθητικό ρόλο και διεκδικούν τη συμμετοχή τους στο κοινωνικό - οικονομικό και πολιτικό στερέωμα της Ευρώπης», σ: 9.

188 δεδομένου ότι μέχρι τότε υπήρχαν διάσπαρτες διατάξεις, όπως για π.χ. στο Νόμο 1556/1985 «Κύρωση της 159/1983 Διεθνούς Σύμβασης

ατόμων με αναπηρία, καθώς επίσης και των πολυτέκνων, των αναπήρων πολέμου, των αγωνιστών της εθνικής αντίστασης και των τέκνων αυτών, είτε αυτοί έχουν αποβιώσει είτε όχι, μέσω της εφαρμογής ενός συστήματος ποσόστωσης.

Πιο συγκεκριμένα, με τον Ν.2643/1998 προστατεύονται: τα άτομα με αναπηρία (άμεση προστασία) και οι συγγενείς α΄ βαθμού των ατόμων με αναπηρία (έμμεση προστασία), οι πολύτεκνες οικογένειες, οι αγωνιστές της εθνικής αντίστασης και τα τέκνα τους, οι ανάπηροι και οι τραυματίες πολέμου, καθώς και τα τέκνα και ο επιζών σύζυγος αυτών που φονεύθηκαν ή εξαφανίστηκαν κατά τα πολεμικά γεγονότα της Κύπρου των ετών 1964 - 1967 και 1974. Οι επιχειρήσεις που υποχρεώνονται να προσλαμβάνουν προστατευόμενα άτομα είναι: Δημόσιες Υπηρεσίες, Ν.Π.Δ.Δ. και ΟΤΑ (στενός δημόσιος τομέας), Ιδιωτικές Επιχειρήσεις και Φορείς αυτών, εξαιρουμένων όσων παρουσιάζουν ισολογισμούς με αρνητικό αποτέλεσμα στις προηγούμενες δύο χρήσεις από την εκάστοτε προκήρυξη του Νόμου, Επιχειρήσεις του Δημοσίου, Ν.Π.Ι.Δ. που ανήκουν στο Κράτος ή επιχορηγούνται από κρατικούς πόρους κατά 50%.

Σε μία προσπάθεια «εκλογίκευσης» του προηγούμενου συστήματος ποσόστωσης του Ν.1648/1986, λόγω των αδυναμιών που παρουσίαζε (όπως υπερβάσεις, καταχρήσεις κ.λπ.), καθιερώνεται μέσω του Ν.2643/1998 ένα νέο σύστημα μοριοδότησης των προσόντων των υποψηφίων. Στο σύστημα αυτό περιλαμβάνονται τυπικά (γνώσεις - πτυχία κ.λπ.), καθώς επίσης και κοινωνικά κριτήρια που συνδέονται με την οικογενειακή και οικονομική κατάσταση. Προκειμένου να διασφαλιστεί η αντικειμενικότητα του Νόμου για τα άτομα με αναπηρία, μοριοδοτείται αναλόγως και ο βαθμός αναπηρίας τους.

Ο διορισμός και οι προσλήψεις των προστατευομένων προσώπων του Νόμου γίνεται μέσω γενικών και ειδικών προκηρύξεων, οι οποίες σύμφωνα με αυτόν εκδίδονται σε ετήσια βάση και σε προκαθορισμένες ημερομηνίες. Το πέρας της διαδικασίας των προκηρύξεων του Νόμου έχει ανατεθεί στις υπηρεσίες του Ο.Α.Ε.Δ., που είναι αρμόδιες για την επιλογή και την τοποθέτηση των ατόμων με αναπηρία στις υπόχρεες επιχειρήσεις.

Για τη διαφύλαξη της αντικειμενικότητας των διαδικασιών ενδελεχούς εξέτασης των αιτήσεων των ενδιαφερομένων και της μοριοδότησης των τυπικών και κοινωνικών προσόντων τους έχουν συσταθεί και λειτουργούν: α) οι Πρωτοβάθμιες Επιτροπές, γνωστές ως οι Επιτροπές του άρθρου 9, για την εξέταση των υποβαλλόμενων ενδικοφανών προσφυγών από μέρους των εργοδοτών¹⁸⁹, β) οι Δευτεροβάθμιες Επιτροπές, για την εξέταση των υποβαλλόμενων ενδικοφανών προσφυγών από μέρους των τοποθετούμενων, στις οποίες μάλιστα συμμετέχουν και εκπρόσωποι των αντιπροσωπευτικών τους φορέων, όπως είναι για π.χ. οι εκπρόσωποι του εθνικού αναπηρικού κινήματος στην περίπτωση των τοποθετούμενων ατόμων με αναπηρία.

Η παρεχόμενη κοινωνική προστασία του Νόμου ενισχύεται από τα ακόλουθα μέτρα: απονομή ηθικών αμοιβών στις επιχειρήσεις που δείχνουν ιδιαίτερο ενδιαφέρον για την απασχόληση των προσώπων που προστατεύει ο Νόμος, καταβολή μέρους των δαπανών που απαιτείται για την επαγγελματική κατάρτιση των προσώπων που προστατεύει ο Νόμος, πρόβλεψη χορήγησης επαυξημένης άδειας στους τοποθετούμενους.

Η πραγματικότητα είναι ότι μέσω του Ν.2643/1998 και του προγενέστερού του τοποθετήθηκαν σε

Εργασίας για την επαγγελματική προσαρμογή και απασχόληση των μειονεκτούντων προσώπων» (Φ.Ε.Κ. 100/ 1985), στο Νόμο 2765/1954 «Περί διευκολύνσεων για την πώληση των προϊόντων των εργαζομένων τυφλών» (Φ.Ε.Κ. 39/1954), στο Νομοθετικό Διάταγμα 169/1969 «Περί τακτοποίησεως εκτάκτων υπαλλήλων των δημοσίων υπηρεσιών και Ν.Π.Δ.Δ.» (Φ.Ε.Κ. 65 Α΄ / 21.04.1969), στο οποίο εμπεριέχεται διάταξη (άρθρο 1) για την μονιμοποίηση τυφλών τηλεφωνητών κ.α..

189 παρόλο που οι τοποθετήσεις είναι υποχρεωτικές για τον εργοδότη.

θέσεις εργασίας χιλιάδες άτομα με αναπηρία. Παρόλα αυτά, στη δεκάχρονη διαδρομή εφαρμογής του Ν.2643/1998 έχουν εντοπιστεί δυσεπίλυτα προβλήματα και κρίσιμες αδυναμίες, οι οποίες είναι οι εξής:

Διαδικαστικές αδυναμίες Ν.2643/1998

Οι διαδικαστικού τύπου αδυναμίες, που οδήγησαν στην έκδοση μόνο πέντε (5) προκηρύξεων κατά τα τελευταία δεκαετία έχοντας ως συνέπεια να χαθούν εκατοντάδες θέσεις εργασίας για τα άτομα με αναπηρία, είναι οι εξής:

- Η ακύρωση μεγάλου ποσοστού αιτήσεων υποψηφίων με αναπηρία¹⁹⁰ με κύριο επακόλουθο τον αποκλεισμό των αιτούντων από το σύστημα της μοριοδότησης λόγω ορισμένων προϋποθέσεων που καθορίζονταν με εγκύκλιες αποφάσεις του Υπουργείου Εργασίας και Κοινωνικών Ασφαλίσεων.
- Η απροθυμία των ιδιωτικών επιχειρήσεων να συνεργαστούν με τις υπηρεσίες του Ο.Α.Ε.Δ.¹⁹¹ έχει ως συνέπεια την προκήρυξη θέσεων από τις αρμόδιες υπηρεσίες του Ο.Α.Ε.Δ. για τις οποίες οι επιχειρήσεις προσφεύγουν στην ακύρωσή τους μετά την τοποθέτηση των ατόμων με αναπηρία. Αποτέλεσμα αυτής της κατάστασης είναι η δημιουργία φόρτου εργασίας από τις εκατοντάδες προσφυγές των επιχειρήσεων προς τις Δευτεροβάθμιες Επιτροπές του Νόμου και ανεκπλήρωτων προσδοκιών στα άτομα με αναπηρία που βρίσκονται και πάλι αντιμέτωπα με την ανεργία.
- Ο αυξημένος αριθμός προσφυγών από τα ίδια τα άτομα με αναπηρία κατά την τοποθέτησή τους στις επιχειρήσεις του ιδιωτικού τομέα με τις οποίες ζητούν την ανάκληση των τοποθετήσεών τους. Οι προσφυγές τους αφορούν στην τοποθέτησή τους σε θέσεις εργασίας που δεν αντιστοιχούσαν στα προσόντα τους, το είδος και τη βαρύτητα της αναπηρίας τους.

Ακόμη όμως και οι τροποποιήσεις του Ν.2643/1998 - ήτοι άρθρο 31 του Ν.2956/2001 «Αναδιάρθρωση Ο.Α.Ε.Δ. και άλλες διατάξεις» (Φ.Ε.Κ. 258 Α΄/06.11.2001) και άρθρο 11 του Ν.3227/2004 «Μέτρα για την αντιμετώπιση της ανεργίας και άλλες διατάξεις (ΦΕΚ 31 Α΄/09.02.2004) - που αποσκοπούσαν στην απλούστευση άσκοπων και χρονοβόρων γραφειοκρατικών διαδικασιών, τελικά δεν επέφεραν τα επιθυμητά αποτελέσματα.

Θεσμικές αδυναμίες Ν.2643/1998

Οι θεσμικές αδυναμίες είναι οι εξής:

- Η απουσία διάταξης για την ανάθεση της εφαρμογής του Νόμου σε Ειδική Υπηρεσία που θα απασχολείται αποκλειστικά και μόνο με την εφαρμογή του.
- Η έλλειψη αυστηρών κυρώσεων προς τις επιχειρήσεις του ιδιωτικού τομέα, οι οποίες δε συμμορφώνονται με την υποχρέωση να υποβάλλουν κάθε έτος στις Επιτροπές του Νόμου ειδικές έντυπες δηλώσεις με πληροφορίες για το προσωπικό που απασχολούν προκειμένου να προσδιοριστεί ο αριθμός των προστατευόμενων ατόμων με αναπηρία που θα τοποθετηθούν σε αυτές.
- Η απουσία διάταξης που εμποδίζει τον εργοδότη να προβάλλει κατά το στάδιο της ενδικοφανούς προσφυγής του ή της προσφυγής του στα διοικητικά δικαστήρια ισχυρισμούς που θα μπορούσε να είχε προβάλλει πριν και κατά το στάδιο της κατάρτισης της προκήρυξης του Νόμου.
- Η απουσία διατάξεων που αφορούν στην παροχή κατάλληλης τεχνολογικής υποστήριξης στον εργαζόμενο με αναπηρία για να ανταποκριθεί πλήρως στις εργασιακές του υποχρεώσεις.
- Η απουσία πρόβλεψης για την τοποθέτηση των ατόμων με αναπηρία σε θέσεις εργασίας αντίστοιχες των προσόντων τους, του είδους και της βαρύτητας της αναπηρίας τους, η οποία έχει ως συνέπεια την

190 Κατά την προκήρυξη του 2002 το ποσοστό των ατόμων με αναπηρία που αποκλείστηκε από τη μοριοδότηση ήταν μεγαλύτερο του 60%.

191 Παρόλο που μέσω του Νόμου δίνεται η δυνατότητα στις επιχειρήσεις να υποβάλλουν δήλωση του απασχολούμενου προσωπικού τους και της κατάστασης της λειτουργίας τους προς τον Περιφερειακό Διευθυντή του Ο.Α.Ε.Δ. προκειμένου να απαλλαγούν από την υποχρέωση της πρόσληψης ή να περιορίσουν το ποσοστό της υποχρεωτικής πρόσληψης που αναλογεί στις επιχειρήσεις τους.

υπονόμευση του ίδιου του στόχου της ένταξης των ατόμων με αναπηρία στην αγορά εργασίας.

- Τα υψηλά τυπικά προσόντα στις προκηρύξεις των θέσεων εργασίας του δημοσίου τομέα, έχουν ως συνέπεια τη μη πλήρωση των θέσεων αυτών από τα άτομα με αναπηρία, εξαιτίας των εμποδίων που αντιμετωπίζουν σε άλλους τομείς (π.χ. εκπαίδευση, κατάρτιση κ.λπ.) για την απόκτηση αυτών των τυπικών προσόντων.

Τελευταία, αλλά και πιο σημαντική αδυναμία του υφιστάμενου συστήματος υποχρεωτικών τοποθετήσεων είναι:

- Η συνύπαρξη των ατόμων με αναπηρία και των μελών των οικογενειών τους με άλλες κατηγορίες ευπαθών κοινωνικών ομάδων (όπως είναι οι πολύτεκνοι, τα τέκνα των αγωνιστών της εθνικής αντίστασης κ.λπ.).

Πράγματι, πρόκειται για μια ιδιομορφία του εθνικού συστήματος ποσόστωσης, δεδομένου ότι στα περισσότερα κράτη μέλη της Ευρωπαϊκής Ένωσης οι προβλέψεις για τις υποχρεωτικές τοποθετήσεις αφορούν αποκλειστικά και μόνο στα άτομα με αναπηρία. Το γεγονός της συμπερίληψης και άλλων κατηγοριών στις προστατευτικές διατάξεις του Νόμου δημιουργεί σοβαρά προβλήματα σύγκρισης του ποσοστού υποχρεωτικών τοποθετήσεων της χώρας μας με τα αντίστοιχα ποσοστά των υπολοίπων κρατών μελών της Ένωσης, αφού το υποχρεωτικό ποσοστό 5% που κατευθύνεται σε θέσεις του δημοσίου τομέα και το υποχρεωτικό ποσοστό 8% που κατευθύνεται σε θέσεις του ιδιωτικού τομέα διανέμεται μεταξύ όλων των κατηγοριών που προστατεύει ο Νόμος, και όχι μόνο στα άτομα με αναπηρία και τις οικογένειές τους.

Το ποσοστά που ισχύουν σε άλλα κράτη μέλη της Ευρωπαϊκής Ένωσης αποκλειστικά και μόνο για τα άτομα με αναπηρία, επιβάλλουν τη ριζική αναμόρφωση του εθνικού συστήματος ποσόστωσης. Ενδεικτικά παραδείγματα αποτελούν τα παρακάτω κράτη μέλη:

- Η Γαλλία, όπου το υποχρεωτικό ποσοστό πρόσληψης ατόμων με αναπηρία στο δημόσιο και ιδιωτικό τομέα ανέρχεται στο 6 % στις επιχειρήσεις που απασχολούν πάνω από 20 εργαζομένους.
- Η Γερμανία, όπου οι υποχρεωτικές τοποθετήσεις ανέρχονται σε ποσοστό 5% στις επιχειρήσεις που απασχολούν περισσότερους από 20 εργαζόμενους.
- Η Ιταλία, όπου υπάρχει σταδιακή αύξηση των υποχρεωτικών τοποθετήσεων, οι οποίες ανέρχονται σε ποσοστό 7% για εκείνες τις επιχειρήσεις που απασχολούν από 50 άτομα και πάνω.

Η ιδιομορφία του εθνικού συστήματος ποσόστωσης σε σχέση με τα συστήματα ποσόστωσης άλλων κρατών μελών της Ένωσης οφείλεται επίσης και στο γεγονός ότι ενώ υπόχρεες επιχειρήσεις στα περισσότερα κράτη μέλη είναι και αυτές με αριθμό προσωπικού πολύ πιο κάτω των 50 ατόμων, φτάνοντας σε μερικές περιπτώσεις μέχρι τον αριθμό των 15 ατόμων ¹⁹², στη χώρα μας οι υπόχρεες ιδιωτικές επιχειρήσεις είναι εκείνες που απασχολούν προσωπικό άνω των 50 ατόμων.

Τέλος, η απροθυμία επίσης του κλάδου των ιδιωτικών επιχειρήσεων να συμμορφωθεί με τις διατάξεις του Νόμου σε συνδυασμό με την ανεφάρμοστη επιβολή ακόμη και αυτών των στοιχειωδών κυρώσεων που προβλέπονται σε αυτόν έρχεται σε πλήρη αντίθεση με ότι ισχύει σε άλλα κράτη μέλη της Ευρωπαϊκής Ένωσης, στα οποία η αδυναμία ή η απροθυμία των Οργανισμών να προσλάβουν άτομα με αναπηρία υποκαθίσταται από την καταβολή χρηματικών ποσών σε Ειδικό Ταμείο, τα έσοδα του οποίου χρησιμοποιούνται αποκλειστικά και μόνο για τη χρηματοδότηση πολιτικών προς όφελος των ατόμων με

192 Όπως επισημαίνεται στην «Ειδική Έκθεση - Ο Ν.2643/1998 - Πρόσβαση στην απασχόληση και κοινωνική ένταξη ΑμεΑ, πολυτέκνων, αγωνιστών εθνικής αντίστασης και αναπήρων και θυμάτων πολέμου», Συνηγόρος του Πολίτη, Αθήνα 2005.

αναπηρία.

5.3.1.γ. Εναλλακτικές μορφές απασχόλησης

α) Προστατευμένη Απασχόληση – Ν.2646/1998

Όπως προβλέπεται με το άρθρο 17 του Ν.2646/1998 «Ανάπτυξη του Εθνικού Συστήματος Κοινωνικής Φροντίδας και Άλλες Διατάξεις» (Φ.Ε.Κ. 236/20.10.1998), στο πλαίσιο του Εθνικού Προγράμματος που καταρτίζει το Υπουργείου Υγείας και Κοινωνικής Αλληλεγγύης (αρθρ. 2 του ιδίου Νόμου) για τα άτομα με αναπηρία, καθορίζονται Ειδικά Προγράμματα για τη νοητική υστέρηση, τον αυτισμό, τις βαριές ψυχοσωματικές και πολλαπλές αναπηρίες που έχουν ως σκοπό την εξασφάλιση της δυνατότητας για ισότιμη συμμετοχή στην κοινωνική ζωή, τη συμμετοχή στην παραγωγική διαδικασία ή επαγγελματική απασχόληση είτε στην ελεύθερη αγορά εργασίας είτε σε εναλλακτικές μορφές απασχόλησης, τη δημιουργία προϋποθέσεων για αυτόνομη ή ημιαυτόνομη διαβίωση.

Επιπρόσθετα, στον Ν.2646/1998 αναφέρεται ότι στο πλαίσιο αυτών των Προγραμμάτων μπορούν να λειτουργούν Προστατευμένα Παραγωγικά Εργαστήρια (Π.Π.Ε.), των οποίων η οργάνωση, η λειτουργία, οι προϋποθέσεις απασχόλησης, οι όροι χρηματοδότησης, οι σχέσεις εργασίας και ο τρόπος υπολογισμού της αμοιβής των ατόμων που απασχολούνται σε αυτά, καθώς και η διαδικασία προώθησης των προϊόντων τους, θα καθοριστούν με Προεδρικό Διάταγμα που θα εκδοθεί στο μέλλον. Δεδομένου ότι το ανωτέρω Προεδρικό Διάταγμα αναμένεται να εκδοθεί από το 1998, τα Π.Π.Ε. αποτελούν μία άτυπη μορφή απασχόλησης που λειτουργούν ως τμήματα φορέων/μονάδων φροντίδας των ατόμων με αναπηρία που εποπτεύονται από το Υπουργείο Υγείας και Κοινωνικής Αλληλεγγύης, Μη Κυβερνητικές Οργανώσεις και Συλλόγους Γονέων και Κηδεμόνων των ατόμων με βαριές και πολλαπλές αναπηρίες.

Τα Π.Π.Ε. λειτουργούν ως κέντρα καθημερινής στήριξης, εκπαίδευσης και βελτίωσης των επαγγελματικών δεξιοτήτων των ατόμων με αναπηρία, ενώ μέσα από τη λειτουργία τους παρέχεται η δυνατότητα πώλησης προϊόντων που κατασκευάζονται ή παράγονται από τα ίδια τα άτομα με αναπηρία. Οι πωλήσεις των προϊόντων τους περιορίζονται συνήθως στο πλαίσιο εκθέσεων που πραγματοποιούν δύο με τρεις φορές κάθε έτος, τα έσοδα των οποίων συνήθως επανα - επενδύονται στα κέντρα αυτά, λίγα εκ των οποίων έχουν εξασφαλίσει μόνιμα σημεία πώλησης.

Στην πραγματικότητα τα Π.Π.Ε. απέχουν κατά πολύ από τους σκοπούς που αναφέρονται στο υφιστάμενο θεσμικό πλαίσιο, δεδομένου ότι ουσιαστικά δεν πραγματοποιείται η ένταξη των ατόμων με αναπηρία στην αγορά εργασίας. Τα ελάχιστα Π.Π.Ε. που λειτουργούν από Μη Κυβερνητικές Οργανώσεις, κυρίως στις μεγάλες πόλεις, δεν υποστηρίζονται από τις επίσημες κρατικές πολιτικές. Υπό αυτές τις συνθήκες ο χαρακτήρας των Εργαστηρίων είναι καθαρά «προνοιακός», αφού τα άτομα με αναπηρία δεν αμείβονται για την εργασία τους και δεν μπορούν να θεμελιώσουν τα εργασιακά, ασφαλιστικά και συνταξιοδοτικά τους δικαιώματα, βιώνοντας ουσιαστικά μια σκληρή παραβίαση αυτών των δικαιωμάτων τους (όπως είναι για π.χ. η στέρηση αμοιβής για την εργασία τους κ.λπ.).

Η εννιάχρονη καθυστέρηση της έκδοσης Προεδρικού Διατάγματος για τους όρους και τις προϋποθέσεις λειτουργίας των Π.Π.Ε., συμπεριλαμβανομένων και των όρων χρηματοδότησης, αποτελεί απόδειξη της έλλειψης μιας οργανωμένης κρατικής πολιτικής για τις εναλλακτικές μορφές απασχόλησης (προστατευμένη, υποστηριζόμενη κ.λπ.), μέσω της οποίας θα μπορούσε να προωθηθεί σημαντικά η ισότιμη ένταξη των ατόμων με αναπηρία στην παραγωγική διαδικασία.

β) Κοινωνικοί Συνεταιρισμοί Περιορισμένη Ευθύνης (Κοι.Σ.Π.Ε.): Ν.2716/1999

Ο Θεσμός των Κοι.Σ.Π.Ε. εισήλθε στη χώρα μας στο πλαίσιο της ανάπτυξης και του εκσυγχρονισμού των Υπηρεσιών Ψυχικής Υγείας με τη ψήφιση του Νόμου 2716/1999 «Εκσυγχρονισμός των Υπηρεσιών

Ψυχικής Υγείας και άλλες διατάξεις» (ΦΕΚ 96 Α' / 17.05.1999). Αυτός ο θεσμός αποβλέπει στην κοινωνική - οικονομική ενσωμάτωση και επαγγελματική ένταξη ατόμων με ψυχο-κοινωνικά προβλήματα. Πρόκειται για Νομικά Πρόσωπα Ιδιωτικού Δικαίου (Ν.Π.Ι.Δ.) με περιορισμένη ευθύνη των μελών τους. Η ανάπτυξη και η εποπτεία τους ανήκει στον Υπουργό Υγείας και Κοινωνικής Αλληλεγγύης και ασκείται από τη Δ/νση Ψυχικής Υγείας. Έχουν εμπορικό χαρακτήρα και μπορούν να αναπτύξουν οποιαδήποτε οικονομική δραστηριότητα. Μέλη τους μπορούν να γίνουν: Άτομα με ψυχο-κοινωνικά προβλήματα σε ποσοστό τουλάχιστον 35%, επαγγελματίες ψυχικής υγείας σε ποσοστό έως 45%, Νομικά Πρόσωπα Δημοσίου ή Ιδιωτικού Δικαίου ή άλλα φυσικά πρόσωπα σε ποσοστό έως 20% .

Μέχρι το 2004 λειτουργούσε στη χώρα ένας Κοι.Σ.Π.Ε. με έδρα τη Λέρο. Σήμερα σύμφωνα με τα στοιχεία της Διεύθυνσης Ψυχικής Υγείας του Υπουργείου Υγείας και Κοινωνικής Αλληλεγγύης λειτουργούν 7: 2 στο Νόμο Αττικής, 1 στο Νομό Θεσσαλονίκης, 1 στο Νομό Δωδεκανήσου, 1 στο Νομό Χίου, 1 στους Νομούς Κερκύρας - Λευκάδος και 1 στο Νομό Χανίων.

Αν και θεσμός των Κοι.Σ.Π.Ε. δεν έχει αναπτυχθεί ιδιαίτερα στη χώρα μας, είναι πολύ διαδεδομένος στην Ευρώπη. Τα βασικά χαρακτηριστικά των Κοινωνικών Συνεταιρισμών - Επιχειρήσεων που λειτουργούν με επιτυχία σε κράτη μέλη της Ευρωπαϊκής Ένωσης (π.χ. Γερμανία, Ιταλία, Γαλλία, Ισπανία), τα οποία τους διαφοροποιούν από τα Π.Π.Ε. και τους παραδοσιακούς Μη Κερδοσκοπικούς Οργανισμούς, είναι: Ο υψηλός βαθμός αυτονομίας τους, ο συνδυασμός του επιχειρηματικού πνεύματος και η επιτέλεση κοινωνικών στόχων, ο συμμετοχικός χαρακτήρας τους, συμπεριλαμβάνοντας και τα άτομα με αναπηρία με κύριο στόχο την αποκατάστασή τους μέσω της εργασίας τους, η διάθεση των παραγόμενων προϊόντων που διακρίνονται για την ποιότητα τους στην ελεύθερη αγορά.

Η θετική αποτίμηση της λειτουργίας τέτοιου είδους Κοινωνικών Συνεταιρισμών - Επιχειρήσεων σε επίπεδο Ευρωπαϊκής Ένωσης επιβάλλει την ανάπτυξή τους και στη χώρα μας, η οποία δύναται να προωθήσει σημαντικά την ένταξη των ατόμων με αναπηρία στην αγορά εργασίας.

5.3.2. Πρόσθετα υφιστάμενα μέτρα στον τομέα της απασχόλησης των ατόμων με αναπηρία

5.3.2.α. Πρόγραμμα Επιδότησης Νέων Θέσεων Εργασίας

Σημαντικό υποστηρικτικό μέτρο για την ένταξη των ατόμων με αναπηρία στην αγορά εργασίας αποτελεί και η επιδότηση των επιχειρήσεων του ιδιωτικού τομέα, καθώς επίσης και των Συνεταιρισμών, των Επαγγελματικών Σωματείων και των Ενώσεων αυτών, των Σωματείων Αστικών Εταιριών Μη Κερδοσκοπικού Χαρακτήρα, των Κοινωνικών Συνεταιρισμών, των Κοινοπραξιών και γενικά εργοδοτών για την πρόσληψη ατόμων με αναπηρία, μέσω της υλοποίησης του Προγράμματος «Επιδότησης Νέων Θέσεων Εργασίας Ευπαθών Κοινωνικών Ομάδων» του Ο.Α.Ε.Δ.¹⁹³

Μεταξύ των θετικών στοιχείων των Προγραμμάτων αυτών συγκαταλέγονται τα ακόλουθα: η δυνατότητα επιχορήγησης των εργοδοτών για την εργονομική διευθέτηση του χώρου εργασίας, η προβλεπόμενη τρίμηνη διαδικασία προσαρμογής του εργαζόμενου κατά την οποία ο εργοδότης πρέπει να εκπαιδεύσει

193 Το Πρόγραμμα χωρίζεται στα εξής υποπρογράμματα: α) πλήρους απασχόλησης, με σύμβαση εργασίας ορισμένου χρόνου τετραετούς διάρκειας, β) μερικής απασχόλησης, με σύμβαση εργασίας ορισμένου χρόνου τετραετούς διάρκειας και γ) πλήρους απασχόλησης, με σύμβαση εργασίας ορισμένου χρόνου από 3 (κατώτερο) έως 8 (ανώτερο) μήνες σε ξενοδοχειακές - τουριστικές επιχειρήσεις και άλλες εποχικές δραστηριότητες. Η διάρκεια της επιχορήγησης για τα Προγράμματα πλήρους και μερικής απασχόλησης τετραετούς διάρκειας ορίζεται στους 36 μήνες, με την υποχρέωση εκ μέρους του εργοδότη να εξακολουθήσει να απασχολεί το άτομο με αναπηρία για άλλους 12 μήνες χωρίς επιχορήγηση.

τον εργαζόμενο, η αύξηση των αριθμού ημερών άδειας του απασχολούμενου, η λήψη μέτρων για την προστασία του εργαζόμενου από την απόλυση, η διασφάλιση της σύζευξης ατόμου - θέσης εργασίας και η υποστήριξη του εργαζόμενου, η εφαρμογή συγκεκριμένης νομοθετικής ρύθμισης, σύμφωνα με την οποία ο εργαζόμενος εμπίπτει στις προστατευτικές διατάξεις του Ν. 2643/1998, εφόσον ο εργοδότης επιθυμεί να συνεχίσει να απασχολεί τον εργαζόμενο και μετά την ολοκλήρωση του Προγράμματος.¹⁹⁴

Η θετική αποτίμηση¹⁹⁵ των επιδοτούμενων νέων θέσεων εργασίας όμως ανατράπηκε από τον τρόπο χρησιμοποίησής τους από τις Δημοτικές Επιχειρήσεις και τους Δήμους της χώρας, οι οποίοι προχώρησαν μέσω αυτού του Προγράμματος σε μαζικές προσλήψεις των ατόμων με αναπηρία δίχως να έχουν εξασφαλίσει την απαιτούμενη χρηματοδότηση για τη μισθοδοσία τους.

Θετικό μέτρο αποτέλεσε για ένα μέρος αυτών των εργαζομένων με αναπηρία, η ένταξη ευνοϊκών ρυθμίσεων για αυτούς στο Προεδρικό Διάταγμα 164/2004 «Ρυθμίσεις για τους εργαζόμενους με συμβάσεις ορισμένου χρόνου στο δημόσιο τομέα» (Φ.Ε.Κ. 134/19.07.2004). Επίσης θετικό βήμα αποτέλεσαν και οι αποφάσεις του Α.Σ.Ε.Π., σύμφωνα με τις οποίες η πλειοψηφία των εργαζομένων που εντάσσονταν στο Π.Δ. 164/2004 κρίθηκε ότι πληρούσαν πάγιες και διαρκείς ανάγκες.

Η δυστοκία των Δημοτικών Επιχειρήσεων να χρηματοδοτήσουν τη μισθοδοσία των εργαζομένων με αναπηρία, των οποίων οι συμβάσεις ορισμένου χρόνου μετατράπηκαν σε αορίστου βάσει των αποφάσεων του Α.Σ.Ε.Π, και η αδυναμία του Υπουργείου Εσωτερικών, Δημόσιας Διοίκησης και Αποκέντρωσης να εντάξει τη μισθοδοσία τους στον Κρατικό Προϋπολογισμό, επιλύθηκε, μερικώς, με την ψήφιση του άρθρου 16 του Νόμου 3491/2006 «Ρυθμίσεις θεμάτων Εθνικού Κέντρου Δημόσιας Διοίκησης και Αυτοδιοίκησης και λοιπών θεμάτων αρμοδιότητας Υπουργείου Εσωτερικών, Δημόσιας Διοίκησης και Αποκέντρωσης» (Φ.Ε.Κ. 207 Α' /04.10.2006), σύμφωνα με την οποία δίδονταν το δικαίωμα στα Δημοτικά Συμβούλια να αποφασίσουν για τη μετάταξη των εργαζομένων με αναπηρία σε οργανικές θέσεις των Δήμων. Όμως ακόμη και αυτή η ρύθμιση, λόγω του δυνητικού της χαρακτήρα, δεν οδήγησε οριστικά στη διασφάλιση της εργασίας των ατόμων με αναπηρία στις Δημοτικές Επιχειρήσεις.

Μελανά στοιχεία υπήρξαν το καθεστώς της απλήρωτης εργασίας - με το οποίο ήρθαν αντιμέτωποι οι εργαζόμενοι με αναπηρία στις Δημοτικές Επιχειρήσεις, είτε είχαν ενταχθεί στις ευνοϊκές ρυθμίσεις του Π.Δ. 164/2004 είτε όχι - καθώς και το γεγονός ότι κάποιοι Δήμοι αρνούνταν να εφαρμόσουν τις όποιες θετικές διατάξεις, όπως είναι το άρθρο 16 του Ν. 3194/2006, προκειμένου να διασφαλίσουν τη χρηματοδότηση της μισθοδοσίας των εργαζομένων με αναπηρία από τον κρατικό προϋπολογισμό.

194 Πρόκειται για ρύθμιση που ισχύει για περιορισμένο αριθμό επιχειρήσεων και δη για τις επιχειρήσεις που απασχολούν περισσότερους από 50 εργαζομένους.

195 Σύμφωνα με στοιχεία που κατέθεσε ενδεικτικά εκπρόσωπος του Ο.Α.Ε.Δ., κατά τη Συνάντηση Εργασίας που διοργάνωσε ο Συνήγορος του Πολίτη στις 14.12.2004 με θέμα: «2643/1998: Εφαρμογή και Αποτελεσματικότητα», σύμφωνα με τα οποία «κατά την τελευταία τετραετία (2000 - 2004) μέσω αυτών των επιδοτούμενων προγραμμάτων προσλήφθηκαν 7.000 άτομα από ιδιωτικές επιχειρήσεις. Από την αξιολόγηση δε αντίστοιχων υλοποιούμενων προγραμμάτων τετραετούς διάρκειας, προκύπτει ότι το 48% - 50% των ατόμων με αναπηρία συνεχίζουν να εργάζονται σε αυτές τις επιχειρήσεις» Στο «Πρακτικά από τη Συνάντηση Εργασίας» με θέμα: «Ν.2643/1998: Εφαρμογή και Αποτελεσματικότητα» - Συνήγορος του Πολίτη, Αθήνα 2004, σ. 13.

5.3.2.β. Πρόγραμμα Επιχορήγησης Νέων Ελεύθερων Επαγγελματιών Ατόμων Ευπαθών Κοινωνικών Ομάδων και Πρόγραμμα Ενίσχυσης Επιχειρηματικότητας Ατόμων με Αναπηρίες

Πέραν της εξαρτημένης εργασίας και της αυτο-απασχόλησης, η εργασία μπορεί να πάρει και τη μορφή της επιχειρηματικής πρωτοβουλίας. Ιδιαίτερα σημαντικά και καινοτόμα για την ενίσχυση της επιχειρηματικής πρωτοβουλίας των ατόμων με αναπηρία υπήρξαν τα παρακάτω Προγράμματα του Υπουργείου Απασχόλησης και Κοινωνικής Προστασίας και του Υπουργείου Ανάπτυξης αντίστοιχα:

5.3.2.γ. «Πρόγραμμα Επιχορήγησης Νέων Ελεύθερων Επαγγελματιών Ατόμων Ευπαθών Κοινωνικών Ομάδων» με φορέα υλοποίησης τον Ο.Α.Ε.Δ.¹⁹⁶ και «Πρόγραμμα Ενίσχυσης Επιχειρηματικότητας Ατόμων με Αναπηρίες»¹⁹⁷ με φορέα υλοποίησης τον Ελληνικό Οργανισμό Μικρών Μεσαίων Επιχειρήσεων & Χειροτεχνίας Α.Ε. (Ε.Ο.Μ.Μ.Ε.Χ. Α.Ε.)

Τα Προγράμματα ενθάρρυνσης της επιχειρηματικής δραστηριότητας των ατόμων με αναπηρία είναι ιδιαίτερα σημαντικά, δεδομένου ότι:

- «Μέσω της επιχειρηματικής δραστηριότητας τα άτομα με αναπηρία μπορούν να αποδείξουν τις ικανότητές τους.
- Αυξάνεται η πιθανότητα τα άτομα με αναπηρία να ασχοληθούν με το αντικείμενο που πραγματικά τους ενδιαφέρει και που είναι πιο κοντά στις ικανότητες και στο επίπεδο γνώσεών τους.
- Υπάρχει μεγαλύτερη δυνατότητα στη ευελιξία των συνθηκών εργασίας και στην προσαρμογή τους στις ανάγκες της αναπηρίας τους.
- Αυξάνονται οι πιθανότητες πρόσληψης των ατόμων με αναπηρία, εφόσον ο ίδιος ο εργοδότης είναι ενημερωμένος και ευαισθητοποιημένος.
- Δημιουργούνται ευνοϊκότερες προϋποθέσεις για την εργονομική προσαρμογή του χώρου εργασίας και την απόκτηση των ειδικών τεχνικών βοηθημάτων για τα απασχολούμενα άτομα με αναπηρία.
- Η αντιστοίχιση του αντικείμενου της επιχείρησης με τις επιθυμίες, προσδοκίες, ικανότητες και γνώσεις των ατόμων με αναπηρία δημιουργεί μεγαλύτερα περιθώρια για επαγγελματική ανέλιξη και επιτυχία.
- Η αγορά αγαθών και υπηρεσιών που απευθύνονται στα άτομα με αναπηρία απαιτεί ειδικές γνώσεις και εμπειρίες. Στο θέμα αυτό οι επιχειρηματίες ή/και εργαζόμενοι με αναπηρία έχουν συγκριτικό πλεονέκτημα.
- Η επιτυχία της επιχειρηματικής δραστηριότητας μπορεί να αποτελέσει θετικό πρότυπο, τόσο για επιχειρηματικές πρωτοβουλίες ατόμων με αναπηρία, όσο και γενικότερα για τις ικανότητες των ατόμων με αναπηρία».¹⁹⁸

196 Ιδιαίτερα σημαντικό στοιχείο αυτού του Προγράμματος, όπως και στο προαναφερθέν Πρόγραμμα Επιδότησης Νέων Θέσεων Εργασίας Ευπαθών Ομάδων του Πληθυσμού, είναι ότι εφαρμόζεται το Πρόγραμμα Επιχορήγησης για την Εργονομική Διευθέτηση του Χώρου Εργασίας Ατόμων με Αναπηρία, ο Ο.Α.Ε.Δ. επιδοτεί την εργονομική διευθέτηση του χώρου εργασίας με συμμετοχή στη δαπάνη έως 90% του συνολικού κόστους της και μέχρι του ύψους των 2.500 € για κάθε μία από τις εργονομικές διευθετήσεις του χώρου εργασίας που κρίνονται αναγκαίες, με σκοπό την καλύτερη προσαρμογή και διευκόλυνση των ατόμων με αναπηρία.

197 Το οποίο εντάσσεται στο Μέτρο 2.8 Ένθαρρυνση Επιχειρηματικότητας Ομάδων Πληθυσμού του Επιχειρησιακού Προγράμματος «Ανταγωνιστικότητα» του Γ΄ Κοινοτικού Πλαισίου Στήριξης 2000 - 2006

198 Απόσπασμα από την Έρευνα «Επιχειρηματικότητα & Άτομα με Αναπηρία» που εκπόνησε η Ε.Σ.Α.με Α στο πλαίσιο υλοποίησης του Έργου «Γραφεία Προώθησης της Επιχειρηματικότητας» της Αναπτυξιακής Σύμπραξης «Επιχειρηματικότητα για Όλους», που εντάσσονταν στο Πρόγραμμα της Κοινωνικής Πρωτοβουλίας EQUAL στην οποία η Συνομοσπονδία συμμετείχε ως Εταίρος, Αθήνα 2005, σ:18.

Σύμφωνα με στοιχεία του Ε.Ο.Μ.Μ.Ε.Χ. προκύπτει ότι, από τα 320 επιχειρηματικά σχέδια που υποβλήθηκαν κατά την εφαρμογή των 3 κύκλων του Προγράμματος, ενώ εγκρίθηκαν τα 285, τελικώς υλοποιήθηκαν περίπου τα 130¹⁹⁹. Γεγονός το οποίο σημαίνει ότι ενώ τα άτομα με αναπηρία έχουν την πρόθεση να ξεκινήσουν μια επιχειρηματική δραστηριότητα, λείπουν οι κατάλληλες προϋποθέσεις για την ολοκλήρωση της επένδυσης. Ως «κατάλληλες προϋποθέσεις» μπορούν να αναφερθούν οι εξής παράγοντες, οι οποίοι σε αρκετές περιπτώσεις ενδεχομένως συνδέονται μεταξύ τους:

- Η ανεπαρκής ενημέρωση των υποψηφίων επενδυτών, με αποτέλεσμα την εμπλοκή σε διαδικασίες επιχειρηματικής δραστηριότητας χωρίς πλήρη επίγνωση των απαιτήσεων.
- Η απουσία υποστηρικτικών μηχανισμών και η συνακόλουθη έλλειψη τεχνικής στήριξης για την υπέρβαση των κρίσιμων εμποδίων.

Αξίζει να σημειωθεί ότι, κυρίαρχο αποτρεπτικό παράγοντα για άσκηση επιχειρηματικής δραστηριότητας εκ μέρους των ατόμων με αναπηρία αποτελεί η ανάκληση του επιδόματος αναπηρίας ή της σύνταξης αναπηρίας, αλλά και η ανασφάλεια για άμεση επανα-χορήγησή τους, λόγω των χρονοβόρων και πολύπλοκων διαδικασιών, στην περίπτωση που η επιχειρηματική δραστηριότητα αποτύχει.

Συμπερασματικά θα λέγαμε ότι, τόσο το Πρόγραμμα του Ε.Ο.Μ.Μ.Ε.Χ. όσο και τα Προγράμματα του Ο.Α.Ε.Δ. για την ενθάρρυνση της επιχειρηματικής πρωτοβουλίας των ατόμων με αναπηρία, ενώ συνιστούν θετικά μέτρα πολιτικής, δεν μπορούν να ωφελήσουν τα άτομα με αναπηρία στο μέγιστο δυνατό βαθμό, δεδομένου ότι «προσκρούουν» στο υφιστάμενο αναχρονιστικό θεσμικό πλαίσιο, το οποίο δεν έχει σχεδιαστεί με τρόπο που να προωθεί τη δικαιωματική προσέγγιση της αναπηρίας.

5.4. ΒΑΣΙΚΕΣ ΠΡΟΫΠΟΘΕΣΕΙΣ ΓΙΑ ΤΟ ΣΧΕΔΙΑΣΜΟ ΚΑΙ ΤΗΝ ΕΦΑΡΜΟΓΗ ΠΟΛΙΤΙΚΩΝ ΚΑΙ ΜΕΤΡΩΝ ΕΝΤΑΞΗΣ ΤΩΝ ΑΤΟΜΩΝ ΜΕ ΑΝΑΠΗΡΙΑ ΣΤΗΝ ΑΓΟΡΑ ΕΡΓΑΣΙΑΣ

Για το σχεδιασμό και την εφαρμογή αποτελεσματικών πολιτικών ένταξης των ατόμων με αναπηρία στην αγορά εργασίας²⁰⁰ πρέπει να λαμβάνονται υπόψη οι παρακάτω προϋποθέσεις και βασικές αρχές:

1η) Η συλλογή αξιόπιστων στατιστικών δεδομένων

Εάν δεν γνωρίζουμε το συνολικό πληθυσμό των ατόμων με αναπηρία στη χώρα μας ανά κατηγορία αναπηρίας, βαρύτητα αναπηρίας, οικονομική κατάσταση, οικογενειακή κατάσταση, μορφωτικό επίπεδο, το ποσοστό ανεργίας τους και το χρονικό διάστημα αυτής, το είδος και τη διάρκεια της εργασίας των εργαζομένων με αναπηρία, το συνολικό αριθμό των ατόμων με αναπηρία που έχουν καταρτιστεί και επιμορφωθεί, το συνολικό αριθμό των ατόμων με αναπηρία που συμμετέχουν σε προγράμματα επιδοτούμενης απασχόλησης κ.λπ., τότε οιαδήποτε παρέμβαση για την ένταξη των ατόμων με αναπηρία στην αγορά εργασίας θα βασίζεται απλώς και μόνο σε υποθέσεις και όχι σε πραγματικά δεδομένα και το πιο πιθανό είναι να αποδειχτεί αναποτελεσματική μετά την εφαρμογή της.

199 Επίσης ενώ υποβλήθηκαν περίπου 10 επιχειρηματικά σχέδια από Κοι.Σ.Π.Ε., τελικώς δεν μπόρεσαν να προχωρήσουν λόγω διαφόρων θεσμικών εμποδίων.

200 Κείμενο πολιτικής του Ευρωπαϊκού Φόρουμ Ατόμων με Αναπηρία (00/01) με τίτλο «Το επόμενο βήμα για τη βελτίωση των ευκαιριών απασχόλησης των ατόμων με ειδικές ανάγκες», Βρυξέλλες 2001, Ελεύθερη μετάφραση Ε.Σ.Α.μεΑ, σ: 4-6, 15 - 17.

2η) Η κωδικοποίηση της υφιστάμενης νομοθεσίας

Η κωδικοποίηση της υφιστάμενης νομοθεσίας είναι απαραίτητη προκειμένου να εντοπιστούν εκείνες οι διατάξεις που δημιουργούν διακρίσεις και θέτουν εμπόδια στην υλοποίηση μέτρων και πολιτικών που προωθούν τη δικαιωματική προσέγγιση της αναπηρίας.

3η) Η παρακολούθηση και αξιολόγηση των εφαρμοσμένων μέτρων και πολιτικών

Η παρακολούθηση και αξιολόγηση των εφαρμοσμένων μέτρων και πολιτικών για τα άτομα με αναπηρία είναι απαραίτητη για το σχεδιασμό του επόμενου βήματος.

4η) Η αξιοποίηση του αναπηρικού κινήματος

Η μέγιστη δυνατή αξιοποίηση του αναπηρικού κινήματος, όχι μόνο σε επίπεδο σχεδιασμού, αλλά και σε επίπεδο εφαρμογής, παρακολούθησης και αξιολόγησης όλων των υλοποιούμενων παρεμβάσεων, λόγω της πολύχρονης εμπειρίας και τεχνογνωσίας που διαθέτει.

5η) Η ολιστική προσέγγιση

Τα εμπόδια που αντιμετωπίζουν τα άτομα με αναπηρία λειτουργούν σωρευτικά και μάλιστα με τέτοιο τρόπο που τροφοδοτούν την αναπαραγωγή τους. Η ύπαρξη εμποδίων σε έναν τομέα λειτουργεί ανασταλτικά για τη συμμετοχή των ατόμων με αναπηρία σε όλους τους τομείς. Υπό αυτήν την οπτική, η βελτίωση των συνθηκών απασχόλησης των ατόμων με αναπηρία εξαρτάται από την άρση όλων των ιδεολογικών, θεσμικών και κατασκευαστικών εμποδίων με τα οποία έρχονται αντιμέτωπα σε όλους τους τομείς της ζωής τους. Επιπρόσθετα, μέσα στο πλαίσιο αυτής της προσέγγισης, η διατήρηση του βέλτιστου επιπέδου αυτονομίας και λειτουργικότητας των ατόμων με αναπηρία που δύναται να εξασφαλιστεί μόνο μέσα από ένα οργανωμένο δίκτυο παροχής υπηρεσιών υποστήριξης και αποκατάστασης υψηλής ποιότητας, αποτελεί ιδιαίτερα σημαντικό παράγοντα για την ένταξη των ατόμων με αναπηρία στην αγορά εργασίας.

6η) Η διάχυση της διάστασης της αναπηρίας σε όλες τις πολιτικές

Η ολιστική προσέγγιση, μέσω της οποίας δύναται να αρθούν τα εμπόδια που αντιμετωπίζουν τα άτομα με αναπηρία σε όλους τους τομείς της ζωής τους, διευκολύνοντας παράλληλα με αυτόν τον τρόπο και την πρόσβασή τους στην αγορά εργασίας, μπορεί να προωθηθεί μόνο μέσω της διάχυσης της διάστασης της αναπηρίας στο σύνολο των πτυχών της κοινωνικής ζωής (αρχή του disability mainstreaming).²⁰¹ Για την επίτευξη αυτού, πρέπει τα θέματα που αφορούν στα άτομα με αναπηρία να ενταχθούν οριζόντια, σε όλες τις πολιτικές και πρωτοβουλίες της Πολιτείας, δίχως αυτό να σημαίνει την κατάργηση των στοχευμένων μέτρων και πολιτικών που δύναται να ωφελήσουν τόσο το σύνολο των ατόμων με αναπηρία, λόγω των ιδιαίτερων προβλημάτων που αντιμετωπίζουν σε συγκεκριμένες καταστάσεις, όσο και τα πιο ευάλωτα άτομα με αναπηρία, λόγω του μεγαλύτερου αποκλεισμού που υφίστανται. Ιδιαίτερα σημαντική είναι η ύπαρξη στενής συνέργιας και συμπληρωματικότητας μεταξύ των γενικών και στοχευμένων μέτρων.

7η) Διαφοροποιημένες πολιτικές προσαρμοσμένες στον ανομοιογενή χαρακτήρα της πληθυσμιακής ομάδας των ατόμων με αναπηρία

Δεδομένου ότι τα άτομα με αναπηρία: α) αποτελούν μια μεγάλη ανομοιογενή πληθυσμιακή ομάδα, λόγω του μεγάλου εύρους των κατηγοριών και του βαθμού αναπηρίας (π.χ. αισθητηριακές, κινητικές, νοητικές και ψυχικές αναπηρίες, χρόνιες παθήσεις κ.λπ.) και β) μεταξύ των ατόμων με αναπηρία που βιώνουν απλή

201 Η αρχή του «mainstreaming» θα λέγαμε ότι ουσιαστικά αποτελεί τη μέθοδο εφαρμογής της ολιστικής προσέγγισης. Το «mainstreaming» μπορεί να είναι οριζόντιο (horizontal) ή κάθετο (vertical). Αρχικό πεδίο εφαρμογής της αρχής του mainstreaming ήταν το φύλο («gender mainstreaming»). Στην αναπηρία ονομάζεται «disability mainstreaming». Οριζόντιο «disability mainstreaming» σημαίνει τη μεταφορά τεχνογνωσίας αναφορικά με αναπηρικά ζητήματα σε άλλους φορείς. Κάθετο «disability mainstreaming» σημαίνει την ενσωμάτωση της διάστασης της αναπηρίας στον κορμό των βασικών πολιτικών.

διάκριση, λόγω αυτής της καθ' αυτής της αναπηρίας τους, υπάρχουν και άτομα με αναπηρία που βιώνουν πολλαπλή διάκριση, λόγω του συνδυασμού της αναπηρίας με κάποια από τις υπόλοιπες αιτίες διάκρισης (όπως φύλο, ηλικία, εθνοτική καταγωγή κ.λπ.), ο οποιοσδήποτε σχεδιασμός πολιτικών ένταξή τους στην αγορά εργασίας πρέπει να λαμβάνει υπόψη του τις ειδικές ανάγκες κάθε κατηγορίας και το γεγονός, ότι όσο μεγαλώνει ο βαθμός της αναπηρίας και αυξάνονται οι λόγοι διάκρισης, τόσο πιο δύσκολη γίνεται η ένταξή τους σ' αυτήν.

8η) Η δυνατότητα παροχής επιλογής μεταξύ διαφόρων μορφών απασχόλησης

Είναι δεδομένο ότι η απασχόληση στην ανοιχτή αγορά εργασίας είτε στον ιδιωτικό είτε στο δημόσιο τομέα, όταν αυτή ανταποκρίνεται στις ανάγκες και τις προσδοκίες των ατόμων με αναπηρία, πρέπει να παρέχεται ως πρώτη επιλογή. Δεδομένου του ανομοιογενούς χαρακτήρα της πληθυσμιακής ομάδας των ατόμων με αναπηρία - γεγονός το οποίο σημαίνει ότι μεταξύ των ατόμων με αναπηρία υπάρχουν άτομα που λόγω του είδους και του βαθμού της αναπηρίας τους δεν μπορούν να ενταχθούν στην αγορά εργασίας με συνθήκες πλήρους απασχόλησης - απαραίτητη είναι η δημιουργία ευρέως φάσματος εναλλακτικών μορφών απασχόλησης, όπως είναι η μερική, η προστατευόμενη, η υποστηριζόμενη, η εξ' αποστάσεως (τηλε - εργασία) απασχόληση κ.λπ., οι οποίες αξιολογούνται ως «καλές πρακτικές» από τις χώρες που έχουν προχωρήσει στην εφαρμογή τους. Από την εφαρμογή των εναλλακτικών μορφών απασχόλησης μπορούν να ωφεληθούν και οι γονείς των ατόμων με αναπηρία και κυρίως οι μητέρες παιδιών με αναπηρία ή οι γυναίκες που κηδεμονεύουν ή έχουν την αποκλειστική φροντίδα ατόμων με αναπηρία, οι οποίες εξαιτίας αυτής καθ' αυτής της φροντίδας που παρέχουν, η οποία είναι ιδιαίτερα απαιτητική, δεν μπορούν να εργαστούν σε οκτάωρη βάση εκτός οικιακού χώρου.

5.4.1. Προτεινόμενα μέτρα προς την ελληνική Πολιτεία προκειμένου να επιτευχθεί η ένταξη των ατόμων με αναπηρία στην αγορά εργασίας

Η σωρεία των διαδικαστικών και θεσμικών αδυναμιών του υφιστάμενου θεσμικού πλαισίου για την απασχόληση των ατόμων με αναπηρία σε συνδυασμό με την κακή εφαρμογή αποσπασματικών θετικών μέτρων δράσης, τα οποία «προσκρούουν» σε αυτό το αναχρονιστικό - «προνοιακού τύπου» - θεσμικό πλαίσιο, οδηγούν στο συμπέρασμα, ότι για την ένταξη των ατόμων με αναπηρία στην αγορά εργασίας απαιτείται η εφαρμογή ενεργών μέτρων πολιτικής μέσω της θέσπισης ενός νέου ολοκληρωμένου ρυθμιστικού πλαισίου προστασίας και προώθησης της απασχόλησης των ατόμων με αναπηρία, δεδομένου ότι όπως αποδεικνύει η εμπειρία, οιαδήποτε «εμβληματική» επέμβαση στην ήδη υπάρχουσα νομοθεσία αδυνατεί να άρει τα συσσωρευμένα προβλήματα που αντιμετωπίζουν τα άτομα με αναπηρία στον τομέα της απασχόλησης.

Σε αυτό το νέο θεσμικό πλαίσιο πρέπει να προβλέπονται τα εξής:

• Σύστημα ποσόστωσης αποκλειστικά και μόνο για τα άτομα με αναπηρία

Όπως έχει ήδη αναφερθεί, ακολουθώντας την ευρωπαϊκή εμπειρία, το νέο σύστημα ποσόστωσης πρέπει να αφορά αποκλειστικά και μόνο στα άτομα με αναπηρία. Βάσει των προβλημάτων που παρουσιάζει το υφιστάμενο σύστημα ποσόστωσης, στα οποία έχουμε ήδη αναφερθεί, στο νέο σύστημα πρέπει να διασφαλίζονται τα παρακάτω:

- Η αύξηση του ποσοστού των υποχρεωτικών προσλήψεων, κατά το παράδειγμα άλλων ευρωπαϊκών χωρών, όπως είναι η Γαλλία, υπό την προϋπόθεση ότι έχουν προβλεφθεί κίνητρα για τις επιχειρήσεις που απασχολούν άτομα με αναπηρία.

- Η επέκταση της υποχρέωσης για τοποθετήσεις σε επιχειρήσεις που απασχολούν προσωπικό λιγότερο των 50 ατόμων, λαμβάνοντας υπόψη τα συστήματα ποσόστωσης άλλων ευρωπαϊκών χωρών (όπως της Γαλλίας και της Γερμανίας).

- Η σύνδεση των προστατευμένων θέσεων εργασίας με τα τυπικά προσόντα του υποψηφίου, λαμβανομένου υπόψη του είδους και του βαθμού αναπηρίας του.
- Η κατάργηση εκείνων των τυπικών προσόντων στις προκηρύξεις του δημοσίου τομέα που δύσκολα μπορούν να αποκτήσουν τα άτομα με αναπηρία λόγω των εμποδίων που αντιμετωπίζουν (π.χ. προϋπηρεσία κ.λ.π) και που είναι ασυμβίβαστα με την αναπηρία τους (π.χ. προσόν ξένης γλώσσας για τα κωφά και βαρήκοα άτομα).
- Η επιβολή αυστηρών κυρώσεων και προστίμων στις επιχειρήσεις που αρνούνται να προχωρήσουν στην εφαρμογή των υποχρεωτικών προσλήψεων.
- Η πρόβλεψη σύστασης Ειδικού Ταμείου, στο οποίο θα καταβάλλονται τα προαναφερθέντα πρόστιμα, τα οποία θα διατίθενται για την οικονομική ενίσχυση και ενδυνάμωση των οργανώσεων του αναπηρικού κινήματος, καθώς και για άλλους κοινωνικούς σκοπούς προς όφελός τους.
- Η ενημέρωση και στήριξη των υπόχρεων επιχειρήσεων του δημοσίου και του ιδιωτικού τομέα για τις ανάγκες της κάθε κατηγορίας αναπηρίας, συμπεριλαμβανομένης της παροχής προσωπικού βοηθού για συγκεκριμένες κατηγορίες αναπηρίας, με στόχο την επιτυχή προσαρμογή των τοποθετούμενων.
- Η σύνδεση του συστήματος των υποχρεωτικών τοποθετήσεων με τα προγράμματα εκπαίδευσης, κατάρτισης και δια βίου μάθησης, λαμβάνοντας υπόψη την ανομοιογένεια αυτής της πληθυσμιακής ομάδας, καθώς και τις ανάγκες των υπόχρεων επιχειρήσεων.

• Σύσταση Ειδικών Υπηρεσιών Απασχόλησης Ατόμων με Αναπηρία

Βασική και αναγκαία προϋπόθεση για την αποτελεσματική εφαρμογή ενός νέου θεσμικού πλαισίου αποτελεί η σύσταση και λειτουργία:

- Ειδικής Κεντρικής Υπηρεσίας με ευθύνη του Ο.Α.Ε.Δ., καθώς και Παραρτημάτων αυτής σε όλες τις Περιφερειακές Διευθύνσεις του, στελεχωμένη με εξειδικευμένο και μόνιμο προσωπικό επί του νέου θεσμικού πλαισίου για την απασχόληση των ατόμων με αναπηρία, προς αποφυγή του πλήθους των διαδικαστικών προβλημάτων που έχουν εντοπιστεί κατά την εφαρμογή του Νόμου 2643/1998.
- Ειδικής Υπηρεσίας σε ζητήματα Απασχόλησης, Κατάρτισης, Δια Βίου Μάθησης για τα άτομα με αναπηρία στο Υπουργείο Απασχόλησης και Κοινωνικής Προστασίας.

Λόγω της εμπλοκής και άλλων υπηρεσιών του δημοσίου τομέα που έχουν άμεση σχέση με τα θέματα απασχόλησης, όπως είναι οι Επιθεωρήσεις Εργασίας, οι Υγειονομικές Επιτροπές, Κέντρα Εξυπηρέτησης Πολιτών (ΚΕΠ) κ.λπ., απαιτείται η διεξαγωγή ενημερωτικών σεμιναρίων για το προσωπικό αυτών των Υπηρεσιών, με ευθύνη του Υπουργείου Απασχόλησης & Κοινωνικής Προστασίας και σε συνεργασία με τα συναρμόδια Υπουργεία (Υγείας & Κοινωνικής Αλληλεγγύης, Δικαιοσύνης κ.ά.).

• Νέα προσέγγιση της επιδοματικής πολιτικής

Η επιδοματική πολιτική πρέπει να μη λειτουργεί ως εμπόδιο για την ένταξη στην απασχόληση, ήτοι το επίδομα αναπηρίας να μη διακόπτεται όταν το άτομο με αναπηρία εργάζεται ή ασκεί επιχειρηματική δραστηριότητα. Ο κίνδυνος της απόλυσης που αντιμετωπίζουν συχνότερα τα άτομα με αναπηρία ή ο κίνδυνος της επιστροφής τους στην ανεργία λόγω της άσκησης μιας ανεπιτυχούς επιχειρηματικής δραστηριότητας, οι χαμηλοί μισθοί, αλλά και οι πολύπλοκες γραφειοκρατικές διαδικασίες για επαναχορήγηση του επιδόματος αναπηρίας στη περίπτωση που βρεθούν και πάλι εκτός αγοράς εργασίας, σαφώς και λειτουργούν αποθαρρυντικά για την εξεύρεση εργασίας. Η συνέχιση της παροχής επιδομάτων σε όλες τις κατηγορίες ατόμων με αναπηρία κατά τη διάρκεια της απασχόλησής τους πρέπει να θεωρείται δεδομένη, εφόσον αυτή στοχεύει στην κάλυψη των πρόσθετων και πολυδάπανων αναγκών που απορρέουν από αυτήν καθ' αυτήν την αναπηρία, ενώ η αμοιβή της εργασίας τους στην κάλυψη των βιοποριστικών τους αναγκών και κατ' επέκταση στην αναβάθμιση της ποιότητας της ζωής τους, όπως άλλωστε ισχύει και για το γενικό πληθυσμό.

• Παροχή τεχνολογικών βοηθημάτων - «Εύλογες προσαρμογές»

Το νέο θεσμικό πλαίσιο πρέπει να προβλέπει τη διασφάλιση της παροχής τεχνολογικής υποστήριξης

και τεχνικών βοηθημάτων από την Πολιτεία στα άτομα με αναπηρία που θα τοποθετούνται μέσω του νέου συστήματος ποσόστωσης, και όχι μόνο, σε θέσεις εργασίας του δημόσιου και ιδιωτικού τομέα. Επιπρόσθετα, πρέπει να παρέχονται ασφαλιστικά, φορολογικά και άλλα κίνητρα (π.χ. επιχορηγήσεις) στους εργοδότες για την προώθηση της ευρείας εφαρμογής των εύλογων προσαρμογών του εργασιακού χώρου, να προωθείται η ευελιξία των ωραρίων εργασίας βάσει των ιδιαίτερων αναγκών της κάθε κατηγορίας αναπηρίας και να προβλέπεται η αύξηση του ημερών αδείας τόσο των ίδιων των ατόμων με αναπηρία όσο και των γονέων (έμμεση προστασία) που φροντίζουν άτομα με βαριές και πολλαπλές αναπηρίες.

• Κίνητρα προς τους εργοδότες

Η παροχή κινήτρων στους εργοδότες είναι απαραίτητη για την προώθηση της απασχόλησης των ατόμων με αναπηρία στον ιδιωτικό τομέα. Τέτοια κίνητρα, μεταξύ άλλων, μπορούν να είναι η μείωση της φορολογίας των επιχειρήσεων αναλογικά με τον αριθμό των ατόμων με αναπηρία που απασχολούν, η παροχή δωρεάν επαγγελματικής κατάρτισης με ευθύνη του Ο.Α.Ε.Δ. στους απασχολούμενους με αναπηρία επί του αντικειμένου εργασίας τους, η επιδότηση μέρους της δαπάνης για την ασφάλιση των εργαζομένων με αναπηρία.

• Προστασία από την απόλυση

Δεδομένου ότι τα άτομα με αναπηρία είναι οι πρώτοι που συνήθως θεωρούνται ως «πλεονάζον προσωπικό» όταν οι εργοδότες αποφασίζουν να μειώσουν τον αριθμό των υπαλλήλων τους, απαραίτητη είναι η λήψη ειδικών μέτρων για την προστασία αυτών από την απόλυση. Επιπρόσθετα, ιδιαίτερα σημαντική είναι και η λήψη θετικών μέτρων δράσης για τη διατήρηση της θέσης εργασίας εκείνων των εργαζομένων που απέκτησαν αναπηρία κατά τη διάρκεια του εργασιακού τους βίου όπως: ανάπτυξη προγράμματος αποκατάστασης και επανα-κατάρτισης για την τοποθέτηση σε νέα θέση εργασίας, βάσει των ιδιαίτερων αναγκών που απορρέουν από την αναπηρία, παροχή πλήρους ασφαλιστικής κάλυψης από το ασφαλιστικό τους ταμείο κατά την περίοδο αποκατάστασής τους για την αποφυγή της άμεσης ένταξής τους σε σύνταξη.

• Προώθηση εναλλακτικών μορφών απασχόλησης

Για την εφαρμογή εναλλακτικών μορφών απασχόλησης στη χώρα μας απαιτείται:

- Στην περίπτωση της υποστηριζόμενης απασχόλησης, η θέσπιση ρυθμιστικού πλαισίου.
- Στην περίπτωση της προστατευόμενης απασχόλησης, η έκδοση Προεδρικού Διατάγματος, βάσει του οποίου να προσδιορίζονται οι προϋποθέσεις και οι όροι λειτουργίας των Π.Π.Ε.
- Στην περίπτωση προκήρυξης θέσεων μερικής απασχόλησης, η λήψη θετικών μέτρων δράσης όπως π.χ. προτεραιότητα των γονέων και κυρίως των μητέρων/γυναικών κηδεμόνων παιδιών/ατόμων με αναπηρία.
- Η διασφάλιση της χρηματοδότησης της υποστηριζόμενης και προστατευόμενης απασχόλησης από τον κρατικό προϋπολογισμό.
- Η διασφάλιση των εργασιακών, ασφαλιστικών και συνταξιοδοτικών δικαιωμάτων των απασχολούμενων σε όλες τις εναλλακτικές μορφές απασχόλησης.

• Προώθηση Επιχειρηματικότητας

Για την προώθηση της επιχειρηματικής δραστηριότητας των ατόμων με αναπηρία απαραίτητη είναι η παροχή στήριξης για την ολοκλήρωση των διαδικασιών έναρξης και λειτουργίας, καθώς και η παροχή διευκολύνσεων για πρόσβαση σε κεφάλαια, η επιχορήγηση επιχειρηματιών με αναπηρία για πρόσληψη ατόμων με αναπηρία με ή χωρίς αναπηρία, η στήριξη των επιχειρηματικών που εισέρχονται σε κατάσταση αναπηρίας προκειμένου να συνεχίσουν την επιχειρηματική τους δραστηριότητα, καθώς επίσης και η ένταξη της ενίσχυσης της επιχειρηματικής δραστηριότητας των ατόμων με αναπηρία στους στόχους και το αντικείμενο εργασιών όλων των εμποροβιομηχανικών και βιοτεχνικών επιμελητηρίων.

ΕΝΟΤΗΤΑ 6

ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ ΚΑΙ ΑΤΟΜΑ ΜΕ ΑΝΑΠΗΡΙΑ

Ένα από τα σημαντικότερα σημεία αντιπαράθεσης στο χώρο των μελετών για την αναπηρία, αποτελεί αναμφισβήτητα ο τρόπος του προσδιορισμού της. Συγκεκριμένα, η όποια προσπάθεια να περιγραφεί με σαφήνεια η έννοια “αναπηρία” συναντά πολλαπλά εμπόδια, καθώς πρόκειται για ένα πολύπλοκο φαινόμενο το οποίο διαφοροποιείται τόσο ανάλογα με τις εκάστοτε κοινωνικοπολιτικές αντιλήψεις, όσο και με τη συγκεκριμένη κατάσταση του ατόμου που τη φέρει. Αποτέλεσμα της προαναφερόμενης πολυπλοκότητας είναι ότι κάθε εποχή και κάθε κοινωνική ομάδα να κατανοεί με το δικό της τρόπο το άτομο με αναπηρία. Η πολυδιάστατη αυτή πραγματικότητα της αναπηρίας αποτυπώνεται τόσο στη διεθνή όσο και στην ελληνική βιβλιογραφία, στην οποία μπορεί να συναντήσει κανείς μια πληθώρα προσδιορισμών και οριοθετήσεων.

Οι διάφοροι ορισμοί που έχουν διατυπωθεί κατά καιρούς για την αναπηρία και οι οποίοι προσανατόλισαν ανάλογα την εκπαιδευτική πολιτική της Πολιτείας και ευρύτερα του κοινωνικού συνόλου απέναντι στα άτομα με αναπηρία, θα μπορούσαν να ομαδοποιηθούν σε δυο μεγάλες κατηγορίες: εκείνη που κατανοεί την αναπηρία ως βιολογική κατάσταση και εκείνη που την αντιμετωπίζει ως κοινωνική κατάσταση. Αντίστοιχα, η πρώτη περίπτωση συνδέεται με τη διατύπωση ενός ιατρικού-βιολογικού μοντέλου, ενώ η δεύτερη αντικατοπτρίζεται στο κοινωνικό-οικοσυστημικό μοντέλο κατανόησης της αναπηρίας.

Με βάση το ιατρικό-βιολογικό μοντέλο, η αναπηρία κατανοείται μέσα από τη διάσταση της βιολογίας και επομένως το άτομο με αναπηρία θεωρείται ότι έχει ανάγκη από ιατρική αντιμετώπιση, στόχος της οποίας είναι η αποκατάσταση του “προβλήματος” που μπορεί να παρασχεθεί μόνο από τους ειδικούς. Στο πλαίσιο του ιατρικού μοντέλου, το άτομο αντιμετωπίζεται ως άρρωστο ή ως “βεβαρημένο” με μια συγκεκριμένη κατάσταση- την αναπηρία- και μετατρέπεται σε έναν παθητικό δέκτη, που πρέπει να αντιμετωπίσει το προσωπικό του πρόβλημα προσαρμόζοντας τη ζωή του σε αυτό. Αποτέλεσμα της αντίληψης αυτής, είναι η δημιουργία ενός ειδικού σχολείου, διαφορετικού από το γενικό σχολείο της γειτονιάς, το οποίο διακρίνεται κυρίως για το προνοιακό-θεραπευτικό και όχι τον παιδαγωγικό του προσανατολισμό. Πρόκειται, δηλαδή, για την παροχή μιας εκπαίδευσης, στην οποία τον πρώτο ρόλο διαδραματίζει η εκάστοτε νοητική, σωματική, αισθητηριακή, ψυχική ή συναισθηματική δυσκολία του ατόμου, ενώ η προσωπικότητα του ατόμου τοποθετείται σε δεύτερο πλάνο.

Αντιθέτως, το κοινωνικό-οικοσυστημικό μοντέλο κατανοεί την αναπηρία ως κοινωνική κατασκευή. Σύμφωνα με το μοντέλο αυτό, η αναπηρία εξετάζεται μέσα στο γενικότερο κοινωνικό και περιβαλλοντικό της πλαίσιο, και στο οποίο προσδιορίζεται με όρους κοινωνικούς. Με άλλα λόγια, η αναπηρία δε θεωρείται ως ιδιαίτερο ατομικό χαρακτηριστικό, αλλά ως περιορισμός που επιβάλλεται από την κοινωνία, η οποία είναι ουσιαστικά εκείνη που καθιστά ανάπηρους τους ανθρώπους, αποκλείοντάς τους από το δικαίωμα της πλήρους συμμετοχής τους στο κοινωνικοπολιτισμικό γίγνεσθαι. Ως χαρακτηριστικό παράδειγμα τέτοιων αποκλεισμών αποτελεί το σύνολο των εμποδίων που τίθενται από την πλειοψηφούσα ομάδα των δήθεν φυσιολογικών κατά την εκπαίδευση των ατόμων με αναπηρία. Επομένως, τα άτομα με αναπηρία, σύμφωνα με το κοινωνικό μοντέλο, συνιστούν μια κοινωνικά, πολιτισμικά και εκπαιδευτικά περιθωριοποιημένη ομάδα του κοινωνικού συνόλου, λόγω των πρακτικών, των ιδεολογιών και πολιτικών που αυτό επιβάλλει. Για να γίνει μάλιστα περισσότερο σαφές ότι η αναπηρία αποτελεί προϊόν κοινωνικής δραστηριότητας, το συγκεκριμένο μοντέλο διαχωρίζει τη “βλάβη” (impairment) από τη “αναπηρία” (disability). Συγκεκριμένα, η πρώτη έννοια αναφέρεται σε κάποιου είδους δυσλειτουργία, ενώ η δεύτερη αναφέρεται στον περιορισμό που η δυσλειτουργία αυτή προκαλεί στη ζωή των ατόμων που τη φέρουν, επειδή η εκάστοτε κοινωνική οργάνωση δεν έχει λάβει καθόλου -ή έχει λάβει μηδαμινή - μέριμνα για τα άτομα αυτά, με αποτέλεσμα να τα αποκλείει από τις δραστηριότητές της.

Η νέα αυτή θέαση αποτέλεσε το εφελκυστικό προκειμένου να επικεντρωθεί το ενδιαφέρον των Επιστημών της Αγωγής και του Ανθρώπου, μεταξύ άλλων, στην αδυναμία των εκπαιδευτικών δομών, να παρέχουν την κατάλληλη υποστήριξη και προαγωγή των ατόμων με αναπηρία. Επιπλέον, ανέδειξε την αναγκαιότητα για άρση των διάφορων εμποδίων σε πολιτικό και πολιτειακό επίπεδο. Στο πλαίσιο των

προαναφερομένων πρόβαλλε το αίτημα για ένταξη των ατόμων με αναπηρία στο γενικό σχολείο και νομοθετήθηκαν ο θεσμός των “ειδικών τάξεων” και των “τμημάτων ένταξης” στη γενική εκπαίδευση.

Ωστόσο, παρά την επίδραση του κοινωνικού μοντέλου και την αντίστοιχη καθιέρωση εκπαιδευτικών και άλλων νομοθετικών ρυθμίσεων στη χώρα μας, τα άτομα με αναπηρία εξακολουθούν να αντιμετωπίζουν συχνά προβλήματα κοινωνικού και εκπαιδευτικού αποκλεισμού, στιγματισμού και αδιαφορίας, ή άνισης μεταχείρισης τόσο από το κοινωνικό τους περιβάλλον, όσο και από το κράτος, που εξακολουθεί να αμφισβητεί την ιδιότητά τους ως πολίτες. Αποτέλεσμα της πραγματικότητας αυτής, είναι να παραμένει η συμμετοχή τους σε όλους τους τομείς της κοινωνικής, πολιτισμικής και εκπαιδευτικής ζωής εξαιρετικά ελλιπής και σε κάποιες περιπτώσεις ανύπαρκτη. Σε σχέση με τη διαπίστωση αυτή μπορούν να διατυπωθούν οι παρακάτω επισημάνσεις:

- Στον τομέα της εκπαίδευσης, τα άτομα με αναπηρία βιώνουν έντονες διακρίσεις, καθώς ένα μεγάλο ποσοστό παραμένει αποκλεισμένο από το συνταγματικά αναγνωρισμένο δικαίωμα για εκπαίδευση, επαγγελματική αποκατάσταση και ισότιμη κοινωνική ένταξη. Ας μη ξεχνάμε ότι δεν έχει θεσπιστεί ακόμη στη χώρα μας, (αν και έχει εξαγγελθεί στον προ ψήφιση νέο νόμο για την Ειδική Αγωγή και Εκπαίδευση) η υποχρεωτικότητα της σχολικής φοίτησης των ατόμων με αναπηρία. Επιπροσθέτως, η ανυπαρξία μέτρων για την εκπαιδευτική υποστήριξή τους, τα οδηγεί σε αρκετές περιπτώσεις στον περιορισμό τους στο σπίτι με τελική κατάληξη τον αποκλεισμό των ίδιων και των οικογενειών τους, οι οποίες επωμίζονται ως επί το πλείστον το βάρος της εκπαίδευσης και της φροντίδας, καλύπτοντας με αυτόν τον τρόπο το κενό της κρατικής κοινωνικής και εκπαιδευτικής πολιτικής.
- Στον τομέα της απασχόλησης, η συντριπτική πλειοψηφία των ατόμων με αναπηρία βρίσκονται εκτός του παραγωγικού δυναμικού.
- Στον τομέα της υγείας, αντιμετωπίζουν ελλιπή εφαρμογή των μέτρων κοινωνικής προστασίας και ασφάλισης καθώς και προβλήματα πρόσβασης στις διάφορες υπηρεσίες, οι οποίες λειτουργούν μέσα σε συνθήκες ποιοτικής υποβάθμισης και έλλειψης εξειδικευμένου προσωπικού.
- Στον τομέα του πολιτισμού και της ψυχαγωγίας, τα εμπόδια πρόσβασης σε συνδυασμό με τις οικονομικές δυσκολίες που αντιμετωπίζουν τα άτομα με αναπηρία λειτουργούν ανασταλτικά στην ανάπτυξη ευκαιριών συμμετοχής σε αντίστοιχες δραστηριότητες, όπως παρακολούθηση θεατρικών έργων, επισκέψεις σε μουσεία, πραγματοποίηση τουριστικών επισκέψεων, κ.λπ.

Σύμφωνα με έκθεση που πραγματοποιήθηκε στη χώρα μας, με σκοπό να αποτιμήσει την κατάσταση των ατόμων με αναπηρία, καταγράφεται ότι, ενώ προτάσσεται το αίτημα για την κατάργηση της ιδρυματοποίησης και τη διεκδίκηση ποιοτικών συνθηκών διαβίωσής τους, δεν φαίνεται να έχουν σημειωθεί ουσιαστικά βήματα αναφορικά με την εκπαίδευση και την πρόσβασή τους στην αγορά εργασίας (ΕΣΠΑ 2006). Συγκεκριμένα, επισημαίνονται τα εξής:

- Η όποια μέριμνα για την παροχή εκπαίδευσης στα άτομα με αναπηρία αναφέρεται σχεδόν αποκλειστικά στην πρωτοβάθμια εκπαίδευση, ελάχιστα στην δευτεροβάθμια και τριτοβάθμια, ενώ η μέριμνα για επαγγελματική εκπαίδευση είναι σχεδόν ανύπαρκτη.
- Τα παρεχόμενα επιδόματα αναπηρίας, όχι μόνο είναι ανεπαρκή για την αντιμετώπιση της καθημερινότητας και των εκπαιδευτικών αναγκών τους, αλλά διακόπτονται σε περίπτωση που εξασφαλίσει ένα άτομο με αναπηρία εισόδημα για κάποιο διάστημα. Καθώς δε, μετά το πέρας του διαστήματος αυτού, η διαδικασία επανέγκρισης του αναπηρικού επιδόματος είναι χρονοβόρα και γραφειοκρατική, πολλά από τα άτομα με αναπηρία, είτε αποφεύγουν να αναζητήσουν εργασία, είτε αποφεύγουν να τη δηλώσουν, γεγονός που οδηγεί στην έλλειψη αξιόπιστων στοιχείων για την εργασιακή τους κατάσταση.
- Η απουσία προγραμμάτων ευαισθητοποίησης των μαθητών, εκπαιδευτικών, γονέων, αλλά και της ευρύτερης κοινότητας απέναντι στα άτομα με αναπηρία, διαιωνίζει τα στερεότυπα και τις προκαταλήψεις εις βάρος τους, ισχυροποιώντας το στιγματισμό και την περιθωριοποίησή τους.

Από τα προαναφερόμενα, θα μπορούσε κανείς να διαπιστώσει ότι στις μέρες μας παρατηρείται μια έντονη τάση να εστιάζουμε στις αδυναμίες των ατόμων με αναπηρία και να τους αντιμετωπίζουμε σαν άτομα από τα οποία “λείπει κάτι” ή σαν άτομα “μη-φυσιολογικά”, και όχι ως πολίτες με ισότιμα δικαιώματα στο κοινωνικό και εκπαιδευτικό γίγνεσθαι. Την τάση αυτή βέβαια, φαίνεται να ενισχύει και η λεγόμενη “βιομηχανία παροχής υπηρεσιών”, η οποία αποκομίζει γιγαντιαία οφέλη από τα άτομα με αναπηρία και επομένως έχει κάθε όφελος να διατηρεί και να καλλιεργεί την κουλτούρα εξάρτησης των ατόμων αυτών, με το πρόσχημα ότι αδυνατούν να καθορίσουν τη μοίρα τους και ότι χρειάζεται άλλος να μεριμνούν για αυτούς, χωρίς αυτούς.

6.1. ΕΙΔΙΚΗ ΑΓΩΓΗ ΚΑΙ ΕΙΔΙΚΗ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ ΣΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ

Η Ειδική Αγωγή είναι το σύνολο των μέτρων που λαμβάνει η Πολιτεία για την εκπαίδευση και προαγωγή των ατόμων με αναπηρία. Αυτή η εκπαίδευση συνίσταται στην απόκτηση γνώσεων, δεξιοτήτων και ικανοτήτων που θα συμβάλλουν αφενός στην ένταξή τους στις κοινωνικές δομές με βάση τους κανόνες και τις αξίες της κοινωνίας και αφετέρου την ολόπλευρη ανάπτυξη της προσωπικότητάς τους.²⁰² Ο ορισμός αυτός, εκτός από τη φιλοσοφία και τους σκοπούς της Ειδικής Αγωγής, τονίζει και το ρόλο της ως θεσμοθετημένου φορέα στο πλαίσιο της πολιτειακής οργάνωσης.

Ειδικότερα, η Ειδική Αγωγή προσδιορίζει την εκπαίδευση που παρέχεται από ειδικά εκπαιδευόμενο προσωπικό, με ειδικά προγράμματα και σε κατάλληλους χώρους, στα άτομα που λόγω σωματικών, νοητικών, συναισθηματικών, κοινωνικών ή άλλων δυσκολιών δεν μπορούν να παρακολουθήσουν ή να ωφεληθούν από το πρόγραμμα του γενικού σχολείου. Με την Ειδική Αγωγή τα άτομα αυτά εφοδιάζονται με τις απαραίτητες γνώσεις δεξιότητες και ικανότητες, ώστε να γίνουν, μέσα στο πλαίσιο των δυνατοτήτων τους, λειτουργικά μέλη της κοινωνίας. Στον ορισμό αυτό κεντρικό χαρακτηριστικό φαίνεται να είναι η σημασία που αποδίδεται στην ομαλή ένταξη του παιδιού και του εφήβου με αναπηρία στο κοινωνικό περιβάλλον καθώς και την ανάπτυξη των ικανοτήτων που συνδέονται με την αντιμετώπιση των αναγκών της ζωής.²⁰³

Η ιστορική πορεία της αγωγής και εκπαίδευσης των ατόμων με ειδικές ανάγκες πέρασε από πολλές αλλαγές, διαφοροποιήσεις και επανατοποθετήσεις που καθορίστηκαν από τα εκάστοτε επιστημονικά, κοινωνικά και πολιτικά ρεύματα της εποχής, εξυπηρετώντας τις αντίστοιχες σκοπιμότητες των φορέων τους. Από την αντιμετώπιση των ατόμων αυτών ως “ανίκανα” για μόρφωση αναδείχθηκε σταδιακά η αναγνώριση των δυνατοτήτων αλλά και του δικαιώματός τους να εκπαιδεύονται και να απολαμβάνουν μια αξιοπρεπή ζωή. Συγκεκριμένα:

Οι πρώτες προσπάθειες προς την κατεύθυνση παροχής οργανωμένης βοήθειας, εκπαίδευσης, προστασίας και επαγγελματικής κατάρτισης σε άτομα με αναπηρία στην Ελλάδα καταγράφονται στις αρχές του 20ού αιώνα και ήταν αποτέλεσμα δραστηριότητας φιλανθρωπικών σωματείων ή και μεμονωμένων ιδιωτών.

Το 1906 ιδρύθηκε στην Αθήνα, Φιλανθρωπική Εταιρεία με την επωνυμία “Οίκος Τυφλών” η οποία

202 Πολυχρονοπούλου - Ζαχαρόγεωργα, 1995

203 Δράκος 2002

απέβλεπε στην προστασία, την εκπαίδευση και την περίθαλψη τυφλών παιδιών ηλικίας 7 έως 18 ετών. Παράλληλα, το 1907, συστήνεται από τον Χαράλαμπο Σπηλιόπουλο φιλανθρωπικό ίδρυμα, με σκοπό την περίθαλψη και εκπαίδευση ατόμων με προβλήματα ακοής, το οποίο άρχισε τη λειτουργία του το 1937. Παράλληλα, την ίδια χρονιά, με πρωτοβουλία ιδιωτών και με τη συνεργασία του Ιδρύματος "Εγγύς Ανατολής", ιδρύθηκε η "Ελληνική Εταιρεία Προστασίας και Αποκατάστασης Αναπήρων Παίδων" (ΕΛΕΠΑΑΠ), η οποία λειτούργησε το "Ειδικόν Σχολείον Αναπήρων Παίδων" για παιδιά με κινητικά προβλήματα. Παρόμοια, με βάση τον Αναγκαστικό Νόμο 453, ιδρύεται το 1937, από την επίσημη Πολιτεία, στην Αθήνα, το "Ειδικόν Σχολείον Ανωμάτων και Καθυστερημένων Παίδων" το οποίο μετονομάστηκε με νεότερο Νόμο, τον 1049/1938, σε "Πρότυπο Ειδικό Σχολείο Αθηνών", και αποτέλεσε την αφετηρία της θεσμοθετημένης ειδικής εκπαίδευσης στην Ελλάδα.

Γενικότερα η ειδική εκπαίδευση στην πρώτη φάση της - από το 1906 μέχρι το 1950 - ασκείται κατά κανόνα από την ιδιωτική πρωτοβουλία και διακρίνεται από τον έντονο προστατευτισμό της, την ιδρυματική της μορφή και την προνοιακή της κατεύθυνση. Η επιδιωκόμενη προαγωγή των ατόμων με αναπηρία περιοριζόταν στην παροχή βασικών γνώσεων και στην απόκτηση υποτυπωδών επαγγελματικών δεξιοτήτων. Ιδιαίτερα όμως η ειδική εκπαίδευση αυτής της περιόδου χαρακτηρίζεται από έναν μη ενταξιακό χαρακτήρα καθώς τα όποια μέτρα, τα οποία λαμβάνονταν δεν αποσκοπούσαν στην ουσιαστική ένταξη, αλλά στην ελάφρυνση των υπόλοιπων "κανονικών" κοινωνικών ομάδων.

Η δεύτερη περίοδος της ειδικής εκπαίδευσης - από τα μέσα της δεκαετίας του 1950 έως τη μεταπολίτευση - σηματοδοτείται από τη μετεξέλιξη των αντιλήψεων απέναντι στα άτομα με αναπηρία. Οι τραγικές συνέπειες του Δεύτερου Παγκοσμίου πολέμου, οι οποίες ανέδειξαν την αναγκαιότητα της ίσης μεταχείρισης όλων των ατόμων ανεξάρτητα της σωματικής, νοητικής ή ψυχικής κατάστασής τους, καθώς και η αλματώδης ανάπτυξη των επιστημών που επικεντρώνονται στο παιδί, συνέπειες της οποίας ήταν η αναγνώριση των ατομικών δυνατοτήτων του κάθε παιδιού, διαμόρφωσαν το κατάλληλο κλίμα ώστε η επίσημη Πολιτεία να δραστηριοποιηθεί εντονότερα απέναντι στην αντιμετώπιση της αναπηρίας.

Κοινό στοιχείο της λειτουργίας των σχολικών δομών που απευθύνονταν στα άτομα με αναπηρία αποτελούσε η παροχή γενικής μόρφωσης καθώς και η απόκτηση επαγγελματικών δεξιοτήτων με στόχο της συμμετοχής τους στην παραγωγική διαδικασία -στο μέτρο που αυτό ήταν εφικτό. Τα προγράμματα τα οποία εφαρμόζονταν σε αυτά τα σχολεία ήταν όμοια, ως προς την ύλη, με εκείνα που ίσχυαν και στα "γενικά" σχολεία, διαφοροποιούνταν όμως ως προς τις μεθόδους και σε ορισμένες περιπτώσεις παρείχεται επιπλέον θεραπευτική αγωγή.

Η περίοδος αυτή της ειδικής εκπαίδευσης, χαρακτηρίζεται και από το έντονο ενδιαφέρον, ιδιωτών και Κράτους προς τα άτομα με νοητική υστέρηση και τα άτομα που παρουσιάζουν ψυχικές διαταραχές. Το 1956, η Άννα Ποταμιάνου, ιδρύει τον "Τομέα Ψυχικής Υγιεινής", ο οποίος στη συνέχεια, το 1964, μετεξελίχτηκε σε "Κέντρον Ψυχικής Υγιεινής και Ερευνών", με στόχο την πρόληψη και αντιμετώπιση προβλημάτων που άπτονταν της ψυχικής υγείας, ενώ δραστηριοποιήθηκε στους τομείς: της διάγνωσης, της θεραπείας, της έρευνας και της κοινοτικής παρέμβασης. Τον Οκτώβριο του 1962, η "Ένωση Γονέων και Κηδεμόνων Απροσαρμόστων Παίδων" και το "Κέντρο Ψυχικής Υγιεινής" οργάνωσαν στο Χαλάνδρι Αττικής το "Κέντρον Θεραπευτικής Παιδαγωγικής «ΤΟ ΣΤΟΥΠΑΘΕΙΟΝ»". Το κέντρο αυτό αποτέλεσε ένα πρότυπο, ως προς την οργάνωσή του και τις μεθόδους που εφαρμόζε, σχολείο για "ασκήσιμα" παιδιά. Παράλληλα, τον Ιανουάριο του 1964 λειτούργησε στην περιοχή Ίλιον Αττικής το "Ίδρυμα Προστασίας Απροσαρμόστων Παίδων «Η ΘΕΟΤΟΚΟΣ»" με σκοπό την «εν γένει μέριμνα υπέρ των καθυστερημένων και ανωμάτων παιδων» (Β.Δ. 212/8.9.1954, αρ.2). Το 1971, ιδρύθηκε στο Μαρούσι Αττικής το "ΣΙΚΙΡΙΑΡΙΔΕΙΟΝ Ίδρυμα Απροσαρμόστων Παίδων" με σκοπό την εκπαίδευση και υποστήριξη παιδιών με νοητική υστέρηση. Στο ίδρυμα αυτό εκτός της βασικής εκπαίδευσης παρέχονταν στους εφήβους με νοητική υστέρηση προεπαγγελματική και επαγγελματική εκπαίδευση αποσκοπώντας στην κοινωνική ένταξή τους.

Το έντονο ενδιαφέρον που εκδήλωσαν οι ιδιώτες, αυτή τη χρονική περίοδο, για τα άτομα με νοητική

υστέρηση συμπαρέσυρε και το επίσημο Κράτος προς αυτήν την κατεύθυνση, το οποίο ίδρυσε το 1972 δεκαοκτώ ανάλογα δημόσια δημοτικά σχολεία σε διάφορες εκπαιδευτικής περιφέρειας της χώρας, και τον Ιούλιο του 1973 ιδρύθηκαν επιπλέον είκοσι σχολεία.

Μελετώντας την ειδική εκπαίδευση, όπως αυτή καταγράφεται από τη μετεμφυλιακή περίοδο έως τη μεταπολίτευση, συμπεραίνεται ότι η “αναπηρία” αντιμετωπίστηκε επιστημονικότερα και περισσότερο μεθοδευμένα. Επιπλέον, παρατηρείται η μεταστροφή των φορέων (ιδιωτικών και κρατικών) προς τη ψυχική υγεία και τη νοητική υστέρηση. Επίσης διακρίνεται η τάση για κοινωνική αποδοχή των ατόμων με αναπηρία, στην οποία συνέβαλε ιδιαίτερα η θεσμοθετημένη λειτουργία των ιατροπαιδαγωγικών και συμβουλευτικών κέντρων. Παρά όμως τις όποιες προσπάθειες προς αυτήν την κατεύθυνση δεν επιδιώχθηκε ουσιαστικά η σχολική ένταξή τους. Ενώ στις χώρες της Δύσης επικρατούσε η αρχή της “κανονικοποίησης”, -μιας αρχής η οποία στοχεύει στο να ζουν τα άτομα με αναπηρία σύμφωνα με τους ισχύοντες κανόνες και τους τρόπους με τους οποίους ζει κάθε πολίτης δίχως αναπηρία- στη χώρα μας ακολουθήθηκε ένα ιδρυματικό μοντέλο εκπαιδευτικής πολιτικής. Οι σχολικές πρακτικές που ακολουθήθηκαν οδήγησαν και στο θεσμοθετημένο διαχωρισμό ανάμεσα στην ειδική και τη γενική εκπαίδευση.

Η τρίτη περίοδος της ειδικής εκπαίδευσης - από τη μεταπολίτευση έως σήμερα - έχει να επιδείξει την ουσιαστική πλέον ενεργοποίηση του επίσημου Κράτους απέναντι στα άτομα με αναπηρία. Η αποκατάσταση της Δημοκρατίας και η ενδυνάμωση των δημοκρατικών θεσμών στη χώρα, οι ισχύουσες κοινωνικές αντιλήψεις αναφορικά με το σεβασμό των ανθρωπίνων δικαιωμάτων, η ανάπτυξη εξειδικευμένων επιστημονικών τομέων που επικεντρώνονται στον άνθρωπο, η αύξηση του επιστημονικού δυναμικού της χώρας που δραστηριοποιείται στην προαγωγή του παιδιού, η εγκατάλειψη του ιατρικού μοντέλου αντιμετώπισης της αναπηρίας και η υιοθέτηση διεπιστημονικών εκπαιδευτικών μοντέλων, καθώς και η ανάληψη πρωτοβουλιών του αναπηρικού κινήματος για αναγνώριση της αξίας των ανάπηρων συμπολιτών μας συνέβαλαν ώστε η Πολιτεία να λάβει μέτρα με στόχο την παροχή ισότιμων ευκαιριών εκπαίδευσης και την (κοινωνική-σχολική) ένταξη των ατόμων με αναπηρία.

Το 1975, η ΕΛΕΠΑΑΠ, επεκτείνοντας τη δράση της λειτουργεί στην Αθήνα εξαθέσιο δημόσιο ειδικό Σχολείο και το 1980 ειδικό Γυμνάσιο για παιδιά με κινητικά προβλήματα. Το 1979 ιδρύθηκε στην Αθήνα το “Κέντρον Εκπαιδύσεως και Αποκαταστάσεως Τυφλών” το οποίο μεταξύ των άλλων στόχων του επιδιώκει την «προς αυτούς (τους τυφλούς) κατάργησιν κοινωνικών και νομικών κωλυμάτων επί σκοπώ της εις αυτούς αναγνώρισεως ίσων ευκαιριών και δραστηριοτήτων προς πλήρη και ενεργόν συμμετοχή των εις κάθε δραστηριότητα της ζωής» (Π.Δ.265/17.04.1979).

Το σχολικό έτος 1983-84, η Πολιτεία ακολουθώντας μία πολιτική ένταξης, ίδρυσε τις αποκαλούμενες “Ειδικές Τάξεις”, οι οποίες δέχονται «παιδιά του σχολείου που παρουσιάζουν ιδιαίτερες μαθησιακές δυσκολίες ή προβλήματα συμπεριφοράς και φοιτούν σ’ αυτές μόνο λίγες ώρες την εβδομάδα (3-6), ενώ τις υπόλοιπες παρακολουθούν την κανονική τους τάξη»²⁰⁴. Μέσω αυτής της εκπαιδευτικής πρακτικής επιχειρείται «να εξασφαλιστούν οι προϋποθέσεις ώστε να προσφέρεται η ειδική αγωγή που χρειάζεται κάθε παιδί με ιδιαίτερες μαθησιακές δυσκολίες μέσα στην κανονική του τάξη, εξατομικευμένα από το δάσκαλο της τάξης αυτής, χωρίς καμία απομάκρυνση του μαθητή»²⁰⁵. Ο θεσμός των ειδικών Τάξεων καθώς αποτέλεσε τη μοναδική πρακτική ενταξιακής κατεύθυνσης επεκτάθηκε με γοργούς ρυθμούς, αφού το σχολικό έτος 1999-2000 λειτούργησαν 728 ειδικές Τάξεις. Στο σημείο αυτό χρειάζεται να επισημανθεί ότι απαιτείται άμεσα η επιστημονική μελέτη της ουσιαστικής λειτουργίας των ειδικών Τάξεων καθώς δεν αρκεί η απλή μετονομασία τους σε “Τμήματα Ένταξης”, όπως συνέβη με το Ν.

204 Δελτίο Πληροφοριών Ειδικής Αγωγής, ΥΠΕΠΘ, 1988, 16

205 ό.π. 17

2817/2000, ώστε να αποτελέσουν πράγματι δομές μιας από κοινού σχολικής ζωής και μάθησης παιδιών με και δίχως αναπηρία.

Επίσης, το 1983 ιδρύθηκε στην Καλλιθέα Αττικής “Σχολή Ειδικής Επαγγελματικής Εκπαίδευσης” με σκοπό την παροχή επαγγελματικής κατάρτιση εφήβων με μέτρια νοητική υστέρηση. Παρόμοια δραστηριότητα αναπτύσσει και η λειτουργούσα στη Νέα Μάκρη Αττικής “Ειδική Επαγγελματική Σχολή του Ιδρύματος για το Παιδί «Η ΠΑΜΜΑΚΑΡΙΣΤΟΣ» Ειδικής Εκπαίδευσης”. Αποτελεί όμως βασικό μειονέκτημα της γενικότερης λειτουργίας των προαναφερόμενων Σχολών η αδυναμία τους να εντάσσουν άμεσα τους αποφοίτους τους στην παραγωγική διαδικασία.

Επομένως, την περίοδο μετά την μεταπολίτευση, μέσω της ειδικής εκπαίδευσης κατεβλήθησαν σημαντικές προσπάθειες ώστε να υιοθετηθούν πρακτικές ένταξης των ατόμων με αναπηρία. Μολονότι οι προσπάθειες αυτές διακρίνονται και για παραλείψεις ή σφάλματα, χρειάζεται να επισημανθεί ότι μέσω αυτών ο στόχος της παροχής μιας εκπαίδευσης, όπου θα επιδιώκεται η όσο το δυνατό καλύτερη αξιοποίηση των δυνατοτήτων κάθε παιδιού, ανεξαρτήτως της σωματικής, διανοητικής ή ψυχικής του κατάστασής του, ώστε να δομηθεί μία κοινωνία για όλους, προσεγγίζεται πλέον περισσότερο.

Εξετάζοντας τη σχετική νομοθεσία αναφορικά με την εκπαιδευτική υποστήριξη των ατόμων με αναπηρία μπορεί κάποιος να επισημάνει μεταξύ άλλων τα εξής:

Η ειδική εκπαίδευση την περίοδο μετά τον εμφύλιο πόλεμο και μέχρι τη μεταπολίτευση σηματοδοτείται από τις προσπάθειες αναγνώρισης του θεσμικού της ρόλου και καταξιώθηκε ως αντίποδας της γενικής εκπαίδευσης. Στα τέλη της δεκαετίας του 1950, η Επιτροπή Παιδείας που συστάθηκε με στόχο να μελετήσει τα εκπαιδευτικά προβλήματα του τόπου, αναφέρθηκε και σε θέματα ειδικής Αγωγής. «Απαράδεκτος καθυστέρησις» επισημαίνουν τα μέλη της επιτροπής «παρατηρείται παρ’ ημίν όσον αφορά εις την εκπαιδευτικήν μέριμνα των σωματικώς αναπήρων και των διανοητικώς υστερούντων παιδιών. Τα υπάρχοντα ελάχιστα σχολεία (ανωμάλων παιδών, τυφλών, κωφαλάλων) δεν είναι δυνατόν να ανταποκριθούν εις τον αριθμόν των δέκα χιλιάδων (10.000) παιδών όσα υπολογίζονται ότι υπάρχουν εις την κατηγορίαν ταύτην, η δε λειτουργία των παρουσιάζει μεγάλας και σοβαράς ελλείψεις.».²⁰⁶ Το 1969, η τότε δικτατορική κυβέρνηση θέλοντας να ωραιοποιήσει την όλη κατάσταση και υπό το βάρος των συσσωρευμένων προβλημάτων που αντιμετώπιζαν τα άτομα με αναπηρία προέβη στη σύσταση Γραφείου Ειδικής Εκπαιδύσεως στο Υπουργείο Παιδείας με σκοπό τη «μελέτην των θεμάτων των εχόντων σχέσιν με τα παιδιά, τα οποία αδυνατούν να φοιτήσουν εις κανονικά σχολεία ή να ωφεληθούν από το πρόγραμμα μαθημάτων και την μέθοδον διδασκαλίας αυτών, είτε λόγω σωματικής, είτε πνευματικής ατελείας, ελλείψεως, ασθeneίας ή βλάβης».²⁰⁷

Από τις εργασίες του Γραφείου αυτού προέκυψε μία σειρά από ενδιαφέρουσες προτάσεις σχετικά με την ειδική εκπαίδευση όπως: α) η οργάνωση Σεμιναρίου Θεραπευτικής Παιδαγωγικής στο Μαράσλειο Διδασκαλείο Δημοτικής Εκπαίδευσης -το Σεμινάριο αυτό μετεξελίχθηκε το ακαδημαϊκό έτος 1975-76 σε διετές Τμήμα Ειδικής Αγωγής στο οποίο μετεκπαιδεύονται οι ήδη υπηρετούντες εκπαιδευτικοί στην ειδική Παιδαγωγική, β) η ίδρυση ειδικών Σχολείων για παιδιά με νοητική υστέρηση, γ) η εκπόνηση αναλυτικού προγράμματος για τα ειδικά Σχολεία, δ) η εισαγωγή του μαθήματος “Αγωγή των νοητικώς καθυστερημένων” στο πρόγραμμα σπουδών των Παιδαγωγικών Ακαδημιών και ε) η συγκρότηση επιτροπής με αντικείμενο τη μελέτη και σύνταξη έκθεσης σχετικά με την ειδική εκπαίδευση στην Ελλάδα. Ενώ όμως τα προαναφερόμενα προτεινόμενα μέτρα διαπνέονται από ένα νεωτεριστικό χαρακτήρα και μία ευρύτητα αναφορικά με την ειδική εκπαίδευση, οι κοινωνικές φοβίες απέναντι στο άτομο με αναπηρία καθώς και οι σοβαρές ελλείψεις αναφορικά με το εξειδικευμένο εκπαιδευτικό δυναμικό, τις

206 Πορίσματα Επιτροπής Παιδείας, 1958, 19

207 ΥΠΕΠΘ, Γραφείον Ειδικής Εκπαιδύσεως, 1972, 2

υλικοτεχνικές υποδομές, την οργάνωση και τον προγραμματισμό οδήγησαν σε αναποτελεσματικές πρακτικές επιτείνοντας την απομόνωση του παιδιού με ειδικές εκπαιδευτικές ανάγκες από τη γενική εκπαίδευση.

Το Φεβρουάριο του 1972 συγκροτήθηκε σχετική επιτροπή η οποία συνέταξε έκθεση «Περί της παρεχομένης Ειδικής Εκπαιδύσεως εν Ελλάδι». Στη μελέτη αυτή περιγραφόταν η δομή της υπάρχουσας ειδικής εκπαίδευσης, στην οποία ανήκαν αφενός τα ειδικά Σχολεία και αφετέρου τα ιδρύματα που προσέφεραν επιπλέον της εκπαίδευσης και θεραπευτικό έργο, επισημαίνονταν ποικίλα διαρθρωτικά προβλήματα, όπως παραδείγματος χάρη προβλήματα νομοθετικού περιεχομένου, ελλείψεις υλικοτεχνικής φύσεως κ.λπ. και υπογραμμιζόταν η αδυναμία της ειδικής σχολικής εκπαίδευσης να παράσχει προεπαγγελματική και επαγγελματική εκπαίδευση, η οποία θα συνέβαλε στην κοινωνική ένταξη και μελλοντική επαγγελματική αποκατάσταση των παιδιών αυτών.

Μετά τη μεταπολίτευση, η Πολιτεία, στο πλαίσιο του έντονου ενδιαφέροντος που είχε σημειωθεί, σε παγκόσμιο επίπεδο, για τα άτομα με αναπηρία, έλαβε ιδιαίτερα μέτρα και πρακτικές ενίσχυσης της ειδικής εκπαίδευσης. Ήδη από το 1974 στο πρώτο μεταδικτατορικό Σύνταγμα, κατοχυρώνεται το δικαίωμα του παιδιού με αναπηρία «δωρεάν παιδείας, καθ' όλας τας βαθμίδας αυτής, εις τα κρατικά εκπαιδευτήρια».²⁰⁸

Η Βουλή των Ελλήνων, το 1981, υλοποιώντας τη συνταγματική επιταγή, ψήφισε το Ν.1143, «Περί ειδικής αγωγής, ειδικής επαγγελματικής εκπαίδευσης, απασχόλησης και κοινωνικής μερίμνης των αποκλινόντων εκ του φυσιολογικού ατόμων και άλλων τινών εκπαιδευτικών διατάξεων», ο οποίος αποτελεί το πρώτο αυτοτελή νόμο, στην ιστορία της ελληνικής εκπαίδευσης, για την ειδική Αγωγή. «Ο νόμος αυτός: α) Οριοθετεί εννοιολογικά τον... χρησιμοποιούμενο όρο "αποκλίνοντα άτομα". β) Προσδιορίζει τις κατηγορίες στις οποίες εγγράφονται τα άτομα αυτά. γ) Ορίζει ότι η ειδική εκπαίδευση... και η ειδική επαγγελματική εκπαίδευση παρέχονται σε δημόσια και ιδιωτικά σχολεία. δ) Προβλέπει τις ειδικές σχολικές δομές του θεσμού.ε) Ορίζει ως υποχρεωτική τη φοίτηση των ατόμων αυτών (ηλικίας 6-17 χρόνων). στ) Μεταβιβάζει στο ΥΠΕΠΘ την αποκλειστική ευθύνη για τη λειτουργία του θεσμού...ζ) Εξασφαλίζει το συντονισμό δράσης των συναρμόδιων φορέων της ειδικής εκπαίδευσης.η) Συνιστά, κατά κλάδους, θέσεις εκπαιδευτικού και λοιπού προσωπικού καθώς και θέσεις νέων κλάδων. θ) Προσδιορίζει τις δυνατότητες ειδίκευσης κι επιμόρφωσης του προσωπικού. ι) Υλοποιεί την επαγγελματική ένταξη των ατόμων αυτών θέτοντας σ' εφαρμογή παλαιότερους νόμους και ια) προβλέπει τη σύσταση τεσσάρων θέσεων ειδικών επιθεωρητών στον τομέα αυτό».²⁰⁹

Αν και ο νόμος αυτός διέπεται από τις «αρχές της αναγνώρισης ίσων ευκαιριών σε όλους τους πολίτες, της σχολικής και κοινωνικής ενσωμάτωσης, καθώς και της επαγγελματικής και κοινωνικής αποκατάστασης»²¹⁰ δέχτηκε έντονες επικρίσεις από τους ειδικούς καθώς επέτεινε το σχολικό διαχωρισμό, κατηγοριοποιώντας τους μαθητές σε "φυσιολογικούς" και σε "αποκλίνοντες εκ του φυσιολογικού", ενίσχυσε τον κοινωνικό απομονωτισμό των παιδιών με ειδικές κατηγορίες καθώς τους κατέτασσε σε δώδεκα κατηγορίες ανάλογα με τις μειονεξίες που παρουσίαζαν τους και έτσι τους αποδίδονται «αντίστοιχα των δυνατοτήτων τους δικαιώματα»²¹¹ και «παρέδωσε την Ειδική Αγωγή στα χέρια της λεγόμενης ιδιωτικής πρωτοβουλίας».²¹²

208 Σύνταγμα 1974, άρθρο 16

209 Στασινός 1991, 236

210 Τζουριάδου 1995, 67

211 Ξηρομερίτη-Τσακλαγκάνου 1984, 92

212 Καλαντζής 1984, 63

Τελικά, ο Ν.1143/1981 καθώς και το συμπληρωματικό σε αυτόν Προεδρικό Διάταγμα 603/82, που αναφερόταν σε θέματα οργάνωσης και λειτουργίας της ειδικής εκπαίδευσης εξέφραζαν μία ιδεολογία ρατσισμού, η οποία απο-έντασσε αφενός το διαφορετικό -στην προκειμένη περίπτωση το άτομο με αναπηρία- από το γενικό σύνολο, ώστε να μην του δημιουργεί προβλήματα και αφετέρου ανταποκρινόταν δήθεν στο δικαίωμα για εξειδικευμένη εκπαίδευση χειραγωγώντας τη δυσφορία των κοινωνικών εταίρων.

Η σκληρή κριτική που δέχτηκε ο προαναφερόμενος νόμος και η επικρατούσα αντίληψη στις χώρες της Δύσης υπέρ της ένταξης των ατόμων με αναπηρία στη γενική εκπαίδευση οδήγησε στην αναθεώρηση του υφιστάμενου νομοθετικού πλαισίου και στη σύνταξη και ψήφιση σχετικών διατάξεων, οι οποίες συμπεριλήφθησαν στον αποκαλούμενο ως αντι-309, Ν.1566/1985. Ο Ν.1566/1985, ο οποίος αναφέρεται στη γενική εκπαίδευση, συγκεκριμένα περιγράφει τη δομή και λειτουργία της πρωτοβάθμιας και δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης, περιλαμβάνει ιδιαίτερο κεφάλαιο, το κεφάλαιο Ι, το οποίο επικεντρώνεται στην Ειδική Αγωγή. Πρόκειται, δηλαδή, για την πρώτη προσπάθεια από την επίσημη Πολιτεία, όπου έστω και συμβολικά, καταργεί το διαχωρισμό ανάμεσα στα παιδιά με ή δίχως αναπηρία και υποδηλώνει την πολιτική της βούληση για ένταξη των μαθητών με ειδικές ανάγκες στο "γενικό" Σχολείο. Στο νόμο αυτό:

- Απαλείφεται ο όρος άτομα αποκλίνοντα εκ του φυσιολογικού και αντικαθίσταται από το διεθνώς ισχύοντα όρο άτομα με ειδικές ανάγκες,
- καθορίζονται οι στόχοι της ειδικής αγωγής και της ειδικής επαγγελματικής εκπαίδευσης, οι οποίοι στα πλαίσια των σκοπών της πρωτοβάθμιας και δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης οφείλουν να επιδιώκουν για τα άτομα με ειδικές ανάγκες: «α) την ολόπλευρη και αποτελεσματική ανάπτυξη και αξιοποίηση των δυνατοτήτων και ικανοτήτων τους, β) την ένταξή τους στην παραγωγική διαδικασία και γ) την αλληλοαποδοχή τους από το κοινωνικό σύνολο» (Ν.1566/30.9.1985,134),
- εντάσσονται σταδιακά τα ιδιωτικά σχολεία στο δημόσιο τομέα,
- υιοθετείται η αρχή της σχολικής ένταξης για τα παιδιά με ειδικές ανάγκες,
- επιμηκύνεται ο χρόνος της σχολικής φοίτησης για τα άτομα με ειδικές ανάγκες,
- εισάγεται στις ειδικές σχολικές Μονάδες η διδασκαλία των ξένων γλωσσών,
- μεταβιβάζονται στο Υπουργείο Παιδείας όλες οι αρμοδιότητες που άπτονται της εκπαίδευσης και αποκατάστασης των ατόμων με ειδικές ανάγκες,
- προβλέπεται η ίδρυση πανεπιστημιακού Τμήματος λογοθεραπείας και
- ρυθμίζεται η εκτύπωση των διδακτικών βιβλίων για τους τυφλούς μαθητές με το σύστημα γραφής Braille.

Ωστόσο, αν και αυτός ο νόμος περιλάμβανε θετικές ρυθμίσεις, επικρίθηκε μεταξύ άλλων και επειδή:

- Διακρινόταν για ένα συγκεντρωτισμό καθώς ανέθετε πλήθος αρμοδιοτήτων στις κεντρικές υπηρεσίες του Υπουργείου Παιδείας, αντί στις Σχολικές Μονάδες Ειδικής Αγωγής,
- διατηρούσε την κατηγοριοποίηση των ατόμων με ειδικές ανάγκες ανάλογα με τις αιτίες των προβλημάτων τους, η οποία δεν συμβάλλει στην υλοποίηση των στόχων της ειδικής εκπαίδευσης,
- καθόριζε το Υπουργείο Υγείας και Κοινωνικής Πρόνοιας ως αρμόδιο όργανο για την ιατροδιαγνωστική αξιολόγηση και συμβουλευτική των ατόμων με ειδικές ανάγκες, αντί του Υπουργείου Παιδείας προτάσσοντας ένα ιατρικό-προνοιακό μοντέλο αντιμετώπισης των ειδικών αναγκών,
- δεν προέβλεπε την ίδρυση Τμήματος Ειδικής Αγωγής στο Παιδαγωγικό Ινστιτούτο,
- δεν ρύθμιζε θέματα που άπτονται της κατάρτισης, επιμόρφωσης και μετεκπαίδευσης των εκπαιδευτικών όλων των βαθμίδων -ιδιαίτερα της Δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης- σχετικά με την ειδική Παιδαγωγική,
- δεν αποσαφήνιζε τις αρμοδιότητες των σχολικών συμβούλων Ειδικής Αγωγής,
- δεν προέβλεπε σε τακτό χρονικό διάστημα την έκδοση των συμπληρωματικών Προεδρικών Διαταγμάτων του νόμου, τα οποία θα επέτρεπαν την ουσιαστική υλοποίησή του και

- δεν ενέπλεκε ουσιαστικά τους γονείς και κηδεμόνες των ατόμων με ειδικές ανάγκες, καθώς και τους φορείς του αναπηρικού κινήματος, γεγονός που θα συνέβαλε στην ποιοτική αναβάθμιση της ειδικής εκπαίδευσης.

Παράλληλα με την εφαρμογή του Ν.1566/1985 και στα πλαίσια της πολιτικής που ενίσχυε την ειδική εκπαίδευση, ψηφίσθηκαν το 1988 ο Νόμος 1771, ο οποίος τροποποιούσε το σύστημα εισαγωγής των μαθητών με ειδικές ανάγκες στην Τριτοβάθμια εκπαίδευση και ο Νόμος 1824, ο οποίος θεσμοθετούσε την ενισχυτική διδασκαλία για τους μαθητές του Δημοτικού και του Γυμνασίου που παρουσίαζαν μαθησιακές δυσκολίες σε συγκεκριμένα μαθήματα. Επιπλέον με την έκδοση πλήθους εγκυκλίων και Προεδρικών Διαταγμάτων από το Υπουργείο Παιδείας επιχειρήθηκε η αναδιοργάνωση και ο εκσυγχρονισμός του χώρου της Ειδικής Αγωγής, τα οποία όμως δυστυχώς παρέμειναν σε επίπεδο καλών προθέσεων και προσδοκιών εξαιτίας των γραφειοκρατικών αγκυλώσεων συνολικά του εκπαιδευτικού συστήματος, των βεβιασμένων, μη συστηματικών και απρογραμμάτιστων πρακτικών του Υπουργείου Παιδείας καθώς και των προσωπικών πολιτικών των εμπλεκόμενων στα εκπαιδευτικά δρώμενα.

Δεκαπέντε χρόνια μετά την εφαρμογή αρκετών διατάξεων του Ν.1566/1985 καθώς εντοπίστηκαν οι αδυναμίες και οι ελλείψεις του, υπό το πρίσμα των νεότερων δεδομένων στις επιστήμες της Αγωγής και στα πλαίσια των αποφάσεων του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου σχετικά με τη σχολική και κοινωνική ένταξη του ατόμου με αναπηρία ψήφισε η Βουλή των Ελλήνων το Ν.2817/2000, ο οποίος αναφέρεται στην εκπαίδευση των ατόμων με ειδικές εκπαιδευτικές ανάγκες. Στο νόμο αυτό:

- Επανακαθορίζονται όροι της Ειδικής Αγωγής και προσδιορίζονται στον όρο "άτομα με ειδικές ανάγκες" οι ανάγκες ως εκπαιδευτικές ανάγκες. Αυτή η επαναδιατύπωση υποδηλώνει ότι το νομοθέτημα επικεντρώνεται στις κοινές εκπαιδευτικές ανάγκες των ατόμων με αναπηρία και όχι στις αιτίες των ειδικών αναγκών.
- Ενισχύεται η αρχή της σχολικής ένταξης των ατόμων με αναπηρία καθώς θεσμοθετούνται τα "Τμήματα ένταξης", τα οποία λειτουργούν στα "γενικά" Σχολεία.
- Επαναβεβαιώνεται η παροχή δωρεάν από το κράτος ειδικής εκπαίδευσης και καθορίζεται ο τύπος των αυτοτελών Σχολείων ειδικής αγωγής, στα οποία φοιτούν πλέον μόνο μαθητές με σοβαρές δυσκολίες.
- Αναγνωρίζεται το Υπουργείο Εθνικής Παιδείας και Θρησκευμάτων ως αποκλειστικός φορέας για την ειδική αγωγή των ατόμων με ειδικές εκπαιδευτικές ανάγκες.
- Ιδρύεται Τμήμα Ειδικής Αγωγής στο Παιδαγωγικό Ινστιτούτο, με έργο εκτός των άλλων: «α) (την) επιστημονική έρευνα, μελέτη και τεκμηρίωση όλων των θεμάτων της ειδικής αγωγής και (την) υποβολή προτάσεων για το σχεδιασμό και την εφαρμογή της εκπαιδευτικής πολιτικής στην ειδική αγωγή, β) (το) σχεδιασμό και την υποστήριξη ανάπτυξης προγραμμάτων επιμόρφωσης του προσωπικού της ειδικής αγωγής... γ) (το) σχεδιασμό και την ανάπτυξη ωρολόγιων και αναλυτικών προγραμμάτων, καθώς και (την) εκπόνηση του διδακτικού και λοιπού υποστηρικτικού υλικού για την εκπαίδευση των ατόμων με ειδικές ανάγκες... στ) (την) επιστημονική υποστήριξη του έργου των σχολικών συμβούλων της ειδικής αγωγής και των προγραμμάτων σχολικής ενσωμάτωσης...» (Ν.2817/14.3.2000).
- Θεσμοθετείται η λειτουργία "Κέντρου Διάγνωσης Αξιολόγησης και Υποστήριξης" (ΚΔΑΥ) στην έδρα κάθε νομού, με σκοπό τη διάγνωση και υποστήριξη των ατόμων με ειδικές ανάγκες.
- Προβλέπεται η επιμήκυνση του χρόνου φοίτησης των ατόμων με ειδικές ανάγκες στις σχολικές δομές και θεσμοθετείται η κατάρτιση εξατομικευμένων προγραμμάτων για τα άτομα αυτά.
- Λαμβάνονται εκπαιδευτικά μέτρα που αποσκοπούν στην επαγγελματική κατάρτιση των εφήβων με ειδικές ανάγκες, όπως παραδείγματος χάρη η ίδρυση "Εργαστηρίων Ειδικής Επαγγελματικής Εκπαίδευσης και Κατάρτισης", η λειτουργία "Τεχνικών Επαγγελματικών Εκπαιδευτηρίων" κ.λπ..
- Εισάγεται η χρήση νέων τεχνολογιών στα πλαίσια της εκπαίδευσης των ατόμων με ειδικές ανάγκες.
- Προβλέπεται η εφαρμογή προγραμμάτων δημιουργικής απασχόλησης και για τα παιδιά με ειδικές ανάγκες.
- Καθιερώνεται ο θεσμός του "περιοδεύοντος" ειδικού εκπαιδευτικού.

- Προβλέπεται η σύσταση θέσεων νέων ειδικοτήτων στην ειδική εκπαίδευση, όπως παραδείγματος χάρη εκπαιδευτές κινητικότητας για τυφλά άτομα, διερμηνείς νοηματικής γλώσσας, σύμβουλοι επαγγελματικού προσανατολισμού μουσικοθεραπευτές κ.λπ..
- Αναγνωρίζεται η νοηματική γλώσσα ως επίσημη γλώσσα για τα κωφά άτομα.

Στο σημείο αυτό χρειάζεται να επισημανθεί ότι ο Ν.2817/2000 περιλάμβανε κάποιες θετικές ρυθμίσεις όσον αφορά στην εκπαίδευση των ατόμων με αναπηρία και κινήθηκε προς τη σωστή κατεύθυνση δηλαδή της από κοινού σχολικής ζωής και μάθησης ατόμων με ή δίχως αναπηρία. Με τη ψήφιση αυτού του νόμου η Πολιτεία επιχείρησε να εντάξει οργανικά την ειδική εκπαίδευση στο συνολικό πλαίσιο της εκπαίδευσης που ισχύει για τα παιδιά της χώρας μας, να συνδέσει την ειδική εκπαίδευση με την παραγωγική διαδικασία και να επιτύχει την κοινωνική επανένταξη των ατόμων με ειδικές ανάγκες.

Παρά τις σύγχρονες αντιλήψεις του όμως επικρίνεται και αυτός ο νόμος καθώς «(δεν) παύει... να αναπτύσσει ένα πλήρες ειδικό εκπαιδευτικό σύστημα παράλληλα με το κοινό. Η ορολογία που χρησιμοποιείται είναι ασαφής ή επιστημονικά ανακριβής, ενώ τα μέτρα που προτείνονται θυμίζουν περισσότερο την πολιτική που ίσχυε πριν από το 1989 παρά το πνεύμα του 1566» (Ζώνιου-Σιδέρη 2000, 36). Επιπλέον, στο νόμο δεν προβλέπονται διατάξεις, οι οποίες να διασφαλίζουν ότι τα "Κέντρα Διάγνωσης Αξιολόγησης και Υποστήριξης" εξαιτίας της πληθώρας αρμοδιοτήτων που τούς έχουν ανατεθεί δε θα λειτουργήσουν ως εξωεκπαιδευτικοί και επιλεκτικοί μηχανισμοί σχολικού αποκλεισμού και κατηγοριοποίησης των μαθητών με ειδικές εκπαιδευτικές ανάγκες. Επίσης, καθώς τα Κ.Δ.Α.Υ εδρεύουν στις μεγάλες πόλεις, υπάρχει ο κίνδυνος να μην ανταποκριθούν, στην πράξη, στις ανάγκες των δυσπρόσιτων και απομονωμένων περιοχών.

Ακόμη, ο Ν.2817/2000 ελέγχεται γιατί μεταξύ άλλων:

- α) Δεν δρα αποκεντρωτικά, δηλαδή να αναθέτει περισσότερες αρμοδιότητες στις σχολικές δομές,
- β) δεν απαντά σε ζητήματα που άπτονται της ειδικής εκπαίδευσης, όπως παραδείγματος χάρη σε θέματα που συνδέονται με τη διάρθρωση και τις βασικές ενότητες του αναλυτικού προγράμματος των Σχολικών Μονάδων Ειδικής Αγωγής και των Τμημάτων ένταξης, το τρόπο αξιολόγησης των μαθητών με ειδικές ανάγκες, το είδος και τη μορφή των υποστηρικτικών υπηρεσιών, τον τρόπο παροχής εκπαίδευσης στο σπίτι, κ.λπ., προβλέποντας στο απώτερο μέλλον την έκδοση δεκάδων Υπουργικών Αποφάσεων και Προεδρικών Διαταγμάτων που θα ρυθμίζουν τα προαναφερόμενα ζητήματα,
- γ) ενώ αναθέτει πλήθος αρμοδιοτήτων στο Τμήμα Ειδικής Αγωγής του Παιδαγωγικού Ινστιτούτου δεν του παρέχει τις ανάλογες διοικητικές, οργανωτικές και ελεγκτικές αρμοδιότητες, οι οποίες θα εξασφάλιζαν την άμεση και ουσιαστική εφαρμογή των σχετικών αποφάσεών του,
- δ) δεν αξιοποιεί τις δυνατότητες των συλλόγων γονέων και των υπόλοιπων κοινωνικών εταίρων στην εκπαιδευτική διαδικασία,
- ε) προσεγγίζει αποσπασματικά την ένταξη των ατόμων με αναπηρία καθώς δεν προβλέπει μέτρα ενδυνάμωσης της κοινωνικής συνοχής και της άρσης των κοινωνικών ανισοτήτων,
- στ) "μετονομάζει" τις ήδη λειτουργούσες ειδικές Τάξεις σε Τμήματα ένταξης χωρίς όμως να προβλέπει τα κατάλληλα μέτρα υποστήριξής τους, ώστε αυτά να αποτελέσουν πραγματικούς τόπους κοινής εκπαιδευτικής δράσης και κατάκτησης της μάθησης παιδιών με και δίχως αναπηρία.

Σήμερα, η Ειδική Αγωγή με τη σύγχρονη έννοιά της, αποτελεί αναπόσπαστο κομμάτι του γενικού εκπαιδευτικού προγράμματος. Αναφέρεται σε ειδικά σχεδιασμένη διδασκαλία, κατάλληλα εξοπλισμένους χώρους, συμπληρωματικές ειδικότητες και προσωπικό, ειδικές παροχές διάγνωσης, αξιολόγησης και υποστήριξης, ιατρικές και ψυχολογικές υπηρεσίες και τέλος ειδικά προγράμματα προσαρμοσμένα στις ατομικές ανάγκες κάθε ατόμου με αναπηρία. Σκοπός αυτής της εκπαίδευσης είναι να προετοιμάσει το άτομο με αναπηρία να συμμετάσχει στο μεγαλύτερο δυνατό βαθμό σε όλα τα πεδία δράσης και τους τομείς του κοινωνικού-πολιτισμικού-οικονομικού και πολιτικού γίνεσθαι. Να βελτιώσει το επίπεδο των

γνώσεων και τις εμπειριών του, να καλλιεργήσει το πνεύμα και να διευκολύνει τη μετάβασή του από το σχολείο στην ενηλικίωση, την ενεργό ζωή και την αυτονομία.

6.2. ΔΙΑΡΘΡΩΣΗ ΤΩΝ ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΟΥ ΣΥΣΤΗΜΑΤΟΣ ΤΗΣ ΕΙΔΙΚΗΣ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗΣ - ΣΧΟΛΙΚΕΣ ΜΟΝΑΔΕΣ ΕΙΔΙΚΗΣ ΑΓΩΓΗΣ (Σ.Μ.Ε.Α)

Σύμφωνα με το Ν.1566/85 και το Ν.2817/2000, η Ειδική Αγωγή και Εκπαίδευση παρέχεται:

- Σε γενικά σχολεία στα οποία είναι ενταγμένα τα άτομα με αναπηρία.
- Σε τμήματα ένταξης ή ομάδες που λειτουργούν μέσα στα γενικά σχολεία ή σε τμήματα παρατήρησης που λειτουργούν με σκοπό τη βαθύτερη διάγνωση δύσκολων περιπτώσεων και εφαρμόζουν ειδικά προγράμματα.
- Σε αυτοτελή ειδικά σχολεία πρωτοβάθμιας εκπαίδευσης.
- Σε ειδικά σχολεία, τμήματα ένταξης ή ομάδες που λειτουργούν ως παραρτήματα σε νευροψυχιατρικά, ορθοπαιδικά και άλλα νοσοκομεία και κλινικές ή ιατροπαιδαγωγικά κέντρα ή θεραπευτικά καταστήματα ανηλίκων.
- Σε ειδικές επαγγελματικές σχολές ή σε ειδικά τμήματα επαγγελματικής εκπαίδευσης μέσα σε γενικά σχολεία, καθώς και σε ειδικά επαγγελματικά εργαστήρια.
- Σε οποιονδήποτε χώρο εκτός της οικογένειας, ιδίως σε θεραπευτήρια χρόνιων παθήσεων.

Αρμόδιο όργανο για τη διοίκηση και τη λειτουργία της ειδικής εκπαίδευσης στην Ελλάδα είναι το Υπουργείο Εθνικής Παιδείας και Θρησκευμάτων. Η διεύθυνση της Ειδικής Αγωγής που υπάγεται στο Υπουργείο Παιδείας και Θρησκευμάτων μεριμνά για την εφαρμογή της νομοθεσίας αναφορικά με την ειδική αγωγή. Τον συντονισμό σε κάθε εκπαιδευτική περιοχή έχουν οι Σχολικοί Σύμβουλοι ειδικής αγωγής, οι οποίοι επιβλέπουν και παρακολουθούν την παροχή της εκπαίδευσης στους μαθητές που φοιτούν στις Σχολικές Μονάδες Ειδικής Αγωγής (Σ.Μ.Ε.Α). Στο πλαίσιο της παρεχόμενης εκπαίδευσης, σύμφωνα με τη νομοθεσία προβλέπεται επίσης η υποστήριξη των μαθητών μέσω μιας σειράς υπηρεσιών, όπως: διάγνωση των ειδικών εκπαιδευτικών αναγκών, ψυχολογική υποστήριξη, εργασιοθεραπεία, φυσικοθεραπεία, θεραπεία του λόγου, κοινωνική υποστήριξη και δωρεάν μετακίνηση από και προς τις Σ.Μ.Ε.Α.

Η φοίτηση των μαθητών με ειδικές εκπαιδευτικές ανάγκες στις Σ.Μ.Ε.Α μπορεί, ανάλογα με τις ικανότητές τους, να ξεκινήσει από τη συμπλήρωση της σχολικής ηλικίας και να παραταθεί ανάλογα με τις μαθησιακές δυσκολίες του μαθητή μέχρι και το εικοστό δεύτερο έτος της ηλικίας του, ή ακόμα και μετά το έτος αυτό σε εξαιρετικές περιπτώσεις. Αυτή την παράταση την αποφασίζει ο αρμόδιος προϊστάμενος της Διεύθυνσης Εκπαίδευσης, στον οποίον υπάγεται η Σ.Μ.Ε.Α, ύστερα από σχετική εισήγηση του αρμόδιου Κέντρου Διάγνωσης, Αξιολόγησης και Υποστήριξης (Κ.Δ.Α.Υ). Οι νομαρχιακές εκπαιδευτικές επιτροπές του Υπουργείου Εθνικής Παιδείας και Θρησκευμάτων και τα περιφερειακά Κ.Δ.Α.Υ. εισηγούνται για τις ανάγκες ίδρυσης, διεύρυνσης ή περιορισμού, μετασχηματισμού και συνένωσης των Σ.Μ.Ε.Α και για θέματα προσωπικού. Η διοικητική δομή κατά βάση είναι η ίδια με αυτή των γενικών σχολείων.

Η έναρξη, η λήξη του διδακτικού και του σχολικού έτους, οι εγγραφές, οι μετεγγραφές, οι εξετάσεις καθώς και οι διοικητικές λειτουργίες είναι κοινές σε όλες τις Σ.Μ.Ε.Α. Στη μεταφορά των μαθητών και η προμήθεια σχολικού εξοπλισμού ισχύουν τα ίδια που ισχύουν και στη γενική εκπαίδευση.

Η τεχνική-επαγγελματική εκπαίδευση των ατόμων με αναπηρία παρέχεται δωρεάν στα δημόσια γενικά και ειδικά σχολεία. Η φοίτηση του παιδιού στον ανάλογο τύπο σχολείου εξαρτάται από την ηλικία του, το είδος και το βαθμό της αναπηρίας του. Το παιδί θα φοιτήσει στη σχολική τάξη του γενικού σχολείου με παράλληλη στήριξη από εκπαιδευτικό ειδικής αγωγής που υπηρετεί στο Κ.Δ.ΑΥ, είτε σε ειδικά οργανωμένα και κατάλληλα στελεχωμένα τμήματα ένταξης, τα οποία λειτουργούν μέσα στα σχολεία της γενικής και της τεχνικής επαγγελματικής εκπαίδευσης. Οι Σ.Μ.Ε.Α είναι ισότιμες με τα αντίστοιχα γενικά σχολεία πρωτοβάθμιας και δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης και τα αντίστοιχα πιστοποιητικά που εκδίδουν έχουν την ίδια ισχύ με αυτά των γενικών σχολείων.

6.2.1. Δομές Ειδικής Εκπαίδευσης

Η ειδική εκπαίδευση, η οποία παρέχεται είτε στα γενικά σχολεία είτε στις Σ.Μ.Ε.Α, ξεκινάει από τη συμπλήρωση της σχολικής ηλικίας που ορίζεται για φοίτηση στα γενικά σχολεία ή δύναται να παραταθεί ανάλογα με τις μαθησιακές δυσκολίες του μαθητή. Την παράταση αυτή την αποφασίζει ο αρμόδιος προϊστάμενος της Διεύθυνσης Εκπαίδευσης, ύστερα από εισήγηση του Κ.Δ.ΑΥ. Στα ειδικά σχολεία εφαρμόζεται και πρόγραμμα δημιουργικής απασχόλησης εκτός από το ημερήσιο πρόγραμμα διδασκαλίας. Τα ειδικά σχολεία υλοποιούνται ειδικά προσαρμοσμένα αναλυτικά και διδακτικά προγράμματα. Τα ειδικά νηπιαγωγεία και δημοτικά είναι ισότιμα με τα αντίστοιχα γενικά σχολεία της πρωτοβάθμιας εκπαίδευσης.

6.2.1.α. Ειδική Αγωγή στο σπίτι

Η παροχή θεραπευτικής και παιδαγωγικής βοήθειας στο σπίτι πρέπει να επιδιώκεται όταν για διάφορους λόγους το παιδί με αναπηρία δεν μπορεί να φοιτά σε Σ.Μ.Ε.Α. Στο οικογενειακό περιβάλλον μπορεί αυτό να υποστηριχθεί αποτελεσματικά, ενώ παράλληλα οι γονείς ή οι κηδεμόνες καθοδηγούνται κατάλληλα για το πώς θα διαχειριστούν την αναπηρία.

6.2.1.β. Ειδικός βρεφονηπιακός σταθμός

Παιδιά με αναπηρία ηλικίας έως 4 ετών, τα οποία δεν μπορούν να παραμείνουν στο σπίτι (εργαζόμενοι γονείς...) φοιτούν σε ειδικό βρεφονηπιακό σταθμό, ο οποίος λειτουργεί με την επίβλεψη εξειδικευμένου προσωπικού.

6.2.1.γ. Ειδικό Νηπιαγωγείο

Σύμφωνα με το Π.Δ. 603/82 λειτουργούν ειδικά νηπιαγωγεία τα οποία, είναι μονοθέσια ή διθέσια. Μονοθέσια είναι εκείνα στα οποία φοιτούν 5-8 νήπια, με μια νηπιαγωγό και διθέσια είναι εκείνα στα οποία φοιτούν από 9-16 νήπια, με δύο νηπιαγωγούς

6.2.1.δ. Ειδικό Δημοτικό Σχολείο

Η Ειδική Αγωγή και εκπαίδευση, όπως ορίζει η νομοθεσία, έχει ως στόχο να βοηθήσει τα άτομα με αναπηρία να βελτιώσουν τις δεξιότητες και τις ικανότητές τους, καθώς και να αναπτύξουν την προσωπικότητά τους σε τέτοιο βαθμό ώστε να γίνουν ικανά να ενταχθούν ή να επανενταχθούν στη

γενική εκπαίδευση και γενικά στην κοινωνική ζωή. Τα παιδιά με αναπηρία μπορούν να φοιτήσουν, εφόσον συναινούν οι γονείς τους, και ανάλογα με τη βαρύτητα της αναπηρίας στο σχολικό πλαίσιο που τους προτείνεται από το Κ.Δ.Α.Υ. Γενικά στο ειδικό σχολείο φοιτούν παιδιά που δεν μπορούν να φοιτήσουν σε άλλο εκπαιδευτικό πλαίσιο λόγω του είδους και του βαθμού των δυσκολιών που έχουν. Πρόκειται για μια ανεξάρτητη αυτοτελή εκπαιδευτική μονάδα. Η προσαρμογή του αναλυτικού προγράμματος και η κατάλληλη διαμόρφωση του σχολικού χώρου είναι από τα βασικότερα σημεία, προκειμένου να γίνεται ομαλή προσαρμογή και συγχρόνως τα παιδιά να είναι ασφαλή. Η εγγραφή των μαθητών γίνεται με τη συγκατάθεση των γονέων και τη σχετική γνωμάτευση του Κ.Δ.Α.Υ ή της ιατροπαιδαγωγικής υπηρεσίας. Μετεγγραφή μαθητή από το ειδικό σχολείο στο γενικό μπορεί να γίνει, όταν εκτιμηθεί ότι είναι σε θέση να παρακολουθήσει το πρόγραμμα της γενικής τάξης και δεν υπάρχουν άλλοι λόγοι που να δικαιολογούν την παραμονή του στο ειδικό σχολείο. Επιπλέον, στο πρόγραμμα του ειδικού σχολείου περιλαμβάνονται και δραστηριότητες προεπαγγελματικής εκπαίδευσης.

6.2.1.ε. Τμήματα Ένταξης

Με το Ν.1586/1985 κατοχυρώνεται η ίδρυση Ειδικών Τάξεων μέσα στα γενικά σχολεία. Το 2000 ψηφίζεται ο νόμος 2817 (ΦΕΚ 78/14-03-2000) βάσει του οποίου οι Ειδικές Τάξεις μετονομάζονται σε Τμήματα Ένταξης. Ο νέος αυτός θεσμός στηρίχθηκε στην εικοσαετή λειτουργία των Ειδικών Τάξεων. Συγκεκριμένα, προβλέπεται ότι « οι μαθητές με ειδικές εκπαιδευτικές ανάγκες μπορεί να φοιτούν σε ειδικά οργανωμένα και κατάλληλα στελεχωμένα Τμήματα Ένταξης που λειτουργούν μέσα στα σχολεία της γενικής και τεχνικής επαγγελματικής εκπαίδευσης» (άρθρο 1, παράγραφος 11 περίπτ. β).

Η δημιουργία του Τμήματος Ένταξης γίνεται ύστερα από πρόταση της αρμόδιας Διεύθυνσης Πρωτοβάθμιας Εκπαίδευσης και τη σύμφωνη γνώμη του οικείου Σχολικού Σύμβουλου Ειδικής Αγωγής, εξετάζοντας την ανάγκη για την ίδρυσή του. Το Τμήμα Ένταξης ανήκει οργανικά και λειτουργικά στον ευρύτερο χώρο του γενικού σχολείου. Ακολουθεί το πρόγραμμα του σχολείου και τις εκδηλώσεις του, ενώ ο εκπαιδευτικός του Τμήματος Ένταξης έχει τις ίδιες υποχρεώσεις με τους υπόλοιπους εκπαιδευτικούς του σχολείου. Για την δημιουργία προγράμματος, λαμβάνεται υπ' όψιν και το πρόγραμμα της γενικής τάξης. Η φοίτηση στο Τμήμα Ένταξης είναι κατά κανόνα μερική, ανάλογα με τις μαθησιακές δυσκολίες που παρουσιάζει ο μαθητής. Ειδικότερα:

Στα Τμήματα Ένταξης υλοποιούνται εκπαιδευτικά προγράμματα προσαρμοσμένα στο πλαίσιο ενός Εξατομικευμένου Εκπαιδευτικού Προγράμματος (Ε.Ε.Π). Παρέχεται, δηλαδή, άλλοτε εξατομικευμένη και άλλοτε ομαδική διδασκαλία, ανάλογα με τις ειδικές εκπαιδευτικές ανάγκες του μαθητή, σε συγκεκριμένο χώρο του σχολείου και βάσει συγκεκριμένου ωρολογίου προγράμματος. Το παρεχόμενο αυτό πρόγραμμα έχει σκοπό τη στήριξη του μαθητή με δυσκολίες μάθησης, ώστε να υπάρχει συνέχεια και σύνδεση με το πρόγραμμα της τάξης τους. Οι ώρες που ένας μαθητής βρίσκεται στο Τμήμα Ένταξης δεν μπορεί να ξεπερνούν τις 10 ώρες εβδομαδιαίως, εκτός εξαιρετικών περιπτώσεων, όπως αυτές ορίζονται από τα Κ.Δ.Α.Υ

Η φοίτηση των μαθητών με ειδικές εκπαιδευτικές ανάγκες σε Τμήμα Ένταξης συνεπάγεται:

- α) Την προσαρμογή της διδασκαλίας βάσει του Ε.Ε.Π του μαθητή,
- β) τη διδασκαλία μαθημάτων στο Τμήμα Ένταξης, από εκπαιδευτικό ειδικής αγωγής,
- γ) την παρακολούθηση μαθημάτων στη γενική τάξη του μαθητή και όπου αυτό απαιτείται με τη βοήθεια εκπαιδευτικού ειδικής αγωγής. Στις περιπτώσεις αυτές ο εκπαιδευτικός ειδικής αγωγής προσφέρει τη βοήθεια του σε εξατομικευμένη βάση μέσα στην τάξη του μαθητή, παρέχοντας όμως το έργο του σε λειτουργική ενότητα με τη λοιπή ομάδα των μαθητών της τάξης (π.χ. βοηθάει και άλλους μαθητές, βρίσκεται διακριτικά στο χώρο της τάξης, συμμετέχει σε κοινές δραστηριότητες της τάξης, φροντίζει για τη συμμετοχή των μαθητών με ειδικές εκπαιδευτικές ανάγκες στα διαλείμματα ή σε άλλες

δραστηριότητες, κ.λπ.).

Την ευθύνη της εκπαίδευσης του μαθητή που φοιτά στα Τμήματα Ένταξης έχουν από κοινού ο εκπαιδευτικός του Τμήματος Ένταξης και ο εκπαιδευτικός της γενικής τάξης του μαθητή. Οι δύο εκπαιδευτικοί συνεργάζονται σε τακτά χρονικά διαστήματα για την παρακολούθηση του προγράμματος του μαθητή, για τις σχετικές προσαρμογές και τροποποιήσεις της διδασκαλίας, καθώς και για την αξιολόγηση της προόδου του. Το Ε.Ε.Π του μαθητή σχεδιάζεται, αξιολογείται και τροποποιείται από το Κ.Δ.Α.Υ, σε συνεργασία με τον εκπαιδευτικό ειδικής αγωγής, τον εκπαιδευτικό ή τους εκπαιδευτικούς της τάξης του μαθητή, καθώς και με τους αρμόδιους σχολικούς συμβούλους ειδικής και γενικής αγωγής

Οι μαθητές με ειδικές εκπαιδευτικές ανάγκες που φοιτούν:

α) Σε Τμήματα Ένταξης της πρωτοβάθμιας εκπαίδευσης προάγονται στην επόμενη τάξη, όπως και οι υπόλοιποι μαθητές της συνήθους σχολικής τάξης και μόνο σε ιδιαίτερες περιπτώσεις, μετά από τη σύμφωνη γνώμη του Κ.Δ.Α.Υ και των γονέων ή κηδεμόνων, μπορεί ο μαθητής να παραμείνει στην ίδια τάξη. Αποφοιτούν δε από την πρωτοβάθμια εκπαίδευση, το αργότερο μέχρι το 14ο έτος της ηλικίας τους, β) σε Τμήματα Ένταξης της δευτεροβάθμιας γενικής ή τεχνικής εκπαίδευσης προάγονται στην επόμενη τάξη, όπως και οι υπόλοιποι μαθητές της γενικής σχολικής τάξης και μπορούν να εξεταστούν, εφόσον το ζητήσουν κι όπου αυτό προβλέπεται, με τη διαδικασία που ορίζεται για την εξέταση και αξιολόγηση των ατόμων με ειδικές εκπαιδευτικές ανάγκες. Αποφοιτούν δε από την υποχρεωτική δευτεροβάθμια εκπαίδευση, το αργότερο, μέχρι την ηλικία των 19 ετών και από το Λύκειο μέχρι το 22^ο έτος.

6.2.1.στ. Κέντρα Διάγνωσης Αξιολόγησης και Υποστήριξης (Κ.Δ.Α.Υ)

Τα Κ.Δ.Α.Υ (Κέντρα Διάγνωσης, Υποστήριξης και Αξιολόγησης των ατόμων με ειδικές εκπαιδευτικές ανάγκες), ιδρύθηκαν με το νόμο 2817/2000, προκειμένου να αντικαταστήσουν τις ιατροπαιδαγωγικές υπηρεσίες του Υπουργείου Υγείας με έναν κρατικό φορέα που θα υπάγεται στο ΥΠΕΠΘ. Το Κ.Δ.Α.Υ, το οποίο στελεχώνεται από εκπαιδευτικούς ειδικής αγωγής, ψυχολόγο, κοινωνικό λειτουργό αναλαμβάνει τη διάγνωση της αναπηρίας, τη σύνταξη εξατομικευμένου εκπαιδευτικού προγράμματος υποστήριξης του ατόμου με αναπηρία και τη γενικότερη υποστήριξη του έργου του εκπαιδευτικού. Επίσης, οφείλει μεταξύ άλλων να προτείνει τον τύπο της σχολικής μονάδας στον οποίο πρέπει να φοιτήσει το άτομο με αναπηρία, να αναπτύξει προγράμματα κοινωνικοποίησης για το άτομο αυτό, να παρέχει συμβουλευτική υποστήριξη τόσο στους εκπαιδευτικούς όσο και στις οικογένειες των ατόμων με αναπηρία, να μεριμνά για την ενημέρωση του κοινού σχετικά με την αναπηρία, καθώς και να διευθετεί διάφορα θέματα που άπτονται γενικότερα της ειδικής εκπαίδευσης, όπως για παράδειγμα, κατάργηση ή ίδρυση Σ.Μ.Ε.Α, χορήγηση διαγνώσεων κ.λπ..

6.3. ΤΕΧΝΟΛΟΓΙΚΑ ΒΟΗΘΗΜΑΤΑ ΚΑΙ ΣΧΟΛΙΚΗ ΕΝΤΑΞΗ ΤΩΝ ΑΤΟΜΩΝ ΜΕ ΑΝΑΠΗΡΙΑ

Η χρήση των Τεχνολογιών Πληροφοριών και Επικοινωνίας (Τ.Π.Ε) έχει αποδειχθεί ότι παρέχει εξαιρετικές ευκαιρίες και μέσα για την εκπαίδευση και την υποστήριξη των ατόμων με αναπηρία. Οι Τ.Π.Ε για παράδειγμα διευκολύνουν σημαντικά τους μαθητές με μαθησιακές δυσκολίες κατά την

εκπαιδευτική διαδικασία, καθώς παρέχουν ευχάριστη επανάληψη, με πολυαισθητηριακή προσέγγιση του μαθησιακού υλικού. Μαθητές που έχουν αισθητηριακού τύπου δυσκολίες είναι δυνατόν, με την ειδικά προσαρμοσμένη στις ανάγκες τους τεχνολογία, να αποκτήσουν σταδιακά πρόσβαση στο αναλυτικό πρόγραμμα του γενικού σχολείου και να διαχειρίζονται αποτελεσματικότερα τα διάφορα γνωστικά αντικείμενα (Μικρόπουλος 2006).

Ο ρόλος που διαδραματίζουν οι Τ.Π.Ε στην Ειδική Αγωγή, συνίσταται στα εξής:

1. Παρέμβαση στη διδασκαλία και βοήθεια στην απόκτηση δεξιοτήτων και ικανοτήτων από τα άτομα με αναπηρία.
2. Υποστήριξη των ατόμων με αναπηρία ώστε να πραγματοποιούν διάφορες εργασίες στην τάξη που χωρίς την ύπαρξη των Τ.Π.Ε, θα αδυνατούσαν να τις εκτελέσουν.
3. Παροχή μέσων για την ανάπτυξη γραπτής και προφορικής επικοινωνίας.
4. Κατά κανόνα οι Τ.Π.Ε συμβάλουν στην ψυχαγωγία, στη δυνατότητα του ατόμου με αναπηρία να ελέγχει το περιβάλλον και να περιορίζει την εξάρτησή του από τους άλλους.

Μέσω των Τ.Π.Ε διαμορφώνονται για τα άτομα με αναπηρία νέες δυνατότητες ποιοτικότερης ζωής, αφού ήδη έχουν κατασκευασθεί -ενώ διαρκώς επινοούνται και καλύτερα- υποστηρικτικά βοηθήματα, που διευκολύνουν την καθημερινότητά τους. Μπορούν δηλαδή να τους προσφέρουν επιδέξια «χέρια» ή «μάτια», μέσα ομιλίας και επικοινωνίας κ.α. τα οποία δρουν αντισταθμιστικά στα εμπόδια που προκαλεί η αναπηρία

Ο Η/Υ στην ειδική εκπαίδευση, εφοδιασμένος με τα κατάλληλα περιφερειακά και το ανάλογο λογισμικό, δεν συμβάλλει μόνο στη διαδικασία υπέρβασης των δυσκολιών μάθησης που δημιουργεί η ύπαρξη μιας μορφής αναπηρίας, αλλά επιπλέον μπορεί να αποκαλύψει πτυχές και δυνατότητες του παιδιού που παρέμειναν αναξιοποίητες, λόγω της κατάστασής του. Τα τελευταία χρόνια έχουν γίνει τεράστιες προσπάθειες ανάπτυξης προγραμμάτων λογισμικού και επινοήσης κατάλληλων περιφερειακών εξαρτημάτων σύνδεσης με τον ηλεκτρονικό υπολογιστή για μια καλύτερη και αποδοτικότερη εκπαίδευση των ατόμων με αναπηρία. Για παράδειγμα στο Πανεπιστήμιο Yamagashi της Ιαπωνίας παιδιά με προβλήματα ακοής διδάχθηκαν τη μητρική τους γλώσσα με τη βοήθεια ενός μοντέλου προσομοίωσης του στόματος και του λάρυγγα που έδειχνε πώς παράγονται τα διάφορα φωνήματα. Στην Αυστραλία παιδιά με προβλήματα όρασης βοηθήθηκαν στη μελέτη τους με το να εισάγονται στον υπολογιστή κείμενα γραμμένα στη γραφή Braille. Παρόμοια, άτομα με προβλήματα όρασης έχουν τη δυνατότητα να εργάζονται με πληκτρολόγια και οθόνες αφής, και να διαβάζουν διάφορα βιβλία, καθώς μπορεί να τοποθετηθεί το οποιοδήποτε βιβλίο στην "είσοδο" (input) του υπολογιστή του και να έχει κάποιος στην "έξοδο" (output) είτε το πλήρες κείμενο σε γραφή Braille, είτε να αναγνώσκεται με μηχανική προφορά από τον συνθέτη φωνής. Για τα άτομα με κινητικές δυσκολίες έχουν κατασκευασθεί, για παράδειγμα διάφορα "χειριστήρια" (joysticks, paddles), "φωτεινές πέννες" (light pens), "ποντίκια" (mouse) καθώς και ειδικοί διακόπτες που τους επιτρέπουν να εργάζονται στον υπολογιστή, αξιοποιώντας την κάθε κίνησή τους. Επίσης έχουν κατασκευασθεί ειδικές συσκευές που προσαρτώνται στο κεφάλι ή και στο πόδι και με τη βοήθεια ενός ειδικού εξαρτήματος μπορούν να πληκτρολογούν.

Η αξιοποίηση όμως των Τ.Π.Ε. στην ειδική εκπαίδευση θα πρέπει να αποτελέσει αντικείμενο εξειδικευμένης κατάρτισης τόσο των εκπαιδευτικών, όσο και των ίδιων των ατόμων με αναπηρία, καθώς και των οικογενειών τους. Εάν στόχος της Πολιτείας είναι η αξιοποίηση των Τ.Π.Ε στην ειδική εκπαίδευση οφείλει να λάβει μεταξύ άλλων και τα παρακάτω μέτρα:

- Χρηματοδότηση για την αγορά του κατάλληλου εξοπλισμού.
- Διοργάνωση προγραμμάτων επιμόρφωσης σχετικά με την λειτουργία των Τ.Π.Ε. για τους εκπαιδευτικούς, τους γονείς και για όσους άλλους εμπλέκονται στην εκπαιδευτική διαδικασία των ατόμων με αναπηρία.

• Παραγωγή κατάλληλων λογισμικών προγραμμάτων και υποστηρικτικών βοηθημάτων που θα διευκολύνουν την εκπαιδευτική διαδικασία των ατόμων με αναπηρία.

Με δεδομένο ότι η χρήση των Τ.Π.Ε παρέχει στα άτομα με αναπηρία ποικίλες δυνατότητες εκπαίδευσης, οφείλει να αποτελέσει αίτημα του αναπηρικού κινήματος να δημιουργηθούν οι κατάλληλες υποδομές, ώστε όλα τα άτομα με αναπηρία να έχουν ισότιμες ευκαιρίες πρόσβασης στις Τ.Π.Ε.

6.4. Η ΠΡΟΣΒΑΣΗ ΣΤΗΝ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ ΑΝΑΦΑΙΡΕΤΟ ΔΙΚΑΙΩΜΑ ΤΩΝ ΑΤΟΜΩΝ ΜΕ ΑΝΑΠΗΡΙΑ

Υπάρχει μια πλειάδα επιχειρημάτων τα οποία καταδεικνύουν την αναγκαιότητα εκπαίδευσης των ατόμων με αναπηρία. Κάποια από τα επιχειρήματα αυτά, αποτελούν ουσιαστικά αντι-επιχειρήματα σε μια σειρά μύθων που επί δεκαετίες κυριαρχούν στις συνειδήσεις πολιτών και πολιτικών, και οι οποίοι διαστρεβλώνουν την πραγματική αξία των ατόμων με αναπηρία. Κάποιοι από τους μύθους αυτούς είναι οι παρακάτω:

«Τα άτομα με αναπηρία δεν μπορούν να εργαστούν»: Το συγκεκριμένο επιχείρημα έρχεται να ανατρέψει η ίδια η πραγματικότητα, αφού εφόσον τους παρασχεθεί η κατάλληλη κατάρτιση και εκπαίδευση, γίνουν οι κατάλληλες εργονομικές διευθετήσεις και παρασχεθούν τα κατάλληλα τεχνικά βοηθήματα μπορούν να ενταχθούν αποτελεσματικά στον εργασιακό ιστό του κοινωνικού συνόλου. Μάλιστα, σύμφωνα με τους εργοδότες τους, επιδεικνύουν σημαντικές επαγγελματικές αρετές, όπως υπευθυνότητα, αξιοπιστία, συνεργασία και εργατικότητα.

«Τα άτομα με αναπηρία δεν μπορούν να συμβάλλουν στην πρόοδο της κοινωνίας»: Η εσφαλμένη αυτή αντίληψη συνδέεται με την τάση να υποτιμούμε τις ικανότητές και να παραβλέπουμε τις κλίσεις τους. Ωστόσο, όταν τους παρέχονται οι ευκαιρίες να αναλάβουν ρόλους και δραστηριότητες, αποδεικνύεται ότι μπορούν να προφέρουν πολλά στο κοινωνικό σύνολο. Μέσω της εκπαίδευσης μπορούν να αναδειχθούν οι δυνατότητές τους, οπότε και να αξιοποιηθούν κατάλληλα.

«Τα άτομα με αναπηρία δεν θέτουν στόχους»: Η κατάσταση “αναπηρία” μπορεί να συνεπάγεται ότι το άτομο που πλήττεται, χρειάζεται υποστήριξη για να πετύχει κάποιους στόχους, τους οποίους κάτω από “τυπικές” συνθήκες θα μπορούσε να τους επιτύχει αυτόνομα. Και εδώ, η εκπαίδευση μπορεί να συμβάλλει ουσιαστικά, ώστε το άτομο με αναπηρία αφενός να μάθει να θέτει στόχους και αφετέρου να αγωνίζεται προκειμένου να τους κατακτήσει.

«Τα άτομα με αναπηρία δεν μπορούν να λειτουργήσουν αυτόνομα»: Αυτή η αντίληψη δεν συνδέεται με τις αντικειμενικές τους ικανότητες, αλλά με την τάση των άλλων να τα θεωρούν ανεπαρκή.

«Τα άτομα με αναπηρία χρειάζονται τη φιλανθρωπία της κοινωνίας»: Πίσω από το μύθο αυτό κρύβεται στην πραγματικότητα ένα πεδίο άσκησης πολιτικής, κοινωνικής και οικονομικής εξουσίας. Μέσω αυτής της άποψης ενισχύεται μια επιδοματική πολιτική, η οποία τελικά επιδιώκει τη χειραγώγηση των ίδιων των ατόμων με αναπηρία καθώς και των οικογενειών τους. Τα άτομα με αναπηρία δε χρειάζονται συμπόνια, αλλά εκπαίδευση. Χρειάζονται μια ισχυρή δημόσια εκπαιδευτική και κοινωνική πολιτική, η οποία θα παρέχει τους απαραίτητους πόρους και τα μέσα, ώστε να αρθούν διάφοροι αποκλεισμοί και διακρίσεις,

οπότε τα άτομα με αναπηρία να αποκτήσουν ισότιμη πρόσβαση στην επαγγελματική, κοινωνική, πολιτική και πολιτιστική ζωή της κοινότητας. Η αντιμετώπιση της αναπηρίας χρειάζεται συνένωση δυνάμεων από όλες τις κοινωνικές ομάδες, οι οποίοι θα αναγνωρίσουν την προσπάθεια αυτή ως υπόθεση που άπτεται της τήρησης των ανθρωπίνων δικαιωμάτων.

«Η αντιμετώπιση της αναπηρίας είναι θέμα αποκλειστικά ιατρικό»: Η λανθασμένη αυτή άποψη αποτυπώνεται και στο γεγονός ότι πολλοί από τους φορείς που ασχολούνται με την προαγωγή των ατόμων με αναπηρία υπάγονται στο Υπουργείο Υγείας και Κοινωνικής Αλληλεγγύης. Η πραγματικότητα ωστόσο είναι διαφορετική. Το ζητούμενο σήμερα σε σχέση με την αναπηρία δεν περιορίζεται αποκλειστικά στην αναζήτηση της θεραπείας, αλλά στην εξάλειψη του κοινωνικού αποκλεισμού μέσω της κατάλληλης εκπαίδευσης.

Η κατάρριψη του τελευταίου αυτού μύθου αποτελεί και τη βάση της αλλαγής που απαιτείται ως προς την αντιμετώπιση της αναπηρίας. Αναμφισβήτητα, η κοινωνία στην οποία ζούμε είναι μια κοινωνία ανισότητας. Είναι μια κοινωνία που δυσκολεύεται να αποβάλλει τις αρνητικές στάσεις και συμπεριφορές απέναντι στα άτομα με αναπηρία τα οποία αντιμετωπίζει άλλοτε με εχθρότητα, άλλοτε με φόβο και άλλοτε με αδιαφορία. Η εκπαίδευση μπορεί να λειτουργήσει σαν μοχλός άμβλυνσης αυτών των ανισοτήτων, παρέχοντας σε όλους τους ανθρώπους με ή δίχως αναπηρία τη δυνατότητα να ολοκληρωθούν ως προσωπικότητες και να οδηγηθούν σε ατομική και κοινωνική πρόοδο. Η εκπαίδευση δηλαδή μπορεί να οδηγήσει στην αλλαγή της κοινωνίας. Βέβαια, για να συμβεί αυτό προϋποθέτει μια εκπαίδευση δημοκρατική, που σέβεται τη διαφορετικότητα και την πολυμορφία, που απευθύνεται σε όλα τα παιδιά, ανεξάρτητα από τα όποια νοητικά, σωματικά, κοινωνικά, συναισθηματικά ή πολιτισμικά χαρακτηριστικά τους. Μια εκπαίδευση και ένα σχολείο που αντιμετωπίζει τη διαφορά ως δυνατότητα και όχι ως ελάττωμα, που θεωρεί την αναπηρία ως πρόκληση και πηγή δημιουργίας, που αναγνωρίζει το δικαίωμα σε κάθε μαθητή με αναπηρία ή όχι, να εξελίσσεται, να δημιουργεί και να χαίρεται τη ζωή.

Τέλος, υπάρχουν ακόμη δύο βασικά επιχειρήματα που οφείλουμε να προτάσσουμε αναφορικά με την αναγκαιότητα επαναπροσδιορισμού, αναδιοργάνωσης και επανασχεδιασμού της εκπαίδευσης των ατόμων με αναπηρία:

1) Η παροχή πλήρους και αποτελεσματικής εκπαίδευσης των ατόμων με αναπηρία οφείλει να αποτελεί κύριο μέλημα κάθε δημοκρατικής κοινωνίας.

Η αναγνώριση του δικαιώματος για εκπαίδευση που έχουν τα άτομα με αναπηρία άπτεται του πυρήνα της δημοκρατίας, καθώς μέσα από τον κοινωνικό αποκλεισμό που τους επιβάλλει πολλές φορές η γραφειοκρατία των κρατικών δομών, ακυρώνεται το περιεχόμενο αρχών όπως παραδείγματος χάρη της αλληλεγγύης, της ισότητας και του σεβασμού απέναντι στην ανθρώπινη ύπαρξη. Χρέος όλων είναι η ενεργοποίηση απέναντι στον αποκλεισμό αυτό, διότι αν πραγματικά θέλουμε να είμαστε μέλη μιας ανθρωποκεντρικής πολιτείας, οφείλουμε να συνειδητοποιήσουμε ότι τα δικαιώματα των ατόμων με αναπηρία είναι ακριβώς τα ίδια με τα δικαιώματα του καθενός μας. Αντίστοιχα, τα προβλήματα και οι ανάγκες που προκύπτουν από την καταστρατήγηση αυτών των δικαιωμάτων είναι ζητήματα για τα οποία απαιτείται κοινωνική και πολιτική συνεννόηση και συναίνεση. Σε μια δημοκρατική κοινωνία κανένας δεν περισσεύει, κανένας η προσφορά δεν υποτιμάται και δεν απορρίπτεται. Σήμερα, η πρόκληση αυτή, δηλαδή, να δημιουργήσουμε μια κοινωνία ανοικτή για όλα τα μέλη της ανεξάρτητα από τις όποιες ικανότητες ή δυσκολίες τους προβάλλει πιο έντονα από ποτέ. Η χώρα μας οφείλει να κινηθεί δυναμικά προς την κατεύθυνση αυτή και να ακολουθήσει τις νέες πολιτικές της Ευρωπαϊκής Ένωσης και των διεθνών οργανισμών, προκειμένου να διαμορφώσει το πλαίσιο που θα θέσει τον πολίτη με αναπηρία, στο επίκεντρό της, που όχι μόνο μπορεί αλλά και υποχρεούται να ασκεί πλήρως τα δικαιώματά του.

2) Παράλληλα, η εμφάνιση της ιδέας τού “Καθολικού Σχεδιασμού” φαίνεται να επηρεάζει σημαντικά την εκπαίδευση των ατόμων με αναπηρία. Συγκεκριμένα, ο “Καθολικός Σχεδιασμός” αποτελεί μια νέα αντίληψη, η οποία αναδύθηκε ως απόρροια της σύγχρονης παγκόσμιας κοινωνικής κατάστασης. Ο

“Καθολικός Σχεδιασμός” αναφέρεται τόσο σε προϊόντα όσο και σε περιβάλλοντα τα οποία πρέπει να σχεδιάζονται με τέτοιο τρόπο ώστε να εξασφαλίζουν τη μέγιστη δυνατή χρήση τους από το σύνολο των πολιτών ανεξαρτήτως της όποιας κατάστασής τους με σκοπό να διευκολύνεται η ζωή τους στο μέγιστο δυνατό βαθμό, χωρίς να απαιτούνται επιπλέον ειδικές ρυθμίσεις και προσαρμογές. Πρόκειται επομένως για ένα αίτημα που αφορά και περιλαμβάνει το σύνολο των πολιτών, και ιδιαίτερα των ατόμων με αναπηρία.²¹³

Ειδικότερα ο “Καθολικός Σχεδιασμός” περιγράφει την αναγκαιότητα να αξιοποιηθεί κάθε δυνατό μέσο, τόσο σε πρακτικό (τεχνολογία, διαμόρφωση κτιριακών υποδομών κ.λπ.), όσο και σε θεωρητικό επίπεδο (κουλτούρα, στάσεις, αντιλήψεις κ.λπ.), προκειμένου να επιτυγχάνεται η συνεχής ανέλιξη κάθε μέλους του κοινωνικού συνόλου και να διαμορφώνεται μια ποιοτική ζωή. Με άλλη διατύπωση, ο “Καθολικός Σχεδιασμός” επιδιώκει τη δημιουργία ενός περιβάλλοντος χωρίς εμπόδια, εύκολα προσβάσιμου, φιλικού ως προς τη χρήση του και απόλυτα σεβόμενου την ελευθερία και την αυτονομία κάθε πολίτη. Επιπλέον, καθώς στηρίζεται στο βασικό αξίωμα ότι όλα τα άτομα έχουν ένα μεγάλο εύρος από αδυναμίες και ικανότητες, θεωρεί ότι ο σχεδιασμός του χώρου διαβίωσης πρέπει να είναι τέτοιος που να ανταποκρίνεται στο εύρος αυτό. Με άλλα λόγια, βασική αρχή του είναι, ότι κατά το σχεδιασμό αυτό πρέπει να λαμβάνονται υπόψη οι ανάγκες όσο το δυνατόν περισσότερων ατόμων, τα οποία δεν θα είναι αναγκασμένα να υπερβούν οποιαδήποτε σωματικές, νοητικές, ψυχικές, συναισθηματικές ή άλλου τύπου δυσκολίες, προκειμένου να εξασφαλίσουν την πρόσβασή τους στους διάφορους τομείς της ζωής.

Ένα από τα βασικά αξιώματα του “Καθολικού Σχεδιασμού” είναι ότι η αντιμετώπιση της αναπηρίας δεν μπορεί να έχει αποσπασματικό χαρακτήρα. Δεν είναι για παράδειγμα δυνατό να παρέχεται στο άτομο με αναπηρία πρόνοια που να αφορά τον τομέα της υγείας και όχι τον τομέα της εκπαίδευσης. Καθώς τα ανθρώπινα δικαιώματα έχουν καθολικό και οικουμενικό χαρακτήρα, η προάσπισή τους επιβάλλεται να γίνεται στο πλαίσιο ενός αντίστοιχου “Καθολικού Σχεδιασμού”.

Όσον αφορά την εκπαίδευση ο “Καθολικός Σχεδιασμός” προτάσσει την αναγκαιότητα παροχή της βέλτιστης εκπαίδευσης για όλους ανεξαιρέτως τους μαθητές, συμπεριλαμβάνοντας και εκείνους με αναπηρία. Λαμβάνοντας υπόψη ότι ο μαθητικός πληθυσμός είναι εξαιρετικά ετερογενής και διαφοροποιημένος και επομένως στο πλαίσιο της τάξης παρουσιάζονται ποικίλες εκπαιδευτικές ανάγκες που πρέπει να αντιμετωπιστούν συνολικά, ο “Καθολικός Σχεδιασμός” αποσκοπεί να παρέχεται σε όλους τους μαθητές ανεξαρτήτως των χαρακτηριστικών τους, όπως γένος, ηλικία, νοητική ικανότητα, ψυχική κατάσταση, μητρική γλώσσα, κουλτούρα κ.ά., μια εκπαίδευση που θα συμβάλλει στην ολόπλευρη ανάπτυξη της προσωπικότητας του κάθε μαθητή. Για το λόγο αυτό δίνεται βαρύτητα στην αποτελεσματική προετοιμασία των εκπαιδευτικών ώστε να είναι σε θέση να εφαρμόζουν τις κατάλληλες παιδαγωγικές μεθόδους και στρατηγικές για να διευκολύνουν τη διαδικασία της μάθησης και να εξασφαλίζουν τη συμμετοχή του συνόλου των μαθητών στις μαθησιακές διαδικασίες. Επομένως, ο “Καθολικός Σχεδιασμός” αναφέρεται σε μια πληθώρα τεχνικών και προσαρμογών, καθώς και στην αξιοποίηση όλων των πόρων (σε υλικό και ανθρώπινο δυναμικό), ώστε να δημιουργηθεί μια ποικιλία εναλλακτικών τρόπων προσέγγισης της γνώσης, μέσα από τους οποίους ο κάθε μαθητής -και ο μαθητής με αναπηρία- θα μπορεί να χρησιμοποιήσει εκείνους που θα ανταποκρίνονται αποτελεσματικότερα στα ατομικά χαρακτηριστικά του, στα ενδιαφέροντα, στις δυνατότητες και στους στόχους του.

6.5. ΒΑΣΙΚΕΣ ΠΡΟΫΠΟΘΕΣΕΙΣ ΓΙΑ ΤΟ ΣΧΕΔΙΑΣΜΟ ΚΑΙ ΤΗΝ ΕΦΑΡΜΟΓΗ ΠΟΛΙΤΙΚΩΝ ΚΑΙ ΜΕΤΡΩΝ ΓΙΑ ΤΗΝ ΠΡΟΣΒΑΣΗ ΤΩΝ ΑΤΟΜΩΝ ΜΕ ΑΝΑΠΗΡΙΑ ΣΤΗΝ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ

Στο πλαίσιο διαμόρφωσης του νέου σκηνικού σε ευρωπαϊκό και παγκόσμιο επίπεδο, όσον αφορά στην εκπαίδευση των ατόμων με αναπηρία, ήταν αναμενόμενο να αναληφθούν και στη χώρα μας σχετικές νομοθετικές πρωτοβουλίες, που καθιερώνουν την υποχρεωτική εκπαίδευση για όλα τα άτομα με αναπηρία από την προσχολική ηλικία μέχρι την ενήλικη ζωή, εισάγουν νέες μεθόδους διδασκαλίας και αξιολόγησης και προβάλλουν το αίτημα της αναβάθμισης των σπουδών των εκπαιδευτικών σχετικά με την αντιμετώπιση της αναπηρίας. Επιπλέον, στις ρυθμίσεις αυτές, γίνεται λόγος για την ένταξη όλων των μαθητών σε ένα ενιαίο εκπαιδευτικό σύστημα, αναγνωρίζοντας πως όλοι μπορούν και δικαιούνται να μάθουν, μέσα από κατάλληλα προγράμματα διδασκαλίας προσαρμοσμένα στις ατομικές ανάγκες του κάθε μαθητή.

Παρ' όλες ωστόσο τις προαναφερόμενες νομοθετικού τύπου εξαγγελίες, τις σχετικές διατάξεις και πρωτοβουλίες, η κατάσταση της εκπαίδευσης των ατόμων με αναπηρία στη χώρα μας, παραμένει ελλιπής. Έτσι, διαπιστώνουμε σοβαρές ελλείψεις όσον αφορά την επαγγελματική εκπαίδευση και κατάρτιση των ατόμων με αναπηρία. Επιπλέον, ο αριθμός των τμημάτων ένταξης δεν καλύπτει τη μεγάλη ζήτηση για εξατομικευμένη εκπαίδευση. Άλλες μορφές εκπαίδευσης, όπως η παράλληλη στήριξη μέσα στη γενική τάξη ή η συνεργατική διδασκαλία δεν παρέχονται επαρκώς, με αποτέλεσμα η σχολική ένταξη να παραμένει σε θεωρητικό επίπεδο (Λαμπροπούλου, Παντελιάδου 2000). Επιπλέον, ο χάρτης της γεωγραφικής κατανομής των Σ.Μ.Ε.Α αποκαλύπτει πως υπάρχουν περιφέρειες όπως η Αν. Μακεδονία και Θράκη, τα Ιόνια Νησιά, η Πελοπόννησος και η Ήπειρος, στις οποίες οι δομές εκπαίδευσης και επαγγελματικής κατάρτισης για τα άτομα με αναπηρία είναι είτε περιορισμένες είτε υπολειτουργούν.

Οι διαπιστώσεις αυτές, δυστυχώς, δεν είναι καθόλου αντιπροσωπευτικές μιας κοινωνίας που θεωρεί την εκπαίδευση πολύτιμο αγαθό και δικαίωμα κάθε ανθρώπου, εφόδιο στην ατομική και κοινωνική του ανάπτυξη, μέσο για τη δημιουργία μιας ανθρωποκεντρικής και δημοκρατικής κοινωνίας. Εάν πραγματικά θεωρούμε πως η εκπαίδευση είναι η απάντηση στην άρση των στερεότυπων και των μύθων που περιβάλλουν το άτομο με αναπηρία, ήρθε η ώρα να προβληματιστούμε σοβαρά για την εξέλιξη συνολικά του συστήματος της ειδικής εκπαίδευσης και για την αναγκαιότητα της αναβάθμισής του. Μιας αναβάθμισης που πρέπει να υποστηρίξουμε καθολικά είτε ως άτομα με αναπηρία είτε ως γονείς ή ως επιστημονική κοινότητα ή ως πολιτικοί φορείς ή ως σύλλογοι είτε ως απλοί πολίτες.

Καθώς το σημερινό ελληνικό σχολείο, παραμένει ως προς το μεγαλύτερο μέρος της λειτουργίας του, ένα σχολείο διαχωρισμού που δεν μπορεί να εκπαιδεύσει τα άτομα με αναπηρία, προβάλλει επιτακτικά η αναγκαιότητα επαναπροσανατολισμού του προς τις παρακάτω κατευθύνσεις:

- Νομοθετική κατοχύρωση της υποχρεωτικής και δωρεάν φοίτησης των ατόμων με αναπηρία σε όλες τις σχολικές δομές.
- Ουσιαστική εμπλοκή των γονέων στην εκπαίδευση των παιδιών με αναπηρία, παροχή υπηρεσιών στήριξης και συμβουλευτικής και πλήρης αναγνώριση του δικαιώματος να συμμετέχουν στις εκπαιδευτικές αποφάσεις.
- Δημιουργία εξατομικευμένων προγραμμάτων εκπαίδευσης και επαγγελματικής κατάρτισης, προσαρμοσμένα στις δυνατότητες του κάθε ατόμου με αναπηρία.
- Ίδρυση Ειδικής Γραμματείας στο ΥΠΕΠΘ που θα είναι υπεύθυνη μεταξύ άλλων για το συντονισμό των δράσεων εκπαίδευσης και κατάρτισης των ατόμων με αναπηρία.
- Στελέχωση των σχολικών μονάδων με κατάλληλα καταρτισμένο εκπαιδευτικό προσωπικό, όσο και με το

προβλεπόμενο ειδικό επιστημονικό προσωπικό.

- Η ενίσχυση της λειτουργίας των Κ.Δ.Α.Υ, με τη στελέχωση κατάλληλου προσωπικού και ανάπτυξη του υποστηρικτικού τους χαρακτήρα.
- Ακριβής καταγραφή των μαθητών με αναπηρία και συνεργασία με την ακαδημαϊκή κοινότητα για τη δημιουργία εκπαιδευτικών προγραμμάτων, υλικού, διδακτικών βιβλίων και λοιπού εξοπλισμού, κατάλληλα προσαρμοσμένων στις ιδιαιτερότητες των αναγκών τους.
- Αλλαγές στο περιεχόμενο των Αναλυτικών Προγραμμάτων Σπουδών που πρέπει να προσαρμοστούν στις διαφορετικές ανάγκες των μαθητών, η διαφοροποιημένη διδασκαλία, η έγκυρη και αξιόπιστη αξιολόγηση, η παροχή συμπληρωματικής υποστήριξης με τη χρήση κατάλληλα εκπαιδευμένου εκπαιδευτικού προσωπικού, καθώς και χρήση των Τ.Π.Ε και του απαραίτητου υλικοτεχνικού εξοπλισμού που θα διευκολύνει την πρόσβαση των ατόμων με αναπηρίες στη μόρφωση, στη γνώση και στην επαγγελματική αποκατάσταση.
- Δημιουργία κατάλληλων υπηρεσιών και κέντρων πρώιμης διάγνωσης και παρέμβασης.
- Λειτουργία ολοήμερων Σ.Μ.Ε.Α.
- Κατάλληλη κατάρτιση των υποψήφιων εκπαιδευτικών στα πανεπιστημιακά τμήματα και διαρκής επιμόρφωση των ενεργεία εκπαιδευτικών.
- Οργανωμένη παροχή ειδικής επαγγελματικής εκπαίδευσης μετά το 16ο έτος της ηλικίας.
- Ιδιαίτερη μέριμνα για τα άτομα με πολλαπλές αναπηρίες, τα οποία σήμερα στην πλειοψηφία τους παραμένουν εκτός εκπαιδευτικού συστήματος, σε πλήρη παραβίαση του Συντάγματος της χώρας.
- Το δικαίωμα των ατόμων με αναπηρία να εκπαιδούνται, συνδέεται και με το αίτημα της συνεκπαίδευσης. Απάντηση στο αίτημα αυτό αποτελεί το Σχολείο για Όλους, το οποίο παρέχει στα παιδιά με αναπηρία τις δυνατότητες και το πλαίσιο για μια από κοινού ζωή και μάθηση με τα παιδιά δίχως αναπηρία, διαμορφώνοντας με αυτό τον τρόπο τις κατάλληλες συνθήκες, ώστε αυτά ως μελλοντικοί ενήλικες, να συμμετέχουν με αξιοπρέπεια στον επαγγελματικό στίβο και την ευρύτερη οικονομική, κοινωνική και πολιτιστική ζωή της κοινότητας.
- Το εκπαιδευτικά προγράμματα πρέπει να σχεδιάζονται κατά τέτοιο τρόπο ώστε να λαμβάνονται υπόψη τα ιδιαίτερα χαρακτηριστικά, οι ικανότητες, οι εκπαιδευτικές ανάγκες και τα ενδιαφέροντα κάθε μαθητή. Το σχολείο οφείλει να αποκτήσει την κατάλληλη οργάνωση και μορφή ώστε να μπορεί να συμπεριλάβει όλους τους μαθητές, και να αναγνωρίζει την αξία και την ιδιαίτερη συμβολή τού κάθε ατόμου.
- Η κυβερνητική πολιτική της χώρας μας έχει ύψιστο χρέος, να αναβαθμίσει το εκπαιδευτικό σύστημα, θεσμοθετώντας ανάλογους νόμους, εκπονώντας και χρηματοδοτώντας πρότυπες μελέτες, προωθώντας τη συνεργασία με κράτη που έχουν εμπειρία σε ανάλογα θέματα και τέλος συστήνοντας αποκεντρωτικούς και διεπιστημονικούς μηχανισμούς για το σχεδιασμό, τον έλεγχο και την αξιολόγηση των παρεχόμενων υπηρεσιών που συνδέονται με την εκπαίδευση ατόμων με αναπηρία.

Επίσης είναι απαραίτητο να ληφθεί μέριμνα για την επαγγελματική αναβάθμιση των υποψήφιων και εν ενεργεία εκπαιδευτικών, ώστε να αποκτήσουν τις γνώσεις και την ετοιμότητα να διδάξουν αποτελεσματικά τα άτομα με αναπηρία σύμφωνα με τις ειδικές εκπαιδευτικές ανάγκες που παρουσιάζουν. Συγκεκριμένα:

α) Οι υποψήφιοι εκπαιδευτικοί θα πρέπει να καταρτίζονται ουσιαστικά για την εκπαίδευση ατόμων με αναπηρία. Η κατάρτιση των εκπαιδευτικών οφείλει, μέσω του επαναπροσδιορισμού των προγραμμάτων σπουδών, να προσανατολίζεται αφενός στο πώς θα επιτευχθεί η διαδικασία της ένταξης της διαφορετικότητας, και αφετέρου στο πώς ο κάθε εκπαιδευτικός θα μπορεί να αναλαμβάνει περισσότερες κοινωνικο-επικοινωνιακές υπευθυνότητες και αρμοδιότητες. Επιπλέον απαιτείται να χαρακτηρίζεται από μία διεπιστημονικότητα και να ανταποκρίνεται στις επίκαιρες κοινωνικές αναγκαιότητες. Με βάση την εκπαίδευσή του και μέσω βιογραφικών αναθεωρήσεων ο εκπαιδευτικός μπορεί να τροποποιεί το προφίλ του, συμβάλλοντας με αυτόν τον τρόπο στις κοινωνικές αναθεωρήσεις. Παράλληλα, οφείλουν να υποστηρίζουν τη δόμηση ενός "Σχολείου για όλους".

β) Το μεγαλύτερο "βάρος" της επιστημονικής εξειδίκευσης των εκπαιδευτικών άρα και των σπουδών

τους πρέπει να αφορά τους τομείς: Ψυχολογία, Διδακτική, Παιδαγωγική, η οποία θα συμβάλλει στη διαμόρφωση “ευέλικτων” και “ανοιχτών” στη διαφορετικότητα προσωπικότητων.

γ) Οι γνώσεις και οι επιδεξιότητες, τα προσόντα και οι προσωπικές διαθέσεις και τάσεις των εκπαιδευτικών, όπως η κοινωνική ευαισθησία, η προθυμία για συνεργασία και η ικανότητα για ομαδική δουλειά (η οποία προϋποθέτει την “ενσυναίσθηση”, την “απόσταση και κατανόηση ρόλων”, την “ανοχή στη διαφορετικότητα” κ.λπ.), πρέπει να διευρυνθούν και να υποστηριχτούν με την έννοια της παρακίνησης και βελτίωσης των δυνατοτήτων ανάληψης προσωπικών υπευθυνοτήτων και αρμοδιοτήτων.

Για να πραγματοποιηθεί το όραμα μιας νέας εκπαίδευσης που αγωνίζεται να καταρρίψει τους μύθους και τα στερεότυπα, απαιτείται ένας ευρύτερος κοινωνικός μετασχηματισμός. Απαιτείται μια κουλτούρα που δεσμεύεται ηθικά απέναντι στο δικαίωμα κάθε ανθρώπου να ζήσει με αξιοπρέπεια και να απολαύσει τη ζωή, μια κουλτούρα που μάχεται κάθε εμπόδιο ατομικής και κοινωνικής εξέλιξης. Είναι δηλαδή χρέος της κοινωνικής πολιτικής να συνοδέψει τις όποιες αλλαγές με ενέργειες ευαισθητοποίησης της κοινωνίας, προωθώντας την αποδοχή και την άρση των προκαταλήψεων απέναντι στα άτομα με αναπηρία.

Στο σημείο αυτό χρειάζεται να επισημανθεί ότι σημαντικό ρόλο στην πορεία αναβάθμισης της εκπαίδευσης και γενικότερα της διεκδίκησης μιας ποιοτικής ζωής για τα άτομα με αναπηρία διαδραματίζουν είτε τα ίδια τα άτομα με αναπηρία είτε οι γονείς και φίλοι τους. Μέσα από μια πολύχρονη μαχητική διεκδίκηση, έχουν κατοχυρώσει σημαντικά δικαιώματα και κατακτήσεις. Είναι εξαιρετικά σημαντική η ανάγκη στήριξης αυτών των μορφών συλλογικής δράσης, μέσα από πολιτικές και κοινωνικές παραμέτρους, γιατί αποτελούν τον πιο δυναμικό τρόπο να επαναπροσδιοριστεί η έννοια της αναπηρίας, να αποποιηθούν επιτέλους τα άτομα με αναπηρία την ετικέτα της παθογένειας και να αποκτήσουν τα ίδια τον έλεγχο και τη δυνατότητα των αποφάσεων και επιλογών που αφορούν τη ζωή τους. Είναι σημαντικό δηλαδή να βοηθηθεί το αναπηρικό κίνημα ώστε να απαιτήσει ισοτιμία και ισοπολιτεία, διεκδικώντας με πάθος τα δικαιώματά του σε όλους τους τομείς και τα θέματα που το αφορούν όχι μόνο στην εκπαίδευση, αλλά και στην επαγγελματική αποκατάσταση, στην ασφάλιση, στην πρόνοια και στην υγεία.

Βέβαια, για να γίνει πραγματικότητα η άρση του εκπαιδευτικού, επαγγελματικού και κοινωνικού αποκλεισμού που υφίστανται τα άτομα με αναπηρία και να έχουν τη δυνατότητα να ασκήσουν τα δικαιώματά τους, απαιτείται να ισχύσουν κάποιες ουσιώδεις προϋποθέσεις, όπως:

- Η συνέχεια, συμπλήρωση, επέκταση και εφαρμογή των εκάστοτε νόμων που θεσπίζονται για τα δικαιώματα του ατόμου με αναπηρία.
- Η αδιάλειπτη εκπαίδευση όλων των εμπλεκόμενων προσώπων (οικογένεια, επαγγελματίες, υποστηρικτές, κρατικοί φορείς κ.ά.), προκειμένου να ανταποκριθούν αποτελεσματικά στη στήριξη των ατόμων με αναπηρία.
- Η πολιτική υποστήριξη και δέσμευση από όλους τους κομματικούς σχηματισμούς, ότι θα αγωνιστούν συλλογικά για να γίνουν πράξη οι επιταγές των νόμων και του Συντάγματος που αναφέρονται στα δικαιώματα των ατόμων με αναπηρία.
- Η διάθεση αυξημένων οικονομικών πόρων για την εφαρμογή της εκπαιδευτικής και κοινωνικής ένταξης των ατόμων με αναπηρία.
- Η κατάργηση κάθε άμεσης διάκρισης (όταν για παράδειγμα ένα άτομο με αναπηρία υφίσταται μεταχείριση λιγότερο ευνοϊκή από αυτήν που θα είχε κάποιο άλλο πρόσωπο σε ανάλογη κατάσταση), αλλά και έμμεσης διάκρισης (όταν για παράδειγμα η εφαρμογή μιας φαινομενικά ουδέτερης διάταξης ή νόμου, μπορεί να θέσει ένα άτομο με αναπηρία σε μειονεκτική θέση σε σύγκριση με άλλα άτομα).
- Η διασφάλιση της συμμετοχής των ίδιων των ατόμων με αναπηρία στο σχεδιασμό των δράσεων που αφορούν τη ζωή τους και τη βελτίωση της ποιότητάς της.
- Η δημιουργία μιας κοινότητας συνεργασίας, στην οποία συμμετέχουν όλοι οι πολίτες, προκειμένου να θωρακιστούν τα δικαιώματα των ατόμων με αναπηρία και να εξασφαλιστεί η ουσιαστική συμμετοχή τους

στο κοινωνικό γίγνεσθαι.

ΕΝΟΤΗΤΑ 7

ΚΟΙΝΩΝΙΚΗ ΠΟΛΙΤΙΚΗ ΚΑΙ ΑΤΟΜΑ ΜΕ ΑΝΑΠΗΡΙΑ

7.1. ΑΝΑΓΚΗ ΠΟΙΟΤΙΚΟΥ ΕΚΣΥΓΧΡΟΝΙΣΜΟΥ ΤΟΥ ΠΡΟΝΟΙΑΚΟΥ ΣΥΣΤΗΜΑΤΟΣ ΤΗΣ ΧΩΡΑΣ

Η κοινωνική πολιτική είναι ένας από τους πιο ευαίσθητους τομείς πολιτικής, που στη χώρα μας ακόμα δεν έχει αποκτήσει τα σύγχρονα χαρακτηριστικά ενός συστήματος δομών, υπηρεσιών και λειτουργιών που τίθενται στην υπηρεσία του ατόμου ως υποκείμενο της τύχης του και όχι ως αντικείμενο οίκτου του κοινωνικού του περιβάλλοντος.

Το παραδοσιακό Κράτος έρχεται να ενισχύσει επικουρικά και αποσπασματικά τις υπαρκτές ανάγκες. Στα κλειστά κέντρα ιδρυματικής φροντίδας δίνεται προτεραιότητα στην κάλυψη βασικών αναγκών και στην παροχή ιατρικής και νοσηλευτικής περίθαλψης, χωρίς να διασφαλίζεται ότι αυτή η στοιχειώδης φροντίδα παρέχεται με σεβασμό στην ανθρώπινη αξιοπρέπεια, λαμβάνοντας υπ' όψιν το δικαίωμα της επιλογής.

Η ελληνική οικογένεια εξακολουθεί να αποτελεί το βασικό πυρήνα φροντίδας για τα μέλη της άτομα με αναπηρία και ο ρόλος της στον τομέα αυτό ήταν και είναι κυρίαρχος. Οι οικογένειες που έχουν παιδιά / άτομα με αναπηρία βιώνουν μια σειρά από έντονες συναισθηματικές εκδηλώσεις όπως συναισθηματική ματαιώση και θυμό, με αποτέλεσμα τη χρόνια κόπωση και θλίψη αλλά και αλλαγές και περιορισμούς στον τρόπο ζωής τους. Η μεγάλη τους ανησυχία εκφράζεται με τον πιο άμεσο τρόπο: «Τι θα γίνουν τα παιδιά μας όταν αρρωστήσουμε, όταν γεράσουμε και όταν φύγουμε από τη ζωή».

Το κίνημα για την ανεξάρτητη διαβίωση, που γεννήθηκε το Berkley της Καλιφόρνιας στις αρχές της δεκαετίας του '70 και που γρήγορα εξαπλώθηκε σε όλες τις Ηνωμένες Πολιτείες της Αμερικής και αργότερα στην Ευρώπη και σε άλλες χώρες, στηρίχθηκε στη θεμελιώδη αρχή ότι τα άτομα με αναπηρία μπορούν και πρέπει να ζουν ανεξάρτητα, αυτεξούσια και να λειτουργούν ως μέλη της κοινωνίας, ασκώντας όλα τα δικαιώματά τους, μεταξύ των οποίων και αυτό της προσωπικής επιλογής.

Για το λόγο αυτό, το κίνημα στηρίχθηκε στην ίδρυση και λειτουργία Κέντρων Ανεξάρτητης Διαβίωσης, είτε από τα ίδια τα άτομα με αναπηρία είτε από τους φορείς τους, διασφαλίζοντας τον κυρίαρχο ρόλο της αρχής της αυτοδιάθεσης. Τα Κέντρα αυτά παρέχουν υποστηρικτικές υπηρεσίες σε όλα τα άτομα με αναπηρία, ανάλογα με τις ανάγκες τους και τις προσωπικές τους επιλογές, και υποστηρίζονται οικονομικά από δημόσιους και αυτοδιοικητικούς φορείς, ανάλογα με τη χώρα στην οποία λειτουργούν.

Στη Ελλάδα είναι πλέον ώριμες οι συνθήκες για ένα βαθύ, ποιοτικό εκσυγχρονισμό του συστήματος πρόνοιας. Όλοι οι εμπλεκόμενοι φορείς πρέπει να συμμετέχουν σε μια προσπάθεια να υποστηριχθεί το άτομο ώστε να ζήσει ανεξάρτητα, να υποστηριχθεί η οικογένεια και ταυτόχρονα να δημιουργηθούν εκείνα τα δίκτυα υπηρεσιών που σε συνέργια με τις άλλες πολιτικές θα οδηγήσουν τη χώρα μας από το κράτος των παροχών στην Πολιτεία που διασφαλίζει το σεβασμό της αξιοπρέπειας και της ακεραιότητας του πολίτη και που δημιουργεί συνθήκες ανεμπόδιστης άσκησης των συνταγματικά κατοχυρωμένων δικαιωμάτων τους. Αυτό πρακτικά σημαίνει:

- **Ολοκληρωμένη προσωπική ανάπτυξη του ατόμου με αναπηρία**, η οποία διασφαλίζεται με την παροχή: α) υποστήριξης στις καθημερινές δραστηριότητες, β) καθοδήγησης στα άτομα με ψυχική αναπηρία, νοητική υστέρηση ή αυτισμό, των διαπροσωπικών σχέσεων και της σεξουαλικής τους ζωής, γ) πληροφόρησης και συμβουλευτικής.

- **Ικανοποιητικοί όροι διαβίωσης**, οι οποίοι διασφαλίζονται με: α) την ύπαρξη ικανοποιητικού επιπέδου στέγασης και παρεχομένων υπηρεσιών, συμπεριλαμβανομένης της κατ' οίκον φροντίδας και του ειδικού εξοπλισμού, β) την ύπαρξη εργονομικά διευθετημένου περιβάλλοντος, όπου το άτομο θα είναι σε θέση να οικοδομήσει τη ζωή του χωρίς περιορισμούς, γ) τη δυνατότητα να χρησιμοποιηθεί ο χώρος κατοικίας

ως χώρος εργασίας, δ) τη δυνατότητα επιλογής ιδιωτικής ζωής.

• **Ευαισθητοποίηση της κοινότητας**, ώστε να αναπτυχθεί: α) η δυνατότητα συμμετοχής στην κοινότητα, της οποίας το άτομο με αναπηρία αποτελεί αναπόσπαστο μέλος, β) αίσθημα αλληλεγγύης και ανάδειξη των πλεονεκτημάτων της ανεξάρτητης διαβίωσης τόσο για τα άτομα με αναπηρία όσο και για την κοινότητα ως σύνολο.

• **Αλλαγή πλευρών της συνολικής κοινωνικής οργάνωσης**, ώστε να διασφαλιστεί: α) δυνατότητα πρόσβασης στο συνολικό κοινωνικοοικονομικό γίγνεσθαι, δηλαδή στην αγορά εργασίας, την εκπαίδευση, τον πολιτισμό, β) δυνατότητα συμμετοχής στα κέντρα λήψης αποφάσεων, γ) δυνατότητα πρόσβασης στα μέσα μαζικής μεταφοράς και στις υποδομές, δ) δυνατότητα πρόσβασης σε ιατρικές και παραϊατρικές υπηρεσίες, ε) μέγιστος βαθμός κοινωνικής ένταξης των ατόμων με αναπηρία με σεβασμό στις επιθυμίες και επιλογές τους.

Με σκοπό την ανάπτυξη ενός νέου κοινωνικού κράτους που να διαφέρει ουσιαστικά από την παραδοσιακή φιλοσοφία της φιλανθρωπίας, να αποσκοπεί στην απόδοση στα άτομα με αναπηρία του ελέγχου του σώματος και του τρόπου ζωής και να εγγυάται στα άτομα με αναπηρία τα δικαιώματά για μια αξιοπρεπή ζωή, πρέπει να διασφαλιστούν κάποιες αναγκαίες προϋποθέσεις:

• Ολιστική Προσέγγιση:

Η αποτελεσματικότητα ενός συστήματος κοινωνικής υποστήριξης εξαρτάται από τη συνέργια με άλλες πολιτικές καθώς και από τη βελτίωση των συνθηκών πρόσβασης. Πραγματική κοινωνική ένταξη θα επιτευχθεί μόνο αν υιοθετηθεί μία ολοκληρωμένη και ενιαία προσέγγιση σε όλους τους τομείς πολιτικής όπως η εκπαίδευση, η απασχόληση, οι μεταφορές, η Κοινωνία της Πληροφορίας κ.λπ..

• Ενιαίος Σχεδιασμός σε όλα τα επίπεδα διοίκησης της χώρας:

Είναι αδήριτη ανάγκη να υπάρξει ενιαίος σχεδιασμός σε όλα τα επίπεδα διοίκησης της χώρας (κεντρικό, περιφερειακό, νομαρχιακό, δημοτικό) και να θεσπιστεί εξειδικευμένη, επιστημονική παρακολούθηση και αξιολόγηση των υπηρεσιών με την συμμετοχή ειδικών επιστημόνων και εκπροσώπων των ίδιων των ατόμων με αναπηρία. Το σύστημα κοινωνικής υποστήριξης πρέπει να είναι ευέλικτο και να ανταποκρίνεται στις ανάγκες της τοπικής κοινωνίας.

• Συμμετοχική βάση:

Αν θέλουμε να δώσουμε στα άτομα με αναπηρία τη δυνατότητα της αυτοδιάθεσης και τη δυνατότητα της προσωπικής ανάπτυξης εκτός ιδρυμάτων, πρέπει να απαλλαγούμε από πατερναλιστικές αντιλήψεις που θέλουν τα άτομα με αναπηρία στο ρόλο των θυμάτων. Εκείνο που χρειάζεται είναι ο εποικοδομητικός διάλογος με τους άμεσα ενδιαφερομένους, ή όταν αδυνατούν με αυτούς που τους εκπροσωπούν, μέσω των αντιπροσωπευτικών τους οργανώσεων για το πως ορίζουν την ποιότητα ζωής τους.

• Τα άτομα με αναπηρία ως ανομοιογενή ομάδα πληθυσμού:

Είναι επιτακτική η ανάγκη για όλα τα άτομα με αναπηρία να αντιμετωπισθούν ως μοναδικές προσωπικότητες σε όλες τις υπηρεσίες που σχεδιάζονται με σκοπό την ένταξη, την αυτονομία ή την αξιοπρεπή προστατευμένη διαβίωσή τους. Τα άτομα με αναπηρία αποτελούν μία ανομοιογενή ομάδα πληθυσμού, οι ανάγκες των οποίων διαφοροποιούνται ανάλογα με την κατηγορία και τη βαρύτητα της αναπηρίας. Συγκεκριμένα μπορούμε να διακρίνουμε:

- α) Άτομα των οποίων η αναπηρία μπορεί να ειδωθεί περισσότερο ως απόκλιση από το «φυσιολογικό» παρά ως κατάσταση που απαιτεί υποστήριξη ή φροντίδα (π.χ.. η απώλεια ενός δαχτύλου),
- β) άτομα με αναπηρία, τα οποία μπορούν να λειτουργήσουν σχετικά αυτόνομα με ένα χαμηλό επίπεδο υποστήριξης,
- γ) άτομα με βαριές αναπηρίες που απαιτούν υψηλό βαθμό υποστήριξης.

Όταν έχουμε την περίπτωση (γ) τότε αυξάνονται και οι πιθανότητες η «υποστήριξη» να μετασχηματιστεί σε πλήρη δια βίου «φροντίδα». Συνήθως οι λόγοι αυτού του μετασχηματισμού είναι: 1) Ο χρόνος που απαιτείται για την υποστήριξη του ατόμου, ο οποίος αυξάνει σε βάρος του ελεύθερου χρόνου αυτού που έχει αναλάβει την υποστήριξη του ατόμου με αναπηρία ή σε βάρος των άλλων μελών της οικογένειας, 2) Το οικονομικό κόστος: Η οικονομική κατάσταση της οικογένειας είναι ένας ακόμη παράγοντας που επηρεάζει το μετασχηματισμό της «υποστήριξης» σε «φροντίδα». Άτομα με αναπηρία από υψηλά οικονομικά στρώματα έχουν τη δυνατότητα να δρουν με σχετική αυτονομία, δεδομένου ότι στην αγορά υπάρχει μια πληθώρα τεχνικών βοηθημάτων. Οι νέες τεχνολογίες έχουν σημειώσει σημαντική πρόοδο και ο ζωτικός χώρος μπορεί με κατάλληλες παρεμβάσεις να γίνει απόλυτα προσβάσιμος. Ωστόσο, αυτές οι παρεμβάσεις που έχουν όμως μεγάλο οικονομικό κόστος. Από την άλλη, θα πρέπει να αναφερθούμε στην προτίμηση, ακόμη και ευκατάστατες οικογένειες, να καταφεύγουν στη λύση του βοηθού παρά στην εξασφάλιση του απαραίτητου εξοπλισμού που θα συμβάλει στην αυτονομία και στην προστασία της αξιοπρέπειας του ατόμου με αναπηρία. 3) Συμπεριφορές: Πολλές φορές ο/η βοηθός είναι αυτός/η που αποφασίζει για το πότε και πως θα γίνουν οι καθημερινές ανάγκες του ατόμου με αναπηρία (φαγητό, υγιεινή σώματος κ.λπ.), στερώντας από το άτομο το δικαίωμα της επιλογής και της αυτοδιάθεσης.

• Αρχή του Mainstreaming:

Σε όλες τις κοινωνικές υπηρεσίες που αφορούν στο γενικό πληθυσμό πρέπει να διαχέεται η διάσταση της αναπηρίας. Οι ειδικές υπηρεσίες πρέπει να λειτουργούν συμπληρωματικά προς την ένταξη των ατόμων με αναπηρία.

7.2. ΑΝΑΠΤΥΞΗ ΕΝΟΣ ΣΥΣΤΗΜΑΤΟΣ ΚΟΙΝΩΝΙΚΗΣ ΥΠΟΣΤΗΡΙΞΗΣ ΓΙΑ ΕΝΤΑΞΗ ΚΑΙ ΑΥΤΟΝΟΜΙΑ ΤΩΝ ΑΤΟΜΩΝ ΜΕ ΑΝΑΠΗΡΙΑ

Το δικαίωμα τα άτομα με αναπηρία να αποφασίζουν για τον τρόπο ζωής τους σε μια ανοιχτή κοινωνία συνεπάγεται ουσιαστικά ότι το κάθε άτομο πρέπει να έχει τη δυνατότητα να αξιοποιεί στο έπακρο τις ικανότητες του και ότι πρέπει να προσδιοριστούν υπηρεσίες που, μέσω ενός ευρύτερου συστήματος κοινωνικής υποστήριξης, να μπορούν να αντισταθμίσουν τους λειτουργικούς περιορισμούς, εξασφαλίζοντας στα άτομα με αναπηρία μια πραγματική ισότητα ευκαιριών.

Η ανάπτυξη ενός συστήματος κοινωνικής υποστήριξης διαφέρει ουσιαστικά από την παραδοσιακή φιλοσοφία της θεραπευτικής προσέγγισης και της επιδίωξης προσαρμογής των ατόμων με αναπηρία στις υφιστάμενες δομές, μια προσέγγιση, η οποία κατεύθυνε τα άτομα με αναπηρία, που δεν ήταν εφικτό να ενταχθούν στο υφιστάμενο κοινωνικό σύστημα, προς τις μορφές κλειστής περίθαλψης.

Το σύστημα κοινωνικής υποστήριξης πρέπει να αποσκοπεί στην απόδοση στα άτομα με αναπηρία του ελέγχου του σώματος και του τρόπου ζωής τους και να εγγυάται στο άτομο το δικαίωμα της

αξιοπρέπειας. Αυτό συνεπάγεται ότι οφείλει να λαμβάνει υπόψη του την ανομοιογένεια που χαρακτηρίζει τα άτομα με αναπηρία ως ομάδα πληθυσμού. Οι σχεδιαζόμενες υπηρεσίες πρέπει να λαμβάνουν υπόψη τους τις διαφορετικές ανάγκες ανάλογα με την κατηγορία και τη βαρύτητα της αναπηρίας καθώς και το γεγονός ότι κάποιες ομάδες ατόμων με αναπηρία αντιμετωπίζουν επιπρόσθετες διακρίσεις (μετανάστες με αναπηρία, γυναίκες με αναπηρία κ.ά.).

Ο σχεδιασμός και η εφαρμογή του συστήματος κοινωνικής υποστήριξης για την ένταξη, την αυτονομία και την προστατευμένη διαβίωση πρέπει να επιτρέπει στα άτομα με αναπηρία ή στους γονείς τους, όταν αυτά αδυνατούν να εκπροσωπήσουν τον εαυτό τους, να λειτουργήσουν ως υποκείμενα δικαιωμάτων και να τα απεγκλωβίζει από το ρόλο των παθητικών αποδεκτών βοήθειας και φροντίδας. Οι υποστηρικτικές υπηρεσίες προς τα άτομα με αναπηρία επιβάλλεται να σχετίζονται περισσότερο με τις προσδοκίες των άμεσα ενδιαφερομένων και τον τρόπο με τον οποίο ορίζουν οι ίδιοι ή οι γονείς τους τις αναγκαίες συνθήκες που θα επιτρέψουν σ' αυτούς να δημιουργήσουν μια ποιότητα ζωής για τον εαυτό τους και λιγότερο με τον τρόπο που οι σχετικοί επιστήμονες ορίζουν την αναπηρία και το ρόλο της υποστήριξης.

7.2.1. Μέτρα για την προώθηση της ανεξάρτητης διαβίωσης

Ο ρόλος των Προγραμμάτων Προώθησης της Ανεξάρτητης Διαβίωσης απαιτείται να είναι πολλαπλός, με στόχο την προώθηση της μέγιστης αυτονομίας του ατόμου, την παραμονή στο οικείο περιβάλλον του, την αποφυγή της ιδρυματικής περίθαλψης και την εξασφάλιση ποιότητας ζωής για τον ίδιο και την οικογένειά του, μέσω της παροχής μεθοδολογίας και εργαλείων δουλειάς, εκπαίδευσης και επιμόρφωσης, προγραμμάτων ενημέρωσης και ευαισθητοποίησης.

Τα προγράμματα προώθησης της ανεξάρτητης διαβίωσης μπορούν να υλοποιούνται με συνεργασία της τοπικής αυτοδιοίκησης και των τοπικών οργανώσεων των ατόμων με αναπηρία.

7.2.1.α. Λειτουργία Στεγών Αυτόνομης, Ημιαυτόνομης και Προστατευμένης Διαβίωσης Ατόμων με αναπηρία

Στη χώρα μας για την ίδρυση και λειτουργία των στεγών αυτόνομης, ημιαυτόνομης και προστατευμένης διαβίωσης υπάρχει θεσμικό πλαίσιο (Υ.Α. Αριθ. Π4β/οικ.4681 ΦΕΚ825/Β/1996), το οποίο δυστυχώς όμως έχει λειτουργήσει πλημμελώς.

Το υφιστάμενο θεσμικό πλαίσιο πρέπει να επανεξεταστεί, να αξιολογηθεί η μέχρι σήμερα λειτουργία του, να εναρμονιστεί με τη νέα προσέγγιση για την αναπηρία και με τις νέες πολιτικές και να μελετηθεί η βιωσιμότητα αυτών των μονάδων σε συνεργασία με τους φορείς αυτοδιοίκησης α' και β' βαθμού, τις υπηρεσίες και δομές του εθνικού συστήματος κοινωνικής φροντίδας και τους φορείς του μη κερδοσκοπικού φορέα καθώς επίσης και με τις οργανώσεις των ατόμων με αναπηρία και των οικογενειών τους.

Η Προστατευμένη Διαβίωση, πρέπει να συνοδεύεται από συνεχόμενη εκπαίδευση και παρέχεται σε δομές που έχουν διαστάσεις και χαρακτηριστικά οικογενειακής εστίας 6 - 10 ατόμων και υποστηρίζεται από εξειδικευμένο προσωπικό σε 24ωρη βάση.

Η Ημιαυτόνομη Διαβίωση πρέπει να παρέχεται σε άτομα που έχουν τη δυνατότητα να αυτενεργούν για ορισμένες ανάγκες τους, που μπορούν, έχοντας κατάλληλα εκπαιδευτεί, να κάνουν κάποια εργασία σε κατάλληλα διαμορφωμένες συνθήκες, και δεν έχουν ανάγκη συνεχούς ατομικής φροντίδας σε 24ωρη βάση. Σ' αυτά απασχολείται λιγότερο προσωπικό και οι κτιριακές δομές δεν χρειάζεται να έχουν υψηλά

κριτήρια προστασίας που πρέπει να έχουν οι δομές προστατευμένης διαβίωσης.

Η Αυτόνομη Διαβίωση πρέπει να παρέχεται σε άτομα που έχουν μεγαλύτερη δυνατότητα αυτενέργειας, που μπορούν να εργαστούν σε συνθήκες κατάλληλες γι' αυτά, και μπορούν να ζουν βασισμένα σε μεγάλο βαθμό στον εαυτό τους, σε σπίτια ή σε διαμερίσματα, με την καθοδήγηση, εποπτεία και φροντίδα ενός φορέα που έχει αναλάβει την ευθύνη αυτής της υποστήριξης, και διαθέτει το κατάλληλο για το σκοπό αυτό προσωπικό.

Επίσης, πρέπει να σημειώσουμε ότι τα άτομα με βαριές αναπηρίες, (αυτισμό, νοητική υστέρηση, πολλαπλές αναπηρίες), που βρίσκονται συνήθως σε Δομές Προστατευμένης Διαβίωσης, παρουσιάζουν συχνά σοβαρές κρίσεις υγείας, ιδιαίτερα κρίσεις ψυχικών διαταραχών, με εκδηλώσεις επιθετικότητας, αυτοτραυματισμού, καταστροφικότητας, κ.ά., που χρειάζονται ειδική αντιμετώπιση από ειδικά εκπαιδευμένο ιατρικό, νοσηλευτικό, εκπαιδευτικό και βοηθητικό προσωπικό που δεν μπορεί να γίνει στις Δομές Προστατευμένης Διαβίωσης. Σε αυτές τις περιπτώσεις πρέπει, μέχρι να περάσει η κρίση, να υπάρχουν και να μεταφέρονται σε Δομές Αντιμετώπισης Κρίσης για όσο διάστημα χρειαστεί. Τέτοιες δομές είναι απαραίτητες προκειμένου να λειτουργήσει το σύστημα και πρέπει να λειτουργούν σε συνεργασία με τις υπηρεσίες υγείας.

7.2.1.β. Λειτουργία Ξενώνων Βραχείας Φιλοξενίας για άτομα με αναπηρία

Σκοπός της ίδρυσης και της λειτουργίας των Ξενώνων Βραχείας Φιλοξενίας είναι η εξυπηρέτηση τόσο του ίδιου του ατόμου με αναπηρία όσο και της οικογένειάς του, στην περίπτωση που για κάποιο χρονικό διάστημα επιβάλλεται η μετακίνηση του ατόμου σε αυτά. Σήμερα υπάρχουν ορισμένα Κέντρα Βραχείας Φιλοξενίας, τα οποία ιδρύθηκαν με πρωτοβουλία των γονιών των ατόμων με αναπηρία.

Η ίδρυση και η λειτουργία των Κέντρων Βραχείας Φιλοξενίας πρέπει να θεσπιστεί δια νόμου προκειμένου:

- α) να προβλέπονται οι φορείς που έχουν τη δυνατότητα να ιδρύσουν και να λειτουργήσουν Κέντρα Βραχείας Φιλοξενίας π.χ.. Ν.Π.Δ.Δ., Ν.Π.Ι.Δ. μη κερδοσκοπικού χαρακτήρα, φορείς ατόμων με αναπηρία και των οικογενειών τους, φορείς τοπικής αυτοδιοίκησης, οι οποίοι μπορεί να συνεργάζονται μεταξύ τους, και β) να καθορίζονται οι πόροι χρηματοδότησης των Κέντρων και τα κριτήρια χρηματοδότησής τους.

7.2.1.γ Πρόγραμμα «Βοήθεια στο Σπίτι»

Τα υπάρχοντα προγράμματα «Βοήθεια στο Σπίτι» πρέπει να επεκταθούν έτσι ώστε:

- 1) Η παρεχόμενη υποστήριξη να καλύπτει τις προσωπικές ανάγκες του ατόμου με αναπηρία που διαφοροποιούνται με βάση την ηλικία, το είδος και το βαθμό αναπηρίας, τις δραστηριότητες, τον χώρο διαμονής, την ύπαρξη υποστηρικτικού περιβάλλοντος κ.λπ.
- 2) Να παρέχει επιπρόσθετες παρεχόμενες υπηρεσίες όπως φυσικοθεραπεία, λογοθεραπεία, εκπαίδευση κινητικότητας, προσανατολισμού και δεξιοτήτων καθημερινής αυτόνομης διαβίωσης, όπως εκπαίδευση για απόκτηση δεξιοτήτων αυτοεξυπηρέτησης, μετακίνησης εντός και εκτός κατοικίας, χρήση οικιακών συσκευών, χρήση χρημάτων, χρήση μέσων μαζικής μεταφοράς, κ.λπ., για άτομα με κινητικά προβλήματα, νοητική υστέρηση, αυτισμό, βαριές κινητικές και πολλαπλές αναπηρίες, άτομα με αισθητηριακές αναπηρίες.
- 3) Η συνεχής παρακολούθηση των αναγκών των εξυπηρετούμενων, αλλά και της ποιότητας των

προσφερομένων υπηρεσιών είναι απαραίτητη. Η σε τακτά χρονικά διαστήματα αξιολόγηση των αναγκών, των υπηρεσιών και των αποτελεσμάτων τους είναι αναπόσπαστο μέρος της λειτουργίας των προγραμμάτων.

4) Μελλοντικά και μετά τη λήξη της κοινοτικής συγχρηματοδότησης, κρίνεται σκόπιμο για το σύνολο των προγραμμάτων της κατηγορίας αυτής, να υπάρξει σύνδεση - οικονομική κάλυψη μέσω των ασφαλιστικών ταμείων, με τις ανάλογες συμβάσεις, προκειμένου να επιτευχθεί και η βιωσιμότητά τους.

5) Το προσωπικό που στελεχώνει αυτά τα προγράμματα πρέπει να παρακολουθεί επιμορφωτικά σεμινάρια σχετικά με θέματα ατόμων με αναπηρία.

7.2.1.δ. Πρόγραμμα «ΝΟΣΗΛΕΙΑ ΚΑΤ' ΟΙΚΟΝ»

Τα τελευταία χρόνια σε διεθνές επίπεδο αναπτύσσεται έντονος προβληματισμός γύρω από τη σημαντική αύξηση των δαπανών δευτεροβάθμιας και τριτοβάθμιας περίθαλψης και ιδιαίτερα της νοσοκομειακής. Η αύξηση του προσδόκιμου επιβίωσης και η σημαντική αύξηση των ατόμων τέταρτης ηλικίας επιβαρύνουν τα συστήματα υγείας και απαιτούν συνεχώς πρόσθετους πόρους και εξειδικευμένο ανθρώπινο δυναμικό. Τα υγειονομικά συστήματα των ανεπτυγμένων χωρών φαίνεται να οδηγούνται σε κρίση. Παράλληλα, αναζητούνται τρόποι περικοπής των δαπανών και η ορθολογική χρήση της υπάρχουσας νοσοκομειακής υποδομής.

Πολλοί ασθενείς θα μπορούσαν να αντιμετωπίσουν τα προβλήματα υγείας τους στο οικογενειακό τους περιβάλλον, υποστηριζόμενοι από υπηρεσίες νοσηλείας στο σπίτι. Η ιδέα αυτή προωθείται τόσο στην Αμερική όσο και στην Ευρώπη, σε συνδυασμό με τη λειτουργία μονάδων ημερήσιας νοσηλείας ή μονάδων βραχείας νοσηλείας. Από την άλλη μεριά, στον Καναδά εφαρμόζεται ενοποιημένο σύστημα κατ' οίκον κοινωνικής και νοσηλευτικής φροντίδας .

Η ανάπτυξη προγραμμάτων νοσηλείας στο σπίτι θα μεγιστοποιήσει το επίπεδο ανεξαρτησίας του ασθενή / χρήστη και θα ελαχιστοποιήσει τον κίνδυνο ιδρυματισμού. Μέσω των προγραμμάτων «νοσηλεία στο σπίτι», θα επιτευχθεί η αποσυμφόρηση των νοσοκομειακών κρεβατιών, θα μειωθεί το κόστος νοσηλείας, ενώ παράλληλα θα εκπαιδευτεί το οικογενειακό περιβάλλον στη συναισθηματική και ψυχολογική υποστήριξη του ασθενούς.

7.2.1.ε.Ο θεσμός του Προσωπικού Βοηθού

Με την καθιέρωση του θεσμού των προσωπικών βοηθών, άτομα με παραπληγία, τετραπληγία και άλλες βαριές ή και πολλαπλές αναπηρίες, κατηγορίες δηλαδή ατόμων με αναπηρία που χρειάζονται ένα υψηλό επίπεδο υποστήριξης στην καθημερινή τους ζωή, μπορούν να αποκτήσουν το δικαίωμα επιλογής στην εκπαίδευση, την απασχόληση, τον πολιτισμό, την ψυχαγωγία και γενικότερα του τρόπου ζωής. Εξάλλου, μέσα από την εμπειρία άλλων χωρών της Ευρώπης που εφαρμόζουν το πρόγραμμα έχουν αποδειχθεί τα θετικά και πολλαπλασιαστικά αποτελέσματα αυτού του θεσμού.

Η ελληνική Πολιτεία πρέπει να προβλέψει επιδοτούμενες θέσεις απασχόλησης μέσω ΟΑΕΔ για προσωπικούς βοηθούς ατόμων με βαριές αναπηρίες, θέσεις που να εντάσσονται στην κοινωνική οικονομία, δίνοντας όμως τη δυνατότητα επιλογής του προσωπικού βοηθού στο ίδιο το άτομο με αναπηρία.

7.2.1.στ. Τα Κέντρα Κοινωνικής Υποστήριξης Κατάρτισης Ατόμων με Αναπηρία (ΚΕ.Κ.Υ.Κ.Α.μεΑ.)

Τα Τα Κέντρα Κοινωνικής Υποστήριξης Κατάρτισης Ατόμων με Αναπηρία (ΚΕ.Κ.Υ.Κ.Α.μεΑ.) πρέπει να αναπτύξουν Προγράμματα Προώθησης της Ανεξάρτητης Διαβίωσης, με κατάλληλες οργανωτικές προσαρμογές, με την ενίσχυσή τους σε εξειδικευμένο ανθρώπινο δυναμικό και βεβαίως διασυνδεδεμένα με αντίστοιχες δομές και προγράμματα που υλοποιούνται στην κοινότητα.

7.2.2. Μέτρα για τη στήριξη των οικογενειών με παιδιά / άτομα με αναπηρία

Το έργο του γονέα θεωρείται το δυσκολότερο και πλέον απαιτητικό έργο, για το οποίο όμως δεν παρέχεται καμία εκπαίδευση. Συνήθως η συμπεριφορά των γονέων προς τα παιδιά τους είναι ακριβώς ίδια με αυτήν που είχαν οι δικοί τους γονείς προς αυτούς ή ακριβώς η αντίθετη. Οι γονείς βιώνουν ανησυχίες και αγωνίες για το ρόλο τους, τις οποίες – όπως θα γίνει κατανοητό στη συνέχεια - οι γονείς με παιδιά / άτομα με αναπηρία τις βιώνουν σε πολλαπλάσιο βαθμό.

Οι οικογένειες που έχουν παιδιά / άτομα με αναπηρία βιώνουν μια σειρά από έντονες συναισθηματικές εκδηλώσεις όπως συναισθηματική ματαίωση και θυμό, με αποτέλεσμα τη χρόνια κόπωση και θλίψη σε σχέση με αλλαγές και περιορισμούς στον τρόπο ζωής τους.

Στη χώρα μας, αποτελεί κοινό τόπο ότι οι οικογένειες έχουν την υποχρέωση να παρέχουν υποστήριξη / φροντίδα στα μέλη τους με αναπηρία. Στην πραγματικότητα όμως υπάρχουν αυξημένες δυσκολίες όσον αφορά στη γνώση, την ικανότητα και τη δύναμη που έχουν οι οικογένειες με παιδιά / άτομα με αναπηρία στην παροχή της ολοκληρωμένης υποστήριξης / φροντίδας.

Συγκεκριμένα, οι μακροχρόνιες επιπτώσεις εντοπίζονται:

- α) Στη διάρκεια της υποστήριξης / φροντίδας: Η φροντίδα αυτή, η οποία συχνά είναι εξαιρετικά παρατεταμένη και χωρίς την ανταμοιβή της σταδιακής ανεξαρτοποίησης του παιδιού, αναπόφευκτα οδηγεί σε χρόνια κόπωση επηρεάζοντας τις σχέσεις των μελών της οικογένειας.
- β) Στη βαρύτητα της αναπηρίας: Η βαρύτητα της αναπηρίας (άτομα με βαριές αναπηρίες και πολλαπλές ανάγκες εξάρτησης) συνεπάγεται την ανάγκη παροχής μιας συνεχούς σωματικής περιποίησης, η οποία μπορεί να αποβεί εξαντλητική για το μέλος της οικογένειας που την έχει αναλάβει.
- γ) Στο οικονομικό κόστος / βάρος: Οι δαπάνες της καθημερινής υποστήριξης / φροντίδας των παιδιών / ατόμων με αναπηρία δεν καλύπτονται ή καλύπτονται μερικώς από τα ασφαλιστικά ταμεία. Ελάχιστοι γονείς έχουν την οικονομική δυνατότητα να δώσουν επιθυμητές λύσεις όπως η εργονομική διευθέτηση του χώρου, η υποστηρικτική τεχνολογία, η απασχόληση προσωπικού βοηθού.
- δ) Στην αποστολή άλλων υποχρεώσεων των γονέων: Η καθημερινή παροχή υποστήριξης / φροντίδας δρα περιοριστικά όσον αφορά στην ικανοποίηση των άλλων υποχρεώσεων, εργασιακών, οικογενειακών, προσωπικών, που έχουν οι γονείς.
- ε) Σε αρνητικές οικογενειακές / κοινωνικές συμπεριφορές: Η έλλειψη μόνιμων υποστηρικτικών δομών για τις οικογένειες με παιδιά / άτομα με αναπηρία και κυρίως με βαριές αναπηρίες και πολλαπλές ανάγκες εξάρτησης κάνουν αβάσταχτο το βάρος και συχνά παρατηρούνται ακραίες καταστάσεις όπως η απόρριψη, η χρήση βίας, η διάλυση της οικογένειας, ψυχονευρωτικές καταστάσεις, ακόμα και αυτοκτονίες γονιών.

Οι οικογένειες, είναι πολύ σημαντικό, να λαμβάνουν υποστήριξη που να τις καθιστά δυνατές έτσι ώστε: α) να στηρίζονται στις δικές τους δυνάμεις, β) Να στοχεύουν στη βελτίωση και εξέλιξη του παιδιού / ατόμου με αναπηρία, γ) να λειτουργούν ως διεκδικητές των δικαιωμάτων του παιδιού / ατόμου με αναπηρία, δ)

να στοχεύουν στο μέγιστο βαθμό αυτοδυναμίας του παιδιού / ατόμου με αναπηρία.

Ιδιαίτερη στήριξη πρέπει να δοθεί σε: α) οικογένειες που βρίσκονται σε κρίση, β) μονογονεϊκές οικογένειες με παιδί / άτομο με αναπηρία, γ) πολύτεκνες οικογένειες με παιδί / άτομο με αναπηρία, δ) οικογένειες με περισσότερα από ένα παιδιά / άτομα με αναπηρία, ε) οικογένειες που οι ίδιοι οι γονείς έχουν αναπηρία, στ) οικογένειες μεταναστών με παιδί / άτομο με αναπηρία.

Η στήριξη των οικογενειών παιδιών / ατόμων με αναπηρία αποτελεί συνάρτηση των πολιτικών που λαμβάνονται σε άλλους τομείς (π.χ.. εκπαίδευση, απασχόληση) για τα άτομα με αναπηρία. Η συμμετοχή των παιδιών με αναπηρία στη γενική ή ειδική εκπαίδευση, η συμμετοχή σε προγράμματα επαγγελματικής κατάρτισης, η προώθηση των ατόμων με αναπηρία στην αγορά εργασίας, η ύπαρξη δομών για τη διευκόλυνση της πρόσβασης των μητέρων με παιδιά με αναπηρίες στην αγορά εργασίας, η ισότιμη πρόσβαση των ατόμων με αναπηρία στις νέες τεχνολογίες, η ισότιμη συμμετοχή σε προγράμματα αθλητισμού, η προσβασιμότητα του φυσικού και δομημένου περιβάλλοντος, αποτελούν σημαντικούς παράγοντες στη στήριξη της οικογένειας.

Τηρώντας τη βασική αρχή του mainstreaming, δηλαδή της διάχυσης της διάστασης της αναπηρίας σε όλες τις πολιτικές, πρέπει το σύνολο των δομών και υπηρεσιών που απευθύνονται στη στήριξη της οικογένειας στη χώρα μας να είναι σε θέση να δεχθούν παιδιά / άτομα με αναπηρία, έχοντας τις απαραίτητες προϋποθέσεις όπως προσβασιμότητα, κατάλληλα εκπαιδευμένο στελεχιακό δυναμικό, χρήση υποστηρικτικής τεχνολογίας κ.λπ..

Η επίτευξη αυτού του στόχου μπορεί να γίνει πραγματικότητα μόνο όταν κατά το σχεδιασμό της πολιτικής της χώρας για την οικογένεια λαμβάνεται υπόψη η διάσταση της αναπηρίας και συνεπώς όλες οι δομές και υπηρεσίες στήριξης έχουν από την ίδρυσή τους τη δυνατότητα υποδοχής παιδιών / ατόμων με αναπηρία. Ταυτόχρονα πρέπει να ληφθεί μέριμνα και για τις υφιστάμενες δομές και υπηρεσίες προκειμένου αυτές να εναρμονιστούν με τις νέες δομές κάνοντας και τις αναγκαίες προσαρμογές στην υποδομή τους και στο στελεχιακό τους δυναμικό.

Για τις οικογένειες που έχουν παιδιά / άτομα με αναπηρία πρέπει να αναπτυχθεί ένα δίκτυο δια – βίου υποστήριξης τους:

Οικογένειες με νεογέννητο παιδί με αναπηρία:

Ο τρόπος με τον οποίο οι γονείς ενημερώνονται για την αναπηρία του νεογέννητου παιδιού τους αμέσως μετά τη γέννηση, έχει μεγάλη σημασία και αποτελεί ένα ιδιαίτερα λεπτό θέμα. Συχνά η διάγνωση δεν είναι σαφής και πολλές φορές αφορά ακόμη και τις πιο εμφανείς αναπηρίες. Ο γιατρός μπορεί να μην έχει συναντήσει ή να έχει συναντήσει περιορισμένο αριθμό τέτοιων περιπτώσεων όπου ένα παιδί γεννιέται με κάποια βαριά αναπηρία και συνήθως οι γνώσεις του για τις υπηρεσίες και την υποστήριξη που υπάρχουν είναι περιορισμένες.

Όλοι οι γιατροί πρέπει να εκπαιδεύονται ώστε να μπορούν να ενημερώνουν τους γονείς για την αναπηρία του παιδιού τους με ειλικρίνεια και με τον καταλληλότερο τρόπο, σεβόμενοι το δικαίωμα των γονέων να μαθαίνουν την αλήθεια. Η ενημέρωση των γονιών πρέπει να γίνεται με προσοχή και με τρόπο που να ενισχύεται ο ρόλος των γονιών στην ανατροφή του παιδιού τους. Σε αυτό το στάδιο, πρέπει σε όλη την οικογένεια (γονείς, αδέρφια, παππούδες, γιαγιάδες) του παιδιού που γεννιέται με την αναπηρία να παρέχεται η κατάλληλη υποστήριξη.

Αυτό απαιτεί ευρεία ενημέρωση και κατάρτιση όλων των επαγγελματιών στο χώρο της υγείας. Επίσης, οι γονείς πρέπει να ενημερώνονται για τις κοινωνικές και συναισθηματικές προεκτάσεις μιας αναπηρίας και αυτό μπορεί να γίνει με τον καλύτερο δυνατό τρόπο από καλά ενημερωμένους γονείς που έχουν παιδί

με παρόμοια αναπηρία. Σημαντική επίσης, εκτός από την ενημέρωση είναι και η παροχή συμβουλών και υποστήριξης ενός γονέα που έχει παιδί με αναπηρία από άλλο γονέα που βιώνει παρόμοια κατάσταση.

Οικογένειες με παιδί με αναπηρία στην προσχολική ηλικία:

Αμέσως μετά τη γέννηση, η οικογένεια και το παιδί με αναπηρία πρέπει να έχουν πρόσβαση σε μια ομάδα επαγγελματιών που θα καλύπτει μια ευρεία περιοχή και θα έχει τη δυνατότητα να αξιολογήσει πλήρως την αναπηρία ή τις αναπηρίες ενός παιδιού, διαμορφώνοντας ένα εξατομικευμένο πρόγραμμα φροντίδας στο οποίο θα συμμετέχουν οι επαγγελματίες, η οικογένεια και το παιδί.

Σε αυτό το στάδιο οι υποστηρικτικές υπηρεσίες που παρέχονται θα μπορούσαν να αφορούν στη υλοποίηση σεμιναρίων συμβουλευτικής γονέων και προγραμμάτων κοινωνικής υποστήριξης, λειτουργία βρεφονηπιακών σταθμών.

Οικογένειες με παιδί με αναπηρία στη σχολική ηλικία:

Σε αυτό το στάδιο οι υποστηρικτικές υπηρεσίες που παρέχονται θα μπορούσαν να αφορούν στη υλοποίηση σεμιναρίων συμβουλευτικής γονέων, λειτουργία Κέντρων Εκπαίδευσης, Κοινωνικής Υποστήριξης και Κατάρτισης, λειτουργία Κέντρων Δημιουργικής Απασχόλησης, λειτουργία Κέντρων Ημερήσιας Φροντίδας, λειτουργία Κέντρων Βραχείας Φιλοξενίας, προγράμματα διακοπών.

Πρέπει να σημειώσουμε ότι για τις υπηρεσίες του Υπουργείου Υγείας και Πρόνοιας, που λειτουργούν υποστηρικτικά στην εκπαίδευση των παιδιών, πρέπει να υπάρχει διασύνδεση με το Υπουργείο Εθνικής Παιδείας και Θρησκευμάτων.

Οικογένειες με παιδί με αναπηρία στην εφηβεία:

Αυτό το στάδιο ζωής είναι ιδιαίτερα ευαίσθητο. Η εκδήλωση υπερπροστασίας από την οικογένεια μπορεί να καταστείλει την προσωπική ανάπτυξη του ατόμου με αναπηρία.

Ειδικά για κάποιες κατηγορίες αναπηρίας (αυτισμός κ.ά.), οι γονείς και οι επαγγελματίες πρέπει να συνεργαστούν για να υιοθετηθεί ένας ενιαίος τρόπος προσέγγισης του εφήβου, όσον αφορά στη συναισθηματική, σεξουαλική και πνευματική του ζωή.

Σε αυτό το στάδιο οι υποστηρικτικές υπηρεσίες που παρέχονται θα μπορούσαν να αφορούν στη υλοποίηση σεμιναρίων συμβουλευτικής γονέων, λειτουργία Κέντρων Εκπαίδευσης, Κοινωνικής Υποστήριξης και Κατάρτισης, λειτουργία Κέντρων Δημιουργικής Απασχόλησης, λειτουργία Κέντρων Ημερήσιας Φροντίδας, λειτουργία Κέντρων Βραχείας Φιλοξενίας, προγράμματα διακοπών.

Πρέπει να σημειώσουμε ότι για τις υπηρεσίες του Υπουργείου Υγείας και Κοινωνικής Αλληλεγγύης, που λειτουργούν υποστηρικτικά στην εκπαίδευση των εφήβων, πρέπει να υπάρχει διασύνδεση με το Υπουργείο Εθνικής Παιδείας και Θρησκευμάτων.

Οικογένειες που έχουν μέλος ενήλικα με αναπηρία:

Ένα μεγάλο ποσοστό ατόμων κυρίως με βαριές και πολλαπλές αναπηρίες εξακολουθούν να ζουν με τις οικογένειές τους και μετά την ενηλικίωσή τους.

Σε αυτό το στάδιο οι υποστηρικτικές υπηρεσίες που παρέχονται θα μπορούσαν να αφορούν στη λειτουργία Κέντρων Ημερήσιας Φροντίδας, λειτουργία δομών αυτόνομης, ημιαυτόνομης και προστατευμένης διαβίωσης, λειτουργία Κέντρων Βραχείας Φιλοξενίας.

Οικογένειες που έχουν μέλος ηλικιωμένο με αναπηρία:

Στη χώρα μας ένα μεγάλο ποσοστό ατόμων με αναπηρία τρίτης ηλικίας, κυρίως ατόμων με βαριές και πολλαπλές αναπηρίες, εξακολουθούν να ζουν με τις οικογένειές τους.

Τα άτομα με βαριές αναπηρίες και πολλαπλές ανάγκες εξάρτησης έχουν προσδόκιμο ζωής που υπερβαίνει τα 50 χρόνια στην πλειονότητα των κρατών – μελών της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Παρόλα αυτά, τα περισσότερα από αυτά τα άτομα είναι επιρρεπή στην πρόωρη γήρανση. Προβλήματα υγείας όπως κατάθλιψη και οι ψυχικές παθήσεις είναι δύσκολο να διαγνωστούν σε άτομα ηλικιωμένα που έχουν βαριές αναπηρίες. Μάλιστα, σε αυτό το στάδιο ζωής διακρίνονται με δυσκολία οι πολλαπλές ανάγκες εξάρτησης που οφείλονται στην αναπηρία, από εκείνες τις ανάγκες που είναι συνέπεια του γήρατος. Αυτό το στοιχείο πρέπει να λαμβάνεται υπόψη κατά το σχεδιασμό κοινωνικής πολιτικής, διαχωρίζοντας τις δύο προαναφερόμενες κατηγορίες αναγκών.

Προσδοκία όλων των οικογενειών, που τους απασχολεί το μέλλον των παιδιών τους με αναπηρία όταν αυτοί γεράσουν ή πεθάνουν, είναι όταν τα παιδιά τους φτάσουν στην τρίτη ηλικία οι ανάγκες τους να καλύπτονται με τον απαιτούμενο σεβασμό στην προσωπικότητα των ατόμων.

Σε κεντρικό και τοπικό επίπεδο πρέπει να αναπτυχθούν μηχανισμοί ενημέρωσης των οικογενειών και δημοσιότητας των παρεχόμενων υποστηρικτικών υπηρεσιών για όλα ηλικιακά στάδια. Μπορούν να διοργανώνονται σεμινάρια εκπαίδευσης γονέων: α) σε επίπεδο Α' βάρθμιας και Β' βάρθμιας εκπαίδευσης, β) σε επίπεδο τοπικής αυτοδιοίκησης και σε συνεργασία με τους φορείς γονέων και κηδεμόνων παιδιών / ατόμων με αναπηρία.

Η εκπαίδευση γονέων έχει ως στόχο τη(ν):

- Αλλαγή της στάσης της οικογένειας απέναντι στην αναπηρία
- Ανταλλαγή απόψεων, εμπειριών και πληροφόρησης με άλλους γονείς ή /και επαγγελματίες
- Βελτίωση της αυτό – εκτίμησης των γονιών
- Αύξηση της γνώσης και της κατανόησης
- Βελτίωση των δεξιοτήτων των γονιών
- Βελτίωση της ικανότητας διαχείρισης των οικογενειακών σχέσεων
- Ενδυνάμωση του γονεϊκού ρόλου
- Οικοδόμηση οικογενειακών δεσμών και ενδυνάμωση της οικογενειακής αλληλεγγύης

Επιπλέον, μπορούν να δημιουργούνται ομάδες γονέων, οι οποίες μπορούν να:

- Ενισχύσουν τις κοινωνικά απομονωμένες οικογένειες
- Διαμορφώσουν αίσθηση συνοχής στα μέλη τους
- Ενθαρρύνουν τους γονείς να ακούσουν και να ανταποκριθούν στις ανάγκες και τις ανησυχίες των άλλων γονέων
- Δώσουν τη δυνατότητα δικτύωσης

7.3. ΑΝΑΠΤΥΞΗ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑΤΩΝ ΣΤΗΝ ΚΟΙΝΟΤΗΤΑ

Στο πλαίσιο της κοινότητας μπορούν να αναπτυχθούν προγράμματα που αξιοποιούν τις κοινωνικές δυνάμεις και πόρους, ώστε να επιτευχθεί ενημέρωση της κοινής γνώμης, καταπολέμηση των προκαταλήψεων, άρση του κοινωνικού αποκλεισμού και υποστήριξη των ατόμων με αναπηρία. Ενδεικτικά, τέτοια προγράμματα στην κοινότητα μπορεί να είναι:

7.3.1. Προγράμματα Πρόληψης της Αναπηρίας

Η πληροφόρηση των πολιτών σε θέματα υγείας αποτελεί βασική πολιτική για την προώθηση της υγείας και την πρόληψη ασθενειών και αναπηριών. Τέτοια προγράμματα πρόληψης μπορεί να είναι:

- Πρόληψη των κληρονομικών νοσημάτων, με ανάπτυξη των διαδικασιών του προγεννητικού ελέγχου και της γενετικής συμβουλευτικής.
- Πρόληψη των ατυχημάτων στο δρόμο, στο σπίτι, στην εργασία.
- Πρόληψη των επικίνδυνων για την υγεία συμπεριφορών π.χ. κάπνισμα, χρήση αλκοόλ, πολυφαρμακία, χρήση τοξικών ουσιών.
- Πρόληψη προβλημάτων δημόσιας υγείας, με την εφαρμογή κανόνων και μέτρων υγιεινής.
- Πρωτογενή και δευτερογενή πρόληψη των χρόνιων νοσημάτων όπως καρδιαγγειακές αναπνευστικές παθήσεις, σακχαρώδη διαβήτη κ.ά. Πληροφόρηση ατόμων με αναπηρία από χρόνια πάθηση και των οικογενειών τους. Έρευνες έχουν δείξει ότι οι καλά ενημερωμένοι πολίτες με χρόνια πάθηση διαχειρίζονται με καλύτερο τρόπο την πάθησή τους και αναπτύσσουν τη δυνατότητα επιλογής θεραπείας και τρόπου ζωής βάσει ατομικών αναγκών και όχι βάσει οικονομικών περιορισμών στις παροχές από το ασφαλιστικό σύστημα. Για το λόγο αυτό είναι απαραίτητη η ανάπτυξη και εφαρμογή προγραμμάτων εκπαίδευσης των ίδιων των ατόμων με χρόνια πάθηση και των οικογενειών τους όσον αφορά στην καλύτερη κατανόηση της κατάστασής τους.
- Πρόληψη προβλημάτων ψυχικής υγείας.

Η πληροφόρηση πρέπει να είναι σε γλώσσα και σε μορφή προσβάσιμη σε όλους τους πολίτες και να απευθύνεται στο γενικό πληθυσμό και όχι μόνο σε επιμέρους ομάδες – στόχο όπως εργαζόμενοι ή άτομα με υψηλό εκπαιδευτικό επίπεδο, αποκλείοντας με αυτόν τον τρόπο άλλες κατηγορίες πληθυσμού από τη δυνατότητα λήψης πληροφοριών.

Η πληροφόρηση που δίνεται στους πολίτες πρέπει να έγκυρη, κατανοητή και σαφής, δεδομένου ότι η δυσνόητη και συγκεχυμένη πληροφορία μπορεί να οδηγήσει σε λανθασμένες συμπεριφορές υγείας.

Η πληροφόρηση δεν θα πρέπει να υποτιμά τους κοινωνικούς και οικονομικούς παράγοντες που οδηγούν σε βασικές συμπεριφορές που επηρεάζουν την υγεία, τους οποίους θα πρέπει να αναδεικνύει και να εστιάζει στις αρνητικές συνέπειες που έχουν για την υγεία. Χαρακτηριστικό παράδειγμα αποτελεί η καταναλωτική συμπεριφορά της σύγχρονης κοινωνίας που οδηγεί σε αύξηση της χρήσης διατροφικών προϊόντων επιβαρυντικών για την υγεία.

7.3.2. Προγράμματα ανάπτυξης κοινωνικής συμμετοχής

Τα προγράμματα ανάπτυξης κοινωνικής συμμετοχής πρέπει να έχουν ένα διττό χαρακτήρα: α) να ενεργοποιούν τα άτομα με αναπηρία να συμμετέχουν στις γενικές δραστηριότητες της κοινότητας π.χ.. συμμετοχή σε συλλογικές οργανώσεις, σε πολιτιστικές / αθλητικές εκδηλώσεις, στα κέντρα λήψης

αποφάσεων και β) να ενεργοποιούν όλους τους πολίτες προς την κατεύθυνση της συμμετοχής σε προγράμματα που αφορούν την υποστήριξη των ατόμων με αναπηρία και των οικογενειών τους.

Τέτοια προγράμματα μπορεί να είναι:

- Η εθελοντική προσφορά μέσα από ομάδες και οργανώσεις υποστήριξης των ΑμεΑ π.χ. μεταφορά, συνοδεία, υποστήριξη στο σπίτι (ετοιμασία φαγητού, καθαριότητα, φύλαξη).
- Η οργάνωση ομάδων αυτοβοήθειας με σκοπό την υποστήριξη των ΑμεΑ κυρίως ψυχοσυναισθηματικά, για την αντιμετώπιση των προβλημάτων που απορρέουν από την αναπηρία.
- Η συγκρότηση συλλογικών οργανώσεων ατόμων με αναπηρία και των οικογενειών τους για διεκδίκηση ισότιμης συμμετοχής και ένταξης.
- Η προώθηση της συμμετοχής των ατόμων με αναπηρία σε όργανα διοίκησης της τοπικής κοινωνίας, ώστε να αναλαμβάνουν την ευθύνη συναπόφασης για θέματα που αφορούν την τοπική κοινωνία που διαβιούν.
- Η προώθηση της εθελοντικής αιμοδοσίας, της δωρεάς οργάνων και ιστών σώματος.

Εδώ θα πρέπει να τονισθεί ότι τα προγράμματα εθελοντικής στήριξης θα πρέπει να δομούνται πάνω στην ενεργητική συμμετοχή - εμπλοκή των ιδίων των ενδιαφερομένων στην οργάνωση και εκτέλεση υπηρεσιών, διατηρώντας το δικαίωμα της επιλογής και της συναπόφασης.

Τα προγράμματα στήριξης των ατόμων με αναπηρία στην κοινότητα μπορούν να σχεδιασθούν και να εκτελεσθούν από δίκτυα τοπικών φορέων σε πρωτοβάθμιο ή δευτεροβάθμιο επίπεδο. Τα δίκτυα των τοπικών φορέων μπορεί να έχουν άτυπη μορφή δηλαδή να αναπτύσσονται συνεργασίες μεταξύ των εμπλεκόμενων δυνάμεων με ευθύνη συντονισμού μιας οργανωμένης δομής, όπως μια κοινωνική υπηρεσία ενός δήμου ή ενός εξειδικευμένου στο χώρο των ατόμων με αναπηρία Μη Κυβερνητικού Οργανισμού.

Επίσης, τα δίκτυα των τοπικών φορέων μπορούν να συγκροτήσουν μια νέα δομή που θα έχει την ευθύνη αναδιοργάνωσης, συντονισμού, εποπτείας και αξιολόγησης των παρεχόμενων υπηρεσιών και φροντίδων προς τα άτομα με αναπηρία. Σε αυτό το νέο σχήμα, που μπορεί να λειτουργήσει σε νομαρχιακό και περιφερειακό επίπεδο, είναι δυνατόν να συμμετάσχουν φορείς υπηρεσιών υγείας, φορείς παροχής κοινωνικής φροντίδας, Οργανισμοί Τοπικής Αυτοδιοίκησης, κέντρα της Εκκλησίας που παρέχουν υποστήριξη στα άτομα με αναπηρία, οργανώσεις επαγγελματιών και επιχειρηματιών, καθώς και οργανώσεις των ατόμων με αναπηρία.

7.4. ΠΡΩΙΜΗ ΔΙΑΓΝΩΣΗ ΚΑΙ ΕΓΚΑΙΡΗ ΠΑΡΕΜΒΑΣΗ ΣΕ ΠΑΙΔΙΑ ΚΑΙ ΑΤΟΜΑ ΜΕ ΑΝΑΠΗΡΙΑ

Δεδομένου ότι η αναπηρία ως μια σύνθετη και πολύπλοκη κατάσταση μπορεί να προκύψει οποιαδήποτε στιγμή της ζωής του ανθρώπου, είτε ξαφνικά (λόγω ατυχήματος ή νόσου) είτε μέσα από προβλέψιμες διαδικασίες (εξέλιξη ασθενειών, κληρονομικότητα κ.ά.), απαραίτητη είναι η έγκαιρη διάγνωση των προβλημάτων υγείας σε κάθε ηλικία και ιδιαίτερα σε παιδιά (από την περίοδο της εγκυμοσύνης ή της γέννησής τους), αλλά και η οργάνωση διαδικασιών έγκαιρης παρέμβασης για την αντιμετώπισή τους.

Είναι γενικά παραδεκτό ότι όσο πιο νωρίς και με τον καταλληλότερο τρόπο, παρέμβουμε για να αντιμετωπίσουμε ένα πρόβλημα υγείας, ή μια κατάσταση αναπηρίας, τόσο πιο σύντομα θα προλάβουμε την εξέλιξη αυτής σε σοβαρότερη μορφή, αλλά και θα συμβάλλουμε στην αποτελεσματικότερη και ουσιαστικότερη αποκατάσταση και ένταξη του ατόμου σε κάθε επίπεδο.

Η πρώιμη διάγνωση απαιτεί τον συνδυασμό της χρήσης της σύγχρονης τεχνολογίας (βιοτεχνολογίας) και της αξιοποίησης του κατάλληλα εκπαιδευμένου ανθρώπινου δυναμικού κάθε ειδικότητας που έχει σχέση με την συγκεκριμένη αναπηρία (όχι στενά ιατροβιολογικές ειδικότητες αλλά και κοινωνικών επιστημών). Η στάθμιση, η βελτιστοποίηση, και η συνδυασμένη αξιοποίηση των κατάλληλων τεχνικών και μεθόδων, θα επιτρέψει να αναπτυχθούν μηχανισμοί αξιολογής και αξιόπιστης πρώιμης διάγνωσης για κάθε ηλικία αλλά και για κάθε μορφή αναπηρίας.

Έχοντας εξασφαλίσει την αποτελεσματική πρώιμη διάγνωση, απαραίτητο είναι να δομήσουμε τις στρατηγικές και πολιτικές εκείνες που θα οδηγήσουν στην έγκαιρη παρέμβαση.

Η έγκαιρη παρέμβαση πέρα από το γενικό χαρακτήρα που μπορεί να έχει ως προς την μορφολογία και τις διαδικασίες παρεμβάσεως σε διάφορους τομείς και καταστάσεις αναπηρίας, απαραίτητο είναι να έχει και εξατομικευμένο χαρακτήρα, δηλαδή να οργανώνεται σύμφωνα με τις προσωπικές ανάγκες και ιδιαιτερότητες του ατόμου με αναπηρία, αλλά και τα χαρακτηριστικά του περιβάλλοντος που ζει (φυσικού, οικογενειακού, κοινωνικού, επαγγελματικού, εκπαιδευτικού).

Για την επιτυχία της έγκαιρης παρέμβασης απαιτείται ανάλυση των υφισταμένων καταστάσεων, σχεδιασμός παρεμβάσεων, οργάνωση προγραμμάτων, αξιοποίηση ανθρώπινων και υλικών πόρων, συστηματοποίηση, συνεργασίας φορέων (συλλόγων ιδρυμάτων κ.ά.) ειδικών επιστημόνων και ατόμων με αναπηρία και των οικογενειών τους.

Το δίπολο πρώιμη διάγνωση-έγκαιρη παρέμβαση αποτελεί έναν κρίσιμο άξονα στρατηγικής για την ουσιαστική και ποιοτικά αναβαθμισμένη ανάπτυξη πολιτικής για την φροντίδα και υποστήριξη των ατόμων με αναπηρία δίνοντας την δυνατότητα ανάπτυξης πολλών σχετικών προγραμμάτων.

Ο άξονας πρώιμη διάγνωση – έγκαιρη παρέμβαση απαιτεί:

- Την οργάνωση υπηρεσιών και μονάδων πρώιμης διάγνωσης και έγκαιρης παρέμβασης σε παιδιά και ενήλικες.
- Την ανάπτυξη ειδικών μεθοδολογιών (διαγνωστικά τεστ) για την πρώιμη διάγνωση προβλημάτων υγείας που μπορούν να προκαλέσουν αναπηρίες σε παιδιά και ενήλικες.
- Τη δημιουργία μονάδων προγεννητικού ελέγχου σε όλη τη χώρα και ανάπτυξη νέων προγεννητικών δοκιμασιών (τεστ) μεγαλύτερης αξιοπιστίας.
- Την ανάπτυξη υπηρεσιών ψυχο-κοινωνικής στήριξης της οικογένειας για την αποτελεσματικότητα της έγκαιρης παρέμβασης.
- Την ανάπτυξη μηχανισμών δευτερογενούς πρόληψης των επιπλοκών που μπορούν να προκύψουν από μία πάθηση.

7.5. ΑΝΑΔΟΧΗ ΑΤΟΜΩΝ ΜΕ ΑΝΑΠΗΡΙΑ

Με τον όρο «αναδοχή» ή «ανάδοχη φροντίδα» για ΑμεΑ εννοούμε την ανάληψη της φροντίδας ενός παιδιού ή ενήλικα με αναπηρία από μια οικογένεια για λίγες μέρες, εβδομάδες, μήνες ή χρόνια, έναντι αμοιβής.

Στόχος της αναδοχής για άτομα με αναπηρία είναι η προσωρινή ή μονιμότερη παροχή φροντίδας, στις περιπτώσεις εκείνες όπου το οικογενειακό περιβάλλον αδυνατεί να αναλάβει τη φροντίδα του μέλους της με αναπηρία, καθώς και η ενδυνάμωση των ατόμων μέσω της αξιοποίησης των δυνατοτήτων τους. Απώτερος στόχος είναι η δημιουργία ευνοϊκών προϋποθέσεων, οι οποίες θα συμβάλλουν στην κοινωνικοποίηση και αυτόνομη διαβίωση των ατόμων με αναπηρία.

Προκειμένου να ανταποκριθεί στις ανάγκες και προσδοκίες των άμεσα και έμμεσα επωφελούμενων, ο θεσμός παρέχει τη δυνατότητα επιλογής κατάλληλης φροντίδας μέσα από συγκεκριμένα είδη αναδοχής:

Βραχυπρόθεσμη αναδοχή: Διαρκεί από λίγες εβδομάδες μέχρι μερικούς μήνες, για άτομα με αναπηρία που το οικογενειακό περιβάλλον αδυνατεί προσωρινά να τους φροντίσει

Μεσοπρόθεσμη αναδοχή: Διαρκεί μέχρι δύο χρόνια, όταν το οικογενειακό περιβάλλον χρειάζεται μεγαλύτερο διάστημα για να αντιμετωπίσει κάποια κρίση.

Μακροπρόθεσμη αναδοχή: Διαρκεί πάνω από δύο χρόνια και χρησιμοποιείται για τα παιδιά με αναπηρίες που δεν μπορούν να υιοθετηθούν για διάφορους λόγους, καθώς και για παιδιά που δεν είναι δυνατόν να επιστρέψουν σύντομα στις οικογένειές τους.

Συγγενική αναδοχή: Συγγενείς αναλαμβάνουν, για μικρό ή μεγαλύτερο χρονικό διάστημα, τη φροντίδα του ατόμου με αναπηρίες.

Αναδοχή φιλοξενίας: Παρέχεται σε άτομα με αναπηρία που ζουν σε ίδρυμα, αποτελώντας ένα «διάλειμμα» για Σαββατοκύριακα, γιορτές, διακοπές κ.λπ.

Αναδοχή ανακούφισης: Ο στόχος είναι η προσφορά ξεκούρασης και ανακούφισης σε φυσικές οικογένειες, οι οποίες είναι υπερβολικά κουρασμένες από τη φροντίδα ενός ατόμου με αναπηρία. Μπορεί να παρέχεται περιοδικά, τα Σαββατοκύριακα, ή συνεχώς για μια εβδομάδα.

Εγκλείουσα αναδοχή: Ο όρος χρησιμοποιείται για να περιγράψει την ανάδοχη οικογένεια, η οποία διατηρεί επικοινωνία με την φυσική οικογένεια του ατόμου με αναπηρία.

Αποκλείουσα αναδοχή: Αφορά τις περιπτώσεις εκείνες, κατά τις οποίες η ανάδοχη οικογένεια δεν έχει επικοινωνία με την φυσική οικογένεια του ατόμου με αναπηρία, του οποίου έχει αναλάβει τη φροντίδα.

Ο Ν.2447/96 για το θεσμό της Υιοθεσίας, αλλά και ο Ν.2646/98 για το Εθνικό Σύστημα Κοινωνικής Φροντίδας, θέτουν τις βάσεις για τη λειτουργία του θεσμού της αναδοχής στην Ελλάδα. Επιπλέον, η ΚΥΑ ΓΠ/οικ 19353/2001 (ΦΕΚ 1433/Β'/2001) καθορίζει τις αρχές και τις προϋποθέσεις οργάνωσης και λειτουργίας των προγραμμάτων φιλοξενουσών οικογενειών που προβλέπονται στο Ν.2716/99 (Νόμος για την Ψυχική Υγεία), για τις κατηγορίες παιδιών-εφήβων και ενηλίκων με ψυχικές διαταραχές και σοβαρά ψυχοκοινωνικά προβλήματα ή νοητική στέρηση και δευτερογενείς ψυχικές διαταραχές ή αυτισμό.

Άμεσα επωφελούμενοι του θεσμού της αναδοχής για ΑμεΑ είναι τα άτομα με κινητικές, αισθητηριακές, νοητικές, ψυχικές, αναπτυξιακές διαταραχές αυτιστικού τύπου και πολλαπλές αναπηρίες. Έμμεσα επωφελείται το οικογενειακό και ευρύτερο συγγενικό περιβάλλον, για το οποίο ο θεσμός λειτουργεί ως «διάλειμμα» ανακούφισης από τα χρόνια προβλήματα που συνεπάγεται η αναπηρία ενός μέλους του. Έμμεσα επωφελούμενες είναι και οι ανάδοχες οικογένειες, οι οποίες αφενός εντάσσονται σε ένα σύστημα υποστήριξης που ωφελεί και τις ίδιες και αφετέρου βελτιώνουν την οικονομική τους θέση με την αμοιβή που λαμβάνουν. Ταυτόχρονα, επωφελείται το ίδιο το Σύστημα Κοινωνικής Φροντίδας, με την περιστολή της Ιδρυματικής περίθαλψης και όλων των αρνητικών επακόλουθων που αυτή επιφέρει.

Τόσο στην Ελλάδα όσο και στις υπόλοιπες Ευρωπαϊκές χώρες, έχει διαπιστωθεί αυξημένη απροθυμία μεταξύ των οικογενειών να γίνουν ανάδοχοι. Οι αλλαγές στο ρόλο της γυναίκας και ο σύγχρονος τρόπος ζωής έχουν συμβάλει στη μείωση του αριθμού των προσφερόμενων για αναδοχή οικογενειών. Στις τεχνικές αναζήτησης και προσέλκυσης υποψήφιων αναδόχων μπορούμε να παραθέσουμε:

- Δημοσιεύσεις άρθρων στον έντυπο τύπο.
- Προβολή του θεσμού μέσω ραδιοτηλεοπτικών μέσων.
- Ενημερωτικά μηνύματα (spots).
- Ομιλίες – συζητήσεις - εκδηλώσεις.
- Ενημέρωση φορέων δημόσιων, ιδιωτικών, ΜΚΟ, Ο.Τ.Α, συλλόγων κ.λπ..
- Έκδοση ενημερωτικού και εκπαιδευτικού υλικού κ.ά.

Τη σημαντικότερη επιρροή όμως ασκεί η διεύρυνση της επαγγελματικής αναδοχής, με την παροχή μισθού, κοινωνικής ασφάλισης, εκπαίδευσης, καθώς και η δημιουργία τοπικών συλλόγων ανάδοχων οικογενειών, οι οποίοι δραστηριοποιούνται στην κατεύθυνση προσέλκυσης νέων αναδόχων.

Προϋπόθεση για την επιτυχία του θεσμού αποτελεί η συνεχής συμβουλευτική υποστήριξη που θα παρέχεται με οργανωμένο τρόπο από διεπιστημονική ομάδα. Η αναδοχή συνολικά, αλλά και ειδικότερα η αναδοχή παιδιών ή ενηλίκων με αναπηρία δεν μπορεί να προχωρήσει εάν δεν υπάρχει ευρεία κλίμακας εξωτερική υποστήριξη. Η σταθερότητα της τοποθέτησης και η αποφυγή της ρήξης, μπορεί να εξαρτώνται από τη διαθεσιμότητα υποστηρικτικών υπηρεσιών. Η υποστήριξη μπορεί να προσφέρεται είτε σε πρακτικά θέματα, όπως διευκολύνσεις για ημερήσια φροντίδα του ατόμου με αναπηρία, ξεκούραση των γονέων που μεγαλώνουν παιδιά σωματικά ή νοητικά ανάπηρα ή με επιδότηση, είτε με τη μορφή ατομικής ή ομαδικής συμβουλευτικής εργασίας. Για το λόγο αυτό, είναι αναγκαία η σύνδεση του θεσμού με συγγενή προγράμματα παροχής κοινωνικής υποστήριξης, όπως Βοήθεια στο Σπίτι, Κέντρα Δημιουργικής Απασχόλησης Παιδιών με Αναπηρία, Παιδικοί Σταθμοί Ολοκληρωμένης Φροντίδας κ.λπ..

Η συνεχιζόμενη εποπτεία και στήριξη της ανάδοχης οικογένειας αποτελούν θεσμοθετημένη υποχρέωση της πολιτείας στις περισσότερες χώρες. Η στήριξη στην ανάδοχη οικογένεια προσφέρεται με ποικιλία παρεμβάσεων είτε σε ατομική βάση (συνεργασία με την ανάδοχη οικογένεια ανά δεκαπενθήμερο ή κάθε μήνα) είτε με παροχή συμβουλευτικών και υποστηρικτικών υπηρεσιών σε ομάδες αναδόχων οικογενειών. Στις ομαδικές συνεδρίες οι ανάδοχοι γονείς μοιράζονται συναισθήματα, ανταλλάσσουν απόψεις, ανακαλύπτουν δεξιότητες, αισθάνονται λιγότερο απομονωμένοι και αναπτύσσουν μία συλλογική ταυτότητα. Η ομάδα, επίσης, μπορεί να χρησιμοποιηθεί ως χώρος για τη συνεχή επιμόρφωση των αναδόχων. Τα μέλη της ομάδας μπορούν ακόμα να συμβάλλουν στην προετοιμασία, επιλογή και εκπαίδευση νέων αναδόχων. Η αναδοχή ενέχει μία ευθύνη, την οποία μοιράζονται οι επαγγελματίες κοινωνικής φροντίδας και οι ανάδοχοι γονείς. Τα δύο μέρη είναι αναγκαίο να συνεργάζονται αρμονικά για την προώθηση του θεσμού της αναδοχής.

7.6. ΑΠΟΪΔΡΥΜΑΤΟΠΟΙΗΣΗ

Είναι πια καιρός να ξεπεραστεί το κακώς νοούμενο «ιατρικό» μοντέλο φροντίδας, το οποίο κυριαρχεί στα περισσότερα Ιδρύματα και είναι καρπός της αντίληψης ότι τα άτομα με βαριές αναπηρίες και πολλαπλές ανάγκες εξάρτησης που διαβιούν σε Ιδρύματα συνήθως δεν έχουν περιθώρια ανάπτυξης και γενικότερα οι ανάγκες τους περιορίζονται σε πολύ βασικά πράγματα, όπως νοσηλεία, φαρμακευτική αγωγή, σίτιση.

Άτομα που έχουν νοητική αναπηρία, αυτισμό, σύνδρομο DOWN, ή βαριές και πολλαπλές αναπηρίες, έχουν ανάγκη από ένα ολοκληρωμένο πρόγραμμα εξατομικευμένης φροντίδας, που δεν θα δίνει έμφαση μόνο στην ιατρική περίθαλψη, αλλά στην ψυχοκοινωνική αποκατάσταση του ατόμου, στη στήριξη της οικογένειάς του και στη συμμετοχή του στην οικονομική και κοινωνική ζωή, στο βαθμό που το επιτρέπουν οι δυνατότητές του. Ένα μοντέλο φροντίδας που πάνω απ' όλα θα διαπνέεται από το σεβασμό στην προσωπική αυτονομία και την ανθρώπινη αξιοπρέπεια και που θα επιτρέπει στα άτομα, μέσα από διάφορες δραστηριότητες (αθλητικές, πολιτιστικές, δημιουργικής απασχόλησης), να αξιοποιήσουν και να αναπτύξουν το δυναμικό που διαθέτουν.

Η διασφάλιση ενός αξιοπρεπούς επιπέδου διαβίωσης και η παροχή κοινωνικής φροντίδας που να προσαρμόζεται στις ανάγκες του κάθε ατόμου, σε καμία περίπτωση δεν μπορεί να επιτευχθεί μέσα σε πλαίσια όπου φιλοξενείται ένας μεγάλος αριθμός ατόμων. Η συνύπαρξη 80, 100 ή και περισσότερων ατόμων, περιορίζει και τις πιο πολλές φορές αποκλείει την αποτελεσματική λειτουργία των Ιδρυμάτων, κάνοντας τα να θυμίζουν περισσότερο «στρατόπεδα συγκέντρωσης» κι όχι αξιοπρεπείς δομές προστασίας και φροντίδας ατόμων που την έχουν ανάγκη.

Είναι αναγκαίο να παρθούν μέτρα για τη σταδιακή μείωση και κατάργηση των μεγάλων δομών που υπάρχουν σήμερα και την αντικατάστασή τους από ολιγάριθμες και πιο ευέλικτες μονάδες διαβίωσης, που θα παρέχουν τις υπηρεσίες τους σε ένα πιο ανθρώπινο, φιλικό, αλλά και οικογενειακό περιβάλλον - το οποίο είναι ιδιαίτερα σημαντικό αν σκεφτούμε ότι πολλά από τα άτομα που φιλοξενούνται σήμερα στα Ιδρύματα δεν έχουν οικογένεια ή το οικογενειακό τους περιβάλλον τα έχει απορρίψει.

Η φροντίδα ενός ατόμου με αναπηρία, η οποία του δημιουργεί την ανάγκη διαβίωσης σε ένα προστατευμένο περιβάλλον, απαιτεί τη χρησιμοποίηση κατάλληλων χώρων, που θα πληρούν όλες τις προδιαγραφές προσπέλασης και ασφάλειας που απαιτούνται, αλλά και κατάλληλου εξοπλισμού. Σε μια εποχή που η ανάπτυξη των νέων τεχνολογιών έχει δημιουργήσει και νέες δυνατότητες βελτίωσης των συνθηκών ζωής των ατόμων με αναπηρία γενικότερα, αλλά και αυτών που ζουν στα Ιδρύματα. Η διάθεση ενός ειδικά κατασκευασμένου αναπηρικού αμαξιδίου σε κάποιο άτομο με σοβαρή σωματική δυσπλασία προκειμένου να σηκώνεται από το κρεβάτι του δηλώνει πάνω απ' όλα σεβασμό στο δικαίωμά του για μια καλύτερη ζωή.

Η χρησιμοποίηση κατάλληλης υλικοτεχνικής υποδομής και η αξιοποίηση των νέων τεχνολογιών δεν επαρκούν, αν δεν υπάρχει και το κατάλληλα εκπαιδευμένο προσωπικό που θα μπορεί να τα αξιοποιεί, και γενικότερα ανθρώπινο δυναμικό που θα επαρκεί σε αριθμό και ειδικότητες για να ανταποκριθεί στις εξατομικευμένες ανάγκες των ατόμων με αναπηρία.

Η απασχόληση σε κλειστά πλαίσια όπου περιθάλπονται άτομα με βαριές και πολλαπλές αναπηρίες, τα οποία έχουν ανάγκη από συνεχή και ιδιαίτερη φροντίδα και την ίδια στιγμή μειωμένες δυνατότητες βελτίωσης ή αποκατάστασης, αυξάνει τις πιθανότητες ματαίωσης και επαγγελματικής εξουθένωσης του προσωπικού, οι οποίες με τη σειρά τους ενδεχομένως να έχουν αντίκτυπο και στην ποιότητα των υπηρεσιών που τελικά προσφέρονται.

Μια τακτική η οποία εφαρμόζεται στο εξωτερικό, αλλά στη χώρα μας σε πολύ περιορισμένη έκταση, είναι η αντιμετώπιση της επαγγελματικής εξουθένωσης μέσα από ένα σύστημα κυκλικής εναλλαγής καθηκόντων (Role-playing), δηλαδή την εκ περιτροπής απασχόληση του προσωπικού πότε στην απ' ευθείας φροντίδα των ατόμων με βαριές και πολλαπλές αναπηρίες και πότε σε πιο ελαφριές περιπτώσεις ή αντικείμενα εργασίας που δεν έχουν να κάνουν με απ' ευθείας φροντίδα των ατόμων. Πρόκειται για μια διαδικασία που παίζει σημαντικό ρόλο στην πρόληψη της ιδρυματοποίησης του προσωπικού με όλες τις αρνητικές συνέπειες που έχει στην ποιότητα δουλειάς των εργαζόμενων.

Η συμμετοχή των ατόμων με αναπηρία στην οικονομική και κοινωνική ζωή και η αντιμετώπιση φαινομένων όπως ο αποκλεισμός, η περιθωριοποίηση και ο ιδρυματισμός, τόσο των ίδιων των ατόμων με αναπηρία όσο και του προσωπικού, προϋποθέτουν τη σύνδεση των Ιδρυμάτων με την τοπική κοινωνία.

Επίσης, το είδος, η έκταση και η ποιότητα των παρεχόμενων υπηρεσιών είναι συνάρτηση των κονδυλίων που διατίθενται, αλλά και του τρόπου με τον οποίο τα κονδύλια αυτά αξιοποιούνται. Θεσπισμένες δαπάνες όπως τα «νοσήλεια», οπωσδήποτε χρειάζεται να αυξηθούν, αλλά ταυτόχρονα και να επαναπροσδιοριστούν ως προς το περιεχόμενο, αν λάβουμε υπόψη ότι το «νοσήλαιο» δεν πρέπει να διατίθεται μόνο για «νοσηλεία», αλλά χρειάζεται να περιλαμβάνει και όλες τις άλλες υπηρεσίες που πρέπει να παρέχονται στο άτομο με αναπηρία, ώστε να μιλάμε για ουσιαστική και ολοκληρωμένη κοινωνική φροντίδα.

Η κατάρτιση ενός εθνικού σχεδίου αποϊδρυματοποίησης πρέπει να περιλαμβάνει δράσεις, οι οποίες να στηρίζονται σε δύο πυλώνες:

1ος) Στην αναδιοργάνωση και τον επαναπροσδιορισμό των δομών κλειστής περίθαλψης που υπάρχουν και φιλοξενούν άτομα με αναπηρία και συγκεκριμένα:

- Αναμόρφωση του νομικού πλαισίου που ισχύει σήμερα για τα Ιδρύματα ώστε να μπορούν να λειτουργούν με περισσότερη ευελιξία και να προσαρμόζονται στις ανάγκες των φιλοξενούμενων τους.
- Κατάργηση του «ιατροκεντρικού» χαρακτήρα του Μοντέλου Φροντίδας που παρέχεται μέσα στα Ιδρύματα.
- Διαχωρισμός των Ατόμων με βάση τις Ανάγκες και τις Δυνατότητες που έχουν και Ανάπτυξη Εναλλακτικών Δομών Φροντίδας και Δια-βίου Φιλοξενίας.
- Δημιουργία Ολιγάριθμων Δομών Φροντίδας και Δια-βίου Φιλοξενίας.
- Στελέχωση των πλαισίων που παρέχουν κλειστή περίθαλψη με την απαραίτητη Υλικοτεχνική Υποδομή και το Ανθρώπινο Δυναμικό.
- Αναθεώρηση της Διαδικασίας Προσλήψεων Προσωπικού σε Ιδρύματα για άτομα με αναπηρία και θέσπιση διαδικασιών αξιολόγησής τους.
- Ανάπτυξη Προγραμμάτων Επιμόρφωσης και Συνεχιζόμενης Κατάρτισης του Προσωπικού.
- Ανάπτυξη Προγραμμάτων Ψυχολογικής Στήριξης και Αντιμετώπισης της Επαγγελματικής Εξουθένωσης του Προσωπικού.
- Καθιέρωση της Διεπιστημονικής Ομάδας και αναγνώριση της αναγκαιότητάς της για τον ολοκληρωμένο σχεδιασμό και την αποτελεσματική εφαρμογή προγραμμάτων κοινωνικής φροντίδας.
- Ανάπτυξη ενός ενιαίου αλλά Αποκεντρωμένου Μηχανισμού Παρακολούθησης, Ελέγχου και Αξιολόγησης της Δράσης και των Παρεχόμενων Υπηρεσιών στα Ιδρύματα.
- Σύνδεση των Ιδρυμάτων με την Τοπική Κοινωνία.
- Ανάπτυξη Δομών Προστατευμένης, Ημιαυτόνομης και Αυτόνομης Διαβίωσης για Άτομα με αναπηρία.
- Αύξηση των δαπανών για τη φροντίδα ατόμων με αναπηρία και παράλληλα ανάπτυξη μηχανισμών ορθολογικής κατανομής και αποτελεσματικής διαχείρισης των πόρων.

2ος) Στην ανάπτυξη υποστηρικτικού πλαισίου, το οποίο θα διασφαλίζει την παραμονή των ατόμων με βαριές αναπηρίες και πολλαπλές ανάγκες εξάρτησης στην κοινότητα

Όσον αφορά το 2ο πυλώνα, η ελληνική Πολιτεία πρέπει να επεξεργαστεί μέτρα για τη διασφάλιση της συμμετοχής των ατόμων με βαριές αναπηρίες και πολλαπλές ανάγκες εξάρτησης στις υπάρχουσες υπηρεσίες υποστήριξης και φροντίδας. Τα μέτρα αυτά πρέπει να αφορούν:

- Υψηλές προδιαγραφές ποιότητας όσον αφορά την εκπαίδευση και υποστήριξη / φροντίδα των ατόμων με βαριές αναπηρίες και πολλαπλές ανάγκες εξάρτησης.
- Προγράμματα κατάρτισης για τους επαγγελματίες σε θέματα ατόμων με βαριές αναπηρίες και πολλαπλές ανάγκες εξάρτησης.
- Υποστήριξη των οικογενειών των ατόμων με βαριές αναπηρίες και πολλαπλές ανάγκες εξάρτησης.

7.7. ΑΠΟΚΑΤΑΣΤΑΣΗ

Η αποκατάσταση ορίζεται ως το σύνολο των ενεργειών εκείνων που επιφέρουν στον υψηλότερο βαθμό την άρση των λειτουργικών απωλειών. Στο φάσμα της αποκατάστασης περιλαμβάνονται η πρώιμη διάγνωση και παρέμβαση, το σύνολο των υπηρεσιών υποστήριξης και υγείας, η κοινωνική και ψυχολογική υποστήριξη, η εκπαίδευση στη φροντίδα και υγιεινή του σώματος, η προμήθεια και πληροφόρηση σε ότι αφορά τα τεχνικά βοηθήματα.

Ο προσδιορισμός του βαθμού επιτυχίας της όποιας διαδικασίας αποκατάστασης είναι άρρηκτα συνδεδεμένος με την διασφάλιση παροχής ιατρικών υπηρεσιών υψηλής ποιότητας κατά το πρώιμο στάδιο της εκδήλωσης της αναπηρίας, με σκοπό την ελαχιστοποίηση των τελικών συμπτωμάτων της.

Δεν υστερεί σε σπουδαιότητα από το παραπάνω ότι οι παρεχόμενες υπηρεσίες υγείας πολλές φορές αγνοούν την ιδιαιτερότητα του ατόμου με αναπηρία ως ασθενούς ή γενικότερα ως εν δυνάμει χρήστη των υπηρεσιών υγείας. Από το περιεχόμενο του ορισμού της αποκατάστασης προκύπτει ότι πρέπει να αποτελεί βασική επιδίωξη η όσο το δυνατόν μεγαλύτερη ανάπτυξη των δεξιοτήτων των ατόμων με αναπηρία και η προβολή των ικανοτήτων τους.

Το κράτος οφείλει να λειτουργεί ως φορέας ο οποίος φροντίζει για την πλήρη ένταξη και προωθεί δράσεις πέρα από τα αυστηρά ιατρικά και προνοιακά πρότυπα με σκοπό να διαχέεται η εικόνα των ατόμων με αναπηρία ως ενεργών πολιτών και να εξασφαλίζεται η συμμετοχή και η ολοκληρωμένη πληροφόρηση. Είναι επιτακτική η ανάγκη:

- **Αναβάθμισης των παρεχόμενων υπηρεσιών υγείας στο πλαίσιο της αποκατάστασης**, από τους υπάρχοντες εξειδικευμένους κρατικούς φορείς και την κάλυψη κάθε σχετικού ελλείμματος σε σύγκριση με τον μέσο όρο των κρατών μελών της Ε.Ε., με σκοπό την παροχή ποιοτικής αποκατάστασης. Προς το σκοπό αυτό πρέπει να αναζητηθεί κάθε εφικτή λύση και πρέπει να μεγιστοποιηθεί η αλληλοκάλυψη σε θέματα υποδομών και ανθρώπινων πόρων είτε στο πλαίσιο των Περιφερειακών Συστημάτων Υγείας είτε στο πλαίσιο δημιουργίας δικτύων εθνικής εμβέλειας.

- **Πρώθησης της διατομεακότητας**. Πλήθος θεμάτων που άπτονται της αποκατάστασης αποτελούν αρμοδιότητα πολλών Υπουργείων και Φορέων. Οι εφαρμογές των τεχνολογιών αιχμής, η

προσβασιμότητα στο φυσικό και ανθρωπογενές περιβάλλον, οι μεταφορές και η επιχειρηματικότητα είναι βασικοί παράμετροι για ολοκληρωμένη αποκατάσταση. Είναι αναγκαίο σε κεντρικό επίπεδο να υπάρξει μηχανισμός προώθησης των αιτημάτων των αναπήρων υπό το πρίσμα του Κρατικού Μηχανισμού και της διασφάλισης της εποπτείας και της συνέχειας όλων των μέχρι τώρα δράσεων.

• **Ενίσχυσης της συμμετοχής των ίδιων των φορέων των ατόμων με αναπηρία στην εκπροσώπηση της διοίκησης και στη διαχείριση των κρατικών μονάδων αποκατάστασης.** Προς την κατεύθυνση αυτή πρέπει να μεγιστοποιηθεί, σε περιφερειακό και εθνικό επίπεδο, ο αριθμός των ατόμων με αναπηρία δικαιούχων προγραμμάτων και λοιπών σχετικών δράσεων που θα απασχολούνται ενεργά κατά το στάδιο του σχεδιασμού και της υλοποίησής τους.

• **Προώθησης της δημιουργίας ευέλικτων και μικρής κλίμακας μονάδων παροχής αποκατάστασης, ως το νέο πρότυπο.** Οι νέες δημιουργούμενες μονάδες πρέπει να απευθύνονται σε όσο το δυνατό πιο προσδιορισμένη ομάδα στόχο του πληθυσμού και να διαθέτουν την αναγκαία οργανωτική ευελιξία ώστε να ανταποκρίνονται στις απαιτήσεις των χρηστών τους. Η δημιουργία χωρικών υποδομών δεν πρέπει να είναι απαραίτητος όρος σε σημείο που να λειτουργεί μόνο ανασταλτικά. Η συμπληρωματικότητα στις υπάρχουσες υποδομές αλλά και η αγορά υπηρεσιών σε εθνικό και κοινοτικό επίπεδο είναι οι έννοιες που θα μπορούν να υποστηρίξουν εναλλακτικά κάθε αντίστοιχη προσπάθεια.

7.8. ΑΝΑΒΑΘΜΙΣΗ ΤΟΥ ΤΟΜΕΑ ΥΓΕΙΑΣ

Η υγεία είναι ένας τομέας που έχει κοινωνικές και οικονομικές παραμέτρους, οι οποίες δεν πρέπει να αγνοούνται εάν θέλουμε τη μετάβαση από το ιατρικό στο κοινωνικό μοντέλο αναπηρίας. Η υγεία συνδέεται με τομείς όπως η εκπαίδευση, η απασχόληση και γενικά με τη συμμετοχή στην κοινωνία και για το λόγο αυτό η υγεία πρέπει να αποτελεί οριζόντιο θέμα σε όλους τους τομείς πολιτικής.

Σήμερα ο τομέας της υγείας χαρακτηρίζεται από την έλλειψη εξειδικευμένου δικτύου συντονισμού των μονάδων ή των ιατρικών παρακολούθησης των χρόνιων παθήσεων σε όλη τη χώρα, από την έλλειψη τήρησης ιατρικού φακέλου και συστήματος ελέγχου καθώς και από την έλλειψη πρόληψης των επιπλοκών και των δευτεροβάθμιων αναπηριών που προκύπτουν από την κύρια πάθηση. Σε γενικές γραμμές έχουμε ένα κατακερματισμένο, νοσοκομειοκεντρικό, μη ενιαίο σύστημα με πεπαλαιωμένες και ασύνδετες δομές με κύριο χαρακτηριστικό του την αποσπασματική προσέγγιση του ατόμου με αναπηρία από χρόνια πάθηση που κάνει συχνή χρήση των υπηρεσιών υγείας.

Με τον όρο «άτομα με αναπηρία από χρόνια πάθηση» εννοούμε:

- **Άτομα με νεφροπάθεια** τελικού σταδίου, δηλαδή άτομα η νεφρική λειτουργία των οποίων έχει μειωθεί σε βαθμό που να χρειάζεται τεχνητή υποστήριξη ή μεταμόσχευση νεφρού για να κρατηθούν στη ζωή.
- **Άτομα με θαλασσαιμία** (Μεσογειακή Αναιμία), δηλαδή άτομα με αδυναμία σύνθεσης αιμοσφαιρίνης που έχει ως συνέπεια την ανάγκη για τακτικές μεταγγίσεις αίματος και επακόλουθες διαταραχές σε ζωτικά όργανα. Συγγενικές νόσοι προς την θαλασσαιμία είναι η Δρεπανοκυτταρική και Μικροδρεπανοκυτταρική αναιμία.
- **Άτομα με αιμορροφιλία**, δηλαδή άτομα με συγγενή αιμορραγική διάθεση που χαρακτηρίζεται από μετατραυματικές ή αυτόματες αιμορραγίες που οφείλονται σε έλλειψη ενός παράγοντα της αιμόστασης

και της πήξης του αίματος.

- **Άτομα με Σακχαρώδη Διαβήτη Τύπου 1** ή ινσουλινοεξαρτώμενα, δηλαδή άτομα που παρουσιάζουν ολοκληρωτική έλλειψη ινσουλίνης λόγω της καταστροφής των Β κυττάρων του παγκρέατος.
- **Άτομα με νόσο του Χάνσεν** (λέπρα), μη μεταδοτική χρόνια πάθηση που προσβάλλει το δέρμα και τα νεύρα. Σήμερα η νόσος τείνει να εξαλειφθεί. Όμως η προκατάληψη που υπήρχε για τη μεταδοτικότητα της νόσου οδήγησε στον εγκλεισμό των πασχόντων σε ιδρύματα - γκέτο.
- **Άτομα με επιληψία**, δηλαδή άτομα με διαταραχή της εγκεφαλικής λειτουργίας που εκδηλώνεται με απώλεια των αισθήσεων.
- **Άτομα με σπάνιες ασθένειες** και γενικά άτομα που η χρονιότητα της πάθησης τους και οι επιπλοκές της τα καθιστά άτομα με αναπηρία.

Το άτομα με αναπηρία από χρόνιες παθήσεις δεν πρέπει να είναι αποδέκτες παθητικής φροντίδας, αλλά να έχουν το δικαίωμα της επιλογής της θεραπείας και του τρόπου ζωής τους.

Για τα άτομα με αναπηρία από χρόνια πάθηση η υγεία αποτελεί παράγοντα – κλειδί για την ποιότητα ζωής τους. Όμως η πρόσβαση στην υγεία δεν είναι ισότιμη για όλους τους πολίτες. Οι ανισότητες στην πρόσβαση για την υγεία αυξάνονται ανάλογα με την οικονομική κατάσταση, το μορφωτικό επίπεδο, την καταγωγή, αλλά και την κατάσταση υγείας του ατόμου. Ο τρόπος σχεδιασμού του συστήματος υγείας είναι τέτοιος που αντιμετωπίζει με ενιαίο τρόπο τις ανάγκες διαφορετικών ομάδων πληθυσμού ή εξατομικευμένων καταστάσεων, δημιουργώντας επιπλέον ανισότητες. Για παράδειγμα τα πρόσθετα κόστη που αντιμετωπίζουν τα άτομα με χρόνιες παθήσεις συνήθως καλύπτονται μερικώς, οδηγώντας σε φτώχεια και κοινωνικό αποκλεισμό.

Στον τομέα της ιατρικής περίθαλψης απαιτείται η αναβάθμιση των παρεχόμενων υπηρεσιών υγείας προς τα άτομα με χρόνιες παθήσεις με την ίδρυση νέων εξειδικευμένων μονάδων και τον εκσυγχρονισμό των ήδη υπαρχόντων (διαβητολογικά κέντρα, μονάδες θαλασσαιμίας, μονάδες αιμοκάθαρσης, μεταμοσχευτικά κέντρα, κέντρα για την αιμορροφιλία).

Η ελληνική κοινωνία πρέπει να επενδύσει στην υγεία ενθαρρύνοντας τη σύναψη συνεργασιών και συμμαχιών με σκοπό την ανταλλαγή γνώσεων μέσω, μεταξύ άλλων, της ανάπτυξης πρότυπων κέντρων. Συχνά η επιτυχία θεραπειών για ευρέως διαδεδομένες παθήσεις μπορεί να επιτευχθεί μόνο μέσω εταιρικών σχέσεων.

Το σύστημα κοινωνικής ασφάλισης καλείται να αμβλύνει τις ανισότητες που παράγει καλύπτοντας τα πρόσθετα κόστη που αντιμετωπίζουν τα άτομα με χρόνιες παθήσεις και δίνοντας το δικαίωμα επιλογής της θεραπείας στους ίδιους τους χρήστες των υπηρεσιών υγείας βάσει ατομικών αναγκών και όχι βάσει οικονομικών περιορισμών στις παροχές.

Αναμφίβολα η υγεία συνδέεται με την ποιότητα ζωής καθώς και με την οικονομική πρόοδο και ανάπτυξη μιας κοινωνίας. Συχνά όμως η σύνδεση μεταξύ υγείας και παραγωγικότητας μπορεί να λειτουργήσει παραπλανητικά. Ένα άτομο με αναπηρία από χρόνια πάθηση μπορεί να είναι εξίσου παραγωγικό με ένα άτομο χωρίς αναπηρία, με την προϋπόθεση όμως η Πολιτεία να έχει διασφαλίσει ίσες ευκαιρίες πρόσβασης στην απασχόληση μέσω θετικών μέτρων πολιτικής όπως π.χ. πολιτική διατήρησης της εργασίας.

Το ιατρικό και παραϊατρικό προσωπικό πέρα από το ιατρικό μέρος της θεραπείας και της συνεργασίας με το ίδιο το άτομο με χρόνια πάθηση πρέπει να γνωρίζει την κοινωνική διάσταση της αναπηρίας δηλ. ότι το άτομο με χρόνια πάθηση συχνά βιώνει μορφές κοινωνικού αποκλεισμού λόγω διακριτικών συμπεριφορών, προκαταλήψεων και άγνοιας.

7.9. ΤΕΧΝΟΛΟΓΙΑ ΚΑΙ ΑΤΟΜΑ ΜΕ ΑΝΑΠΗΡΙΑ

Σήμερα η τεχνολογία επηρεάζει σε σημαντικό βαθμό και μεταβάλλει τη φύση και την εικόνα της κοινωνίας, της οικονομίας και της καθημερινής ζωής. Στην περίπτωση των ατόμων με αναπηρία η τεχνολογία μπορεί να χρησιμοποιηθεί για να αντισταθμίσει τους λειτουργικούς περιορισμούς και να μεγιστοποιήσει τις φυσικές, κοινωνικές, επαγγελματικές και οικονομικές δυνατότητες του ατόμου.

Την τεχνολογία, ανάλογα με το επίπεδο εφαρμογής, μπορούμε να τη διακρίνουμε σε:

Οικουμενική τεχνολογία, που απευθύνεται σε όλο τον πληθυσμό και οφείλει να είναι προσιτή στις επιμέρους ομάδες – πληθυσμού.

Ειδική τεχνολογία, που προορίζεται για χρήση από άτομα με αναπηρία και μπορεί να πάρει την μορφή: α) πρόσθετων εξαρτημάτων, β) ανεξάρτητων συσκευών και γ) εφαρμογών υποδομών.

Η πρόοδος που σημειώνεται τόσο στην οικουμενική όσο και στην ειδική τεχνολογία μπορεί να εξασφαλίσει μεγαλύτερη ανεξαρτησία, κινητικότητα και ποιότητα ζωής για τα άτομα με αναπηρία, ταυτόχρονα όμως μπορεί να οδηγήσει σε αποκλεισμό και απομόνωση. Ο αποκλεισμός, στον οποίο μπορεί να οδηγήσει η τεχνολογία, οφείλεται:

- στο υψηλό οικονομικό κόστος αυτής: Συχνά τα άτομα με αναπηρία δεν έχουν πρόσβαση στην τεχνολογία για οικονομικούς λόγους.
- στην τεχνολογική περιπλοκότητα: Το τεχνολογικό προϊόν σχεδιάζεται με τόση περιπλοκότητα που συχνά απευθύνεται μόνο σε άτομα που έχουν την κατάλληλη εκπαίδευση και μπορούν να το χειριστούν με αποτελεσματικό τρόπο.
- στην έλλειψη παραγωγής τεχνολογίας: Το υψηλό κόστος έρευνας για την παραγωγή τεχνολογίας και η πιθανολογούμενη μικρή αγορά για τα προϊόντα τέτοιας τεχνολογίας.

Ο κίνδυνος αυτός μπορεί να περιοριστεί με την εφαρμογή δύο βασικών αρχών:

Βασική αρχή 1: Ενημέρωση των κατασκευαστών όσον αφορά τις ανάγκες των ατόμων με αναπηρία ως πελατών για τους οποίους δημιουργούνται τα τεχνολογικά προϊόντα.

Βασική αρχή 2: Οικουμενικός σχεδιασμός. Η σχεδίαση για όλους είναι η συνειδητή και συστηματική προσπάθεια να χρησιμοποιηθούν εξ' αρχής κατάλληλες μέθοδοι και εργαλεία έτσι ώστε τα νέα προϊόντα και υπηρεσίες της τεχνολογίας, της πληροφορικής και των τηλεπικοινωνιών που θα αναπτυχθούν να είναι εύχρηστα και προσβάσιμα από όλους τους πολίτες, αποφεύγοντας έτσι την ανάγκη για προσαρμογές μετά την ανάπτυξη του προϊόντος ή για εξειδικευμένη σχεδίαση.

Η αξιοποίηση των εξελίξεων στο χώρο της τεχνολογίας για την ανάπτυξη αναγκαίων εφαρμογών και πολιτικών στον τομέα της τεχνολογικής υποστήριξης θα επιτρέψουν και θα προάγουν την κοινωνική ένταξη των ατόμων με αναπηρία. Η τεχνολογική υποστήριξη μπορεί να συμβάλλει στην ανεξάρτητη διαβίωση, στη διαπροσωπική επικοινωνία, στην πρόσβαση σε υπηρεσίες πληροφόρησης, στην εκπαίδευση, στην επαγγελματική κατάρτιση, στην απασχόληση, στη ψυχαγωγία κ.λπ.. Για το λόγο αυτό είναι επιτακτική η ανάγκη:

- Της χρήσης νέων τεχνολογιών σε όλες τις δομές και υπηρεσίες πρωτοβάθμιας και δευτεροβάθμιας υποστήριξης / φροντίδας.
- Της ανάπτυξης προγραμμάτων εκπαίδευσης στη χρήση νέων τεχνολογιών σε άτομα με αναπηρία.

- Στην περίπτωση ασφαλισμένων ατόμων με αναπηρία, τα τεχνικά βοηθήματα που έχουν σχέση με τη διασφάλιση της αυτόνομης διαβίωσης να καλύπτονται από τα ασφαλιστικά ταμεία
- Στην περίπτωση των ανασφάλιστων ατόμων με αναπηρία, τα τεχνικά βοηθήματα να καλύπτονται από ειδικό πρόγραμμα του Υπουργείου Υγείας και Κοινωνικής Αλληλεγγύης.
- Να επιβληθεί δια νόμου η υποχρέωση της καθολικής πρόσβασης μέσω της εφαρμογής των κριτηρίων προσβασιμότητας W3C (World Wide Web Consortium) σε όλους τους δικτυακούς τόπους, κόμβους, πύλες που λειτουργούν από τους φορείς του τομέα της κοινωνικής φροντίδας δημοσίου και ιδιωτικού τομέα.
- Τα κέντρα αποκατάστασης να στελεχωθούν με ανθρώπινο δυναμικό που να μπορεί να χρησιμοποιήσει τεχνολογία αιχμής.
- Ενίσχυση της έρευνας για τη δημιουργία και παραγωγή τεχνολογικών βοηθημάτων για άτομα με νοητική αναπηρία και νευροψυχικές διαταραχές.

ΕΝΟΤΗΤΑ 8

ΠΡΟΣΒΑΣΙΜΟΤΗΤΑ ΚΑΙ ΑΤΟΜΑ ΜΕ ΑΝΑΠΗΡΙΑ

8.1. Η ΕΝΝΟΙΑ ΤΗΣ ΠΡΟΣΒΑΣΙΜΟΤΗΤΑΣ

Με τον όρο «προσβασιμότητα» νοείται το χαρακτηριστικό του περιβάλλοντος, που επιτρέπει σε όλους τους πολίτες χωρίς διακρίσεις φύλου, ηλικίας και λοιπών χαρακτηριστικών (σωματική διάπλαση, δύναμη, αντίληψη κ.λπ.) να μπορούν αυτόνομα, με ασφάλεια και με άνεση να προσεγγίσουν και να χρησιμοποιήσουν τις υποδομές, υπηρεσίες (συμβατικές και ηλεκτρονικές) και αγαθά που προσφέρονται.

Η προσβασιμότητα, εκτός από τη φυσική πρόσβαση (αν μπορεί δηλαδή ένα άτομο να πάει εκεί πού θέλει), αναφέρεται και στη λειτουργικότητα (αν κάποιος μπορεί να χρησιμοποιήσει την υπηρεσία ή το αγαθό που θέλει), αλλά και στην επικοινωνία (στο αν δηλαδή κάποιος μπορεί να επικοινωνήσει και να πληροφορηθεί όπως όλοι οι υπόλοιποι), καθορίζει δηλαδή στην ουσία το βαθμό αυτονομίας και ασφάλειας του ατόμου σε σχέση με το περιβάλλον.

Η προσβασιμότητα αναφέρεται σε υποδομές, υπηρεσίες και αγαθά και καθορίζει την αυτονομία και ασφάλεια του ατόμου.

Η προσβασιμότητα αποτελεί την αναγκαία προϋπόθεση για τη συμμετοχή των ατόμων με αναπηρία σε όλες τις κοινωνικές δραστηριότητες. Τα άτομα με αναπηρία, όμως, ως γνωστόν, δεν αποτελούν μια ομοιογενή ομάδα με τις ίδιες ανάγκες. Υπάρχουν διάφορες αναπηρίες: εμφανείς ή αφανείς, σοβαρές ή ελαφρές, μόνιμες ή προσωρινές, μία ή συνδυασμός περισσοτέρων (κίνησης, όρασης, ακοής, ομιλίας, αντίληψης, ψυχικές/ γνωστικές κ.λπ.), που γεννούν διαφορετικές ανάγκες και διαφορετικές δυνατότητες στα άτομα που τις βιώνουν.

Ένα προσβάσιμο περιβάλλον πρέπει να λαμβάνει υπόψη τις ιδιαίτερες ανάγκες όλων των κατηγοριών ατόμων με αναπηρία και να διασφαλίζει την κατά το δυνατόν αυτόνομη διακίνηση και διαβίωση καθενός εξ αυτών, προσαρμοσμένο στις δυνατότητές τους για να αντισταθμίσει τις όποιες αδυναμίες.

Στην ουσία ένα προσβάσιμο περιβάλλον πρέπει να διασφαλίζει την ανεμπόδιστη συμμετοχή στην εκπαίδευση, στην απασχόληση, στην ενημέρωση, στο κοινωνικό γίνεσθαι γενικά, διασφαλίζοντας κατ' επέκταση ίσες ευκαιρίες σε όλους για προσωπική και κοινωνική ανάπτυξη αλλά και ελευθερία επιλογών σε κάθε στιγμή της ζωής τους.

Η προσβασιμότητα αναδεικνύεται σε καθοριστικό παράγοντα, που διασφαλίζει σε κάθε άτομο τον ίδιο βαθμό ελευθερίας επιλογών με τα υπόλοιπα, σε κάθε στιγμή της ζωής του.

Η διεθνής κοινότητα αναγνωρίζοντας τη σημασία της προσβασιμότητας, ήδη από το 1993, στους Πρότυπους Κανόνες του ΟΗΕ για την εξίσωση των ευκαιριών για τα άτομα με αναπηρία είχε συμπεριλάβει ειδικό άρθρο για την προσβασιμότητα²¹⁴.

214 Οι Κανόνες αυτοί έχουν υιοθετηθεί από την Ελληνική Πολιτεία με το άρθρο 3 του Ν.2430/1996 (ΦΕΚ 156Α/10.7.96).

«Κανόνας 5: Προσβασιμότητα

Τα Κράτη πρέπει να αναγνωρίζουν την προεξέχουσα σημασία της προσβασιμότητας στη διαδικασία της εξίσωσης των ευκαιριών σε όλους τους τομείς της Κοινωνίας. Για τα άτομα με αναπηρία κάθε κατηγορίας, τα Κράτη πρέπει (α) να εισάγουν προγράμματα για να κάνουν το φυσικό περιβάλλον προσβάσιμο και (β) να λάβουν μέτρα για να παρέχουν πρόσβαση στην πληροφόρηση και την επικοινωνία.

Πρόσβαση στο φυσικό περιβάλλον

Τα Κράτη πρέπει να θεσπίσουν μέτρα για την άρση των εμποδίων στη συμμετοχή στο φυσικό περιβάλλον. Τέτοια μέτρα μπορεί να είναι η ανάπτυξη προτύπων και οδηγιών και η υιοθέτηση νομοθεσίας για τη διασφάλιση της προσβασιμότητας σε διάφορους τομείς της κοινωνίας, όπως η κατοικία, τα κτίρια, οι δημόσιες συγκοινωνίες και τα λοιπά μέσα μεταφοράς, οι δρόμοι και οι λοιποί εξωτερικοί χώροι.

Τα Κράτη πρέπει να διασφαλίζουν ότι οι αρχιτέκτονες, οι κατασκευαστές και όσοι επαγγελματικά ασχολούνται με το σχεδιασμό και την κατασκευή του φυσικού περιβάλλοντος έχουν λάβει πληροφόρηση σε θέματα πολιτικής για την αναπηρία και μέτρα για την επίτευξη της προσβασιμότητας.

Οι απαιτήσεις για την προσβασιμότητα πρέπει να περιλαμβάνονται στο σχεδιασμό και την κατασκευή του φυσικού περιβάλλοντος από την αρχή της διαδικασίας σχεδιασμού.

Οι οργανώσεις των ατόμων με αναπηρία πρέπει να καλούνται σε διαβούλευση όταν αναπτύσσονται πρότυπα για την προσβασιμότητα. Πρέπει επίσης να συμμετέχουν σε τοπικό επίπεδο από τα αρχικά στάδια σχεδιασμού όταν δημόσια έργα σχεδιάζονται, ώστε να διασφαλίζεται ο μέγιστος βαθμός προσβασιμότητας.

Πρόσβαση στην πληροφόρηση και την επικοινωνία

Τα άτομα με αναπηρία και, όποτε απαιτείται, οι οικογένειές τους και οι κηδεμόνες τους πρέπει να έχουν πρόσβαση στην πλήρη πληροφόρηση σχετικά με τη διάγνωση, τα δικαιώματα και τις διαθέσιμες υπηρεσίες και προγράμματα, σε όλα τα στάδια. Τέτοια πληροφόρηση πρέπει να παρέχεται σε μορφές προσβάσιμες στα άτομα με αναπηρία.

Τα Κράτη πρέπει να αναπτύξουν στρατηγικές για να κάνουν υπηρεσίες πληροφόρησης και έντυπα προσβάσιμα στις διάφορες κατηγορίες των ατόμων με αναπηρία. Έντυπα σε γραφή Braille, κασέτες, έντυπα με μεγάλους χαρακτήρες και λοιπές αντίστοιχες τεχνολογίες πρέπει να χρησιμοποιούνται για να παρέχεται πρόσβαση στη γραπτή πληροφόρηση και τα έντυπα στα άτομα με προβλήματα όρασης. Παρομοίως, αντίστοιχες τεχνολογίες πρέπει να χρησιμοποιούνται για να παρέχεται πρόσβαση σε ομιλούσα πληροφόρηση σε άτομα με προβλήματα ακοής και δυσκολίες κατανόησης. Μέριμνα πρέπει να λαμβάνεται για τη χρήση της νοηματικής γλώσσας στην εκπαίδευση κωφών παιδιών, στις οικογένειές τους και τις κοινότητες. Υπηρεσίες διερμηνείας στη νοηματική πρέπει επίσης να προσφέρονται για να διευκολύνουν την επικοινωνία μεταξύ κωφών ατόμων και των υπολοίπων. Μέριμνα επίσης πρέπει να λαμβάνεται για τις ανάγκες ατόμων με άλλου είδους δυσκολίες επικοινωνίας.

Τα Κράτη πρέπει να ενθαρρύνουν τα ΜΜΕ, ειδικά την τηλεόραση, ραδιόφωνο και εφημερίδες, να κάνουν τις υπηρεσίες τους προσβάσιμες.

Τα Κράτη πρέπει να διασφαλίζουν ότι η νέα ηλεκτρονική πληροφόρηση και τα ηλεκτρονικά συστήματα υπηρεσιών που προσφέρονται στο κοινό έχουν σχεδιαστεί απαρχής προσβάσιμα ή έχουν προσαρμοστεί ώστε να είναι προσβάσιμα στα άτομα με αναπηρία.

Οι οργανώσεις των ατόμων με αναπηρία πρέπει να καλούνται σε διαβούλευση όταν αναπτύσσονται

μέτρα για να γίνει η πληροφόρηση προσβάσιμη.»

Στο άρθρο 9 της νέας Σύμβασης του ΟΗΕ για τα δικαιώματα των ατόμων με αναπηρία (61η συνεδρίαση της Γενικής Συνέλευσης -Δεκέμβριος 2006), γίνεται επίσης ειδική αναφορά στην προσβασιμότητα, ως εξής:

«Άρθρο 9: Προσβασιμότητα

1. Για να διευκολυνθούν τα άτομα με αναπηρία να ζήσουν ανεξάρτητα και να συμμετέχουν πλήρως σε όλες τις δραστηριότητες της ζωής, τα κράτη πρέπει να λαμβάνουν κατάλληλα μέτρα για να διασφαλίσουν στα άτομα με αναπηρία πρόσβαση, ισότιμα με άλλους, στο φυσικό περιβάλλον, τις μεταφορές, την πληροφόρηση και επικοινωνία, συμπεριλαμβανομένων των τεχνολογιών και συστημάτων πληροφόρησης και επικοινωνίας, και σε άλλες υποδομές και υπηρεσίες ανοικτές ή παρεχόμενες στο κοινό, σε αστικές και αγροτικές περιοχές. Αυτά τα μέτρα, τα οποία πρέπει να περιλαμβάνουν τον προσδιορισμό και περιορισμό εμποδίων στην πρόσβαση, πρέπει να εφαρμόζονται, μεταξύ άλλων σε:

(α) κτίρια, δρόμους, μεταφορές και λοιπές εσωτερικές και εξωτερικές υποδομές, συμπεριλαμβανομένων σχολείων, κατοικίας, υποδομών υγείας και χώρων εργασίας

(β) πληροφόρηση, επικοινωνίες και λοιπές υπηρεσίες, συμπεριλαμβανομένων ηλεκτρονικών υπηρεσιών και υπηρεσιών εκτάκτων αναγκών.

2. Τα Κράτη πρέπει επίσης να λαμβάνουν κατάλληλα μέτρα για:

(α) να αναπτύξουν, κοινοποιήσουν και συντονίσουν την εφαρμογή ελάχιστων προτύπων και προδιαγραφών για την προσβασιμότητα των υποδομών και υπηρεσιών που είναι ανοικτές ή παρέχονται στο κοινό.

(β) να διασφαλίζουν ότι οι ιδιωτικές επιχειρήσεις που προσφέρουν υποδομές και υπηρεσίες που είναι ανοικτές ή παρέχονται στο κοινό λαμβάνουν υπόψη όλες τις μορφές της προσβασιμότητας των ατόμων με αναπηρία.

(γ) να παρέχουν εκπαίδευση σε stakeholders σε θέματα προσβασιμότητας των ατόμων με αναπηρία.

(δ) να προβλέπουν σε κτίρια και λοιπές υποδομές ανοικτές στο κοινό σήμανση σε Braille και σε μορφές που εύκολα διαβάζονται και γίνονται αντιληπτές.

(ε) να παρέχουν δια ζώσης υποστήριξη και μεσολάβηση, συμπεριλαμβανομένων οδηγών, αναγνώστών και επαγγελματιών μεταφραστών της νοηματικής, για να διευκολύνουν την πρόσβαση σε κτίρια και λοιπές υποδομές ανοικτές στο κοινό.

(στ) να προωθούν λοιπές μορφές υποστήριξης και αρωγής σε άτομα με αναπηρία για να διασφαλίσουν την πρόσβασή τους στην πληροφόρηση

(ζ) να προωθούν πρόσβαση των ατόμων με αναπηρία στις νέες τεχνολογίες και συστήματα πληροφόρησης και επικοινωνιών, συμπεριλαμβανομένου του Διαδικτύου.

(η) να προωθούν το σχεδιασμό, ανάπτυξη, παραγωγή και διάδοση προσβάσιμων τεχνολογιών και συστημάτων πληροφόρησης και επικοινωνιών σε πρώιμο στάδιο, ώστε αυτές οι τεχνολογίες και συστήματα να γίνονται προσβάσιμα με το ελάχιστο κόστος.»

Η υποχρέωση για προσβασιμότητα στο περιβάλλον, την επικοινωνία και πληροφόρηση, συμπεριλαμβανομένης και της ηλεκτρονικής, καθώς και η διαβούλευση με τις οργανώσεις των ατόμων με αναπηρία - πέραν των διεθνών συμβάσεων - είναι θεσμοθετημένη με το Ν.2430/1996 (ΦΕΚ 156Α/10.7.96)-άρθρο 3 και από την Ελληνική Πολιτεία.

8.2. ΠΡΟΣΒΑΣΙΜΟΤΗΤΑ ΚΑΙ ΣΥΓΧΡΟΝΕΣ ΤΑΣΕΙΣ

Ιδιαίτερα σημαντικό είναι να αντιληφθούμε το γεγονός ότι η διάσταση της προσβασιμότητας σχετίζεται με το σύνολο των επιστημών, θεωριών, δραστηριοτήτων, πολιτικών, διαδικασιών κ.λπ. –ακόμη και των πιο σύγχρονων αλλά και εκείνων που εκ πρώτης όψεως φαίνονται παντελώς άσχετες με αυτή. Ενδεικτικά εξετάζεται η σχέση της προσβασιμότητας με τρεις νέες τάσεις: την αειφορία, τη βιοηθική και τη σύναψη συμμαχιών στο πεδίο των κοινωνικών διεκδικήσεων.

8.2.1. Προσβασιμότητα και αειφόρος ανάπτυξη

Με τον όρο «αειφόρος ανάπτυξη» νοείται η ανάπτυξη, που ικανοποιεί τις ανάγκες αυτής της γενεάς, χωρίς να περιορίζει την δυνατότητα των επόμενων γενεών να ικανοποιήσουν τις δικές τους ανάγκες. Η αειφόρος ανάπτυξη περιλαμβάνει δύο παραμέτρους -κλειδιά:

- την παράμετρο των «αναγκών», φυσικών και κοινωνικών, και
- την παράμετρο των «περιορισμών», που επιβάλλει το ισχύον καθεστώς τεχνολογίας και κοινωνικής οργάνωσης, στην δυνατότητα του περιβάλλοντος να ικανοποιήσει τις παρούσες και μελλοντικές ανάγκες.²¹⁵

Η αρχή 1 της Διακήρυξης των Ηνωμένων Εθνών του Ρίο για το Περιβάλλον και την Ανάπτυξη αναφέρει:

«Τα ανθρώπινα όντα είναι στο κέντρο των σχεδιασμών για την αειφόρο ανάπτυξη. Δικαιούνται μια υγιή και παραγωγική ζωή σε αρμονία με τη φύση»²¹⁶, αναδεικνύοντας έτσι την ανθρωπομετρική διάσταση της αειφορίας και προσφέροντας μια ολιστική προσέγγιση, μια θετική προοπτική σε βάθος χρόνου για τη δημιουργία μιας κοινωνίας με σεβασμό στον ανθρώπινο κύκλο ζωής και με επίκεντρο τον άνθρωπο. Θέτει τις βάσεις για ισόρροπη ανάπτυξη σε όλους τους τομείς (κοινωνικό, οικονομικό, περιβαλλοντικό, θεσμικό, πολιτικό κ.λπ.) και καλύτερη ποιότητα ζωής, τόσο για την σημερινή όσο και τις επόμενες γενεές.

Στοχεύει κατά συνέπεια τόσο στο καθαρότερο, ασφαλέστερο και υγιεινότερο περιβάλλον όσο και στο σεβασμό των ιδιαιτεροτήτων και αναγκών καθενός, τόσο των ατομικών όσο και των κοινωνικών, μεριμνώντας ταυτόχρονα για τη βελτίωση της πρόσβασης στις υπηρεσίες, την καταπολέμηση του

215 World Commission on Environment and Development Report. Our Common Future 1987.

216 Declaration of the United Nations Conference on Environment and Development . Adopted in Rio de Janeiro, Brazil, on 14th June 1992. Download from the Internet - <http://www.un.org/esa/sustdev/agenda21.htm> .

κοινωνικού αποκλεισμού και της απώλειας της υγείας που οφείλεται στη φτώχεια, τις κακές συνθήκες διαβίωσης, την ανεργία και τη μόλυνση²¹⁷.

Από τον ορισμό της προσβασιμότητας, εξάλλου, διαφαίνεται ότι η εξασφάλισή της στοχεύει στη δημιουργία ενός περιβάλλοντος που θα ικανοποιεί τις ανάγκες όλων, σε όλα τα στάδια της ζωής τους, ενός περιβάλλοντος βιώσιμου σε βάθος χρόνου. Κάτω από αυτό το πρίσμα, η προσβασιμότητα αποτελεί θεμελιώδη λίθο ενός ανθρωποκεντρικού βιώσιμου περιβάλλοντος και ένα σημαντικό προαπαιτούμενο για τη διασφάλιση κοινωνικής δικαιοσύνης, αλληλεγγύης και ενσωμάτωσης, τα οποία είναι και τα βασικά χαρακτηριστικά μιας «αιφόρου κοινωνίας»²¹⁸.

Η προσβασιμότητα αποτελεί θεμελιώδη λίθο της αιφόρου κοινωνίας και ως εκ τούτου πρέπει να περιλαμβάνεται σε κάθε σχέδιο, δράση και πολιτική αιφόρου ανάπτυξης.

8.2.2. Προσβασιμότητα και βιοηθική

Η Βιοηθική είναι ο επιστημονικός κλάδος, που ασχολείται με θέματα ηθικής (πώς ένα άτομο ζει την ζωή του), που άπτονται της υγείας και της ιατρικής. Από τη Βιοηθική, η αναπηρία εξετάζεται σε σχέση με την ποιότητα ζωής, την περίθαλψη, τους γενετικούς ελέγχους, την πρόληψη γενετικών ανωμαλιών, την ευθανασία, τις θεραπευτικές μεθόδους και άλλα παρόμοια θέματα, γεγονός που ήδη προκαλεί ανησυχίες στο παγκόσμιο αναπηρικό κίνημα, το οποίο πλέον απαιτεί την παρουσία του σε κάθε μορφής δράσεις σχετικές με την Βιοηθική.²¹⁹

Είναι πολύ μικρή η απόσταση ανάμεσα στις προσπάθειες της Επιστήμης για την βελτίωση της ποιότητας της ανθρώπινης ζωής και την καταπάτηση του θεμελιώδους κανόνα της Παγκόσμιας Διακήρυξης των Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων, βάσει του οποίου «όλα τα ανθρώπινα όντα γεννώνται ελεύθερα και ίσα ως προς την αξιοπρέπεια και τα δικαιώματα».

Εξάλλου οι δυνατότητες, που προσφέρουν ή θα προσφέρουν στο μέλλον οι προγεννητικοί έλεγχοι και οι παρεμβάσεις στο γενετικό υλικό, μπορεί εύκολα να χρησιμοποιηθούν για να ενισχύσουν την «ιατρική προσέγγιση» περί αναπηρίας, την άποψη δηλαδή ότι η αναπηρία είναι καθαρά ιατρικό πρόβλημα και αντιμετωπίζεται με ιατρική αγωγή και αποκατάσταση, σε αντίθεση με την «κοινωνική προσέγγιση», που συσχετίζει την αναπηρία με το περιβάλλον και υιοθετεί την άποψη περί ανθρώπινης πολυμορφίας. Μια τέτοια στροφή στην «ιατρική προσέγγιση» θα έχει σαν αποτέλεσμα τα άτομα με αναπηρία να οδηγηθούν εκ νέου στον κοινωνικό αποκλεισμό ενάντια σε κάθε έννοια ανθρωπίνων δικαιωμάτων.

Ισχυρό όπλο στην αντικειμενική θεώρηση της αναπηρίας από την Βιοηθική είναι η διάδοση της προσβασιμότητας και η διασφάλιση προσβάσιμων περιβαλλόντων, στα οποία καθένας ανεξάρτητα από

217 Achieving a better quality of life -Review of progress towards sustainable development - Government annual report 2003 – Μάρτιος 2004, Department for Environment, Food & Rural Affairs, UK

218 A Hybrid Approach to Disability in a Sustainable World, Designing for the 21st century III-An International conference on Universal Design, 7-12 December 2004, Rio de Janeiro, Brazil

219 Σχέδιο ψηφίσματος ευρωπαϊκού κοινοβουλίου Ατόμων με Αναπηρία-Το ευρωπαϊκό έτος ατόμων με αναπηρία: ένα όραμα για το μέλλον –Βρυξέλλες 10-11 Νοέμβριου 2003

τις όποιες κινητικές, αισθητηριακές, ηλικιακές κ.λπ. ιδιαιτερότητές του μπορεί να κινηθεί, να ζήσει και να αναπτυχθεί επί ίσοις όροις με κάθε άλλο άτομο.

Μόνο όταν το καθημερινό περιβάλλον διαβίωσης εξασφαλίσει για όλα τα άτομα ίσες ευκαιρίες συμμετοχής (πρόσβαση) στα κοινωνικά δρώμενα, θα είναι δυνατόν τόσο η Επιστήμη όσο και η Κοινή Γνώμη να διερευνήσουν αντικειμενικά τα όποια ηθικά διλήμματα ανακύπτουν. Γιατί μόνο τότε όλα τα άτομα θα έχουν κοινό επίπεδο αναφοράς και θα αντιμετωπίζονται με βάση τα προσόντα και τις δυνατότητες προσφοράς τους στην κοινωνική ανάπτυξη και όχι με βάση τα όποια μειονεκτήματα τους δημιουργεί μια ανάπηρη κοινωνική δομή, ικανή να εξυπηρετήσει μέρος μόνο των μελών της.

Η προσβασιμότητα διασφαλίζει σε όλους κοινό επίπεδο αναφοράς, αναιρώντας τα όποια μειονεκτήματα δημιουργεί μια ανάπηρη κοινωνική δομή, ικανή να εξυπηρετήσει μέρος μόνο των μελών της.

8.2.3. Προσβασιμότητα και συμμαχίες του αναπηρικού κινήματος

Όπως διαφαίνεται από τα παραπάνω μια νέα εποχή ανατέλλει. Ποτέ κατά το παρελθόν τόσα θέματα, τέτοιας δραματικής υφής, δεν απασχολούσαν την παγκόσμια κοινότητα: το περιβάλλον και η ποιότητα ζωής, θέματα βιοηθικής, καθώς και η φτώχεια, το πληθυσμιακό σε συνάρτηση με την ανάπτυξη, η ραγδαία αύξηση του αριθμού των ηλικιωμένων, ο αποκλεισμός των γυναικών, ο αποκλεισμός των ατόμων με αναπηρία, η βία και οι βασανισμοί, κ.λπ.. Όλα, στην ουσία, θέματα με ένα κοινό παρονομαστή: την καταπάτηση βασικών ανθρωπίνων δικαιωμάτων, τον αποκλεισμό από θεμελιώδη υλικά και κοινωνικά αγαθά.

Γεγονός που υπαγορεύει την διαμόρφωση συμμαχιών για την ενδυνάμωση των κινήματων και των οργανώσεων, που παλεύουν διεκδικώντας μια αειφόρο κοινωνία αλληλοϋποστήριξης και αλληλοσεβασμού στη θέση της σημερινής του έντονου ανταγωνισμού και των διακρίσεων. Είναι προφανές ότι, μεμονωμένες προσπάθειες διεκδίκησης δικαιωμάτων και ευκαιριών συμμετοχής οδηγούν στην ανάπτυξη εξατομικευμένης κουλτούρας του κάθε κινήματος, με κίνδυνο αυτοαπομόνωσης του από τις συνολικές κοινωνικές διεργασίες.

Το αναπηρικό κίνημα, σε αυτή τη συγκυρία, καλείται να αποδείξει ότι αποτελεί μέρος αυτής της διαδικασίας. Στον αγώνα διεκδίκησης της προσβασιμότητας των υποδομών, υπηρεσιών και αγαθών στα άτομα με αναπηρίες –στην ουσία διεκδίκησης πρόσβασης στην κοινωνία και εξίσωσης των ευκαιριών συμμετοχής- θα βρει συμμάχους όλες τις κατηγορίες των αποκλεισμένων πολιτών (ηλικιωμένους, γυναίκες, άτομα σε κατάσταση φτώχειας κ.λπ.), αλλά και εκείνων που διαθέτουν διορατικότητα και αντιλαμβάνονται τον παραλογισμό της σημερινής οργάνωσης της κοινωνίας (οργανώσεις οικολογικές, οργανώσεις για την προστασία των ανθρωπίνων δικαιωμάτων, οργανώσεις κατά της βίας και των βασανιστηρίων κ.λπ.).

Το αναπηρικό κίνημα χρειάζεται στον αγώνα του την υποστήριξη άλλων κινήματων και σε αντιστάθμισμα καλείται να προσφέρει την δική του εμπειρία στη μάχη της καταπολέμησης των διακρίσεων, της διασφάλισης της ισότιμης πρόσβασης όλων σε όλες τις κοινωνικές δραστηριότητες, της δημιουργίας μιας βιώσιμης σε βάθος χρόνου Κοινωνίας των Πολιτών.

Πιθανοί σύμμαχοι του αναπηρικού κινήματος:
όλες οι κατηγορίες των αποκλεισμένων πολιτών (ηλικιωμένους, γυναίκες, άτομα σε κατάσταση φτώχειας κ.λπ.), αλλά και οργανώσεις που διαθέτουν διορατικότητα και αντιλαμβάνονται τον παραλογισμό της σημερινής οργάνωσης της κοινωνίας (οικολογικές, για την προστασία των ανθρωπίνων δικαιωμάτων, κατά της βίας και των βασανιστηρίων κ.λπ.).

8.3. ΒΑΣΙΚΟΙ ΤΟΜΕΙΣ ΕΦΑΡΜΟΓΗΣ ΤΗΣ ΠΡΟΣΒΑΣΙΜΟΤΗΤΑΣ

Η προσβασιμότητα είναι «οριζόντια» έννοια και η εφαρμογή της αναφέρεται άμεσα –όπως προαναφέρθηκε ήδη- όχι μόνο στις υποδομές, αλλά και στις υπηρεσίες και στα αγαθά, επηρεάζοντας όλους σχεδόν τους τομείς της καθημερινής ζωής, με κυριότερους τους παρακάτω:

8.3.1. Κτιριακές υποδομές δημόσιας χρήσης

Στην ενότητα αυτή θα θεωρήσουμε ότι υπάγονται όλα τα κτίρια που δεν χρησιμοποιούνται για κατοικία. Ενδεικτικά αναφέρονται κτίρια με τις παρακάτω χρήσεις:

- Κτίρια συναλλαγής (υπηρεσιών)
- Κτίρια πολιτιστικά / αναψυχής / αθλητισμού / τουρισμού
- Κτίρια εμπορίου
- Κτίρια δικαιοσύνης
- Κτίρια υγείας και κοινωνικής φροντίδας
- Κτίρια εκπαίδευσης κ.λπ..

Τα κτίρια αυτά χρησιμοποιούνται καθημερινά από το σύνολο των πολιτών, με οποιαδήποτε ιδιότητα και αν αυτοί τα επισκέπτονται και τα χρησιμοποιούν (εργαζόμενοι, συναλλασσόμενο κοινό κ.λπ.). Κατά συνέπεια θα πρέπει να είναι πλήρως προσβάσιμα.

Τα κυριότερα σημεία που θα πρέπει να λαμβάνονται υπόψη για να θεωρηθούν τα κτίρια αυτά προσβάσιμα είναι:

Η είσοδος

Θα πρέπει να είναι στο επίπεδο του πεζοδρομίου χωρίς καμία υψομετρική διαφορά από αυτό. Σε αντίθετη περίπτωση θα πρέπει να προβλέπονται ράμπες ή ανυψωτικοί μηχανισμοί για να διευκολύνουν άτομα με κινητικά προβλήματα (άτομα με αναπηρία, ηλικιωμένους, γονείς συνοδευόμενους από μικρά παιδιά, τραυματίες κ.λπ.). Η είσοδος πρέπει να είναι κοινή για όλους τους επισκέπτες του κτιρίου. Η χρήση δευτερευουσών εισόδων για την εξυπηρέτηση των ατόμων με κινητικά προβλήματα συνιστά διάκριση και είναι αποδεκτή μόνο σε ιδιαίτερες περιπτώσεις (διατηρητέα κτίρια, κτίρια υφιστάμενα ιστορικής σημασίας κ.λπ.) και εφόσον η τοποθέτηση ράμπας ή μηχανισμού στην κύρια είσοδο είναι τεχνικά αδύνατη.

Ο χώρος υποδοχής

Η αναφορά γίνεται στον χώρο αμέσως μετά την είσοδο, στον οποίο θα πρέπει να προβλέπεται πληροφόρηση σε συμβατική και προσβάσιμη μορφή (γραφή Braille, ανάγλυφη σήμανση, ανάγλυφοι χάρτες, πικτογράμματα κ.λπ.) σχετικά:

- με το κτίριο: αριθμός ορόφων, θέση στην οποία βρίσκεται ο επισκέπτης του κτιρίου, θέση στοιχείων κατακόρυφης επικοινωνίας (ανελκυστήρες, ράμπες, κλιμακοστάσια), θέση εξόδων κινδύνου κ.λπ. και
- τις υπηρεσίες μέσα σε αυτό: όροφο, αριθμό γραφείου κ.λπ.

καθώς και συστήματα καθοδήγησης (π.χ. οδηγός τυφλών, καθοδηγητική σήμανση σε συμβατική και προσβάσιμη μορφή) από την είσοδο προς τα σημεία επικοινωνίας μεταξύ των ορόφων (ανελκυστήρες, ράμπες, μηχανισμοί κ.λπ.) ή προσωπικό κατάλληλα εκπαιδευμένο για προσωπική υποστήριξη των ατόμων που την χρειάζονται.

Εσωτερική διακίνηση

Για να διασφαλίζεται η διακίνηση και των ατόμων με αναπηρία στο εσωτερικό των κτιρίων (οριζόντια και κατακόρυφα) είναι απαραίτητη η πρόβλεψη:

- Ραμπών για την κάλυψη μικρών ή μεγάλων υψομετρικών διαφορών, σχεδιασμένων με κατάλληλη κλίση και διαστάσεις και ενδιάμεσα πλατύσκαλα για ελιγμούς των αμαξιδίων και δυνατότητα ανάπαυσης κατά την άνοδο. Επισημαίνεται ότι οι ράμπες είναι το πιο αξιόπιστο μέσο διακίνησης: προϋποθέτουν την ελάχιστη καταβολή προσπάθειας από το άτομο που τις χρησιμοποιεί, προσφέρουν αδιάλειπτη λειτουργία σε έκτακτες περιπτώσεις (πυρκαγιά, διακοπή ρεύματος κ.λπ.), επιτρέπουν ταυτόχρονη χρήση από περισσότερα άτομα σε αμαξίδιο και άτομα με δυνατότητα βάδισης.
- Ανελκυστήρων κατάλληλων διαστάσεων θύρας και θαλάμου για την εξυπηρέτηση ατόμων σε αμαξίδιο, με «κουμπιά» σε χαμηλό ύψος με ενδείξεις σε γραφή Braille, με ηχητική και οπτική αναγγελία των ορόφων, σύμφωνων με τις οδηγίες της Ευρωπαϊκής Ένωσης για την ασφάλεια των χρηστών τους και τη δυνατότητα χρήσης τους σε περιπτώσεις εκτάκτου διαφυγής.
- Ανυψωτικών μηχανισμών (αναβατόρια κατακόρυφης κίνησης ή κλίμακας) πιστοποιημένων και σύμφωνων με τις προδιαγραφές ασφαλείας, σε περιπτώσεις μικρών υψομετρικών διαφορών ή υφιστάμενων κτιρίων και εφόσον είναι αδύνατη η κατασκευή ανελκυστήρα. Η ευρεία χρήση παρόμοιων μηχανισμών πρέπει να αποφεύγεται λόγω της μικρής ταχύτητας που αναπτύσσουν για λόγους ασφαλείας και κατά συνέπεια του χρόνου διακίνησης που απαιτείται, αλλά και της περιορισμένης δυνατότητας ταυτόχρονης μεταφοράς περισσότερων ατόμων σε αμαξίδιο. Επισημαίνεται δε το πρόβλημα της κατάληψης τμήματος του ωφέλιμου πλάτους ενός κλιμακοστασίου σε περιπτώσεις αναβατορίων κλίμακας, το οποίο σε κλιμακοστάσια μικρού πλάτους μπορεί να αποβεί μοιραίο ιδίως σε περιπτώσεις εκτάκτου διαφυγής.
- Διαδρόμων καταλλήλου πλάτους για τη διακίνηση ατόμων σε αμαξίδιο και την πραγματοποίηση ελιγμών. Σημαντικότερος παράγων η διαφύλαξη των διαδρόμων ελεύθερων από κάθε εμπόδιο, που θα λειτουργήσει σαν παγίδα για άτομα με προβλήματα όρασης ή κίνησης και ηλικιωμένους. Τυχόντα στοιχεία κοινής χρήσεως (πυροσβεστήρες, ψύκτες ύδατος κ.λπ.) πρέπει να τοποθετούνται εκτός του ωφέλιμου πλάτους (σε εσοχές κ.λπ.) και να λαμβάνεται μέριμνα αφενός να μπορούν να χρησιμοποιηθούν από άτομα σε αμαξίδιο, αφετέρου να είναι ανιχνεύσιμα από τα άτομα με προβλήματα όρασης.
- Θυρών καταλλήλου πλάτους για τη διακίνηση ατόμων σε αμαξίδιο.

Εξυπηρετήσεις - εξοπλισμός

Εκτός από την ανεμπόδιστη και αυτόνομη διακίνηση όλων των πολιτών οριζόντια και κατακόρυφα μέσα στο κτίριο, απαραίτητη είναι και η διασφάλιση εξυπηρετήσεων του ίδιου επίπεδου ποιότητας και από τα ίδια σημεία για όλους τους χρήστες του κτιρίου (επισκέπτες, εργαζόμενους, κ.λπ.) χωρίς διακρίσεις. Έτσι

απαραίτητη είναι η πρόβλεψη:

- Προσβάσιμων χώρων υγιεινής σε κάθε όροφο, ανά φύλο ή κοινής χρήσης για άνδρες/ γυναίκες. Οι χώροι αυτοί πρέπει να καθαρίζονται συνεχώς και να μην αποδίδονται σε άλλη χρήση όπως συνήθως γίνεται (π.χ. σε χρήση αποθήκευσης ειδών καθαρισμού κ.λπ.). Σε περιπτώσεις υφιστάμενων κτιρίων μια εύκολη λύση για τη δημιουργία προσβάσιμων χώρων υγιεινής προσφέρει η συνένωση δύο συμβατικών χώρων υγιεινής σε ένα ενιαίο χώρο, ο οποίος με τις κατάλληλες παρεμβάσεις μπορεί να εξυπηρετήσει άτομα με αναπηρία και να χρησιμεύσει και σαν «οικογενειακού τύπου» χώρος υγιεινής (πχ. φροντίδα βρεφών, συνοδεία παιδιού από γονέα του άλλου φύλου κ.λπ.).
- Κυλικίων, ταμείων, πάγκων συναλλαγής και πληροφοριών κατάλληλα σχεδιασμένων ώστε να είναι δυνατή η αυτόνομη εξυπηρέτηση και ατόμων με αναπηρία ή ατόμων μικρού ύψους.
- Θέσεων προσβάσιμων σε άτομα σε αμαξίδιο σε αίθουσες εκδηλώσεων/ συνεδρίων, θεάτρων/ κινηματογράφων, αθλητικών εγκαταστάσεων και γενικότερα σε χώρους με παρατεταγμένα καθίσματα κοινού. Οι θέσεις αυτές πρέπει να είναι ενταγμένες στις θέσεις για τους αντίστοιχους θεατές χωρίς αναπηρία με την ίδια ιδιότητα (πχ. θέσεις επισήμων με ή χωρίς αναπηρία στο ίδιο σημείο κ.λπ.) και όχι μεμονωμένες σε ειδικά σημεία αποκλειστικής χρήσης από όλα τα άτομα με αναπηρία ανεξαρτήτως ιδιότητας, να έχουν τις κατάλληλες διαστάσεις, να πληρούν τους κανόνες ασφαλείας, να συνοδεύονται από θέση συνοδού, να συμπληρώνονται από διαδρόμους πρόσβασης και αποχώρησης κατάλληλου πλάτους ώστε να διασφαλίζεται η διακίνηση αμαξιδίου χωρίς να ενοχλούνται οι λοιποί θεατές σε αμαξίδιο ή σε συμβατική θέση, να είναι σε τέτοια σημεία ώστε να διασφαλίζεται η εύκολη διαφυγή των ατόμων με αναπηρία.
- Σήμανσης απλοποιημένης και εύληπτης και από άτομα με προβλήματα αντίληψης με χρήση κυρίως σχημάτων και εικονιδίων αντί γραμμάτων. Ταυτόχρονα επιβάλλεται η πρόβλεψη σήμανσης ηχητικής και οπτικής, κατάλληλης για την πληροφόρηση ατόμων με προβλήματα όρασης και ακοής.
- Μετάφρασης στη νοηματική, σε όλες τις δημόσιες εκδηλώσεις ή ανάλογα με την φύση της συναλλαγής, καθώς και συστημάτων ενίσχυσης ήχου.
- Χρωματικών αντιθέσεων μεταξύ των διαφόρων στοιχείων για τη διευκόλυνση των ατόμων με προβλήματα όρασης αλλά και αντίληψης.
- Κατάλληλου φωτισμού για τη διευκόλυνση των ατόμων με προβλήματα όρασης και των ηλικιωμένων.
- Σωστού εξαερισμού για την αποφυγή αναπνευστικών και αλλεργικών προβλημάτων. Τακτική συντήρηση των συστημάτων κλιματισμού και εξαερισμού επιβάλλεται.
- Υλικών επιστρώσεων και επενδύσεων αντιολισθηρών, που δεν προκαλούν αντανάκλασεις και σύγχυση (πχ. μεγάλες ανοξειδωτες επιφάνειες, καθρέπτες ή υαλοστάσια κ.λπ.), που δεν υποθάλλουν κίνδυνο για άτομα με προβλήματα όρασης, αντίληψης ή αλλεργίας (πχ. καθρέπτες, εύθραυστα υλικά, χρώματα, βερνίκια κ.λπ.), κατάλληλης υφής για να λειτουργήσουν σαν υλικά καθοδήγησης ή ειδοποίησης ατόμων με προβλήματα όρασης, χωρίς όμως να προκαλούν κραδασμούς ή δυσκολία σε άτομα με προβλήματα βάδισης ή σε αμαξίδιο.
- Επιλογής επίπλων και γενικότερα εξοπλισμού σχεδιασμένου για χρήση από όλους χωρίς αποκλεισμούς (π.χ. τραπέζια χωρίς χιαστί συνδέσμους για να είναι δυνατή η προσέγγιση αμαξιδίων, μηχανισμού ανοίγματος θυρών που δεν απαιτούν μεγάλη δύναμη χειρισμού κ.λπ.) χωρίς αιχμηρές ακμές και προεξοχές που μπορεί να προκαλέσουν τραυματισμούς σε άτομα με αστάθεια, μικρά παιδιά, ηλικιωμένους κ.λπ.
- Διάταξης του εξοπλισμού με τρόπο ώστε αφενός να εξασφαλίζεται η δυνατότητα χρήσης του από άτομα σε αμαξίδιο ή μικρού ύψους και η εξασφάλιση χώρου στάσης ή ελιγμών των αμαξιδίων και αφετέρου να είναι εύκολα ανιχνεύσιμος από άτομα με προβλήματα όρασης. Οι επιφάνειες των τοίχων των διαδρόμων πρέπει να παραμένουν ελεύθερες ώστε με ασφάλεια να μπορούν να χρησιμοποιηθούν σαν οδηγοί από τυφλά άτομα.

Ασφάλεια - διαφυγή ατόμων με αναπηρία σε περιπτώσεις εκτάκτου ανάγκης

Αυτή η διάσταση, παρά την κρισιμότητά της, συνήθως αγνοείται. Η δυσκολία διακίνησης ή αντίληψης ατόμων με αναπηρία ή ακόμη και με αναπνευστικά και αλλεργικά προβλήματα πρέπει να λαμβάνονται σοβαρά υπόψη κατά το λειτουργικό σχεδιασμό των κτιρίων. Πολιτικές και τρόποι αφενός έγκαιρης και κατάλληλης ειδοποίησης των ατόμων αυτών και αφετέρου διαφυγής τους από το κτίριο ή προφύλαξής τους σε χώρους προστατευμένους μέχρι την παρέμβαση διασωστικών ομάδων, πρέπει απαραίτητα να έχουν προβλεφθεί σε όλα τα κτίρια δημόσιας χρήσης.

8.3.2. Κοινόχρηστοι χώροι

Στην ενότητα αυτή θα θεωρήσουμε ότι περιλαμβάνονται όλοι οι κοινόχρηστοι χώροι μιας πόλης που περιβάλλουν τα κτίρια (πλατείες, πεζοδρόμια, πεζόδρομοι, χώροι πρασίνου κ.λπ.).

Δεδομένου ότι αυτοί οι χώροι αποτελούν τον συνδεδεμένο ιστό των κτιρίων και χρησιμοποιούνται επίσης από το σύνολο των πολιτών, θα πρέπει να είναι εξίσου προσβάσιμοι για να διασφαλίζεται η δυνατότητα διακίνησης όλων των πολιτών με ή χωρίς αναπηρία μεταξύ αυτών.

Τα κρισιμότερα σημεία που πρέπει να λαμβάνονται υπόψη για την διασφάλιση της προσβασιμότητας των χώρων αυτών είναι:

Σκάφες (ράμπες σε πεζοδρόμια, νησίδες)

Με τον όρο αυτών εννοούνται τα κεκλιμένα επίπεδα (ράμπες) που συνδέουν την επιφάνεια του πεζοδρομίου, της νησίδας ή της πλατείας με το οδόστρωμα. Απαραίτητη προϋπόθεση να μην δημιουργούν καμία υψομετρική διαφορά (σκαλοπάτι) στο σημείο απόληξής τους στο οδόστρωμα δεδομένου ότι και η μικρότερη υψομετρική διαφορά δημιουργεί προβλήματα στα αμαξίδια.

Σε περιπτώσεις πεζοδρομίων μεγάλους πλάτους κατασκευάζονται κάθετα στην κίνηση, σε περιπτώσεις όμως μικρού πλάτους κατασκευάζονται ράμπες κατά μήκος του πεζοδρομίου με καταβίβαση στο επίπεδο του οδοστρώματος της γωνίας αυτού. Σε περιπτώσεις νησίδων μεγάλου πλάτους κατασκευάζονται κανονικά στις δύο πλευρές προς την διάβαση ακριβώς απέναντι από τις σκάφες του απέναντι πεζοδρομίου. Σε περιπτώσεις νησίδων μικρού πλάτους αντί σκαφών διακόπτεται η νησίδα σε όλο το πλάτος της ακριβώς απέναντι από τις σκάφες του απέναντι πεζοδρομίου.

Είναι πολύ σημαντικό οι σκάφες στις διαβάσεις να βρίσκονται ακριβώς απέναντι η μία από την άλλη, η δε κατασκευή τους να συνοδεύεται από εξοπλισμό («φανάρια») με ηχητική σήμανση για τη διευκόλυνση ατόμων με προβλήματα όρασης.

Οδηγοί τυφλών

Κατασκευάζονται για την καθοδήγηση ατόμων με προβλήματα όρασης από πλάκες συγκεκριμένης ειδικής υφής και σε έντονη χρωματική αντίθεση με τις υπόλοιπες. Ειδικά πλακίδια συγκεκριμένης υφής και χρώματος χρησιμοποιούνται για να υποδηλώσουν τον κίνδυνο και πρέπει να χρησιμοποιούνται πάντα στην απόληξη σκάφης προς το οδόστρωμα, στην αρχή και το πέρας ράμπας ή κλίμακας και για την επισήμανση εμποδίων. Τα σημεία κλειδιά στην κατασκευή του οδηγού τυφλών είναι:

- Η αυστηρή τυποποίηση της υφής των πλακών. Τα άτομα με προβλήματα όρασης εκπαιδεύονται στη χρήση των οδηγών και θα πρέπει τα «μηνύματα» που παίρνουν από αυτούς να είναι σαφή και να μην

δημιουργούν σύγχυση και ανασφάλεια.

- Η διατήρηση του οδηγού τυφλών ελεύθερου εμποδίων σε όλο το μήκος του. Πρέπει να γίνει απόλυτα κατανοητό ότι από τη στιγμή που εφαρμόζονται παρόμοια μέτρα, τα άτομα με προβλήματα όρασης βασίζονται σε αυτά με αποτέλεσμα την εξασθένηση των αντανακλαστικών τους. Οποιοδήποτε εμπόδιο λοιπόν πάνω στον οδηγό θα γίνει πολύ αργά αντιληπτό, με κίνδυνο τραυματισμού του ατόμου που χρησιμοποιεί τον οδηγό.

- Η αποφυγή περιττών διαδρομών και διακλαδώσεων του οδηγού, για την αποφυγή αποπροσανατολισμού και σύγχυσης του ατόμου που τον χρησιμοποιεί.

Αστικός εξοπλισμός

Με αυτό τον όρο εννοούνται όλες οι κατασκευές κοινής χρήσης που τοποθετούνται σε πεζοδρόμια, πλατείες και γενικά κοινόχρηστους χώρους της πόλης (περίπτερα, παγκάκια, κάδοι και καλάθια απορριμμάτων, «φανάρια» τροχαίας, ιστοί πινακίδων, στέγαστρα στάσεων κ.λπ.).

Οι κατασκευές αυτές πρέπει να τοποθετούνται απαραίτητα εκτός ζώνης όδευσης των πεζών, εκτός οδηγού τυφλών και να προβάλλονται πάντα στο έδαφος ώστε να είναι αναγνωρίσιμα από άτομα με προβλήματα όρασης.

Σημαντικό στοιχείο είναι η σαφής τυποποιημένη μορφή και χρωματισμός αυτών, ώστε να αποφεύγονται συγχύσεις (π.χ. μεταξύ γραμματοκιβωτίου και καλαθιού απορριμμάτων) σε άτομα με προβλήματα όρασης, αντίληψης, ηλικιωμένους κ.λπ. και εν γένει ο σχεδιασμός τους με βάση τις αρχές του Σχεδιασμού για όλους (universal design) ώστε να διασφαλίζεται η δυνατότητα χρήσης τους από το μεγαλύτερο φάσμα πολιτών.

Οι απαραίτητες πινακίδες σήμανσης θα πρέπει να συγκεντρώνονται κατά το δυνατόν σε ένα σημείο ώστε να είναι δυνατή η απελευθέρωση του ωφέλιμου χώρου των πεζοδρομίων, πεζοδρόμων και πλατειών για την ασφαλή και ανεμπόδιση κίνηση των ατόμων που το χρησιμοποιούν (άτομα σε αμαξίδιο, άτομα με προβλήματα αντίληψης, άτομα με προβλήματα όρασης, ηλικιωμένοι, γονείς με παιδικά καρότσια, άτομα με βαλίτσες ή άλλα δέματα κ.λπ.).

8.3.3. Κατοικία

Τα κτίρια κατοικίας, λόγω της ιδιωτικής χρήσης τους, συνήθως δεν συμπεριλαμβάνονται στους σχεδιασμούς για την προσβασιμότητα. Η αντίληψη αυτή όμως έχει πλέον αποδειχθεί λάθος. Ακόμη και αν κανένα από τα μέλη της οικογένειας τη συγκεκριμένη στιγμή της αγοράς της κατοικίας δεν είναι άτομο με αναπηρία, είναι αδύνατο να θεωρηθεί με βεβαιότητα ότι κανένα από αυτά δεν θα αποκτήσει ποτέ στην διάρκεια της ζωής του κάποια προσωρινή ή μόνιμη αναπηρία, λόγω πχ ενός τροχαίου ή εργατικού ατυχήματος ή δεν θα γνωρίσει κάποιο άτομο με αναπηρία, το οποίο θα θελήσει να τον επισκεφθεί. Και εν πάση περιπτώσει είναι απολύτως βέβαιο ότι ο οποιοσδήποτε θα υποστεί τη φυσιολογική φθορά της ηλικίας, άρα κάποια στιγμή θα έχει προβλήματα κίνησης, όρασης, ακοής ακόμη και αντίληψης.

Ενδεικτικά αναφέρεται ότι ο συνολικός αριθμός ατόμων με αναπηρία και ηλικιωμένων ατόμων ανέρχεται σε 24% του συνολικού ευρωπαϊκού πληθυσμού με προοπτική μέσα σε 25 χρόνια το ποσοστό αυτό να ανέλθει σε 30% ²²⁰ ενώ, 40.000 άτομα στην Ευρώπη χάνουν τη ζωή τους κάθε χρόνο σε τροχαία δυστυχήματα και περίπου 8πλάσιος αριθμός αποκτά κάθε χρόνο, από την ίδια αιτία, κάποια μόνιμη

αναπηρία.

Με δεδομένο το ύψος της επένδυσης για την αγορά κατοικίας, οι απαιτήσεις των επενδυτών για εξασφάλιση της μεγαλύτερης δυνατής «βιωσιμότητας» της κατοικίας είναι πολύ υψηλές.

Χωρίς να αναφερθεί κανείς στην μεγαλύτερη άνεση και την καλύτερη ποιότητα στην καθημερινή ζωή που προσφέρει μια κατοικία χωρίς σκάλες, με ανελκυστήρες, με πιο άνετους διαδρόμους, με άνετες πόρτες, άνετα μπάνια και κουζίνες ακόμη και –πολύ απλά– στις περιπτώσεις μετακομίσεων ή εβδομαδιαίας τροφοδοσίας της οικογένειας!

Παράλληλα, η βελτίωση της προσβασιμότητας των κοινόχρηστων υποδομών, υπηρεσιών και αγαθών που αυξάνει τις δυνατότητες συμμετοχής των ατόμων με αναπηρία στην εκπαίδευση και την εργασία, τα οδηγεί στην πλήρη αυτονομία, με αποτέλεσμα την αναζήτηση ανεξάρτητης στέγης που θα ικανοποιεί τις ανάγκες τους και την ανάπτυξη κοινωνικών επαφών στα πλαίσια της συμβατικής δομής της κοινωνίας.

Έτσι πλέον αναδεικνύεται η ανάγκη να υπεισέλθουν στο σχεδιασμό των κατοικιών δύο νέες παράμετροι:

- η επισκεψιμότητα (μπορεί ο οποιοσδήποτε να επισκεφθεί οποιονδήποτε) και
- η προσαρμοστικότητα (μπορεί μια κατοικία να εξυπηρετήσει οποιονδήποτε σε οποιαδήποτε στιγμή της ζωής του με το ελάχιστο δυνατό κόστος προσαρμογής),

με στόχο μια κατοικία εξίσου «φιλική» και ασφαλή για τα μικρά παιδιά, τους ηλικιωμένους, τα άτομα με αναπηρία και τους ενήλικες. Μια κατοικία βιώσιμη σε βάθος χρόνου, για όλη τη διάρκεια της ζωής των κατοίκων της βασισμένη στις αρχές του «Σχεδιασμού για όλους».

Μια κατοικία επισκέψιμη/ προσαρμόσιμη δεν είναι μια κατοικία προσβάσιμη γεμάτη με ειδικούς εξοπλισμούς. Είναι απλά μια κατοικία που διασφαλίζει:

- την δυνατότητα εισόδου σε αυτή χωρίς σκαλοπάτια, από πόρτα πλάτους κατάλληλου για αμαξίδιο,
- την δυνατότητα άνετης κατακόρυφης κίνησης με πρόβλεψη ανελκυστήρα, κατάλληλου να εξυπηρετήσει και αμαξίδιο,
- την δυνατότητα επίσκεψης όλων των χώρων με διαδρόμους και πόρτες που επιτρέπουν την διακίνηση αμαξιδίου,
- ένα χώρο υγιεινής επισκέψιμο, με πόρτα πλάτους κατάλληλου για αμαξίδιο.

**Είναι καιρός πια για τη διεκδίκηση
της επισκεψιμότητας και προσαρμοστικότητας των κατοικιών!**

8.3.4. Μεταφορές

Για να λειτουργήσει ένα προσβάσιμο δίκτυο και τα άτομα με αναπηρία να μπορέσουν να αποκτήσουν πρόσβαση στην εκπαίδευση, εργασία, αναψυχή, υγεία κ.λπ., απαραίτητη προϋπόθεση είναι η διασφάλιση μεταφορών προσβάσιμων και οικονομικά προσιτών στα άτομα με αναπηρία.

Οι προσβάσιμες μεταφορές πρέπει να περιλαμβάνουν ένα συνδυασμό:

- γενικών μεταφορικών συστημάτων, κατάλληλα όμως σχεδιασμένων -με βάση τις αρχές του «Σχεδιασμού

για όλους» - ώστε να εξυπηρετούνται και άτομα με αναπηρία (συμβατικά αλλά προσβάσιμα δίκτυα αστικών και υπεραστικών μεταφορών) και

- στοχευμένων μεταφορικών συστημάτων, που απευθύνονται κυρίως στα άτομα με βαρύτερες αναπηρίες (εξυπηρέτηση πόρτα-πόρτα, εξυπηρέτηση με τηλεφωνική κράτηση κ.λπ.).

Η δημιουργία αξιόπιστων προσβάσιμων μεταφορικών δικτύων ωθεί τα άτομα με αναπηρία να προτιμήσουν τα μέσα μαζικής μεταφοράς, συνεισφέροντας αφενός στην αποσυμφόρηση της κυκλοφορίας και την μείωση της ρύπανσης του περιβάλλοντος και της ηχορύπανσης και αφετέρου στην απεξάρτηση των ατόμων με αναπηρία από συνοδούς, στην τόνωση της αυτοπεποίθησής τους και στην διευκόλυνση της εντάξής τους στην κοινότητα.

Θα υπάρχει βέβαια πάντοτε ένα ποσοστό ατόμων με αναπηρία που θα χρησιμοποιεί ΙΧ για τις μετακινήσεις του λόγω των ειδικών αναγκών του, όπως θα υπάρχει πάντοτε και ένα άλλο ποσοστό ατόμων με αναπηρία που δεν θα διαθέτει ΙΧ λόγω της οικονομικής κατάστασής του και θα εξαρτάται απόλυτα από τα μέσα μαζικής μεταφοράς.

«Το ΙΧ παραμένει ένα συμπλήρωμα, αλλά όχι υποκατάστατο της προσβάσιμης δημόσιας συγκοινωνίας για τα άτομα με αναπηρία, όπως ακριβώς και για τους πολίτες χωρίς αναπηρία. Αλλά μη κάνοντας την δημόσια συγκοινωνία προσβάσιμη, σε όλες της φάσεις της διαδρομής, τα άτομα με αναπηρία στερούνται το δικαίωμα της επιλογής»²²¹.

Προσβάσιμες μεταφορές δεν σημαίνει, όμως, μόνο προσβάσιμα λεωφορεία, τραίνα, τραμ, πλοία, αεροπλάνα, ταξί. Για να εξασφαλιστεί η πρόσβαση στον τομέα αυτό απαιτείται να διασφαλιστεί η πρόσβαση σε όλο το φάσμα των υποδομών και εγκαταστάσεων που σχετίζονται με τις μεταφορές. Από τα εκδοτήρια εισιτηρίων, τις στάσεις και τους σταθμούς, τα λιμάνια και αεροδρόμια, τους χώρους στάσης και στάθμευσης μικρής και μεγάλης διάρκειας, μέχρι τα ίδια τα μέσα μεταφοράς. Η έλλειψη προσβασιμότητας σε ένα κρίκο αρκεί για να απαξιώσει το δίκτυο.

Σημεία κλειδιά:

- Η συστηματική και συνεχής εκπαίδευση του προσωπικού, που εργάζεται στον τομέα των μεταφορών (οδηγών, συνοδών, υπαλλήλων εκδοτηρίων, πληροφοριών και γενικά συναλλαγής, φυλάκων, προσωπικού εξυπηρέτησης, πληρωμάτων κ.λπ.), ώστε αφενός να αντιληφθεί την κρισιμότητα του ρόλου του για την άρση του αποκλεισμού των ατόμων με αναπηρία και αφετέρου να αποκτήσει τις απαιτούμενες δεξιότητες και τεχνικές για να μπορεί να επικοινωνήσει και να εξυπηρετήσει αποτελεσματικά και με ασφάλεια τα άτομα με αναπηρία.
- Η ασφάλεια των μέσων μεταφοράς και των ειδικών εξοπλισμών (ραμπών/μηχανισμών απο/επιβίβασης, ζωνών και μηχανισμών ασφάλισης, διασκευών κ.λπ.).
- Η αξιοπιστία των προσφερόμενων εξυπηρετήσεων για τα άτομα με αναπηρία. Πρέπει να γίνει αντιληπτό από όλους ότι αν, για ένα πολίτη χωρίς αναπηρία, η έστω και προσωρινή κακή λειτουργία ενός μεταφορικού μέσου είναι ενοχλητική, ένα πολίτη με αναπηρία μπορεί να τον αποκλείσει σε κάποιο σημείο της διαδρομής του.
- Το εύρος του προσβάσιμου δικτύου μεταφορών. Περιορισμένο εύρος αναγκάζει το άτομο με αναπηρία να χρησιμοποιεί ΙΧ ή να αποκλείει προορισμούς αν δεν μπορεί να φθάσει σε αυτούς με ΙΧ (νησιά, πόλεις σε μεγαλύτερες αποστάσεις κ.λπ.), δεδομένου ότι δεν μπορεί να μετακινηθεί προς όλες τις κατευθύνσεις με τα μέσα μαζικής μεταφοράς. Εδώ φαίνεται η κρισιμότητα ύπαρξης προσβάσιμων ταξί, τα οποία μπορούν να καλύψουν τα όποια κενά των αστικών και υπεραστικών ακόμη μεταφορικών δικτύων αλλά και των προσβάσιμων θαλάσσιων μεταφορών ιδιαίτερα από/προς περιοχές που συνδέονται με την

ηπειρωτική χώρα μόνο με πλοία.

- Η πρόβλεψη ηχητικής και οπτικής σήμανσης για την εξυπηρέτηση ατόμων με προβλήματα όρασης και ακοής αλλά και πινακίδων απλών και εύληπτων για την εξυπηρέτηση ατόμων με προβλήματα αντίληψης και επικοινωνίας.
- Η ανάπτυξη ειδικών υπηρεσιών εξυπηρέτησης και υποστήριξης ατόμων με αναπηρία σε όλα τα μέσα μαζικής μεταφοράς.
- Η ενημέρωση του κοινού με αναπηρία για τις διατιθέμενες εξυπηρετήσεις με όλα τα συμβατικά αλλά και προσβάσιμα μέσα.

8.3.5. Ενημέρωση- Επικοινωνία - Σήμανση

Σημαντικό ρόλο σε ένα προσβάσιμο δίκτυο κατέχει η διασφάλιση ενημέρωσης και επικοινωνίας των χρηστών του με τρόπους προσαρμοσμένους στις ανάγκες τους και αντιληπτούς από αυτούς.

Στο άρθρο 2 της νέας Σύμβασης του ΟΗΕ για τα δικαιώματα των ατόμων με αναπηρία (61η συνεδρίαση της Γενικής Συνέλευσης -Δεκέμβριος 2006), γίνεται ειδική αναφορά στην επικοινωνία με προσβάσιμους τρόπους καθώς και στην πρόσβαση των ατόμων με αναπηρία στην πληροφόρηση, ως εξής:

«Άρθρο 2: Ορισμοί

«Επικοινωνία» περιλαμβάνει γλώσσες, απεικόνιση κειμένου, Braille, απτική επικοινωνία, χαρακτήρες μεγάλου μεγέθους, προσβάσιμα πολυμέσα καθώς και γραπτή, ηχητική, φυσική γλώσσα, αναγνώστη κειμένου, μεγεθυντή και εναλλακτικούς τρόπους, μέσα και μορφές επικοινωνίας, συμπεριλαμβανομένης προσβάσιμης τεχνολογίας πληροφόρησης και επικοινωνίας.

«Γλώσσα» περιλαμβάνει ομιλούμενες και γραπτές γλώσσες και άλλες μορφές μη ομιλούμενων γλωσσών...»

Στο δε άρθρο 21 της νέας Σύμβασης του ΟΗΕ για τα δικαιώματα των ατόμων με αναπηρία (61η συνεδρίαση της Γενικής Συνέλευσης -Δεκέμβριος 2006), γίνεται ειδική αναφορά στην ελευθερία έκφρασης και γνώμης και στην πρόσβαση των ατόμων με αναπηρία στην πληροφόρηση, ως εξής:

«Άρθρο 21: Ελευθερία έκφρασης και γνώμης και πρόσβαση στην πληροφόρηση.

Τα Κράτη πρέπει να παίρνουν όλα τα κατάλληλα μέτρα για να διασφαλίσουν ότι τα άτομα με αναπηρία μπορούν να ασκούν το δικαίωμα στην ελευθερία έκφρασης και γνώμης, συμπεριλαμβανομένης της ελευθερίας στην αναζήτηση, λήψη και μετάδοση πληροφόρησης και ιδεών σε ισότιμη βάση με όλους και μέσω όλων των μορφών επικοινωνίας της επιλογής τους, όπως ορίζονται στο άρθρο 2 της παρούσας Σύμβασης, συμπεριλαμβανομένων των:

(α) παροχή πληροφόρησης προοριζόμενης στο ευρύ κοινό σε άτομα με αναπηρία σε προσβάσιμες μορφές και τεχνολογίες κατάλληλες για διαφορετικά είδη αναπηρίας έγκαιρα και χωρίς πρόσθετο

κόστος.

(β) αποδοχή και διευκόλυνση της χρήσης της νοηματικής γλώσσας, γραφής Braille, ενισχυτικής και εναλλακτικής επικοινωνίας και όλων των υπολοίπων προσβάσιμων μέσων, τρόπων και μορφών επικοινωνίας της επιλογής των ατόμων με αναπηρία σε επίσημες συνεργασίες.

(γ) προτρέποντας τις ιδιωτικές επιχειρήσεις που παρέχουν υπηρεσίες στο ευρύ κοινό, συμπεριλαμβανομένων και αυτών μέσω του Διαδικτύου, να παρέχουν πληροφόρηση και υπηρεσίες με προσβάσιμες και εύχρηστες μορφές από τα άτομα με αναπηρία.

(δ) παροτρύνοντας τα μέσα μαζικής ενημέρωσης, συμπεριλαμβανομένων των παρόχων πληροφόρησης μέσω του Διαδικτύου, να κάνουν τις υπηρεσίες τους προσβάσιμες στα άτομα με αναπηρία

(ε) αναγνωρίζοντας και προωθώντας τη χρήση της νοηματικής γλώσσας.»

Όπως αναφέρεται και στην παραπάνω Σύμβαση, με δεδομένη την ποικιλία των αναπηριών και τις διαφορετικές ανάγκες που διαμορφώνονται από κάθε κατηγορία αναπηρίας, η επικοινωνία και κατά συνέπεια η σήμανση για να είναι προσβάσιμες σε όλους θα πρέπει να επεκτείνονται και σε μορφές πέραν των συμβατικών.

Έτσι για τα άτομα με προβλήματα όρασης (μερικώς βλέποντα άτομα, άτομα με ολική απώλεια όρασης) επιβάλλεται:

- Η χρήση μεγάλων χαρακτήρων και έντονων χρωματικών αντιθέσεων,
- η χρήση της γραφής Braille,
- η χρήση ανάγλυφων χαρτών – μακετών,
- η χρήση ανάγλυφης σήμανσης, στο δάπεδο για καθοδήγηση ή επισήμανση κινδύνων ή μέσω επίτοιχων πινακίδων,
- η χρήση ηχητικής σήμανσης (ηχητική αναγγελία, κασέτες ήχου κ.λπ.),
- η χρήση προσβάσιμων ιστοσελίδων και προσβάσιμων θυρίδων, αυτόματης συναλλαγής (ATM).

Συχνά άτομα με προβλήματα όρασης διευκολύνονται στον προσανατολισμό τους αν στον χώρο μέσα υπάρχουν στοιχεία που παράγουν χαρακτηριστικούς ήχους.

Για τα άτομα με προβλήματα ακοής επιβάλλεται:

- Η χρήση οπτικής σήμανσης,
- η πρόβλεψη υπότιτλων,
- η πρόβλεψη κειμενοτηλεφώνων,
- η πρόβλεψη μετάφρασης στη νοηματική,
- η πρόβλεψη συστημάτων ενίσχυσης ήχου,
- η πρόβλεψη συστημάτων/ συσκευών με δόνηση όπου απαιτείται, ειδοποίηση (πχ. υπηρεσίες αφύπνισης ξενοδοχείων, πλοίων/ τραίνων κ.λπ.).

Για τα άτομα με προβλήματα αντίληψης επιβάλλεται σήμανση απλή και εύληπτη, με απλές εικόνες και σχήματα αντί για γράμματα και κείμενα και απλοποιημένα σχεδιαγράμματα.

8.3.6. Υπηρεσίες - αγαθά

Όλες οι υπηρεσίες, τόσο οι συμβατικές όσο και οι ηλεκτρονικές, αλλά και τα αγαθά πρέπει να είναι προσβάσιμα στα άτομα με αναπηρία, όπως και σε κάθε άλλο πολίτη και να σχεδιάζονται με βάση τις

αρχές του «Σχεδιασμού για όλους».

Καμία επιχείρηση δεν έχει το δικαίωμα:

- Να αρνηθεί -με οποιαδήποτε δικαιολογία- σε άτομα με αναπηρία την παροχή των υπηρεσιών που προσφέρει ή
- να παρέχει στα άτομα αυτά υπηρεσία κατωτέρας ποιότητας ή με διαφορετικούς όρους.

Για το λόγο αυτό οι επιχειρήσεις που προσφέρουν υπηρεσίες/ αγαθά θα πρέπει:

- Να αλλάξουν εκείνες τις πολιτικές, πρακτικές ή διαδικασίες τους που κάνουν αδύνατη ή εξαιρετικά δύσκολη τη χρήση των υπηρεσιών / αγαθών από τα άτομα με αναπηρία, π.χ. μια επιχείρηση που απαγορεύει την είσοδο ζώων στους χώρους της θα πρέπει να επιτρέψει την είσοδο σκύλων-οδηγών.
- Να παρέχουν εναλλακτικές μεθόδους παροχής των υπηρεσιών στα άτομα με αναπηρία όταν φυσικά εμπόδια καθιστούν αδύνατη την πρόσβασή τους σε αυτές και είναι αδύνατη η άρση των εμποδίων, πχ. παροχή δυνατότητας ηλεκτρονικής συναλλαγής με τράπεζες ή καταστήματα, δημιουργία σημείων παροχής υπηρεσιών τύπου «one stop-shop» κ.λπ.
- Να παρέχουν οποιαδήποτε επιπλέον βοηθήματα ή υπηρεσίες που θα μπορούσαν να διευκολύνουν την πρόσβαση των ατόμων με αναπηρία στις υπηρεσίες που παρέχουν, π.χ. πρόβλεψη καταλόγου με μεγάλους χαρακτήρες ή ακόμη και σε κασέτα σε εστιατόρια-καφετέριες, σχεδιασμό ετικετών προϊόντων που να μπορούν να αναγνωστούν από ηλικιωμένους και άτομα με προβλήματα όρασης, διάθεση ηλεκτρικού αμαξιδίου στους πελάτες με κινητικά προβλήματα για την κυκλοφορία μέσα σε μεγάλα πολυκαταστήματα, πρόβλεψη συστημάτων ενίσχυσης ήχου σε κινηματογράφους και θέατρα, δημιουργία συσκευών με εύκολο χειρισμό κ.λπ.
- Να εκπαιδεύουν κατάλληλα το προσωπικό τους για να είναι σε θέση να εξυπηρετήσει άτομα με αναπηρία.

Είναι βέβαιο ότι μέτρα στην κατεύθυνση αυτή, διασφαλίζουν στις επιχειρήσεις πρόσβαση σε μια μεγάλη μερίδα πελατών, που περιλαμβάνει όχι μόνο τα άτομα με αναπηρία και τους ηλικιωμένους αλλά και τις οικογένειές τους και τους φίλους τους, δίνοντας ένα προβάδισμα στις επιχειρήσεις αυτές στις σημερινές ιδιαίτερα δύσκολες συνθήκες ανταγωνισμού.

Κατάλληλες νομοθετικές ρυθμίσεις θα πρέπει να θεσπιστούν με στόχο την εξασφάλιση της πρόσβασης των ατόμων με αναπηρία στις υπηρεσίες και αγαθά. Επισημαίνεται ότι κάτι τέτοιο είναι ιδιαίτερα εύκολο σε περιπτώσεις που απαιτείται αδειοδότηση των επιχειρήσεων για την παροχή υπηρεσιών, αλλά και στις περιπτώσεις προμηθειών υπηρεσιών και αγαθών του δημοσίου. Στην κατεύθυνση αυτή θα πρέπει να γίνεται σαφής μνεία μεταξύ των κριτηρίων που πρέπει να πληρούνται για αδειοδότηση οποιασδήποτε επιχείρησης, καθώς και στις διακηρύξεις των προμηθειών υπηρεσιών και αγαθών για την υποχρέωση των επιχειρηματιών και προμηθευτών να τηρήσουν την ισχύουσα νομοθεσία για την προσβασιμότητα των υποδομών τους και να διασφαλίσουν την προσβασιμότητα των υπηρεσιών και αγαθών που προσφέρουν σε άτομα με αναπηρία.

Ειδικότερα για την περίπτωση ηλεκτρονικών υπηρεσιών ²²² :

- Οι δημόσιοι διαδικτυακοί τόποι ή διαδικτυακές εφαρμογές ΠΡΕΠΕΙ ΝΑ συμμορφώνονται ως ελάχιστη απαίτηση με το πρότυπο Web Content Accessibility Guidelines (WCAG), έκδοση 1.0, στο Επίπεδο προσβασιμότητας «ΑΑ».
- Οι δημόσιοι διαδικτυακοί τόποι ή διαδικτυακές εφαρμογές ΣΥΝΙΣΤΑΤΑΙ ΝΑ λαμβάνουν υπόψη τους

222 Από την Πρόταση Κριτηρίων για την επιλογή των προς χρηματοδότηση πράξεων, για το Ε.Π. «Ψηφιακή Σύγκλιση» της ΕΣΑμεΑ προς τη Διαχειριστική Αρχή του ΕΣΠΑ, Μάρτιος 2008

επιπλέον, το πρότυπο Web Content Accessibility Guidelines (WCAG), έκδοση 2.0 (το οποίο βρίσκεται υπό διαμόρφωση).

• Σε περίπτωση διαδικτυακών τόπων ή διαδικτυακών εφαρμογών που προορίζονται για χρήση κυρίως μέσω κινητών συσκευών (π.χ. PDAs, κινητά τηλέφωνα, κ.λπ.) ΣΥΝΙΣΤΑΤΑΙ ΝΑ λαμβάνουν υπόψη τους επιπλέον, τις Βέλτιστες Πρακτικές για Χρήση Διαδικτυακού Περιεχομένου από Κινητές Συσκευές (Mobile Web Best Practices 1.0) του W3C – WAI.

Βασικοί τομείς εφαρμογής της προσβασιμότητας: Κτιριακές υποδομές δημόσιας χρήσης, Κοινόχρηστοι χώροι, Κατοικία, Μεταφορές, Ενημέρωση-Επικοινωνία-Σήμανση, Υπηρεσίες (συμπεριλ. των ηλεκτρονικών) – αγαθά

8.4. ΟΙ ΣΥΝΤΕΛΕΣΤΕΣ ΤΗΣ ΕΠΙΤΥΧΙΑΣ

8.4.1. Αναπηρικό κίνημα: ο καταλύτης

Στον κανόνα 18 των Πρότυπων Κανόνων για την εξίσωση των ευκαιριών για τα άτομα με αναπηρία, που ενέκρινε το 1993 η Γενική Συνέλευση του ΟΗΕ, αναφέρεται:

«ΚΑΝΟΝΑΣ 18: Τα Κράτη οφείλουν να αναγνωρίζουν το δικαίωμα των οργανώσεων των ατόμων με αναπηρία να εκπροσωπούν τα άτομα με αναπηρία σε εθνικό, περιφερειακό και τοπικό επίπεδο».

Και στη συνέχεια αναφέρεται ²²³:

- Τα Κράτη πρέπει να ενθαρρύνουν και να υποστηρίζουν οικονομικά και με άλλους τρόπους την δημιουργία και ενδυνάμωση των οργανώσεων ατόμων με αναπηρία, μελών των οικογενειών τους και εκπροσώπων τους. Τα Κράτη οφείλουν να αναγνωρίζουν ότι οι οργανώσεις αυτές έχουν ένα ρόλο να διαδραματίσουν στην ανάπτυξη πολιτικών για την αναπηρία.
- Τα Κράτη πρέπει να έχουν συνεχή επικοινωνία με τις οργανώσεις των ατόμων με αναπηρία και να διασφαλίζουν τη συμμετοχή τους στην ανάπτυξη κυβερνητικών πολιτικών.
- Ο ρόλος των οργανώσεων των ατόμων με αναπηρία μπορεί να περιλαμβάνει τον καθορισμό των αναγκών και προτεραιοτήτων, τη συμμετοχή στο σχεδιασμό, την εφαρμογή και αξιολόγηση υπηρεσιών και μέτρων που αναφέρονται στη ζωή των ατόμων με αναπηρία, καθώς και τη συμμετοχή τους σε δράσεις για την ενημέρωση της κοινής γνώμης και την υποστήριξη αλλαγών.
- Σαν όργανα αυτο-υποστήριξης οι οργανώσεις των ατόμων με αναπηρία παρέχουν και προωθούν ευκαιρίες για την ανάπτυξη δεξιοτήτων σε διάφορους τομείς, την αλληλοϋποστήριξη και

223 The Standard Rules on the Equalization of Opportunities for Persons with Disabilities, υιοθετήθηκαν από τη Γενική Συνέλευση των Ηνωμένων Εθνών στις 20.12.1993, 48η συνεδρίαση, απόφαση 48/96 – παράρτημα.

αλληλοενημέρωση μεταξύ των μελών τους.

- Οι οργανώσεις των ατόμων με αναπηρία μπορούν να εκτελέσουν τον συμβουλευτικό τους ρόλο με πολλούς τρόπους, πχ με μόνιμη εκπροσώπηση σε κυβερνητικούς φορείς, με συμμετοχή σε επιτροπές του δημοσίου, με παροχή τεχνογνωσίας στα πλαίσια διαφόρων προγραμμάτων κ.λπ..
- Ο συμβουλευτικός ρόλος των οργανώσεων των ατόμων με αναπηρία πρέπει να είναι διαρκής, στην κατεύθυνση της ανάπτυξης και εμπάθυνσης απόψεων και πληροφόρησης μεταξύ Κράτους και οργανώσεων.
- Οι οργανώσεις πρέπει να εκπροσωπούνται σε μόνιμη βάση σε εθνικές συντονιστικές επιτροπές και παρόμοια σχήματα.
- Ο ρόλος των τοπικών οργανώσεων των ατόμων με αναπηρία πρέπει να αναπτυχθεί και ενισχυθεί ώστε να είναι σίγουρη η επιρροή τους σε θέματα τοπικής κοινότητας.»

Στην Έκθεση της Ομάδας Εμπειρογνομόνων της Ευρωπαϊκής Επιτροπής, «2010: Μία Ευρώπη προσβάσιμη για όλους» (Οκτώβριος 2003), αναφέρεται επίσης σαφώς ότι: «Οι πολιτικές προσβασιμότητας μπορούν να σχεδιαστούν και να υλοποιηθούν μόνο με τη συμμετοχή των ατόμων με αναπηρίες και των ΜΚΟ που τα εκπροσωπούν».

Σε συνέχεια των παραπάνω είναι εμφανές ότι η συμμετοχή των ατόμων με αναπηρία και των Φορέων τους στο σχεδιασμό και την εφαρμογή των πολιτικών για την προσβασιμότητα είναι καθοριστικής σημασίας.

Σε μια κοινωνία με το 10-12% των μελών της να διαθέτουν κάποιας μορφής αναπηρία και με διαρκώς αυξανόμενο το ποσοστό των ηλικιωμένων μελών της, είναι επιτακτική ανάγκη τα άτομα με αναπηρία να δίνουν καθημερινά το παρόν τους σε όλα τα κέντρα σχεδιασμού και λήψεως αποφάσεων. Όχι μόνο για να εκφράζουν τα προβλήματα που αντιμετωπίζουν και να θέτουν προτεραιότητες προς αντιμετώπιση ή να προσφέρουν άμεση πληροφόρηση και τεχνογνωσία, αλλά και για να στιγματίζουν καθημερινά με τη δυναμική παρουσία τους τα εμπόδια που ορθώνει στη συμμετοχή τους στις κοινωνικές δραστηριότητες η συμβατική οργάνωση της κοινωνίας, τόσο σε επίπεδο υποδομών όσο και νοοτροπίας και να διεκδικούν με σθένος το αδιαφιλονίκητο δικαίωμά τους στην πρόσβαση σε υποδομές, υπηρεσίες και αγαθά.

Το αναπηρικό κίνημα σήμερα διεθνώς λειτουργεί σαν μοχλός πίεσης για την πλήρη εξίσωση των ευκαιριών για τα άτομα με αναπηρία μέσα από την διεκδίκηση της προσβασιμότητας σε όλους τους τομείς. Συσπειρώνεται, συντονίζεται, επικεντρώνεται σε συγκεκριμένους κάθε φορά στόχους, αναπτύσσει, καταγράφει και διαχέει τεχνογνωσία, δρα καταλυτικά προκαλώντας ανατροπή των πατροπαράδοτων μοντέλων σχεδιασμού, βελτιώνοντας έτσι την ποιότητα ζωής όχι μόνο των ατόμων με αναπηρία αλλά όλων των πολιτών.

Τομείς λοιπόν, σχετικοί με τον σχεδιασμό και την εφαρμογή της προσβασιμότητας, όπως:

- Ο καθορισμός των αναγκών,
- ο καθορισμός των προτεραιοτήτων,
- ο χαρακτηρισμός και εντοπισμός των εμποδίων,
- η διαμόρφωση και ανάπτυξη στρατηγικών για την άρση των εμποδίων,
- η διάδοση σχετικής τεχνογνωσίας και η αξιολόγηση σχετικών εφαρμογών, προγραμμάτων και μέτρων,
- η ενημέρωση της κοινής γνώμης για τη διαμόρφωση νέας κουλτούρας,
- η ανάπτυξη σχεδίων δράσης σε τοπικό, εθνικό και διεθνές επίπεδο,

αναφέρονται ενδεικτικά μόνο, για να υποδηλώσουν το εύρος των δράσεων, η επιτυχία των οποίων εξαρτάται άμεσα από τη συμμετοχή ή όχι σε όλα τα επίπεδα (εθνικό, περιφερειακό και τοπικό) των ατόμων με αναπηρία.

Οι πολιτικές προσβασιμότητας μπορούν να σχεδιαστούν και να υλοποιηθούν μόνο με τη συμμετοχή των ατόμων με αναπηρίες και των ΜΚΟ που τα εκπροσωπούν

8.4.2. Συνέχεια-συνέπεια: τα προαπαιτούμενα

Η προσβασιμότητα –όπως προαναφέρθηκε- είναι μια έννοια «οριζόντια», αφορά όλους τους τομείς της καθημερινής ζωής και προϋποθέτει:

- Συνέχεια, στη λογική της δημιουργίας αλυσίδων και δικτύων προσβάσιμων υποδομών / υπηρεσιών/ αγαθών, με ταυτόχρονη ανάπτυξη συνεργιών και εφαρμογών σε όλους τους τομείς (κατοικία, εμπόριο/ συναλλαγή, εκπαίδευση, αναψυχή, μεταφορές, τεχνολογία, κ.λπ.), που θα εξασφαλίζουν την ισότιμη συμμετοχή των ατόμων με αναπηρία σε όλες τις ανθρώπινες δραστηριότητες, εξυπηρετώντας ταυτόχρονα κατά τον καλύτερο δυνατό τρόπο τις ανάγκες όλων των πολιτών.

Η ανάπτυξη μεμονωμένων εφαρμογών οδηγούν αποδεδειγμένα σε απαξίωση των εφαρμογών αυτών, διαιώνιση των διακρίσεων και της περιθωριοποίησης. Για παράδειγμα ένα μεμονωμένο προσβάσιμο κτίριο, χωρίς προσβάσιμα πεζοδρόμια γύρω από αυτό και προσβάσιμη συγκοινωνία από και προς αυτό, στην ουσία αποκλείει το άτομο με κινητικά προβλήματα μέσα σε αυτό. Ένας μεμονωμένος προσβάσιμος εμπορικός δρόμος χωρίς προσβάσιμα καταστήματα είναι παρέμβαση άνευ ουσίας. Ένα μόνο, χαμηλότερα τοποθετημένο, τηλέφωνο σε μια σειρά τηλεφώνων δημόσιας χρήσης διαιωνίζει τις διακρίσεις.

Από την άλλη πλευρά ένας ολοκληρωμένος σχεδιασμός (integrated planning) ευρείας κλίμακας, που από την αρχή λαμβάνει υπόψη του τις ανάγκες όλων των πολιτών, διευκολύνει και τα άτομα με αναπηρία να συμμετέχουν ισότιμα στις κοινωνικές δραστηριότητες.

- Συνέπεια, στη λογική του καθημερινού ελέγχου, διασφάλισης/ περιφρούρησης και τακτικής συντήρησης των όποιων εφαρμογών, ώστε να εξασφαλίζεται απαραίτητα η αδιάκοπη και ασφαλής λειτουργία των προσβάσιμων αλυσίδων και δικτύων. Βλάβη σε ένα κρίκο είναι εμφανές ότι απαξιώνει το συνολικό οικοδόμημα.

Για παράδειγμα ένας ανεγκυστήρας πλήρως προσβάσιμου σταθμού, που συνδέει τις αποβάθρες με το πεζοδρόμιο, όταν δεν λειτουργεί καθιστά αυτόματα αδύνατη την πρόσβαση στις αποβάθρες ατόμων σε αναπηρικό αμαξίδιο άρα μη προσβάσιμο τον σταθμό.

8.4.3. Διάχυση: η οριζόντια και κατακόρυφη διάσταση της προσβασιμότητας

Η υλοποίηση της προσβασιμότητας απαιτεί την διάχυση και ένταξή της

- Οριζόντια, σε όλες τις πολιτικές, νομοθεσίες, προγράμματα, πρότυπα, οδηγίες, δράσεις και σχεδιασμούς (π.χ. περιβάλλοντος και πολεοδομικού σχεδιασμού, μεταφορών, συνοχής, υγείας, έρευνας και τεχνολογικής ανάπτυξης, παιδείας, εργασίας, ασφάλειας και υγιεινής κ.λπ.), τα οποία θα πρέπει να έχουν λάβει υπόψη τους την πολυμορφικότητα των πολιτών και να διασφαλίζουν ίσες ευκαιρίες πρόσβασης αυτών στις υποδομές, υπηρεσίες και αγαθά, αλλά και
- Κάθετα, σε όλα τα επίπεδα διοίκησης: ευρωπαϊκό, εθνικό, περιφερειακό και τοπικό. Τόσο η κυβέρνηση όσο και κάθε Φορέας πρέπει να έχουν την ευθύνη για την ενσωμάτωση της προσβασιμότητας μέσα στη δική τους σφαίρα αρμοδιότητας. Αυτό προϋποθέτει πως πρέπει να αποκτήσουν και να αναπτύξουν την αναγκαία τεχνογνωσία και ικανότητες, ώστε να καταστήσουν το περιβάλλον και τις υπηρεσίες τους προσβάσιμες συμπεριλαμβάνοντας κατά τη μελέτη και τον σχεδιασμό το ευρύτερο δυνατόν φάσμα χρηστών.

οριζόντια διάχυση	νομοθεσία							
	πρότυπα, οδηγίες							
	πολιτικές							
	προγράμματα, δράσεις							
		τοπικά		περιφερειακά		εθνικά		ευρωπαϊκά
		κατακόρυφη διάχυση						

Διάχυση της προσβασιμότητας

8.5. Η ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΠΡΑΓΜΑΤΙΚΟΤΗΤΑ

Πριν λίγα μόνο χρόνια, η χώρα μας διέθετε ελάχιστες προσβάσιμες κτιριακές υποδομές, συγκεντρωμένες στην συντριπτική τους πλειοψηφία στην Αθήνα, σποραδικά κατανομημένες στον αστικό ιστό, χωρίς σύνδεση μεταξύ τους, με αποτέλεσμα την αδυναμία εξυπηρέτησης των ατόμων με αναπηρία. Προσπάθειες βελτίωσης της προσβασιμότητας των συγκοινωνιών είχαν επικεντρωθεί στην προμήθεια οχημάτων μαζικής μεταφοράς με επιγονάτηση και ράμπα, προσέκρουαν όμως σε θέματα συντήρησης και χρήσης των ραμπών, αδιαφορίας των οδηγών των λεωφορείων, ανυπαρξίας προσβάσιμων πεζοδρομίων και κατά συνέπεια αδυναμίας προσέγγισης της στάσης και των οχημάτων, με το ίδιο πάλι τελικό αποτέλεσμα: αδυναμία εξυπηρέτησης των ατόμων με αναπηρία και στην ουσία απαξίωση των όποιων επενδύσεων στον τομέα αυτό.

Ως προσβασιμότητα δε, εννοείτο μόνο η δυνατότητα εξυπηρέτησης των ατόμων με κινητικά προβλήματα και τα όποια μέτρα ελήφθησαν, προσέφεραν λύσεις αμφιβόλου ποιότητας και απόλυτα τοπικής εμβέλειας.

Η προετοιμασία για τη διεξαγωγή των Ολυμπιακών και Παραολυμπιακών Αγώνων στην Αθήνα το καλοκαίρι του 2004, ανέδειξε τα προβλήματα προσβασιμότητας τόσο στις κτιριακές υποδομές, όσο και στις μεταφορές και την επικοινωνία. Η υποχρέωση όμως παροχής εξυπηρετήσεων σε όλους τους πελάτες των Αγώνων χωρίς διακρίσεις, ενεργοποίησε – με ομολογουμένως βραδείες και ανομοιογενείς ρυθμούς- την κρατική μηχανή. Και πάλι τη μερίδα του λέοντος μονοπώλησε η Αθήνα, με τη δικαιολογία της διεξαγωγής των Παραολυμπιακών Αγώνων αποκλειστικά σε αυτήν.

Με βάση τα παραπάνω είναι φανερό ότι η προσβασιμότητα στην Ελλάδα –ακόμη και σήμερα- περιορίζεται σε μερική προσβασιμότητα της Αθήνας και σημειακές παρεμβάσεις στις μεγάλες πόλεις της Περιφέρειας. Χαρακτηρίζεται από την απουσία εθνικού σχεδιασμού και κεντρικής φιλοσοφίας, την έλλειψη διαπαιδαγώγησης σε θέματα προσβασιμότητας, την ανυπαρξία κοινωνικής συνείδησης για την κρισιμότητα της προσβασιμότητας. Προσπάθειες που κατά καιρούς έγιναν σε διάφορους τομείς αποδείχθηκαν «συμπωματικές», βασιζόμενες σε μεμονωμένες πρωτοβουλίες και ...ευτυχείς συγκυρίες!

8.6. Η ΔΙΑΣΦΑΛΙΣΗ ΤΗΣ ΠΡΟΣΒΑΣΙΜΟΤΗΤΑΣ ΑΝΑΦΑΙΡΕΤΟ ΔΙΚΑΙΩΜΑ ΤΩΝ ΑΤΟΜΩΝ ΜΕ ΑΝΑΠΗΡΙΑ

Στον αγώνα διασφάλισης της προσβασιμότητας και κινητοποίησης της κρατικής μηχανής αλλά και της κοινής γνώμης, και πέρα από το θεμελιώδες επιχείρημα της υποχρέωσης της Πολιτείας για εξασφάλιση ίσων δικαιωμάτων σε όλους τους πολίτες, η τεκμηρίωση των αιτημάτων με τεχνικά και αντικειμενικά στοιχεία και επιχειρήματα, συνήθως κλονίζει και τον πιο δύσπιστο ακροατή.

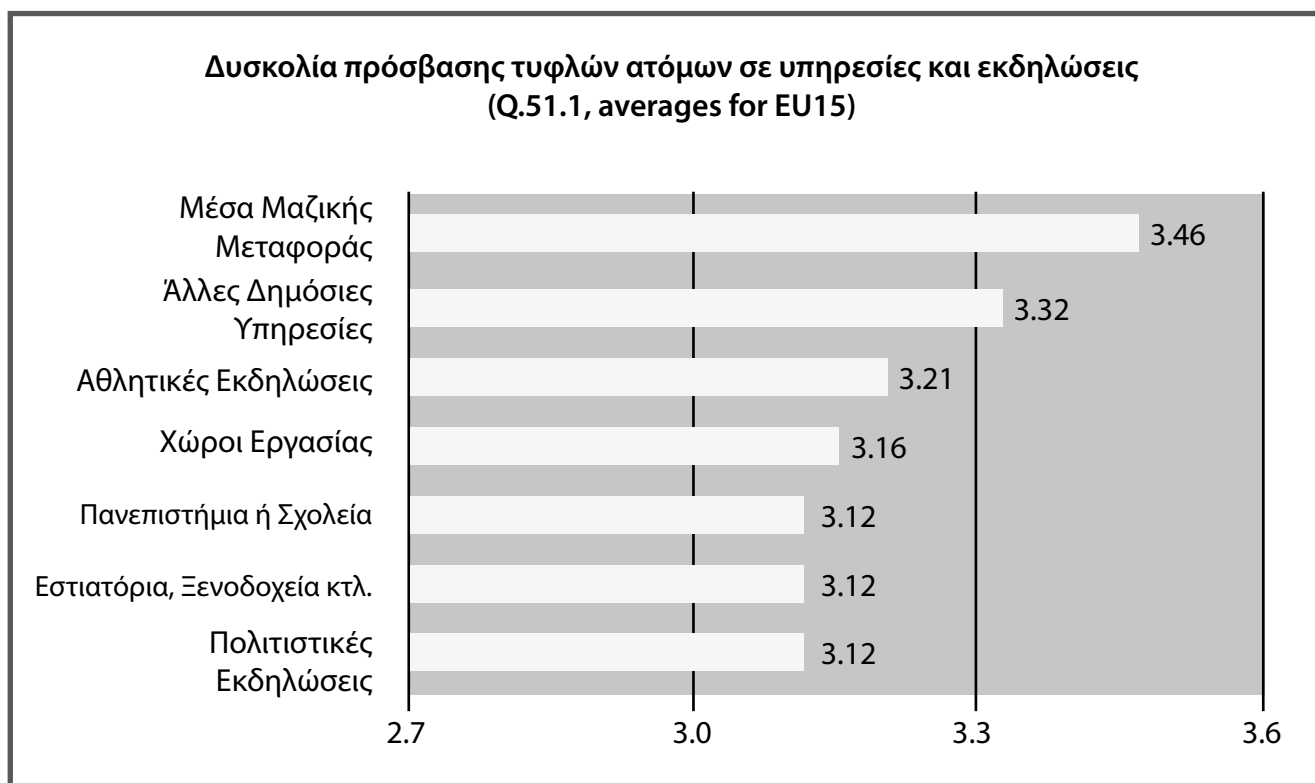
Μερικά τέτοια επιχειρήματα συνιστούν τα παρακάτω στοιχεία:

8.6.1. Στατιστικά στοιχεία

Με βάση μια παλαιότερη μελέτη του Γραφείου Μελετών για άτομα με αναπηρία του ΥΠΕΧΩΔΕ ²²⁴ η προσβασιμότητα:

- Είναι απολύτως αναγκαία και αφορά άμεσα στο 12% του πληθυσμού (ποσοστό που περιλαμβάνει αποκλειστικά τα άτομα με αναπηρία),
- είναι ιδιαίτερα ευπρόσδεκτη από το 46% του πληθυσμού (ποσοστό που περιλαμβάνει εκτός από τα άτομα με αναπηρία και άλλες πληθυσμιακές ομάδες, με παρόμοιες με αυτά ανάγκες: τα εμποδιζόμενα άτομα) και
- τέλος επηρεάζει άμεσα και αισθητά το καθημερινό αίσθημα ασφάλειας και άνεσης του συνόλου του πληθυσμού, αποτελώντας έτσι προστιθέμενη αξία ποιοτικής διαβίωσης.

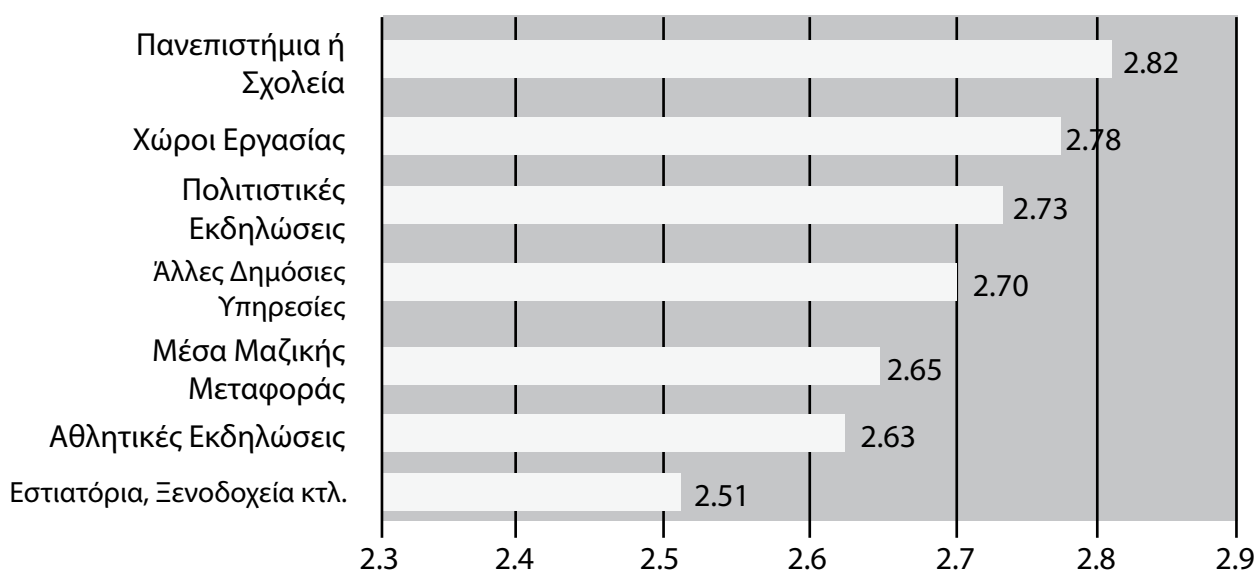
Ιδιαίτερο ενδιαφέρον παρουσιάζουν επίσης τα παρακάτω στοιχεία, που προέκυψαν από έρευνα της Ευρωπαϊκής Επιτροπής το 2001 ²²⁵ και αναφέρονται στη δυσκολία πρόσβασης, σε ευρωπαϊκό επίπεδο, τεσσάρων κατηγοριών ατόμων με αναπηρία σε διάφορους τομείς. Στους παρακάτω πίνακες όπου 1= «καμία δυσκολία», 2= «όχι πολύ δύσκολη», 3= «αρκετά δύσκολη», 4= «πολύ δύσκολη».

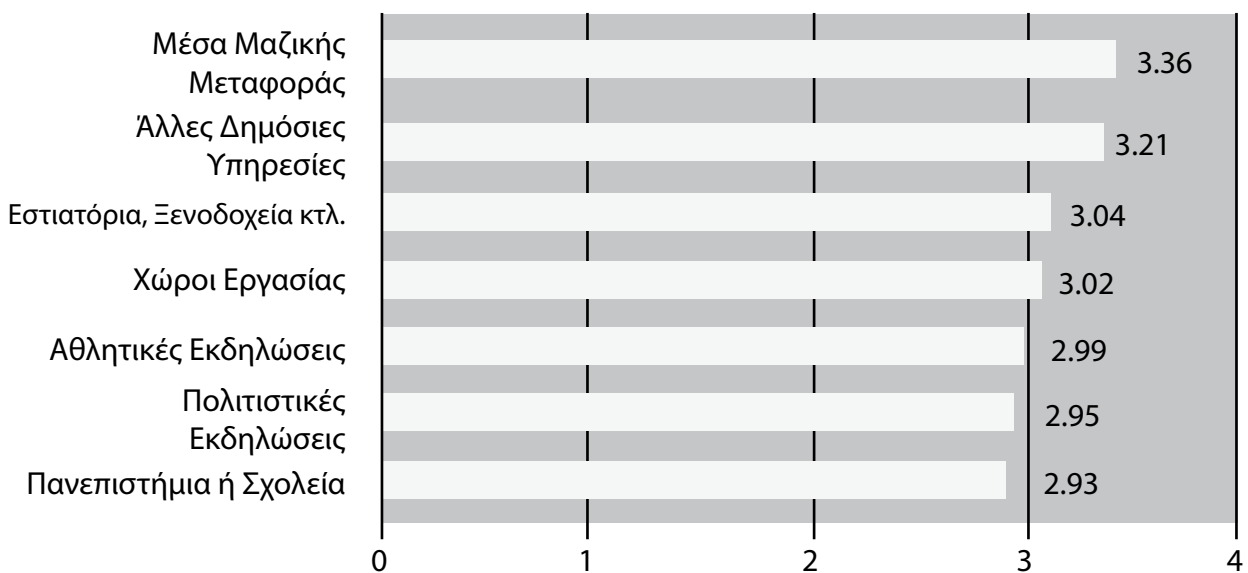
224 Στατιστικά στοιχεία και διαγράμματα που αφορούν σε εμποδιζόμενα άτομα και άτομα με ειδικές ανάγκες – Μ.Χριστοφή, για το Γραφείο μελετών για ΑμεΑ, ΥΠΕΧΩΔΕ, Μάιος 1997

225 ATTITUDES OF EUROPEANS TO DISABILITY -EUROBAROMETER 54.2, European Commission, Directorate-General for Employment, Industrial Relations and Social Affairs, Unit EMPL/E/4, May 2001

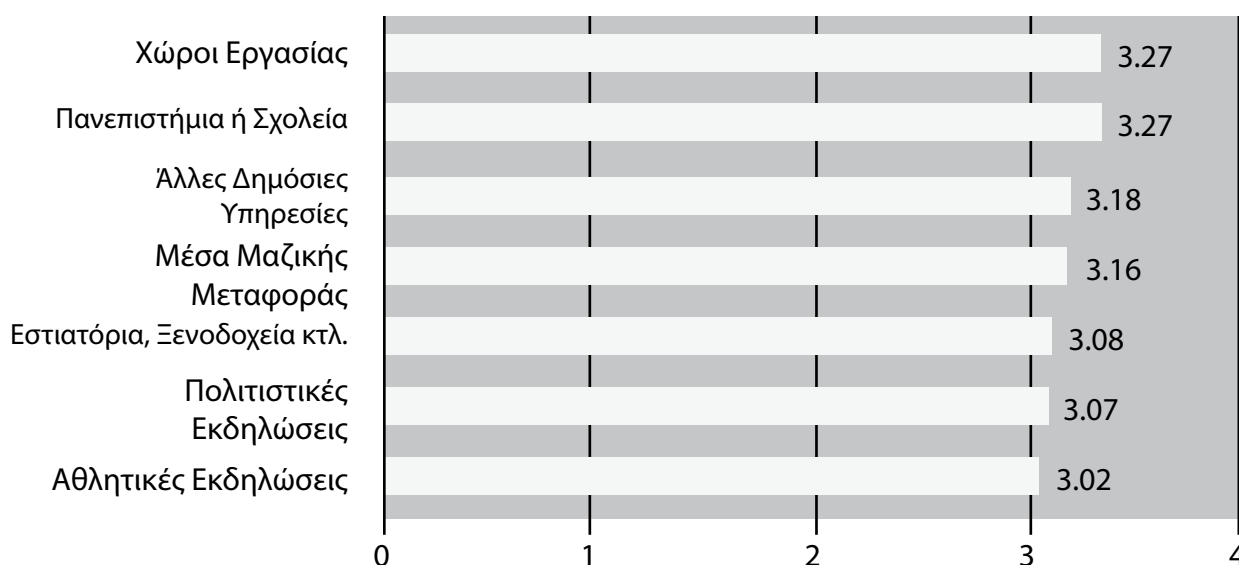
**Δυσκολία πρόσβασης κωφών ατόμων σε υπηρεσίες και εκδηλώσεις
(Q.51.1, averages for EU15)**

**Δυσκολία πρόσβασης ατόμων με κινητικές αναπηρίες σε υπηρεσίες και εκδηλώσεις
(Q.51.3, averages for EU15)**

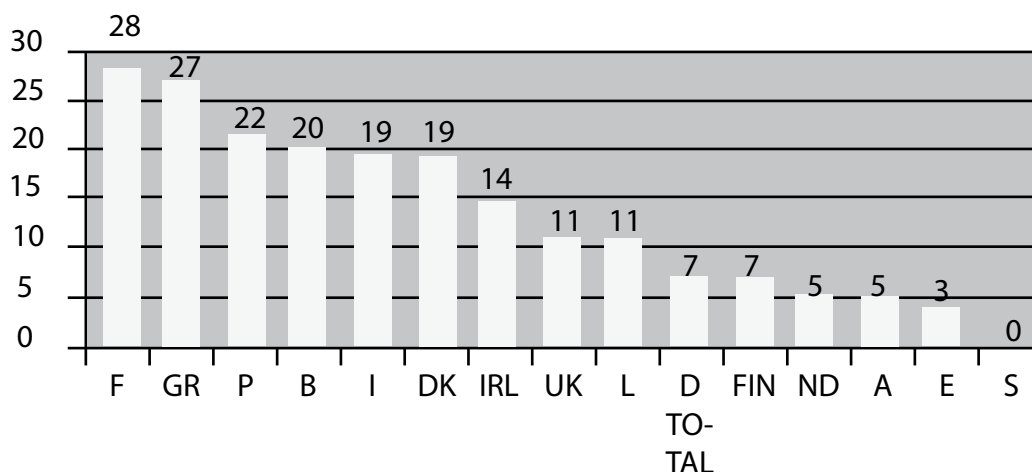

**Δυσκολία πρόσβασης ατόμων με νοητική αναπηρία σε υπηρεσίες και εκδηλώσεις
(Q.51.4, averages for EU15)**

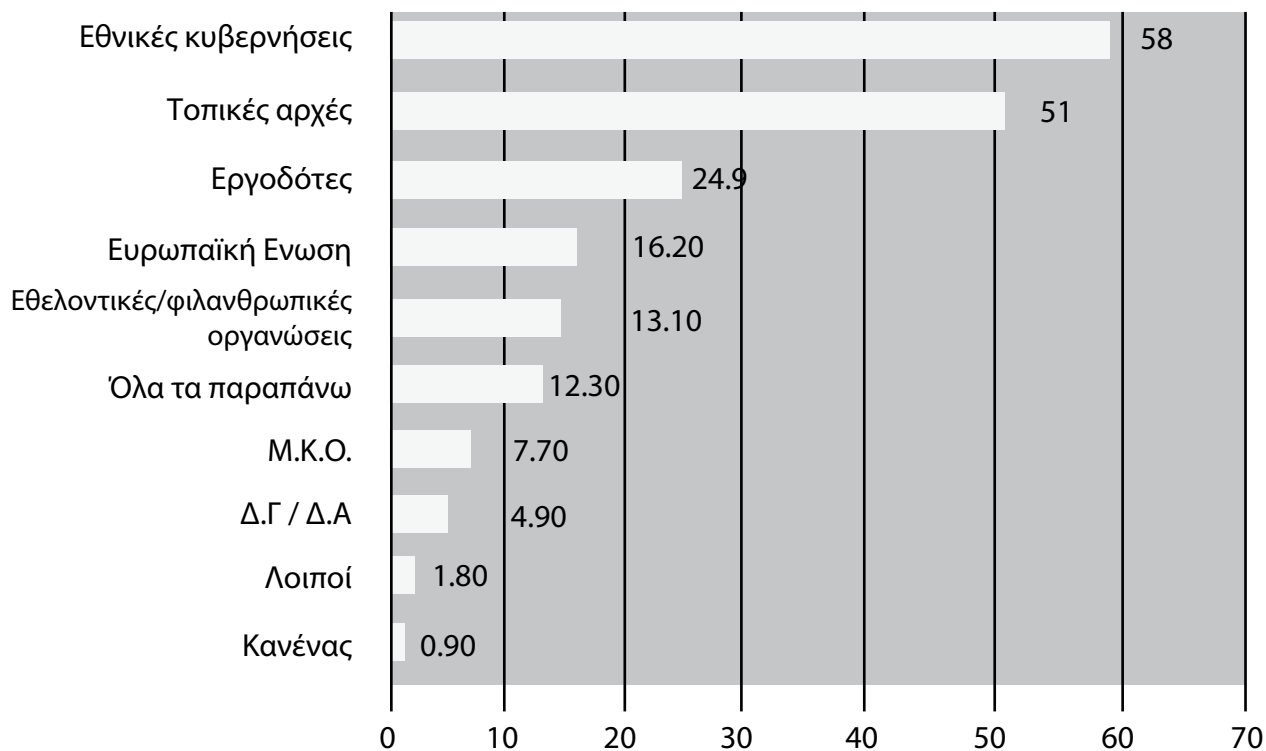

Στην ίδια έρευνα συμπερασματικά κατεδείχθη ότι αθροίζοντας τις απαντήσεις, στις οποίες το κοινό απάντησε ότι οι παραπάνω ομάδες ατόμων με αναπηρία συναντούν «εξαιρετικά πολλές» ή «πάρα πολλές» δυσκολίες πρόσβασης, προκύπτουν δύο κατηγορίες χωρών ανάλογα με το αν οι παραπάνω απαντήσεις για «εξαιρετικά πολλές» ή «πάρα πολλές» δυσκολίες πρόσβασης (βλ. αριθμούς ανά χώρα στο γράφημα) είναι περισσότερες ή λιγότερες από αυτές του μέσου ευρωπαϊκού όρου. Έτσι δυσκολία στην πρόσβαση μεγαλύτερη του μέσου ευρωπαϊκού όρου παρουσιάζει πρώτη η Γαλλία (28 απαντήσεις), με δεύτερη την Ελλάδα (27 απαντήσεις), ενώ κάτω από το μέσο ευρωπαϊκό όρο δυσκολία παρουσίασαν η Φιλανδία, η Ολλανδία, η Αυστρία, η Ισπανία και η Σουηδία, η οποία με 0 απαντήσεις σύμφωνα με το γράφημα, δικαίως θεωρείται «χώρα-πρότυπο» σε θέματα πρόσβασης των ατόμων με αναπηρία.

Δυσκολία στην πρόσβαση σε σχέση με τον ευρωπαϊκό μέσο όρο

**Ποιος θα έπρεπε να είναι υπεύθυνος για τη διασφάλιση της πρόσβασης
ατόμων με αναπηρία
(Q.53-b, in%, EU15)**

8.6.2. Οφέλη από την εφαρμογή της προσβασιμότητας

Η προσβασιμότητα έχει ταυτισθεί με τα άτομα με αναπηρία, που αποτελούν το 10-12% του συνολικού πληθυσμού (σήμερα πάνω από 1.000.000 άτομα στην Ελλάδα, 37.000.000 στην Ευρώπη, περίπου 600.000.000 στον κόσμο), για τα οποία πράγματι αποτελεί την απαραίτητη προϋπόθεση για αυτόνομη, ασφαλή και αξιοπρεπή διαβίωση.

Τα άτομα αυτά μέσα σε ένα περιβάλλον με πρόσβαση στις κτιριακές υποδομές, τις συγκοινωνίες και τις τεχνολογίες πληροφόρησης και επικοινωνίας, μπορούν επί ίσοις όροις με τον καθένα να αναπτυχθούν, να κινηθούν, να σπουδάσουν και να εργαστούν. Και τελικά να αυτοχρηματοδοτήσουν τις ανάγκες τους, οδηγώντας την Πολιτεία σε μια εξοικονόμηση πόρων, τους οποίους μπορεί πια να διαθέσει για την ανάπτυξη παραγωγικών τομέων, αναδεικνύοντας εαυτούς σε μια ομάδα καταναλωτών σημαντικού μεγέθους με αυξανόμενες τάσεις. Ενδεικτικά αναφέρονται στοιχεία μιας έρευνας, με βάση τα οποία η αγοραστική δύναμη των ατόμων με αναπηρία στις ΗΠΑ ανέρχεται σε 175 δις \$ και στον Καναδά σε 25 δις \$ ²²⁶.

Όμως στην πραγματικότητα η προσβασιμότητα αφορά στο σύνολο του πληθυσμού, δεδομένου ότι :

- Η αναπηρία μπορεί να αγγίξει τον καθένα σε οποιοδήποτε στάδιο της ζωής του, μόνιμα ή προσωρινά.
- Η αναπηρία είναι άμεσα συνυφασμένη με το περιβάλλον. Άτομα «ανάπηρα» σε ένα συγκεκριμένο περιβάλλον μπορεί να μην είναι «ανάπηρα» σε ένα άλλο περιβάλλον, ανάλογα με το πώς έχει σχεδιασθεί και οργανωθεί κάθε περιβάλλον, αλλά και ανάλογα με το αν κάθε περιβάλλον διαθέτει ή όχι εμπόδια αλλά και βοηθήματα για τα άτομα με αναπηρία. Για παράδειγμα ένα άτομο με παραπληγία βιώνει συνθήκες κινητικής αναπηρίας σε ένα μη προσβάσιμο περιβάλλον (εμπόδια) ή ακόμη και σε ένα προσβάσιμο περιβάλλον εφόσον σε αυτό δεν διατίθεται κανένα αμαξίδιο (βοήθημα). Εάν όμως το περιβάλλον είναι προσβάσιμο και ένα αμαξίδιο είναι πάντα διαθέσιμο για χρήση, αυτό το άτομο δεν θα έχει κινητικούς περιορισμούς. Το άτομο, παρ' όλ' αυτά, σε όλες τις παραπάνω περιπτώσεις, είναι το ίδιο και εξακολουθεί να έχει παραπληγία. Άρα αυτό που καθορίζει την δυνατότητα κίνησης και συνεπώς συμμετοχής του ατόμου δεν είναι η αναπηρία, αλλά ο σχεδιασμός του περιβάλλοντος και κατ' επέκταση η σύγχρονη οργάνωση της κοινωνίας. Ένα άλλο παράδειγμα αποτελεί ένα μικρό παιδί μέσα σε ένα χώρο με σκάλα με υψηλά σκαλοπάτια. Το μικρό παιδί δεν μπορεί να ανέβει τα σκαλοπάτια (εμπόδιο) και κατά συνέπεια έχει κινητικούς περιορισμούς άρα καθίσταται «ανάπηρο». Σε ένα άλλο χώρο όμως με ράμπα (βοήθημα) το παιδί κινείται αυτόνομα και με ασφάλεια μη αντιμετωπίζοντας κινητικούς περιορισμούς και δε λειτουργεί υπό συνθήκες «αναπηρίας».
- Δυσκολίες στην προσέγγιση και χρήση των υποδομών, υπηρεσιών και αγαθών ή την επικοινωνία αντιμετωπίζουν και άλλες πληθυσμιακές ομάδες, που αποτελούν σημαντικό ποσοστό του συνολικού πληθυσμού, τα «εμποδιζόμενα» άτομα.

Σύμφωνα με την Διεθνή Κατάταξη του Παγκόσμιου Οργανισμού Υγείας ²²⁷, στα εμποδιζόμενα άτομα εκτός από τα άτομα με αναπηρία (δηλ. άτομα σε αναπηρικό αμαξίδιο και γενικότερα άτομα με κινητικές αναπηρίες, άτομα με προβλήματα όρασης και ακοής, άτομα με προβλήματα αντίληψης και ομιλίας κ.λπ.) περιλαμβάνονται και οι ηλικιωμένοι, τα μικρά παιδιά κάτω των 5 ετών, οι γυναίκες στα τελευταία στάδια της εγκυμοσύνης, τα άτομα που πάσχουν από αρθρίτιδα, άσθμα και καρδιακά προβλήματα, τα άτομα που είναι εθισμένα στο αλκοόλ ή τις ναρκωτικές ουσίες, τα άτομα που πάσχουν από μερική ή ολική απώλεια δυνατότητας επικοινωνίας, τα άτομα σε πανικό κάτω από συνθήκες εκτάκτου ανάγκης, τα άτομα που εκτίθενται σε υψηλές θερμοκρασίες, δηλητηριώδεις ή τοξικές συνθήκες, μολυσμένα περιβάλλοντα κ.λπ..

Εξάλλου είναι αποδεδειγμένο πια ότι τα προσβάσιμα περιβάλλοντα είναι ασφαλέστερα περιβάλλοντα. Αρκεί να αναλογιστεί κανείς εργασιακούς χώρους με μεμονωμένα σκαλοπάτια, μεγάλες κλίμακες και ολισθηρά δάπεδα και αντίστοιχους χώρους με ράμπες αντί των σκαλοπατιών, ανελκυστήρες αντί κλιμάκων και υλικά αντισοιθηρά στο δάπεδο. Οι κίνδυνοι ατυχημάτων στη δεύτερη περίπτωση μειώνονται σημαντικά εξοικονομώντας πόρους στον τομέα υγείας και ασφαλείων αλλά και υψηλότερα επίπεδα στην παραγωγή.

Εξίσου εμφανής είναι και η επίπτωση του σχεδιασμού προσβάσιμων περιβαλλόντων στην ποιότητα της καθημερινής ζωής. Οι ανελκυστήρες σε μια κατοικία είναι πλεονέκτημα, το ίδιο και οι φαρδύτεροι διάδρομοι και τα μεγαλύτερα ανοίγματα θυρών, οι άνετες κουζίνες και μπάνια, στοιχεία τα οποία εξάλλου η αγορά επιδοτεί με υψηλότερο ενοίκιο ή τιμή αγοράς/πώλησης, λόγω του ότι κατοικίες που τα διαθέτουν είναι ευκολότερα προωθήσιμες και προτιμήσιμες ²²⁸.

Τέτοιες κατοικίες είναι περισσότερο «βιώσιμες», με την έννοια ότι μπορούν να εξυπηρετήσουν τους

227 2001 World Health Organization's International Classification of Functioning, Disability & Health

228 A brief survey of studies on costs and benefits of non-handicapping environments, Dr.A.Ratzka, International Congress on Accessibility, Brazil, 1994

κατοίκους τους σε όλες τις ηλικίες ακόμη και τις μεγαλύτερες, προσφέροντάς τους για μεγαλύτερο χρονικό διάστημα της ζωής τους τη δυνατότητα παραμονής στο «σπίτι», αυτοεξυπηρέτησης, αυτονομίας και ασφάλειας. Με αυτό τον τρόπο εξοικονομούνται

- για μεν το δημόσιο πόροι, που θα έπρεπε να επενδυθούν στη δημιουργία ιδρυμάτων και οίκων ευγηρίας,
- για δε το στενό περιβάλλον των ηλικιωμένων (συγγενείς, παιδιά κ.λπ.) άτομα, τα οποία αντί να ασχολούνται με την φύλαξη αυτών μπορούν να στραφούν στην αγορά εργασίας, συνεισφέροντας έτσι στην αύξηση του οικογενειακού εισοδήματος, με όλες τις θετικές συνέπειες που αυτό μπορεί να έχει στην οικονομία.

Τα προσβάσιμα περιβάλλοντα προϋποθέτουν όμως συχνά και τον σχεδιασμό, την παραγωγή και εγκατάσταση βοηθητικών μηχανισμών και ειδικού πολλές φορές εξοπλισμού, γεγονός που δίνει σημαντική ώθηση στην ανάπτυξη της τεχνολογίας και βιομηχανίας μιας χώρας. Αυτό συνέβη πχ στην περίπτωση της Δανίας, η οποία αν και μια από τις πιο μικρές πληθυσμιακά χώρες της ΕΕ, εξελίχθηκε σε μια από τις βασικότερες χώρες σχεδιασμού και κατασκευής εξοπλισμών για την υποστήριξη της αυτόνομης διαβίωσης των εμποδιζόμενων ατόμων, οι οποίοι κατέχουν πρωτεύουσα θέση στις εξαγωγές της.

**Η προσβασιμότητα αφορά καταρχήν στα άτομα με αναπηρία,
αλλά και στα εμποδιζόμενα άτομα
ενώ παρέχει καλύτερη ποιότητα ζωής στο σύνολο του πληθυσμού!**

8.6.3. Κόστος εφαρμογής της προσβασιμότητας

Σε αναφορά Ομάδας Εμπειρογνομόνων των Ηνωμένων Εθνών για το σχεδιασμό περιβάλλοντος ελεύθερου εμποδίων, ήδη από το 1975, συμπεραίνεται ότι:

«Αν οι πολιτικοί και όσοι ασχολούνται με τον σχεδιασμό γνώριζαν τη σχέση του κόστους για το σχεδιασμό προσβάσιμου περιβάλλοντος – που οδηγεί στην ανεξαρτοποίηση και εργασία των ατόμων με αναπηρία- και του κόστους για την απομόνωση των ατόμων αυτών και την εξάρτησή τους από την κοινότητα, θα τάσσονταν υπέρ της ολοκληρωτικής ένταξης αυτών δια μέσου ενός σχεδιασμού προσβάσιμου περιβάλλοντος χωρίς εμπόδια».

Έρευνες που διεξήχθησαν στις ΗΠΑ απέδειξαν ότι το κόστος μετατροπών για την βελτίωση της προσβασιμότητας υφιστάμενων κτιρίων δημόσιας χρήσης στα πλαίσια μιας συνολικής μέσης ανακαίνισης κυμαίνεται σε ποσοστά που φαίνονται στον παρακάτω πίνακα:²²⁹

229 A brief survey of studies on costs and benefits of non-handicapping environments, Dr.A.Ratzka, International Congress on Accessibility, Brazil, 1994

	Ποσοστό αύξησης κόστους λόγω παρεμβάσεων προσβασιμότητας, (%)	Ποσοστό αύξησης κόστους σε περίπτωση απαρχής προσβάσιμου κτιρίου, (%)	(1) / (2)
	(1)	(2)	
Συνεδριακό κέντρο	0.12	0.02	6
Δημαρχείο	0.2	0.05	4
Τάξη εκπαιδευτικού ιδρύματος	0.51	0.13	4
Εμπορικό κέντρο	0.22	0.006	35

Πηγή: Schroeder and Steinfeld (1979) The estimated cost of accessible buildings.-US Department of Housing and Urban Development

Αντίστοιχα για κτίρια κατοικίας ισχύουν:

	Ποσοστό αύξησης κόστους λόγω παρεμβάσεων προσβασιμότητας, (%)	Ποσοστό αύξησης κόστους σε περίπτωση απαρχής προσβάσιμου κτιρίου, (%)	(1) / (2)
	(1)	(2)	
Πολυκατοικία	1.0	0.25	4
Μονοκατοικία	21	3	7
Κοιτώνες φοιτητικής εστίας	0.40	0.10	4

Πηγή: Schroeder and Steinfeld (1979) The estimated cost of accessible buildings.-US Department of Housing and Urban Development

Το συμπέρασμα είναι εύκολο:

Το κόστος των μετατροπών είναι αμελητέο όταν οι απαραίτητες παρεμβάσεις συμπεριληφθούν από την αρχή στις μελέτες, πολύ μικρό δε όταν ενταχθούν σε γενικότερες ανακαινίσεις

8.6.4. Ισχύουσα νομοθεσία

Η εθνική νομοθεσία περιέχει διατάξεις²³⁰ που καθιστούν υποχρεωτική την εφαρμογή της προσβασιμότητας στην πλειοψηφία των κτιρίων με χρήση κοινού, όπως πχ. σε χώρους στους οποίους στεγάζονται υπηρεσίες του Δημοσίου, νομικά πρόσωπα δημοσίου δικαίου, νομικά πρόσωπα ιδιωτικού δικαίου του ευρύτερου δημόσιου τομέα, κοινωφελείς οργανισμοί, οργανισμοί τοπικής αυτοδιοίκησης πρώτης και δεύτερης βαθμίδας ή χώρους που έχουν χρήσεις συνάθροισης κοινού, εκπαίδευσης, υγείας και κοινωνικής πρόνοιας, γραφείων και εμπορίου, καθώς επίσης και στους χώρους στάθμευσης αυτοκινήτων των κτιρίων αυτών.

Στους δε χώρους με χρήση συνάθροισης κοινού περιλαμβάνονται μεταξύ άλλων και οι χώροι συνεδρίων, οι μεγάλες αίθουσες διδασκαλίας, οι χώροι εκθέσεων, τα μουσεία, οι χώροι συναυλιών, οι αίθουσες δικαστηρίων, οι ναοί, οι χώροι αθλητικών συγκεντρώσεων, τα θέατρα, οι κινηματογράφοι, τα εστιατόρια, ζαχαροπλαστεία, καφενεία, τα κέντρα διασκέδασης, οι αίθουσες πολλαπλών χρήσεων, οι αίθουσες αναμονής επιβατών, οι τράπεζες μικτού εμβαδού τουλάχιστον 70 τετραγωνικών μέτρων κ.λπ..

Αντίστοιχη νομοθεσία υπάρχει και για τις μεταφορές. Τα σημαντικότερα κενά εντοπίζονται στον τομέα των υπηρεσιών και της Κοινωνίας της Πληροφορίας.

Ιδιαίτερα κρίσιμο σημείο η απουσία κυρώσεων και προστίμων για τους παραβάτες.

230 Ενδεικτικά αναφέρονται οι παρακάτω διατάξεις. Αναλυτικά η νομοθεσία για την προσβασιμότητα θα αναρτηθεί στην ιστοσελίδα της ΕΣΑμεΑ (βλ. www.esaea.gr)

(α) ΑΠΟΦΑΣΗ Υπουργ. Υγείας και Κοινωνικής Αλληλεγγύης: Υ1γ/Γ.Π/οικ. 94643 (ΦΕΚ 1384B/03.08.2007) -Συμπλήρωση και τροποποίηση της υπ' αριθμ. Α1β/8577/1983 (Φ.Ε.Κ. 526, τ.Β' /24.9.1983) Υγειονομικής Διάταξης, «Περί Υγειονομικού ελέγχου και αδειών ιδρύσεως και λειτουργίας των εγκαταστάσεων επιχειρήσεων υγειονομικού ενδιαφέροντος, καθώς και των γενικών και ειδικών όρων ιδρύσεως και λειτουργίας των εργαστηρίων και καταστημάτων τροφίμων ή / και ποτών», όπως έχει τροποποιηθεί μεταγενέστερα.

(β) Νόμος 3057/2002 (ΦΕΚ 239/A/10.10.02) «Τροποποίηση και συμπλήρωση του Ν.2725/1999, ρύθμιση θεμάτων Υπουργείου Πολιτισμού και άλλες διατάξεις»

(γ) Αποφάσεις Υ.ΠΕ.ΧΩ.Δ.Ε. 52487 και 52488.2002 (ΦΕΚ 18/A/15.01.02) «Ειδικές ρυθμίσεις για την εξυπηρέτηση ΑμεΑ σε υφιστάμενα κτίρια» και «Ειδικές ρυθμίσεις για την εξυπηρέτηση ΑμεΑ σε κοινόχρηστους χώρους των οικισμών που προορίζονται για την κυκλοφορία πεζών» αντίστοιχα.

(δ) Γενικός Οικοδομικός Κανονισμός – Νόμος 2831/2000 (Φ.Ε.Κ. 140/A/13.06.00)

(ε) Π.Δ. 27/1999 (ΦΕΚ 580Δ/27.7.1999): «Κώδικας βασικής πολεοδομικής νομοθεσίας»

(στ) Π.Δ. 16/96 (ΦΕΚ 10/A/18.01.96) «Ελάχιστες προδιαγραφές ασφάλειας και υγείας στους χώρους εργασίας σε συμμόρφωση με την οδηγία 89/654/ΕΟΚ».

8.7. ΒΑΣΙΚΕΣ ΠΡΟΫΠΟΘΕΣΕΙΣ ΓΙΑ ΤΟ ΣΧΕΔΙΑΣΜΟ ΚΑΙ ΤΗΝ ΕΦΑΡΜΟΓΗ ΠΟΛΙΤΙΚΩΝ ΚΑΙ ΜΕΤΡΩΝ ΓΙΑ ΤΗΝ ΔΙΑΣΦΑΛΙΣΗ ΤΗΣ ΠΡΟΣΒΑΣΙΜΟΤΗΤΑΣ ΣΤΑ ΑΤΟΜΑ ΜΕ ΑΝΑΠΗΡΙΑ

8.7.1. «Σχεδιασμός για όλους» (Universal Design): το εργαλείο για τη διασφάλιση της προσβασιμότητας

Ο «Σχεδιασμός για όλους» (Universal Design) είναι ο σχεδιασμός αγαθών, υπηρεσιών και περιβαλλόντων που μπορούν να χρησιμοποιηθούν από όλους, στο μεγαλύτερο δυνατό βαθμό, χωρίς να απαιτούνται ειδικές προσαρμογές ή εξειδικευμένος σχεδιασμός.²³¹

Στόχος του «Σχεδιασμού για όλους» είναι να απλοποιήσει τη ζωή όλων με προϊόντα, υπηρεσίες και περιβάλλοντα, που μπορούν να χρησιμοποιηθούν από το μεγαλύτερο φάσμα ανθρώπων με ελάχιστο ή καθόλου επιπλέον κόστος. Απευθύνεται εξίσου σε άτομα όλων των ηλικιών (από μικρά παιδιά μέχρι ηλικιωμένους), διαφορετικών διαστάσεων και δεξιοτήτων, με ή χωρίς αναπηρίες. Απορρίπτει κάθε σχεδιασμό ή λύση που δεν είναι δυνατόν να χρησιμοποιηθεί ως έχει από όλους ή που απευθύνεται αποκλειστικά σε άτομα με αναπηρία ή σε οποιαδήποτε άλλη κατηγορία πολιτών και στην ουσία και στις δύο περιπτώσεις στιγματίζει και δημιουργεί διακρίσεις.

Η ισότιμη κοινωνική κατάσταση (equal status), η ισότιμη μεταχείριση και τα ίσα δικαιώματα αποτελούν τις βάσεις της φιλοσοφίας του «Σχεδιασμού για όλους».

Ισότιμη κοινωνική κατάσταση, στη λογική ότι σε όλα τα άτομα παρέχονται ίδιες δυνατότητες χρήσης των αγαθών, υπηρεσιών και περιβαλλόντων. Όλοι συμπεριλαμβανομένων των ατόμων με αναπηρία, πρέπει να έχουν τις ίδιες δυνατότητες πρόσβασης πχ. στην εκπαίδευση, την εργασία και την αναψυχή χωρίς να καταφεύγουν σε ειδικές εφαρμογές αυτών σχεδιασμένες αποκλειστικά γι' αυτά.

Η ίδια κοινωνική κατάσταση κατά συνέπεια εμπερικλείει την έννοια της ισότιμης μεταχείρισης όλων των ατόμων έναντι των εφαρμογών του κάθε τομέα. Όλοι πρέπει να μπορούν να χρησιμοποιήσουν τις όποιες εφαρμογές με τον ίδιο τρόπο χωρίς να καταφεύγουν σε ειδικές προσαρμογές που οδηγούν σε διακρίσεις.

Τέλος η έννοια ίσα δικαιώματα στοχεύει στο γεγονός ότι τις απαιτήσεις για το τι σημαίνει ίση μεταχείριση τις θέτουν εκείνα τα άτομα, στα οποία αναφέρεται η ίση μεταχείριση. Έτσι τα ίδια τα άτομα με αναπηρία -και κανείς άλλος- είναι εκείνα που καθορίζουν το τι εννοούν ως ίση μεταχείριση αυτών σε σχέση με τα υπόλοιπα μέλη της κοινωνίας, ώστε να διασφαλίζεται η ισότιμη κοινωνική κατάσταση αυτών με τους υπόλοιπους πολίτες.

Η υλοποίηση των παραπάνω προϋποθέτει ταυτόχρονα:

- την πρόβλεψη και παροχή στο μέγιστο δυνατό βαθμό όλων εκείνων των βοηθημάτων και εξοπλισμών, που είναι απαραίτητα στα άτομα με αναπηρία για τη διασφάλιση της ισότιμης κοινωνικής κατάστασης αυτών και
- το σχεδιασμό περιβαλλόντων (υποδομές, υπηρεσίες και αγαθά) απαρχής προσβάσιμων, που λαμβάνουν υπόψη τις ανάγκες όλων, έτσι ώστε να περιορίζεται στο ελάχιστο η χρήση των προαναφερθέντων βοηθημάτων, εξοπλισμών και λοιπών ειδικών κατασκευών και κατά συνέπεια και κάθε επιπλέον κόστος

231 Universal Design, Planning and Design for All - Finn Aslaksen, Steinar Bergh, Olav Rand Bringga, Edel Kristin Heggem - The Norwegian State Council on Disability - Δεκέμβριος 1997

διασφάλισης της ισότιμης κοινωνικής κατάστασης όλων των πολιτών.

Ο «Σχεδιασμός για όλους» βασίζεται στις παρακάτω αρχές:

- Ισοτιμία στη δυνατότητα χρήσης: ο σχεδιασμός απευθύνεται σε άτομα διαφόρων δεξιοτήτων
- Προσαρμοστικότητα στη χρήση: ο σχεδιασμός εξυπηρετεί ένα ευρύ φάσμα ατομικών προτιμήσεων και δεξιοτήτων
- Απλή και διαισθητική χρήση: η χρήση των προϊόντων του σχεδιασμού είναι εύκολα αντιληπτή από όλους ανεξάρτητα από το μορφωτικό τους επίπεδο, τις εμπειρίες τους, γλωσσικές δεξιότητες ή την δυνατότητα συγκέντρωσης που διαθέτουν.
- Εύληπτη πληροφόρηση: ο σχεδιασμός προβλέπει την αποτελεσματική επικοινωνία με τον χρήστη των προϊόντων ανεξάρτητα από την δυνατότητα αντίληψης αυτού.
- Ανοχή στα λάθη: ο σχεδιασμός ελαχιστοποιεί τους κινδύνους και τα αρνητικά αποτελέσματα από λανθασμένη ή αθέλητη πράξη.
- Καταβολή μικρής φυσικής προσπάθειας: τα προϊόντα του σχεδιασμού μπορούν να χρησιμοποιηθούν με αποτελεσματικότητα και άνεση με την ελάχιστη προσπάθεια.
- Κατάλληλες διαστάσεις και επιφάνεια προσέγγισης και χρήσης: ο σχεδιασμός λαμβάνει υπόψη του τις απαιτήσεις σε διαστάσεις και επιφάνειες για την προσέγγιση, χειρισμό και χρήση ανεξάρτητα από τη σωματική διάπλαση του χρήστη, τη στάση του σώματός του και τις δυνατότητες κίνησης που διαθέτει. Η εφαρμογή του «Σχεδιασμού για όλους» στα προϊόντα και τις υπηρεσίες των επιχειρήσεων προσδίδει σε αυτά πρόσθετη αξία και διευρύνει την ομάδα των καταναλωτών στην οποία απευθύνονται, ενώ περιορίζει την υποχρέωση των Φορέων για πρόβλεψη και παροχή πρόσθετων εξειδικευμένων λύσεων και εφαρμογών άρα τους εξοικονομεί πόρους. Στην ουσία διασφαλίζει στην πράξη τη βασική δημοκρατική αρχή του σεβασμού της πολυμορφίας και της ισότητας.

**Με το «Σχεδιασμό για όλους» (Universal Design)
τα αγαθά, οι υπηρεσίες και τα περιβάλλοντα (συμβατικά και ηλεκτρονικά)
σχεδιάζονται απαρχής έτσι ώστε να μπορούν να χρησιμοποιηθούν από όλους,
στο μεγαλύτερο δυνατό βαθμό, χωρίς να απαιτούνται
ειδικές προσαρμογές ή εξειδικευμένος σχεδιασμός**

8.7.2. Η μεθόδευση

8.7.2.α. Αλυσίδες και δίκτυα προσβασιμότητας

Η διασφάλιση της προσβασιμότητας απαιτεί σύνθετο σχεδιασμό και υλοποίηση δράσεων βραχείας και μακράς διάρκειας, συντονισμένες κινήσεις, σχολαστική τήρηση χρονοδιαγραμμάτων υλοποίησης και συντήρησης δράσεων, μεθοδευμένες συνέργιες σε οριζόντια (υποδομές, υπηρεσίες, αγαθά) και κάθετα επίπεδα (τοπικό, εθνικό, ευρωπαϊκό, διεθνές), με παρεμβάσεις σε πολλούς τομείς ταυτόχρονα (π.χ. κατοικία, εργασία, εμπόριο, αναψυχή, εκπαίδευση, άθληση/ πολιτισμός, μεταφορές, κ.λπ.) στη λογική δημιουργίας προσβάσιμων αλυσίδων και δικτύων με προοπτική συνεχούς ανάπτυξης και επέκτασης αυτών.

Με τον όρο «προσβάσιμη αλυσίδα» νοείται μια σειρά αλληλοεξαρτώμενων και αλληλοσυμπληρούμενων παρεμβάσεων, που διασφαλίζουν την αυτονομία, άνεση και ασφάλεια των ατόμων με αναπηρία, των ηλικιωμένων ατόμων και γενικότερα των εμποδιζόμενων ατόμων . Η συνδυασμένη εφαρμογή προσβάσιμων αλυσίδων δημιουργεί τα προσβάσιμα δίκτυα.

Έτσι για παράδειγμα μια προσβάσιμη αλυσίδα μπορεί να περιλαμβάνει προσβάσιμα πεζοδρόμια και διαβάσεις κατά μήκος μιας συγκεκριμένης διαδρομής, προσβάσιμα κτίρια κατοικίας- υπηρεσιών- αναψυχής- πολιτισμού παρακείμενα των πεζοδρομίων αυτών, προσβάσιμες θέσεις στάθμευσης, προσβάσιμους χώρους πρασίνου και πλατείες επί ή παρακείμενα της διαδρομής, προσβάσιμα μέσα μαζικής μεταφοράς κατά μήκος αυτής της διαδρομής και γενικότερα προσβάσιμες υπηρεσίες που παρέχονται εντός και εκτός των κτιρίων και μέσων μαζικής μεταφοράς αλλά και «προσβάσιμες νοοτροπίες» πολιτών κατάλληλα εκπαιδευμένων στην προώθηση, το σεβασμό και τη διαφύλαξη των όποιων παρεμβάσεων και την αποδοχή της πολυμορφίας.

Μια κάθετη αλυσίδα μπορεί να περιλαμβάνει τα τοπικά και υπερτοπικά μέσα μαζικής μεταφοράς μιας χώρας και κατ' επέκταση τα διακρατικά μέσα μεταφοράς.

Ένα προσβάσιμο δίκτυο περιλαμβάνει όλα τα παραπάνω ανεπτυγμένα σε δύο ή περισσότερες αλυσίδες κ.λπ..

Είναι εμφανές ότι μια αλυσίδα ή ένα δίκτυο είναι δυναμικά στοιχεία, με δυνατότητες συνεχούς ανάπτυξης και επέκτασης μέχρι την πλήρη κάλυψη των υποδομών και υπηρεσιών σε τοπικό, εθνικό, ευρωπαϊκό και διεθνές επίπεδο.

Αυτή ακριβώς η δυναμική είναι που γεννά στη συνέχεια

- την ανάγκη τυποποίησης όχι μόνο σε εθνικό αλλά και σε διεθνές επίπεδο, έτσι ώστε να διασφαλίζεται αφενός η αναγνωρισιμότητα των στοιχείων που χρησιμοποιούνται για την εξασφάλιση της προσβασιμότητας και αφετέρου το ίδιο επίπεδο άνεσης και ασφάλειας,
- την ανάγκη μόνιμης συνεργασίας σε τοπικό, εθνικό και διεθνές επίπεδο για ανταλλαγή σχετικής τεχνογνωσίας και αξιοποίησης της αποκτηθείσας εμπειρίας εφαρμογής και παρέχει ταυτόχρονα τη δυνατότητα αποσπασματικής χρήσης πόρων για την σταδιακή υλοποίηση παρεμβάσεων βάσει βραχυ-μεσο και μακροπρόθεσμου σχεδιασμού.

8.7.2.β. Σχέδια δράσης για την προσβασιμότητα

Το ισχυρότερο εργαλείο για τη μεθόδευση της υλοποίησης των δράσεων βραχείας και μακράς διάρκειας, που απαιτούνται για τη διασφάλιση της προσβασιμότητας, αποτελεί η κατάρτιση και υλοποίηση ενός σχεδίου δράσης. Σε πολλά ευρωπαϊκά και τρίτα κράτη (πχ. Μεγ. Βρετανία, Ιρλανδία, Φιλανδία, Καναδάς, Αυστραλία κ.λπ.) η σύνταξη σχεδίων δράσης για την προσβασιμότητα έχει θεσμοθετηθεί, είναι υποχρεωτική ανά έτος και παρακολουθείται στενά από τις αρμόδιες Αρχές

Σε ένα σχέδιο δράσης καταγράφονται οι στόχοι και οι στρατηγικές μέσω των οποίων θα υλοποιηθούν οι στόχοι αυτοί. Αναλυτικά και βήμα- βήμα αναπτύσσονται οι δράσεις που πρέπει να αναπτυχθούν, καταγράφονται οι απαιτούμενοι πόροι (προσωπικό και οικονομικοί πόροι), καταρτίζονται χρονοδιαγράμματα και κατανέμονται ευθύνες.

Ένα σχέδιο δράσης μπορεί να είναι τοπικό, περιφερειακό, εθνικό, διακρατικό κ.λπ. προωθώντας κάθε φορά δράσεις ανάλογα με τις αρμοδιότητες των οργανωτικών δομών κάθε επιπέδου.

Απαραίτητη προϋπόθεση επιτυχίας ενός σχεδίου δράσης αποτελεί η συμμετοχή των ατόμων με αναπηρία και των αντιπροσωπευτικών οργανώσεών τους, δεδομένου ότι κανείς δε γνωρίζει τις ανάγκες των ατόμων με αναπηρία καλύτερα από αυτά τα ίδια τα άτομα.

Αναγνωρίζοντας τη σημασία των σχεδίων δράσης για την επιτυχή προώθηση της προσβασιμότητας, και συνυπολογίζοντας τις δυνατότητες παρέμβασης της τοπικής αυτοδιοίκησης -ιδιαίτερα μάλιστα εν όψει της νέας προγραμματικής περιόδου 2007-2013 κατά την οποία ένα μεγάλο μέρος των χρηματοδοτήσεων στρέφονται στην Περιφέρεια - η ΕΣΑμεΑ προχώρησε στην σύνταξη ενός τυπικού σχεδίου δράσης για την προσβασιμότητα.²³²

Αν προσπαθούσατε να στήσετε ένα σχέδιο δράσης για την προσβασιμότητα στο πλαίσιο της εκπαιδευτικής αυτής ενότητας;

232 http://www.esaea.gr/files/documents/typiko_sxedio_forewn_OTA_11.doc), με στόχο την υποστήριξη τόσο των φορέων –μελών της, όσο και των ΟΤΑ στην κατεύθυνση σύνταξης

ΕΝΟΤΗΤΑ 9

ΜΕΣΑ ΜΑΖΙΚΗΣ ΕΝΗΜΕΡΩΣΗΣ ΚΑΙ ΑΤΟΜΑ ΜΕ ΑΝΑΠΗΡΙΑ

9.1. Ο ΤΡΟΠΟΣ ΠΑΡΟΥΣΙΑΣΗΣ ΤΩΝ ΑΤΟΜΩΝ ΜΕ ΑΝΑΠΗΡΙΑ ΣΤΑ ΜΜΕ

9.1.1. Τα Κριτήρια

Ο τρόπος παρουσίασης των ατόμων με αναπηρία στα ΜΜΕ είναι άρρηκτα συνδεδεμένος με μια σειρά «κριτηρίων» που έχουν να κάνουν: Είτε με στερεοτυπικές πεποιθήσεις στο κοινωνικό πεδίο που αντανακλώνται στο «επικοινωνιακό» προϊόν, είτε με τις ειδικές ανάγκες στο εσωτερικό πεδίο των ΜΜΕ που συχνά έρχονται σε αντίθεση με δυναμικές που αναπτύσσονται στο ευρύτερο κοινωνικό πεδίο, είτε με αυτή καθεαυτή την φύση του ΜΜΕ (έντυπο, ηλεκτρονικό κ.λπ.), την πολιτική και ιδεολογική του ταυτότητα και αυτούς που την υπηρετούν.

Σε ότι αφορά το πρώτο κριτήριο (στερεοτυπικές πεποιθήσεις στο κοινωνικό πεδίο): Είναι δεδομένο ότι η ιατρικοκεντρική - πατερναλιστική προσέγγιση που αντιλαμβάνεται τον άνθρωπο με αναπηρία ως αντικείμενο φιλανθρωπίας, δεν είναι πλήρως ξεπερασμένη, αντιθέτως διατρέχει σε σημαντικό βαθμό την κοινωνική σκέψη για την αναπηρία. Η εδραίωση του προοδευτικού προτύπου σκέψης (κοινωνικοκεντρικό μοντέλο) που αντιλαμβάνεται τον άνθρωπο με αναπηρία ως υποκείμενο δικαιωμάτων, συνιστά ζητούμενο υπό διαρκή διεκδίκηση.

Σε ότι αφορά το δεύτερο κριτήριο (ειδικές ανάγκες στο εσωτερικό πεδίο των ΜΜΕ): Είναι δεδομένο ότι τα ΜΜΕ, σε γενικές γραμμές, είναι επιρρεπή στην αναπαραγωγή των στερεοτύπων και των προκαταλήψεων που έχουν καλλιεργηθεί στο κοινωνικό πεδίο. Ως διαμεσολαβητής (επικοινωνιακό πεδίο) διευκολύνονται από την ύπαρξη καθεαυτή στερεοτυπικών αντιλήψεων, τις οποίες κατανοούν ως «κοινωνικά δεδομένα». Κατ' αυτό τον τρόπο, υποστηρίζουν τον ρόλο- εξουσία τους ως «κοινωνικός καθρέπτης». Είναι ο εύκολος δρόμος, η εύκολη λύση (η αναπαραγωγή στερεοτύπων), υπό την έννοια ότι είναι εύκολα διαθέσιμη η πρώτη ύλη. Από την φύση τους (εξουσιαστική) τα ΜΜΕ δεν αποτελούν πεδίο άσκησης πρωτοποριακών διεκδικήσεων, αλλά, αντίθετα, κομμάτι των πρωτοποριακών διεκδικήσεων (οφείλει να) είναι η διεκδίκηση μεριδίου εξουσίας (πρόσβαση) στο εσωτερικό πεδίο των ΜΜΕ.

Σε ότι αφορά το τρίτο κριτήριο (φύση του ΜΜΕ, ταυτότητα, ανθρώπινος παράγοντας): Είναι δεδομένο ότι ο βαθμός πρόσβασης του προοδευτικού προτύπου σκέψης (κοινωνικοκεντρικό μοντέλο) αναφορικά με την παρουσίαση θεμάτων αναπηρίας, είναι ικανοποιητικότερος: 1ον) Στο ραδιοφωνικό και έντυπο "μέσο" εν συγκρίσει με το τηλεοπτικό, δεδομένο που άμεσα συνδέεται με τον βαθμό εξουσίας που οι συγκεκριμένες κατηγορίες "μέσων" ασκούν στη σύγχρονη εποχή, 2ον) Στα ΜΜΕ εκείνα που εντάσσονται στον ρόλο - εξουσία τους, στοιχεία ταυτότητας (περιεχόμενο) προοδευτικά, υπό την έννοια ότι αντιλαμβάνονται «υπερασπιστικά» τις διαδικασίες κατοχύρωσης και/ή διεκδίκησης κοινωνικών δικαιωμάτων.

ΣΥΝΟΠΤΙΚΑ: Η στερεοτυπική και ενοχική αντίληψη για την αναπηρία είναι υπαρκτή στην ελληνική κοινωνία, βρίσκεται σε διαρκή και εξελισσόμενη σύγκρουση με την προοδευτική και απενοχοποιημένη αντίληψη και αυτούς που την εκφράζουν. Τα ΜΜΕ, σε γενικές γραμμές, είναι επιρρεπή στην αναπαραγωγή της στερεοτυπικής αντίληψης. Περισσότερο το τηλεοπτικό μέσον, λιγότερο το ραδιοφωνικό και το έντυπο. Περισσότερο τα συντηρητικής ταυτότητας (πολιτικά, ιδεολογικά) ΜΜΕ, λιγότερο τα προοδευτικά.

9.1.2. Επί του περιεχομένου

Το «πώς», δηλαδή ο τρόπος παρουσίασης των ατόμων με αναπηρία στα ΜΜΕ, είναι καταρχάς άμεσα συνδεδεμένο με το «πόσο», δηλαδή το χώρο ή / και το χρόνο παρουσίασης θεμάτων αναπηρίας από τα ΜΜΕ. Σε απλά ελληνικά, όταν είναι περιθωριακή η σχέση των θεμάτων αναπηρίας με το χώρο – χρόνο παρουσίασης (αξιολογούνται ως “ειδικά” θέματα), εκ των πραγμάτων καθίσταται ευκολότερη η αναπαραγωγή του στερεοτυπικού – ενοχικού τρόπου παρουσιάσής τους. Το ζήτημα της συνολικής (πώς και πόσο) περιθωριοποίησης των θεμάτων αναπηρίας, αγγίζει τον πυρήνα της σχέσης ατόμων με αναπηρία και ΜΜΕ, διότι αναγάγει σε ένα ευρύτερο κοινωνικό – πολιτικό ζήτημα: Η έννοια του mainstreaming (διάχυση της διάστασης της αναπηρίας σε όλα τα επίπεδα κοινωνικού και πολιτικού σχεδιασμού) που συνιστά κεκτημένο της σύγχρονης προοδευτικής σκέψης και εξ’ ορισμού συνδέεται με το κοινωνικοκεντρικό μοντέλο προσέγγισης των θεμάτων αναπηρίας, δεν συμπεριλαμβάνεται στον σχεδιασμό του επικοινωνιακού (τηλεοπτικού, ραδιοφωνικού, εντύπου) προϊόντος. Με αυτό ως δεδομένο (και, μάλιστα, κυρίαρχο), ο τρόπος παρουσίασης των ατόμων με αναπηρία στα ΜΜΕ, συντίθεται σε γενικές γραμμές από τα ακόλουθα:

- Η «μέση εικόνα» του ανθρώπου με αναπηρία που προβάλλουν τα ΜΜΕ, με τις όποιες εξαιρέσεις απλώς να επιβεβαιώνουν τον κανόνα, είναι ψευδής. Ψευδής, υπό την έννοια ότι κινείται σε δυο αντιδιαμετρικά άκρα, εξαιρώντας τον «μέσο» πολίτη με αναπηρία που αποτελεί την συντριπτική πλειοψηφία.

Τα δυο αντιδιαμετρικά άκρα είναι τα εξής: Είτε ο άνθρωπος με αναπηρία παρουσιάζεται με τρόπο τέτοιο ώστε να προκαλεί οίκτο (θυματοποίηση), είτε παρουσιάζεται ως «ήρωας της ζωής» και / ή άνθρωπος με ειδικές ικανότητες.

Αντικείμενο οίκτου – αντικείμενο θαυμασμού, είναι οι δυο ψευδείς, αλληλοσυμπληρούμενες πλευρές που συνθέτουν την συνολική αντιδραστική εικόνα «αντικείμενο φιλανθρωπίας». Η πρώτη πλευρά, φέρεται να καθρεφτίζει τις στερεοτυπικές φιλανθρωπικές αντιλήψεις των αποδεκτών (ακροατών, θεατών, αναγνωστών) του ΜΜΕ, η δεύτερη πλευρά φέρεται να αποδίδει ως άλλοθι (ενοχικά) την παρωχημένη φιλανθρωπική προσέγγιση του ΜΜΕ καθεαυτού. Εντέλει, αντικείμενο οίκτου και αντικείμενο θαυμασμού συνθέτουν ως αποτέλεσμα «αντικείμενο φιλανθρωπίας», σε ευθεία αντίθεση με τη σύγχρονη, προοδευτική προσέγγιση που αντιλαμβάνεται τον άνθρωπο με αναπηρία ως «υποκείμενο δικαιωμάτων».

- Η εξαίρεση του «μέσου» ανθρώπου με αναπηρία και η εστίαση της διαμεσολαβημένης επικοινωνίας στα αντιδιαμετρικά άκρα, εξ’ ορισμού εκφράζεται στην επιλογή θεμάτων αναπηρίας. Τα θέματα που επιλέγονται, τείνουν σχεδόν πάντοτε να αφορούν μεμονωμένες περιπτώσεις, αποφεύγουν να συνδέσουν το ειδικό με το γενικό, είναι κατά κανόνα αποσυνδεδεμένα από τις συνολικές κατευθυντήριες γραμμές του οργανωμένου αναπηρικού κινήματος διεκδίκησης λύσεων και απορρόφησης κοινωνικών δικαιωμάτων.

- Ανεξαρτήτως επιλογής πλευράς (αντικείμενο οίκτου – θαυμασμού) που αποδίδει την αντιδραστική εντύπωση – αποτέλεσμα «αντικείμενο φιλανθρωπίας», στην συντριπτική πλειοψηφία παρουσίασης θεμάτων αναπηρίας παρατηρείται καταχρηστική εστίαση στην αναπηρία (αυτή είναι ο πρωταγωνιστής) και όχι στον άνθρωπο με αναπηρία (ωσάν να είναι ο ...φορέας της). Στο τηλεοπτικό μέσον, η εικόνα θα εστιάσει (π.χ.) στο ακρωτηριασμένο μέλος ή στο αναπηρικό αμαξίδιο, επενδεδυμένη από λυπητερή μουσική και αντίστοιχης υφής λόγο. Στο έντυπο μέσον, (δεν εστιάζεται στη δύναμη της εικόνας), η καταχρηστική εστίαση γίνεται εμφανής, μεταξύ πολλών άλλων κριτηρίων, στη μεταφορική χρήση όρων. «Κραυγή στη σιωπή» οι διαμαρτυρίες των ατόμων με απώλεια ακοής, «μάτια της ψυχής» διαθέτουν τα άτομα με απώλεια όρασης κ.ο.κ.

Η μεταφορική χρήση αντανακλά την αντιδραστική αντίληψη των ΜΜΕ επεκτεινόμενη κατά συρροή και σε άλλα θέματα (εκτός θεμάτων αναπηρίας), προς φόρτισιν του μηνύματος, υποδηλώνοντας την

όποια αναπηρία ως αρνητική εκδοχή και απόκλιση από την κανονικότητα. «Ανάπηρες πολιτικές» τιτλοφορούνται συχνότατα αποδοκιμαστικές πολιτικές κριτικές, «σχιζοφρενικές» χαρακτηρίζονται κάποιες θέσεις ή καταστάσεις προς απόδειξιν της αντιφατικότητάς τους, «τυφλή» ή «κωφή» αποκαλείται η πολιτεία όταν δεν ανταποκρίνεται σε αιτήματα, «παράλυτο το κράτος» όταν εμφανίζει αδυναμίες στην διαχείριση κρίσεων κ.ο.κ.

- Ιδιαίτερη μνεία στην ψυχική ασθένεια, δεδομένου ότι τα μερίδια απεικόνισής της στα ΜΜΕ είναι ψηλά. Εντελώς περιεκτικά, ως προϊόν επικοινωνίας ο ψυχικά ασθενής υπερβαίνει το δίπολο «αντικείμενο οίκτου – αντικείμενο θαυμασμού», επικοινωνείται κύρια ως «αντικείμενο φόβου». Η συχνότερη προσέγγιση του θέματος «ψυχική ασθένεια» από τα ΜΜΕ είναι η σύνδεσή της (άμεση ή έμμεση) με τη βία και την επικινδυνότητα. Πέραν αυτού, η «μέση δυναμική» που αναπτύσσεται στο χώρο της ψυχικής ασθένειας (βελτίωση συνθηκών ζωής, προσπάθεια ένταξης, δημιουργία ψυχιατρικών υπηρεσιών στην κοινότητα, υπεράσπιση δικαιωμάτων των ψυχικά ασθενών), μόνο κατ' εξαίρεσιν επικοινωνείται από τα ΜΜΕ. Αντίθετα, οι αναπαραγόμενες εικόνες της ψυχικής ασθένειας (όταν δεν εξαντλούνται στη σύνδεσή της με την βία και επικινδυνότητα), αφορούν στην ευαλωτότητα των ψυχικά ασθενών, τη θυματοποίησή τους, τις αυτοκαταστροφικές συμπεριφορές, τον υποβιβασμό της ποιότητας ζωής τους, στις συχνά άθλιες συνθήκες εγκλεισμού τους.

- Ιδιαίτερα μνεία και στον τρόπο παρουσίασης θεμάτων αναπηρίας από τα ΜΜΕ, που αφορούν ανθρώπους με αναπηρίες (νοητική αναπηρία, αυτισμός) οι οποίοι αντικειμενικά αδυνατούν να εκπροσωπήσουν την κοινωνική δυναμική του χώρου τους ως συλλογικού υποκειμένου – διεκδικητή δικαιωμάτων. Υπό την συγκεκριμένη έννοια, ο χώρος εκφράζεται από το γονεϊκό κίνημα, αναπόσπαστο κομμάτι του οργανωμένου αναπηρικού κινήματος. Κατά πλειοψηφικό κανόνα, οι φυσικοί εκφραστές των δικαιωμάτων και των διεκδικήσεων όπως παραπάνω τους ορίσαμε (γονεϊκό κίνημα), εξαιρούνται από τα ΜΜΕ κατά την παρουσίαση ανθρώπων με αναπηρίες (νοητική αναπηρία, αυτισμός) που αδυνατούν να εκπροσωπήσουν τον συλλογικό τους χώρο. Ο χώρος των ΜΜΕ, κυρίως των τηλεοπτικών, αλλά όχι μόνο, αναφορικά με τον τρόπο παρουσίασης των λεγόμενων «αόρατων» αναπηριών, αποτελεί απολύτως προνομιακό πεδίο υπό τις σημερινές συνθήκες για τις πλέον άκρατες επιδείξεις φιλανθρωπικού πατερναλισμού (γκαλά, ψευδοευαισθησίες, τηλεμαραθώνιοι), που υπονομεύουν βαθύτατα την συνολική διεκδίκηση του αναπηρικού κινήματος για ισότιμο κοινωνικό ρόλο του ανθρώπου με αναπηρία.

9.2. Η ΠΡΟΣΒΑΣΗ ΤΩΝ ΑΤΟΜΩΝ ΜΕ ΑΝΑΠΗΡΙΑ ΣΤΑ ΜΜΕ ΚΑΙ ΣΤΙΣ ΝΕΕΣ ΤΕΧΝΟΛΟΓΙΕΣ

9.2.1. Εννοιολογικά

Η έννοια της πρόσβασης σε ότι αφορά την σχέση Ατόμων με Αναπηρία και ΜΜΕ, αναπτύσσεται σε δυο επίπεδα: α) στο τεχνικό επίπεδο, δηλαδή στην εξασφάλιση δια της τεχνολογίας, δυνατότητας πρόσβασης στο προϊόν των ΜΜΕ (ηλεκτρονικό – έντυπο) των πολιτών με αναπηρία και β) στο επίπεδο του περιεχομένου, δηλαδή στην παραγωγή προϊόντος ΜΜΕ που να προβάλλει την απενοχοποιημένη – αληθινή κοινωνική εικόνα του ανθρώπου με αναπηρία και όχι την στερεοτυπική – ψευδή. Στο δεύτερο επίπεδο, μπορούμε να εντάξουμε και την πρόσβαση των ατόμων με αναπηρία στα ΜΜΕ ως επαγγελματιών (στις σημερινές συνθήκες, υπάρχουν σαφέστατα τεκμήρια παρεμπόδισής της), υπό την

έννοια ότι κάτω από αυστηρά συγκεκριμένες προϋποθέσεις “υπηρετεί” την πρόσβαση στο επίπεδο του περιεχομένου.

9.2.2. Υφιστάμενη κατάσταση

Σε επίπεδο «τεχνικής» προσβασιμότητας, το σύνολο των πανελλαδικής εμβέλειας εντύπων ΜΜΕ είναι «περασμένο» σε ηλεκτρονική μορφή. Παραμένει ζητούμενος ο σχεδιασμός των διαδικτυακών τόπων με τρόπο τέτοιο ώστε να’ ναι προσβάσιμοι σε όλους τους χρήστες. Η χρήση των νέων τεχνολογιών στο βαθμό που υπηρετεί την προσβασιμότητα για τον μεγαλύτερο δυνατό αριθμό ανθρώπων, αποτελεί εν πολλοίς κεκτημένο και για τα σημαντικότερα έντυπα ΜΜΕ τοπικής εμβέλειας, σε επίπεδο αντίστοιχο των πανελλαδικής εμβέλειας (όχι όλα, εξακολουθούν να υπάρχουν εξαιρέσεις). Τα περιορισμένης εμβέλειας τοπικού χαρακτήρα έντυπα, είναι προσβάσιμα σε ηλεκτρονική μορφή μόνο κατ’ εξαίρεση (με διαρκώς αυξητική τάση).

Αναφορικά με τις νέες τεχνολογίες πρόσβασης που αφορούν το τηλεοπτικό μέσον, θεωρείται δεδομένο ότι είτε υπάρχουν είτε μπορούν να κατασκευαστούν ώστε να μπορούν να ανταποκρίνονται στις ειδικές επικοινωνιακές ανάγκες που κάθε είδος αναπηρίας συνεπάγεται. Προς το παρόν, πεδίο εφαρμογής τους είναι το νέο ψηφιακό κανάλι της δημόσιας τηλεόρασης PRISMA+, ζητούμενο είναι η επέκταση στο σύνολο της ψηφιακής τηλεόρασης που τα επόμενα χρόνια θα “απλώνεται” σε όλο το τηλεοπτικό τοπίο. Οι υφιστάμενες σήμερα τεχνολογικές προδιαγραφές πρόσβασης, σχηματικά έχουν ως εξής (υπό την μορφή πινάκων):

Ελλείψεις & τεχνικές λύσεις για την κατανόηση περιεχομένου κατά κατηγορία αναπηρίας					
Κατηγορία Αναπηρίας	ΑμεΑ με:	Ελλείψεις υποστηρικτικού περιεχομένου που προκαλούν αδυναμία κατανόησης	Διευκολυντές Αναλογικής Τηλεόρασης	Διευκολυντές Ψηφιακής Τηλεόρασης	
I.	Προβλήματα ακοής / Κώφωση	Υπότιτλοι	Δεν υπάρχουν. Το περιεχόμενο είναι κατανοητό μόνο όταν το υποστηρικτικό περιεχόμενο (υπότιτλοι, φωνή κ.λπ.) είναι ενσωματωμένο στο κύριο ως περιεχόμενο	Αποκωδικοποιητές με δυνατότητα επιλογής του υποστηρικτικού περιεχομένου ανάλογα με το είδος αναπηρίας	
		Νοηματική γλώσσα		Συμβατικοί αποκωδικοποιητές	
II.	Προβλήματα όρασης / Τύφλωση	Ακουστική περιγραφή			
		Εκφωνούμενοι υπότιτλοι			
III.	Κινητική αναπηρία άνω άκρων / Τετραπληγία	Χειρισμοί τηλεχειριστηρίου			
IV.	Λοιπές αναπηρίες	Χειρισμοί			

Ειδικά λειτουργικά χαρακτηριστικά αποκωδικοποιητών κατά κατηγορία αναπηρίας		
Τύπος Αποκωδικοποιητή	Είδος Αναπηρίας	Προδιαγραφές
I.	Προβλήματα ακοής / Κώφωση	Αρκούν οι βασικές προδιαγραφές χωρίς να απαιτούνται επιπλέον προσαρμογές
II.	Προβλήματα όρασης / Τύφλωση	Δυνατότητα κατάλληλης προσαρμογής του τηλεχειριστηρίου και όλων των διεπαφών του αποκωδικοποιητή με εκφώνηση στην ελληνική γλώσσα για τις ανάγκες πρόσβασης στον Πλοηγό Διαδίκτυο, την εκφώνηση του Ηλεκτρονικού Οδηγού Προγράμματος και την εκφώνηση όλων των επιλογών του μενού του αποκωδικοποιητή.
III.	Τετραπληγία	Δυνατότητα κατάλληλης προσαρμογής του τηλεχειριστηρίου που να επιτρέπει το χειρισμό του αποκωδικοποιητή.

Η πρόσβαση στο επίπεδο του περιεχομένου (προσβάσιμο περιεχόμενο), έχει τη δυναμική έννοια. Δεν μπορεί να ιδωθεί στατικά. Στην πρώτη υποενότητά μας «Τρόπος παρουσίασης...» αποδώσαμε μια μέση πραγματικότητα στο χώρο των ΜΜΕ αναφορικά με τα θέματα αναπηρίας, η οποία απέχει πολύ από αυτό που ονομάζουμε «προσβάσιμο περιεχόμενο». Το ζητούμενο είναι – και αυτό εξετάζουμε – εάν παρατηρούνται τάσεις βελτίωσης (ή όχι) τα τελευταία χρόνια σε σχέση με τη «μέση πραγματικότητα». Πόσο μάλλον όταν, αρχής γενομένης από το ευρωπαϊκό συνέδριο με θέμα «ΜΜΕ και Αναπηρία» που διοργάνωσαν Ευρωπαϊκή Επιτροπή, ΕΣΑμεΑ και Ευρωπαϊκό Φόρουμ ΑμεΑ (Ιούνιος 2003) και εν συνεχεία με την σειρά συνεδρίων ετήσιων με θέμα «ΑμεΑ και ΜΜΕ» που διοργανώνει η Γενική Γραμματεία Ενημέρωσης – Επικοινωνίας (ΓΓΕ – ΓΓΕ) από το 2006, οι προσπάθειες βελτίωσης έχουν αποκτήσει και οργανωμένο θεσμικό χαρακτήρα.

Σε γενικές γραμμές, τα όποια βήματα προόδου έχουν γίνει είναι μικρά. Κυρίως διότι η διάχυση της διάστασης της αναπηρίας παντού (mainstreaming), παρ' ότι συνιστά σαφέστατη αναγκαιότητα των καιρών δεν έχει γίνει αντιληπτή ως τέτοια από τα ΜΜΕ. Ούτε διαφαίνεται, προς το παρόν, τάση σαφούς κατανόησης αυτής της αναγκαιότητας (ακόμα και μια θεματική εκπομπή της δημόσιας τηλεόρασης

αποσυνδέει τα θέματα αναπηρίας από τη «γενική» επικαιρότητα, εξίσου αποσπασματική είναι η παρουσίαση σε *magazine* της ψηφιακής). Με αυτό ως δεδομένο, οι όποιες τάσεις βελτίωσης οφείλουν να αναζητηθούν σε σχέση με την υποχώρηση του φιλανθρωπικού – πατερναλιστικού μοντέλου παρουσίασης έναντι του κοινωνικοκεντρικού – προοδευτικού.

Καταρχάς στα ραδιοφωνικά ΜΜΕ, η βασική αρχή «τίποτα για εμάς χωρίς εμάς», ο πρωταγωνιστικός δηλαδή ρόλος ανθρώπων με αναπηρία ως φορέων ενημέρωσης για θέματα που τους αφορούν – κατά κανόνα τηρείται. Στα έντυπα ΜΜΕ – κύρια στα λεγόμενα προοδευτικής κατεύθυνσης – η χρήση ορολογιών που ευθέως προσβάλλουν τον άνθρωπο με αναπηρία ως υποκείμενο δικαιωμάτων, τείνει να υποχωρεί. Τάσεις βελτίωσης παρουσιάζονται και στα δημόσια μέσα (κύρια στο ενημερωτικό τους πρόγραμμα), σχεδόν στάσιμη η κατάσταση – δυστυχώς – στην ιδιωτική τηλεόραση (η οποία εμφανίζει διαχρονικά τους υψηλότερους δείκτες θεαματικότητας). Τα θέματα αναπηρίας στην ιδιωτική τηλεόραση, συνεχίζουν να κινούνται στο δίπολο αντικείμενο οίκτου – αντικείμενο θαυμασμού, τόσο στις ενημερωτικές εκπομπές όσο και στα λεγόμενα *talk show* των μεσημεριανών ζωνών.

ΣΥΝΟΠΤΙΚΑ: Η τηλεόραση ως ΜΜΕ είναι το πλέον ισχυρό των καιρών μας. Έπεται αυτής ο έντυπος τύπος (εφημερίδες, περιοδικά) και το ραδιόφωνο. Οι τάσεις βελτίωσης αναφορικά με τον τρόπο παρουσίασης των ατόμων με αναπηρία και των θεμάτων αναπηρίας, είναι αντιστρόφως ανάλογες της ισχύος του ΜΜΕ (βλ. δεύτερο κριτήριο τρόπου παρουσίασης ατόμων με αναπηρία). Το οποίον σημαίνει ότι, η επιβεβλημένη στρατηγική ώστε το «τίποτα για εμάς χωρίς εμάς» να κατακτήσει κάποια στιγμή το σύνολο του «πεδίου επικοινωνίας», οφείλει σε γενικές γραμμές να ακολουθήσει την διαδρομή «από τη βάση προς τα πάνω». Στο πλαίσιο αυτής της αναγκαιότητας, είναι κυρίαρχος ο ρόλος των στελεχών του οργανωμένου αναπηρικού κινήματος.

9.2.3. Διαδίκτυο

Κατά πολλούς, η σύγχρονη εποχή των ΜΜΕ «θέλει» το διαδίκτυο (*internet*) ως το πλέον ισχυρό ΜΜΕ των επόμενων δεκαετιών. Μένει να αποδειχθεί. Το βέβαιον είναι ότι η διαδικτυακή επικοινωνία και ενημέρωση κατακτά με γοργά αυξανόμενους ρυθμούς ολοένα και πιο διευρυνόμενο πεδίο. Άρα, με ασφάλεια οφείλουμε να αποδεχτούμε ότι το *internet* είναι ένα βασικό ΜΜΕ – το τελευταίο χρονικά.

Εντός της πρώτης δεκαετίας του 21ου αιώνα, το αναπηρικό κίνημα έχει πραγματοποιήσει σημαντικά βήματα αξιοποίησης του Διαδικτύου, προς όφελος των αγώνων και των διεκδικήσεων των ανθρώπων με αναπηρία. Ο διαδικτυακός τόπος (*site*) της ΕΣΑμεΑ είναι πλήρως οργανωμένος, προσβάσιμος σε όλους τους χρήστες με αναπηρία, προσφέρει όλη εκείνη την ενημέρωση που τον καθιστά πόλο - στρατηγικό σημείο αναφοράς των κατευθυντηρίων γραμμών δράσης του οργανωμένου αναπηρικού κινήματος. Είτε διαθέτοντας σημαντικό υλικό (περιοδικό «Θέματα Αναπηρίας», Ενημερωτικά Δελτία, ανακοινώσεις - δελτία τύπου), είτε αναπτύσσοντας διαδραστική σχέση επικοινωνίας σε καθημερινή βάση με όσους ενδιαφέρονται για την πορεία των αναπηρικών διεκδικήσεων ανθρώπους με αναπηρία και μη.

Το διαδικτυακό κекτημένο, πιστώνεται πλέον και στο σύνολο των δευτεροβάθμιων αναπηρικών οργανώσεων, αλλά και στις πρωτοβάθμιες που έχουν πανελλαδική εμβέλεια. Σε επίπεδο συλλόγων – σωματείων τοπικής εμβέλειας έχουν επίσης γίνει σημαντικά βήματα, μοιάζει βέβαιον ότι η δυνατότητα διαδικτυακής επικοινωνίας (αναγκαιότητα στους καιρούς μας) σύντομα θα αποτελεί πανελλαδικό κекτημένο για το αναπηρικό κίνημα σε όλες τις βαθμίδες του.

Προσπάθειες αξιοποίησης του Διαδικτύου ως ΜΜΕ, σχετιζόμενες με θέματα που αφορούν τους

ανθρώπους με αναπηρία, παρατηρούνται και εκτός οργανωμένου αναπηρικού κινήματος. Το www.disabled.gr, για παράδειγμα, από τις αρχές της προηγούμενης δεκαετίας εστιάζει σε ζητήματα αυτόνομης διαβίωσης που αφορούν τους ανθρώπους με παραπληγία και τετραπληγία. Ένα άλλο παράδειγμα, είναι το www.rapar.gr, που λειτουργεί ως φόρουμ ανταλλαγής απόψεων, εστιάζοντας στην πολιτική κριτική των εξελίξεων που αφορούν τα θέματα αναπηρίας.

ΣΥΝΟΠΤΙΚΑ: Η προβολή των θεμάτων αναπηρίας στο διαδικτυακό «μέσο» εξελίσσεται με γρήγορους ρυθμούς. Υπάρχει ένα σαφές πρόβλημα στην πρόσβαση των ΑμεΑ στο διαδίκτυο (το ποσοστό των ΑμεΑ χρηστών Η/Υ, υπολείπεται του λεγόμενου γενικού μέσου όρου), πλην όμως αυτό είναι άλλης τάξεως πρόβλημα που δεν άπτεται της επισκόπησής μας. Απομένει ως ζητούμενο, η ανάπτυξη όρων στρατηγικής στην μέσω διαδικτύου επικοινωνία, που θα επιφέρει το μέγιστο δυνατό αποτέλεσμα.

9.3. ΒΑΣΙΚΕΣ ΑΡΧΕΣ ΣΤΟΝ ΤΡΟΠΟ ΠΑΡΟΥΣΙΑΣΗΣ ΤΩΝ ΘΕΜΑΤΩΝ ΑΝΑΠΗΡΙΑΣ

Σε επίπεδο γενικών αρχών, υπάρχει ομοφωνία σε δυο κατευθύνσεις που αφορούν την λειτουργία των ΜΜΕ. Αφενός, είναι ρητά απαγορευμένη η «στάση διάκρισης» έναντι προσώπων που παρουσιάζονται από τα ΜΜΕ, συνεπώς και έναντι προσώπων με αναπηρία. Αφετέρου, υπάρχει σαφές πρόβλημα στη λειτουργία των ΜΜΕ βάσει του παραπάνω κριτηρίου, δεδομένου ότι δεν το τηρούν παραβιάζοντας το δικαιώματα προσώπων με αναπηρία και μη.

Η επί της αρχής αποδοκιμασία κάθε διακριτικής αντιμετώπισης, αποτυπώνεται σε πλήθος διατάξεων. Καταρχάς, το Σύνταγμα της χώρας περιλαμβάνει την θέση αρχής «Οι Έλληνες πολίτες έχουν τα ίδια δικαιώματα», το οποίο ευθέως συνεπάγεται ότι οποιαδήποτε παρουσίαση από τα ΜΜΕ ανθρώπων με αναπηρία που τους υπονομεύει ως υποκείμενα δικαιωμάτων, συνιστά αντισυνταγματική διάκριση. Η ίδια θέση αρχής διαχέεται πλήρως και στην λογική θεσμικών και κανονιστικών διατάξεων που έχουν θεσπίσει οι σχετιζόμενοι με την λειτουργία των ΜΜΕ φορείς, είτε αναφερόμαστε στους κώδικες δεοντολογίας των δημοσιογραφικών ενώσεων, είτε σε αυστηρές διατυπώσεις εποπτικών φορέων που ασκούν δημόσιο ρόλο (Εθνικό Συμβούλιο Ραδιοτηλεόρασης). Ας δούμε για παράδειγμα – έχει την δυναμική επιχειρήματος – την αναφορά (άρθρο 5) του Κανονισμού υπ' αριθμ. 1/1999 του ΕΣΡ «περί δημοσιογραφικής δεοντολογίας στην τηλεόραση». Αναφέρει: «Δεν επιτρέπεται η παρουσίαση προσώπων με τρόπο που να μπορεί, υπό τις συγκεκριμένες συνθήκες, να ενθαρρύνει τον εξευτελισμό, την κοινωνική απομόνωση ή τις δυσμενείς διακρίσεις εις βάρος τους μέρους του κοινού βάσει ΙΔΙΩΣ του φύλου, της φυλής, της εθνικότητας, της γλώσσας, της θρησκείας, της ιδεολογίας, της ηλικίας, της ασθένειας, ή ΑΝΑΠΗΡΙΑΣ, του γενετήσιου προσανατολισμού ή του επαγγέλματος». Οι δυο λέξεις με κεφαλαία, για ευνόητους λόγους, υποδηλώνουν την ιδιαίτερη σπουδή «επί της αρχής» προστασίας των δικαιωμάτων των λεγόμενων ευπαθών κοινωνικών ομάδων.

Οι «επί της αρχής» διατάξεις που προσπαθούν να προασπίσουν, μεταξύ άλλων, το δικαίωμα των ανθρώπων με αναπηρία για μη υπονομευτική παρουσίαση τους από τα ΜΜΕ, είναι πάμπολλες, αρκετές

δε απ' αυτές²³³ έχουν παρελθόν δεκαετιών. Όταν θεσπίστηκαν διέθεταν πιθανώς στοιχείο πρωτοπορίας – υπό την έννοια ότι αναμενόταν να επηρεάσουν προληπτικά – πλην όμως «επί της εφαρμογής» δεν απέδωσαν τα αναμενόμενα εξαιτίας των ραγδαίων εξελίξεων – αλλαγών στο συνολικό «επικοινωνιακό πεδίο». Αυτό δεν σημαίνει ότι ως επιχειρήματα για την ορθή παρουσίαση θεμάτων αναπηρίας στερούνται σημασίας, σημαίνει όμως ότι έχουν σημασία αποκλειστικά εστιαζόμενη στα «επί της αρχής» και η επιχειρηματολογία που οφείλουν να κάνουν κτήμα τα στελέχη του αναπηρικού κινήματος διεκδικώντας ισότιμη πρόσβαση στα ΜΜΕ, πρέπει μεν να αξιοποιεί τα επί της αρχής θεσμικά κεκτημένα, αλλά εντέλει να στοχεύει αποκλειστικά στα «επί του πρακτέου».

Μια ακόμα προσθήκη για την «επί της αρχής» επιχειρηματολογία πριν περάσουμε στα «επί του πρακτέου»: Η κατανόηση της ύπαρξης του προβλήματος που αφορά τον τρόπο παρουσίασης των ατόμων με αναπηρία, δεν είναι ελληνική, αλλά διεθνής. Αποτυπώνεται σε πλήθος επί μέρους άρθρων – διατάξεων – παραγράφων που εκπορεύονται από την Ε.Ε.. Αποτυπώνεται και σε παγκόσμιο επίπεδο - αρκεί να επισημάνουμε ότι η πρόσφατη (2007) Σύμβαση του ΟΗΕ για τα δικαιώματα των ατόμων με αναπηρία (σημαντική εξέλιξη για το αναπηρικό κίνημα παγκοσμίως, μιας και πρόκειται για την δεύτερη Οικουμενική Διακήρυξη μετά από κείνην που όριζε το Δικαιώματα του Ανθρώπου στα μέσα του προηγούμενου αιώνα), αφιερώνει ένα διόλου ευκαταφρόνητο μέρος της στο θέμα της ισότιμης πρόσβασης των ΑμεΑ στα ΜΜΕ. Επιγραμματικά: Το πρόβλημα της πλημμελούς (στα όρια του "υπονομευτικού") παρουσίασης των ατόμων με αναπηρία στα ΜΜΕ, δεν καταγράφεται μόνο στην χώρα μας, δεν καταγγέλλεται μόνο από το αναπηρικό κίνημα, ελληνικό και παγκόσμιο. Είναι πλήρως αντιληπτό από την διεθνή κοινότητα, η υπέρβασή του είναι οικουμενικά κατανοητή ως αναγκαιότητα, εκτιμάται ως μια εκ των της πρώτης γραμμής αναγκαιότητες. Η τελευταία φράση συμπυκνώνει το σύνολο των «επί της αρχής» επιχειρημάτων.

9.3.1. Επί του πρακτέου

Ως πρακτικά επιχειρήματα, ορίζουμε αυτά που μπορούν άμεσα να είναι χρηστικά στον τρόπο παρουσίασης θεμάτων αναπηρίας από τα ΜΜΕ. Συνιστούν βασικές κατευθύνσεις – οδηγίες για τον τρόπο γραφής ή απεικόνισης που αντανακλούν το «δικαίωμα στον αυτοπροσδιορισμό» του ανθρώπου με αναπηρία. Διότι, περί αυτού πρόκειται. Ετεροπροσδιορίζοντας τα ΜΜΕ τον άνθρωπο με αναπηρία ως «αντικείμενο φιλανθρωπίας», αυτοπροσδιορίζονται κατόπιν τα ίδια (ενοχικά) ότι δεν το πράττουν! Ο συγκεκριμένος μηχανισμός ενοχής είναι η έκφραση της πλέον ακραίας εξουσιαστικής εκδοχής «αποφασίζομεν και διατάσσομεν» που είναι σύμφυτη κύρια με το τηλεοπτικό μέσο, χωρίς αυτό να σημαίνει ότι δεν αφορά το έντυπο και το ραδιοφωνικό. Πρακτικώς, λοιπόν, οι στοιχειωδέστεροι κωδικοί αυτοπροσδιορισμού των ανθρώπων με αναπηρία που παραβιάζονται από τα ΜΜΕ, πρέπει να προβάλλονται, να διατίθενται και να αξιοποιούνται ως «επιχειρήματα» όταν οι παραβιάσεις συνεχίζονται.

Υπό τον κωδικό «προς αποφυγήν», παρουσιάζουμε κάποια βασικά στερεότυπα του τρόπου προβολής των ΑμεΑ από τα ΜΜΕ:

ΠΡΟΣ ΑΠΟΦΥΓΗΝ:

- Εστίαση στην αναπηρία και όχι στον άνθρωπο.
- Η αναπηρία είναι αντιληπτή ως υστέρηση και όχι ως αυτό που πραγματικά βιώνει κανείς.
- Η αναπηρία είναι δυστυχία.
- Η προβολή δραστηριοτήτων των ανθρώπων με αναπηρία, μπορεί να προκαλέσει θλίψη.
- Η αναπηρία είναι πιθανό εργαλείο επιβίωσης.
- Οι άνθρωποι με αναπηρία δεν έχουν δικαιώματα αλλά προνόμια.
- Η αναπηρία ισοδυναμεί με ανικανότητα.
- Η αναπηρία ισοδυναμεί με ασθένεια.

Όλα τα παραπάνω στερεότυπα, παράγονται και αναπαράγονται σε πλήθος δημοσιευμάτων του ημερησίου και περιοδικού Τύπου και σε πλήθος εκπομπών του ηλεκτρονικού Τύπου.

Αναφερθήκαμε στην ενότητα «Τρόπος παρουσίασης» στην παρουσίαση ανθρώπων με αναπηρία από τα ΜΜΕ ως «αντικειμένων θαυμασμού». Ευθύς παρακάτω, υπό την έννοια του πρακτικού επιχειρήματος, παραθέτουμε πίνακα με χαρακτηριστικά παραδείγματα απορριπτέας ορολογίας που στηρίζει την υπονομευτική παρουσίαση του ανθρώπου με αναπηρία ως «αντικείμενου θαυμασμού». Ορίζουμε το ενοχικό υπόστρωμα αυτής της ορολογίας ως «θετική υπερβολή».

Απορριπτέα ορολογία «θετικής υπερβολής» - Χαρακτηριστικά παραδείγματα

- Άτομα με ειδικές ικανότητες.
- Ήρωες της ζωής (ωσάν η ζωή να είναι ηρωική...).
- Νικητές της ζωής (... και πρέπει οπωσδήποτε να νικήσεις).
- Νικητές της αναπηρίας (ωσάν η αναπηρία να είναι ... αντίπαλος).
- Με τα μάτια της ψυχής (αφορά πολίτες με προβλήματα όρασης).
- Κραυγή σιωπής (αφορά πολίτες με προβλήματα ακοής).
- Πρωταθλητές της θέλησης.
- Άτομα με ειδικές αναπηρίες.
- Άτομα με ειδικές δεξιότητες (κατά κόρον τον τελευταίο χρόνο).
- Ολυμπιονίκες της ζωής (αναφέρεται στους αθλητές με αναπηρία).
- Ολυμπιονίκες της θέλησης.

Επιμένουμε στην ορολογία, διότι καθεαυτή αποτελεί το πλέον απτό, σαφές “επιχείρημα”, στην διαδικασία βελτίωσης των όρων παρουσίασης θεμάτων αναπηρίας από τα ΜΜΕ, υπό δυο έννοιες: 1ον) Διότι εάν γίνει άμεσα αποδεκτή βελτιώνει εκ των πραγμάτων, έστω επιφανειακά, τον τρόπο παρουσίασης, και 2ον) διότι εάν δεν γίνει αποδεκτή καίτοι είναι συγκεκριμένη, αυτομάτως στερεί το άλλοθι των «καλών προθέσεων» του αποδέκτη της, προσφέροντας ισχυρότατο επιχείρημα (δευτερογενώς) για αύξηση της πίεσης σε ότι αφορά τον τρόπο παρουσίασης θεμάτων αναπηρίας. Ευθύς παρακάτω, παραθέτουμε πίνακα «δόκιμων – μη δόκιμων εκφράσεων» που αφορά συνολικά παραδείγματα ορολογιών σχετικών με τη δημόσια παρουσίαση θεμάτων αναπηρίας:

Χρησιμοποιήστε	Αποφύγετε
Άτομο με αναπηρία	Ανάπηρο άτομο. Άτομο με ειδικές ανάγκες (εάν και χρησιμοποιείτο στο παρελθόν σήμερα θεωρείται εσφαλμένο)
Άτομα με κινητική αναπηρία	Οι κινητικά ανάπηροι. Οι σωματικά ανάπηροι
Αθλητές χωρίς αναπηρία	Κανονικοί αθλητές
Ολυμπιακοί – Παραολυμπιακοί Αγώνες / Αθλήματα	Ειδικοί – Κανονικοί Αγώνες / Αθλήματα
Άτομα με προβλήματα όρασης ή τύφλωση	Αόμματοι, στραβοί
Άτομο με νοητική αναπηρία	Καθυστερημένος / καθυστερημένο άτομο
Άτομο με εγκεφαλική παράλυση	Σπαστικός/ σπαστικό άτομο
Περιγράφοντας την αναπηρία π.χ. Άτομο με ακρωτηριασμό	Παραμορφωμένος, ελλειμματικός, κουτσός
Ο Τάδε είναι άτομο με... (ακολουθεί η συγκεκριμένη αναπηρία)	Πάσχει από... Υποφέρει από...
Χρησιμοποιεί αμαξίδιο, Χρήστης αναπηρικού αμαξιδίου	Καθελωμένος σε αναπηρικό αμαξίδιο
Άτομο με κινητική αναπηρία, Άτομο με κινητικό περιορισμό	Σακάτης, σακαταμένος, τραυματισμένος
Αναπηρία	Ασθένεια, αρρώστια, πρόβλημα

Το δίπολο «δόκιμες – μη δόκιμες» επί τη βάσει του οποίου κατηγοριοποιούνται οι εκφράσεις, δεν αποτελεί στο ελάχιστο διατακτική ή κανονιστική προσέγγιση του θέματος “Ορολογία”. Δεν πρέπει να προβάλλεται, με άλλα λόγια, ως μια αόριστη διαχωριστική γραμμή μεταξύ δόκιμου – μη δόκιμου.

Αντιθέτως, η διαχωριστική γραμμή είναι και πρέπει να προβάλλεται (ως επιχείρημα) αυστηρά ορισμένη. Εννοιολογικά. Η έννοια «δόκιμες – μη δόκιμες» ορίζει το αταλάντευτο δικαίωμα των ανθρώπων με αναπηρία στον αυτοπροσδιορισμό. Κατά συνέπεια (ως επιχείρημα), η χρήση μη αποδεκτών εκφράσεων, σημαίνει και μη αποδοχή από πλευράς του ΜΜΕ που τις αναπαράγει, του δικαιώματος των ΑμεΑ στον αυτοπροσδιορισμό. Το όποιο, επαναλαμβάνεται προς εμπέδωσιν, είναι αταλάντευτο. Αδιαπραγμάτευτο.

9.3.2. Επί της ουσίας

Τα επιχειρήματα «επί της ουσίας», μπορούν και πρέπει να είναι είτε «επιθετικά», είτε «γνωσιακά», είτε άμεσα «χρηστικά». Η κατηγοριοποίηση είναι ένας τρόπος επιλογής τύπου επιχειρήματος ανά περίπτωση ή και συνδυασμού τύπου επιχειρημάτων.

• **Επιθετικά επιχειρήματα:** Συνιστώνται κυρίως σε περιπτώσεις όπου η πλημμελής παρουσίαση θεμάτων αναπηρίας είναι επαναλαμβανόμενη, το ΜΜΕ επιδεικνύει σταθερή προσήλωση (πολιτική) στην αναπαραγωγή του πατερναλιστικού προτύπου δεν συμμορφώνεται στο ελάχιστο στις πιέσεις του αναπηρικού κινήματος, για τρόπους παρουσίασης που αποδέχονται το δικαίωμα του ανθρώπου με αναπηρία στον αυτοπροσδιορισμό. Ενδεικτικά:

1. Μη αποδοχή του τεκμηρίου ΠΛΗΡΟΥΣ ΑΓΝΟΙΑΣ που συχνά επικαλούνται «αμυνόμενα» κάποια ΜΜΕ. Οι άνθρωποι με αναπηρία είναι το 10% του πληθυσμού, συνυπολογιζόμενου του περιβάλλοντος τους τα θέματα αναπηρίας αφορούν άμεσα ή / και έμμεσα την μισή Ελλάδα, είναι θέματα, υπό την δημοσιογραφική έννοια, ΓΕΝΙΚΟΥ (και όχι... ειδικού) ΕΝΔΙΑΦΕΡΟΝΤΟΣ. Η επίκληση «πλήρους άγνοιας» σημαίνει πλημμελή άσκηση του δημοσιογραφικού λειτουργήματος.

2. Ο θεσπισμένος – θεσμικός ρόλος των ΜΜΕ και του δημοσιογραφικού δυναμικού τους, είναι ο ΕΛΕΓΧΟΣ ΤΗΣ ΕΞΟΥΣΙΑΣ ώστε να μην παραβιάζει τα δικαιώματα των πολιτών. Αυτός είναι ο πρωταρχικός – εκ του Συντάγματος – ρόλος τους. Οι άνθρωποι με αναπηρία ανήκουν στις λεγόμενες ευπαθείς κοινωνικές ομάδες, υπό την έννοια ότι παρεμποδίζονται συστηματικά να ασκήσουν θεσπισμένα κοινωνικά δικαιώματα. Η εστίαση των ΜΜΕ σε αυτή την παρεμπόδιση, είναι εξ' ορισμού ο ρόλος τους. Ο,τιδήποτε άλλο συνιστά ΠΑΡΑΒΙΑΣΗ ΡΟΛΟΥ που ως τέτοια πρέπει να καταγγέλλεται.

3. Πόσο μάλλον όταν το «ο,τιδήποτε άλλο» πρωτογενώς παρεμποδίζει την άσκηση κοινωνικών δικαιωμάτων (τηλεμαραθώνιοι, άμεση προσβολή προσωπικότητας). Η καταγγελία σε αυτές τις περιπτώσεις οφείλει να είναι άμεση, απροειδοποίητη, η απεύθυνσή της να μην εξαντλείται αποκλειστικά στο ΜΜΕ, αλλά να έχει δημόσιο χαρακτήρα.

4. Ο οργανωμένος χώρος των ατόμων με αναπηρία, με τρόπο διαρκώς κλιμακούμενο τα τελευταία χρόνια, «επικοινωνεί» στα ΜΜΕ το σύνολο των θεμάτων αναπηρίας σε όλες τις λεπτομέρειές τους. Συνεπώς (συνδεόμαστε με το επιχείρημα 1), η επίδειξη άγνοιας από πλευράς ΜΜΕ συνιστά τεκμήριο αγνόησης, και μάλιστα συνειδητής, των ΑμεΑ και των οργανωμένων εκφραστών τους.

5. Σε τελική ανάλυση, τα «επιθετικά επιχειρήματα» συγκλίνουν στην ανάδειξη της συνυπευθυνότητας. Ο αποκλεισμός των ΑμεΑ από θεσπισμένα κοινωνικά δικαιώματα είναι άμεσα συνδεδεμένος με τον τρόπο παρουσιάσής τους (όπου αποκλείεται το δικαίωμα τους στον αυτοπροσδιορισμό) από τα ΜΜΕ. Η κατευθυντήρια γραμμή «τίποτε για εμάς χωρίς εμάς» συνιστά απαράβατο όρο – κριτήριο, άρσης της συνυπευθυνότητας, από πλευράς ΜΜΕ.

• **Γνωσιακά επιχειρήματα:** Απαραίτητα σε κάθε περίπτωση επαφής με ανθρώπους των ΜΜΕ. Κρίσιμα, κυρίως στην επαφή με τον έντυπο και ραδιοφωνικό τύπο, όπου η τάση αναβάθμισης του τρόπου παρουσίασης θεμάτων αναπηρίας “εμφανίζεται” τα τελευταία χρόνια έντονη. Ενδεικτικά:

1. Διαρκής υπενθύμιση στους ανθρώπους των ΜΜΕ, ότι η ύπαρξη προβλήματος στον τρόπο παρουσίασης των ΑμεΑ δεν είναι «διάγνωση» του αναπηρικού χώρου μόνον, αλλά πλήρως αποδεκτή σε διεθνές επίπεδο. Τροφοδότησή τους με όλα τα ντοκουμέντα (Σύμβαση ΟΗΕ, ευρωπαϊκές οδηγίες, πρωτοβουλίες των ελληνικών Γενικών Γραμματειών Ενημέρωσης και Επικοινωνίας κ.λπ.) που επιβεβαιώνουν την ύπαρξη του προβλήματος.

2. «Τίποτε για μας, χωρίς εμάς»: Εις βάθος εξήγηση στους ανθρώπους των ΜΜΕ ότι η φράση δεν αποτελεί ρητορεία, αλλά ΟΡΟ ΑΠΑΡΑΒΑΤΟ για την στοιχειωδώς δεοντολογική παρουσίαση θεμάτων αναπηρίας. Το οποίο στην πράξη σημαίνει, ΠΡΩΤΟΣ ΛΟΓΟΣ στους ανθρώπους με αναπηρία για την παρουσίαση θεμάτων που τους αφορούν.

3. Έντονη, σαφέστατη απαίτηση, σύνδεσης του «ειδικού» (της κάθε μεμονωμένης περίπτωσης) με το γενικό (της συνολικής κοινωνικής εικόνας). Για παράδειγμα: Η παρουσίαση των ελλείψεων – προβλημάτων σε ένα Κέντρο Κατάρτισης ή Ειδικό Σχολείο πρέπει ρητά να συνδέεται με την συνολική ελλειμματική – προβληματική εικόνα της κατάρτισης ή εκπαίδευσης των ανθρώπων με αναπηρία. Αντιστοίχως, η παρουσίαση ενός μεμονωμένου προβλήματος προσβασιμότητας, εάν δεν αναδεικνύει και το συνολικό πρόβλημα, είναι αναποτελεσματική έως και υπονομευτική. Το ίδιο συμβαίνει και με την παρουσίαση μεμονωμένων περιπτώσεων ΑμεΑ που προβάλλονται ως παραδείγματα ενώ συνιστούν εξαιρέσεις (ψευδής, συνεπώς, η προβολή). Δια ταύτα: Πρέπει να καθίσταται σαφές στους ανθρώπους των ΜΜΕ ότι η μη σύνδεση “ειδικού” και “γενικού” συνιστά Κακή (υπονομευτική) Πρακτική.

4. Είναι απαραίτητη η κατανόηση από τους ανθρώπους των ΜΜΕ της έννοιας του mainstreaming. Αυτό ως “υπόθεση” των στελεχών του αναπηρικού κινήματος, μεταφράζεται σε απλά – βασικά επιχειρήματα προς τους ανθρώπους των ΜΜΕ ώστε να εντάξουν το mainstreaming στην δημοσιογραφική τους ύλη. Για παράδειγμα: Τα αφιερώματα – έρευνες – εκπομπές που αναφέρονται στο θέμα της παιδείας ή της εργασίας ή του αθλητισμού (κ.ο.κ.), εάν παραλείπουν να συμπεριλαμβάνουν το κομμάτι που αφορά τους ανθρώπους με αναπηρία, αγνοούν ένα πολύ σημαντικό τμήμα της ελληνικής κοινωνίας.

5. Η μονομερώς «ιατρικοποιημένη προσέγγιση» υπονομεύει τον άνθρωπο με αναπηρία ως υποκείμενο δικαιωμάτων. Η ταύτιση της ενημέρωσης – πληροφόρησης επί θεμάτων αναπηρίας με τις ιατρικές ενότητες – εκπομπές, είναι αποδεικτική του ενοχικού – στερεοτυπικού τρόπου αντίληψης του ΜΜΕ. Ο ενημερωτικός ρόλος υπερβαίνει κατά πολύ το ιατρικό – επιστημονικό κομμάτι, και αυτό πρέπει έντονα – σαφώς να εξηγείται. Προφανής, τέλος, η καταγγελία ψευδοεπιστημονικών θεμάτων που με τρόπο αγοραίο “πουλάνε” ελπίδες και όνειρα (πάμπολλα τα παραδείγματα) σε ανθρώπους με αναπηρία. Συνιστούν το έσχατο επίπεδο πατερναλισμού, συνιστούν επικοινωνιακή κακοήθεια (παράγουν και ανατροφοδοτούν κοινωνική συνείδηση που εξωθεί σε χαμηλή αυτοεκτίμηση τους ανθρώπους με αναπηρία), συνιστούν τελικά τεκμήριο εχθρότητας (αυτό και το επιχείρημα) έναντι των ανθρώπων με αναπηρία και των διεκδικήσεών τους στο σύνολό τους.

6. Τα «επιχειρήματα γνώσης» πέραν του γενικού – κατευθυντηρίου, οφείλουν να έχουν και απτό περιεχόμενο. Συσχετισμένο με συγκεκριμένα «εργαλεία» του δημοσιογραφικού λειτουργήματος. Για παράδειγμα: Πρέπει να επικοινωνείται με τρόπο έντονο η βεβαιότητα ότι η χρήση πρέπουσας ορολογίας στην παρουσίαση θεμάτων αναπηρίας δεν έχει να κάνει με την έννοια του “politically correct”, αλλά με το σεβασμό του δικαιώματος των ΑμεΑ στον αυτοπροσδιορισμό. Αντιστοίχως, το ίδιο σκεπτικό οφείλει να επιχειρηματολογείται ως αναγκαιότητα, για την αποφυγή μονομερούς προβολής «παραδειγματικών» περιπτώσεων, την προσβλητική μεταφορική επιλογή τίτλων κ.ο.κ.

• **Επιχειρήματα «χρηστικά»:** Υπό την έννοια ότι η απεύθυνση προς τα ΜΜΕ δεν γίνεται «γενικά και αόριστα» σε έναν οργανισμό ΜΜΕ, αλλά σε συγκεκριμένους ανθρώπους. Οι οποίοι, πρέπει να είναι αποδέκτες μιας σειράς επιχειρημάτων ώστε να μπορέσουν και οι ίδιοι να διεκδικήσουν επαρκή χώρο και τρόπο παρουσίασης θεμάτων αναπηρίας στο ΜΜΕ όπου εργάζονται. Ενδεικτικά:

1. Πρέπει να γίνεται κατανοήτο ότι ο χώρος των ανθρώπων με αναπηρία δεν λειτουργεί υπό συνθήκες περιθωρίου. Διαθέτει σημαντικές δυνατότητες επιρροής και πολυεπίπεδες δικτυώσεις, το οποίο σημαίνει ότι η ορθή στην μακρά διάρκεια παρουσίαση θεμάτων αναπηρίας αποτιμάται, επικοινωνείται σε μεγάλο εύρος, συνιστά «κέρδος» - μακροπρόθεσμο και βραχυπρόθεσμο – για το ΜΜΕ.

2. Ειδικά στην σχέση με τους επαγγελματίες των ΜΜΕ που ασχολούνται επισταμένα με θέματα μειονοτήτων και υπεράσπισης κοινωνικών δικαιωμάτων, επιβάλλεται να επικοινωνηθούν με έμφαση τα παρακάτω: Δεν νοείται σοβαρή ενασχόληση δημοσιογράφου με θέματα κοινωνικών δικαιωμάτων όταν σημαντικά μεγάλο μέρος της δεν αφορά παρουσίαση θεμάτων αναπηρίας. Τούτο διότι, η παραβίαση θεμελιωδών κοινωνικών δικαιωμάτων των ανθρώπων με αναπηρία είναι διαχρονική, βάνουση, διασχίζει όλα τα πεδία κοινωνικής ζωής.

3. Στην παραπάνω «διάσταση» είναι απαραίτητο να προστεθεί ότι: Οι άνθρωποι με αναπηρία (10% του πληθυσμού) και το ευρύτερο περιβάλλον τους αποτελούν σημαντικότατο κοινωνικό κεφάλαιο. Σε επίπεδο διεκδικήσεων – κύρια τις τελευταίες δεκαετίες – έχουν κατακτήσει προηγμένο πολιτικό και κοινωνικό λόγο, σημαντικές στρατηγικές διεκδικήσεις διεθνούς εμβέλειας, και πρωταγωνιστικό ρόλο σε ότι αφορά το κρίσιμο θέμα των καιρών «ισότιμη άσκηση δικαιωμάτων» που υπερβαίνει τα όρια του αναπηρικού χώρου. Συνεπώς, η οποία ενασχόληση με το παραπάνω θέμα, εάν δεν συμπεριλαμβάνει σε μεγάλο μέρος της θέματα αναπηρίας, είναι ελλιπέστατη.

4. Το χρησιμότερο όλων των επιχειρημάτων, έχει να κάνει με το ότι μια επαρκής (τόσο σε ποσότητα όσο και σε ποιότητα) παρουσίαση θεμάτων αναπηρίας, θα προσέλκυε για τα ΜΜΕ μεγαλύτερο κοινό. Σε αυτό το επιχείρημα πρέπει να προστεθεί ότι το «μεγαλύτερο» κοινό δεν είναι συγκυριακό αλλά εν δυνάμει «σταθερό». Δηλαδή, η στην διάρκεια (και όχι συγκυριακά) επαρκής παρουσίαση θεμάτων σχετικών με τους ανθρώπους με αναπηρία, καθιστά ελκτικό το ΜΜΕ συνολικά ως «επιχειρηματικό οργανισμό» και όχι μόνο όταν παρουσιάζει θέματα αναπηρίας.

5. Μια επιπρόσθετη παρατήρηση σχετικά με το σχήμα «κόστος – ωφέλεια»: Πολλά από τα στοιχεία με τα οποία εφοδιάζεται ο δημοσιογράφος για να παρουσιάσει θέματα αναπηρίας, περιλαμβάνουν την οικονομική ή μακροοικονομική διάσταση της ωφέλειας ως επιχείρημα. Για παράδειγμα, η ένταξη των ΑμεΑ στην αγορά εργασίας θα συνέβαλε στην αύξηση του ΑΕΠ, ή η εξασφάλιση προσβασιμότητας των καταστημάτων θα προσέλκυε περισσότερους ανθρώπους με αναπηρία καταναλωτές δίνοντας ώθηση στην αγορά κ.ο.κ. Όλη αυτή η κατηγορία των επιχειρημάτων είναι χρήσιμη – χρηστική υπό μια βασική προϋπόθεση: Σε καμία περίπτωση το σχήμα «κόστος – ωφέλεια» υπό την αγοραία του διάσταση, δεν πρέπει να είναι το πρωταρχικό – σημείο αναφοράς στην παρουσίαση θεμάτων αναπηρίας. Εξ' ορισμού σημείο αναφοράς πρωταρχικό του τρόπου παρουσίασης θεμάτων αναπηρίας, είναι η διασφάλιση της δυνατότητας ισότιμης άσκησης των θεμελιωδών κοινωνικών δικαιωμάτων. Αυτού δεδομένου, η οποία επιπρόσθετη «χρηστική» επιχειρηματολογία είναι επικουρική.

9.3.3. Η δυναμική των επιχειρημάτων

Τα επιχειρήματα που τα στελέχη του αναπηρικού κινήματος εξ' αντικειμένου χρησιμοποιούν στοχεύοντας στον επαρκή τρόπο παρουσίασης των θεμάτων αναπηρίας από τα ΜΜΕ, προφανώς δεν μπορεί και δεν πρέπει να εξαντλούνται στην βραχυπρόθεσμη βελτίωση της υφιστάμενης κατάστασης. Είναι επιχειρήματα ενός οργανωμένου χώρου που ακατάπαυστα θέτει στόχους και διεκδικεί, ως εκ τούτου πρέπει να είναι εστιασμένα στην ριζική αλλαγή του επι-κοινωνιακού τοπίου. Η δυναμική που εκφράζουν, απολήγει σε μια εξ' ολοκλήρου νέα (σε σχέση με τα σημερινά δεδομένα) πρόταση λειτουργίας των ΜΜΕ η οποία με την σειρά της εκφράζει στο απόλυτο το συνταγματικά κατοχυρωμένο δικαίωμα των ανθρώπων με αναπηρία για ισότιμο τρόπο παρουσίασής τους από τα ΜΜΕ.

Συμπυκνωμένη αυτή η δυναμική, αποτυπώνεται στις δυο παρακάτω Διακηρυκτικές ενότητες που συνυπέγραψαν 300 και πλέον συμμετέχοντες στο Ευρωπαϊκό Συνέδριο με θέμα «ΜΜΕ και αναπηρία» τον Ιούνιο του 2003. Οι συμμετέχοντες προέρχονταν τόσο από τις οργανώσεις των ατόμων με αναπηρία όσο και από τον χώρο των ΜΜΕ, εντύπου, ραδιοφώνου και τηλεόρασης. Συνυπέγραψαν, καταρχάς, τα πιο

κάτω «δεδομένα» που λιγότερο ή περισσότερο παρουσιάστηκαν και στις προηγούμενες σελίδες:

- Επειδή μέχρι και 10% του κοινού των ΜΜΕ έχει κάποια αναπηρία,
- επειδή τα ΜΜΕ έχουν αποστολή να αντανakλούν την κοινωνική διαφορετικότητα του κοινού τους,
- επειδή μια πιο θετική παρουσίαση της αναπηρίας στα ΜΜΕ θα προσέλκυε μεγαλύτερο κοινό, βελτιώνοντας την σφαιρική ποιότητα του περιεχομένου, των προγραμμάτων και των άρθρων,
- επειδή μια πιο ρεαλιστική εικόνα της αναπηρίας μπορεί να αλλάξει την εικόνα των ατόμων με αναπηρία στην κοινωνία,
- επειδή τα άτομα με αναπηρία έχουν σήμερα δυσανάλογα μικρή εκπροσώπηση στα ΜΜΕ,
- επειδή οι επαγγελματίες με αναπηρία ως εργαζόμενοι στα ΜΜΕ θα βελτίωναν την ποιότητα των ΜΜΕ,
- επειδή τα προσιτά ΜΜΕ, εφοδιασμένα με τεχνολογικά βοηθήματα που θα εξασφαλίζουν την πρόσβαση όλων, θα προσέλκυαν μεγαλύτερο ακροατήριο...

Όλα τα παραπάνω «επειδή» ακολουθούνται από κείμενο διακήρυξης, το κύριο σώμα του οποίου έχει ως εξής:

Οι συμμετέχοντες σύνεδροι δηλώνουν ότι:

- Θα προωθήσουν αλλαγές στα ΜΜΕ για να βελτιώσουν την εικόνα και να ενισχύσουν την κοινωνική ένταξη των ατόμων με αναπηρία.
- Θα ενισχύσουν την παρουσία των ατόμων με αναπηρία σε όλους τους τομείς
- Θα αυξήσουν την προβολή θεμάτων που σχετίζονται με την αναπηρία, όσον αφορά τα άτομα με αναπηρία και τις οικογένειές τους.
- Θα προωθήσουν την θετική εικόνα των ατόμων με αναπηρία που δεν βασίζεται στην φιλανθρωπία και στην ιατρική προσέγγιση και θα αποφεύγουν τα αρνητικά στερεότυπα.
- Θα ενθαρρύνουν την στενή συνεργασία μεταξύ των οργανώσεων των ΑμεΑ και των ΜΜΕ.
- Θα αυξήσουν τον αριθμό των ατόμων με αναπηρία που απασχολούνται στα ΜΜΕ, ειδικότερα ως επαγγελματίες.
- Θα διασφαλίσουν την προσβασιμότητα στις υπηρεσίες των ΜΜΕ για τα άτομα με αναπηρία. Θα διασφαλίσουν προσβασιμότητα στο φυσικό περιβάλλον.

Καθένα από τα παραπάνω «θα» είναι και σοβαρό επιχείρημα προς όλους όσους σχετίζονται με τον χώρο των ΜΜΕ. Τους παρέχεται η δυνατότητα – ευκαιρία να δώσουν ενεργό «παρών» (μέσα από συγκεκριμένα ατζέντα) στην προσπάθεια αναβάθμισης ενός χώρου (των ΜΜΕ) που επαγγελματικά υπηρετούν.

9.4. ΣΤΡΑΤΗΓΙΚΗ ΒΕΛΤΙΩΣΗΣ ΤΟΥ ΤΡΟΠΟΥ ΠΑΡΟΥΣΙΑΣΗΣ ΤΩΝ ΘΕΜΑΤΩΝ ΑΝΑΠΗΡΙΑΣ ΣΤΑ ΜΜΕ

Η δυναμική των επιχειρημάτων όπως την ορίσαμε στην προηγούμενη ενότητα (δηλαδή, η διεκδίκηση μιας ολοκληρωτικής αναβάθμισης του τρόπου παρουσίασης των ατόμων με αναπηρία στα ΜΜΕ), σημαίνει ότι τα Μέτρα Δράσης πρέπει να είναι ενταγμένα σε μια μακροπρόθεσμη στρατηγική. Υπό αυτή την έννοια, παραθέτουμε τους άξονες πρωτοβουλιών που συνυπέγραψαν οι 300 του Ευρωπαϊκού Συνεδρίου «ΜΜΕ και αναπηρία», ώστε να εξειδικεύσουμε κατόπιν ανά άξονα. Συναποφασίστηκαν (Ιούνιος 2003) οι εξής άξονες:

1. Παραγωγή σχεδίων δράσης και ανάπτυξη στρατηγικών για την προώθηση της ένταξης των ατόμων με αναπηρία στα ΜΜΕ.
2. Ανάπτυξη τμημάτων ποικιλομορφίας μέσα στις οργανώσεις των ΜΜΕ (προφανώς εννοεί ενώσεις ιδιοκτητών μέσων, δημοσιογράφων κ.ο.κ.) και ένταξη των θεμάτων αναπηρίας στις πρακτικές τους.
3. Εκπόνηση και εφαρμογή προγραμμάτων κατάρτισης σε θέματα αναπηρίας και ισότητας των εργαζομένων στα μέσα μαζικής ενημέρωσης.
4. Ενθάρρυνση για ένταξη της διάστασης της αναπηρίας ως θέμα στα αναλυτικά προγράμματα σπουδών στα τμήματα δημοσιογραφίας και επικοινωνίας των ΑΕΙ.
5. Τα ΜΜΕ να ανταλλάσσουν τις όποιες θετικές εφαρμογές και πρακτικές σε αυτόν τον τομέα, με παράλληλη ενθάρρυνση διαδικασιών ελέγχου.
6. Όπου αυτό είναι εφικτό, ανάπτυξη προγραμμάτων κατάρτισης και απασχόλησης για την ενίσχυση της συμμετοχής των ΑμεΑ σε αυτόν τον τομέα.
7. Έλεγχος της προσβασιμότητας στους χώρους εργασίας.
8. Ανάπτυξη και χρήση κατάλληλης τεχνολογίας για την προώθηση της πρόσβασης.
9. Ανάπτυξη δικτύου μεταξύ των Ευρωπαϊκών φόρουμ ΑμεΑ και ΜΜΕ, ώστε όλα τα προηγούμενα να προωθηθούν.

Ανά άξονα, χρήσιμες είναι οι ακόλουθες επισημάνσεις:

1. Σχέδια δράσης – στρατηγικές: Ένα σχέδιο δράσης για την προώθηση της ένταξης των ατόμων με αναπηρία στα ΜΜΕ, το οποίο εκπορεύεται και υλοποιείται από τα στελέχη του οργανωμένου αναπηρικού κινήματος, απαιτεί συνέχεια και συνέπεια στους εξής επιμέρους άξονες: α) τροφοδότηση των ΜΜΕ με στοιχεία – πληροφορίες – ειδήσεις – αναλύσεις, που αφορούν τα θέματα αναπηρίας, β) παρεμβάσεις προς το ΜΜΕ, σε περιπτώσεις όπου ο τρόπος παρουσίασης ενός θέματος αναπηρίας θίγει τα δικαιώματα των ανθρώπων με αναπηρία, γ) οργανωμένη διαμαρτυρία (ακόμα και σε επίπεδο ιδιοκτησίας ΜΜΕ) όταν οι παρεμβάσεις δεν τυγχάνουν της πρέπουσας ανταπόκρισης. Εάν και αυτό αποδειχτεί ατελέσφορο, καταγγελία στους αρμόδιους πολιτειακούς ή κοινωνικούς φορείς, δ) επιδοκιμασία προς το ΜΜΕ (και όχι στο μεμονωμένο δημοσιογράφο) σε περίπτωση συνεχόμενων ορθών παρουσιάσεων θεμάτων αναπηρίας, ε) αναγνώριση των βημάτων προόδου ενός ΜΜΕ, όταν η βελτίωση παρουσίασης θεμάτων αναπηρίας είναι διακριτή και συνεχής, στ) υπενθύμιση σε τακτά χρονικά διαστήματα (με αφορμή τις όποιες δημοσιεύσεις ή εκπομπές για θέματα αναπηρίας) της απαραίτητης για την ορθή παρουσίασή τους αρχής «τίποτα για εμάς, χωρίς εμάς».

2. Ανάπτυξη τμημάτων ποικιλομορφίας: Ως «μέτρο δράσης» έχει αξία και λειτουργικότητα – δεδομένου ότι έχει ως πεδίο τις οργανώσεις στο χώρο των ΜΜΕ – όταν οργανώνεται επί τη βάση συγκεκριμένων διαδικασιών που συνεπάγονται μετρήσιμα αποτελέσματα. Αυτό σημαίνει: α) τακτικά προγραμματισμένες συναντήσεις με τις οργανώσεις των ΜΜΕ (τοπικές, περιφερειακές κ.λπ.), β) σαφής προσδιορισμός του χρονικού ορίου δημιουργίας της «κρίσιμης μάζας» που θα κάνει πράξη την ποικιλομορφία στο

προϊόν των ΜΜΕ και θα εντάξει ισότιμα τα θέματα αναπηρίας, γ) διαδραστική σχέση των στελεχών του αναπηρικού κινήματος με τους εργαζόμενους στο χώρο των ΜΜΕ που αποτελούν την «κρίσιμη μάζα». Διαρκής ανταλλαγή εμπειριών, πληροφοριών και γνώσεων. Σταδιακή ένταξη της «κρίσιμης μάζας» στις δράσεις του αναπηρικού κινήματος, κυρίως αυτές που αφορούν την σχέση με τα ΜΜΕ.

3. Προγράμματα κατάρτισης: Τα στελέχη του αναπηρικού κινήματος οφείλουν να κατανοήσουν εις βάθος ότι χώρος και οι αξίες που εκπροσωπούν είναι εξαιρετικά γοητευτικός (έξ), οι δε αγώνες που δίνουν καθοριστικοί για το “πέραςμα” των σύγχρονων κοινωνιών σ’ ένα ανώτερο στάδιο συλλογικής συνείδησης. Μια τέτοια συνειδητοποίηση είναι το σημείο αναφοράς της κατάρτισης (η βασική κατάρτιση) των ανθρώπων των ΜΜΕ. Είναι το «πνεύμα» κάθε προγραμματισμού κατάρτισης, αυτού δεδομένου το «σώμα» καθίσταται αυτονόητο. Ήτοι: α) πληρότητα γνώσεων για την ιστορική πορεία του αναπηρικού κινήματος, β) βασικές γνώσεις (ποσοτικές και ποιοτικές) για κάθε αναπηρία, γ) κοινωνική πραγματικότητα των ανθρώπων με αναπηρία στη σύγχρονη εποχή, δ) παραβιάσεις στην άσκηση κοινωνικών δικαιωμάτων των ανθρώπων με αναπηρία (γενικά – ανά αναπηρία), ε) νομοθετικό οπλοστάσιο, ελληνικό και διεθνές, στ) πατερναλιστικές προσεγγίσεις των ανθρώπων με αναπηρία από τα ΜΜΕ – παραδείγματα.

4. Δημοσιογραφικές σπουδές: Τα αναλυτικά προγράμματα σπουδών στα τμήματα δημοσιογραφίας και επικοινωνίας, περιλαμβάνουν ενότητες που αγγίζουν τα θέματα δικαιωμάτων ευπαθών κοινωνικών ομάδων και καταπολέμησης του ρατσισμού, όμως δεν έχουν την παραμικρή εξειδικευμένη προσέγγιση στη διάσταση της αναπηρίας. Το γεγονός και μόνο ότι η ελλειμματική παρουσίαση θεμάτων αναπηρίας από τα ΜΜΕ είναι διεθνώς πιστοποιημένη, αποδεικνύει ότι η μη ένταξη της διάστασης της αναπηρίας ως θέμα στα προγράμματα δημοσιογραφικών σπουδών συνιστά μεγάλη παράλειψη. Αγγίζει τα όρια του παραλόγου, να εξελίσσεται μια συζήτηση (βλ. συνέδριο, ημερίδες κ.λπ.) περί βελτίωσης των όρων παρουσίασης του ανθρώπου με αναπηρία από τα ΜΜΕ, δίχως παράλληλα να υπάρχει οργανωμένη επένδυση γνώσης στη νέα γενιά που θα στελεχώσει τα ΜΜΕ στο άμεσο μέλλον. Η διαρκής υπενθύμιση, από πλευράς του αναπηρικού κινήματος, του παραπάνω «παραλόγου» συνοδευόμενη από προτροπή αποκατάστασης του, ως «δράση» είναι επιβεβλημένη.

5. Ανταλλαγή θετικών πρακτικών – διαδικασίες ελέγχου: Η συγκεκριμένη δράση – πρωτοβουλία, μπορεί να ιδωθεί συνδεδεμένη (παράλληλη) με την δημιουργία κρίσιμης μάζας προς ανάπτυξη τμημάτων ποικιλομορφίας (άξονας 2) στα ΜΜΕ. Η «ανταλλαγή θετικών πρακτικών» μεταξύ των στελεχών ΜΜΕ που κατανοούν τον ρόλο τους «ως κρίσιμη μάζα», έχει την έννοια της διασφάλισης ενός minimum συμπαγούς – ενιαίας προόδου σε ότι αφορά α) τον χώρο – χρόνο, β) τον τρόπο παρουσίασης θεμάτων αναπηρίας. Σε αυτή την κατεύθυνση, είναι απαραίτητος ο «συντονιστικός ρόλος» των στελεχών του αναπηρικού κινήματος. Κομμάτι βασικό του οποίου (διαδικασίες ελέγχου) που μεταφράζεται σε διαρκή ενθάρρυνση των ως άνω διαδικασιών, είναι η πιστοποίηση της προόδου. Σε κάθε περίπτωση (αφορά όλους τους άξονες πρωτοβουλιών), οι δράσεις των στελεχών του αναπηρικού κινήματος προτείνεται να είναι διεισδυτικές σε όλα τα επίπεδα λειτουργίας και οργάνωσης των ΜΜΕ.

6. Συμμετοχή των ΑμεΑ: Ο αριθμός των εργαζομένων με αναπηρία στο χώρο των ΜΜΕ είναι εξαιρετικά μικρός. Επίσης, οι εργαζόμενοι με αναπηρία στα ΜΜΕ, κατά συντριπτικό κανόνα απασχολούνται σε δευτερεύοντες ρόλους. Τα δυο παραπάνω δεδομένα, περιγράφουν μια κατάσταση αρνητική. Η κατάσταση αυτή πρέπει να βελτιωθεί. Αυτό σημαίνει: α) τα στελέχη του αναπηρικού κινήματος, να αρχίσουν επιθετικά να προτείνουν στα ΜΜΕ (όποιας μορφής, οποιας εμβέλειας) συγκεκριμένους ανθρώπους με αναπηρία που θεωρούν κατάλληλους να εργαστούν επιτυχώς στο χώρο των ΜΜΕ, β) η επιθετική πολιτική για περισσότερους εργαζόμενους με αναπηρία στα ΜΜΕ, επ’ ουδενί δεν πρέπει να σημαίνει ότι αποκλειστική τους ενασχόληση θα’ ναι τα θέματα αναπηρίας - σημαίνει, όμως, συνεισφορά στην σύγχρονη απαίτηση διάχυσης της διάστασης της αναπηρίας (mainstreaming) σε όλη την επικοινωνιακή θεματολογία, γ) η κατανόηση της παραπάνω παραμέτρου και μόνον από πλευράς ΜΜΕ, μεταφράζεται σε «πρωτεύοντα ρόλο» για τον εργαζόμενο με αναπηρία. Ρόλος ο οποίος πρέπει με

συνέπεια να στηρίζεται (διαρκές feed back) από τα στελέχη του αναπηρικού κινήματος, δ) μέλημα των στελεχών του αναπηρικού κινήματος οφείλει να είναι η υπεράσπιση των εργαζομένων με αναπηρία στον χώρο των ΜΜΕ από όποια εναντίον τους συμπεριφορά αρνητικής διάκρισης. Έχει εντοπισθεί πρόβλημα, κυρίως αφορά εργαζομένους που βίωσαν την εμπειρία της αναπηρίας διαρκούς της επαγγελματικής ζωής τους. Η υπεράσπιση στις περιπτώσεις αυτές, πρέπει να είναι έντονη, άκρως καταγγελτική.

7. Προσβασιμότητα: Ο έλεγχος της προσβασιμότητας στους χώρους εργασίας έχει δυο αλληλοσυμπληρούμενες όψεις: α) την προσβασιμότητα για τους ανθρώπους με αναπηρία που δεν εργάζονται στο «μέσο», β) την προσβασιμότητα του ΜΜΕ για τους εργαζόμενους με αναπηρία. Η όψη α' σημαίνει προσβασιμότητα του δομημένου χώρου, αλλά και προσβασιμότητα του παραγόμενου επι – κοινωνικού προϊόντος ώστε να' ναι διαθέσιμο σε όλους τους ανθρώπους με αναπηρία. Η όψη β' σημαίνει όλα τα παραπάνω και επιπροσθέτως όρους προσβάσιμης εργασίας (εργονομική διευθέτηση, κατάλληλοι Η/Υ κ.ο.κ.) για τους εργαζόμενους με αναπηρία. Ο έλεγχος της προσβασιμότητας και στις δυο αλληλοσυμπληρούμενες όψεις, μεταφράζεται σε α) πλήρη επιτόπια καταγραφή, β) συνολική πρόταση για τις απαραίτητες παρεμβάσεις, γ) διαρκή πίεση μέχρις ότου οι παρεμβάσεις πραγματοποιηθούν. Η όλη διαδικασία πρέπει να γίνεται οργανωμένα, σε επαφή αποκλειστικά και μόνο με την ιδιοκτησία του ΜΜΕ ώστε οι όποιες συμφωνίες να έχουν δεσμευτικό χαρακτήρα.

8. Ανάπτυξη – χρήση τεχνολογίας: Η συγκεκριμένη «δράση» αφορά το αναπηρικό κίνημα σε όλες τις βαθμίδες του, και όλα τα στελέχη ως «προσωπικό» μιας οργάνωσης που συνιστά (με όλη την σημασία της έννοιας) κοινωνικό εταίρο. Αποτελεί, επί της ουσίας, στόχο ενιαίας κοινωνικής δράσης. Μεταφράζεται σε διασφάλιση όλων εκείνων των προϋποθέσεων που θα καταστήσουν τον άνθρωπο με αναπηρία ισότιμο χρήστη των τεχνολογικών δυνατοτήτων (εκπαίδευση, κατάρτιση, διαθεσιμότητα τεχνολογίας στα σχολεία κ.λπ.), ενώ – από την άλλη – προβλέπει σε εφαρμογές προσβάσιμης τεχνολογίας διαθέσιμες (με κριτήριο τις προδιαγραφές, το κόστος, το εύρος παραγωγής) στο σύνολο των ανθρώπων με αναπηρία. Δεδομένων των απαιτήσεων της νέας εποχής και της εξέλιξης των επικοινωνιακών μέσων (internet, διαδραστική τηλεόραση κ.λπ.), ως μέτρο δράσης η ανάπτυξη – χρήση τεχνολογίας για την προώθηση της πρόσβασης προδιαγράφει σε μεγάλο βαθμό το μέλλον της σχέσης ΑμεΑ – ΜΜΕ. Άρα, λοιπόν, καλούνται τα στελέχη του αναπηρικού κινήματος (προσωποποιημένη δράση) να εξοικειωθούν στον μεγαλύτερο δυνάμενο βαθμό με τις νέες τεχνολογίες και τα νέα ΜΜΕ, ώστε να μπορούν να παρεμβαίνουν με επάρκεια γνώσης στα βήματα εξέλιξής τους. Αλλά και – κύρια – να τα αξιοποιούν ως «μέσα» για την αναβαθμισμένη παρουσίαση των θεμάτων αναπηρίας.

9. Δίκτυο ευρωπαϊκών φόρουμ ΑμεΑ και ΜΜΕ: Και ο συγκεκριμένος κατευθυντήριος άξονας – κοινωνική δράση, προσωποποιείται σε καθένα από τα στελέχη του αναπηρικού κινήματος. Υπό την εξής έννοια, που μπορεί να ιδωθεί και ως επιχείρημα: όλες οι δράσεις που έχουν ως στόχο την ισότιμη πρόσβαση (ποσοτική και ποιοτική) των ανθρώπων με αναπηρία στα ΜΜΕ, αποτελούν αναπόσπαστα κομμάτια ενός ευρύτερου σχετικού αιτήματος (και, συνακόλουθα, στρατηγικής) διεθνούς εμβέλειας. Καμία δράση – ακόμα και οι πλέον «τοπικού χαρακτήρα – δεν είναι μεμονωμένη, αποσπασματική, προϊόν προσωπικού ενδιαφέροντος ή πρωτοβουλίας, ξεκομμένης από την ευρύτερη διεκδίκηση. Αυτό σημαίνει ότι, είναι απαραίτητη η καταγραφή όλων των δράσεων που αφορούν την παρουσίαση θεμάτων αναπηρίας από τα ΜΜΕ, η διαθεσιμότητά τους σε όλες τις βαθμίδες του αναπηρικού κινήματος ώστε να είναι δυνατή η αξιολόγηση και αξιοποίησή τους. Άρα, η οργάνωση της επικοινωνίας των δράσεων, είναι μια επιπλέον αυτόνομη δράση που συνθέτει όλες τις άλλες, καθιστώντας ενιαία την στρατηγική για ισότιμη πρόσβαση των ΑμεΑ στα ΜΜΕ.

ΧΡΗΣΤΙΚΗ ΠΡΟΣΕΓΓΙΣΗ

Κάποιες απλές, απτές αλήθειες είναι χρήσιμες αναφορικά με όλους τους άξονες και μέτρα δράσης. Αφορούν τις πλέον χρηστικές διαστάσεις της σχέσης με τα ΜΜΕ, η κατανόησή τους σημαίνει a-priori

στοιχειώδη αναβάθμιση αυτής της σχέσης.

Συγκεκριμένα:

- Η στερεοτυπική απεικόνιση «αντικείμενο φιλανθρωπίας» που αναπαράγουν τα ΜΜΕ, να μην στηρίζεται στις τεχνικές δυνατότητες του μέσου (αφήγηση, μουσική υπόκρουση, χρήση τίτλων), πλην όμως αρκετές φορές στηρίζεται και στην προθυμία ανθρώπων με αναπηρία να αποδώσουν τον υποτελή επικοινωνιακό ρόλο που το ΜΜΕ τους επιβάλλει. Συνεπώς, ένα μέρος της δράσης των στελεχών του αναπηρικού κινήματος πρέπει να επικεντρώνεται στην χειραφέτηση των ίδιων των ανθρώπων με αναπηρία όσον αφορά τη σχέση τους με τα ΜΜΕ.
- Απαιτείται προσεχτική, ακριβής επιλογή των ανθρώπων με αναπηρία που θα εκπροσωπήσουν συλλογικά τον χώρο τους σε οποιοδήποτε επίπεδο (τοπικό, κεντρικό) ή είδος ΜΜΕ (έντυπο, ραδιόφωνο, τηλεόραση). Οφείλουν να είναι πλήρως ενημερωμένοι επί του αντικειμένου για το οποίο προσκαλούνται, ώστε η δημόσια παρουσία τους να 'ναι έμπρακτη απόδειξη της συλλογικής απαίτησης «τίποτε για εμάς, χωρίς εμάς».
- Οι συλλογικές οργανώσεις των ανθρώπων με αναπηρία, οφείλουν να κατανοήσουν εις βάθος ότι αποτελούν την βασική πηγή ενημέρωσης των ΜΜΕ για τα θέματα αναπηρίας. Υπό αυτή την (θεμελιώδη) έννοια, τα ΜΜΕ είναι «υποχρεωμένα» στις αναπηρικές οργανώσεις, επ' ουδενί το αντίθετο. Οι όποιες «παρακλητικού τύπου» προσεγγίσεις ή οι υπερβολικές ευχαριστίες μετά από κάποιο στοιχειώδες δημοσίευμα, παρουσίαση ή εκπομπή, συνιστούν κακή πρακτική.
- Στο επίπεδο των κεντρικών (πανελλαδικών) ΜΜΕ, η ύλη των οποίων παράγεται με όρους (διαμόρφωσης – ελέγχου της) επικαιρότητας, απαιτείται αυξημένη πίεση από πλευράς αναπηρικών οργανώσεων για την διασφάλιση επαρκούς χώρου – χρόνου – τρόπου παρουσίασης θεμάτων αναπηρίας. Η πίεση αυτή, χρήσιμο είναι να ασκείται σε συντονισμό με εργαζόμενους των ΜΜΕ που έχουν επιδείξει σταθερή προσήλωση στην ισότιμη παρουσίαση θεμάτων αναπηρίας.
- Σε ότι αφορά τις τοπικές τηλεοράσεις – ραδιόφωνα που ανήκουν στους ΟΤΑ: Καταρχήν σ' αυτά, στόχος πρέπει να είναι (και άμεσος), μια τουλάχιστον σελίδα παρουσίασης ή εκπομπή, υπό την ευθύνη των οργανώσεων ΑμεΑ της περιοχής. Το οποίο σημαίνει, διαβούλευση – συνεργασία των συγκεκριμένων οργανώσεων, απαλλαγμένη από έριδες και προσωποπαγείς λογικές. Ο ίδιος στόχος προτείνεται ως άμεσα εφικτός και για τον χώρο των ιδιωτικών ΜΜΕ τοπικής εμβέλειας. Στην τοπική κοινωνία – κοντολογίς – οι άνθρωποι με αναπηρία μπορούν και πρέπει να έχουν καταλυτική παρουσία στο επικοινωνιακό πεδίο.
- Σε ότι, τέλος, αφορά το Διαδίκτυο, τις νέες τεχνολογίες ραδιοηλεκτρονικών μέσων και την πρόσβαση σε αυτές: Είναι απαραίτητη, εν' όψει της εισόδου σε μια νέα επικοινωνιακή εποχή, η επένδυση των αναπηρικών συλλόγων όλων των βαθμίδων, σε ανθρώπινο δυναμικό πλήρως εξοικειωμένο με τις δυνατότητες που παρέχουν οι νέες τεχνολογίες. Κάθε σύλλογος – με απλά λόγια – πρέπει σε σύντομο χρονικό διάστημα να είναι σε θέση να αξιοποιεί πλήρως τα επικοινωνιακά εργαλεία της νέας εποχής.

ΚΑΤΕΥΘΥΝΣΕΙΣ ΔΡΑΣΕΩΝ

Οι δράσεις των στελεχών του αναπηρικού κινήματος πρέπει να αποτελούν το εφελτήριο για τις συνολικές δράσεις που αφορούν την ισότιμη παρουσίαση θεμάτων αναπηρίας από τα ΜΜΕ. Αντί επιλόγου λοιπόν χρήσιμο είναι να κωδικοποιήσουμε τις βασικές κατευθύνσεις που οφείλουν να διέπουν των σύνολο των δράσεων.

Σε ότι αφορά την τεχνολογική προσβασιμότητα:

- Πέρασμα σε ηλεκτρονική μορφή του συνόλου της ύλης των εντύπων ΜΜΕ, διαδικασία που άλλωστε έχει μικρό οικονομικό κόστος.
- Εξασφάλιση προσβασιμότητας των διαδικτυακών τόπων όλων των ΜΜΕ.
- Αξιοποίηση των νέων τεχνολογιών πρόσβασης, επαφή με την εμπειρία χρήσης τους από τα νέα ψηφιακά κανάλια της δημόσιας τηλεόρασης.

Σε ότι αφορά τους τρόπους παραγωγής θεμάτων αναπηρίας στα ΜΜΕ, προϋποθέτουν:

- Συγκεκριμένο χώρο ή χρόνο εξειδικευμένης παρουσίασης.
- Εξειδικευμένους δημοσιογράφους σε θέματα αναπηρίας.
- Συνεπή συνεργασία με αναπηρικούς φορείς και οργανώσεις.

Σε ότι αφορά τους όρους επιλογής θεμάτων αναπηρίας, προϋποθέτουν:

- Καταμέτρηση του ενδιαφέροντος του θέματος αναπηρίας (πόσους αφορά άμεσα) με τρόπο αντικειμενικό.
- Εξίσωση των κριτηρίων επιλογής, με αυτά που αφορούν θέματα μη αναπήρων.

Σε ότι αφορά τους τρόπους παρουσίασης θεμάτων αναπηρίας:

- Αποφυγή όλων των απορριπτέων ορολογιών.
- Πάντοτε σε δεύτερο πλάνο η αναπηρία, πάντοτε σε πρώτο πλάνο ο άνθρωπος και το θέμα που τον αφορά.
- Ειδικά για την επιλογή πλάνων στην τηλεόραση: Το τηλεοπτικό κάδρο είναι στο ύψος των ματιών. Αυτό πρέπει να ισχύει και για το χρήστη αναπηρικού αμαξιδίου, να αποφεύγεται η προβολή αφ' υψηλού πλάνων.

ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΙΚΑ: Τα μέτρα δράσης που απαιτούνται για την ουσιαστική αναβάθμιση του τρόπου παρουσίασης των ατόμων με αναπηρία στα ΜΜΕ, δεν (μπορούν να) είναι εργαστηριακά, πεπερασμένου χαρακτήρα, κανονιστικά. Πρέπει να είναι αλληλοσυμπληρούμενα, να έχουν σχέδιο, διάρκεια και στοχοπροσήλωση, δυναμικό χαρακτήρα. Απαραίτητη προϋπόθεση γι' αυτό είναι η συνειδητοποίηση από πλευρά στελεχών του οργανωμένου αναπηρικού κινήματος, ότι η αναβάθμιση του τρόπου παρουσίασης των ΑμεΑ στα ΜΜΕ, είναι αναπόσπαστο κομμάτι της «στρατηγικής» των αναπηρικών διεκδικήσεων στο σύνολό τους.

Υπό αυτή την έννοια, η ενδυνάμωση των στελεχών του αναπηρικού κινήματος σε ότι αφορά την σχέση ΑμεΑ- ΜΜΕ, είναι αναπόσπαστο κομμάτι μιας υπό διαμόρφωσιν «δυναμικής» που θα μπορέσει να διεκδικήσει το «ισότιμο» των δικαιωμάτων του ανθρώπου με αναπηρία στη νέα επι-κοινωνιακή εποχή.

ΕΝΟΤΗΤΑ 10

**ΣΧΕΔΙΑΖΟΝΤΑΣ ΣΤΗΝ ΠΡΑΞΗ ΤΗ ΝΕΑ ΠΟΛΙΤΙΚΗ
ΓΙΑ ΤΗΝ ΑΝΑΠΗΡΙΑ
ΠΡΑΚΤΙΚΑ ΕΡΓΑΛΕΙΑ**

10.1. ΚΑΤΑΡΤΙΣΗ ΕΘΝΙΚΩΝ, ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑΚΩΝ ΚΑΙ ΤΟΠΙΚΩΝ ΣΧΕΔΙΩΝ ΔΡΑΣΗΣ ΓΙΑ ΤΗΝ ΑΝΑΠΗΡΙΑ

10.1.1. Χαρακτηριστικά ενός καλού σχεδίου δράσης για την αναπηρία

10.1.1.α. Τι είναι το σχέδιο δράσης για την αναπηρία

Ένα σχέδιο δράσης είναι ένα ισχυρό εργαλείο, που αποσκοπεί στο να οργανώσει και να μεθοδεύσει την ανάπτυξη δράσεων στο πλαίσιο υλοποίησης ενός γενικού τελικού στόχου - «οράματος».

Με τον όρο γενικός τελικός στόχος- «όραμα» νοούνται οι ιδανικές συνθήκες που θα επιθυμούσαμε να επικρατούν σε κάποιο τομέα.

Το σχέδιο δράσης συγκεκριμενοποιεί αυτό τον γενικό τελικό στόχο- «όραμα», τον αναλύει σε επιμέρους στόχους-δράσεις, προσδιορίζει τους τρόπους και τα μέσα με τα οποία μπορούμε να εφαρμόσουμε στρατηγικές για να υλοποιήσουμε τις δράσεις αυτές. Καθορίζει, δηλαδή, τον τρόπο με τον οποίο θα πάμε από εκεί που είμαστε, εκεί που θέλουμε να φτάσουμε.

Σχέδιο δράσης

Πώς θα πάμε από εκεί που είμαστε, εκεί που θέλουμε να φθάσουμε

Ένα σχέδιο δράσης- πολιτικής για την αναπηρία αποσκοπεί στη μεθοδική και οργανωμένη ανάπτυξη δράσεων, με γενικό τελικό στόχο-«όραμα» τη δημιουργία της Κοινωνίας των Πολιτών, χωρίς διακρίσεις και με τις ίδιες ευκαιρίες συμμετοχής για όλους τους πολίτες με ή χωρίς αναπηρία. Εξυπηρετεί τη μεθόδευση μέτρων, που θα υλοποιήσει η Τοπική Αυτοδιοίκηση και η Πολιτεία – συνήθως κάτω από την πίεση των οργανώσεων των ατόμων με αναπηρία- για τη βελτίωση της καθημερινής ζωής των πολιτών με αναπηρία και τη διασφάλιση της ισότιμης συμμετοχής τους στα κοινωνικά δρώμενα. Ως εκ τούτου πρέπει να καλύπτει όλους τους τομείς της ανθρώπινης δραστηριότητας και να περιλαμβάνει μέτρα που θα καλύπτουν τις ανάγκες όλων των κατηγοριών ατόμων με αναπηρία.

Στόχος - «όραμα» σχεδίου δράσης πολιτικής για την αναπηρία

Δημιουργία της Κοινωνίας των Πολιτών, χωρίς διακρίσεις και με τις ίδιες ευκαιρίες συμμετοχής για όλους τους πολίτες με ή χωρίς αναπηρία

Ένα σχέδιο δράσης- πολιτικής για την αναπηρία μπορεί να καταρτισθεί από κάποια οργάνωση ατόμων με αναπηρία και να προωθηθεί στην Πολιτεία ή από τις τοπικές αρχές προς όφελος των ατόμων με αναπηρία.

Ένα σχέδιο δράσης μπορεί να αφορά σε δράσεις σε τοπικό, περιφερειακό ή και εθνικό επίπεδο. Κάθε φορά όμως θα πρέπει να προσαρμόζεται στις αρμοδιότητες των αντίστοιχων Αρχών.

Ένα σχέδιο δράσης τοπικού επιπέδου περιλαμβάνει κυρίως δράσεις βελτίωσης της προσβασιμότητας των υποδομών και υπηρεσιών, δημιουργίας νέων ή βελτίωσης ήδη υπαρχόντων υπηρεσιών υποστήριξης των ατόμων με αναπηρία και των οικογενειών τους, θέσπισης πολιτικών και διαδικασιών υπέρ των ατόμων με αναπηρία, ευαισθητοποίησης των επιχειρηματιών και της κοινής γνώμης της περιοχής σε θέματα που αφορούν στα άτομα με αναπηρία, εκπαίδευσης του προσωπικού των δημοσίων υπηρεσιών αλλά και των επιχειρήσεων που συναλλάσσονται με το κοινό σε θέματα συναλλαγής με άτομα με αναπηρία, κ.λπ..

Ένα σχέδιο δράσης σε εθνικό επίπεδο περιλαμβάνει δράσεις γενικότερου χαρακτήρα, μεθοδεύει στρατηγικές και θεσμικές παρεμβάσεις που θα εξειδικευθούν στην πορεία σε τοπικό επίπεδο.

Σε κάθε περίπτωση η διαδικασία που πρέπει να ακολουθηθεί, για να είναι το σχέδιο δράσης αποτελεσματικό, είναι η ίδια. Απαραίτητη προϋπόθεση επιτυχίας αποτελεί πάντα η ενεργή και ισότιμη συμμετοχή των οργανώσεων των ατόμων με αναπηρία τόσο στην κατάρτισή του όσο και σε όλες τις φάσεις υλοποίησής του.

Απαραίτητη προϋπόθεση

Η ενεργή και ισότιμη συμμετοχή των οργανώσεων των ατόμων με αναπηρία σε όλες τις φάσεις σχεδιασμού και υλοποίησης ενός σχεδίου δράσης για την αναπηρία

10.1.1.β. Γιατί πρέπει να κάνουμε ένα σχέδιο δράσης

Η δημιουργία ενός σχεδίου δράσης συντελεί διττά στην προώθηση της ισότητας των ευκαιριών για τα άτομα με αναπηρία.

Καταρχήν, από πρακτική πλευρά:

- **Γιατί οι άνθρωποι δεν κάνουν σχέδια για να τα βλέπουν να αποτυγχάνουν.**

Έχει αποδειχθεί ότι η καταγραφή στόχων και η μεθόδευση της υλοποίησής τους, ενεργοποιεί τους ανθρώπους, δεδομένου ότι σε κανένα δεν αρέσει να βιώνει την αποτυχία. Είναι όμως δύσκολο να ξεπεράσει κανείς τη φάση του οραματισμού και να προσπαθήσει να μεθοδεύσει τις πράξεις του ώστε να φέρει το επιθυμητό αποτέλεσμα. Στη φάση αυτή χρειάζεται «χαρτί και μολύβι», καταγραφή βήμα-βήμα των απαιτούμενων κινήσεων, κατανομή ρόλων, παρακολούθηση, διόρθωση τυχόν αστοχιών που θα αποκαλυφθούν στην πορεία, επιμονή, υπομονή και αποφασιστικότητα.

- **Για να μην ξεχνάμε λεπτομέρειες, που πιθανόν αποδειχτούν στην πορεία καθοριστικής σημασίας.**

Η διαδικασία υλοποίησης ενός «οράματος» είναι μια σύνθετη, επίπονη και συνήθως μακροχρόνια διαδικασία, κατά τη διάρκεια της οποίας δεν αποκλείεται ακόμη και η αλλαγή των αρχικών συντελεστών και δεδομένων. Είναι αδύνατο λοιπόν να υπάρξει συνέχεια στην προσπάθεια, αν δεν έχει προηγηθεί

αναλυτική καταγραφή όλων των παραμέτρων έτσι ώστε καμιά λεπτομέρεια –που πιθανόν να προέκυψε μετά από εργασία ωρών και στην πορεία να φανεί εξαιρετικά κρίσιμη- να μην ξεχαστεί.

• Για να αντιληφθούμε τι είναι εφικτό και τι όχι.

Είναι ιδιαίτερα δύσκολο στον καθένα, κάτω από τον ενθουσιασμό του «οράματος» να αντιληφθεί τις δυσκολίες που θα κληθεί να αντιμετωπίσει στην πορεία, να ομολογήσει τις δικές του αδυναμίες, να υπερβεί τα βιώματά του και να προσεγγίσει σφαιρικά όλες τις όψεις ενός προβλήματος. Η τεχνοκρατική όμως προσέγγιση ενός προβλήματος, η ανάλυση όλων των παραμέτρων, η τυποποίηση της μεθοδολογίας που προσφέρει η κατάρτιση ενός σχεδίου δράσης βοηθά στην υπέρβαση, στην αντικειμενική προσέγγιση τόσο των δυνατοτήτων όσο και των αδυναμιών και στον καθορισμό επιμέρους εφικτών στόχων, που μπορεί στη συγκεκριμένη χρονική στιγμή να μη λύσουν πλήρως το πρόβλημα, σίγουρα όμως θα λειτουργήσουν ως το πρώτο σταθερό σκαλοπάτι για την τελική επίλυση κάτω από πιο ώριμες συνθήκες.

• Για να εξοικονομήσουμε ενέργεια, χρόνο και πόρους που μπορούν να χρησιμοποιηθούν αλλού.

Οργανώνοντας τις στρατηγικές, κατανέμοντας την εργασία, οριοθετώντας χρονικά την υλοποίηση των δράσεων «ξεκαθαρίζει το τοπίο», αποφεύγεται η επανάληψη ενεργειών, η επικάλυψη δράσεων, η σπατάλη χρόνου και δυνάμεων γύρω από την ίδια δράση ή διορθωτικές κινήσεις, η ανάπτυξη εσωτερικών προστριβών κ.λπ..

• Για να αυξήσουμε τις πιθανότητες κάποιοι να κάνουν πράγματι αυτό που πρέπει να γίνει.

Η χρέωση συγκεκριμένων δράσεων σε συγκεκριμένα άτομα συντελεί στη δημιουργία ενός κλίματος υγιούς συναγωνισμού στα μέλη της ομάδας, τα οποία αναλαμβάνουν έτσι συγκεκριμένο έργο που αποτελεί «κρίκο» της συνολικής αλυσίδας, γεγονός που αυξάνει τη υπευθυνότητά τους και τους δραστηριοποιεί προς όφελος του τελικού σκοπού.

• Για να αυξήσουμε το κύρος και την αξιοπιστία.

Η ύπαρξη σχεδίου δράσης αποδεικνύει μια καλή δομή του φορέα που το καταρτίζει, ύπαρξη στόχων, γνώση οργάνωσης, συνείδηση ομαδικής εργασίας, σοβαρή διάθεση να αντιμετωπίσει τα καταγεγραμμένα προβλήματα άρα κύρος και αξιοπιστία.

Εκτός από την πρακτική όμως πλευρά, η κατάρτιση ενός σχεδίου δράσης πολιτικής για την αναπηρία, αφ' εαυτού αποτελεί μια σημαντική πολιτική και «εκπαιδευτική» δράση, την οποία όλες οι οργανώσεις ατόμων με αναπηρία πρέπει να επιδιώκουν και να υποστηρίζουν. Με δεδομένο το γεγονός ότι η αναπηρία οφείλεται στις υφιστάμενες κοινωνικές δομές και υποδομές και όχι στον άνθρωπο, αλλά και το γεγονός ότι τα νομοθετικά μέτρα -μόνα τους- αποδείχθηκαν μέχρι σήμερα ανεπαρκή για την επίλυση των προβλημάτων και την επιβολή της ισότητας των ευκαιριών για όλους τους πολίτες, ο μόνος τρόπος αλλαγής της κατεστημένης τάξης πραγμάτων είναι η καθημερινή άσκηση επιρροής και πίεσης για τη λήψη μέτρων υπέρ των ατόμων με αναπηρία.

Αυτό μπορεί να επιτευχθεί με την παρουσία των ατόμων με αναπηρία και εκπροσώπων των οργανώσεών τους στα κέντρα λήψης αποφάσεων με ρόλους ουσιαστικούς, προσφέροντας την εμπειρία και την τεχνογνωσία που διαθέτει σήμερα το αναπηρικό κίνημα, προτείνοντας, συμμετέχοντας στο σχεδιασμό, ελέγχοντας και αξιολογώντας, «εκπαιδύοντας» δηλαδή στην ουσία τις Αρχές σε θέματα αναπηρίας, αναγκάζοντας έτσι την Πολιτεία να λάβει μέτρα ουσιαστικά, προσαρμοσμένα στις τοπικές ανάγκες και να προωθήσει πολιτικές και διαδικασίες υπέρ των ατόμων με αναπηρία.

Κάτω από αυτό το πρίσμα η συμμετοχή των ατόμων με αναπηρία και των οργανώσεών τους στις διαδικασίες κατάρτισης σχεδίων δράσης αποτελεί όντως ουσιαστική πολιτική και «εκπαιδευτική» δράση.

Το σχέδιο δράσης

Πέρα από εργαλείο μεθόδευσης, ουσιαστική πολιτική και «εκπαιδευτική» δράση

5.1.1.γ. Πότε πρέπει να κάνουμε ένα σχέδιο δράσης

Ένα σχέδιο δράσης καταρτίζεται μετά την αποκρυστάλλωση του γενικού τελικού στόχου-«οράματος» και των επιμέρους στόχων-δράσεων που απαιτούνται για την επίτευξη του «οράματος» και αφού έχουν αποτυπωθεί τα ισχύοντα προβλήματα και τα κακώς κείμενα.

Βέβαια ένα σχέδιο δράσης είναι ένα «ζωντανό» εργαλείο, συνήθως μεγάλης διάρκειας, το οποίο προϋποθέτει τακτική και συνεχή παρακολούθηση και αναπροσαρμογή στους τομείς εκείνους, που κατά την πορεία θα διαπιστωθεί ότι χρειάζονται αλλαγές είτε γιατί κάτι δεν έγινε μέσα στις προθεσμίες που είχαν τεθεί αρχικά, είτε γιατί νέα δεδομένα προέκυψαν και απαιτούν ανασύνταξη του σχεδίου.

Για το λόγο αυτό ενδείκνυται η πρόβλεψη ενδιάμεσων σημείων ελέγχου – «οροσήμων» σε χαρακτηριστικές χρονικές φάσεις ή μετά την ολοκλήρωση χαρακτηριστικών δράσεων, ώστε να είναι δυνατός ο έγκαιρος επαναπρογραμματισμός δράσεων ή ο σχεδιασμός νέων υποστηρικτικών δράσεων εφόσον αυτό απαιτηθεί.

10.1.1.δ. Χαρακτηριστικά ενός σχεδίου δράσης

Ένα σχέδιο δράσης πρέπει να είναι:

• Πλήρες:

Πρέπει να περιλαμβάνει όλους τους τομείς στους οποίους χρειάζονται παρεμβάσεις και όλα τα βήματα που πρέπει να γίνουν. Ένα σχέδιο δράσης για την αναπηρία –όπως προαναφέρθηκε- πρέπει να περιλαμβάνει μέτρα που θα καλύπτουν τις ανάγκες όλων των κατηγοριών αναπηρίας.

• Σαφές:

Πρέπει να διαφαίνεται με σαφήνεια ποιος κάνει τι, πότε και πως. Ο βασικότερος λόγος για τον οποίο καταρτίζεται ένα σχέδιο δράσης είναι η μεθόδευση των δράσεων, η επιτυχία των οποίων εξαρτάται κατά ένα μεγάλο βαθμό από τη σαφήνεια με την οποία αυτή η μεθόδευση έχει αποτυπωθεί.

• Επίκαιρο:

Πρέπει να έχει προηγηθεί διερεύνηση, ώστε να καθοριστούν με βεβαιότητα αυτά τα οποία πρέπει να γίνουν και να επιβεβαιωθεί η ανυπαρξία μέτρων στους τομείς που θα περιληφθούν στο σχέδιο δράσης. Όπως είναι φανερό ο σχεδιασμός δράσεων, που ήδη έχουν υλοποιηθεί εν αγνοία μας, αποτελεί σπατάλη

χρόνου και πόρων.

Ενδεικτικοί τομείς σχεδίου δράσης πολιτικής για την αναπηρία

- Εκπαίδευση
- Εργασία
- Αυτόνομη διακίνηση
- Αυτόνομη διαβίωση
- Πρόσβαση στην πληροφόρηση
- Πρόσβαση στον πολιτισμό, αναψυχή, αθλητισμό
- Υπηρεσίες υγείας
- Ανεμπόδιστη άσκηση πολιτικών δικαιωμάτων
- Ασφάλεια σε περιπτώσεις εκτάκτου ανάγκης
- Προώθηση θετικών στάσεων σε θέματα αναπηρίας

10.1.1.ε. Τι πρέπει να περιέχει ένα σχέδιο δράσης

Ένα σχέδιο δράσης- πολιτικής για την αναπηρία πρέπει να περιέχει:

• Περιγραφή της ισχύουσας κατάστασης

Είναι αναγκαία η αποτύπωση της κατάστασης που επικρατεί σήμερα και ο εντοπισμός όλων των προβλημάτων, που αντιμετωπίζουν καθημερινά τα άτομα με αναπηρία σε όλους τους τομείς. Η επίγνωση της επικρατούσας κατάστασης αποτελεί τα θεμέλια για το σχεδιασμό ενός επιτυχημένου σχεδίου δράσης.

Αυτό μπορεί να γίνει με:

- αυτοψίες,
- λήψη φωτογραφιών,
- συνεντεύξεις,
- συλλογή καταγγελιών,
- συγκέντρωση δημοσιευμάτων από εφημερίδες,
- συγκέντρωση πορισμάτων διαφόρων Αρχών (π.χ.. Σώμα Ελεγκτών Δημόσιας Διοίκησης, Συνηγόρου του Πολίτη),
- συγκέντρωση σχετικής εθνικής, ευρωπαϊκής και διεθνούς νομοθεσίας (τι θα έπρεπε να έχει γίνει) και σύγκριση με την πραγματικότητα (τι έχει γίνει),
- καταγραφή αριθμητικών στοιχείων (π.χ.. πόσα άτομα επηρεάζονται από το πρόβλημα που υπάρχει),
- συγκέντρωση επίσημων στατιστικών στοιχείων,
- από το διαδίκτυο κ.λπ..

Στο σημείο αυτό πρέπει να επισημανθεί η σπουδαιότητα της συλλογής αριθμητικών-στατιστικών στοιχείων. Παρόμοια στοιχεία εκφράζουν κάποια κατάσταση σε μια δεδομένη στιγμή. Με την αλλαγή των

καταστάσεων, τα στατιστικά στοιχεία αλλάζουν και οι αλλαγές αυτές αποτυπώνονται στα αριθμητικά-στατιστικά στοιχεία της επόμενης περιόδου. Η σύγκριση μεταξύ των στοιχείων δύο περιόδων βοηθά στην αξιολόγηση τόσο των εξελίξεων όσο και της αποτελεσματικότητας των όποιων μέτρων δρομολογηθούν εν τω μεταξύ.

Όσο περισσότερα στοιχεία συγκεντρωθούν, που να αποδεικνύουν το τι ισχύει σήμερα, τόσο ευκολότερα είναι δυνατόν να περιγραφεί η ισχύουσα κατάσταση αλλά και τόσο πιο εύκολα τεκμηριώνονται οι διεκδικήσεις των ατόμων με αναπηρία. Επισημαίνεται ότι η συγκέντρωση στοιχείων για την υφιστάμενη κατάσταση εξυπηρετεί επίσης τον ενδιάμεσο έλεγχο και την τελική αξιολόγηση των αποτελεσμάτων, επιτρέποντας τη σύγκριση του αρχικού και κάποιου ενδιάμεσου ή του τελικού σταδίου.

Στη φάση της αποτύπωσης της υφιστάμενης κατάστασης, περιγράφονται τα προβλήματα στη βάση των αναγκών (τι λείπει) και όχι των λύσεων (τι πρέπει να γίνει) π.χ. «έλλειψη πρόσβασης στις δημόσιες υπηρεσίες (ανάγκη)», αντί «έλλειψη ραμπών στα δημόσια κτίρια (λύση)». Η περιγραφή του προβλήματος με βάση τις ανάγκες, αφήνει ελεύθερο το πεδίο για διερεύνηση πολλών πιθανών λύσεων (π.χ. η έλλειψη πρόσβασης στις δημόσιες υπηρεσίες, μπορεί να αντιμετωπισθεί με την κατασκευή ραμπών, ή τη μεταφορά των υπηρεσιών σε άλλο κτίριο, ή την ανάπτυξη εναλλακτικών υπηρεσιών εξυπηρέτησης κ.λπ.), ενώ η περιγραφή με βάση τη λύση περιορίζει την αντιμετώπιση στη συγκεκριμένη λύση (π.χ. έλλειψη ραμπών στα δημόσια κτίρια περιορίζει τη βελτίωση της πρόσβασης στην κατασκευή ραμπών).

Έχοντας καταγράψει όλα τα προβλήματα, περισσότερο ή λιγότερο σημαντικά, στην περιοχή στην οποία αναφέρεται το σχέδιο δράσης, είναι δυνατή η ιεράρχησή τους, ο εντοπισμός των πιο άμεσων ή / και των πιο εύκολα αντιμετωπίσιμων, αυτών δηλαδή των οποίων επείγει η αντιμετώπιση, εκείνων που αφορούν το μεγαλύτερο ποσοστό πολιτών με αναπηρία, εκείνων που απαιτούν μικρότερους προϋπολογισμούς.

Στην πορεία είναι δυνατή και η συγκέντρωση αντίστοιχων στοιχείων για άλλες περιοχές (γειτονικές ή άλλων χωρών) και η διεξαγωγή συγκρίσεων μεταξύ των στοιχείων.

Στη φάση αυτή, ιδιαίτερης κρισιμότητας παράμετρο αποτελεί η διερεύνηση και ο καθορισμός των αιτίων των προβλημάτων, διότι μόνο έτσι είναι δυνατό να ανιχνευθεί η σωστή λύση τους.

Διαδικασία προτεραιοποίησης προβλημάτων

	ΠΡΟΒΛΗΜΑ 1	ΠΡΟΒΛΗΜΑ 2	ΠΡΟΒΛΗΜΑ 3
Γιατί παρουσιάζεται το πρόβλημα			
Πόσο συχνά παρουσιάζεται το πρόβλημα			
Πόσους πολίτες επηρεάζει			
Για πόσο χρονικό διάστημα υφίσταται			
Πόσο σοβαρό κρίνουν το πρόβλημα οι άμεσα ενδιαφερόμενοι			
Πόσο σοβαρό κρίνουν το πρόβλημα οι τρίτοι			
Τι πρέπει να γίνει για να επιλυθεί το πρόβλημα			
Ποιοι εμπλέκονται στην επίλυσή του			
Πόσο δύσκολη θεωρείται η επίλυσή του			
Υπάρχουν αρνητικές επιπτώσεις από την επίλυση του προβλήματος -ποιες			

Ποιοι είναι οι στόχοι

Ο καθορισμός των στόχων αποτελεί μία από τα κρισιμότερες διεργασίες κατά την κατάρτιση ενός σχεδίου δράσης. Για την επίτευξη του τελικού στόχου-«οράματος» αναγκαία προϋπόθεση αποτελεί ο καθορισμός εξειδικευμένων ενδιάμεσων στόχων, οι οποίοι σταδιακά θα οδηγήσουν στο τελικό αποτέλεσμα –«όραμα».

Αφού αποσαφηνιστεί η εικόνα του τι ισχύει σήμερα και ποια είναι τα προβλήματα που υπάρχουν, καθώς και η κατάταξή τους σύμφωνα με τη σπουδαιότητα και την ανάγκη αντιμετώπισής τους, καθορίζονται οι επιμέρους στόχοι. Καθορίζεται δηλαδή, τι πρέπει να υλοποιηθεί σε κάθε τομέα και μέχρι πότε. Οι στόχοι μπορεί να αφορούν σε αλλαγές νοοτροπίας, αλλαγές διαδικασιών, σύσταση νέων υπηρεσιών, προώθηση διοικητικών ή λειτουργικών μέτρων, τεχνικών παρεμβάσεων κ.λπ..

Στον καθορισμό των στόχων απαιτείται πάντα η άμεση συνεργασία:

- Των ατόμων με αναπηρία, τα οποία είναι εκείνοι που θα θέσουν τα προβλήματα και θα υποδείξουν τα επιθυμητά αποτελέσματα,
- με ειδικούς σε κάθε τομέα, οι οποίοι αντίστοιχα είναι εκείνοι που θα μπορέσουν να επισημάνουν τα επίπεδα δυσκολίας στην επίτευξη των στόχων, ώστε να καταστεί δυνατός ο προγραμματισμός κατάλληλων ενδιάμεσων δράσεων.

Πριν από την οριστικοποίηση των στόχων, χρήσιμη είναι η διαβούλευση με όλους τους εμπλεκόμενους φορείς και τα άτομα με αναπηρία, φάση κατά την οποία συνήθως προκύπτουν χρήσιμες παρατηρήσεις και επανακαθορισμός στόχων.

Οι στόχοι που θα οριστούν πρέπει να είναι:

- **Σαφείς:** να περιγράφονται με ακρίβεια και σαφήνεια.
- **Εξειδικευμένοι:** να αναφέρονται σε συγκεκριμένες δράσεις και όχι γενικόλογες θέσεις. Δεν αρκεί όμως να καθορίσουμε ως στόχο π.χ.. «τη βελτίωση της ισότιμης ένταξης των ατόμων με αναπηρία στα κοινωνικά δρώμενα». Αυτό αποτελεί τον τελικό σκοπό της προσπάθειας, το «όραμα». Για να φτάσουμε εκεί πρέπει να πετύχουμε πολλές μικρότερες νίκες, πιο συγκεκριμένες. Π.χ.. να γίνουν προσβάσιμα 3 σχολεία του δήμου μας, στα οποία θα φοιτήσουν κατ' αρχήν όλοι οι μαθητές με αναπηρία μέχρι να γίνουν προσβάσιμα όλα τα σχολεία ή να εκπαιδευθούν τα στελέχη των τουριστικών επιχειρήσεων του δήμου στο δημοτικό Κ.Ε.Κ. σε θέματα συναλλαγής με άτομα με αναπηρία, κ.λπ..
- **Μετρήσιμοι:** να μπορούν να μετρηθούν μέσω συγκεκριμένων δράσεων για να μπορέσουμε να εκτιμήσουμε τι πετύχαμε και τι όχι βάσει συγκεκριμένων στοιχείων.
- **Εφικτοί:** να είναι υλοποιήσιμοι από την οργάνωσή μας και από την Πολιτεία. Είναι προτιμότερο να διεκδικήσουμε αρχικά μικρότερα πράγματα, που μπορούν να υλοποιηθούν και σταδιακά να προχωράμε σε πιο σύνθετες διεκδικήσεις ή διεκδικήσεις μεγαλύτερων προϋπολογισμών, αφού έχουμε παγιώσει μια καλή συνεργασία με τις αρμόδιες Αρχές ή συμμαχίες με άλλες ομάδες πολιτών, που θα τύχει να έχουν τις ίδιες ή παρόμοιες ανάγκες με εμάς σε κάποιο τομέα. Το να θέσουμε απαρχής πολύ υψηλούς στόχους, με πολύ μικρές πιθανότητες επιτυχίας, μόνο απογοήτευση μπορούμε να προκαλέσουμε στα μέλη μας και τάσεις αποχής από περαιτέρω προσπάθειες.
- **Σχετικοί με το γενικό στόχο - «όραμα»:** Είναι πολύ σημαντικό για την αποτελεσματικότητα του σχεδίου

δράσης οι επί μέρους στόχοι να είναι απόλυτα σχετικοί με τον τελικό στόχο-«όραμα». Για παράδειγμα σε ένα σχέδιο δράσης πολιτικής για την αναπηρία, η συμπερίληψη στόχου που αφορά στην άνοδο του βιοτικού επιπέδου όλων των πολιτών της περιοχής με ή χωρίς αναπηρία, θα έχει ως αποτέλεσμα το «άνοιγμα» του αντικειμένου, την εμπλοκή πολλών παραγόντων και την ανάγκη αντιμετώπισης πολλών μετώπων άσχετων με τα άτομα με αναπηρία και τελικά τον αποπροσανατολισμό από τον τελικό στόχο. Η σωστή διατύπωση του στόχου θα ήταν η αναφορά στην άνοδο του βιοτικού επιπέδου των ατόμων με αναπηρία και των οικογενειών τους στη συγκεκριμένη περιοχή.

• **Σχετικοί με το επίπεδο αρμοδιοτήτων:** Είναι εξίσου σημαντικό οι επί μέρους στόχοι να είναι προσαρμοσμένοι στο επίπεδο αρμοδιοτήτων των Αρχών που συνεργάζονται με τα άτομα με αναπηρία για την κατάρτιση του συγκεκριμένου σχεδίου δράσης. Είναι προφανές ότι η συμπερίληψη δράσεων αρμοδιότητας οργάνων ανωτέρου επιπέδου, απαρχής εξασθενεί την αποτελεσματικότητα του σχεδίου δράσης δεδομένου ότι η υλοποίησή τους επηρεάζεται από μη αρμόδιες Υπηρεσίες, οι οποίες το πιθανότερο είναι να έχουν κάποιο διαφορετικό προγραμματισμό και να μην είναι σε θέση να υποστηρίξουν το συγκεκριμένο σχέδιο δράσης.

Ενδεικτικοί στόχοι ανά τομέα σχεδίου δράσης πολιτικής για την αναπηρία	
Τομέας	Στόχος
Εκπαίδευση	<ul style="list-style-type: none"> • Βελτίωση της προσβασιμότητας των σχολικών μονάδων για διευκόλυνση της ένταξης μαθητών με αναπηρία σε αυτές • Διασφάλιση μεταφοράς μαθητών με αναπηρία • Προώθηση θετικών στάσεων της εκπαιδευτικής κοινότητας
Εργασία	<ul style="list-style-type: none"> • Δημιουργία θέσεων απασχόλησης ατόμων με αναπηρία
Αυτόνομη διακίνηση	<ul style="list-style-type: none"> • Βελτίωση της προσβασιμότητας των κοινόχρηστων χώρων • Διασφάλιση προσβάσιμου συστήματος μεταφορών • Δημιουργία ειδικών θέσεων στάθμευσης
Αυτόνομη διαβίωση	<ul style="list-style-type: none"> • Ανάπτυξη δικτύου κέντρων αυτόνομης, ημιαυτόνομης και προστατευόμενης διαβίωσης ατόμων με αναπηρία • Ανάπτυξη υποστηρικτικών υπηρεσιών για την εξυπηρέτηση των πολιτών με αναπηρία στην καθημερινή ζωή
Πρόσβαση στην πληροφορία	<ul style="list-style-type: none"> • Πρόσβαση στο διαδίκτυο • Πρόσβαση στην ενημέρωση

Πρόσβαση στον πολιτισμό, αναψυχή, αθλητισμό	<ul style="list-style-type: none"> • Πρόσβαση στον πολιτισμό • Πρόσβαση στον αθλητισμό • Πρόσβαση στην αναψυχή
Υπηρεσίες υγείας	<ul style="list-style-type: none"> • Βελτίωση των παρεχόμενων υπηρεσιών υγείας στα άτομα με αναπηρία • Βελτίωση της προσβασιμότητας των μονάδων υγείας όλων των επιπέδων
Ανεμπόδιστη άσκηση πολιτικών δικαιωμάτων	<ul style="list-style-type: none"> • Πρόσβαση στις εκλογικές διαδικασίες
Ασφάλεια σε περιπτώσεις εκτάκτου ανάγκης	<ul style="list-style-type: none"> • Ανάπτυξη προγράμματος πολιτικής προστασίας για άτομα με αναπηρία
Προώθηση θετικών στάσεων σε θέματα αναπηρίας	<ul style="list-style-type: none"> • Θετική στάση κοινής γνώμης • Θετική στάση επαγγελματιών-επιχειρηματιών • Θετική στάση ΜΜΕ

Ποιες είναι οι στρατηγικές

Η στρατηγική καθορίζει με γενικό τρόπο τη διαδικασία, με την οποία θα μπορέσουμε να φθάσουμε στους στόχους, π.χ. με παροχή πληροφόρησης και εκστρατείες ενημέρωσης, με άρση των υφιστάμενων εμποδίων, με διασφάλιση οικονομικής υποστήριξης, με παροχή πόρων κ.λπ.. Αποτελεί δηλαδή το μονοπάτι που πρέπει να πάρουμε για να φθάσουμε εκεί που θέλουμε.

Συχνά η επίτευξη των στόχων απαιτεί συνδυασμό στρατηγικών.

Για να είναι αποτελεσματική μια στρατηγική πρέπει:

- Να δίνει μια γενική κατεύθυνση

Μια πετυχημένη στρατηγική δεν προαπαιτεί εξειδικευμένες γνώσεις και δεξιότητες για την εφαρμογή της

- Να προσαρμόζεται στους πόρους και τις ευκαιρίες

Μια πετυχημένη στρατηγική βασίζεται στους διαθέσιμους πόρους και αξιοποιεί τις συγκυρίες

- Να ελαχιστοποιεί τις αντιστάσεις και τους κινδύνους

Μια πετυχημένη στρατηγική δεν πρέπει να προκαλεί αντιδράσεις αλλά αντίθετα να έλκει συμμάχους.

- Να αγγίζει αυτούς τους οποίους αφορά

Η στρατηγική πρέπει να συνδέει την παρέμβαση με αυτούς οι οποίοι θα ωφεληθούν από αυτή (π.χ. η πρόβλεψη εκπαίδευσης, η δημιουργία θέσεων εργασίας διασφαλίζει τελικά την απασχόληση ατόμων με αναπηρία ή θα καλυφθεί από άλλες πληθυσμιακές ομάδες;)

- Να προωθεί παραπέρα το στόχο

Μια πετυχημένη στρατηγική λειτουργεί συχνά σαν εφαλτήριο για την επίλυση κάποιου άλλου συγγενούς προβλήματος.

Ποια δράση πρέπει να περιληφθεί

Έχοντας καταγράψει την υφιστάμενη κατάσταση, γνωρίζοντας δηλαδή τα προβλήματα και τη σπουδαιότητα καθενός από αυτά, έχοντας ξεκαθαρίσει τους στόχους μας (το που θέλουμε και μπορούμε να φτάσουμε) και έχοντας αναπτύξει τις στρατηγικές μας (μέσα από ποιο μονοπάτι θα φθάσουμε εκεί που θέλουμε) προχωράμε στην καταγραφή συγκεκριμένων δράσεων που πρέπει να αναληφθούν για να φθάσουμε στον κάθε στόχο.

Ενδεικτικές δράσεις ανά τομέα και στόχο σχεδίου δράσης πολιτικής για την αναπηρία σε τοπικό επίπεδο		
Τομέας	Στόχος	Δράση
Εκπαίδευση	Βελτίωση της προσβασιμότητας των σχολικών μονάδων	<ul style="list-style-type: none"> • Διασφάλιση της πρόσβασης στο ισόγειο των κτιρίων που στεγάζουν όλες τις σχολικές μονάδες α΄ και β΄ βάθμιας εκπαίδευσης (α΄ φάση: κατασκευή ραμπών και προσβάσιμων τουαλετών, β΄ φάση: βελτίωση της σήμανσης)
	Διασφάλιση μεταφοράς μαθητών με αναπηρία	<ul style="list-style-type: none"> • Ανάπτυξη δημοτικής υπηρεσίας μεταφοράς ατόμων με αναπηρία με 2 προσβάσιμα λεωφορεία
Αυτόνομη διαβίωση	Ανάπτυξη υποστηρικτικών υπηρεσιών για την εξυπηρέτηση των πολιτών με αναπηρία στην καθημερινή ζωή	<ul style="list-style-type: none"> • Ανάπτυξη υπηρεσίας «βοήθειας στο σπίτι» • Δημιουργία υπηρεσίας 15 συνοδών • Δημιουργία υπηρεσίας 4 μεταφραστών νοηματικής • Δημιουργία υπηρεσίας μεταφοράς/συνοδείας νεφροπαθών σε κέντρα αιμοκάθαρσης
	Ανάπτυξη δικτύου κέντρων αυτόνομης, ημιαυτόνομης και προστατευόμενης διαβίωσης ατόμων με αναπηρία	<ul style="list-style-type: none"> • Κατασκευή ενός δημοτικού κέντρου ημιαυτόνομης και προστατευόμενης διαβίωσης • Κατασκευή ενός δημοτικού ξενώνα βραχείας νοσηλείας

Πρόσβαση στην πληροφόρηση	Πρόσβαση στο διαδίκτυο	<ul style="list-style-type: none"> • Βελτίωση της προσβασιμότητας της ιστοσελίδας του δήμου • Εκπαίδευση 100 ατόμων με αναπηρία στη χρήση του διαδικτύου
	Πρόσβαση στην ενημέρωση	<ul style="list-style-type: none"> • Αξιοποίηση των τοπικών Ρ/Σ και τηλεοπτικών σταθμών για ενημέρωση των ατόμων με αναπηρία • Καθιέρωση έκδοσης εντύπων του δήμου σε προσβάσιμες μορφές
Πρόσβαση στον πολιτισμό, αθλητισμό, αναψυχή	Πρόσβαση στον πολιτισμό	<ul style="list-style-type: none"> • Καθιέρωση διερμηνείας στη νοηματική κατά τις πολιτιστικές εκδηλώσεις του δήμου • Δημιουργία 2 απτικών τμημάτων σε μουσεία • Δημιουργία υπηρεσίας ομιλούντων βιβλίων στο δήμο • Εκπτώσεις στους δημοτικούς κινηματογράφους, θέατρα κ.λπ. πολιτιστικούς χώρους
	Πρόσβαση στον αθλητισμό	<ul style="list-style-type: none"> • Ενίσχυση των οργανώσεων ατόμων με αναπηρία για τη δημιουργία αθλητικών ομίλων ατόμων με αναπηρία • Βελτίωση προσβασιμότητας 2 αθλητικών κέντρων
	Πρόσβαση στην αναψυχή	<ul style="list-style-type: none"> • Κίνητρα σε επιχειρήσεις για βελτίωση της προσβασιμότητας • Βελτίωση της προσβασιμότητας των παραλιών

Υπηρεσίες υγείας	Βελτίωση των παρεχόμενων υπηρεσιών υγείας στα άτομα με αναπηρία	<ul style="list-style-type: none"> • Καθιέρωση της νοσηλείας στο σπίτι • Καθιέρωση δημοτικών μονάδων συντονισμού παραπομπών ατόμων με χρόνιες παθήσεις • Δημιουργία δημοτικού κέντρου πληροφόρησης ατόμων με αναπηρία σχετικά με θέματα υγείας, αποκατάστασης, επανένταξης κ.λπ. • Εκπαίδευση του προσωπικού υγείας σε θέματα συμπεριφοράς
	Βελτίωση της προσβασιμότητας των μονάδων υγείας όλων των επιπέδων	<ul style="list-style-type: none"> • Βελτίωση της προσβασιμότητας των υποδομών σε 7 μονάδες υγείας • Πρόβλεψη υπηρεσιών διερμηνείας κατά τις ιατρικές συναλλαγές σε δημόσιες μονάδες υγείας • Καθιέρωση προσβάσιμου ενημερωτικού υλικού
Ανεμπόδιστη άσκηση πολιτικών δικαιωμάτων	Πρόσβαση στις εκλογικές διαδικασίες	<ul style="list-style-type: none"> • Εντοπισμός προσβάσιμων εκλογικών τμημάτων –κατάρτιση σχετικού πίνακα • Διασφάλιση υπηρεσίας συνοδών • Διασφάλιση 1 θέσης στάσης οχήματος ατόμου με αναπηρία μπροστά σε κάθε προσβάσιμο εκλογικό τμήμα
Ασφάλεια σε περιπτώσεις εκτάκτου ανάγκης	Ανάπτυξη προγράμματος πολιτικής προστασίας για άτομα με αναπηρία	<ul style="list-style-type: none"> • Ενημέρωση/εκπαίδευση ατόμων με αναπηρία για θέματα πολιτικής προστασίας • Κατάρτιση διαδικασίας ειδοποίησης ατόμων με αναπηρία σε έκτακτες ανάγκες • Ενημέρωση, εκπαίδευση προσωπικού/εθελοντών για την προστασία των πολιτών με αναπηρία • Εντοπισμός/ προμήθεια προσβάσιμων καταλυμάτων για την περίπτωση εκτάκτων αναγκών
Πρώθηση θετικών στάσεων σε θέματα αναπηρίας	Θετική στάση κοινής γνώμης	<ul style="list-style-type: none"> • Διοργάνωση 2 ημερίδων • Εκτύπωση ενημερωτικού υλικού

	Θετική στάση επαγγελματιών-επιχειρηματιών	<ul style="list-style-type: none"> • Διοργάνωση 2 ημερίδων σε συνεργασία με τους επαγγελματικούς φορείς (Βιοτεχνικό Επιμελητήριο, Τεχνικό Επιμελητήριο κ.λπ.) • Εκτύπωση ενημερωτικού υλικού • Εκπαίδευση του προσωπικού των επιχειρήσεων τουριστικού ενδιαφέροντος (επιχειρήσεις εστίασης, ξενοδοχεία, οργανωμένες πλαζ) σε θέματα συναλλαγής με άτομα με αναπηρία
	Θετική στάση ΜΜΕ	<ul style="list-style-type: none"> • Ενημέρωση εργαζομένων στα ΜΜΕ

Ποιος θα υλοποιήσει την κάθε δράση

Σε κάθε σχέδιο δράσης πρέπει να προβλέπεται η αντιστοίχιση κάθε δράσης με τα άτομα που θα «χρεωθούν» την υλοποίησή της. Με δεδομένο ότι κάθε σχέδιο δράσης καταρτίζεται για να μεθοδευτεί η υλοποίηση κάποιων δράσεων είναι εμφανής η ανάγκη αυτής της αντιστοίχισης, ώστε να αποφευχθούν ασάφειες ή/και επικαλύψεις αρμοδιοτήτων, που στο μόνο που οδηγούν είναι καθυστερήσεις, τριβές και αποκλίσεις από τον τελικό στόχο.

Πότε – σε πόσο χρονικό διάστημα

Ένα σχέδιο δράσης μπορεί να επεκτείνεται για υλοποίηση σε κάποια χρόνια. Γι' αυτό και θα πρέπει για κάθε έτος να περιγράφονται με σαφήνεια τα συγκεκριμένα μέτρα/δράσεις που θα υλοποιηθούν για την επίτευξη κάποιου στόχου.

Υπάρχουν ως γνωστό δράσεις που απαιτούν μικρότερο χρονικό διάστημα και παρουσιάζουν σχετική ευκολία υλοποίησης, όπως π.χ. δράσεις λειτουργικού χαρακτήρα ή μικρού κόστους που μπορούν να ενταχθούν στους υπάρχοντες προϋπολογισμούς. Δράσεις λειτουργικού χαρακτήρα μπορεί να είναι η θέσπιση εναλλακτικών τρόπων εξυπηρέτησης ατόμων με αναπηρία π.χ. μέσω διαδικτύου, ενώ στις δράσεις μικρού κόστους μπορεί να συμπεριληφθεί π.χ. η βελτίωση της προσβασιμότητας των πεζοδρομίων με περιποίηση των φυτεύσεων επ' αυτών, στερέωση των πλακών που έχουν αποκολληθεί, κλείσιμο των επικίνδυνων οπών στα πεζοδρόμια κ.λπ..

Ωστόσο, υπάρχουν και δράσεις, οι οποίες θα πρέπει να μεθοδευτούν καλύτερα, να εξευρεθούν πόροι, να ληφθούν εγκρίσεις από κάποια ανώτερα επίπεδα κ.λπ. γεγονός που ωθεί στο μεγαλύτερο χρονικό προγραμματισμό τους όπως π.χ. δράσεις θεσμικού χαρακτήρα. Δράσεις θεσμικές μπορεί να είναι η εξέταση και αναπροσαρμογή πολιτικών και διαδικασιών ώστε να μην αποκλείονται τα άτομα με αναπηρία.

Τι πόροι χρειάζονται

Ένα επιτυχημένο σχέδιο δράσης πρέπει να έχει σαφώς καταγεγραμμένο το κόστος υλοποίησης των δράσεων που περιλαμβάνει (προϋπολογισμό), καθώς και τις πηγές χρηματοδότησης. Συχνά οι διατιθέμενοι πόροι δεν επαρκούν για την υλοποίηση των δράσεων, γεγονός που ωθεί στην αναζήτηση πρόσθετων πηγών χρηματοδότησης π.χ. στην εξεύρεση χορηγών, στην ένταξη των δράσεων σε ευρύτερα αναπτυξιακά προγράμματα κ.λπ..

Επικοινωνία

Για να προχωρήσει η υλοποίηση ενός σχεδίου δράσης χωρίς προβλήματα, σημαντικό ρόλο παίζει η τακτική ενημέρωση όλων των εμπλεκόμενων για τις εξελίξεις σε κάθε φάση, αλλά και τη βαρύτητα της συμμετοχής τους στην υλοποίηση της δράσης που έχουν «χρεωθεί».

Σημαντική είναι η καθιέρωση επικοινωνίας σε τακτά προκαθορισμένα χρονικά διαστήματα ώστε να ανταλλάσσεται ενημέρωση, να αξιολογείται η πορεία υλοποίησης του σχεδίου και να λαμβάνονται διορθωτικά μέτρα εφόσον απαιτείται.

Διαδικασία ελέγχου και αναθεώρησης

Εξίσου κρίσιμο σημείο αποτελεί η πρόβλεψη διαδικασιών ελέγχου και αξιολόγησης σε δεδομένες χρονικές στιγμές (ορόσημα) ή και εκτάκτως, με στόχο την αναθεώρηση στόχων και στρατηγικών, κάθε φορά που οι περιστάσεις το απαιτήσουν.

Προσοχή πρέπει να δίνεται κάθε φορά που εγκρίνεται κάποια αναθεώρηση του σχεδίου δράσης, ώστε αφενός το νέο σχέδιο που θα προκύψει να μην αποκλίνει του αρχικού στόχου και αφετέρου να μην υπερβαίνει τον αρχικό προϋπολογισμό ή εφόσον αυτό συμβαίνει να προβλέπει και τους νέους πόρους που απαιτούνται.

10.1.1.στ. Κρίσιμα σημεία

Κρίσιμα σημεία στην κατάρτιση ενός σχεδίου δράσης πολιτικής για την αναπηρία αποτελούν:

- η συμμετοχή των ίδιων των ατόμων με αναπηρία και των αντιπροσωπευτικότερων οργανώσεών τους στο σχεδιασμό ως ισότιμων εταίρων
- η μέριμνα για τις πιο σύνθετες κατηγορίες αναπηριών (πολλαπλές αναπηρίες κ.λπ.) και τις πιο ευάλωτες κατηγορίες ατόμων με αναπηρία (γυναίκες, παιδιά, ηλικιωμένοι, μετανάστες με αναπηρία κ.λπ.) με στοχευμένες δράσεις
- η διασφάλιση της υποστήριξης της πολιτικής ηγεσίας για την υλοποίηση του σχεδίου δράσης
- η πρόβλεψη δεικτών που θα επιτρέπουν τον ενδιάμεσο έλεγχο και την παρακολούθηση της υλοποίησης του σχεδίου.

10.1.2. Παραδείγματα από τη διεθνή εμπειρία

10.1.2.α. AGENDA 22 - Οργανισμοί Τοπικής Αυτοδιοίκησης, Σουηδία, 2001

Αφορά σε στρατηγική, που ανέπτυξε η Σουηδική Συνομοσπονδία Οργανώσεων Ατόμων με Αναπηρία. Η στρατηγική αυτή βασίστηκε στους Πρότυπους Κανόνες του ΟΗΕ και αφορούσε την κατάρτιση σχεδίων πολιτικής για την αναπηρία σε επίπεδο τοπικής αυτοδιοίκησης μέσα από την εφαρμογή αυτών των Κανόνων.

Οι βασικές ιδέες που διέπουν τη στρατηγική αυτή εστιάζονται σε δύο σημεία:

- Τα ανθρώπινα δικαιώματα αποτελούν και πρέπει να αποτελούν το θεωρητικό υπόβαθρο του σχεδιασμού πολιτικής.
- Τα καλύτερα αποτελέσματα μπορούν να επιτευχθούν με τη σύναψη συνεργασίας μεταξύ των οργανώσεων των ατόμων με αναπηρία και των οργανισμών τοπικής αυτοδιοίκησης.

Η «AGENDA 22- Οργανισμοί Τοπικής Αυτοδιοίκησης» περιλαμβάνει τα εξής μέρη:

- Ιστορικό, στο οποίο γίνεται σύντομη αναφορά στους Πρότυπους Κανόνες και τη φιλοσοφία που τους διέπει.
 - Μέρος 1: Χαρακτηριστικά ενός καλού σχεδίου πολιτικής για την αναπηρία, στο οποίο αναπτύσσονται οι θεμελιώδεις αρχές που πρέπει να διέπουν ένα σχέδιο δράσης πολιτικής για την αναπηρία, όπως π.χ. η χρήση των πρότυπων Κανόνων ως κατευθυντήριων γραμμών του σχεδίου δράσης, η ανάγκη στενής συνεργασίας με τις οργανώσεις ατόμων με αναπηρία, η ανάγκη ένταξης της αναπηρίας στο γενικό σχεδιασμό οριζόντια, η ανάγκη συμπερίληψης μέτρων για τις γυναίκες, τα παιδιά και τους μετανάστες με αναπηρία που βιώνουν πολλαπλό αποκλεισμό κ.λπ..
 - Μέρος 2: Ισότιμοι εταίροι, στο οποίο γίνεται εκτενής αναφορά στη σημασία της συμμετοχής των ατόμων με αναπηρία ως ισότιμων εταίρων στη διαδικασία σχεδιασμού σχεδίων δράσης πολιτικής για την αναπηρία.
 - Μέρος 3: Από την ιδέα στην πράξη σχεδιασμού πολιτικής για την αναπηρία, στο οποίο περιγράφονται τα βασικά στάδια που απαιτούνται για την κατάρτιση του σχεδίου δράσης πολιτικής για την αναπηρία.
 - Προτεινόμενη δομή για ένα σχέδιο πολιτικής για την αναπηρία, όπου περιγράφεται τυπική δομή ενός σχεδίου δράσης πολιτικής για την αναπηρία.
 - Ερωτήσεις σχετικά με τους Πρότυπους Κανόνες του ΟΗΕ, οι οποίες μπορούν να χρησιμοποιηθούν από την Τοπική Αυτοδιοίκηση και τις οργανώσεις των ατόμων με αναπηρία κατά την καταγραφή του βαθμού στον οποίο οι διάφορες πολιτικές ανταποκρίνονται στους Πρότυπους Κανόνες.
- Οι οργανισμοί Τοπικής Αυτοδιοίκησης της Σουηδίας έχουν υιοθετήσει τη στρατηγική αυτή και σε όλη τη χώρα καταρτίζουν σχέδια δράσης πολιτικής για την αναπηρία.

Στην ιστοσελίδα [http://www.hso.se/filesserver/Alvesta_Disab_policy_plan\[1\].pdf](http://www.hso.se/filesserver/Alvesta_Disab_policy_plan[1].pdf) υπάρχει το σχέδιο δράσης για την αναπηρία του Δήμου Alvesta της Σουηδίας, το οποίο αναπτύχθηκε κατ' εφαρμογή της παραπάνω στρατηγικής, ενώ στην ιστοσελίδα <http://www.hso.se/start.asp?sida=7053> υπάρχουν περισσότερες πληροφορίες για την Agenda 22.

Η παραπάνω στρατηγική αφορά σε μια ενδιαφέρουσα προσέγγιση σχεδιασμού για την αναπηρία, δεδομένου ότι με τη χρήση των Πρότυπων Κανόνων του ΟΗΕ ως σημείο αναφοράς διασφαλίζεται η συμπερίληψη στο σχεδιασμό όλων των βασικών τομέων, στο πλαίσιο των οποίων οι Κοινωνίες πρέπει να λάβουν μέτρα για την αναπηρία και την άρση του αποκλεισμού των ατόμων με αναπηρία. Τέτοια σημεία αναφοράς είναι πάντα ωφέλιμα, αν αναλογιστεί κανείς ότι – δυστυχώς - ακόμη και σήμερα όσοι εμπλέκονται στο σχεδιασμό διαθέτουν ελλιπή έως ανύπαρκτη ενημέρωση σχετικά με θέματα αφορώντα

στην αναπηρία, με αποτέλεσμα να αδυνατούν να την προσεγγίσουν ολιστικά και ακόμη περισσότερο να σχεδιάσουν ένα πλήρες σχέδιο δράσης. Συνήθως αρκούνται στον επανασχεδιασμό της επιδοματικής πολιτικής και των προνοιακών παροχών, την κατασκευή κάποιων ραμπών σε δημόσια κτίρια ή μέσα μεταφοράς και την ανάπτυξη εξειδικευμένων υπηρεσιών, που διαιωνίζουν ουσιαστικά τον αποκλεισμό.

Η αρχική αυτή προσέγγιση, που ακολουθήθηκε για το σχεδιασμό της «AGENDA 22 - Οργανισμοί Τοπικής Αυτοδιοίκησης», της χρήσης δηλαδή κανονιστικών/αναπτυξιακών κ.λπ. πλαισίων (εν προκειμένω των Πρότυπων Κανόνων του Ο.Η.Ε.) ως «ραχοκοκαλιάς» σχεδιασμού δράσεων για την αναπηρία, θα μπορούσε να προαχθεί εφαρμοζόμενη και σε άλλα πλαίσια, όπως π.χ... η νέα Σύμβαση του Ο.Η.Ε. για τα δικαιώματα των ατόμων με αναπηρία ή ακόμη και το Εθνικό Στρατηγικό Πλαίσιο Αναφοράς (Ε.Σ.Π.Α.) 2007-2013.

10.1.2.β. «ΙΑΣΩΝ» - «Διασφαλίζοντας προσβάσιμες κοινωνίες για όλους: Τυπικό σχέδιο δράσης για την αποκατάσταση της προσβασιμότητας σε τοπικό επίπεδο», 2008

Αφορά σε τυπικό σχέδιο δράσης για την αποκατάσταση της προσβασιμότητας σε τοπικό επίπεδο, που ανέπτυξε πρόσφατα η Ε.Σ.Α.μεΑ. στοχεύοντας στη δημιουργία ενός πρακτικού εργαλείου υποστήριξης

- αφενός των ατόμων με αναπηρία, ώστε να διεκδικήσουν με συστηματικό τρόπο την αναγκαία προσβασιμότητα των υποδομών και υπηρεσιών σε τοπικό επίπεδο και
- αφετέρου των υπηρεσιών της Τοπικής Αυτοδιοίκησης, ώστε να μπορέσουν με τη σειρά τους να μεθοδεύσουν τον εντοπισμό και την άρση των εμποδίων, καθώς και τη διασφάλιση της αναγκαίας προσβασιμότητας, με στόχο τη διαμόρφωση του κατάλληλου περιβάλλοντος ισότιμων ευκαιριών συμμετοχής για όλους τους πολίτες.

Περιλαμβάνει τα εξής μέρη:

- **Εισαγωγή, στην οποία αναπτύσσεται ο σκοπός του εγχειριδίου**
- **Γενικά, όπου αναπτύσσεται η έννοια της προσβασιμότητας και του εμποδίου.**
- **Προσβασιμότητα: υποχρεώσεις της Πολιτείας που απορρέουν από το ισχύον εθνικό θεσμικό πλαίσιο, όπου παρατίθεται συνοπτικά η βασική νομοθεσία για την προσβασιμότητα που διέπει το δομημένο περιβάλλον και τις μεταφορές .**
- **Σχέδιο δράσης, όπου αναπτύσσονται τα διάφορα στάδια σύνταξης ενός σχεδίου δράσης για την προσβασιμότητα**
- **Παραρτήματα :**
 - Ορολογία, όπου παρατίθεται βασική ορολογία με στόχο τη δημιουργία ενός κοινού λεξιλογίου.
 - Ερωτηματολόγια αξιολόγησης προσβασιμότητας. Περιλαμβάνονται τυπικά ερωτηματολόγια αξιολόγησης της ευαισθητοποίησης των ΟΤΑ σε θέματα προσβασιμότητας, αποτύπωσης της προσβασιμότητας των κτιριακών υποδομών και των εξωτερικών χώρων.
 - Τεχνικά στοιχεία. Παρατίθενται βασικά ανθρωπομετρικά στοιχεία, στοιχεία σχεδιασμού προσβάσιμων εισόδων, στοιχεία αφορώντα στην πρόσβαση στη σήμανση, πληροφορία και επικοινωνία, στοιχεία διασφάλισης κατακόρυφης κυκλοφορίας, προσβάσιμων χώρων υγιεινής, σχεδιασμού του αστικού εξοπλισμού στους εξωτερικούς χώρους, διασφάλισης διαφυγής σε περιπτώσεις έκτακτης ανάγκης και πρόσβασης στις ηλεκτρονικές υπηρεσίες. Τα στοιχεία αυτά βασίστηκαν:
- Στις Οδηγίες Σχεδιασμού «Σχεδιάζοντας για όλους» του Γραφείου Μελετών για ΑμεΑ – ΥΠΕΧΩΔΕ, 1996
- Στο European Concept for Accessibility (ECA), Technical Assistance Manual- 2003
- Στον Code of Federal Regulations, American Disability Act (ADA) Standards for accessible design- Department of Justice, 1994
- Στο Accessibility for the Disabled, A Design Manual for a Barrier Free Environment - United Nations

Economic and Social Commission for Western Asia (ESCWA) σε συνεργασία με το Urban Management Department of the Lebanese Company for the Development and Reconstruction of Beirut Central District (SOLIDERE) με την έγκριση του Ministry of Social Affairs και της National Committee for the Disabled, 2003-2004

• Υπόδειγμα κωδικοποίησης Σχεδίου Δράσης. Παρατίθεται υποδειγματικός πίνακας καταγραφής των δράσεων και λοιπών στοιχείων που πρέπει να περιλαμβάνονται σε ένα Σχέδιο δράσης

Το παραπάνω τυπικό Σχέδιο δράσης υπάρχει ανηρτημένο στην ιστοσελίδα της Ε.Σ.Α.μεΑ. (βλ. http://www.esaea.gr/files/documents/typiko_sxedio_forewn_OTA_11.doc).

10.1.2.γ. Εθνικό Στρατηγικό Πλαίσιο Αναφοράς (Ε.Σ.Π.Α.) για την περίοδο 2007-2013

Ένα σημαντικό και ολοκληρωμένο παράδειγμα σχεδίου δράσης σε εθνικό επίπεδο -αν και αυτό καθεαυτό δεν αποτελεί σχέδιο δράσης για την αναπηρία - αποτελεί το Εθνικό Στρατηγικό Πλαίσιο Αναφοράς (Ε.Σ.Π.Α.) για την περίοδο 2007-2013, για το οποίο γίνεται ιδιαίτερη μνεία στην παράγραφο 10.2 του παρόντος.

Η αναφορά αυτή κρίθηκε σκόπιμη προκειμένου:

- να εξοικειωθούν οι εκπαιδευόμενοι με ένα εθνικό σχέδιο δράσης, το οποίο θα μπορούσαν να χρησιμοποιήσουν ως σημείο αναφοράς για την κατάστρωση τοπικών σχεδίων δράσης, δεδομένου ότι αυτό θα αποτελέσει για την επόμενη περίοδο 2007-2013 τη βασική πηγή χρηματοδότησης έργων στη χώρα, αλλά και
- να αναδειχθεί
- ο ρόλος και οι δυνατότητες του αναπηρικού κινήματος στην προώθηση της οριζόντιας διάχυσης της αναπηρίας και της προσβασιμότητας σε ένα εθνικό σχέδιο, του οποίου οι δράσεις συχνά εκ πρώτης όψεως φαίνεται να μην έχουν παρά ελάχιστες σχέσεις με τις δύο παραπάνω αρχές. Αυτή εξάλλου ήταν και η πρώτη αντίδραση των αρμοδίων Υπηρεσιών,
- η έννοια της οριζόντιας διάχυσης της αναπηρίας και μη διάκρισης, αλλά και της προσβασιμότητας σε σχέδια δράσης εθνικού επιπέδου,
- η τεράστια σημασία για τα άτομα με αναπηρία, του άρθρου 16 του νέου Γενικού Κανονισμού των ευρωπαϊκών χρηματοδοτικών Ταμείων, το οποίο επιβάλλει πλέον την προσβασιμότητα των ατόμων με αναπηρία μεταξύ των βασικών κριτηρίων επιλεξιμότητας δράσεων προς χρηματοδότηση, παρέχοντας έτσι στο αναπηρικό κίνημα ένα ισχυρότατο εργαλείο προώθησης των διεκδικήσεών του.

10.1.3. Εταίροι

Κρίσιμο στοιχείο αποτελεί – όπως προαναφέρθηκε - η συμμετοχή των ίδιων των ατόμων με αναπηρία στην κατάρτιση του σχεδίου δράσης πολιτικής για την αναπηρία. Η αρχή «τίποτα για εμάς χωρίς εμάς» πρέπει να αποτελεί βασική επιδίωξη όλων των αναπηρικών φορέων και να τηρείται σχολαστικά από τους φορείς σχεδιασμού.

Εξυπακούεται ότι οι φορείς των ατόμων με αναπηρία πρέπει να αντιμετωπίζονται ως ισότιμοι εταίροι και να εμπλέκονται σε όλη τη διαδικασία κατάρτισης, υλοποίησης και αξιολόγησης του σχεδίου δράσης.

Η παρουσία των ατόμων με αναπηρία επιβάλλεται όχι μόνο για να μπορούν να εκφράζουν τα προβλήματα που αντιμετωπίζουν και να υποδεικνύουν προτεραιότητες προς αντιμετώπιση ή να προσφέρουν άμεση πληροφόρηση και τεχνογνωσία, αλλά και για να στιγματίζουν καθημερινά με τη

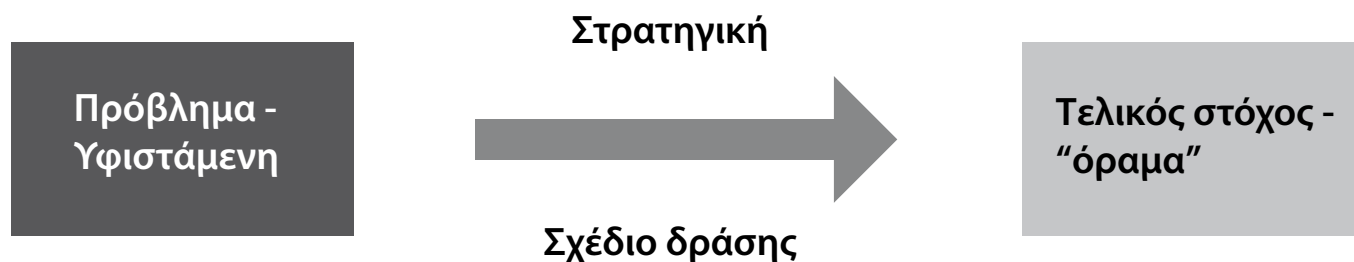
δυναμική παρουσία τους τα εμπόδια που ορθώνει στη συμμετοχή τους στις κοινωνικές δραστηριότητες η συμβατική οργάνωση της κοινωνίας, τόσο σε επίπεδο υποδομών όσο και νοοτροπίας, να λειτουργούν δηλαδή σαν μοχλός πίεσης για την πλήρη εξίσωση των ευκαιριών για τα άτομα με αναπηρία.

10.1.4. Από την ιδέα στην πράξη

Ένα σχέδιο δράσης πολιτικής για την αναπηρία πρέπει να αναφέρεται σε όλους τους τομείς στους οποίους δραστηριοποιείται η τοπική κοινωνία (εργασία, άθληση, αναψυχή, πολιτισμός, μεταφορές, πρόσβαση σε κτιριακές υποδομές, κοινόχρηστους χώρους, υπηρεσίες, διαδίκτυο, υποστηρικτικές υπηρεσίες, πληροφόρηση, κ.λπ.).

Λόγω της ανάγκης επέμβασης σε τόσους και διαφορετικούς τομείς η κατάρτιση ενός τέτοιου σχεδίου θα πρέπει να έχει αποφασισθεί από το ανώτατο όργανο του φορέα, που καλείται να το υλοποιήσει (π.χ. Δημοτικό Συμβούλιο κ.λπ.)

Με τη λήψη της απόφασης θα πρέπει να οριστεί και μια ομάδα (π.χ. επιτροπή) που θα επιφορτισθεί με τη σύνταξη του σχεδίου δράσης. Όταν ολοκληρωθεί το σχέδιο θα πρέπει να εγκριθεί από την Αρχή, που πήρε την Απόφαση κατάρτισής του, ή να τροποποιηθεί σύμφωνα με τις υποδείξεις της Αρχής αυτής.

Από την ιδέα στην πράξη

Τυπική μορφή σχεδίου δράσης

<p>Δήμος:.....</p> <p>Σχέδιο δράσης για την αναπηρία για την περίοδο</p>							Εταίροι-Σύμμαχοι	
							Πιθανά εμπόδια	
Δράση	Αρμόδιος	Προβλεπόμενη ημερομηνία ολοκλήρωσης	Πόροι		Απαιτούμενοι	Εταίροι-Σύμμαχοι		
			Διατιθέμενοι	Απαιτούμενοι				

10.2. ΕΘΝΙΚΟ ΣΤΡΑΤΗΓΙΚΟ ΠΛΑΙΣΙΟ ΑΝΑΦΟΡΑΣ 2007 – 2013 ΚΑΙ ΑΤΟΜΑ ΜΕ ΑΝΑΠΗΡΙΑ

10.2.1. Η εμπλοκή του αναπηρικού κινήματος σε ευρωπαϊκό επίπεδο

Η Ε.Ε. διαθέτει μία στρατηγική για να μειώσει τις διαφορές ανάμεσα στις περιφέρειες των κρατών μελών της. Η στρατηγική αυτή, που αποσκοπεί στην ισόρροπη ανάπτυξη των περιφερειών, ονομάζεται «Πολιτική Συνοχής» και τα Ταμεία της Ε.Ε. αποτελούν τα χρηματοδοτικά μέσα για την εφαρμογή της.

Το 2006 το Ευρωπαϊκό Συμβούλιο ψήφισε τον νέο Γενικό Κανονισμό των Ταμείων²³⁴, ο οποίος περιλαμβάνει μια σειρά μεταρρυθμίσεων με στόχο τον επαναπροσδιορισμό της Πολιτικής Συνοχής για την νέα προγραμματική περίοδο 2007 - 2013. Πρόκειται για μια μεταρρύθμιση ευρείας κλίμακας, που στοχεύει στον επαναπροσδιορισμό της ευρωπαϊκής αλληλεγγύης στη διευρυμένη Ευρώπη στο πλαίσιο της οικονομικής παγκοσμιοποίησης και της ανάπτυξης της οικονομίας της γνώσης.

Τώρα πλέον ο προϋπολογισμός των Διαρθρωτικών Ταμείων, δηλαδή του Ευρωπαϊκού Κοινωνικού Ταμείου (Ε.Κ.Τ.), του Ευρωπαϊκού Ταμείου Περιφερειακής Ανάπτυξης (Ε.Τ.Π.Α.), αλλά και του Ταμείου Συνοχής (Τ.Σ.)- το οποίο πλέον ενσωματώθηκε στον προγραμματισμό των διαρθρωτικών ενισχύσεων για την προώθηση της Πολιτικής Συνοχής - αντιστοιχεί περίπου στο 35% του συνολικού προϋπολογισμού της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Το μέγεθος του προϋπολογισμού μας επιτρέπει να κατανοήσουμε τις συνέπειες που θα έχουν οι παρεμβάσεις των Διαρθρωτικών Ταμείων κατά την νέα προγραμματική περίοδο 2007 - 2013 στις ζωές όλων των πολιτών των κρατών μελών της Ε.Ε. Συνέπειες-ευκαιρίες που σε καμία περίπτωση δεν πρέπει να χαθούν για τα άτομα με αναπηρία.

Το Ευρωπαϊκό Φόρουμ Ατόμων με Αναπηρία (European Disability Forum-E.D.F.), η μεγαλύτερη οργάνωση εκπροσώπησης των ατόμων με αναπηρία και των οικογενειών τους σε ευρωπαϊκό επίπεδο, αναγνωρίζοντας τη σημασία των παρεμβάσεων των Διαρθρωτικών Ταμείων, διεξήγαγε από το 2004 έως το 2006 μια εκστρατεία, προκειμένου να διασφαλίσει ότι οι χρηματοδοτήσεις των Ταμείων για την προγραμματική περίοδο 2007 - 2013 θα αξιοποιηθούν υπέρ των ατόμων με αναπηρία και δεν θα οδηγήσουν στη δημιουργία νέων εμποδίων για αυτά.

Προϋπολογισμός των Ευρωπαϊκών Ταμείων = 35% προϋπολογισμού Ε.Ε.

Κανένα € της Ε.Ε. να μην οδηγήσει στη δημιουργία νέων εμποδίων για τα άτομα με αναπηρία!

Για αυτόν ακριβώς τον λόγο, ενόψει της αναθεώρησης της Πολιτικής Συνοχής ή διαφορετικά ενόψει της αναθεώρησης των Κανονισμών των Ταμείων της Ε.Ε. για την νέα προγραμματική περίοδο 2007 - 2013, το Φόρουμ διεκδίκησε:

²³⁴ Κανονισμός (ΕΚ) αριθ. 1083/2006 του Συμβουλίου της 11ης Ιουλίου 2006 περί καθορισμού γενικών διατάξεων για το Ευρωπαϊκό Ταμείο Περιφερειακής Ανάπτυξης, το Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Ταμείο και το Ταμείο Συνοχής για την κατάργηση του κανονισμού (ΕΚ) αριθ. 1260/1999

- Τη συμπερίληψη ενός Άρθρου στο Γενικό Κανονισμό των Διαρθρωτικών Ταμείων, που θα ενσωματώνει τις αρχές της προσβασιμότητας και της μη διάκρισης και θα τις καθιστά απαραίτητες προϋποθέσεις για τη λήψη χρηματοδότησης από τα Ταμεία και
- τη διασφάλιση της συμμετοχής της Κοινωνίας των Πολιτών στην επιλογή, αξιολόγηση και χρήση των χρηματοδοτήσεων των Ταμείων.

Το Φόρουμ, προκειμένου να ικανοποιήσει τις παραπάνω διεκδικήσεις του:

- Εφάρμοσε μια στρατηγική άσκησης πίεσης προς τα μέλη του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και τον Πρόεδρο αυτού, τα μέλη του Ευρωπαϊκού Συμβουλίου, τους Rapporteurs, τους μόνιμους αντιπροσώπους των κρατών μελών και γενικότερα προς όλους όσους εμπλέκονταν στις διαπραγματεύσεις για την αναθεώρηση των Κανονισμών των Ταμείων της νέας προγραμματικής περιόδου 2007 – 2013.
- Ένωσε τη δύναμή του με 14 Μη Κυβερνητικές Οργανώσεις και σημαντικά Ευρωπαϊκά Δίκτυα, που δραστηριοποιούνται στον κοινωνικό τομέα και στον τομέα της προστασίας του περιβάλλοντος, παρουσιάζοντας σε ολόκληρη την Ευρώπη μια Διακήρυξη που αφορούσε στην αειφόρο και δίκαιη χρήση των χρηματοδοτήσεων των Διαρθρωτικών Ταμείων. Η Εθνική Συνομοσπονδία Ατόμων με Αναπηρία, ως ιδρυτικό μέλος του Ευρωπαϊκού Φόρουμ Ατόμων με Αναπηρία, συμμετείχε ενεργά σε αυτήν την προσπάθεια, κοινοποιώντας αντίστοιχα σε όλους τους Έλληνες Ευρωβουλευτές και στην αρμόδια υπηρεσία Taskforce του Υπουργείου Οικονομίας και Οικονομικών αυτή τη Διακήρυξη.
- Διοργάνωσε ένα συνέδριο στην Οικονομική και Κοινωνική Επιτροπή της Ε.Ε..
- Συντόνισε τις ενέργειες άσκησης πίεσης σε επίπεδο κράτους μέλους μέσω των οργανώσεων μελών του στα 25 κράτη μέλη της Ε.Ε..
- Αξιοποίησε τη δύναμη των Μέσων Μαζικής Ενημέρωσης.

Σε όλη την προσπάθεια, που κατέβαλε το Ευρωπαϊκό Φόρουμ Ατόμων με Αναπηρία, πολύ σημαντικό ρόλο έπαιξε η συμμαχία που σύναψε με το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο - το οποίο μεσολάβησε στις διαπραγματεύσεις με τα άλλα θεσμικά όργανα της Ε.Ε.- καθώς και η υποστήριξη της Προεδρίας της Ε.Ε. του Λουξεμβούργου.

Η όλη εκστρατεία στέφθηκε με απόλυτη επιτυχία, εφόσον τελικά οι διεκδικήσεις του ευρωπαϊκού αναπηρικού κινήματος συμπεριλήφθηκαν στο Άρθρο 16 του Γενικού Κανονισμού των Ταμείων της Ε.Ε. αλλά και στον Κανονισμό του Ευρωπαϊκού Κοινωνικού Ταμείου.

Φυσικά παρ' όλη την επιτυχία, ο αγώνας του ευρωπαϊκού αναπηρικού κινήματος συνεχίζεται προκειμένου να διασφαλιστεί η πλήρης εφαρμογή του κανονιστικού πλαισίου, που θέσπισε η Ε.Ε. για τα άτομα με αναπηρία ενόψει της νέας προγραμματικής περιόδου 2007 - 2013.

Αυτή η ένταξη της διάστασης της αναπηρίας στην νέα Πολιτική Συνοχής, σε συνδυασμό με το ύψος των πόρων, που έχουν στη διάθεσή τους για τις διαρθρωτικές παρεμβάσεις τους τα προαναφερόμενα Ταμεία της Ε.Ε., επιβεβαιώνει απόλυτα την άποψη του ευρωπαϊκού αναπηρικού κινήματος ότι η νέα προγραμματική περίοδος 2007 - 2013 μπορεί να συμβάλλει σημαντικά στη βελτίωση της ποιότητας ζωής των ευρωπαίων πολιτών με αναπηρία.

10.2.2. Ο Γενικός Κανονισμός των Ταμείων της Ε.Ε., Άρθρο 16: Ένα νέο ευρωπαϊκό κεκτημένο για τα άτομα με αναπηρία

Στο Γενικό Κανονισμό των Ταμείων της Ε.Ε. (ή των Διαρθρωτικών Ταμείων) συμπεριλήφθηκε το Άρθρο 16 «Ισότητα μεταξύ ανδρών και γυναικών και μη διάκριση». Σύμφωνα με αυτό:

«Τα κράτη μέλη και η Επιτροπή διασφαλίζουν την προαγωγή της ισότητας μεταξύ ανδρών και γυναικών καθώς και την ενσωμάτωση της διάστασης του φύλου κατά τη διάρκεια των διαφόρων σταδίων υλοποίησης των Ταμείων. Τα κράτη μέλη και η Επιτροπή λαμβάνουν τα κατάλληλα μέτρα προκειμένου να αποτρέψουν κάθε διάκριση εξαιτίας του φύλου, της φυλής ή της εθνοτικής καταγωγής, της θρησκείας ή των πεποιθήσεων, της ύπαρξης αναπηρίας, της ηλικίας ή του γενετήσιου προσανατολισμού κατά τα διάφορα στάδια υλοποίησης των Ταμείων και, ειδικότερα, της πρόσβασης σε αυτά. Ειδικότερα, η δυνατότητα πρόσβασης για τα άτομα με αναπηρία αποτελεί ένα από τα κριτήρια που πρέπει να τηρούνται κατά τον καθορισμό Επιχειρησιακών Προγραμμάτων που συγχρηματοδοτούνται από τα Ταμεία και που πρέπει να λαμβάνονται υπόψη κατά τις διάφορες φάσεις υλοποίησης».

Για πρώτη φορά, μέσω αυτού του άρθρου θεσμοθετείται και διασφαλίζεται:

- Η οριζόντια ένταξη της αρχής της μη διάκρισης σε όλα τα στάδια υλοποίησης των Ταμείων,
- η οριζόντια ένταξη του κριτηρίου της προσβασιμότητας των ατόμων με αναπηρία σε όλες τις φάσεις υλοποίησης των Ταμείων και
- η πρόσβαση των ατόμων με αναπηρία κατά τα διάφορα στάδια υλοποίησης των Ταμείων.

Δεδομένου ότι οι διατάξεις των Κανονισμών είναι υποχρεωτικές, χωρίς να απαιτείται η ενσωμάτωσή τους στις εθνικές νομοθεσίες των κρατών μελών, η αρχή της μη διάκρισης και το κριτήριο της προσβασιμότητας των ατόμων με αναπηρία αποτελούν πλέον κριτήρια επιλεξιμότητας για τη συγχρηματοδότηση των Επιχειρησιακών Προγραμμάτων των κρατών μελών από τα Ταμεία της Ε.Ε.

**Οι διατάξεις των Κανονισμών της Ε.Ε. είναι υποχρεωτικές
Για τα Κράτη-μέλη**

**Η προσβασιμότητα των ατόμων με αναπηρία αποτελεί πλέον κριτήριο
επιλεξιμότητας, κατά τον καθορισμό συγχρηματοδοτούμενων από την Ε.Ε.
Επιχειρησιακών Προγραμμάτων και πρέπει να λαμβάνεται υπόψη
σε όλες τις φάσεις υλοποίησης**

10.2.3. Πεδίο εφαρμογής του Άρθρου 16

Στο σημείο αυτό κρίνεται αναγκαία η σύντομη παρουσίαση των Ευρωπαϊκών Ταμείων χρηματοδότησης ώστε να γίνει απόλυτα αντιληπτό και σαφές το μέγεθος της κατάκτησης του ευρωπαϊκού αναπηρικού κινήματος.

10.2.3.α. Το Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Ταμείο (Ε.Κ.Τ.)

Το Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Ταμείο (Ε.Κ.Τ.) αποτελεί το σημαντικότερο χρηματοδοτικό μέσο για την ανάπτυξη της απασχόλησης και την προώθηση της κοινωνικής ένταξης στην Ε.Ε.. Οι παρεμβάσεις/ δράσεις του Ε.Κ.Τ. επικεντρώνονται στην ανάπτυξη στρατηγικών για την εκπαίδευση, την επαγγελματική κατάρτιση, την ανάπτυξη της απασχόλησης και την κοινωνική ένταξη. Παραδοσιακά ένα μεγάλο μέρος των χρηματοδοτήσεων του Ε.Κ.Τ. έχουν χρησιμοποιηθεί σε πρωτοβουλίες των οποίων ομάδα στόχος ήταν και τα άτομα με αναπηρία (π.χ.. Κοινοτική Πρωτοβουλία EQUAL).

Κατά την νέα προγραμματική περίοδο το Ε.Κ.Τ. θα υποστηρίξει πρωτοβουλίες που αφορούν:

- Στην προσαρμοστικότητα των εργαζομένων, των επιχειρήσεων και των επιχειρηματιών,
- στην πρόσβαση στην απασχόληση και στην ένταξη στην αγορά εργασίας,
- στην ενίσχυση την κοινωνικής ένταξης και
- στην αύξηση του ανθρώπινου κεφαλαίου.

Αξίζει να αναφερθεί ότι η εκπαίδευση, η κατάρτιση και η έρευνα αποτελούν προτεραιότητες για το στόχο «Σύγκλιση».

Ο Κανονισμός του Ε.Κ.Τ.²³⁵ είναι πλήρης όσον αφορά στα άτομα με αναπηρία.

Αναφορές για τα άτομα με αναπηρία υπάρχουν σε πολλά άρθρά του, ιδίως αναφορικά με τον κοινωνικό αποκλεισμό και την πρόσβαση στην απασχόληση.

Πιο συγκεκριμένα:

- Στο άρθρο 2, παρ. 1 αναφέρεται ότι το ΕΚΤ θα υποστηρίξει πολιτικές των κρατών μελών, που στοχεύουν στην επίτευξη της πλήρους απασχόλησης και στην ποιότητα και παραγωγικότητα στην εργασία, στην προώθηση της κοινωνικής ένταξης, συμπεριλαμβανομένης της πρόσβασης ατόμων από τις ευπαθείς ομάδες του πληθυσμού στην απασχόληση.
- Στην παρ. 2 του ίδιου άρθρου, αναφέρεται ότι το Ε.Κ.Τ. θα λάβει υπόψη του τις σχετικές προτεραιότητες και τους στόχους της κοινότητας που αφορούν στα πεδία της εκπαίδευσης και της κατάρτισης, στην αύξηση της συμμετοχής του οικονομικά ανενεργού πληθυσμού στην αγορά εργασίας, στην καταπολέμηση του κοινωνικού αποκλεισμού – ιδίως εκείνων των ευπαθών ομάδων του πληθυσμού όπως είναι τα άτομα με αναπηρία.
- Στο άρθρο 3, τα άτομα με αναπηρία αναφέρονται ρητώς στην 3η προτεραιότητα που αφορά στην κοινωνική ένταξη και στην καταπολέμηση όλων των μορφών διάκρισης στην αγορά εργασίας. Επιπρόσθετα, προβλέπεται η σύνταξη ετήσιας και τελικής αναφοράς (δηλαδή στη λήξη της προγραμματικής περιόδου 2007 - 2013) για τη δράση ενίσχυσης της κοινωνικής ενσωμάτωσης στην αγορά εργασίας και της κοινωνικής ένταξης των ατόμων με αναπηρία.

Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Ταμείο (Ε.Κ.Τ.)

Χρηματοδοτεί δράσεις για ανάπτυξη στρατηγικών για την εκπαίδευση, την επαγγελματική κατάρτιση, την ανάπτυξη της απασχόλησης και την κοινωνική ένταξη

235 Κανονισμός (ΕΚ) αριθ. 1081/2006 Του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου της 5ης Ιουλίου 2006 για το Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Ταμείο και την κατάργηση του κανονισμού (ΕΚ) αριθ. 1784/1999

10.2.3.β. Το Ευρωπαϊκό Ταμείο Περιφερειακής Ανάπτυξης (Ε.Τ.Π.Α.)

Οι παρεμβάσεις του Ευρωπαϊκού Ταμείου Περιφερειακής Ανάπτυξης αφορούν στην ανάπτυξη υποδομών. Οι δράσεις του Ε.Τ.Π.Α., διαφοροποιούνται ανάλογα με το στόχο στον οποίο υπάγεται η περιφέρεια (βάσει του Ακαθάριστου Εγχώριου Προϊόντος της σε σχέση με τον κοινοτικό μέσο όρο) που πρόκειται να δεχτεί τη συνεισφορά αυτού του Ταμείου. Σύμφωνα με τον Κανονισμό του Ε.Τ.Π.Α.²³⁶, οι δράσεις ανάπτυξης υποδομών αφορούν:

Στο στόχο «Σύγκλιση»:

- στην έρευνα και την τεχνολογική ανάπτυξη,
- στην Κοινωνία της Πληροφορίας,
- στις Πρωτοβουλίες Τοπικής Ανάπτυξης,
- στο περιβάλλον,
- στην πρόληψη κινδύνου,
- στον τουρισμό,
- στις επενδύσεις στον πολιτισμό
- στις επενδύσεις στις μεταφορές,
- στις επενδύσεις στην ενέργεια,
- στις επενδύσεις στην εκπαίδευση και
- στις επενδύσεις στον τομέα της υγείας και στις κοινωνικές υποδομές.

Στο στόχο «Περιφερειακή Ανταγωνιστικότητα & Απασχόληση»:

- στην καινοτομία και την οικονομία της γνώσης
- στο περιβάλλον και την πρόληψη κινδύνου και
- στην πρόσβαση στις υπηρεσίες μεταφορών και τηλεπικοινωνιών γενικού οικονομικού ενδιαφέροντος.

Στο στόχο «Ευρωπαϊκή Εδαφική Συνεργασία»:

- στις διασυνοριακές οικονομικές, κοινωνικές και περιβαλλοντολογικές δραστηριότητες,
- στη διακρατική συνεργασία και
- στην ενίσχυση της αποτελεσματικότητας της περιφερειακής πολιτικής.

Ευρωπαϊκό Ταμείο Περιφερειακής Ανάπτυξης (Ε.Τ.Π.Α.)

Χρηματοδοτεί δράσεις για ανάπτυξη υποδομών

10.2.3.γ. Το Ταμείο Συνοχής

Σύμφωνα με τον Κανονισμό του Ταμείου Συνοχής²³⁷, οι παρεμβάσεις αυτού του Ταμείου αφορούν στον τομέα των μεταφορών (διευρωπαϊκά δίκτυα μεταφορών) και του περιβάλλοντος. Οι χώρες, που είναι

236 Κανονισμός (ΕΚ) αριθ. 1080/2006 του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου της 5ης Ιουλίου 2006 για το Ευρωπαϊκό Ταμείο Περιφερειακής Ανάπτυξης και για την κατάργηση του κανονισμού (ΕΚ) αριθ.1783/1999

237 Κανονισμός (ΕΚ) αριθ.1084/2006 του Συμβουλίου της 11ης Ιουλίου 2006 για την ίδρυση του Ταμείου Συνοχής και την κατάργηση του κανονισμού (ΕΚ) αριθ. 1164/94

επιλέξιμες για την υλοποίηση δράσεων από το Ταμείο Συνοχής, είναι αυτές που το Ακαθάριστο Εγχώριο Προϊόν τους είναι κάτω από το 90% του κοινοτικού μέσου όρου.

Ταμείο Συνοχής (Τ.Σ.)

Χρηματοδοτεί δράσεις του τομέα μεταφορών και περιβάλλοντος

10.2.4. Η υποχρεωτική ενσωμάτωση των Στρατηγικών Κατευθυντήριων Γραμμών για τη Συνοχή στην κατάρτιση του Ε.Σ.Π.Α.

Τον Οκτώβριο 2006 η Ε.Ε. ενέκρινε τις «Κοινοτικές Στρατηγικές Κατευθυντήριες Γραμμές για τη Συνοχή» 2007 - 2013. Οι Κατευθυντήριες αυτές γραμμές περιγράφουν τους ευρύτερους στόχους των Διαρθρωτικών Ταμείων για την νέα προγραμματική περίοδο, βασιζόμενες στους κυριότερους Κανονισμούς των Ταμείων, που ψηφίστηκαν τον Ιούλιο του 2006.

Τα κράτη μέλη υποχρεούνται να ακολουθήσουν αυτές τις Στρατηγικές Κατευθυντήριες Γραμμές προκειμένου να καθορίσουν τις στρατηγικές αναπτυξιακές τους προτεραιότητες σε εθνικό επίπεδο για την περίοδο 2007 – 2013 και να συντάξουν τα εθνικά σχέδια δράσης («Εθνικά Στρατηγικά Πλαίσια Αναφοράς – Ε.Σ.Π.Α.»).

Το ελληνικό Ε.Σ.Π.Α. (βλ. σχετικά http://www.espa.gr/media/documents/NSRF_VERSION_GR_SFC_120307.pdf) περιλαμβάνει το στρατηγικό μέρος και το επιχειρησιακό μέρος (Επιχειρησιακά Προγράμματα - Ε.Π.).

Στο στρατηγικό μέρος του Ε.Σ.Π.Α. περιγράφεται ο προγραμματισμός των Ταμείων της Ε.Ε. σε εθνικό επίπεδο για την περίοδο 2007 - 2013, βάσει των Στρατηγικών Κατευθυντήριων Γραμμών της Ε.Ε. για τη Συνοχή, και αποτυπώνονται οι βασικές στρατηγικές επιλογές του κάθε κράτους μέλους για την επίτευξη του αναπτυξιακού του οράματος. Η συνολική διαθέσιμη κοινοτική συνδρομή για την υλοποίηση του αναπτυξιακού οράματος της χώρας μας για την νέα προγραμματική περίοδο 2007 - 2013 ανέρχεται στο ποσό των 20,1 δις €.

Το επιχειρησιακό μέρος περιλαμβάνει τα Επιχειρησιακά Προγράμματα (Ε.Π.), τα οποία εξακολουθούν και στη νέα προγραμματική περίοδο 2007-2013, όπως και στις προηγούμενες, να χωρίζονται σε δύο κατηγορίες:

- Στα Τομεακά Επιχειρησιακά Προγράμματα (Τ.Ε.Π.), που καλύπτουν συγκεκριμένους τομείς όπως οι μεταφορές, το ανθρώπινο δυναμικό κ.λπ. σε εθνικό επίπεδο και
- στα Περιφερειακά Επιχειρησιακά Προγράμματα (Π.Ε.Π.), που καλύπτουν διάφορους τομείς συγκεκριμένων περιφερειών.

Στα κείμενα των Ε.Π. - τα οποία ουσιαστικά αποτελούν την ενυπόγραφη συμφωνία (νομικά δεσμευτική) ανάμεσα στην Ευρωπαϊκή Επιτροπή και τις Κυβερνήσεις των κρατών μελών - περιλαμβάνεται το περιεχόμενο, οι σκοποί, οι στόχοι, οι προτεραιότητες, τα μέτρα, τα συστήματα διαχείρισης και παρακολούθησης.

Ένα ιδιαίτερα σημαντικό στοιχείο είναι ότι οι οριζόντιες αρχές της προσβασιμότητας των ατόμων με αναπηρία και της μη διάκρισης, που αναφέρονται στο Άρθρο 16 του Γενικού Κανονισμού των Ταμείων της Ε.Ε., έχουν συμπεριληφθεί στους 3 οριζόντιους στόχους των Κοινοτικών Στρατηγικών Κατευθυντήριων Γραμμών για τη Συνοχή, οι οποίοι είναι οι εξής:

- Να καταστεί η Ευρώπη ελκυστικότερος τόπος επενδύσεων και εργασίας
- γνώση και καινοτομία για την ανάπτυξη,
- περισσότερες και καλύτερες θέσεις εργασίας.

Οι οριζόντιες αυτές αρχές αναφέρονται σε διάφορα μέρη του κειμένου των Κατευθυντήριων Γραμμών, κυρίως όμως σε σχέση με τα Ε.Π., γεγονός το οποίο σημαίνει ότι η ενσωμάτωσή τους σε αυτά είναι πλέον υποχρεωτική, σε αντίθεση με την προγραμματική περίοδο 2000 – 2006, που η ενσωμάτωση του κριτηρίου της προσβασιμότητας των ατόμων με αναπηρία στα Ε.Π. δεν προβλέπονταν από κάποιο ανάλογο κοινοτικό κανονιστικό πλαίσιο.

Η ελληνική Πολιτεία, συνεπώς, οφείλει να ακολουθήσει τις επιταγές της Ε.Ε. και να εφαρμόσει τις οριζόντιες αρχές της προσβασιμότητας και της μη διάκρισης σε όλα τα Ε.Π. του Ε.Σ.Π.Α. 2007 - 2013 ²³⁸, δηλαδή:

στα Τομεακά Ε.Π. (Τ.Ε.Π.), τα οποία είναι τα εξής ανά Ταμείο και Στόχο:

- «Περιβάλλον - Αειφόρος Ανάπτυξη» / Ε.Τ.Π.Α. & Ταμείο Συνοχής / Σύγκλιση
- «Ενίσχυση της Προσπελασιμότητας» / Ε.Τ.Π.Α. & Ταμείο Συνοχής / Σύγκλιση
- «Ανταγωνιστικότητα και Επιχειρηματικότητα» / Ε.Τ.Π.Α. / Σύγκλιση
- «Ψηφιακή Σύγκλιση» / Ε.Τ.Π.Α./ Σύγκλιση
- «Βελτίωση της Διοικητικής Ικανότητας της Δημόσιας Διοίκησης» / Ε.Κ.Τ. / Σύγκλιση & Ανταγωνιστικότητα
- «Ανάπτυξη Ανθρώπινου Δυναμικού» / Ε.Κ.Τ. / Σύγκλιση & Ανταγωνιστικότητα
- «Εκπαίδευση & Δια Βίου Μάθηση» / Ε.Κ.Τ. / Σύγκλιση & Ανταγωνιστικότητα
- «Τεχνική Υποστήριξη Εφαρμογής» / Ε.Τ.Π.Α. / Σύγκλιση,

στα Περιφερειακά Ε.Π. (Π.Ε.Π.), τα οποία είναι τα εξής ανά Ταμείο και Στόχο:

- Π.Ε.Π. Αττικής / Ε.Τ.Π.Α. / Σύγκλιση
- Π.Ε.Π. Μακεδονίας & Θράκης / Ε.Τ.Π.Α. / Σύγκλιση
- Π.Ε.Π. Θεσσαλίας - Στερεάς Ελλάδας - Ηπείρου / Ε.Τ.Π.Α. / Σύγκλιση & Ανταγωνιστικότητα
- Π.Ε.Π. Δυτικής Ελλάδας - Πελοποννήσου - Ιονίων Νήσων / Ε.Τ.Π.Α./ Σύγκλιση
- Π.Ε.Π. Κρήτης & Νήσων Αιγαίου / Ε.Τ.Π.Α. / Σύγκλιση & Ανταγωνιστικότητα,

στα 12 Ε.Π. του Στόχου «Ευρωπαϊκή Εδαφική Συνεργασία», που θα συγχρηματοδοτηθούν από το Ε.Τ.Π.Α.,

στους τομείς του Πολιτισμού, της Υγείας & της Πρόνοιας, για τους οποίους κατά την νέα προγραμματική περίοδο, σε αντίθεση με τις προηγούμενες, δεν θα υπάρχουν διακριτά Ε.Π.. Οι παρεμβάσεις που αφορούν σε αυτούς τους τομείς θα ενσωματωθούν στα Περιφερειακά Ε.Π., τα οποία θα καλύψουν έναν κοινό κορμό παρεμβάσεων, που θα αφορούν ²³⁹:

- στον τομέα του Πολιτισμού: την ενίσχυση των βασικών πολιτιστικών υποδομών, την προστασία και την

238 Εθνικό Στρατηγικό Πλαίσιο Αναφορά 2007 - 2013, Υπουργείο Οικονομίας και Οικονομικών, Αθήνα, Οκτώβριος 2006.

239 Σύμφωνα με την 3η Εγκύκλιο για την Κατάρτιση Επιχειρησιακών Προγραμμάτων της προγραμματικής περιόδου 2007 - 2013», Υπουργείο Οικονομίας και Οικονομικών, Ειδική Υπηρεσία Στρατηγικής, Σχεδιασμού και Αξιολόγησης Αναπτυξιακών Προγραμμάτων, Επιστημονική και Οργανωτική Γραμματεία Αναπτυξιακού Προγραμματισμού 2007 - 2013, Αθήνα, Ιούνιος 2006.

ανάδειξη της πολιτιστικής κληρονομιάς και

• στους τομείς της Υγείας & της Πρόνοιας: τις κοινωνικές υποδομές και τις υπηρεσίες, την υγεία και την κοινωνική αλληλεγγύη (υποδομές νοσοκομείων και δομών κοινωνικής φροντίδας, ειδικών μονάδων, κέντρων υγείας και ανοιχτής φροντίδας, εξειδικευμένο εξοπλισμό κ.λπ.).

10.2.5. Άρση του κοινωνικού αποκλεισμού των ατόμων με αναπηρία και προώθηση της κοινωνικής συνοχής μέσω του Ε.Σ.Π.Α. και των Ε.Π. 2007 – 2013

Βάσει του νέου κανονιστικού πλαισίου της Ε.Ε. για την προγραμματική περίοδο 2007- 2013 η ελληνική Πολιτεία οφείλει:

• **Να εντάξει οριζόντια στα Επιχειρησιακά Προγράμματα του Ε.Σ.Π.Α. την μη διάκριση και την προσβασιμότητα των ατόμων με αναπηρία.** Μέσω της οριζόντιας ένταξης των δύο παραπάνω αρχών, ουσιαστικά διασφαλίζεται η οριζόντια ένταξη της διάστασης της αναπηρίας στα Επιχειρησιακά Προγράμματα της νέας προγραμματικής περιόδου. Πρόκειται δηλαδή για τη συμπερίληψη των ιδιαίτερων αναγκών των ατόμων με αναπηρία σε όλα τα μέτρα και τις δράσεις που αφορούν στον γενικό πληθυσμό. Το γεγονός αυτό αναμένεται να κάνει και τη «μεγάλη» διαφορά, τόσο σε επίπεδο δράσεων όσο και επίπεδο ενημέρωσης της κοινής γνώμης, η οποία υποχρεωτικά πλέον πρέπει να ασχοληθεί με τα προβλήματα της αναπηρίας για να μπορέσει να αναπτύξει δράσεις με σοβαρές ελπίδες χρηματοδότησης.

• **Να υλοποιήσει μέσω των Επιχειρησιακών Προγραμμάτων στοχευμένες δράσεις για τα άτομα με αναπηρία.** Η υλοποίηση δράσεων, που θα απευθύνονται αποκλειστικά στα άτομα με αναπηρία, είναι απαραίτητη -παρά την οριζόντια διάχυση των αρχών της προσβασιμότητας και της μη διάκρισης- λόγω:

- της ιδιαίτερα άνισης μεταχείρισης που υφίστανται τα άτομα αυτά,
- της μεγάλης ανομοιογένειας που παρουσιάζουν ως ομάδα (ανάλογα με την κατηγορία και τη βαρύτητα της αναπηρίας), καθώς επίσης και λόγω
- της ύπαρξης εντός αυτής της πληθυσμιακής ομάδας ιδιαίτερα ευάλωτων ομάδων στον αποκλεισμό, όπως για π.χ. είναι τα άτομα με αναπηρία που υφίστανται πολλαπλή διάκριση (γυναίκες με αναπηρία, μετανάστες με αναπηρία κτλ), τα άτομα με βαριές αναπηρίες και πολλαπλές ανάγκες εξάρτησης κ.α.

Η οριζόντια ένταξη της διάστασης της αναπηρίας σε συνδυασμό με την υλοποίηση στοχευμένων δράσεων για τα άτομα με αναπηρία, στο πλαίσιο εφαρμογής των Ε.Π. της νέας προγραμματικής περιόδου, μπορούν σε ένα πολύ μεγάλο βαθμό να καταπολεμήσουν τον κοινωνικό αποκλεισμό που υφίστανται τα άτομα με αναπηρία, να διευκολύνουν την κοινωνική τους ένταξη και κατ' επέκταση να προωθήσουν την κοινωνική συνοχή, που αποτελεί έναν από τους σημαντικότερους στόχους της πολιτικής της Ε.Ε.

10.2.5.α. Οριζόντια ένταξη της αρχής της μη διάκρισης

Το Άρθρο 16 του Γενικού Κανονισμού των Ταμείων της Ε.Ε.- όπως προαναφέρθηκε- υποχρεώνει τα κράτη μέλη να εντάξουν οριζόντια στις δράσεις των Επιχειρησιακών Προγραμμάτων της νέας προγραμματικής περιόδου την αρχή της μη διάκρισης σε όλα τα στάδια εφαρμογής των Ταμείων, δηλαδή στο σχεδιασμό, στην υλοποίηση, στην παρακολούθηση και στην αξιολόγηση.

Με αυτόν τον τρόπο, αφενός διασφαλίζεται η ωφέλεια που μπορούν να αποκομίσουν τα άτομα με αναπηρία από την εφαρμογή μέτρων και δράσεων που απευθύνονται στον γενικό πληθυσμό, αφετέρου αίρεται το ενδεχόμενο δημιουργίας νέων εμποδίων.

Για την ορθή εφαρμογή αυτής της αρχής, πρέπει να ληφθεί σοβαρά υπόψη ότι:

- Η διάκριση που αντιμετωπίζουν τα άτομα με αναπηρία μπορεί να είναι άμεση ή έμμεση, ενώ
- δεν συνιστά διάκριση η λήψη μέτρων υπέρ των ατόμων με αναπηρία (όπως π.χ. εύλογες προσαρμογές του εργασιακού χώρου ή η λήψη μέτρων σύμφωνα με ότι ορίζει το άρθρο 21 παρ. 6 του Συντάγματος της χώρας).

Για αρκετές δεκαετίες, η ισότητα ήταν συνώνυμο της ίδιας μεταχείρισης όλων των ανθρώπων, μη λαμβανομένης υπόψη της οποιας διαφορετικότητας μεταξύ τους που στην ουσία πήγαζε από το περιβάλλον. Η μη τήρηση της αρχής αυτής συνιστούσε (και συνιστά) διάκριση. Στην πορεία όμως διαπιστώθηκε ότι η προσέγγιση αυτή δεν βοηθούσε στην επανόρθωση των υφιστάμενων ανισοτήτων. Η πραγματική ισότητα δεν είναι δυνατόν να επιτευχθεί με την προώθηση της ίδιας μεταχείρισης, όσο επικρατεί η άποψη ότι τα «διαφορετικά» άτομα πρέπει να προσαρμόζονται μονόπλευρα στα πρότυπα των «άλλων». Έγινε συνεπώς αντιληπτό από τα κινήματα για τα ίσα δικαιώματα, συμπεριλαμβανομένου του αναπηρικού κινήματος, ότι αυτό που πρέπει να αναδειχθεί είναι ο σεβασμός της ατομικής και ομαδικής διαφορετικότητας. Σύμφωνα με την νέα αυτή προσέγγιση διάκριση δεν συνιστά η διαφορετική αντιμετώπιση των ανθρώπων αλλά:

- Η διαφορετική αντιμετώπιση ανθρώπων που βρίσκονται σε παρόμοια θέση και
- η όμοια αντιμετώπιση ανθρώπων που βρίσκονται σε διαφορετική θέση ²⁴⁰.

Πεδίο εφαρμογής της αρχής της μη διάκρισης, όπως έχει ήδη προαναφερθεί, είναι όλοι οι τομείς παρέμβασης των Διαρθρωτικών Ταμείων.

Για την ορθή εφαρμογή της αρχής της μη διάκρισης σε όλα τα επίπεδα πρέπει:

- Να διασφαλίζεται η συμμετοχή των ίδιων των ατόμων με αναπηρία στο σχεδιασμό όλων των δράσεων των Επιχειρησιακών Προγραμμάτων.
- Να διασφαλίζεται κατά την υλοποίηση η συμπερίληψη των ιδιαίτερων αναγκών της κάθε κατηγορίας των ατόμων με αναπηρία σε όλες τις δράσεις των Επιχειρησιακών Προγραμμάτων και η επιλεξιμότητα εκείνων των δαπανών που απαιτούνται για την πλήρη εφαρμογή της (εργονομικές διευθετήσεις, εύλογες προσαρμογές, ειδικό εξοπλισμό, ειδικό λογισμικό κ.λπ.).
- Να υπάρχει η δυνατότητα μέτρησης του αριθμού των ωφελούμενων ατόμων με αναπηρία από τις δράσεις που απευθύνονται στον γενικό πληθυσμό (δημιουργία δεικτών) για την ορθή παρακολούθηση, αλλά και την αξιολόγηση των υλοποιούμενων δράσεων.

Επιπρόσθετα, πρέπει:

- Να προωθείται σε όλα τα επίπεδα η συμμετοχή των ίδιων των ατόμων με αναπηρία στην παρακολούθηση της πορείας εφαρμογής των Ε.Π.,
- να διασφαλίζεται κατά την αξιολόγηση η συμμετοχή των τελικών χρηστών - ατόμων με αναπηρία.

Αξίζει να τονιστεί ότι η διασφάλιση της πρόσβασης των ατόμων με αναπηρία στις υποδομές αλλά και τις υπηρεσίες, συμπεριλαμβανομένων των ηλεκτρονικών υπηρεσιών, αποτελεί τον ακρογωνιαίο λίθο της καταπολέμησης κάθε διάκρισης, άμεσης ή έμμεσης.

240 Έκθεση για τη 3η Δεκέμβρη 2002 «2003 Ευρωπαϊκό Έτος των Ατόμων με Αναπηρία: Πενήντα εκατομμύρια Ευρωπαίοι με αναπηρία αρνούνται τον παθητικό ρόλο και διεκδικούν τη συμμετοχή τους στο κοινωνικό - οικονομικό και πολιτικό στερέωμα της Ευρώπης», ΕΣΑμεΑ, Αθήνα, Δεκέμβριος 2002. σελ. 8 - 9

10.2.5.β. Στοχευμένες δράσεις για τα άτομα με αναπηρία

Πέρα όμως από την οριζόντια διάχυση της μη διάκρισης σε όλες τις δράσεις των Επιχειρησιακών Προγραμμάτων της νέας προγραμματικής περιόδου και βάσει των ειδικών αναφορών στα άτομα με αναπηρία, που περιλαμβάνονται στα γενικά κατευθυντήρια κείμενα²⁴¹, απαραίτητη είναι η υλοποίηση και στοχευμένων δράσεων, που θα αφορούν αποκλειστικά στα άτομα με αναπηρία και θα ενισχύουν τα οφέλη που θα προκύψουν από την οριζόντια διάχυση στα μέτρα που αφορούν στο γενικό πληθυσμό, δεδομένου ότι: Τα άτομα με αναπηρία αποτελούν μια ανομοιογενή πληθυσμιακή ομάδα, της οποίας οι ανάγκες διαφοροποιούνται ανάλογα με την κατηγορία και τη βαρύτητα της αναπηρίας, η οποία και καθορίζει ανά περίπτωση διαφορετικούς φραγμούς και εμπόδια έτσι ώστε η βελτίωση της θέσης των ατόμων με αναπηρία να απαιτεί την υλοποίηση επιπλέον παρεμβάσεων, προσανατολισμένων στις ιδιαίτερες ανάγκες της κάθε κατηγορίας.

Υπάρχουν κατηγορίες ατόμων με αναπηρία που είναι πολλαπλά αποκλεισμένες, όπως:

- Τα άτομα με βαριές αναπηρίες και πολλαπλές ανάγκες εξάρτησης (όπως είναι τα άτομα με αυτισμό, νοητική υστέρηση, πολλαπλές αναπηρίες) για τα οποία ισχύει ότι όσο μεγαλύτερη είναι η σοβαρότητα της αναπηρίας τόσο μεγαλύτερος είναι και ο βαθμός της φτώχειας και του αποκλεισμού,
- τα άτομα με αναπηρία που ζουν σε ιδρύματα, χρειάζονται υψηλό επίπεδο φροντίδας στην καθημερινή τους ζωή, και συνήθως στερούνται τη δυνατότητα της ατομικής επιλογής και του ελέγχου,
- οι γυναίκες με αναπηρία αλλά και οι μητέρες παιδιού με αναπηρία, οι οποίες έχουν να αντιμετωπίσουν διπλό αποκλεισμό λόγω φύλου και λόγω αναπηρίας,
- τα άτομα με αναπηρία που ζουν σε αγροτικές, νησιωτικές, παραμεθόριες περιοχές της Ελλάδας, τα οποία αντίστοιχα με τις γυναίκες βιώνουν τον γεωγραφικό αποκλεισμό από τα μεγάλα αστικά κέντρα, όπου οι προσφερόμενες υπηρεσίες και η ποιότητά τους διαφέρουν σε μεγάλο βαθμό, παράλληλα με τον αποκλεισμό λόγω αναπηρίας,
- οι μετανάστες με αναπηρία κ.λπ.

Τα άτομα με αναπηρία εξαιτίας του κοινωνικού αποκλεισμού τους –της κοινωνικής φτώχειας- βιώνουν και οικονομική φτώχεια.

Η ισότιμη ενσωμάτωση και μη διάκριση εις βάρος ιδιαίτερα των ατόμων των παραπάνω κατηγοριών προϋποθέτει μια ολιστική προσέγγιση και τη λήψη τόσο γενικών όσο και πρόσθετων θετικών μέτρων δράσης, με στενή συνέργια μεταξύ τους και με στόχο την εξάλειψη των υφιστάμενων εμποδίων από όλους τους τομείς της ζωής των ατόμων με αναπηρία και την παρεμπόδιση δημιουργίας νέων.

241 Ο Κανονισμός του Ευρωπαϊκού Κοινωνικού Ταμείου υποχρεώνει τα κράτη μέλη να προχωρήσουν κατά την νέα προγραμματική περίοδο στην λήψη θετικών μέτρων δράσης για τα άτομα με αναπηρία σε τομείς όπως η εκπαίδευση, η απασχόληση, η κατάρτιση με στόχο την κοινωνική ένταξη και την άρση του κοινωνικού αποκλεισμού τους, Στις «Κατευθυντήριες Γραμμές των Πολιτικών Απασχόλησης των κρατών μελών 2005 - 2008», υπάρχει ρητή αναφορά στα άτομα με αναπηρία στον στόχο «Ενίσχυση της Κοινωνικής και Εδαφικής Συνοχής», Στην ενότητα 7 «Περιφερειακή και Κοινωνική Συνοχή» του «Εθνικού Προγράμματος Μεταρρυθμίσεων για την Ανάπτυξη και την Απασχόληση 2005 -2008», το οποίο σύμφωνα με τις κατευθύνσεις της Ε.Ε., πρέπει να προωθείται μέσα από το ΕΣΠΑ, αναφέρεται ότι: «το παράδοξο της διατήρησης υψηλών αναπτυξιακών ρυθμών τα προηγούμενα χρόνια, με παράλληλη αύξηση τόσο των ποσοστών φτώχειας, όσο και της ενίσχυσης των κοινωνικών ανισοτήτων, καταδεικνύει πως η ανάπτυξη των τελευταίων ετών υπήρξε στρεβλή, δηλαδή, οι καρποί της δεν διαχέονται ούτε σε ολόκληρη τη χώρα, ούτε σε όλα τα κοινωνικά στρώματα. Το νέο αναπτυξιακό μοντέλο που προωθείται στοχεύει στην αντιμετώπιση των στρεβλώσεων των προηγούμενων ετών, έχοντας ως γνώμονα την ισόρροπη ανάπτυξη μέσα από την οικονομική αναβάθμιση των λιγότερο ευνοημένων περιοχών και την καταπολέμηση του κοινωνικού αποκλεισμού».

Συνεπώς, κατά την νέα προγραμματική περίοδο, στο πλαίσιο εφαρμογής των Επιχειρησιακών Προγραμμάτων του Ε.Σ.Π.Α., πέρα από την οριζόντια διάχυση της μη διάκρισης και της διάστασης της αναπηρίας, πρέπει να υλοποιηθούν και στοχευμένες δράσεις που θα αποσκοπούν στην άρση των εμποδίων που αντιμετωπίζουν ιδιαίτερα οι παραπάνω κατηγορίες ατόμων με αναπηρία σε όλους τους τομείς της ζωής τους (Εκπαίδευση, Κατάρτιση, Δια Βίου Μάθηση, Μέσα Μαζικής Μεταφοράς, Κοινωνία της Πληροφορίας κ.λπ.).

Απαραίτητη προϋπόθεση, προκειμένου να διασφαλιστεί η μέγιστη δυνατή ωφέλεια που μπορούν να αποκομίσουν τα άτομα με αναπηρία από τις στοχευμένες δράσεις αποτελεί η συμμετοχή τους στο σχεδιασμό, την υλοποίηση και αξιολόγηση αυτών των δράσεων, καθώς και η δημιουργία δεικτών για την μέτρηση του αριθμού των ωφελομένων ατόμων με αναπηρία από αυτές.

10.2.5.γ. Οριζόντια ένταξη της προσβασιμότητας

Έχει προαναφερθεί ότι ένα προσβάσιμο περιβάλλον διασφαλίζει την ανεμπόδιστη συμμετοχή σε όλους τους τομείς της κοινωνίας: στην εκπαίδευση, στην απασχόληση, στην ενημέρωση, στο κοινωνικό γίνεσθαι γενικά, διασφαλίζοντας κατ' επέκταση ίσες ευκαιρίες σε όλους για προσωπική και κοινωνική ανάπτυξη, συντελώντας έτσι στη δημιουργία μιας κοινωνίας βιώσιμης σε βάθος χρόνου που μπορεί να ικανοποιεί τις ανάγκες όλων των μελών της, σε όλα τα στάδια της ζωής τους.

Κάτω από αυτό το πρίσμα, η προσβασιμότητα αποτελεί θεμελιώδη λίθο ενός ανθρωποκεντρικού βιώσιμου περιβάλλοντος και ένα σημαντικό προαπαιτούμενο για τη διασφάλιση κοινωνικής δικαιοσύνης, αλληλεγγύης και ενσωμάτωσης, τα οποία είναι και τα βασικά χαρακτηριστικά μιας «αιεφόρου κοινωνίας».

Το Ε.Σ.Π.Α. 2007-2013 στοχεύει στην ενίσχυση της αιεφόρου ανάπτυξης, της απασχόλησης, της κοινωνικής και χωρικής συνοχής και στην προώθηση της πραγματική σύγκλισης με τις πιο ανεπτυγμένες οικονομίες της Ευρωπαϊκής Ένωσης.

Με δεδομένους λοιπόν τους στόχους, αλλά και την έκταση εφαρμογής του το Ε.Σ.Π.Α. 2007 -2013 μπορεί και επιβάλλεται να λειτουργήσει σαν βασικό εργαλείο προώθησης της προσβασιμότητας σε εθνικό επίπεδο, αφενός για τη συμπλήρωση / ενίσχυση του πλέγματος προσβάσιμων υποδομών και υπηρεσιών ανά τομέα δράσεων και αφετέρου για τη βελτίωση της προσβασιμότητας των υποδομών και υπηρεσιών της Περιφέρειας.

Οι ρυθμοί γήρανσης του πληθυσμού διεθνώς, σε συνδυασμό με την συρρίκνωση του οικονομικά ενεργού πληθυσμού, την επιμήκυνση του χρόνου ζωής και τις οικονομικές συνέπειες αυτών των γεγονότων στα δημόσια οικονομικά των χωρών και το ευρωπαϊκό κοινωνικό μοντέλο, έχουν θορυβήσει τα Κράτη σε τέτοιο βαθμό, που να τα αναγκάζουν να λάβουν σοβαρά μέτρα, μεταξύ των οποίων και η παράταση του χρόνου συμμετοχής των εργαζομένων στην παραγωγική διαδικασία.

Η γήρανση όμως - ως γνωστόν - επισύρει εξασθένηση και μείωση των ικανοτήτων, με αποτέλεσμα οι ανάγκες ενός ατόμου μεγαλύτερης ηλικίας να προσομοιάζουν σταδιακά με αυτές ενός ατόμου - συχνά - με πολλαπλές αναπηρίες (προβλήματα όρασης, ακοής σε συνδυασμό με κινητική δυσκολία). Τα άτομα με αναπηρία από την άλλη πλευρά, αποτελούν ποσοστό 10-12% του συνολικού πληθυσμού. Στην Ε.Ε. ανέρχονται δηλαδή σε περίπου 50.000.000 άτομα ενώ στη χώρα μας πλησιάζουν το 1.000.000 άτομα, τα οποία ιδιαίτερα στην Περιφέρεια βιώνουν καθημερινά τον αποκλεισμό και στην πλειοψηφία τους απέχουν των παραγωγικών διαδικασιών, λόγω των εμποδίων που ο εφαρμοζόμενος σχεδιασμός και η αδιαφορία της Πολιτείας τους επιβάλλει.

Κατά συνέπεια, είναι λογικό να συμπεράνει κανείς ότι η δημοσιονομική εξυγίανση, η βιωσιμότητα των δημόσιων οικονομικών, καθώς και οι διαρθρωτικές αλλαγές στις αγορές προϊόντων και η αειφόρος ανάπτυξη, στις οποίες στοχεύει το Εθνικό Πρόγραμμα Μεταρρυθμίσεων και το Ε.Σ.Π.Α., δεν είναι δυνατόν να επιτευχθούν, όταν ένα τόσο μεγάλο ποσοστό (περίπου 40%) του πληθυσμού, που περιλαμβάνει τα άτομα με αναπηρία αλλά και τα άτομα μεγαλύτερων ηλικιών, παραμένει αποκλεισμένο και εκτός παραγωγικών διαδικασιών.

Και ο μόνος τρόπος εισόδου ή/και παραμονής των ατόμων αυτών κατά το δυνατόν μεγαλύτερο διάστημα στην ενεργό επαγγελματική ζωή είναι η διασφάλιση της προσβασιμότητας.

Η προσβασιμότητα όμως αποτελεί δράση οριζόντια, η οποία αποδίδει μόνο εφόσον εξειδικευθεί και διαχυθεί σε όλους τους τομείς της καθημερινής ζωής και ενσωματωθεί σε κάθε υποδομή και υπηρεσία, έτσι ώστε το υφιστάμενο πλέγμα υποδομών και υπηρεσιών να είναι δυνατόν να εξυπηρετεί, χωρίς κενά ή μη προσβάσιμα τμήματα, όλους τους πολίτες χωρίς διακρίσεις, τόσο στο Κέντρο όσο και στην Περιφέρεια, προς την οποία άλλωστε κατευθύνεται και το μεγαλύτερο μέρος των ενισχύσεων των Διαρθρωτικών Ταμείων στη νέα προγραμματική περίοδο.

Παράλληλα ως βιώσιμη και αειφόρος δεν μπορεί να νοηθεί ανάπτυξη, η οποία δεν ικανοποιεί τις ανάγκες αυτής της γενεάς σε όλες τις φάσεις της ζωής της - άρα και τις πιο προχωρημένες ηλικίες- γεγονός το οποίο μπορεί να συμβεί μόνο στο πλαίσιο προσβάσιμων υποδομών και υπηρεσιών, οι οποίες και είναι οι μόνες που ικανοποιούν τις ανάγκες αυτές.

Όπως επίσης, δεν μπορεί να νοηθεί κοινωνική και χωρική συνοχή χωρίς τη διασφάλιση πλέγματος προσβάσιμων υποδομών και υπηρεσιών μεταξύ Κέντρου και Περιφέρειας, δεδομένου ότι είναι κοινά αποδεκτό πως σήμερα οι όποιες παρεμβάσεις για τη βελτίωση της προσβασιμότητας στη χώρα μας στη συντριπτική τους πλειοψηφία αφορούν στο Κέντρο.

Σε συνέχεια των παραπάνω διαφαίνεται ότι η σχέση αφενός προσβασιμότητας και αφετέρου σύγκλισης, συνοχής και αειφόρου ανάπτυξης είναι αμφιμονοσήμαντη. Η πρώτη βοηθά στην υλοποίηση των δεύτερων, ενώ αυτές δεν μπορούν να επιτευχθούν παρά μόνο εμπεριέχοντας την πρώτη.

Εκ των πραγμάτων, δηλαδή, η επιτυχία των στόχων του Ε.Σ.Π.Α. και κατ'επέκταση των Επιχειρησιακών Προγραμμάτων είναι συνυφασμένη με τη διασφάλιση της προσβασιμότητας, γεγονός που έγκαιρα έγινε αντιληπτό στο σχεδιασμό της Ευρωπαϊκής Ένωσης και αποτυπώθηκε στις αναφορές για την προσβασιμότητα και τη μη διάκριση των νέων Κανονισμών.

Προφανώς, βασιζόμενη σε αυτό το σκεπτικό και κάτω από την πίεση του Ευρωπαϊκού Αναπηρικού Κινήματος, η Ευρωπαϊκή Ένωση επέβαλε με το νέο Γενικό Κανονισμό στο άρθρο 16 την προσβασιμότητα μεταξύ των κριτηρίων επιλεξιμότητας πράξεων προς χρηματοδότηση, στοχεύοντας έτσι στην ανάδειξη της σημασίας της και κατοχυρώνοντας την εφαρμογή της.

Είναι εμφανής, πλέον, η «πρόκληση» την οποία καλείται να αξιοποιήσει η χώρα μας ώστε μέσω του Ε.Σ.Π.Α. να αποκαταστήσει τη συνέχεια της «αλυσίδας» της προσβασιμότητας των ατόμων με αναπηρία σε εθνικό επίπεδο, καλλιεργώντας ταυτόχρονα μια νέα κουλτούρα ολιστικής προσέγγισης της εθνικής ανάπτυξης.

10.2.5.δ. Ο ρόλος του εθνικού αναπηρικού κινήματος στην κατάρτιση του Ε.Σ.Π.Α. και των Επιχειρησιακών Προγραμμάτων 2007 – 2013.

Με βασικά όπλα:

- Το νέο θεσμικό πλαίσιο των ευρωπαϊκών χρηματοδοτικών Ταμείων και
- τη στενή συνεργασία του Ευρωπαϊκού Φόρουμ των Ατόμων με Αναπηρία με το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο

και βασιζόμενη στην εθνική ανάγκη υποβολής προς έγκριση ενός Ε.Σ.Π.Α. απόλυτα συμβατού με τις ευρωπαϊκές απαιτήσεις, η Ε.Σ.Α.μεΑ. –ως αντιπροσωπευτικότερος εκφραστής του εθνικού αναπηρικού κινήματος- από την αρχή αντιμετώπισε το Ε.Σ.Π.Α. σαν ένα εθνικό σχέδιο δράσης για την αναπηρία και την προσβασιμότητα, έτσι ώστε κανένα € της Ε.Ε. να μην οδηγήσει πλέον στη δημιουργία νέων εμποδίων για τα άτομα με αναπηρία.

Βασικοί στόχοι της θεώρησης αυτής ήταν οι εξής:

- Η οριζόντια ένταξη των αρχών της μη διάκρισης και της προσβασιμότητας, καθώς και η ένταξη στοχευμένων δράσεων για τα άτομα με αναπηρία σε όλα τα Επιχειρησιακά Προγράμματα και τις επιμέρους δράσεις τους,
- η θεσμοθέτηση του ρόλου του εθνικού αναπηρικού κινήματος ως δομής παροχής τεχνογνωσίας, υποστήριξης και αξιολόγησης θεμάτων αναπηρία και προσβασιμότητας,
- η διαμόρφωση κατάλληλου περιβάλλοντος για τη λειτουργία της Ε.Σ.Α.μεΑ. και των οργανώσεών της ως δυνητικών τελικών δικαιούχων.

Η στρατηγική που ακολουθήθηκε περιλάμβανε τις παρακάτω δράσεις:

- Προσέγγιση και ενημέρωση του Φορέα που διαχειρίζεται κεντρικά το Ε.Σ.Π.Α., δηλαδή του Υπουργείου Οικονομίας και Οικονομικών (ΥΠ.ΟΙ.Ο.), ανάδειξη της σημασίας του άρθρου 16 ως προς τη συμβατότητα του Ε.Σ.Π.Α. με τις ευρωπαϊκές επιταγές,
- Συστηματική συμμετοχή στη διαδικασία διαβούλευσης για την κατάρτιση του Ε.Σ.Π.Α. 2007 - 2013 μέσω:
 - της συμμετοχής εκπροσώπων του στα 4 Εθνικά Αναπτυξιακά Συνέδρια που διοργανώθηκαν από το Υπουργείο Οικονομίας και Οικονομικών, στα 13 Περιφερειακά Αναπτυξιακά Συνέδρια που διοργανώθηκαν από τις Περιφέρειες της χώρας, στα Αναπτυξιακά Συνέδρια που διοργανώθηκαν από διάφορα Υπουργεία (Π.χ. Υπουργείο Απασχόλησης & Κοινωνικής Προστασίας, Υπουργείο Υγείας και Κοινωνικής Αλληλεγγύης κ.λπ.) και στις 2 θεματικές συναντήσεις, που διοργάνωσε το Υπουργείο Οικονομίας και Οικονομικών με στόχο την αποτελεσματικότερη ενσωμάτωση στην εθνική αναπτυξιακή στρατηγική οριζόντιων και ειδικών θεμάτων (π.χ. ισότητα ευκαιριών, ρόλος και συμβολή κοινωνικών ομάδων κ.λπ.),
 - της συμπλήρωσης σχετικών ερωτηματολογίων,
 - της έγγραφης αποστολής προτάσεων: (α) στις Ομάδες Σχεδιασμού Προγραμμάτων που είναι αρμόδιες για την κατάρτιση των Επιχειρησιακών Προγραμμάτων 2007 – 2013, (β) στην Ειδική Υπηρεσία Στρατηγικής, Σχεδιασμού και Αξιολόγησης Αναπτυξιακών Προγραμμάτων του Υπουργείου Οικονομίας και Οικονομικών για το σχεδιασμό του Πλαισίου Διαχείρισης, Παρακολούθησης και Ελέγχου και τα Κριτήρια Διαχειριστικής Επάρκειας των δυνητικών Δικαιούχων των Επιχειρησιακών Προγραμμάτων της νέας προγραμματικής περιόδου.
- Σύνταξη και υποβολή στη Βουλή των Ελλήνων, με αφορμή την 3η Δεκέμβρη 2006, έκθεσης αφιερωμένης στο Ε.Σ.Π.Α., στο νέο ευρωπαϊκό περιβάλλον όπως αυτό διαμορφώθηκε σχετικά, μετά τις δράσεις και συμμαχίες που ανέπτυξε το Ευρωπαϊκό Φόρουμ Ατόμων με Αναπηρία, στη σημασία των νέων

μέτρων για τα άτομα με αναπηρία αλλά και τη γενικότερη αναπτυξιακή πορεία της χώρας στο πλαίσιο των αρχών της Λισσαβόνας κ.λπ. (βλ. σχετικά http://www.esaea.gr/files/documents/3rdDec__2006.pdf). Με την έκθεση αυτή η Ε.Σ.Α.μεΑ. προχώρησε ένα βήμα παρά πέρα, τολμώντας μια πρώτη εξειδίκευση της αρχής της προσβασιμότητας ανά θεματική προτεραιότητα του Ε.Σ.Π.Α., με στόχο αφενός να αντιληφθεί η πολιτική ηγεσία της χώρας την ευρύτητα της προσβασιμότητας αλλά και των υποχρεώσεων της σε σχέση με αυτή στο πλαίσιο του Ε.Σ.Π.Α. 2007-2013 και αφετέρου να υπάρξει ένα πρώτο εργαλείο, που θα βοηθούσε τις Διαχειριστικές Αρχές να καταρτίσουν Επιχειρησιακά προγράμματα που θα λειτουργούσαν προς όφελος των ατόμων με αναπηρία.

- Υποβολή υπομνημάτων στον Υφυπουργό Οικονομίας και Οικονομικών και στον Γενικό Γραμματέα Επενδύσεων και Ανάπτυξης, με τα οποία μεταξύ άλλων, διεκδίκησε:
 - Τη συγκρότηση Ειδικής Επιτροπής, σε υψηλό επίπεδο, στο Υπουργείο Οικονομίας και Οικονομικών
 - στην οποία να συμμετέχουν και 2 εκπρόσωποι της Συνομοσπονδίας – για την οριζόντια ενσωμάτωση και εφαρμογή των αρχών της προσβασιμότητας και μη διάκρισης των ατόμων με αναπηρία στα επιχειρησιακά προγράμματα του Ε.Σ.Π.Α.,
 - την εκπόνηση μελέτης που θα εξέταζε τον τρόπο ένταξης της αρχής της μη διάκρισης και του κριτηρίου της προσβασιμότητας στα Ε.Π. του Ε.Σ.Π.Α.,
 - τη δημιουργία διακριτού άξονα στο Ε.Σ.Π.Α. για την κοινωνική συνοχή,
 - τη στήριξη της Συνομοσπονδίας προκειμένου να αποτελέσει τον αρμόδιο φορέα άσκησης συστηματικής παρακολούθησης και υποστήριξης της ορθής εφαρμογής των προαναφερθέντων κριτηρίων,
 - τη δυνατότητα πιστοποίησης της Συνομοσπονδίας και των φορέων - μελών αυτής ως δυνητικών δικαιούχων, με στόχο την αποτελεσματικότερη εφαρμογή δράσεων που θα απευθύνονται στα άτομα με αναπηρία.

- Διοργάνωση από κοινού με το Υπουργείο Οικονομίας και Οικονομικών ημερίδας, με στόχους:
 - Την ανάδειξη της σημασίας του άρθρου 16 και των υποχρεώσεων που πηγάζουν από αυτό,
 - την υποχρέωση των Διαχειριστικών Αρχών να επανεξετάσουν τα Επιχειρησιακά τους Προγράμματα ως προς την ικανοποίηση των υποχρεώσεων αυτών. Για το λόγο αυτό οι Διαχειριστικές Αρχές εκλήθησαν και έκαναν παρουσίαση των Προγραμμάτων τους κατά τη διάρκεια της ημερίδας εστιάζοντας στον τρόπο ενσωμάτωσης της μη διάκρισης και της προσβασιμότητας σε αυτά,
 - την καλλιέργεια θετικού κλίματος συνεργασίας μεταξύ Διαχειριστικών Αρχών και Ε.Σ.Α.μεΑ., ώστε να είναι δυνατή η άσκηση επιρροής κατά το σχεδιασμό και την υλοποίηση των Επιχειρησιακών Προγραμμάτων.

- Στενή παρακολούθηση και παρεμβάσεις σε όλη την πορεία σχεδιασμού του Ε.Σ.Π.Α. και των Επιχειρησιακών Προγραμμάτων, η οποία περιελάμβανε:
 - λεπτομερή σχολιασμό κάθε ενός Επιχειρησιακού Προγράμματος και υποβολή συγκεκριμένων προτάσεων στην αντίστοιχη Διαχειριστική Αρχή,
 - λεπτομερή σχολιασμό των τυποποιημένων εντύπων του Ολοκληρωμένου Πληροφοριακού Συστήματος που θα χρησιμοποιήσουν οι Διαχειριστικές Αρχές στις φάσεις της πρόσκλησης, αξιολόγησης, ανάθεσης, παρακολούθησης κ.λπ. και υποβολή αντίστοιχων προτάσεων ώστε να διασφαλιστεί η υποχρέωση εφαρμογής των αρχών της μη διάκρισης και προσβασιμότητας,
 - κατάθεση προτάσεων για την ένταξη και διατύπωση κριτηρίων επιλεξιμότητας σχετικών με τη μη διάκριση και την προσβασιμότητα,
 - κατάθεση προτάσεων για τη διασφάλιση της προσβασιμότητας στα άτομα με αναπηρία όλων των επικοινωνιακών δράσεων και δράσεων προβολής στο πλαίσιο του Ε.Σ.Π.Α.,
 - συγκέντρωση και προώθηση στο Υπουργείο Οικονομίας και Οικονομικών και τις Διαχειριστικές Αρχές διεθνών προδιαγραφών για την προσβασιμότητα με στόχο τη συμπερίληψή τους στις προσκλήσεις για κάλυψη των κενών της εθνικής νομοθεσίας.

• Στενή παρακολούθηση και παρεμβάσεις σε όλη την πορεία υλοποίησης του Ε.Σ.Π.Α. και των Επιχειρησιακών Προγραμμάτων, μέσω των εκπροσώπων της Ε.Σ.Α.μεΑ. στις Διαχειριστικές Αρχές.

Η προσπάθεια αυτή έχει αρχίσει να αποδίδει. Ήδη:

• Παγιώθηκε στενή συνεργασία μεταξύ Υπουργείου Οικονομίας και Οικονομικών και Ε.Σ.Α.μεΑ., η οποία πλέον καταξιώθηκε ως πάροχος εξειδικευμένης τεχνογνωσίας,

• Θεσμοθετήθηκε με το Ν. 3614/2007 η σύσταση τεχνικής Επιτροπής για την ένταξη στο Ε.Σ.Π.Α. 2007 – 2013 του κριτηρίου της προσβασιμότητας των ΑμεΑ και της αρχής της μη διάκρισης, ως εισηγητικού οργάνου στη Διάσκεψη Προέδρων των Επιτροπών Παρακολούθησης και αναμένεται η έναρξη λειτουργίας της,

• Εκπονήθηκε η σχετική μελέτη, με στόχο την ανάπτυξη μεθοδολογίας (α) ένταξης της προσβασιμότητας και της αρχής μη διάκρισης στα Επιχειρησιακά Προγράμματα και τις επιμέρους δράσεις τους και (β) λειτουργίας της Ε.Σ.Α.μεΑ. ως δομής υποστήριξης και ελέγχου. Η Ε.Σ.Α.μεΑ. συμμετείχε από κοινού με το Υπουργείο Οικονομίας και Οικονομικών στην Επιτροπή διαγωνισμού και παραλαβής της μελέτης, σχολιάζοντας αυτή στα επιμέρους στάδια υλοποίησής της,

• Υιοθετήθηκαν οι προτάσεις της Ε.Σ.Α.μεΑ. για τα τυποποιημένα έντυπα του Ολοκληρωμένου Πληροφοριακού Συστήματος (Ο.Σ.Π.), που θα χρησιμοποιηθούν στις διάφορες φάσεις υλοποίησης του Ε.Σ.Π.Α., εξειδικεύθηκε και συμπεριλήφθηκε μεταξύ των κριτηρίων επιλεξιμότητας κριτήριο για τη μη διάκριση, καθώς και ιδιαίτερο κριτήριο για την προσβασιμότητα, τα οποία θα εξειδικευθούν ακόμη περισσότερο στις προσκλήσεις κάθε Διαχειριστικής Αρχής,

• Μεθοδεύεται συνεργασία με τις Διαχειριστικές Αρχές για την εξειδίκευση του κριτηρίου της προσβασιμότητας κατά τη σύνταξη των προσκλήσεων.

Τα ανωτέρω γεγονότα, που αποτελούν σταθμό για τον εθνικό αναπτυξιακό σχεδιασμό και την πορεία του εθνικού αναπηρικού κινήματος και είναι βέβαιο ότι θα συμβάλλουν στην επίτευξη ουσιαστικής προόδου, όσον αφορά στη θέσπιση ενός ευνοϊκού περιβάλλοντος για την υποστήριξη της ενεργητικής ενσωμάτωσης των ατόμων με αναπηρία στην κοινωνία και την οικονομία.

**Σύντομη παρουσίαση ενεργειών για την αξιοποίηση του Ε.Σ.Π.Α.
ως Εθνικού Σχεδίου Δράσης για την Αναπηρία**

ΓΕΝΙΚΟΣ ΣΤΟΧΟΣ - «ΟΡΑΜΑ»

**Κανένα € της Ε.Ε. να μην οδηγήσει στη δημιουργία νέων εμποδίων
για τα άτομα με αναπηρία!**

ΣΤΟΧΟΣ 1

**Ένταξη των αρχών της μη διάκρισης και της προσβασιμότητας σε όλα τα Επιχειρησιακά
Προγράμματα και τις επιμέρους δράσεις τους (οριζόντια διάχυση και στοχευμένες δράσεις)**

ΒΗΜΑΤΑ	ΕΠΙΜΕΡΟΥΣ ΣΤΟΧΟΣ	ΔΡΑΣΕΙΣ
<p>Βήμα 1ο (έχει υλοποιηθεί)</p>	<p>Διερεύνηση της υφιστάμενης κατάστασης προς ενίσχυση/ υποστήριξη των αιτημάτων της Ε.Σ.Α.μεΑ.</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Αποδελτίωση και μελέτη του νέου θεσμικού πλαισίου των Ταμείων της Ευρωπαϊκής Ένωσης (Γενικός Κανονισμός Ταμείων Ευρωπαϊκής Ένωσης, Κανονισμοί Ε.Κ.Τ.- Ε.Τ.Π.Α.- Ταμείου Συνοχής) σχετικά με τα άτομα με αναπηρία • Σύνταξη Έκθεσης στο πλαίσιο της 3η Δεκέμβρη 2006 με θέμα: «Το Εθνικό Στρατηγικό Πλαίσιο Αναφοράς ως εργαλείο για την προώθηση της εξίσωσης των ευκαιριών και την ένταξη των ατόμων με αναπηρία στην ελληνική κοινωνία. Κείμενο αναφορά για τον τρόπο διασφάλισης της οριζόντιας ένταξης της αρχής της μη διάκρισης και του κριτηρίου της προσβασιμότητας στα Επιχειρησιακά Προγράμματα της προγραμματικής περιόδου 2007 – 2013».
<p>Βήμα 2ο (έχει υλοποιηθεί)</p>	<p>Δικτύωση</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Προσέγγιση - ενημέρωση του αρμόδιου συντονιστικού φορέα (ΥΠ.ΟΙ.Ο.) σχετικά με τις υποχρεώσεις του απέναντι στα άτομα με αναπηρία, βάσει του νέου θεσμικού πλαισίου. • Ορισμός «επαφής» (contact person) με το ΥΠ.ΟΙ.Ο.

<p>Βήμα 3ο (έχει υλοποιηθεί)</p>	<p>Διάχυση της πληροφόρησης-ανάδειξη της πολιτικής διάστασης του θέματος- αναβάθμιση του κύρους της Ε.Σ.Α.μεΑ.</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Κατάθεση της παραπάνω έκθεσης στη Βουλή • Αποστολή της έκθεσης και σχετικών επιστολών σε Γ.Γ. Υπουργείων, Στελέχη της Ε.Υ.Δ., Στελέχη ΥΠ.ΟΙ.Ο. κ.λπ.) • Ανάρτηση της έκθεσης στην ιστοσελίδα της ΕΣΑμεΑ • Συνδιοργάνωση με ΥΠΟΙΟ ημερίδας (Αθήνα, 08.02.07) με θέμα «Το Εθνικό Στρατηγικό Πλαίσιο Αναφοράς 2007- 2013 ως εργαλείο για την προώθηση της εξίσωσης των ευκαιριών και την ένταξη των ατόμων με αναπηρία στην ελληνική κοινωνία»
<p>Βήμα 4ο (έχει υλοποιηθεί)</p>	<p>Διασφάλιση της συμπερίληψης των αναγκών των ατόμων με αναπηρία στο Ε.Σ.Π.Α. και σε όλα τα Ε.Π., πρόληψη ελλείψεων, αδυναμιών και παρερμηνειών (π.χ.. σύγχυση μεταξύ των οριζόντιων αρχών και στοχευμένων δράσεων) από πλευράς των φορέων σχεδιασμού.</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Συμμετοχή εκπροσώπων Ε.Σ.Α.μεΑ. σε όλες τις επίσημες διαβουλεύσεις (κεντρικά και περιφερειακά) για την κατάρτιση του Ε.Σ.Π.Α. και των Ε.Π. • Υλοποίηση από το ΥΠ.ΟΙ.Ο. «Μελέτης για την ένταξη της αρχής της μη διάκρισης και του κριτηρίου της προσβασιμότητας των ατόμων με αναπηρία στο Ε.Σ.Π.Α. και τα Ε.Π. της περιόδου 2007-2013» • Έλεγχος όλων των κειμένων των Ε.Π. αναφορικά με την ενσωμάτωση των παραπάνω αρχών σε αυτά πριν από την επίσημη υποβολή τους στην Ευρωπαϊκή Επιτροπή και έγγραφη αποστολή σχετικών προτάσεων • Αποστολή προτάσεων αναφορικά με τα τυποποιημένα έντυπα του Ολοκληρωμένου Πληροφοριακού Συστήματος για την παρακολούθηση της ορθής εφαρμογής της μη διάκρισης και της προσβασιμότητας στα Ε.Π.

<p>Βήμα 5ο (σε εξέλιξη)</p>	<p>Υποστήριξη της εξειδίκευσης της προσβασιμότητας (στο περιβάλλον, τις υπηρεσίες συμπεριλαμβανομένων των ηλεκτρονικών, τις επικοινωνιακές δράσεις κ.λπ.)</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Κατάθεση προτάσεων στις Διαχειριστικές Αρχές από τους εκπροσώπους της Ε.Σ.Α.μεΑ., που συμμετέχουν με δικαίωμα ψήφου στις Επιτροπές Παρακολούθησης των Ε.Π. • Αποστολή στοχευμένων δράσεων και δεικτών ανά Ε.Π. (σε εξέλιξη) • Προώθηση προδιαγραφών προσβασιμότητας στις Διαχειριστικές Αρχές για συμπερίληψη στις προσκλήσεις, προς κάλυψη των κενών της εθνικής νομοθεσίας (σε εξέλιξη) • Έλεγχος της ορθής εξειδίκευσης του κριτηρίου της προσβασιμότητας στις προσκλήσεις (εν αναμονή) • Διοργάνωση «Σεμιναρίου επιμόρφωσης στελεχών των Ομάδων Σχεδιασμού Προγραμμάτων και των Ειδικών Υπηρεσιών Διαχείρισης στην προσβασιμότητα των ατόμων με αναπηρία» (εν αναμονή) • Παρακολούθηση της υλοποίησης του Ε.Σ.Π.Α. και των Ε.Π. μέσω της συμμετοχής εκπροσώπων της Ε.Σ.Α.μεΑ. στις Διαχειριστικές Αρχές και τα λοιπά όργανα παρακολούθησης (εν αναμονή)
---------------------------------	---	--

ΣΤΟΧΟΣ 2

Θεσμοθέτηση του ρόλου του εθνικού αναπηρικού κινήματος ως δομής παροχής τεχνογνωσίας, υποστήριξης και αξιολόγησης θεμάτων αναπηρίας και προσβασιμότητας.

ΒΗΜΑΤΑ	ΕΠΙΜΕΡΟΥΣ ΣΤΟΧΟΣ	ΔΡΑΣΕΙΣ
Βήμα 1ο (έχει υλοποιηθεί)		<ul style="list-style-type: none">• Συμμετοχή εκπροσώπων της Ε.Σ.Α.μεΑ. με δικαίωμα ψήφου στις Επιτροπές Παρακολούθησης των Ε.Π. και κατάθεση επιστολών με προτάσεις στις Διαχειριστικές Αρχές
Βήμα 2ο (σε εξέλιξη)		<ul style="list-style-type: none">• Θεσμοθέτηση –βάσει του Ν. 3614/2007- τεχνικής Επιτροπής για την ένταξη στο Ε.Σ.Π.Α. 2007 – 2013 του κριτηρίου της προσβασιμότητας των ατόμων με αναπηρία και της αρχής της μη διάκρισης, με τη συμμετοχή εκπροσώπων της Ε.Σ.Α.μεΑ. (άσκηση πίεσης για την υλοποίηση της σύστασης)
Βήμα 3ο (σε εξέλιξη)		<ul style="list-style-type: none">• Ολοκλήρωση μελέτης από το ΥΠ.ΟΙ.Ο. για τη δημιουργία/ λειτουργία δομής υποστήριξης των Διαχειριστικών Αρχών αναφορικά με το κριτήριο της προσβασιμότητας στην Ε.Σ.Α.μεΑ. (σε εξέλιξη η διεκδίκηση υλοποίησής της)

ΣΤΟΧΟΣ 3

Πρόσβαση των ατόμων με αναπηρία στα ευρωπαϊκά Ταμεία.

ΒΗΜΑΤΑ	ΕΠΙΜΕΡΟΥΣ ΣΤΟΧΟΣ	ΔΡΑΣΕΙΣ
Βήμα 1ο (σε εξέλιξη)	Διαμόρφωση κατάλληλου περιβάλλοντος για τη λειτουργία της Ε.Σ.Α.μεΑ. και των οργανώσεών της ως δυνητικών τελικών δικαιούχων	<ul style="list-style-type: none">• Συμμετοχή στις διαβουλεύσεις για τον καθορισμό των κριτηρίων επάρκειας δικαιούχων• Μεθόδευση λήψης επάρκειας της Ε.Σ.Α.μεΑ. ως δικαιούχου (σε εξέλιξη)• Ανάληψη έργων προς υλοποίηση (εν αναμονή)

10.2.6. Η Εθνική Συνομοσπονδία Ατόμων με Αναπηρία και οι φορείς - μέλη αυτής ως δυνητικοί δικαιούχοι στην νέα προγραμματική περίοδο

Με δεδομένο ότι στο νέο θεσμικό πλαίσιο των Ταμείων της Ε.Ε.²⁴² αναφέρεται ότι τα κράτη μέλη υποχρεούνται να συμπεριλάβουν στην προετοιμασία, υλοποίηση, παρακολούθηση και αξιολόγηση των Επιχειρησιακών Προγραμμάτων την Κοινωνία των Πολιτών και τις Μη Κυβερνητικές Οργανώσεις συνάπτοντας μια εταιρική σχέση με αυτές, είναι εμφανές ότι αναγνωρίζεται το δικαίωμα πρόσβασης των φορέων εκπροσώπησης των ατόμων με αναπηρία στις πηγές χρηματοδότησης των διαρθρωτικών παρεμβάσεων.

Η Ε.Σ.Α.μεΑ. συμμετείχε και συμμετέχει ενεργά στις διαβουλεύσεις για το σχεδιασμό του Συστήματος Διαχείρισης και Ελέγχου των Επιχειρησιακών Προγραμμάτων 2007 – 2013, με στόχο τη διαβάθμιση των «Κριτηρίων Διαχειριστικής Επάρκειας Δυνητικών Δικαιούχων των Επιχειρησιακών Προγραμμάτων της περιόδου 2007 - 2013», προκειμένου να ανταποκρίνονται στο μέγεθος, την οργανωτική δομή και την επάρκεια των αναπηρικών οργανώσεων, ώστε να διασφαλίζεται έτσι η δυνατότητα συμπερίληψης τόσο της Ε.Σ.Α.μεΑ. όσο και των οργανώσεων-μελών της μεταξύ των δικαιούχων των Επιχειρησιακών Προγραμμάτων.

Με την επίτευξη του παραπάνω στόχου:

- Η ανάπτυξη πολιτικών και μηχανισμού υποστήριξης των αναπηρικών οργανώσεων και συμπληρωματικών κανονιστικών ρυθμίσεων όπου αυτό απαιτηθεί και
- η δημιουργία Συμπράξεων ανάμεσα σε αναπηρικές οργανώσεις και πιθανώς και άλλους εξειδικευμένους φορείς, που θα ενισχύσει την επάρκεια μικρών οργανώσεων,

θα επιτρέψει στην Ε.Σ.Α.μεΑ. και στις πρωτοβάθμιες και δευτεροβάθμιες οργανώσεις της να ενεργήσουν ως Δυνητικοί Δικαιούχοι, υλοποιώντας έτσι και την τελευταία επιταγή του άρθρου 16 του νέου Γενικού Κανονισμού των ευρωπαϊκών Ταμείων για πρόσβαση των ατόμων με αναπηρία στα Ταμεία.

10.3. ΔΙΟΡΓΑΝΩΣΗ ΕΚΣΤΡΑΤΕΙΩΝ ΕΝΗΜΕΡΩΣΗΣ – ΕΥΑΙΣΘΗΤΟΠΟΙΗΣΗΣ

Η κοινωνία – ως γνωστό - αλλάζει μόνο κάτω από την πίεση μεγάλων κοινωνικών ομάδων. Κάθε κοινωνική αλλαγή επέρχεται μόνο μέσα από μακριά, πολύπλοκη και συχνά επώδυνη διαδικασία, που περιλαμβάνει πολλά στάδια (ενημέρωση, ζυμώσεις, συμμαχίες, αντιθέσεις, υποχωρήσεις, νίκες κ.λπ.).

Μετά από τον καθορισμό των στόχων και των προτεραιοτήτων η διάδοση του «οράματος» κάθε ομάδας αποτελεί ένα από τα βασικότερα βήματα για την επίτευξη των επιθυμητών αλλαγών. Βασικό εργαλείο διάδοσης του «οράματος» και προώθησης κοινωνικών αλλαγών αποτελούν πλέον οι εκστρατείες ενημέρωσης.

Μια εκστρατεία ενημέρωσης χαρακτηρίζεται πάντα από το σημείο εκκίνησης, τον τελικό προορισμό και ένα πλήθος ενδιάμεσων οροσήμων. Αυτό που όλες οι εκστρατείες έχουν κοινό είναι ότι διαθέτουν

242 Άρθρο 11 και 28.1 του Γενικού Κανονισμού των Ταμείων της Ε.Ε.

ξεκάθαρο στόχο και περιορίζονται σε ένα συγκεκριμένο χρονικό διάστημα υλοποίησης. Στην ουσία αποτελούν ένα «ταξίδι» προς ένα καθορισμένο σημείο άφιξης, μια «μάχη» για κάποιο ειδικό στόχο.

Μια εκστρατεία ενημέρωσης γενικά στοχεύει:

- Στη γνωστοποίηση μιας κατάστασης στο ευρύ κοινό ή σε στοχευμένες ομάδες πληθυσμού,
- στην επιρροή της κοινής γνώμης ή μέρους αυτής ώστε να αλλάξει στάση και συμπεριφορά απέναντι σε κάποιο θέμα ή κάποια ομάδα πληθυσμού,
- στην αλλαγή επικρατούντων θεσμών που πλέον έχουν ξεπεραστεί από τις κοινωνικές εξελίξεις και ανάγκες,

εν ολίγοις στοχεύει στην άσκηση επιρροής και πίεσης στα κέντρα λήψης αποφάσεων και την κοινή γνώμη.

Ιδιαίτερα μια εκστρατεία ενημέρωσης για θέματα που αφορούν στα άτομα με αναπηρία στοχεύει:

- Στη γνωστοποίηση των δικαιωμάτων και των υποχρεώσεων των ατόμων με αναπηρία σχετικά με τη συμμετοχή τους στην κοινωνία ως ισότιμοι πολίτες,
- στην επισήμανση των προβλημάτων που υφίστανται σήμερα εις βάρος τους και στη διασφάλιση λήψης των απαιτούμενων μέτρων για την επίτευξη της κοινωνικής τους ένταξης,
- στην αλλαγή των επικρατούντων αντιλήψεων και την προώθηση της κοινωνικής προσέγγισης της αναπηρίας,
- στην άσκηση πίεσης για συμμετοχή των ατόμων με αναπηρία στη λήψη αποφάσεων, ιδιαίτερα αυτών που σχετίζονται με τα άτομα με αναπηρία.

10.3.1. Τρόποι ενημέρωσης – ευαισθητοποίησης, ενδεικνυόμενοι τρόποι ανά περίπτωση

Υπάρχουν πολλοί τρόποι άσκησης πίεσης και ενημέρωσης. Λιγότερο ή περισσότερο δυναμικοί, λιγότερο ή περισσότερο αποτελεσματικοί. Κάθε φορά η επιλογή του ενός ή του άλλου τρόπου καθορίζεται από πολλούς παράγοντες, π.χ. τις κοινωνικές συγκυρίες, τις αντιλήψεις που επικρατούν στην κοινωνία και την ευκολία προσαρμογής της στις νέες συνθήκες, τις δυνατότητες σε πόρους μιας οργάνωσης, τις συμμαχίες που έχει χτίσει κ.λπ..

Σε κάθε περίπτωση η άσκηση επιρροής και πίεσης, καθώς και η ενημέρωση αποτελούν βασικές στρατηγικές κάθε κινήματος και το ίδιο πρέπει να αποτελούν και για το αναπηρικό κίνημα.

Άσκηση επιρροής και πίεσης, καθώς και ενημέρωση επιτυγχάνεται με πολλούς τρόπους:

- Με μια απλή συνομιλία με άτομα που διαμορφώνουν την κοινή γνώμη ή επηρεάζουν τα κέντρα λήψης αποφάσεων, ανταλλάσσοντας απόψεις γύρω από την αναπηρία, τα προβλήματα που συναντούν καθημερινά τα άτομα με αναπηρία σε όλους τους τομείς, τις επιθυμίες και τις ανάγκες τους, τις εξελίξεις σε άλλα ευρωπαϊκά κράτη κ.λπ.
- Με την αποστολή επιστολής ή υπομνήματος στις αρμόδιες Αρχές και Υπηρεσίες. Σε μια τέτοια επιστολή/υπόμνημα πρέπει να παρουσιάζεται εν συντομία η οργάνωσή μας, να περιγράφεται η υφιστάμενη κατάσταση, να μνημονεύονται τα εθνικά, ευρωπαϊκά και διεθνή νομοθετικά κείμενα που θεμελιώνουν τα αιτήματά μας, να περιγράφονται με σαφήνεια τα αιτήματα αυτά –προσέχοντας πάντα να τα απευθύνουμε στη σωστή Αρχή. Τυχόν σχετικά στατιστικά στοιχεία τεκμηριώνουν καλύτερα τις απαιτήσεις μας, όπως

επίσης και σχετικές καλές πρακτικές, που εφαρμόστηκαν από άλλες αντίστοιχες Υπηρεσίες. Η αναφορά επίσης στα πιθανά οφέλη, που θα προκύψουν από τη λήψη θετικών μέτρων, ισχυροποιεί τις απαιτήσεις μας. Για την εξεύρεση παρόμοιων στοιχείων η συνεργασία με άλλες οργανώσεις ατόμων με αναπηρία ή μια έρευνα στο Διαδίκτυο μπορεί να φανεί πολύ αποδοτική.

- Με διαβουλεύσεις, συναντήσεις και συνεχή συνεργασία σε όλα τα επίπεδα. Στην περίπτωση αυτή σημαντικό είναι να έχουμε εντοπίσει τα οφέλη τόσο για το συνομιλητή μας όσο και για το κοινωνικό σύνολο γενικότερα, που θα πηγάζουν από τις όποιες αποφάσεις ληφθούν υπέρ των ατόμων με αναπηρία και να τα αναφέρουμε. Ιδιαίτερα αν συνομιλητής μας είναι κάποιος επιχειρηματίας ή φορέας που εκπροσωπεί κάποια κατηγορία επιχειρηματιών πρέπει να γνωρίζουμε ότι θα είναι πολύ επιφυλακτικός μέχρι να αντιληφθεί τα οφέλη, που θα αποκομίσει ο ίδιος προσωπικά ή η ομάδα που εκπροσωπεί και να δουλέψουμε σε αυτή την κατεύθυνση. Κάτι παρόμοιο συμβαίνει συνήθως και με τους πολιτικούς.

Μία συνάντηση συχνά δεν είναι εύκολο να επιτευχθεί. Απαιτείται επιμονή, υπομονή και καλή προετοιμασία. Δεν πρέπει να ξεχνάμε ότι ο χρόνος όλων είναι πολύτιμος και δε θα μας αφιερώσουν παρά ένα μικρό μόνο μέρος του. Στη συνάντηση αυτή καλό είναι να συμμετέχουν περισσότερα του ενός άτομα, που θα εκπροσωπούν την οργάνωσή μας. Με τον τρόπο αυτό διασφαλίζεται πολλαπλή προσέγγιση του θέματος κατά τη διάρκεια της συνάντησης και μια πιο αντικειμενική μεταφορά των όσων συζητήθηκαν σε αυτή.

Πριν την συνάντηση θα πρέπει πάντα να έχουμε αποσαφηνίσει τα αιτήματά μας, να έχουμε επικεντρωθεί σε δύο-τρία πολύ βασικά και υλοποιήσιμα αιτήματα και να έχουμε προετοιμάσει ένα γραπτό κείμενο με αυτά για να το καταθέσουμε στο συνομιλητή μας. Στο κείμενο αυτό θα προηγείται η παρουσίαση της οργάνωσής μας, θα ακολουθεί σύντομη περιγραφή των προβλημάτων, θα παρουσιάζεται το υποστηρικτικό θεσμικό πλαίσιο ή αντίστοιχες καλές πρακτικές που έχουν εφαρμοστεί αλλού και θα αναφέρεται με σαφήνεια το ή τα αιτήματά μας καθώς και τα οφέλη που θα προκύψουν από την ικανοποίησή τους τόσο για τα άτομα με αναπηρία όσο και για τους παρόχους ή/και το ευρύτερο κοινωνικό σύνολο.

Θα πρέπει να έχουμε αποφασίσει ποιος θα μιλήσει και με ποια σειρά, ώστε να αποφευχθεί η ταυτόχρονη συνομιλία, που θα λειτουργήσει διασπαστικά, θα εκτροχιάσει τη συζήτηση και θα μας απομακρύνει από το στόχο μας.

- Με τη διοργάνωση εκδηλώσεων (ημερίδων, πολιτιστικών και αθλητικών εκδηλώσεων, συναυλιών κ.λπ.), που στοχεύουν στο να τραβήξουν την προσοχή της κοινής γνώμης στα θέματα των ατόμων με αναπηρία, προβάλλοντας τα δικαιώματα και τις ανάγκες τους, αναδεικνύοντας ταυτόχρονα τις δυνατότητές τους. Δυστυχώς, η ελληνική κοινή γνώμη διακατέχεται από πολλά σύνδρομα και ακολουθεί αβασάνιστα πολλά στερεότυπα, που άλλες κοινωνίες έχουν αποβάλλει εδώ και καιρό. Η διοργάνωση εκδηλώσεων σε τοπικό επίπεδο μπορεί και πρέπει να αναδείξει τη δυναμική του αναπηρικού κινήματος, να σπάσει τα στερεότυπα και να αναδείξει τις σύγχρονες αντιλήψεις στο πλαίσιο της αποδοχής της διαφορετικότητας και της ισοτιμίας όλων.

Στις περιπτώσεις αυτές ιδιαίτερη μέριμνα πρέπει να λαμβάνεται για τη διοργάνωση προσβάσιμων εκδηλώσεων. Εκδηλώσεων, δηλαδή, σε προσβάσιμους χώρους, με διερμηνεία στη νοηματική, προσβάσιμο ενημερωτικό υλικό κ.λπ.. Κάθε εκδήλωση που οργανώνεται από αναπηρικούς φορείς θα πρέπει να λειτουργεί ως πρότυπο εκδήλωσης προσβάσιμης σε όλους.

- Με τη δημιουργία ραδιο-τηλεοπτικών μηνυμάτων, που θα παρουσιάζουν τα δικαιώματα των ατόμων με αναπηρία, θα τονίζουν τις παραβιάσεις αυτών των δικαιωμάτων, θα αναφέρονται σε καλές πρακτικές, θα ενημερώνουν για τις δυνατότητες των ατόμων με αναπηρία κ.λπ..

Στο σημείο αυτό επισημαίνουμε ότι βάσει του Ν.2328/1995 (ΦΕΚ 159Α/3.8.95) περί νομικού καθεστώτος της ιδιωτικής τηλεόρασης και της τοπικής ραδιοφωνίας, ρύθμισης θεμάτων της ραδιοτηλεοπτικής αγοράς και άλλες διατάξεις, άρθρο 3, παράγρ.21 «Οι τηλεοπτικοί σταθμοί υποχρεούνται να μεταδίδουν δωρεάν μηνύματα κοινωνικού περιεχομένου διάρκειας δύο πρώτων λεπτών της ώρας καθημερινά ιδίως για θέματα υγείας, πρόνοιας και μέριμνας για τα άτομα με ειδικές ανάγκες. Σε περίπτωση πληθώρας παρόμοιων μηνυμάτων η επιλογή γίνεται με κλήρωση.....»

- Με τη συνεργασία με τα μέσα μαζικής ενημέρωσης.

Τα μέσα μαζικής ενημέρωσης μπορούν να βοηθήσουν στην άσκηση πίεσης με πολλούς τρόπους:

- Δημοσιεύοντας ένα δελτίο τύπου, που θα έχουμε συντάξει π.χ. σχετικά με μια εκδήλωση ή την υποστήριξη που προσέφερε κάποιος χορηγός ή την θετική ή αρνητική στάση κάποιου πολιτικού ή κάποιας Υπηρεσίας κ.λπ.

Ένα δελτίο τύπου εκφράζει την άποψη του συντάκτη του –σε αντίθεση με ένα άρθρο, στο οποίο πιθανόν φιλοξενούνται και απόψεις τρίτων και φυσικά η άποψη του δημοσιογράφου. Το δελτίο τύπου πρέπει να έχει ξεκάθαρη δομή, να φέρει την επωνυμία της οργάνωσης, να είναι σύντομο και απλό, να περιλαμβάνει όλες τις ουσιώδεις πληροφορίες στην πρώτη παράγραφο, να αναφέρεται σε συγκεκριμένα γεγονότα (π.χ. αποτελέσματα μιας έρευνας σχετικά με τα θέματα ατόμων με αναπηρία, συγκεκριμένη διάκριση εις βάρος ατόμου ή ομάδας ατόμων με αναπηρία κ.λπ.) και όχι σε διαδικασίες. Το δελτίο τύπου θα πρέπει να είναι – ει δυνατόν - προσαρμοσμένο στο ύψος του εντύπου στο οποίο θα αποσταλεί (το ύψος του κάθε εντύπου είναι προσαρμοσμένο στις απαιτήσεις του κοινού του), να έχει μια εύστοχη και εντυπωσιακή επικεφαλίδα, η οποία αφενός θα αποδίδει το περιεχόμενο του δελτίου τύπου, αφετέρου θα τραβήξει την προσοχή του κοινού ώστε να το διαβάσει. Ένα δελτίο τύπου συνήθως είναι γραμμένο έτσι ώστε να απαντά στις ερωτήσεις ποιος (έκανε ή κάνει κάτι), τι (έκανε ή προτίθεται να κάνει), που (το έκανε ή θα το κάνει), πότε (το έκανε ή θα το κάνει) και γιατί (το έκανε ή θα το κάνει). Ένα δελτίο τύπου μπορεί να συνοδεύεται με σημειώσεις για τον εκδότη, οι οποίες θα περιλαμβάνουν πρόσθετο πληροφοριακό υλικό, π.χ. στατιστικά στοιχεία, τεχνικές λεπτομέρειες και λοιπά στοιχεία που δεν μπορούν να ενσωματωθούν στο δελτίο τύπου, καθώς και στοιχεία επικοινωνίας με το συντάκτη.

- Δημοσιεύοντας μια επιστολή μας, στην οποία μπορεί π.χ.

- να αναφέρεται η θετική ή η αρνητική στάση κάποιου πολιτικού σε σχέση με τα άτομα με αναπηρία και τα θέματα που τα απασχολούν. Η αναφορά τόσο θετικών όσο και αρνητικών σχολίων για το άτομό τους στον τύπο ενδιαφέρει πάντα τους πολιτικούς και τους ωθεί να ασχοληθούν με κάποιο άτομο ή οργάνωση ή θέμα αντίστοιχα,

- να γίνονται καταγγελίες, βασισμένες σε προσωπικές μαρτυρίες σχετικά με το τι συμβαίνει στα άτομα με αναπηρία σε καθημερινή βάση και συνοδευόμενες από φωτογραφικό υλικό,

- να παρουσιάζονται καλές πρακτικές που εφαρμόζονται σε άλλες πόλεις και χώρες κ.λπ.

- Παίρνοντάς μας συνέντευξη για θέματα ατόμων με αναπηρία. Στην περίπτωση αυτή πρέπει να είμαστε καλά προετοιμασμένοι. Να γνωρίζουμε σε ποιο μέσο θα δώσουμε συνέντευξη, αν αυτό είναι ραδιο-τηλεοπτικό να ξέρουμε πόσο θα διαρκέσει η συνέντευξη, αν και ποιοι άλλοι θα συμμετέχουν (εφόσον γνωρίζουμε τη γραμμή που θα ακολουθήσουν θα πρέπει να προετοιμαστούμε ανάλογα), ποια θα είναι τα θέματα της συζήτησης ώστε να προετοιμαστούμε και να έχουμε κατά νου κάποια σημαντικά σημεία που θέλουμε να παρουσιάσουμε, που θα γίνει η συνέντευξη ώστε να μην καθυστερήσουμε. Πρέπει να είμαστε φυσικοί, να μην κάνουμε πολλές κινήσεις, να μιλάμε αργά, απλά και σύντομα, να δίνουμε τις απαντήσεις μας με τρόπο κατανοητό από το πιθανό ακροατήριο, να θεωρούμε πάντα ότι το ακροατήριο δε γνωρίζει πολλά για το ζήτημα στο οποίο αναφερόμαστε και να μη χρησιμοποιούμε εξειδικευμένους όρους, να μην είμαστε επιθετικοί, να χρησιμοποιούμε γεγονότα και στοιχεία –ει δυνατόν τοπικού ενδιαφέροντος- για να υποστηρίξουμε τα επιχειρήματά μας, να μη διστάζουμε να επαναλάβουμε κάτι που θεωρούμε ότι παραλήφθηκε ή αγνοήθηκε.

• Δημοσιεύοντας ένα άρθρο γραμμένο από εμάς. Στην περίπτωση αυτή επίσης πρέπει να είμαστε σαφείς, συνοπτικοί και όσο το δυνατόν πιο ενδιαφέροντες. Ο δημοσιογραφικός χώρος είναι εξίσου πολύτιμος με το δημοσιογραφικό χρόνο. Και επιπλέον πρέπει να κερδίσουμε και το ενδιαφέρον του κοινού! Είναι προτιμότερο να συγκεντρώσουμε τις πιο ουσιαστικές πληροφορίες στην αρχή του κειμένου και να το διαρθρώσουμε έτσι ώστε, αν χρειαστεί να «αφαιρεθεί» τμήμα του κατά τη διαμόρφωση του εντύπου, να είναι εύκολο αυτό να γίνει χωρίς να αλλοιώσει όσα θέλουμε να πούμε. Η αναφορά παραδειγμάτων βοηθά τον αναγνώστη, ο οποίος μπορεί να μη γνωρίζει αυτά στα οποία αναφερόμαστε. Η αναφορά επίσης στατιστικών στοιχείων προσδίδει κύρος και αξιοπιστία σε ένα άρθρο, αρκεί αυτά να προέρχονται από αξιόπιστες και σοβαρές πηγές. Πρέπει να αποφεύγουμε μεγάλες και σύνθετες προτάσεις, καθώς και τεχνικούς και εξειδικευμένους όρους. Τέλος, είναι σημαντικό να προσαρμόσουμε το άρθρο μας στο ύψος του εντύπου για να έχουμε απήχηση στο κοινό του. Πρέπει να ρωτήσουμε και εφόσον το έντυπο επιβάλλει κάποιους κανόνες για τη συγγραφή άρθρων θα πρέπει να τους σεβαστούμε.

Ιδιαίτερα σημαντικό κατά τη συνεργασία και επαφή μας με τα μέσα μαζικής ενημέρωσης είναι να έχουμε πάντα κατά νου τα παρακάτω:

- Να είμαστε πολύ προσεκτικοί στο τι λέμε,
- να αναφέρουμε μόνο γεγονότα που γνωρίζουμε και για τα οποία είμαστε σίγουροι 100% ότι έχουν έτσι όπως τα παρουσιάζουμε,
- να σημειώνουμε πάντα το όνομα του συνομιλητή μας, το έντυπο ή το μέσο το οποίο εκπροσωπεί,
- να μην αναλαμβάνουμε ποτέ την αστική ευθύνη για οτιδήποτε!

• Με συνδυασμό των παραπάνω τρόπων.

Ένα επιτυχημένο παράδειγμα άσκησης επιρροής από το χώρο του αναπηρικού κινήματος αποτελεί η πρόσφατη εκστρατεία του Ευρωπαϊκού Φόρουμ για τα άτομα με αναπηρία για τη συλλογή, μέσα σε 9 μήνες, πλέον του ενός εκατομμυρίου υπογραφών από όλες τις χώρες της Ευρωπαϊκής Ένωσης, με στόχο την υποστήριξη δημιουργίας ευρωπαϊκής νομοθεσίας για τα άτομα με αναπηρία, (βλ. σχετικά <http://www.1million4disability.eu>).

10.3.2. Ποιον πρέπει να επηρεάσουμε

Μια σημαντική απόφαση, που επηρεάζει καθοριστικά την επιτυχία μιας εκστρατείας ενημέρωσης, είναι ο εντοπισμός αυτών που πρέπει να επηρεάσουμε. Τα άτομα αυτά είναι κατά κύριο λόγο άτομα που σχετίζονται άμεσα με τις αλλαγές, που επιθυμούμε να πετύχουμε. Μπορεί να είναι άτομα που λαμβάνουν αποφάσεις, άτομα κοντά σε αυτούς που λαμβάνουν αποφάσεις, αλλά και άτομα που υλοποιούν αποφάσεις, ακόμη και η κοινή γνώμη. Έτσι μπορεί να είναι πολιτικοί, άτομα του στενού περιβάλλοντος των πολιτικών, αλλά και στελέχη του δημοσίου που θα κληθούν να υλοποιήσουν πολιτικές αποφάσεις και να εφαρμόσουν νέα μέτρα. Όλοι αυτοί πρέπει να ενημερωθούν για να ανταποκριθούν σωστά από τη θέση τους στο κάλεσμα του αναπηρικού κινήματος.

Είναι γεγονός πως οι σημαντικότερες από τις αλλαγές, που πρέπει να επιδιώκουμε, αφορούν τη θέσπιση νέας ή την αλλαγή υπάρχουσας νομοθεσίας, τη θεσμοθέτηση μέτρων και διαδικασιών προς όφελος των ατόμων με αναπηρία, ώστε τα αποτελέσματα να είναι μόνιμα και διαχρονικά και να μην είναι συνάρτηση ενός συγκεκριμένου ατόμου, που έτυχε να βρίσκεται σε κάποια θέση μια δεδομένη χρονική στιγμή. Για το λόγο αυτό είναι πολύ σημαντική η άσκηση επιρροής σε πολιτικά πρόσωπα και εν γένει πρόσωπα που σχεδιάζουν πολιτικές.

Η προσέγγιση επίσης των αρχών της τοπικής αυτοδιοίκησης αποδεικνύεται συχνά πολύ σημαντική και

για τις δύο πλευρές. Η τοπική αυτοδιοίκηση, ακόμη και με τις σημερινές περιορισμένες δυνατότητες που διαθέτει, μπορεί να συνεισφέρει σε πολλούς τομείς υπέρ της εξίσωσης των ευκαιριών για τα άτομα με αναπηρία, παράλληλα δε -με την ευκαιρία ανάπτυξης ή βελτίωσης υπηρεσιών και υποδομών προς όφελος των ατόμων με αναπηρία και η τοπική αυτοδιοίκηση- μπορεί να διεκδικήσει κονδύλια από την κεντρική εξουσία και να βελτιώσει υπηρεσίες και υποδομές για το σύνολο των πολιτών.

Σημαντική επίσης είναι η προσέγγιση των φορέων που εκπροσωπούν τους επιχειρηματίες και τους επαγγελματίες. Ιδιαίτερα ο επιχειρηματικός κόσμος δύσκολα μπορεί να επηρεαστεί από τους πολιτικούς, ενώ αντίθετα μπορεί να υποστηρίξει ριζοσπαστικά μέτρα και να επηρεάσει πολιτικούς, αν πεισθεί ότι θα έχει όφελος από αυτά.

Ισχυρός υποστηρικτής τέλος μπορεί να αναδειχθεί ο Τύπος, ο οποίος αφού ενημερωθεί μπορεί να επηρεάσει τους πολιτικούς και όσους λαμβάνουν τις αποφάσεις, αλλά και να διαμορφώσει θετική στάση της κοινής γνώμης για τα θέματα των ατόμων με αναπηρία.

10.3.3. Σημεία κλειδιά

Σημεία – κλειδιά στη διοργάνωση μιας εκστρατείας για θέματα σχετιζόμενα με την αναπηρία αποτελούν τα παρακάτω:

- Η ανάδειξη του οφέλους που προκύπτει από τη επίτευξη των στόχων της εκστρατείας,
- η ανάδειξη της δύναμης των ατόμων με αναπηρία ως καταναλωτών,
- το χτίσιμο συμμαχιών και η εξεύρεση χορηγών,
- η διασφάλιση πρόσβασης στην εκστρατεία σε αποδέκτες με αναπηρία.

10.3.3.α. Ανάδειξη του οφέλους που προκύπτει

Κατά το σχεδιασμό εκστρατειών για θέματα σχετιζόμενα με την αναπηρία πρέπει πάντα να αναδεικνύεται το όφελος που προκύπτει από τη λήψη μέτρων για την εξίσωση των ατόμων με αναπηρία και την πλήρη κοινωνικο-οικονομική τους ενσωμάτωση, τόσο στην κατεύθυνση της δημιουργίας της Κοινωνίας των Πολιτών με πλήρη σεβασμό των δικαιωμάτων όλων χωρίς διακρίσεις, όσο στην κατεύθυνση ενίσχυσης της εθνικής οικονομίας αλλά και βελτίωσης της ποιότητας ζωής όλων των πολιτών. Ιδιαίτερα βοηθητική έχει αποδειχθεί η χρήση στοιχείων από ευρωπαϊκές και διεθνείς έρευνες και μελέτες.

Σε μια εποχή συνεχούς γήρανσης του πληθυσμού, αύξησης των τροχαίων και καθημερινής υποβάθμισης των συνθηκών διαβίωσης δεν υπάρχει πλέον η πολυτέλεια για καμιά κοινωνία να αγνοεί το 10-12% του πληθυσμού της. Τα άτομα με αναπηρία πρέπει να ανακτήσουν τα πλήρη δικαιώματά τους, να τους παρασχεθούν τα όποια υποστηρικτικά μέσα και υπηρεσίες απαιτούνται για την πλήρη εξίσωσή τους και να συνεισφέρουν παραγωγικά στη μάχη για τη βελτίωση της ποιότητας ζωής.

10.3.3.β. Ανάδειξη της δύναμης των ατόμων με αναπηρία ως καταναλωτών

Ακόμη και σήμερα, η κοινή γνώμη συνδέει συχνά σχεδόν μονοσήμαντα τα άτομα με αναπηρία με την καταβολή προνοιακών επιδομάτων, τη δημιουργία ειδικών χώρων φροντίδας κ.λπ., μη έχοντας συνειδητοποιήσει το ρόλο τους ως εργαζόμενων, ως κατόχων κάποιων οικονομικών πόρων και ιδιαίτερα ως καταναλωτών.

Κατά το σχεδιασμό εκστρατειών για την αναπηρία είναι ιδιαίτερα σημαντική η προβολή αυτής της διάστασης, με στόχο την ανατροπή λανθασμένων αντιλήψεων αλλά και τη συνειδητοποίηση των επιχειρηματιών και την ενεργοποίησή τους προς την αγορά των ατόμων με αναπηρία. Παρόμοια

ενεργοποίηση θα διασφαλίσει τις απαραίτητες υποδομές και υπηρεσίες που θα οδηγήσουν στην πλήρη εξίσωση των ευκαιριών για τα άτομα με αναπηρία. Σε άλλες ευρωπαϊκές χώρες ήδη γίνονται μελέτες στην κατεύθυνση αυτή με στόχο τη μελέτη των επιπτώσεων στην οικονομία από το άνοιγμα κορεσμένων ή ιδιαίτερα ανταγωνιστικών αγορών (π.χ. τουρισμός) προς τα άτομα με αναπηρία.

10.3.3.γ. Το χτίσιμο συμμαχιών και η εξεύρεση χορηγών

Στον αγώνα για τη διεκδίκηση διαφόρων αιτημάτων, το χτίσιμο συμμαχιών με άλλες ομάδες και οργανώσεις με κοινούς ή παρόμοιους στόχους αυξάνουν τη δυνατότητα πίεσης και επιρροής και μπορούν να μας διευκολύνουν στην επίτευξη των στόχων μας. Το χτίσιμο συμμαχιών προϋποθέτει επιμονή, προσπάθεια και χρόνο ώστε να παγιωθεί σχέση αμοιβαίας εμπιστοσύνης μεταξύ των υποψηφίων συμμάχων. Οι σχέσεις μεταξύ των συμμάχων πρέπει να είναι ισότιμες και να διασφαλίζεται πάντα η δυνατότητα ελεύθερης έκφρασης των θέσεων κάθε μέλους της συμμαχίας. Πιθανοί σύμμαχοι των αναπηρικών οργανώσεων μπορεί να είναι οργανώσεις για τα ανθρώπινα δικαιώματα, οργανώσεις γυναικών, οργανώσεις ηλικιωμένων, οργανώσεις καταναλωτών κ.λπ.. Ιδιαίτερης σημασίας είναι το χτίσιμο συμμαχιών με άτομα και οργανώσεις που μπορούν να επηρεάσουν αυτούς που λαμβάνουν αποφάσεις.

Παράλληλα με το χτίσιμο συμμαχιών πρέπει να διερευνάται και η εξεύρεση χορηγών, δεδομένου ότι ο συνήθης τρόπος διασφάλισης των απαιτούμενων χρημάτων για την υλοποίηση μιας εκστρατείας είναι οι χορηγίες. Οι πιο επιτυχημένες εξάλλου χορηγίες, συνήθως, είναι αυτές που ενισχύουν την παραγωγή υλικού και τη διασφάλιση πόρων για την προσέγγιση των ομάδων-στόχων.

Στον κάθε υποψήφιο χορηγό πρέπει να ζητάμε κάτι συγκεκριμένο. Προσέγγιση για να ζητήσουμε γενικά «υποστήριξη» είναι κατά πλειοψηφία καταδικασμένη σε αποτυχία ή σε μια πολύ γενική και αόριστη απάντηση. Είναι καλό να ιεραρχούμε τις ανάγκες της εκστρατείας και να προσεγγίζουμε πρώτα χορηγούς για την κάλυψη των επειγουσών αρχικών αναγκών και στη συνέχεια χορηγούς για τις επόμενες δράσεις, π.χ. το στήσιμο μιας ιστοσελίδας, που θα επηρεάσει με τη σειρά της ένα μεγάλο φάσμα ατόμων, είναι καλό να προγραμματίζεται νωρίς και ο αντίστοιχος χορηγός να αναζητείται μεταξύ των πρώτων.

Οι χορηγοί πρέπει πάντα να αντιμετωπίζονται ως σύμμαχοι στο πλαίσιο μιας σταθερής σχέσης διάρκειας, δεδομένου ότι είναι βέβαιο ότι και στο μέλλον θα χρειαστούμε εκ νέου την υποστήριξή τους. Για να αναπτυχθεί μια τέτοια σχέση πρέπει να διατηρούμε επαφή μαζί τους, να δημιουργήσουμε προσωπικές σχέσεις με στελέχη τους, να τα καλούμε σε εκδηλώσεις μας κ.λπ.. Παράλληλα θα πρέπει να τους υποστηρίξουμε με όσα στοιχεία χρειαστούν για να δικαιολογήσουν προς τρίτους ή ανωτέρους τους την απόφαση να μας χορηγήσουν, παρέχοντάς τους π.χ. μια έκθεση που θα αναφέρεται στη σημασία της υποστήριξής τους, αποκόμματα εφημερίδων ή στοιχεία που αναφέρονται στους σκοπούς της εκστρατείας κ.λπ.. Χρήσιμη επίσης, για το χτίσιμο μιας μακροχρόνιας σχέσης με κάποιο χορηγό, είναι η δημοσιοποίηση των υπηρεσιών, που ήδη έχουν προσφερθεί ως χορηγία και ει δυνατόν η αποτίμησή τους σε χρήμα. Με τον τρόπο αυτό αφενός προβάλλονται οι χορηγοί και αφετέρου καλλιεργείται το αίσθημα ανταγωνισμού μεταξύ ομοειδών επιχειρήσεων - δυνητικών χορηγών, ώστε να ενισχύσουν την εκστρατεία με νέες χορηγίες.

Η σύναψη συμμαχιών και η εξεύρεση χορηγών διασφαλίζουν πόρους, ενισχύουν την αξιοπιστία και την επιρροή της εκστρατείας και βοηθούν στη δικτύωση της οργάνωσης. Απαιτούν όμως ιδιαίτερη προσοχή γιατί είναι πολύ εύκολη η παραπλάνηση και η υποχώρηση από σημαντικές θέσεις του κινήματος στην προσπάθεια να διασφαλιστούν κάποιοι πόροι ή ενισχυμένη επιρροή. Εδώ χρειάζεται επιφυλακή: «ο σκοπός δεν αγιάζει τα μέσα πάντα!»

10.3.3.δ. Η διασφάλιση πρόσβασης στην εκστρατεία σε αποδέκτες με αναπηρία

Το κρισιμότερο ίσως σημείο κατά τη διοργάνωση μιας εκστρατείας για την αναπηρία είναι η διασφάλιση της προσβασιμότητάς της στα ίδια τα άτομα με αναπηρία. Για το λόγο αυτό θα πρέπει να λαμβάνεται μέριμνα για τη χρήση προσβάσιμων μορφών επικοινωνίας, υποστηρικτικών υπηρεσιών (π.χ. διερμηνεία στη νοηματική, συνοδεία κ.λπ.), κατάλληλης ορολογίας, προσβάσιμων χώρων κ.λπ.. Η διασφάλιση της προσβασιμότητας των εκδηλώσεων - αν προβληθεί κατάλληλα - λειτουργεί παράλληλα και ως υπόδειγμα προς τις ομάδες-στόχους, τους χορηγούς, συμμάχους κ.λπ..

Στη συνέχεια παρατίθενται στοιχεία χρήσιμα για τη διασφάλιση της προσβασιμότητας αυτής, τα οποία υπεβλήθησαν από την ΕΣΑμεΑ στο Υπουργείο Οικονομίας και Οικονομικών για εφαρμογή και σε όλες τις δράσεις δημοσιότητας στο πλαίσιο του ΕΣΠΑ.

Εκδηλώσεις (εκπαιδευτικά σεμινάρια, εργαστήρια, συναντήσεις, ημερίδες, συνέδρια, εκθέσεις, κ.λπ.)

Κατά τη διοργάνωση πάσης φύσεως εκδηλώσεων θα λαμβάνεται μέριμνα :

- Για την προσβασιμότητα του χώρου: πρόβλεψη θέσεων στάθμευσης οχημάτων ατόμων με αναπηρία, δυνατότητα πρόσβασης στην αίθουσα και τους λοιπούς χώρους των εκδηλώσεων ατόμων σε αναπηρικό αμαξίδιο μέσω ραμπών, ανελκυστήρων ή αναβατωρίων, θυρών ικανού πλάτους, πρόβλεψη θέσεων στάσης αναπηρικών αμαξιδίων μέσα στην αίθουσα, δυνατότητα πρόσβασης αναπηρικών αμαξιδίων στο podium, πρόβλεψη προσβάσιμων χώρων υγιεινής, σήμανση προσβάσιμων εξυπηρητήσεων, πρόβλεψη τραπεζοκαθισμάτων με δυνατότητα μετακίνησης, στους χώρους εστίασης, ώστε να μπορεί να δημιουργηθεί θέση για άτομο σε αμαξίδιο κ.λπ..
- Για την τοποθέτηση των εκθεμάτων –σε περίπτωση εκθέσεων- σε τέτοια ύψη ώστε να είναι δυνατή η πρόσβαση σε αυτά από άτομα σε αναπηρικά αμαξίδια. Ταυτόχρονα πρέπει να λαμβάνεται μέριμνα και για την ανεμπόδιστη διακίνηση ατόμων με κινητικές αναπηρίες ή ατόμων συνοδευόμενων, δια μέσου των εκθεμάτων.
- Για την πρόβλεψη διερμηνείας στην ελληνική νοηματική γλώσσα και χωροθέτησης θέσεων των ατόμων με προβλήματα ακοής, κατά τέτοιο τρόπο ώστε να υπάρχει ανεμπόδιστη ορατότητα από το κοινό προς τον διερμηνέα και αντίστροφα. Στην περίπτωση αυτή ιδιαίτερη μέριμνα θα λαμβάνεται για τον καλό φωτισμό του τμήματος της αίθουσας, στο οποίο θα χωροθετούνται οι παραπάνω θέσεις, ώστε τα άτομα με προβλήματα ακοής να μην εμποδίζονται κατά την επικοινωνία τους με το διερμηνέα καθ' όλη τη διάρκεια της εκδήλωσης. Θα ενημερώνονται οι ομιλητές για την ύπαρξη διερμηνείας στη ελληνική νοηματική γλώσσα, ώστε να ακολουθούν ρυθμούς παρουσίασης τέτοιους που να επιτρέπουν στο διερμηνέα τη μετάφραση και θα παραδίδονται στους διερμηνείς αντίγραφα των παρουσιάσεων και ομιλιών, ικανοποιητικό διάστημα πριν την εκδήλωση, για την προετοιμασία τους.
- Για την πρόβλεψη ύπαρξης έντυπου ενημερωτικού υλικού σε προσβάσιμες μορφές (π.χ. έντυπα σε γραφή Braille, έντυπα με μεγάλους χαρακτήρες, κασέτες, CDs κ.λπ.). Σε προσβάσιμες μορφές θα διατίθενται επίσης οι παρουσιάσεις και οι ομιλίες.
- Για τη δυνατότητα συνοδείας ατόμων με προβλήματα όρασης από σκύλους -οδηγούς.
- Για την πρόβλεψη ατόμων από το προσωπικό της διοργάνωσης, τα οποία θα υποστηρίξουν άτομα με αναπηρία (συνοδεία μέχρι τη θέση τους, κλήση μεταφορικού μέσου, υποστήριξη από/επιβίβασης κ.λπ.), εφόσον ζητηθεί.

Τηλεοπτικά μηνύματα

Βάσει της Οδηγίας 2007/65/EK του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου της 11ης Δεκεμβρίου 2007 για την τροποποίηση της Οδηγίας 89/552/ΕΟΚ για το συντονισμό ορισμένων νομοθετικών, κανονιστικών και διοικητικών διατάξεων των κρατών μελών σχετικά με την άσκηση τηλεοπτικών δραστηριοτήτων «τα κράτη μέλη ενθαρρύνουν τους παρόχους υπηρεσιών οπτικοακουστικών μέσων που υπόκεινται στη δικαιοδοσία τους να μεριμνήσουν ώστε οι υπηρεσίες τους να καταστούν σταδιακά προσβάσιμες στους ανθρώπους με οπτική ή ακουστική αναπηρία» (νέο άρθρο 3γ).

Κατά συνέπεια, με βάση τα παραπάνω, τα τηλεοπτικά μηνύματα που θα παραχθούν θα είναι προσβάσιμα και στα άτομα με οπτική ή ακουστική αναπηρία (θα διαθέτουν π.χ. υπότιτλους, διερμηνεία στη νοηματική, περιγραφή κ.λπ.). Επίσης, θα λαμβάνεται υπόψη κατά το σχεδιασμό και υλοποίηση τηλεοπτικών μηνυμάτων η αναφορά «Final Report to CENELEC on TV for All- Standardisation Requirements for Access to Digital TV and Interactive Services by Disabled People - Gerry Stallard -November 2003» (βλ. <http://www.cenelec.eu/NR/rdonlyres/5C6E5124-6034-422A-A1CC-62B2229746C3/664/FinalreportTVforAll.pdf>)

Ραδιοφωνικά μηνύματα

Κατά την μετάδοση των ραδιοφωνικών μηνυμάτων και προκειμένου αυτά να είναι προσβάσιμα στα κωφά και βαρήκοα άτομα το ραδιοφωνικό μήνυμα θα μεταδίδεται και μέσω του Radio Data System /Σύστημα Ραδιο-πληροφόρησης.

Ιστοσελίδες και ηλεκτρονικό υλικό

Όλες οι ιστοσελίδες και εν γένει το ηλεκτρονικό υλικό που θα παραχθεί στο πλαίσιο του παρόντος Επικοινωνιακού Σχεδίου Δράσης θα είναι προσβάσιμο στα άτομα με αναπηρία. Για την επίτευξη αυτού οι διαδικτυακοί τόποι ή οι διαδικτυακές εφαρμογές θα συμμορφώνονται ως ελάχιστη απαίτηση με το πρότυπο Web Content Accessibility Guidelines (WCAG) του διεθνή οργανισμού World Wide Web Consortium (W3C), έκδοση 1.0, στο Επίπεδο προσβασιμότητας «AA», ενώ συνίσταται η συμμόρφωση στο Επίπεδο προσβασιμότητα «AAA». Κατά τη διάρκεια της υλοποίησης των Επικοινωνιακών Δράσεων ενδέχεται να εγκριθεί από το W3C η έκδοση 2 των προαναφερμένων οδηγιών. Σε αυτήν την περίπτωση, θα απαιτείται συμμόρφωση με την έκδοση 2. Επιπλέον, στην περίπτωση διαδικτυακών τόπων ή διαδικτυακών εφαρμογών που προορίζονται για χρήση κυρίως μέσω κινητών συσκευών (π.χ... PDAs, κινητά τηλέφωνα κ.λπ.) συνιστάται να λαμβάνονται υπόψη οι Βέλτιστες Πρακτικές για Χρήση Διαδικτυακού Περιεχομένου από Κινητές Συσκευές (Mobile Web Best Practices 1.0) του W3C.

Σε όλες τις ιστοσελίδες που θα χρησιμοποιηθούν για την προβολή των δράσεων δημοσιότητας θα γίνεται ειδική αναφορά στις προβλεπόμενες εξυπηρετήσεις για τα άτομα με αναπηρία και θα αναφέρονται στοιχεία επικοινωνίας, π.χ. με τους διοργανωτές εκδηλώσεων ή/και όλες τις εμπλεκόμενες Υπηρεσίες, για την περίπτωση πρόσθετων διευκρινίσεων και συμπληρωματικής πληροφόρησης.

Έντυπο Υλικό (Φυλλάδια, ενημερωτικά δελτία, περιοδικές εκδόσεις, οδηγοί κ.λπ.)

Το έντυπο υλικό, κάθε μορφής, θα παράγεται και σε μορφές προσβάσιμες στα άτομα με αναπηρία (π.χ. έντυπα σε γραφή Braille, έντυπα με μεγάλους χαρακτήρες, κασέτες, CDs κ.λπ.) και θα διατίθεται στους φορείς των ατόμων με αναπηρία ή κατόπιν αιτήματος απευθείας στα ίδια τα άτομα με αναπηρία. Η δυνατότητα πρόσβασης σε έντυπο υλικό σε προσβάσιμες μορφές θα γνωστοποιείται στα άτομα με αναπηρία και μέσω των προσβάσιμων σχετικών ιστοσελίδων.

Κατά το σχεδιασμό του έντυπου υλικού θα λαμβάνεται υπόψη η εφαρμογή των παρακάτω σχετικών Οδηγιών:

- της European Blind Union “Access to information – making your information accessible for customers with sight problems” (βλ. <http://www.euroblind.org/fichiersGB/policy.htm>)
- της Disability Rights Commission “How to use easy Words and Pictures – Easy Read Guide” (βλ. http://83.137.212.42/sitearchive/DRC/pdf/DRC_ER_Booklet1006.pdf).

10.3.4. Η διεξαγωγή της εκστρατείας

Οι εκστρατείες συνήθως ανάγονται σε δύο κατηγορίες:

- Τις εκστρατείες «από πάνω προς τα κάτω», που διοργανώνονται από θεσμικά όργανα για να επηρεάσουν το κοινό και
- τις εκστρατείες «από κάτω προς τα πάνω», που διοργανώνονται από το κοινό για να επηρεάσουν θεσμικά όργανα ή ευρύτερα τμήματα της κοινής γνώμης.

Στην πρώτη κατηγορία περιλαμβάνονται εκστρατείες ενημέρωσης για θέματα π.χ. υγείας, (μείωση του καπνίσματος, μείωση της κατανάλωσης αλκοόλ, κ.λπ.), προστασίας περιβάλλοντος, ενημέρωσης πληθυσμού για θέματα πολιτικής προστασίας κ.λπ., ενώ στη δεύτερη συνήθως κατατάσσονται εκστρατείες οργανωμένων κοινωνικών ομάδων («Κοινωνία των Πολιτών»), που στοχεύουν στην άρση διακρίσεων και την εφαρμογή νέων πολιτικών.

Μια επιτυχημένη εκστρατεία πρέπει να λειτουργήσει «καταλυτικά», να επισπεύσει δηλαδή δράσεις ή αλλαγές αντιλήψεων και στάσεων. Οι καλές εκστρατείες διαθέτουν μια ποικιλία μέσων, εργαλείων και τακτικών για να αρθρώσουν επιχειρήματα υπέρ μιας αλλαγής ή δράσης, να χτίσουν συμφωνίες και να ενεργοποιήσουν τις ομάδες - στόχους.

Η διεκδικητική φύση των εκστρατειών αναπόφευκτα προκαλεί ένα βαθμό αμφισβήτησης και ενόχλησης σε κάποιο ποσοστό της κοινωνίας, το οποίο μερικές φορές μπορεί να περιλαμβάνει και μερίδα πολιτικών ή και διαμορφωτών πολιτικών κατά των οποίων μπορεί να στρέφεται μια εκστρατεία. Οι επιτυχημένες εκστρατείες εκμεταλλεύονται τον τρόπο με τον οποίο η κοινή γνώμη και πίεση μπορούν να επηρεάσουν τους πολιτικούς και αυτούς που διαμορφώνουν πολιτικές υπέρ της αλλαγής στάσης και συμπεριφοράς.

Μια εκστρατεία για να επιτύχει πρέπει να σχεδιαστεί προσεκτικά, σαν ένα σχέδιο δράσης. Ο σχεδιασμός μιας εκστρατείας πρέπει πάντα να μεθοδεύει τα παρακάτω:

- Σημείο εκκίνησης
- Εφικτούς και μετρήσιμους στόχους
- Ταυτότητα και σύνθημα (slogan)
- Καθορισμένες ομάδες-στόχους
- Μηνύματα-κλειδιά
- Υλικό
- Δράσεις-κλειδιά
- Παρακολούθηση και αξιολόγηση
- Σημείο περάτωσης
- Προϋπολογισμός

10.3.4.α. Σημείο εκκίνησης

Πριν ξεκινήσει ο σχεδιασμός οποιασδήποτε εκστρατείας ενημέρωσης, πριν ακόμη τεθούν οι πρώτοι στόχοι και απαιτούμενες δράσεις πρέπει να απαντηθεί η ερώτηση «σε ποιο σημείο βρισκόμαστε τώρα;» και να διερευνηθεί και περιγραφεί το «σημείο εκκίνησης».

Η περιγραφή αυτή θα περιλαμβάνει ένα σύντομο περίγραμμα του τι πρέπει να αλλάξει και γιατί, το οποίο θα αποτελέσει το βασικό σκεπτικό της εκστρατείας. Αυτό βοηθά στο συντονισμό των δράσεων και διασφαλίζει ότι ένα σαφές σχέδιο της εκστρατείας μπορεί να καταρτισθεί.

Το στάδιο αυτό είναι πολύ σημαντικό, οι όροι που θα χρησιμοποιηθούν πρέπει να επιλεγούν με πολύ προσοχή, για να μπορούν να εμπνεύσουν αυτούς που θα κληθούν να υλοποιήσουν την εκστρατεία και να διασφαλίζουν την απαραίτητη ορμή που χρειάζεται για την επιτυχία της. Η διαδικασία αυτή μπορεί να διευκολυνθεί με ζυμώσεις, ανοικτές διαδικασίες ανταλλαγών απόψεων (brainstorming), σχολιασμούς βασικών κειμένων κ.λπ..

Κατά την προκαταρκτική αυτή φάση εξίσου σημαντική έχει αποδειχθεί η γνώση σχετικά με τους δυνητικούς συμμάχους αλλά και αντιπάλους, δεδομένου ότι τόσο καλύτερη είναι μια εκστρατεία και τόσο μεγαλύτερη επιτυχία θα έχει, όσο περισσότερο οι στρατηγικές, που θα αναπτυχθούν για την υλοποίησή της, έχουν λάβει υπόψη τις ιδιαιτερότητες των δυνητικών συμμάχων και αντιπάλων και έχουν προβλέψει τρόπους προσέγγισης αυτών των ομάδων.

Κατά συνέπεια στη φάση αυτή πρέπει να μεθοδευτεί μια διαδικασία καταγραφής δυνητικών συμμάχων και αντιπάλων, που βασίζεται στην ερώτηση «ποιος μπορεί να εμπλέκεται (θετικά ή αρνητικά) στα θέματα που αφορούν στα άτομα με αναπηρία;». Δύο στήλες απαντήσεων προκύπτουν από αυτή την ερώτηση, όπως ενδεικτικά παραθέτονται στη συνέχεια:

Ποιος μπορεί να εμπλέκεται (θετικά ή αρνητικά) στα θέματα που αφορούν στα άτομα με αναπηρία πέραν αυτών των ίδιων;	
Θετικά	Αρνητικά
Οι γονείς τους	Οι επιχειρηματίες που θεωρούν ότι η εξασφάλιση πρόσβασης έχει κόστος χωρίς ανταπόδοση
Τα παιδιά τους	Η κοινή γνώμη
Οι φίλοι τους	Τα παιδιά σχολικής ηλικίας, επηρεαζόμενα από τους γονείς τους
Οι επαγγελματίες που δουλεύουν σε τομείς σχετιζόμενους με τα άτομα με αναπηρία	Έφηβοι
Άλλες κοινωνικές ομάδες με τα ίδια προβλήματα (ηλικιωμένοι, μετανάστες κ.λπ.)	Δημόσιοι υπάλληλοι, που θεωρούν ότι τα θέματα ατόμων με αναπηρία εξαντλούνται σε προνοιακά επιδόματα
Οργανώσεις για τα κοινωνικά δικαιώματα	Πολιτικοί παρωχημένων αντιλήψεων
Οργανώσεις καταναλωτών	Παράγοντες της τοπικής αυτοδιοίκησης παρωχημένων αντιλήψεων

Πολιτικοί με επίγνωση των ανθρωπίνων δικαιωμάτων	Δημοσιογράφοι παρωχημένων αντιλήψεων
Παράγοντες της τοπικής αυτοδιοίκησης με επίγνωση των ανθρωπίνων δικαιωμάτων	
Δημοσιογράφοι ευαισθητοποιημένοι σε θέματα ανθρωπίνων δικαιωμάτων	

Επισημαίνεται ότι σε τοπικό επίπεδο ο παραπάνω πίνακας μπορεί να προσωποποιηθεί και να αναλυθεί ακόμη περισσότερο.

Καταρτίζοντας ένα παρόμοιο πίνακα, το επόμενο βήμα είναι ο εντοπισμός των δυνατών και αδύνατων σημείων, καθώς και των ευκαιριών και απειλών που προκύπτουν από την προσέγγιση ή την απόρριψη της κάθε ομάδας.

Εκστρατεία ενημέρωσης για την πρόσβαση των ατόμων με αναπηρία στη διασκέδαση	
Ομάδα-στόχος: Επιχειρηματίες (θεωρούν ότι η εξασφάλιση πρόσβασης έχει κόστος χωρίς ανταπόδοση)	
Δυνατά σημεία	Αδύνατα σημεία
Κατέχουν την πλειοψηφία των υποδομών διασκέδασης	Κάμψη της αγοράς και κατά συνέπεια δυσφορία στην ανάληψη πρόσθετων εξόδων
Ενδιαφέρονται για αύξηση ανταγωνιστικότητας	Δύσπιστοι
Ενδιαφέρονται για αύξηση πελατών	Άγνοια αγοραστικής δύναμης ΑμεΑ
	Άγνοια των αναγκών των ΑμεΑ
Ευκαιρίες	Απειλές
Μπορούν να επηρεάσουν θετικά τους πολιτικούς και όσους λαμβάνουν αποφάσεις, τα ΜΜΕ κ.λπ.	Μπορούν να επηρεάσουν αρνητικά τους πολιτικούς και όσους λαμβάνουν αποφάσεις, τα ΜΜΕ κ.λπ.
Μπορούν να λειτουργήσουν ως χορηγοί	Μπορούν να απασχολήσουν ΑμεΑ ως εργαζόμενους

10.3.4.β. Στόχοι

Όταν συμφωνηθεί η περιγραφή του βασικού σκεπτικού και έχουν καταγραφεί οι σημαντικότερες ομάδες που εμπλέκονται θετικά ή αρνητικά, στην εκστρατεία μας πρέπει να καθοριστούν οι στόχοι της εκστρατείας, με την ίδια ακριβώς λογική που επιβάλλεται στο σχεδιασμό οποιουδήποτε σχεδίου δράσης. Ιδιαίτερα όμως για την περίπτωση σχεδιασμού μιας εκστρατείας ο τελικός στόχος-«όραμα» πρέπει να είναι αρκετά φιλόδοξος για να μπορεί να εμπνέει αυτούς που θα κληθούν να την υλοποιήσουν.

Δεδομένου δε ότι ο τελικός στόχος αποτελεί το «όραμα», επιμέρους στόχοι πιο ρεαλιστικοί, μετρήσιμοι και εφικτοί πρέπει να καθοριστούν έτσι ώστε η επίτευξη καθενός από αυτούς να μας φέρνει κάθε φορά πιο κοντά στο τελικό «όραμα». Παράλληλα πρέπει να καθοριστεί η διαδικασία (στρατηγικές) με την οποία θα επιτευχθούν αυτοί οι στόχοι.

Θα μπορούσαμε να ισχυριστούμε ότι όλη η παραπάνω διαδικασία συμπυκνώνεται στους όρους από πού (σημείο εκκίνησης), γιατί (σκεπτικό), που (τελικός στόχος-«όραμα», επιμέρους στόχοι), πως/ πότε (στρατηγική).

10.3.4.γ. Ταυτότητα και σύνθημα (slogan)

Οι εκστρατείες ενισχύονται πολύ από την απόκτηση «ταυτότητας», που συνίσταται στο σχεδιασμό λογότυπου (logo) και συνθήματος (slogan), τα οποία θα συνδέουν μεταξύ τους όλες τις δράσεις που θα αναπτυχθούν στο πλαίσιο της εκστρατείας. Ένα καλό σύνθημα είναι σύντομο και απλό, ενώ η διατήρησή τους σε όλη τη διάρκεια της εκστρατείας διασφαλίζει συνέχεια, αναγνωρισιμότητα και συσχέτισμό.

Π.χ. η πρόσφατη εκστρατεία του Ευρωπαϊκού Φόρουμ για Άτομα με Αναπηρία για τη συγκέντρωση του 1.000.000 υπογραφών είχε ως

- Λογότυπο (logo)

- Σύνθημα (slogan) "1 million4disability" («ένα εκατομμύριο για την αναπηρία»)

10.3.4.δ. Ομάδες-στόχοι

Μια καλή εκστρατεία πρέπει να αναπτύξει διαφορετικές στρατηγικές προσέγγισης για διάφορες ομάδες-στόχους και να επιχειρήσει να προσεγγίσει την κάθε ομάδα μέσω διαφορετικών χώρων, με τους οποίους αυτοί σχετίζονται και όπου μπορεί κανείς να τους συναντήσει συγκεντρωμένους, π.χ... μαθητές μπορούν να προσεγγιστούν μέσω των σχολείων, νέοι μέσω του διαδικτύου ή των εντύπων που διαβάζουν, εργαζόμενοι μέσω των χώρων εργασίας κ.λπ.. Συχνά ο χώρος προσδιορίζει και τον τρόπο με τον οποίο θα παρασχεθεί η πληροφόρηση, αλλά και τον τρόπο αντίδρασης των ομάδων αυτών στην παρασχεθείσα

πληροφόρηση. Ένας χώρος μπορεί να τους ωθήσει σε αρνητικές αντιδράσεις, ενώ κάποιος άλλος στον οποίο αισθάνονται μεγαλύτερη οικειότητα και ελευθερία να τους ωθήσει να λειτουργήσουν θετικά.

Υπάρχουν επίσης τρόποι, που επιτρέπουν την ταυτόχρονη προσέγγιση περισσότερων ομάδων-στόχων, π.χ... ένα τηλεοπτικό μήνυμα που προβάλλεται το μεσημέρι ή νωρίς το απόγευμα έχει ως αποδέκτες όλα τα μέλη της οικογένειας αν και ανήκουν σε διαφορετικές ηλικιακές ομάδες.

Συχνά χρειάζεται να «δοκιμαστεί» η εκστρατεία σε ένα δείγμα της ομάδας-στόχου και να μελετηθούν οι αντιδράσεις τους, πριν γενικευτεί και προωθηθεί για υλοποίηση.

Ομάδες-στόχοι, αποδέκτες μιας εκστρατείας ενημέρωσης για θέματα αναπηρίας μπορεί να είναι οι:

- Κοινή γνώμη
- Παιδιά σχολικής ηλικίας, έφηβοι, νέοι
- Δημοτικό, νομαρχιακό κ.λπ. συμβούλιο
- Πολιτικοί
- Στελέχη δημοσίων υπηρεσιών
- Επιχειρηματίες
- Επαγγελματίες
- Εκπαιδευτικοί
- Τύπος
- κ.ά

10.3.4.ε. Μηνύματα –κλειδιά

Έχοντας προσδιορίσει ποιες είναι οι ομάδες-στόχοι, που πρέπει να προσεγγιστούν και μέσω ποιων διαδικασιών θα γίνει αυτό, πρέπει να καθοριστούν και μηνύματα προσαρμοσμένα στην κάθε ομάδα στόχο. Συνήθως αναπτύσσονται κάποια γενικά μηνύματα που απευθύνονται γενικά σε όλες τις ομάδες-στόχους και εξειδικευμένα απευθυνόμενα σε κάθε ομάδα. Τα μηνύματα πρέπει να είναι σύντομα και σαφή και μπορεί να αναφέρονται στο ρόλο που μπορεί να διαδραματίσουν αυτές οι ομάδες στην επίτευξη του «οράματος», στις προσδοκίες των ατόμων με αναπηρία από αυτές τις ομάδες κ.λπ..

Π.χ. ένα από τα συνθήματα της επιτυχημένης εκστρατείας του Ευρωπαϊκού Φόρουμ για την Αναπηρία για τη συλλογή 1.000.000 υπογραφών σε επίπεδο Ε.Ε. ήταν το παρακάτω:

«Ένα εκατομμύριο για την αναπηρία - Υιοθέτησε μια στάση υπέρ της αναπηρίας».

10.3.4.στ. Υλικό

Η επιτυχία μιας εκστρατείας βασίζεται στο υλικό το οποίο θα αναπτυχθεί και από κοινού με το σύνθημα και το λογότυπο θα μεταφέρει το μήνυμα σε όλους τους αποδέκτες.

Το υλικό εξαρτάται κάθε φορά από τους διατιθέμενους πόρους και μπορεί να είναι αφίσες, αυτοκόλλητα διαφόρων μεγεθών, παρουσιάσεις, φυλλάδια, ιστοσελίδα, ραδιο-τηλεοπτικά spots κ.λπ.. Αν σε μια εκστρατεία αναπτυχθεί υλικό διαφόρων μορφών θα πρέπει να ακολουθεί την ίδια λογική σχεδιασμού, να έχει κάποιο ιδιαίτερο και ενιαίο ύφος, ώστε να διασφαλίζει ταυτότητα και συνεπώς αναγνωρισιμότητα στην εκστρατεία.

Οι αφίσες αποτελούν τη συνηθέστερη μορφή υλικού. Πρέπει να είναι απλές, άμεσες και να «τραβάνε το μάτι». Πρέπει να περιέχουν το λογότυπο και το σύνθημα της εκστρατείας, τα στοιχεία της οργάνωσης που οργανώνει την εκστρατεία και τους χορηγούς. Το μήνυμα της αφίσας πρέπει να είναι πολύ σύντομο, τα κείμενα να αποφεύγονται, οι χαρακτήρες να είναι ευανάγνωστοι και με κατάλληλο μέγεθος. Μια πετυχημένη αφίσα πρέπει να επιτρέπει σε κάποιον που περνά από μπροστά της με αυτοκίνητο να αντιληφθεί το μήνυμα στον ελάχιστο χρόνο που διαθέτει. Οι αφίσες μπορούν να αναρτηθούν σε χώρους δουλειάς, δημόσιες υπηρεσίες, μέσα μαζικής μεταφοράς και γενικά χώρους όπου συχνάζει πολύς κόσμος.

Τα φυλλάδια πρέπει να είναι ενδιαφέροντα και ελκυστικά. Ο σωστός σχεδιασμός τους είναι προτιμότερος από μια πολυτελή έκδοση. Τα φυλλάδια θα διανεμηθούν σε σπίτια ή δημόσιους χώρους (π.χ. ταχυδρομεία, δημόσιες υπηρεσίες, σταθμοί, κ.λπ.). Και τα φυλλάδια πρέπει να περιέχουν το λογότυπο και το σύνθημα της εκστρατείας, τα στοιχεία της οργάνωσης που οργανώνει την εκστρατεία και τους χορηγούς.

Οι παρουσιάσεις πρέπει επίσης να είναι απλές με σαφή διάρθρωση και διατύπωση, να περιέχουν το λογότυπο και το σύνθημα της εκστρατείας, τα στοιχεία της οργάνωσης που οργανώνει την εκστρατεία και τους χορηγούς.

Το υλικό που θα παραχθεί εν γένει μπορεί να χρησιμοποιηθεί επίσης από τα ΜΜΕ για τη ραδιοτηλεοπτική υποστήριξη της εκστρατείας ή την προβολή της μέσω του έντυπου Τύπου.

Μια άλλη μορφή «υλικού» για την προώθηση των στόχων μιας εκστρατείας είναι οι μαρτυρίες, η καταγραφή δηλαδή αληθινών περιπτώσεων και η λήψη φωτογραφιών με στόχο την τεκμηρίωση του σκεπτικού της εκστρατείας. Απαραίτητη προϋπόθεση για τη δημοσιοποίηση παρόμοιων στοιχείων είναι τα άτομα που θα συμμετάσχουν με τις μαρτυρίες τους να έχουν πλήρως κατανοήσει το ρόλο τους και να έχουν δώσει εγγράφως τη συναίνεσή τους για χρήση αυτών των προσωπικών στοιχείων τους.

Υλικό υποστηρικτικό μιας εκστρατείας	
Βασικό	Υποστηρικτικό υλικό
Αφίσα	Έντυπο με αριθμητικά, στατιστικά κ.λπ. στοιχεία για την αναπηρία
Φυλλάδιο	Έντυπο με συχνές ερωτήσεις και απαντήσεις σχετιζόμενες με το θέμα της εκστρατείας
Αυτοκόλλητα	Έντυπο με το εθνικό και ευρωπαϊκό πλαίσιο για την αναπηρία
Τυπική επιστολή	Έντυπο με ορολογία σχετική με την αναπηρία
Τυπικό δελτίο τύπου	
Ιστοσελίδα	
Ραδιο-τηλεοπτικά spots	

Ένα καλό παράδειγμα υλικού αποτελεί η αφίσα και το αντίστοιχο τρίπτυχο της ΕΣΑμεΑ με αφορμή την 3η Δεκέμβρη 2005, που ήταν αφιερωμένα στην προσβασιμότητα.

Η αφίσα έχει πολύ λίγο κείμενο, χαρακτήρες ευανάγνωστους, αναφέρει με έξυπνο τρόπο το κεντρικό μήνυμα (Επικίνδυνες αποστολές), τον Φορέα που την εξέδωσε (ΕΣΑμεΑ), το λόγο για τον οποίο δημιουργήθηκε (3 Δεκεμβρίου...) ενώ με τον έντονο χρωματισμό αποσπά εύκολα την προσοχή, καυτηριάζοντας ταυτόχρονα τέσσερις περιπτώσεις - κλασικά παραδείγματα της ατομικής και συνολικής αδιαφορίας απέναντι στα άτομα με αναπηρία. Η αναφορά της αφίσας σε δύο κατηγορίες ατόμων με αναπηρία υποδηλώνει την πολλαπλότητα των κατηγοριών αναπηρίας.

Όπως φαίνεται παραπάνω, το αντίστοιχο με την αφίσα φυλλάδιο της ΕΣΑμεΑ για την 3η Δεκέμβρη 2005 έχει ακολουθήσει το ίδιο ύφος, έχει δηλαδή την ίδια ταυτότητα με την αφίσα.

10.3.4.ζ. Δράσεις-κλειδί

Μια εκστρατεία μπορεί να περιλαμβάνει και διαδραστικές μορφές συμμετοχής, όπως π.χ. τη συγκέντρωση υπογραφών ή τη σύνταξη μηνυμάτων υποστήριξης των στόχων της εκστρατείας προς το Κοινοβούλιο ή τους τοπικούς άρχοντες.

Μια εκστρατεία μπορεί ακόμη να περιλαμβάνει πορείες, συναυλίες κ.λπ.. Συνήθως παρόμοιες δράσεις οργανώνονται για να ενισχύσουν και να προβάλλουν τη σημασία οροσλήμων, αναδεικνύοντας έτσι την πορεία και τα επιτεύγματα που ήδη έχουν υλοποιηθεί στο δρόμο προς τον τελικό στόχο μέχρι κάποια συγκεκριμένη στιγμή. Οι μαζικές εκδηλώσεις όμως κρύβουν αρκετό ρίσκο, δεδομένου ότι απαιτούν σχολαστικό σχεδιασμό και προετοιμασία, προϋποθέτουν σημαντικό εξοπλισμό και κόστος υλοποίησης, πολυπληθές προσωπικό υποστήριξης, λήψη αδειών κ.λπ. ενώ δεν υπάρχει καμία εγγύηση για τα αποτελέσματα. Βέβαια δίνουν τη δυνατότητα κινητοποίησης μεγάλου πλήθους, μπορούν να τραβήξουν τα Μέσα Μαζικής Επικοινωνίας, αλλά και να προκαλέσουν αντιδράσεις υπέρ και κατά της εκστρατείας, δεδομένου ότι ασκούν πίεση στις τοπικές Αρχές, οι οποίες θα αναγκαστούν να πάρουν θέση.

Η διοργάνωση επίσης μιας εναρκτήριας εκδήλωσης, που θα σηματοδοτεί την έναρξη της εκστρατείας, μπορεί να τραβήξει τα φώτα της δημοσιότητας βοηθώντας τους στόχους της. Αν αποφασιστεί κάτι παρόμοιο, θα πρέπει μια βδομάδα πριν την εκδήλωση να σταλεί ένα δελτίο τύπου στις τοπικές εφημερίδες και τους ραδιοτηλεοπτικούς σταθμούς, καθώς και πρόσκληση στους δημοσιογράφους να την παρακολουθήσουν.

10.3.4.η. Παρακολούθηση και αξιολόγηση

Η παρακολούθηση και η αξιολόγηση δεν αποτελούν δράσεις που πρέπει να γίνουν μετά την ολοκλήρωση της εκστρατείας, τουναντίον πρέπει να αναπτύσσονται παράλληλα με την υλοποίηση της εκστρατείας, με στόχο τον έγκαιρο εντοπισμό αδυναμιών, τη λήψη διορθωτικών μέτρων και την ανάπτυξη νέων.

Συνήθως μια εκστρατεία παρακολουθείται ποιοτικά και ποσοτικά.

Η ποιοτική παρακολούθηση συνίσταται στην παρακολούθηση των αντιδράσεων των ομάδων στόχων και την αξιοποίηση των αποτελεσμάτων στο σχεδιασμό νέου υλικού.

Η ποσοτική παρακολούθηση συνίσταται κυρίως στη δημιουργία δεικτών για την παρακολούθηση των δράσεων προς τον τελικό στόχο, με στόχο την έγκαιρη λήψη διορθωτικών μέτρων (π.χ. δείκτης για την παρακολούθηση του αριθμού των ατόμων που προσεγγίστηκαν ή που δραστηριοποιήθηκαν στο πλαίσιο της εκστρατείας).

Ενίοτε είναι δυνατό να συνδέσουμε μια εκστρατεία με υπάρχοντα επίσημα στατιστικά στοιχεία. Π.χ. αν υπάρχουν επίσημα στατιστικά στοιχεία για τον αριθμό ατόμων με αναπηρία που απασχολούνται σε ένα επιχειρηματικό κλάδο, μια εκστρατεία μπορεί να βάλει ως στόχο την αύξηση αυτού του αριθμού.

Συνήθως είναι ευκολότερο να παρακολουθήσουμε την πορεία μιας εκστρατείας, από τις επιπτώσεις της στην αλλαγή νοοτροπιών και στάσεων. Έχει αποδειχθεί ότι συνήθως –ιδιαίτερα σε εκστρατείες για θέματα υγείας και αλλαγής κοινωνικών συνθηκών- απαιτείται ένας νεκρός χρόνος μεταξύ της προώθησης ενός μηνύματος και της ανάληψης δράσης από τις ομάδες- στόχους.

Ενδεικτικές δράσεις αξιολόγησης μιας εκστρατείας

Συλλογή σχολίων ομάδων για το υλικό της εκστρατείας

Καταγραφή του αριθμού (ποσότητας) του έντυπου υλικού που προωθήθηκε ανά κατηγορία παραληπτών και χώρων

Διερεύνηση του ποσοστού μιας ομάδας-στόχου που είδε το υλικό της εκστρατείας

Διερεύνηση του ποσοστού μιας ομάδας-στόχου που μπορεί να θυμηθεί ένα από τα μηνύματα της εκστρατείας

Διερεύνηση του ποσοστού μιας ομάδας-στόχου που αναφέρει ότι επηρεάστηκε και άλλαξε συμπεριφορά από την εκστρατεία

Συνολικός αριθμός επισκεπτών της ιστοσελίδας της εκστρατείας

Ανάλυση της διαφοροποίησης στατιστικών στοιχείων σχετικών με την εκστρατεία από τη χρονική στιγμή της έναρξής της.

10.3.4.θ. Σημείο περάτωσης

Ιδιαίτερα σημαντικό για κάθε εκστρατεία είναι η απαρχής ύπαρξη ενός συγκεκριμένου χρονικού ορίου, ενός σημείου περάτωσης αυτής. Ιδιαίτερα μακροχρόνιες εκστρατείες τελικά αποδυναμώνονται και αποπροσανατολίζονται.

Στο τέλος μιας εκστρατείας συνιστάται ο απολογισμός της και η σύνταξη μιας έκθεσης, με καταγραφή των προβλημάτων που συναντήθηκαν, των στρατηγικών που χρησιμοποιήθηκαν, των συμμαχιών που αναπτύχθηκαν, του βαθμού επίτευξης των στόχων κ.λ.π., με στόχο την καταγραφή της εμπειρίας που αποκτήθηκε για διευκόλυνση της ανάπτυξης μελλοντικών εκστρατειών.

10.3.4.ι. Προϋπολογισμός

Έχοντας προδιαγράψει όλα τα παραπάνω και ολοκληρώνοντας το σχεδιασμό της εκστρατείας πρέπει πλέον να καταρτισθεί ο προϋπολογισμός της.

Όλες οι εκστρατείες χρειάζονται πόρους. Ανθρώπινους πόρους για να σχεδιάσουν, να συντονίσουν και υλοποιήσουν την εκστρατεία αλλά και οικονομικούς πόρους για να καλυφθούν τα έξοδα υλοποίησης της εκστρατείας.

Στη φάση αυτή πρέπει να καθοριστούν όλοι οι απαιτούμενοι πόροι. Να υπολογισθεί τι χρήματα απαιτούνται για την υλοποίηση της εκστρατείας (προϋπολογισμός) και πως θα εξασφαλιστούν (από ίδιους πόρους, μέσω χορηγιών, από συμμαχίες, από την τοπική αυτοδιοίκηση κ.λπ.), να διερευνηθεί ποιοι είναι οι δυνητικοί χορηγοί της εκστρατείας και να προσεγγιστούν για να αποσαφηνισθούν οι προθέσεις τους, να αποσαφηνιστεί ποιοι δέχονται να υποστηρίξουν την εκστρατεία και με ποιο τρόπο (π.χ. προσφέροντας γνώσεις, κύρος, χρήματα, χώρους ή εξοπλισμό για την τέλεση εκδηλώσεων, υπηρεσίες ή εθελοντική εργασία κ.λπ.), να αντιστοιχηθούν πρόσωπα και δράσεις, να αποσαφηνιστεί ποιοι θα είναι υπεύθυνοι για τη διοργάνωση της εκστρατείας και να καθορισθεί ο κεντρικός συντονιστής.

Οι δράσεις αυτές είναι πολύ σημαντικές, γιατί ενδέχεται να μας οδηγήσουν σε αναθεώρηση του

σχεδιασμού μας (περιορισμό των δράσεων, αντικατάσταση δράσεων με άλλες μικρότερου κόστους κ.λπ.) εάν δεν καταστεί δυνατόν παρά τις προσπάθειές μας να εξευρεθούν οι απαιτούμενοι πόροι ανθρώπινοι ή/και οικονομικοί.

Βασικά σημεία σχεδιασμού εκστρατείας	
Σημείο εκκίνησης	<ul style="list-style-type: none"> • Έχει εκφραστεί το σκεπτικό της εκστρατείας; • Έγινε καταγραφή δυνητικών συμμάχων και αντιπάλων;
Στόχοι	<ul style="list-style-type: none"> • Είναι οι στόχοι σαφείς, ρεαλιστικοί και μετρήσιμοι; • Περιγράφουν ξεκάθαρα το από πού, γιατί, πού, πως/ πότε;
Ταυτότητα και σύνθημα (slogan)	<ul style="list-style-type: none"> • Έχει καθοριστεί λογότυπο; • Είναι σύντομο και σαφές το σύνθημα; • Το σύνθημα εκφράζει το σκεπτικό της εκστρατείας;
Καθορισμός ομάδων-στόχων	<ul style="list-style-type: none"> • Έχουν περιληφθεί όλες οι ομάδες-στόχοι στην ανάλυση; • Έχουν επιλεγεί με τοπικά κριτήρια οι ομάδες-στόχοι και οι χώροι προσέγγισής τους; • Έχουν δοκιμαστεί τα μηνύματα και το υλικό σε «δείγματα» των ομάδων-στόχων;
Μηνύματα-κλειδιά	<ul style="list-style-type: none"> • Είναι σαφή και συγκεκριμένα τα μηνύματα; • Υπάρχουν κεντρικά και εξειδικευμένα μηνύματα;

Υλικό	<ul style="list-style-type: none"> • Υπάρχει ποικιλία υλικού; • Έχει όλο το υλικό ίδιο ύφος; • Έχει δρομολογηθεί η προώθηση του υλικού;
Δράσεις-κλειδιά	<ul style="list-style-type: none"> • Η εκστρατεία περιλαμβάνει διαδραστικές δράσεις; • Υπάρχουν δράσεις σχετιζόμενες με καθοριστικά ορόσημα; • Έχουν καθοριστεί συγκεκριμένα αιτήματα προς τους χορηγούς; • Έχει σχεδιαστεί εναρκτήρια εκδήλωση;
Παρακολούθηση και αξιολόγηση	<ul style="list-style-type: none"> • Έχει προβλεφθεί τρόπος παρακολούθησης και αξιολόγησης κατά τη διάρκεια υλοποίησης της εκστρατείας; • Περιλαμβάνεται ποιοτική και ποσοτική αξιολόγηση; • Η εκστρατεία έχει συνδεθεί με επίσημες στατιστικές;
Σημείο περάτωσης	<ul style="list-style-type: none"> • Έχει καθορισθεί η λήξη της εκστρατείας • Έχει σχεδιασθεί η σύνταξη απολογιστικής έκθεσης;
Προϋπολογισμός	<ul style="list-style-type: none"> • Συντάχθηκε οικονομικός προϋπολογισμός της εκστρατείας; • Έχουν καταγραφεί οι ανθρώπινοι πόροι; • Έχει γίνει η αντιστοίχιση δράσεων-ανθρώπων που θα τις υλοποιήσουν; • Έχει οριστεί συντονιστής;

Καλή επιτυχία!

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

AGENDA 22, Οργανισμοί Τοπικής Αυτοδιοίκησης, Οδηγίες προς τους Οργανισμούς Τοπικής Αυτοδιοίκησης για το Σχεδιασμό Πολιτικών για την Αναπηρία, Σουηδική Συνομοσπονδία Οργανώσεων Ατόμων με Αναπηρία, Σεπτέμβριος 2001

ΔΡΑΚΟΣ Γ. Σύγχρονα θέματα της Ειδικής Παιδαγωγικής, Εκδ. Ατραπός, Αθήνα 2002

ΕΣΑμεΑ, Εγχειρίδιο, Ακτιβιστές και Συνήγοροι των Δικαιωμάτων των ΑμεΑ, Σεπτέμβριος 2005

ΕΣΑμεΑ, Ετήσια Έκθεση για την 3η Δεκέμβρη 2007: Η πρόσβαση των ατόμων με αναπηρία στον κόσμο της εργασίας. Η ανεργία η πιο σκληρή μορφή κοινωνικής αναπηρίας.

ΕΣΑμεΑ, Ετήσια Έκθεση για την 3η Δεκέμβρη 2006: Το Εθνικό Στρατηγικό Πλαίσιο Αναφοράς (ΕΣΠΑ) ως εργαλείο για την προώθηση της εξίσωσης των ευκαιριών και την ένταξη των ατόμων με αναπηρία στην Ελληνική Κοινωνία - Κείμενο Αναφοράς για τον τρόπο διασφάλισης της οριζόντιας ένταξης της αρχής της μη διάκρισης και του κριτηρίου της προσβασιμότητας στα Επιχειρησιακά Προγράμματα της προγραμματικής περιόδου 2007 - 2013

ΕΣΑμεΑ, Ετήσια Έκθεση για την 3η Δεκέμβρη 2005: ΠΡΟΣΒΑΣΙΜΟΤΗΤΑ: Το «κλειδί» για την εξάλειψη των διακρίσεων. Κείμενο αναφοράς για την ποιοτική αναβάθμιση του φυσικού και δομημένου περιβάλλοντος με στόχο τη διασφάλιση της ισότητας, της αυτονομίας και της ανεμπόδιστης άσκησης του δικαιώματος στην επιλογή των ατόμων με αναπηρία

ΕΣΑμεΑ, Ετήσια Έκθεση για την 3η Δεκέμβρη 2004: Άτομα με βαριές αναπηρίες και πολλαπλές ανάγκες εξάρτησης: Οι αποκλεισμένοι ανάμεσα στους αποκλεισμένους. Κείμενο αναφοράς για τη μετάβαση από την Ιδρυματική Φροντίδα σ' ένα Εναλλακτικό Σύστημα Δομών και Υπηρεσιών

ΕΣΑμεΑ, Ετήσια Έκθεση για την 3η Δεκέμβρη 2003: Άτομα με αναπηρία: Ισότιμοι Πολίτες. Εθνικό Σχέδιο Δράσης για την Αναπηρία 2004 – 2010. Μειώνοντας το χάσμα μεταξύ πολιτικών στόχων και πραγματικότητας

ΕΣΑμεΑ, Ετήσια Έκθεση για την 3η Δεκέμβρη 2002: Ευρωπαϊκό Έτος Ατόμων με Αναπηρία 2003. Πενήντα εκατομμύρια Ευρωπαίοι με αναπηρία αρνούνται τον παθητικό ρόλο και διεκδικούν τη συμμετοχή τους στο κοινωνικό – οικονομικό και πολιτικό στερέωμα της Ευρώπης

ΕΣΑμεΑ, Ετήσια Έκθεση για την 3η Δεκέμβρη 2001: Οι Παραολυμπιακοί Αγώνες στην Αθήνα του 2004: Μια ευκαιρία για κοινωνική αλλαγή, για τα άτομα με αναπηρίες, που δεν πρέπει να χαθεί

ΕΣΑμεΑ, Ετήσια Έκθεση για την 3η Δεκέμβρη 2000: Τα «αόρατα» άτομα με αναπηρίες και η διαβίωσή τους σε ιδρύματα κλειστής περιθάλψης. Κοινωνική «φροντίδα» ή «εγκλεισμός»;

ΕΣΑμεΑ, Ετήσια Έκθεση για την 3η Δεκέμβρη 1999: Έκθεση για την πρόσβαση των ατόμων με ειδικές ανάγκες στο δομημένο περιβάλλον, τα μέσα μαζικής μεταφοράς και επικοινωνίας και την πληροφόρηση

ΕΣΑμεΑ, Ετήσια Έκθεση για την 3η Δεκέμβρη 1998: Έκθεση για την κατάσταση των ατόμων με ειδικές ανάγκες στην Ελλάδα

ΕΣΑμεΑ, Ετήσια Έκθεση για την 3η Δεκέμβρη 1997: Αναβάθμιση της ποιότητας ζωής των ατόμων με βαριές αναπηρίες: ατόμων με νοητική υστέρηση, αυτισμό, βαριές ψυχοσωματικές και πολλαπλές

αναπηρίες

ΕΣΑμεΑ, Ετήσια Έκθεση για την 3η Δεκέμβρη 1996: Έκθεση για την κατάσταση των ατόμων με ειδικές ανάγκες στην Ελλάδα. Εξίσωση των ευκαιριών – Καταπολέμηση των διακρίσεων

ΖΩΝΙΟΥ-ΣΙΔΕΡΗ Α.: «Η αναγκαιότητα της ένταξης: προβληματισμοί και προοπτικές», στο: ΖΩΝΙΟΥ-ΣΙΔΕΡΗ Α. (επιμ): Ένταξη: Ουτοπία ή Πραγματικότητα, Εκδ. Ελληνικά Γράμματα, Αθήνα 2000

ΚΑΛΑΝΤΖΗΣ, Κ.: «Η Ειδική Αγωγή Χτες και Σήμερα», στο περ.: Νέα Παιδεία, τεύχ. 32, Αθήνα 1984, 57-72

ΛΑΜΠΡΟΠΟΥΛΟΥ, Β., ΠΑΝΤΕΛΙΑΔΟΥ, Σ.: «Η ειδική αγωγή στην Ελλάδα: Κριτική θεώρηση», στο: ΚΥΠΡΙΩΤΑΚΗΣ, Α.(επιμ): Πρακτικά Συνεδρίου Ειδικής Αγωγής, Τάσεις και προοπτικές αγωγής και εκπαίδευσης των ατόμων με ειδικές ανάγκες στην Ενωμένη Ευρώπη σήμερα, Ρέθυμνο 2000, 156-170

ΜΙΚΡΟΠΟΥΛΟΣ, Τ. Α.: Ο υπολογιστής ως γνωστικό εργαλείο, Εκδ.: Ελληνικά Γράμματα, Αθήνα 2006

ΞΗΡΟΜΕΡΙΤΗ-ΤΣΑΚΛΑΓΚΑΝΟΥ, Α.: «Ιστορικά σημεία και σύγχρονα προβλήματα της Ειδικής Αγωγής», στο περ. Σύγχρονη Εκπαίδευση, τ.19,1986,61-67

ΠΟΛΥΧΡΟΝΟΠΟΥΛΟΥ – ΖΑΧΑΡΟΓΕΩΡΓΑ, Σ., Παιδιά και έφηβοι με ειδικές ανάγκες και δυνατότητες, Αθήνα 1995

ΣΟΥΛΗΣ, Σ.Γ. (2008), Ένα Σχολείο για Όλους, Αθήνα Gutenberg

ΣΤΑΣΙΝΟΣ Δ.: Η Ειδική Εκπαίδευση στην Ελλάδα. Αντιλήψεις, θεσμοί και πρακτικές. Κράτος και ιδιωτική πρωτοβουλία (1906-1989), Εκδ.: Gutenberg, Αθήνα 1991

ΤΖΟΥΡΙΑΔΟΥ, Μ.: Παιδιά με ειδικές εκπαιδευτικές ανάγκες, Εκδ. Προμηθεύς, Θεσσαλονίκη 1995

ΥΠ.Ε.Π.Θ. - Δ.Ε.Ε: Δελτίο πληροφοριών ειδικής αγωγής. Σχολική και κοινωνική ενσωμάτωση, Ο.Ε.Δ.Β., Αθήνα 1994

ΥΠ.Ε.Π.Θ. - Δ.Ε.Ε.: Δελτίο πληροφοριών ειδικής αγωγής, Ο.Ε.Δ.Β., Αθήνα 1988

ΥΠ.Ε.Π.Θ. Νόμος Πλαίσιο 1566/85, Ο.Ε.Δ.Β., Αθήνα 1985

ΥΠ.Ε.Π.Θ.: Η νομοθεσία της σχολικής ενσωμάτωσης στην Ευρώπη: Τάσεις και αλλαγές, Ο.Ε.Δ.Β. Αθήνα 1996

ΥΠ.Ε.Π.Θ.: Παιδαγωγικό Ινστιτούτο, Δραστηριότητες Μαθησιακής ετοιμότητας, ΟΕΔΒ, Αθήνα 1996.

ΥΠ.Ε.Π.Θ.: Παιδαγωγικό Ινστιτούτο, Πλαίσιο Αναλυτικού Προγράμματος Ειδικής Αγωγής, ΦΕΚ 208/20-8-1996, τ. Α΄

ΥΠ.Ε.Π.Θ.: Πρακτικά σεμιναρίου ειδικής αγωγής, ΟΕΔΒ, Αθήνα 1988

UNESCO: Εκπαίδευση. Ο θησαυρός που κρύβει μέσα της, Gutenberg, Αθήνα 1999

ΞΕΝΟΓΛΩΣΣΗ ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

Disabilities, From Exclusion to Equality, Realizing the rights of persons with disabilities, Handbook for Parliamentarians on the Convention on the Rights of Persons with Disabilities and its Optional Protocol

Disability and Social Exclusion in the European Union, Time for change, tools to change, Final Study Report

Disability Watch, The Status of People with Disabilities in the United States, Disability Rights Advocates

“Rethinking Care” from Different Perspectives, Global Conference on Rethinking Care, Oslo, Norway 22 – 25 April 2001

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ 1

ΣΥΝΤΟΜΟΓΡΑΦΙΕΣ ΚΑΙ ΟΡΟΛΟΓΙΑ

Αλφαβητικός πίνακας συντομογραφιών

Συντομογραφία	Ερμηνεία
ΑμεΑ	Άτομο με Αναπηρία
Ε.Α.ΟΜ.ΑμεΑ.	Εθνική Αθλητική Ομοσπονδία Ατόμων με Αναπηρία
ΕΔΔΑ	Ευρωπαϊκό Δικαστήριο Δικαιωμάτων του Ανθρώπου
ΕΕ	Ευρωπαϊκή Ένωση
Ε.Ε.	Ευρωπαϊκή Επιτροπή
Ε.Ε.Π.	Εξατομικευμένο Εκπαιδευτικό Πρόγραμμα
ΕΚ	Εφαρμοστικός Κανονισμός
ΕΟΘΑ	Ελληνική Ομοσπονδία Θαλασσαιμίας
ΕΟΚΑ	Εθνική Ομοσπονδία Κινητικά Αναπήρων
ΕΟΤ	Εθνική Ομοσπονδία Τυφλών
Ε.Π.	Επιχειρησιακό Πρόγραμμα
ΕΠΑ	Εθνικό Πρόγραμμα Ανάπτυξης
ΕΣΑμεΑ	Εθνική Συνομοσπονδία Ατόμων με Αναπηρία
ΕΣΔΑ	Εθνικό Σχέδιο Δράσης για την Απασχόληση
ΕΣΔΑ	Ευρωπαϊκή Σύμβαση των Δικαιωμάτων του Ανθρώπου
ΕΣΔΕν	Εθνικό Σχέδιο Δράσης για την Ενσωμάτωση
ΕΣΠΑ	Εθνικό Στρατηγικό Πλαίσιο Αναφοράς
ΕΥΔ	Ειδική Υπηρεσία Διαχείρισης
ΚΑΦΚΑ	Κέντρο Αποθεραπείας Φυσικής και Κοινωνικής Αποκατάστασης
ΚΔΑΠ	Κέντρο Δημιουργικής Απασχόλησης Παιδιών
ΚΔΑΠμεΑ	Κέντρο Δημιουργικής Απασχόλησης Παιδιών με Αναπηρία
ΚΔΑΥ	Κέντρα Διάγνωσης Αξιολόγησης και Υποστήριξης
ΚΕΚΥΚΑμεΑ	Κέντρο Κοινωνικής Υποστήριξης Κατάρτισης Ατόμων με Αναπηρία
ΚΗΦΗ	Κέντρο Ημερήσιας Φροντίδας Ηλικιωμένων
Κοι.Σ.Π.Ε.	Κοινωνικοί Συνεταιρισμοί Περιορισμένης Ευθύνης
ΚΠΣ	Κοινοτικό Πλαίσιο Στήριξης

Συντομογραφία	Ερμηνεία
ΚΥΑ	Κοινή Υπουργική Απόφαση
ΟΜΚΕ	Ομοσπονδία Κωφών Ελλάδος
ΟΠΣ	Ολοκληρωμένο Πληροφοριακό Σύστημα
Π.Δ.	Προεδρικό Διάταγμα
ΠΟΝ	Πανελλήνια Ομοσπονδία Νεφροπαθών
ΠΟΣΓΚΑμεΑ	Πανελλήνια Ομοσπονδία Γονέων και Κηδεμόνων Ατόμων με Αναπηρία
ΠΟΣΟΨΥ	Πανελλήνια Ομοσπονδία Συλλόγων Οικογενειών για την Ψυχική Υγεία
ΠΟΥ	Παγκόσμιος Οργανισμός Υγείας (WHO)
ΠΠΕ	Προστατευμένα Παραγωγικά Εργαστήρια
ΥΠΑΣΥΔ	Υπουργική Απόφαση Συστήματος Διαχείρισης
ΤΔΕ/ΤΔΥ	Τεχνικό Δελτίο Έργου / Υποέργου
ΤΠΕ	Τεχνολογιών Πληροφοριών και Επικοινωνίας
ICF	International Classification of Functionality / Διεθνή Ταξινόμηση της Λειτουργικότητας
W3C	The World Wide Web Consortium / Κοινοπραξία Παγκόσμιου Ιστού

Αλφαβητικό λεξιλόγιο που αφορά τα ΑμεΑ

Όρος ¹	Περιεχόμενο
Διεθνής Ταξινόμηση της Λειτουργικότητας (International Classification of Functioning - ICF)	Πρότυπο της Παγκόσμιας Οργάνωσης Υγείας (Π.Ο.Υ.) για την ταξινόμηση της αναπηρίας και της λειτουργικότητας.
Αναπηρία (Disability)	Με βάση την ιατρικό μοντέλο προσέγγισης, η αναπηρία σχετίζεται με βλάβη, απώλεια ή απόκλιση από τις «φυσιολογικές» οργανικές, ψυχολογικές ή κινητικές λειτουργίες του ανθρώπινου σώματος. Με βάση το κοινωνικό μοντέλο προσέγγισης, η αναπηρία ορίζεται σε σχέση με τις κοινωνικά και περιβαλλοντικά εμπόδια, τα οποία τοποθετούν το άτομο σε μειονεκτική θέση.
Ανεξάρτητη διαβίωση (Independent living)	Αναφέρεται στο κίνημα των ατόμων με αναπηρία για αυτοπροσδιορισμό και ίσες ευκαιρίες που ξεκίνησε στις Η.Π.Α. Η ανεξάρτητη διαβίωση είναι μια δυναμική διαδικασία, η οποία υπερασπίζεται το δικαίωμα του ατόμου με αναπηρία να επιλέγει και να αποφασίζει σύμφωνα με τις ικανότητές του, αξιοποιούμενες στο έπακρον, επωφελούμενο από την κατάλληλη υποστήριξη, η οποία εξειδικεύεται ανάλογα με την κατηγορία της αναπηρίας του.
Άτομα με αναπηρία που δεν μπορούν να εκπροσωπήσουν τον εαυτό τους (Persons with disabilities who cannot represent themselves)	Άτομα με αναπηρία, τα οποία λόγω της βαρύτητας της αναπηρίας (νοητική υστέρηση, αυτισμός, πολλαπλές αναπηρίες) χρειάζονται προάσπιση ή εκπροσώπηση.
Άτομο με αναπηρία (Person with disabilities)	Άτομο με κινητική ή/και αισθητηριακή ή/και νοητική ή/και ψυχική αναπηρία ή / και χρόνια πάθηση (θαλασσαιμία, νεφροπάθεια κ.λπ.).
Βασικός φροντιστής / βοηθός (Primary supporter / assistant)	Άτομο που υποστηρίζει το άτομο με αναπηρία στις καθημερινές δραστηριότητες.
Δημοσιεύσεις σε προσβάσιμη μορφή (Publications)	Δημοσιεύσεις σε έντυπη ή ηλεκτρονική μορφή που καθιστούν τις πληροφορίες προσβάσιμες σε άτομα με αναπηρία (μεγεθυμένοι χαρακτήρες, κασέτες ήχου, CD, βίντεο, νοηματική γλώσσα, κ.λπ.)

Διαβούλευση (Consultation)	Συμμετοχική διαδικασία κατά την οποία οι οργανώσεις ατόμων με αναπηρία και γονέων αυτών που δεν μπορούν να εκπροσωπήσουν τον εαυτό τους μετέχουν συμβουλευτικά στη διαδικασία λήψης αποφάσεων.
Ενσωμάτωση (Integration)	Πρακτική που επιτρέπει στα άτομα με αναπηρία να συμμετέχουν στην κοινωνία, χωρίς όμως να λαμβάνονται υπόψη οι ιδιαίτερες ανάγκες τους.
Ένταξη (Inclusion)	Πρακτική που επιτρέπει στα άτομα με αναπηρία να συμμετέχουν στην κοινωνία, παρέχοντας τους υποστήριξη προκειμένου να ενταχθούν πλήρως στην οικονομική, κοινωνική και πολιτιστική ζωή και ν' απολαμβάνουν ένα ικανοποιητικό βιοτικό επίπεδο.
Ένταξη της διάστασης της αναπηρίας (Mainstreaming)	Πολιτική διαδικασία κατά την οποία οι ανάγκες και τα δικαιώματα των ατόμων με αναπηρία εντάσσονται οριζόντια στο σχεδιασμό και στην εφαρμογή γενικών πολιτικών και πρακτικών.
Μη κυβερνητική οργάνωση (ΜΚΟ) (Non-Governmental Organization)	Ιδιωτική, εθελοντική, μη κερδοσκοπική οργάνωση.
Οργάνωση ατόμων με αναπηρία (Organization of people with disability)	Οργάνωση της οποίας το καταστατικό ορίζει ότι το Διοικητικό της Συμβούλιο, αποτελείται στην πλειοψηφία του (δηλαδή τουλάχιστον κατά το 51%) από άτομα με αναπηρία ή μέλη της οικογένειας των ατόμων με αναπηρία που δεν μπορούν να εκπροσωπήσουν τον εαυτό τους.
Διάκριση (άμεση, έμμεση)	Δυσμενής μεταχείριση προσώπου ή ομάδας προσώπων λόγω φυλετικής ή εθνικής καταγωγής, θρησκείας ή πεποιθήσεων, αναπηρίας, ηλικίας ή γενετήσιου προσανατολισμού (άμεση διάκριση) ή η εφαρμογή μιας εκ πρώτης όψεως ουδέτερης διάταξης, η οποία δύναται να έχει δυσμενή επίδραση για τα πρόσωπα ή την ομάδα προσώπων για τους ίδιους λόγους (έμμεση διάκριση).

<p>Πολιτική (Policy)</p>	<p>Δημόσια δήλωση που διατυπώνεται από ένα κυβερνητικό ή δημόσιο ή μη κυβερνητικό ή ιδιωτικό φορέα και περιλαμβάνει τους στόχους τους σχετικά με ένα συγκεκριμένο θέμα καθώς και ένα σχέδιο δράσης για την υλοποίηση των στόχων αυτών.</p>
<p>Συλλογική λήψη αποφάσεων (Co-decision making)</p>	<p>Συμμετοχική διαδικασία κατά την οποία οι διαμορφωτές πολιτικών λαμβάνουν αποφάσεις σε συνεργασία με τους Κοινωνικούς Εταίρους.</p>
<p>Σχεδιασμός για όλους ή Οικουμενικός σχεδιασμός (Design-for-all)</p>	<p>Σχεδιασμός αγαθών, υπηρεσιών και δομών προσβάσιμων σε όλες τις κατηγορίες των ατόμων με αναπηρία.</p>

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ 2

ΣΥΜΒΑΣΗ ΓΙΑ ΤΑ ΔΙΚΑΙΩΜΑΤΑ ΤΩΝ ΑΤΟΜΩΝ ΜΕ ΑΝΑΠΗΡΙΕΣ

ΗΝΩΜΕΝΑ ΕΘΝΗ 2007

ΕΠΙΣΗΜΗ ΜΕΤΑΦΡΑΣΗ
TRADUCTION OFFICIELLE
OFFICIAL TRANSLATION

Νο. Φ 092.22/1365

Γραφείο Μεταφράσεων Υπουργείου Εξωτερικών, Αθήνα.

Bureau des Traductions du Ministère des Affaires Etrangères de la République Hellenique, Athènes.

Hellenic Republic, Ministry of Foreign Affairs, Translations Office, Athens.

Προοίμιο

Τα Συμβαλλόμενα Κράτη στην παρούσα Σύμβαση,

- α. Υπενθυμίζοντας τις αρχές που εξαγγέλλονται στον Καταστατικό Χάρτη των Ηνωμένων Εθνών, οι οποίες αναγνωρίζουν την εγγενή αξιοπρέπεια και αξία και τα ίσα και αναφαίρετα δικαιώματα όλων των μελών της ανθρωπίνης κοινωνίας, ως θεμέλιο της ελευθερίας, της δικαιοσύνης και της ειρήνης στον κόσμο,
- β. Αναγνωρίζοντας ότι τα Ηνωμένα Έθνη, στην Οικουμενική Διακήρυξη Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων και στα Διεθνή Σύμφωνα για τα Ανθρώπινα Δικαιώματα, έχουν εξαγγείλει και συμφωνήσει ότι καθένας δικαιούται να απολαμβάνει όλων των δικαιωμάτων και ελευθεριών που περιλαμβάνονται σε αυτά, χωρίς καμία διάκριση,
- γ. Επιβεβαιώνοντας την οικουμενικότητα, το αδιαίρετο, την αλληλεξάρτηση και τη συσχέτιση όλων των ανθρωπίνων δικαιωμάτων και θεμελιωδών ελευθεριών και την ανάγκη να εγγύησης της πλήρους απόλαυσής τους, χωρίς διακρίσεις, από τα άτομα με αναπηρίες,
- δ. Υπενθυμίζοντας το Διεθνές Σύμφωνο για τα Οικονομικά, Κοινωνικά και Μορφωτικά Δικαιώματα, το Διεθνές Σύμφωνο για τα Αστικά και Πολιτικά Δικαιώματα, τη Διεθνή Σύμβαση σχετικά με την Κατάργηση κάθε Μορφής Φυλετικών Διακρίσεων, τη Σύμβαση για την Εξάλειψη όλων των Μορφών Διακρίσεων κατά των Γυναικών, τη Σύμβαση κατά των Βασανιστηρίων και άλλων τρόπων Σκληρής, Απάνθρωπης ή Ταπεινωτικής Μεταχείρισης ή Τιμωρίας, τη Σύμβαση για τα Δικαιώματα του Παιδιού και τη Διεθνή Σύμβαση σχετικά με την Προστασία των Δικαιωμάτων όλων των Μεταναστών Εργαζομένων και των Μελών των Οικογενειών τους,
- ε. Αναγνωρίζοντας ότι η αναπηρία είναι μια εξελισσόμενη έννοια και ότι η αναπηρία προκύπτει από την αλληλεπίδραση μεταξύ των εμποδιζόμενων προσώπων και των περιβαλλοντικών εμποδίων και των εμποδίων συμπεριφοράς που παρεμποδίζει την πλήρη και αποτελεσματική συμμετοχή τους στην κοινωνία, σε ίση βάση με τους άλλους,
- στ. Αναγνωρίζοντας τη σημασία των αρχών και των κατευθυντήριων οδηγιών πολιτικής που περιλαμβάνονται στο Παγκόσμιο Πρόγραμμα Δράσης για τα Άτομα με Αναπηρίες και στους Τυποποιημένους Κανόνες για την Εξίσωση των Ευκαιριών για τα Άτομα με Αναπηρίες, ως προς την επιρροή στην προαγωγή, διαμόρφωση και αξιολόγηση των πολιτικών, σχεδίων, προγραμμάτων και δράσεων σε εθνικό, περιφερειακό και διεθνές επίπεδο, προς το σκοπό της περαιτέρω εξίσωσης ευκαιριών για τα άτομα με αναπηρίες,
- ζ. Υπογραμμίζοντας τη σημασία της ένταξης των ζητημάτων αναπηρίας, ως αναπόσπαστο τμήμα, στις σχετικές στρατηγικές βιώσιμης ανάπτυξης,
- η. Αναγνωρίζοντας επίσης ότι οι διακρίσεις κατά οποιουδήποτε πρόσωπου, βάσει της αναπηρίας του, αποτελούν προσβολή της εγγενούς αξιοπρέπειας και αξίας του ατόμου,
- θ. Αναγνωρίζοντας περαιτέρω την ποικιλομορφία των ατόμων με αναπηρίες,
- ι. Αναγνωρίζοντας την ανάγκη να προωθηθούν και να προστατευθούν τα ανθρώπινα δικαιώματα όλων των ατόμων με αναπηρίες, συμπεριλαμβανομένων και εκείνων που απαιτούν εντατικότερη υποστήριξη,
- κ. Ανησυχώντας για το ότι, παρά τις διάφορες επίσημες πράξεις και δεσμεύσεις, τα άτομα με αναπηρίες συνεχίζουν να αντιμετωπίζουν εμπόδια στη συμμετοχή τους ως ίσα μέλη της κοινωνίας και παραβιάσεις των ανθρωπίνων δικαιωμάτων τους, σε όλα τα μέρη του κόσμου,
- λ. Αναγνωρίζοντας τη σημασία της διεθνούς συνεργασίας για τη βελτίωση των συνθηκών διαβίωσης των ατόμων με αναπηρίες σε κάθε χώρα, ιδιαίτερα στις αναπτυσσόμενες χώρες,
- μ. Αναγνωρίζοντας τις πολύτιμες, υφιστάμενες και πιθανές, συνεισφορές από τα άτομα με αναπηρίες στη γενική ευημερία και ποικιλομορφία των κοινοτήτων τους, και ότι η προαγωγή της πλήρους απόλαυσης από τα άτομα με αναπηρίες των ανθρωπίνων δικαιωμάτων και των θεμελιωδών ελευθεριών τους και της πλήρους συμμετοχής από τα άτομα με αναπηρίες, έχουν ως αποτέλεσμα την ενισχυμένη αίσθηση ένταξης και σημαντικές προόδους στην ανθρωπίνη, κοινωνική και οικονομική ανάπτυξη της κοινωνίας και στην εξάλειψη της φτώχειας,
- ν. Αναγνωρίζοντας τη σημασία, για τα άτομα με αναπηρίες, της ατομικής αυτονομίας και ανεξαρτησίας τους, συμπεριλαμβανομένης και της ελευθερίας να κάνουν τις επιλογές τους,
- ξ. Θεωρώντας ότι τα άτομα με αναπηρίες θα πρέπει να έχουν την ευκαιρία να συμμετέχουν ενεργά στις διαδικασίες λήψης αποφάσεων για πολιτικές και προγράμματα, συμπεριλαμβανομένων και εκείνων που τα αφορούν άμεσα,
- ο. Ανησυχώντας για τις δύσκολες συνθήκες που αντιμετωπίζουν τα άτομα με αναπηρίες, τα οποία υπόκεινται σε πολλαπλές ή επιβαρυνμένες μορφές διακρίσεων, βάσει της φυλής, του χρώματος, του φύλου, της γλώσσας, της θρησκείας, των πολιτικών ή άλλων απόψεων, της εθνικής, εθνοτικής, αυτόχθονος ή κοινωνικής τους καταγωγής, της παρουσίας, της γέννησης, της ηλικίας ή άλλης κατάστασης,
- π. Αναγνωρίζοντας ότι οι γυναίκες και τα κορίτσια με αναπηρίες διατρέχουν συχνά το μεγαλύτερο κίνδυνο, τόσο μέσα όσο και έξω από την κατοικία, λόγω βίας, τραυματισμού ή κακοποίησης, παραμέλησης ή αμελούς μεταχείρισης, κακομεταχείρισης ή εκμετάλλευσης,
- ρ. Αναγνωρίζοντας ότι τα παιδιά με αναπηρίες θα πρέπει να απολαμβάνουν πλήρως όλα τα ανθρώπινα δικαιώματα και θεμελιώδεις ελευθερίες, σε ίση βάση με τα υπόλοιπα παιδιά και υπενθυμίζοντας τις υποχρεώσεις που έχουν αναληφθεί, προς το σκοπό αυτό, από τα Συμβαλλόμενα Κράτη της Σύμβασης για τα Δικαιώματα του Παιδιού,
- σ. Υπογραμμίζοντας την ανάγκη να ενσωματωθεί η προώθηση της ισότητας των φύλων σε όλες τις προσπάθειες προαγωγής της πλήρους απόλαυσης των ανθρωπίνων δικαιωμάτων και των θεμελιωδών ελευθεριών των ατόμων με αναπηρίες,

τ. Τονίζοντας το γεγονός ότι η πλειονότητα των ατόμων με αναπηρίες ζουν σε συνθήκες φτώχειας και αναγνωρίζοντας την κρίσιμη ανάγκη να αντιμετωπιστεί ο αρνητικός αντίκτυπος της φτώχειας στα άτομα με αναπηρίες,

υ. Λαμβάνοντας υπόψη ότι οι συνθήκες ειρήνης και ασφάλειας οι οποίες βασίζονται στον πλήρη σεβασμό των σκοπών και των αρχών που περιλαμβάνονται στον Καταστατικό Χάρτη των Ηνωμένων Εθνών και η τήρηση των εφαρμοστέων πράξεων ανθρωπίνων δικαιωμάτων, είναι απαραίτητες για την πλήρη προστασία των ατόμων με αναπηρίες και, ιδιαίτερα, κατά τη διάρκεια ενόπλων συγκρούσεων και της ξένης κατοχής,

φ. Αναγνωρίζοντας τη σημασία της προσβασιμότητας στο φυσικό, κοινωνικό, οικονομικό και πολιτιστικό περιβάλλον, στην υγεία και εκπαίδευση και στην πληροφορία και επικοινωνία, καθιστώντας δυνατό στα άτομα με αναπηρίες να απολαμβάνουν πλήρως όλων των ανθρωπίνων δικαιωμάτων και θεμελιωδών ελευθεριών,

χ. Συνειδητοποιώντας ότι το άτομο, έχοντας καθήκοντα απέναντι στα άλλα άτομα και στο κοινωνικό σύνολο στο οποίο ανήκει, είναι υπεύθυνο να προσπαθήσει να προάγει και να τηρήσει τα δικαιώματα που αναγνωρίζονται στη Διεθνή Διακήρυξη Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων,

ψ. Πεπεισμένα ότι η οικογένεια είναι η φυσικό και θεμελιώδες στοιχείο της κοινωνίας και ότι δικαιούται προστασίας από την κοινωνία και το κράτος και ότι τα άτομα με αναπηρίες και τα μέλη των οικογενειών τους θα πρέπει να λαμβάνουν την απαραίτητη προστασία και βοήθεια, προκειμένου να καταστεί δυνατό στις οικογένειες να συμβάλουν στην πλήρη και ίση απόλαυση των δικαιωμάτων των ατόμων με αναπηρίες,

ω. Πεπεισμένα ότι μια συνολική και ενιαία διεθνής Σύμβαση για την προαγωγή και προστασία των δικαιωμάτων και της αξιοπρέπειας των ατόμων με αναπηρίες θα συμβάλει σημαντικά στην επανόρθωση του έντονου κοινωνικού μειονεκτήματος των ατόμων με αναπηρίες και θα προάγει τη συμμετοχή τους στον τομέα της ατομικής, πολιτικής, οικονομικής, κοινωνικής και πολιτιστικής ζωής, με ίσες ευκαιρίες, τόσο στις αναπτυσσόμενες όσο και στις αναπτυγμένες χώρες,

Συμφώνησαν τα εξής:

Άρθρο 1 - Σκοπός

Σκοπός της παρούσας Σύμβασης είναι να προάγει, προστατεύσει και να διασφαλίσει την πλήρη και ίση απόλαυση όλων των ανθρωπίνων δικαιωμάτων και θεμελιωδών ελευθεριών, από όλα τα άτομα με αναπηρίες και να προάγει το σεβασμό της εγγενούς αξιοπρέπειάς τους.

Τα άτομα με αναπηρίες περιλαμβάνουν εκείνα που έχουν μακροχρόνια σωματικά, διανοητικά, πνευματικά ή αισθητήρια εμπόδια, που, σε αλληλεπίδραση με διάφορα εμπόδια, μπορούν να παρεμποδίσουν την πλήρη και αποτελεσματική συμμετοχή τους στην κοινωνία, σε ίση βάση με τους άλλους.

Άρθρο 2 - Ορισμοί

Για τους σκοπούς της παρούσας Σύμβασης:

«επικοινωνία» περιλαμβάνει τις γλώσσες, την εμφάνιση κειμένου, τη Μπράιγ, την επικοινωνία μέσω της αφής, τα μεγάλα τυπογραφικά στοιχεία, τα προσιτά πολυμέσα, καθώς επίσης και τους γραπτούς, ηχητικούς, απλής γλώσσας, αναγνώσιμους από τον άνθρωπο και συμπληρωματικούς και εναλλακτικούς τρόπους, μέσα και μορφές επικοινωνίας, συμπεριλαμβανομένης και της προσιτής πληροφόρησης και της τεχνολογίας των επικοινωνιών,

«γλώσσα» περιλαμβάνει τις προφορικές και γραπτές γλώσσες και άλλες μορφές μη προφορικών γλωσσών,

«διακρίσεις βάσει της αναπηρίας» σημαίνει οποιαδήποτε διάκριση, αποκλεισμό ή περιορισμό βάσει της αναπηρίας, οι οποία έχει ως σκοπό ή επίπτωση να εμποδίσει ή να ακυρώσει την αναγνώριση, απόλαυση ή άσκηση, σε ίση βάση με τους άλλους, όλων των ανθρωπίνων δικαιωμάτων και των θεμελιωδών ελευθεριών στον πολιτικό, οικονομικό, κοινωνικό, πολιτιστικό, ατομικό ή οποιοδήποτε άλλο τομέα. Περιλαμβάνει όλες τις μορφές διακρίσεων, συμπεριλαμβανομένης και της άρνησης παροχής εύλογης προσαρμογής,

«εύλογη προσαρμογή» σημαίνει τις απαραίτητες και κατάλληλες τροποποιήσεις και ρυθμίσεις, οι οποίες δεν επιβάλλουν ένα δυσανάλογο ή αδικαιολόγητο βάρος, όπου απαιτείται σε μια συγκεκριμένη περίπτωση, προκειμένου να διασφαλιστούν, για τα άτομα με αναπηρίες, η απόλαυση ή η άσκηση, σε ίση βάση με τους άλλους, όλων των ανθρωπίνων δικαιωμάτων και θεμελιωδών ελευθεριών,

«καθολικός σχεδιασμός» σημαίνει το σχεδιασμό προϊόντων, περιβαλλόντων, προγραμμάτων και υπηρεσιών που θα μπορούν να χρησιμοποιηθούν από όλους τους ανθρώπους, στη μεγαλύτερη δυνατή έκταση, χωρίς ανάγκη προσαρμογής ή εξειδικευμένου σχεδιασμού. Ο όρος «καθολικός σχεδιασμός» δεν θα αποκλείει τις υποβοηθητικές συσκευές για συγκεκριμένες ομάδες ατόμων με αναπηρίες, όπου αυτό απαιτείται.

Άρθρο 3 - Γενικές αρχές

Οι αρχές της παρούσας Σύμβασης είναι:

- α. ο σεβασμός της εγγενούς αξιοπρέπειας, της ατομικής αυτονομίας, συμπεριλαμβανομένης και της ελευθερίας ατομικών επιλογών και της ανεξαρτησίας των ατόμων,
- β. η μη διάκριση,
- γ. η πλήρης και αποτελεσματική συμμετοχή και ένταξη στην κοινωνία,
- δ. Ο σεβασμός της διαφοράς και η αποδοχή των ατόμων με αναπηρίες, ως τμήματος της ανθρώπινης ποικιλομορφίας και της ανθρωπότητας,
- ε. η ισότητα ευκαιριών
- στ. η προσβασιμότητα
- ζ. η ισότητα μεταξύ ανδρών και γυναικών
- η. ο σεβασμός των εξελισσόμενων ικανοτήτων των παιδιών με αναπηρίες και ο σεβασμός του δικαιώματος των παιδιών με αναπηρίες να διατηρήσουν την ταυτότητά τους.

Άρθρο 4 - Γενικές υποχρεώσεις

1. Τα Συμβαλλόμενα Κράτη αναλαμβάνουν να διασφαλίζουν και να προάγουν την πλήρη υλοποίηση όλων των ανθρωπίνων δικαιωμάτων και θεμελιωδών ελευθεριών για όλα τα άτομα με αναπηρίες, χωρίς διακρίσεις οποιουδήποτε είδους βάσει της αναπηρίας. Προς το σκοπό αυτό, τα Συμβαλλόμενα Κράτη αναλαμβάνουν:
 - α. Να υιοθετήσουν όλα τα κατάλληλα νομοθετικά, διοικητικά και άλλα μέτρα, για την εφαρμογή των δικαιωμάτων που αναγνωρίζονται με την παρούσα Σύμβαση,
 - β. Να λάβουν όλα τα κατάλληλα μέτρα, συμπεριλαμβανομένων και των νομοθετικών, προκειμένου να τροποποιήσουν ή να καταργήσουν τους ισχύοντες νόμους, κανονισμούς, έθιμα και πρακτικές που συνιστούν διακρίσεις κατά των ατόμων με αναπηρίες,
 - γ. Να λάβουν υπόψη την προστασία και την προαγωγή των ανθρωπίνων δικαιωμάτων των ατόμων με αναπηρίες, σε όλες τις πολιτικές και τα προγράμματά τους,
 - δ. Να απέχουν από τη συμμετοχή σε οποιαδήποτε πράξη ή πρακτική που είναι ασυμβίβαστη με την παρούσα Σύμβαση και να διασφαλίζουν ότι οι δημόσιες αρχές και φορείς ενεργούν σύμφωνα με την παρούσα Σύμβαση,
 - ε. Να λάβουν όλα τα κατάλληλα μέτρα προκειμένου να εξαλειφθούν οι διακρίσεις βάσει της αναπηρίας, από οποιοδήποτε πρόσωπο, οργανισμό ή ιδιωτική επιχείρηση,
 - στ. Να αναλάβουν ή να προάγουν την έρευνα και ανάπτυξη των καθολικά σχεδιασμένων αγαθών, υπηρεσιών, εξοπλισμού και εγκαταστάσεων, όπως αυτό καθορίζεται στο άρθρο 2 της παρούσας Σύμβασης, που θα πρέπει να απαιτήσουν την ελάχιστη δυνατή προσαρμογή και το λιγότερο κόστος, προκειμένου να ικανοποιούνται οι συγκεκριμένες ανάγκες ενός ατόμου με αναπηρίες, να προάγουν τη διαθεσιμότητα και τη χρήση τους και να προάγουν τον καθολικό σχεδιασμό κατά την ανάπτυξη των προτύπων και κατευθυντήριων οδηγιών,
 - ζ. Να αναλάβουν ή προάγουν την έρευνα και ανάπτυξη και να προάγουν τη διαθεσιμότητα και χρήση των νέων τεχνολογιών, συμπεριλαμβανομένων και των τεχνολογιών της πληροφορίας και των επικοινωνιών, των βοηθημάτων κινητικότητας, των συσκευών και υποβοηθητικών τεχνολογιών, τα οποία είναι κατάλληλα για τα άτομα με αναπηρίες, δίνοντας προτεραιότητα στις τεχνολογίες με προσιτό κόστος,
 - η. Να παρέχουν προσιτή πληροφόρηση στα άτομα με αναπηρίες σχετικά με τα βοηθήματα κινητικότητας, τις συσκευές και τις υποβοηθητικές τεχνολογίες, συμπεριλαμβανομένων και των νέων τεχνολογιών, καθώς επίσης και τις άλλες μορφές βοήθειας, υποστηρικτικών υπηρεσιών και εγκαταστάσεων,
 - θ. Να προάγουν την κατάρτιση επαγγελματιών και προσωπικού που απασχολείται με τα άτομα με αναπηρίες, σχετικά με τα δικαιώματα που αναγνωρίζονται στην παρούσα Σύμβαση, ώστε να παρέχουν με τον καλύτερο τρόπο τη βοήθεια και τις υπηρεσίες που εγγυώνται αυτά τα δικαιώματα.
2. Όσον αφορά στα οικονομικά, κοινωνικά και πολιτιστικά δικαιώματα, κάθε Συμβαλλόμενο Κράτος αναλαμβάνει να λάβει μέτρα, στο μέγιστο των διαθέσιμων πόρων του και, όπου απαιτείται, στα πλαίσια της διεθνούς συνεργασίας, με σκοπό να εξασφαλίσει, σταδιακά, την πλήρη άσκηση αυτών των δικαιωμάτων, χωρίς να θίγονται εκείνες οι υποχρεώσεις που περιλαμβάνονται στην παρούσα Σύμβαση, οι οποίες είναι άμεσης εφαρμογής, σύμφωνα με το διεθνές δίκαιο.
3. Κατά την ανάπτυξη και εφαρμογή της νομοθεσίας και των πολιτικών, για να εφαρμοστεί η παρούσα Σύμβαση και σε άλλες διαδικασίες λήψης αποφάσεων που αφορούν ζητήματα σχετικά με τα άτομα με αναπηρίες, τα Συμβαλλόμενα Κράτη θα συμβουλευούνται συνεχώς και θα εμπλέκουν ενεργά τα άτομα με αναπηρίες, συμπεριλαμβανομένων και των παιδιών με αναπηρίες, μέσω των αντιπροσωπευτικών οργανώσεών τους.
4. Τίποτα στην παρούσα Σύμβαση δεν θίγει οποιοσδήποτε διατάξεις είναι πιο πρόσφορες για την πραγματοποίηση των δικαιωμάτων των ατόμων με αναπηρίες και οι οποίες μπορούν να συμπεριληφθούν στο δίκαιο ενός Κράτους-Συμβαλλόμενου Μέρους ή στο διεθνές δίκαιο που ισχύει για το Κράτος αυτό. Δεν θα υπάρξει κανείς περιορισμός ή παρέκκλιση από

οποιαδήποτε ανθρώπινα δικαιώματα και θεμελιώδεις ελευθερίες που αναγνωρίζονται ή υπάρχουν σε οποιοδήποτε Συμβαλλόμενο Κράτος στην παρούσα Σύμβαση, σύμφωνα με το νόμο, συμβάσεις, κανονισμό ή έθιμο, με την πρόφαση ότι η παρούσα Σύμβαση δεν αναγνωρίζει τέτοια δικαιώματα ή ελευθερίες ή ότι τα αναγνωρίζει σε μικρότερη έκταση.
5. Οι διατάξεις της παρούσας Σύμβασης επεκτείνονται σε όλα τα εδάφη των ομοσπονδιακών κρατών, χωρίς οποιουδήποτε περιορισμούς ή εξαιρέσεις.

Άρθρο 5 - Ισότητα και μη διάκριση

1. Τα Συμβαλλόμενα Κράτη αναγνωρίζουν ότι όλα τα άτομα είναι ίσα ενώπιον και σύμφωνα με το νόμο και δικαιούνται, χωρίς οποιαδήποτε διάκριση, ίση προστασία και ίσα οφέλη από το νόμο.
2. Τα Συμβαλλόμενα Κράτη απαγορεύουν όλες τις διακρίσεις βάσει της αναπηρίας και εγγυώνται στα άτομα με αναπηρίες ίση και αποτελεσματική νομική προστασία κατά των διακρίσεων για οποιοδήποτε λόγο.
3. Προκειμένου να προάγουν την ισότητα και να εξαλείψουν τις διακρίσεις, τα Συμβαλλόμενα Κράτη λαμβάνουν όλα τα κατάλληλα μέτρα, προκειμένου να διασφαλίζουν ότι παρέχεται εύλογη προσαρμογή.
4. Τα συγκεκριμένα μέτρα, τα οποία είναι απαραίτητα προκειμένου να επιταχυνθεί ή να επιτευχθεί μία πραγματική ισότητα των ατόμων με αναπηρίες, δεν θεωρούνται διακρίσεις, σύμφωνα με τους όρους της παρούσας Σύμβασης.

Άρθρο 6 - Γυναίκες με αναπηρίες

1. Τα Συμβαλλόμενα Κράτη αναγνωρίζουν ότι οι γυναίκες και τα κορίτσια με αναπηρίες υπόκεινται σε πολλαπλές διακρίσεις και, εν προκειμένω, λαμβάνουν μέτρα προκειμένου να διασφαλίζουν την πλήρη και ίση απόλαυση, από αυτά, όλων των ανθρωπίνων δικαιωμάτων και θεμελιωδών ελευθεριών.
2. Τα Συμβαλλόμενα Κράτη λαμβάνουν όλα τα κατάλληλα μέτρα, προκειμένου να διασφαλίζουν την πλήρη ανάπτυξη, προαγωγή και ενίσχυση των γυναικών, με σκοπό την εγγύηση της άσκησης και απόλαυσης των ανθρωπίνων δικαιωμάτων και των θεμελιωδών ελευθεριών που καθορίζονται στην παρούσα Σύμβαση.

Άρθρο 7 - Παιδιά με αναπηρίες

1. Τα Συμβαλλόμενα Κράτη λαμβάνουν όλα τα απαιτούμενα μέτρα, προκειμένου να διασφαλίζουν την πλήρη απόλαυση, από τα παιδιά με αναπηρίες, όλων των ανθρωπίνων δικαιωμάτων και των θεμελιωδών ελευθεριών, σε ίση βάση με τα υπόλοιπα παιδιά.
2. Σε όλες τις ενέργειες που αφορούν τα παιδιά με αναπηρίες, το συμφέρον του παιδιού είναι πρωταρχικής σημασίας.
3. Τα Συμβαλλόμενα Κράτη διασφαλίζουν ότι τα παιδιά με αναπηρίες έχουν το δικαίωμα να εκφράζουν τις απόψεις τους ελεύθερα, σχετικά με όλα τα θέματα που έχουν επιπτώσεις σε αυτά και ότι στις απόψεις τους δίδεται η οφειλόμενη βαρύτητα, σύμφωνα με την ηλικία και την ωριμότητά τους, σε ίση βάση με τα υπόλοιπα παιδιά και ότι τους παρέχεται βοήθεια σε σχέση με την αναπηρία τους και κατάλληλη για την ηλικία τους, ώστε να υλοποιήσουν αυτό το δικαίωμα.

Άρθρο 8 - Ευαισθητοποίηση

1. Τα Συμβαλλόμενα Κράτη αναλαμβάνουν να υιοθετήσουν άμεσα, αποτελεσματικά και κατάλληλα μέτρα, προκειμένου:
 - α. Να αυξήσουν την ευαισθητοποίηση σε όλη την κοινωνία, και στο οικογενειακό επίπεδο, σχετικά με τα άτομα με αναπηρίες και να ενθαρρύνουν το σεβασμό των δικαιωμάτων και της αξιοπρέπειας των ατόμων με αναπηρίες,
 - β. Να καταπολεμήσουν τα στερεότυπα, τις προκαταλήψεις και τις επιβλαβείς πρακτικές που αφορούν τα άτομα με αναπηρίες, συμπεριλαμβανομένων και εκείνων που βασίζονται στο φύλο και την ηλικία, σε όλους τους τομείς της ζωής,
 - γ. Να προάγουν τη ευαισθητοποίηση για τις ικανότητες και τη συνεισφορά των ατόμων με αναπηρίες.

Τα μέτρα για το σκοπό αυτό περιλαμβάνουν:

- α. Την έναρξη και διατήρηση αποτελεσματικών εκστρατειών δημόσιας ευαισθητοποίησης, σχεδιασμένων προκειμένου να:

- i. καλλιεργήσουν την αποδοχή των δικαιωμάτων των ατόμων με αναπηρίες
- ii. προάγουν θετικές αντιλήψεις και μεγαλύτερη κοινωνική ευαισθητοποίηση προς τα άτομα με αναπηρίες
- iii. προάγουν την αναγνώριση των δεξιοτήτων, προσόντων και ικανοτήτων των ατόμων με αναπηρίες και της συνεισφοράς τους στον εργασιακό χώρο και την αγορά εργασίας

- β. Την ενθάρρυνση, σε όλα τα επίπεδα του εκπαιδευτικού συστήματος, συμπεριλαμβανομένων και όλων των παιδιών

από νεαρή ηλικία, μιας στάσης σεβασμού των δικαιωμάτων των ατόμων με αναπηρίες,
γ. Την ενθάρρυνση όλων των φορέων των μέσων μαζικής ενημέρωσης να απεικονίζουν τα άτομα με αναπηρίες κατά τρόπο συνεπή με το σκοπό της παρούσας Σύμβασης,
δ. Την προαγωγή προγραμμάτων για την ευαισθητοποίηση σχετικά με τα άτομα με αναπηρίες και τα δικαιώματα των ατόμων με αναπηρίες.

Άρθρο 9 - Προσβασιμότητα

1. Προκειμένου να επιτρέψουν στα άτομα με αναπηρίες να ζουν ανεξάρτητα και να συμμετέχουν πλήρως σε όλες τις πτυχές της ζωής, τα Συμβαλλόμενα Κράτη λαμβάνουν κατάλληλα μέτρα προκειμένου να διασφαλίζουν στα άτομα με αναπηρίες την πρόσβαση, σε ίση βάση με τους άλλους, στο φυσικό περιβάλλον, τα μέσα μεταφοράς, την πληροφορία και τις επικοινωνίες, συμπεριλαμβανομένων και των τεχνολογιών και συστημάτων πληροφορίας και επικοινωνιών και σε άλλες εγκαταστάσεις και υπηρεσίες που είναι ανοικτές ή παρέχονται στο κοινό, τόσο στις αστικές όσο και στις αγροτικές περιοχές. Τα μέτρα αυτά, που θα συμπεριλαμβάνουν τον προσδιορισμό και την εξάλειψη των εμποδίων και κωλυμάτων προσβασιμότητας, θα ισχύουν, μεταξύ άλλων, για:

- α. τα κτίρια, τους δρόμους, τις μεταφορές και λοιπές εσωτερικές και υπαίθριες εγκαταστάσεις, συμπεριλαμβανομένων και των σχολείων, των κατοικιών, των ιατρικών εγκαταστάσεων και των εργασιακών χώρων,
- β. τις πληροφορίες, τις επικοινωνίες και λοιπές υπηρεσίες, συμπεριλαμβανομένων και των ηλεκτρονικών υπηρεσιών και των υπηρεσιών έκτακτης ανάγκης.

2. Τα Συμβαλλόμενα Κράτη λαμβάνουν επίσης κατάλληλα μέτρα προκειμένου:

- α. να αναπτύξουν, διαδώσουν και παρακολουθούν την εφαρμογή των ελάχιστων προτύπων και κατευθυντήριων οδηγιών για την προσβασιμότητα των εγκαταστάσεων και των υπηρεσιών που είναι ανοικτές ή παρέχονται στο κοινό,
- β. να διασφαλίζουν ότι οι ιδιωτικοί φορείς, οι οποίοι προσφέρουν εγκαταστάσεις και υπηρεσίες που είναι ανοικτές ή παρέχονται στο κοινό, λαμβάνουν υπόψη τους όλες τις μορφές της προσβασιμότητας για τα άτομα με αναπηρίες,
- γ. να παρέχουν κατάρτιση τους άμεσα ενδιαφερόμενους, σε σχέση με τα ζητήματα προσβασιμότητας που αντιμετωπίζουν τα άτομα με αναπηρίες,
- δ. να παρέχουν, στα κτίρια και τις λοιπές εγκαταστάσεις που είναι ανοικτές στο κοινό, σύστημα σήμανσης σε Μπράιλι και σε ευανάγνωστες και κατανοητές μορφές,
- ε. να παρέχουν μορφές «ζωντανής» βοήθειας και ενδιαμέσων, συμπεριλαμβανομένων των οδηγών, των αναγνώστων και των επαγγελματιών διερμηνέων της νοηματικής γλώσσας, προκειμένου να διευκολύνουν την προσβασιμότητα στα κτίρια και σε άλλες εγκαταστάσεις που είναι ανοικτές στο κοινό,
- στ. να προάγουν άλλες κατάλληλες μορφές βοήθειας και υποστήριξης προς τα άτομα με αναπηρίες, προκειμένου να διασφαλίζουν την πρόσβασή τους στην πληροφορία,
- ζ. να προάγουν την πρόσβαση, για τα άτομα με αναπηρίες, στις νέες τεχνολογίες και τα συστήματα πληροφορίας και επικοινωνιών, συμπεριλαμβανομένου και του Διαδικτύου,
- η. να προάγουν το σχεδιασμό, την ανάπτυξη, την παραγωγή και τη διανομή προσιτών τεχνολογιών και συστημάτων ενημέρωσης και επικοινωνιών σε αρχικό στάδιο, έτσι ώστε αυτές οι τεχνολογίες και συστήματα να καταστούν προσιτές με ελάχιστο κόστος.

Άρθρο 10 - Δικαίωμα στη ζωή

Τα Συμβαλλόμενα Κράτη επαναβεβαιώνουν ότι κάθε άνθρωπος έχει το εγγενές δικαίωμα στη ζωή και ότι λαμβάνουν όλα τα απαιτούμενα μέτρα, προκειμένου να διασφαλιστεί η αποτελεσματική απόλαυσή του από τα άτομα με αναπηρίες, σε ίση βάση με τους άλλους.

Άρθρο 11 - Καταστάσεις κινδύνου και έκτακτων ανθρωπιστικών αναγκών

Τα Συμβαλλόμενα Κράτη λαμβάνουν, σύμφωνα με τις υποχρεώσεις τους βάσει του διεθνούς δικαίου, συμπεριλαμβανομένου και του διεθνούς ανθρωπιστικού δικαίου και του διεθνούς δικαίου ανθρωπίνων δικαιωμάτων, όλα τα απαιτούμενα μέτρα προκειμένου να διασφαλίζουν την προστασία και ασφάλεια των ατόμων με αναπηρίες σε καταστάσεις κινδύνου, συμπεριλαμβανομένων και των καταστάσεων ενόπλων συγκρούσεων, έκτακτων ανθρωπιστικών αναγκών και των περιστατικών φυσικών καταστροφών.

Άρθρο 12 - Ισότητα ενώπιον του νόμου

1. Τα Συμβαλλόμενα Κράτη επαναβεβαιώνουν ότι τα άτομα με αναπηρίες έχουν οπουδήποτε το δικαίωμα αναγνώρισης της προσωπικότητάς τους στο νόμο.
2. Τα Συμβαλλόμενα Κράτη αναγνωρίζουν ότι τα άτομα με αναπηρίες απολαύουν την ικανότητα για δικαιοπραξία σε ίση βάση με τους άλλους, σε όλες τις πτυχές της ζωής.
3. Τα Συμβαλλόμενα Κράτη λαμβάνουν τα κατάλληλα μέτρα προκειμένου να παρέχουν πρόσβαση στα άτομα με αναπηρίες, σε σχέση με την υποστήριξη που μπορεί να χρειάζονται κατά την άσκηση της ικανότητάς τους για δικαιοπραξία.
4. Τα Συμβαλλόμενα Κράτη διασφαλίζουν ότι, όλα τα μέτρα που αφορούν στην άσκηση της ικανότητας για δικαιοπραξία, προβλέπουν κατάλληλες και αποτελεσματικές εγγυήσεις, προκειμένου να αποτραπεί η κατάχρηση, σύμφωνα με το διεθνές δίκαιο ανθρωπίνων δικαιωμάτων. Αυτές οι εγγυήσεις θα διασφαλίζουν ότι τα μέτρα σχετικά με την άσκηση της ικανότητας για δικαιοπραξία σέβονται τα δικαιώματα, τη θέληση και τις προτιμήσεις του ατόμου, είναι απαλλαγμένα από σύγκρουση συμφερόντων και αδικαιολόγητες επιρροές, είναι ανάλογα και προσαρμοσμένα στις περιστάσεις του ατόμου, εφαρμόζονται για το συντομότερο δυνατό χρονικό διάστημα και υπόκεινται σε τακτικό έλεγχο από αρμόδια, ανεξάρτητη και αμερόληπτη αρχή ή δικαστικό όργανο. Οι εγγυήσεις είναι ανάλογες με το βαθμό κατά τον οποίο τα μέτρα αυτά έχουν επιπτώσεις στα δικαιώματα και τα συμφέροντα του ατόμου.
5. Σύμφωνα με τις διατάξεις του παρόντος άρθρου, τα Συμβαλλόμενα Κράτη λαμβάνουν όλα τα κατάλληλα και αποτελεσματικά μέτρα, προκειμένου να διασφαλίζουν το ίσο δικαίωμα των ατόμων με αναπηρίες να αποκτούν ή να κληρονομούν περιουσία, να ελέγχουν τις οικονομικές υποθέσεις τους και να έχουν ίση πρόσβαση σε τραπεζικά δάνεια, υποθήκες και άλλες μορφές οικονομικής πίστης και διασφαλίζουν ότι τα άτομα με αναπηρίες δεν στερούνται αυθαίρετα την περιουσία τους.

Άρθρο 13 - Πρόσβαση στη δικαιοσύνη

1. Τα Συμβαλλόμενα Κράτη διασφαλίζουν στα άτομα με αναπηρίες αποτελεσματική πρόσβαση στη δικαιοσύνη, σε ίση βάση με τους άλλους, συμπεριλαμβανομένης και της παροχής διαδικαστικών και κατάλληλων για την ηλικία διευκολύνσεων, προκειμένου να διευκολυνθεί ο αποτελεσματικός ρόλος τους ως άμεσων και έμμεσων συμμετεχόντων και ως μαρτύρων, σε όλες τις νομικές διαδικασίες, συμπεριλαμβανομένων και των ανακριτικών και λοιπών προκαταρκτικών σταδίων.
2. Προκειμένου να βοηθήσουν στη διασφάλιση αποτελεσματικής πρόσβασης στη δικαιοσύνη για τα άτομα με αναπηρίες, τα Συμβαλλόμενα Κράτη προάγουν την κατάλληλη κατάρτιση εκείνων που εργάζονται στον τομέα της απονομής της δικαιοσύνης, συμπεριλαμβανομένης και της αστυνομίας και του προσωπικού των φυλακών.

Άρθρο 14 - Ελευθερία και ασφάλεια του ατόμου

1. Τα Συμβαλλόμενα Κράτη διασφαλίζουν ότι τα άτομα με αναπηρίες, σε ίση βάση με τους άλλους:
 - α. απολαύουν το δικαίωμα στην ελευθερία και την ασφάλεια του προσώπου,
 - β. δεν στερούνται την ελευθερία τους παράνομα ή αυθαίρετα και ότι οποιαδήποτε στέρηση της ελευθερίας είναι σύμφωνη με το νόμο και ότι η ύπαρξη μιας αναπηρίας δεν θα δικαιολογεί, σε καμία περίπτωση, τη στέρηση της ελευθερίας.
2. Τα Συμβαλλόμενα Κράτη διασφαλίζουν ότι, εάν τα άτομα με αναπηρίες στερούνται την ελευθερία τους μέσω οποιασδήποτε διαδικασίας, δικαιούνται, σε ίση βάση με τους άλλους, εγγυήσεις σύμφωνα με το διεθνές δίκαιο ανθρωπίνων δικαιωμάτων και αντιμετωπίζονται σύμφωνα με τους στόχους και τις αρχές της παρούσας Σύμβασης, συμπεριλαμβανομένης και της παροχής εύλογης προσαρμογής.

Άρθρο 15 - Απαλλαγή από βασανιστήρια ή σκληρή, απάνθρωπη ή ταπεινωτική μεταχείριση ή τιμωρία

1. Κανείς δεν υποβάλλεται σε βασανιστήρια ή σε σκληρή, απάνθρωπη ή εξευτελιστική μεταχείριση ή ποινή. Ειδικότερα, κανένας δεν υποβάλλεται, χωρίς την ελεύθερη συγκατάθεσή του/της, σε ιατρικό ή επιστημονικό πείραμα.
2. Τα Συμβαλλόμενα Κράτη λαμβάνουν όλα τα αποτελεσματικά νομοθετικά, διοικητικά, δικαστικά ή άλλα μέτρα, προκειμένου να αποτρέπουν τα άτομα με αναπηρίες, σε ίση βάση με τους άλλους, να υφίστανται βασανιστήρια ή σκληρή, απάνθρωπη ή εξευτελιστική μεταχείριση ή ποινή.

Άρθρο 16 - Απαλλαγή από την εκμετάλλευση, τη βία και την κακομεταχείριση

1. Τα Συμβαλλόμενα Κράτη λαμβάνουν όλα τα κατάλληλα νομοθετικά, διοικητικά, κοινωνικά, εκπαιδευτικά και λοιπά μέτρα

προκειμένου να προστατεύσουν τα άτομα με αναπηρίες, τόσο εντός όσο και εκτός της κατοικίας, από όλες τις μορφές εκμετάλλευσης, βίας και κακομεταχείρισης, συμπεριλαμβανομένων και των πτυχών τους που βασίζονται στο φύλο.

2. Τα Συμβαλλόμενα Κράτη λαμβάνουν επίσης όλα τα κατάλληλα μέτρα προκειμένου να αποτρέψουν όλες τις μορφές εκμετάλλευσης, βίας και κακομεταχείρισης, διασφαλίζοντας, μεταξύ άλλων, τις κατάλληλες μορφές βοήθειας και υποστήριξης, για το φύλο και την ηλικία, για τα άτομα με αναπηρίες, τις οικογένειες και όσους τους παρέχουν φροντίδα, συμπεριλαμβανομένης και της παροχής πληροφοριών και εκπαίδευσης για το πώς να αποφεύγουν, να αναγνωρίζουν και να αναφέρουν τις περιπτώσεις εκμετάλλευσης, βίας και κακομεταχείρισης. Τα Συμβαλλόμενα Κράτη διασφαλίζουν ότι οι υπηρεσίες προστασίας είναι προσαρμοσμένες στην ηλικία, το φύλο και τις αναπηρίες.

3. Προκειμένου να αποτρέπονται περιστατικά όλων των μορφών εκμετάλλευσης, βίας και κακομεταχείρισης, τα Συμβαλλόμενα Κράτη διασφαλίζουν ότι, όλες οι διευκολύνσεις και τα προγράμματα που έχουν σκοπό να εξυπηρετήσουν τα άτομα με αναπηρίες, παρακολουθούνται αποτελεσματικά από ανεξάρτητες αρχές.

4. Τα Συμβαλλόμενα Κράτη λαμβάνουν όλα τα κατάλληλα μέτρα προκειμένου να προάγουν τη φυσική, γνωστική και ψυχολογική ανάνηψη, αποκατάσταση και κοινωνική επανένταξη των ατόμων με αναπηρίες, τα οποία καθίστανται θύματα οποιασδήποτε μορφής εκμετάλλευσης, βίας ή κακομεταχείρισης, συμπεριλαμβανομένης και της παροχής υπηρεσιών προστασίας. Μια τέτοια ανάνηψη και επανένταξη θα πραγματοποιούνται σε ένα περιβάλλον που θα ενθαρρύνει την υγεία, την ευημερία, τον αυτοσεβασμό, την αξιοπρέπεια και την αυτονομία του ατόμου και λαμβάνει υπόψη τις, ανάλογες με το φύλο και την ηλικία, ανάγκες.

5. Τα Συμβαλλόμενα Κράτη θα θέσουν σε ισχύ αποτελεσματική νομοθεσία και πολιτικές, συμπεριλαμβανομένης και της νομοθεσίας και των πολιτικών που εστιάζονται στις γυναίκες και στα παιδιά, ώστε να διασφαλιστεί ότι οι περιπτώσεις εκμετάλλευσης, βίας και κακομεταχείρισης κατά ατόμων με αναπηρίες, εντοπίζονται, ερευνώνται και, όπου απαιτείται, δίδονται.

Άρθρο 17 - Προστασία της ακεραιότητας του ατόμου

Κάθε άτομο με αναπηρίες έχει δικαίωμα σεβασμού της σωματικής και πνευματικής ακεραιότητάς του/της, σε ίση βάση με τους άλλους.

Άρθρο 18 - Ελεύθερη μετακίνηση και ιθαγένεια

1. Τα Συμβαλλόμενα Κράτη αναγνωρίζουν τα δικαιώματα των ατόμων με αναπηρίες, στην ελεύθερη μετακίνηση, στην ελεύθερη επιλογή της κατοικίας τους και σε μια ιθαγένεια, σε ίση βάση με τους άλλους, συμπεριλαμβανομένης και της διασφάλισης ότι τα άτομα με αναπηρίες:

α. Έχουν το δικαίωμα να αποκτήσουν και να αλλάξουν μια ιθαγένεια και δεν στερούνται την ιθαγένειά τους αυθαίρετα ή βάσει της αναπηρίας,

β. Δεν στερούνται, βάσει της αναπηρίας τους, της δυνατότητάς τους να αποκτήσουν, κατέχουν και χρησιμοποιούν έγγραφα της ιθαγένειάς τους ή όποια άλλα έγγραφα της ταυτότητάς τους ή να χρησιμοποιούν τις σχετικές διαδικασίες, όπως οι διαδικασίες μετανάστευσης, που μπορεί να απαιτηθούν, προκειμένου να διευκολύνουν την άσκηση του δικαιώματος για ελεύθερη μετακίνηση,

γ. Είναι ελεύθερα να εγκαταλείψουν οποιαδήποτε χώρα, συμπεριλαμβανομένης και της δικής τους,

δ. Δεν στερούνται, αυθαίρετα ή βάσει της αναπηρίας τους, του δικαιώματος εισόδου στη χώρα τους.

2. Τα παιδιά με αναπηρίες καταχωρούνται αμέσως μετά τη γέννησή τους και έχουν δικαίωμα, από τη γέννηση, σε ένα όνομα, το δικαίωμα να αποκτήσουν μια ιθαγένεια και, κατά το δυνατό, το δικαίωμα να γνωρίζουν και να φροντίζονται από τους γονείς τους.

Άρθρο 19 - Ανεξάρτητη διαβίωση και ένταξη στην κοινωνία

Τα Συμβαλλόμενα Κράτη στην παρούσα Σύμβαση αναγνωρίζουν το ίσο δικαίωμα όλων των ατόμων με αναπηρίες να ζουν στην κοινωνία, με επιλογές ίσες με τους άλλους ανθρώπους και λαμβάνουν αποτελεσματικά και κατάλληλα μέτρα, προκειμένου να διευκολύνουν την πλήρη απόλαυση αυτού του δικαιώματος από τα άτομα με αναπηρίες και την πλήρη ένταξη και συμμετοχή τους στην κοινωνία, συμπεριλαμβανομένης και της διασφάλισης ότι:

α. Τα άτομα με αναπηρίες έχουν την ευκαιρία να επιλέξουν τον τόπο διαμονής τους και το πού και με ποιόν ζουν, σε ίση βάση με τους άλλους και δεν είναι υποχρεωμένα να ζουν υπό ιδιαίτερες διευθετήσεις διαβίωσης

β. Τα άτομα με αναπηρίες έχουν πρόσβαση σε σειρά υπηρεσιών στο σπίτι, σε καταστήματα και άλλες κοινωνικές υπηρεσίες υποστήριξης, συμπεριλαμβανομένης και της προσωπικής βοήθειας που είναι απαραίτητη για την υποστήριξη της διαβίωσης και της ένταξης στην κοινωνία και την αποτροπή της απομόνωσης ή του διαχωρισμού από την κοινωνία

γ. Οι κοινοτικές υπηρεσίες και εγκαταστάσεις για τον πληθυσμό είναι διαθέσιμες, σε ίση βάση, στα άτομα με αναπηρίες και ανταποκρίνονται στις ανάγκες τους.

Άρθρο 20 - Κινητικότητα του ατόμου

Τα Συμβαλλόμενα Κράτη λαμβάνουν αποτελεσματικά μέτρα προκειμένου να διασφαλίζουν την κινητικότητα του ατόμου, με τη μέγιστη δυνατή ανεξαρτησία για τα άτομα με αναπηρίες, συμπεριλαμβανομένης και:

- α. της διευκόλυνσης της κινητικότητας των ατόμων με αναπηρίες, με τον τρόπο και κατά το χρόνο της επιλογής τους και με προσιτό κόστος,
- β. της διευκόλυνσης της πρόσβασης των ατόμων με αναπηρίες σε ποιοτικά βοηθήματα κινητικότητας, συσκευές, υποβοηθητικές τεχνολογίες και μορφές συνεχούς βοήθειας και μεσάζοντες, συμπεριλαμβανομένης και της διαθεσιμότητας τους με προσιτό κόστος,
- γ. της παροχής κατάρτισης, σε σχέση με τις δεξιότητες κινητικότητας, στα άτομα με αναπηρίες και στο εξειδικευμένο προσωπικό που συνεργάζεται με τα άτομα με αναπηρίες,
- δ. της ενθάρρυνσης των φορέων που παράγουν βοηθήματα κινητικότητας, συσκευές και υποβοηθητικές τεχνολογίες, να λαμβάνουν υπόψη όλες τις πτυχές κινητικότητας για τα άτομα με αναπηρίες.

Άρθρο 21 - Ελευθερία της έκφρασης και της γνώμης και πρόσβαση στην πληροφορία

Τα Συμβαλλόμενα Κράτη λαμβάνουν όλα τα κατάλληλα μέτρα προκειμένου να διασφαλίζουν ότι τα άτομα με αναπηρίες μπορούν να ασκούν το δικαίωμα τους στην ελευθερία της έκφρασης και της γνώμης, συμπεριλαμβανομένης και της ελευθερίας να αναζητούν, να δέχονται και να μεταδίδουν πληροφορίες και ιδέες, σε ίση βάση με τους άλλους ανθρώπους και μέσω όλων των μορφών επικοινωνίας της επιλογής τους, όπως ορίζεται στο άρθρο 2 της παρούσας Σύμβασης, συμπεριλαμβανομένης και:

- α. της παροχής πληροφοριών που προορίζονται για το ευρύ κοινό στα άτομα με αναπηρίες, με προσιτές μορφές και τεχνολογίες, κατάλληλες για τα διαφορετικά είδη αναπηριών, κατά τρόπο έγκαιρο και χωρίς πρόσθετο κόστος,
- β. της αποδοχής και διευκόλυνσης της χρήσης των νοηματικών γλωσσών, της Μπράιλι, της συμπληρωματικής και εναλλακτικής επικοινωνίας και όλων των άλλων προσιτών μέσων, τρόπων και μορφών επικοινωνίας της επιλογής τους, από τα άτομα με αναπηρίες στις επίσημες επικοινωνίες τους,
- γ. της προτροπής των ιδιωτικών φορέων που παρέχουν υπηρεσίες στο ευρύ κοινό, συμπεριλαμβανομένου και του Διαδικτύου, να παρέχουν πληροφορίες και υπηρεσίες με προσιτές και εύχρηστες μορφές για τα άτομα με αναπηρίες,
- δ. της ενθάρρυνσης των μέσων μαζικής επικοινωνίας, συμπεριλαμβανομένων και των παρόχων πληροφοριών μέσω του Διαδικτύου, να καταστήσουν τις υπηρεσίες τους προσιτές στα άτομα με αναπηρίες,
- ε. της αναγνώρισης και προαγωγής της χρήσης των νοηματικών γλωσσών.

Άρθρο 22 - Σεβασμός της ιδιωτικής ζωής

1. Κανένα άτομο με αναπηρίες, ανεξάρτητα από τον τόπο διαμονής ή τις διευθετήσεις διαβίωσης, δεν υπόκειται σε αυθαίρετη ή παράνομη παρενόχληση στην ιδιωτική του/της ζωή, την οικογένεια, την κατοικία ή την αλληλογραφία ή τις άλλες μορφές επικοινωνίας ή σε παράνομες επιθέσεις κατά της τιμής και της υπόληψής του/της. Τα άτομα με αναπηρίες έχουν δικαίωμα προστασίας από το νόμο έναντι τέτοιων παρενοχλήσεων ή προσβολών.

2. Τα Συμβαλλόμενα Κράτη προστατεύουν το απόρρητο των πληροφοριών για το πρόσωπο, την υγεία και την αποκατάσταση των ατόμων με αναπηρίες, σε ίση βάση με τους άλλους.

Άρθρο 23 - Σεβασμός της κατοικίας και της οικογένειας

1. Τα Συμβαλλόμενα Κράτη λαμβάνουν αποτελεσματικά και κατάλληλα μέτρα προκειμένου να εξαλείψουν τις διακρίσεις κατά των ατόμων με αναπηρίες, σε όλα θέματα που σχετίζονται με το γάμο, την οικογένεια, την πατρότητα και τις σχέσεις, σε ίση βάση με τους άλλους, ώστε να διασφαλίζεται ότι:

- α. Αναγνωρίζεται το δικαίωμα όλων των ατόμων με αναπηρίες, τα οποία είναι σε ηλικία γάμου, να παντρεύονται και να δημιουργούν οικογένεια, βάσει της ελεύθερης και πλήρους συγκατάθεσης των μελλοντικών συζύγων,
- β. Αναγνωρίζονται τα δικαιώματα των ατόμων με αναπηρίες να αποφασίζουν ελεύθερα και υπεύθυνα σχετικά με τον αριθμό και τη χρονική απόσταση απόκτησης των παιδιών τους και έχουν πρόσβαση σε κατάλληλες για την ηλικία τους πληροφορίες και εκπαίδευση αναπαραγωγικού και οικογενειακού προγραμματισμού και τους παρέχονται τα

μέσα που είναι απαραίτητα, προκειμένου να τους επιτρέψουν να ασκήσουν αυτά τα δικαιώματα,
γ. Τα άτομα με αναπηρίες, συμπεριλαμβανομένων και των παιδιών, διατηρούν τη γονιμότητά τους, σε ίση βάση με τους άλλους.

2. Τα Συμβαλλόμενα Κράτη διασφαλίζουν τα δικαιώματα και τις ευθύνες των ατόμων με αναπηρίες, όσον αφορά την επιμέλεια, την κηδεμονία, την επιτροπεία, την υιοθεσία παιδιών ή παρόμοιους θεσμούς, όπου υφίστανται οι έννοιες αυτές στην εθνική νομοθεσία. Σε κάθε περίπτωση, προέχουν τα συμφέροντα του παιδιού. Τα Συμβαλλόμενα Κράτη προσφέρουν κατάλληλη βοήθεια στα άτομα με αναπηρίες, κατά την εκτέλεση των καθηκόντων ανατροφής των παιδιών τους.
3. Τα Συμβαλλόμενα Κράτη διασφαλίζουν ότι τα παιδιά με αναπηρίες έχουν ίσα δικαιώματα, όσον αφορά την οικογενειακή ζωή. Με σκοπό την άσκηση αυτών των δικαιωμάτων και προκειμένου να αποτρέψουν την απόκρυψη, εγκατάλειψη, παραμέληση και διαχωρισμό των παιδιών με αναπηρίες, τα Συμβαλλόμενα Κράτη αναλαμβάνουν την υποχρέωση να παρέχουν έγκαιρες και εκτενείς πληροφορίες, υπηρεσίες και υποστήριξη στα παιδιά με αναπηρίες και τις οικογένειές τους.
4. Τα Συμβαλλόμενα Κράτη διασφαλίζουν ότι ένα παιδί δεν χωρίζεται από τους γονείς του/της, παρά τη θέλησή του, εκτός από την περίπτωση που οι αρμόδιες αρχές θα καθορίσουν, μετά από δικαστικό έλεγχο, σύμφωνα με το εφαρμοστέο δίκαιο και διαδικασίες, ότι αυτός ο χωρισμός είναι απαραίτητος για τα συμφέροντα του παιδιού. Σε καμία περίπτωση δεν χωρίζεται ένα παιδί από τους γονείς, βάσει μιας αναπηρίας είτε του παιδιού είτε του ενός είτε και των δύο γονέων.
5. Τα Συμβαλλόμενα Κράτη, όπου η άμεση οικογένεια δεν είναι σε θέση να φροντίσει ένα παιδί με αναπηρίες, αναλαμβάνουν κάθε προσπάθεια προκειμένου να παρέχουν εναλλακτική φροντίδα εντός της ευρύτερης οικογένειας και, αν αυτό αποτύχει, εντός της κοινότητας, σε ένα οικογενειακό περιβάλλον.

Άρθρο 24 - Εκπαίδευση

1. Τα Συμβαλλόμενα Κράτη αναγνωρίζουν το δικαίωμα των ατόμων με αναπηρίες στην εκπαίδευση. Με σκοπό την άσκηση του δικαιώματος αυτού, χωρίς διακρίσεις και βάσει των ίσων ευκαιριών, τα Συμβαλλόμενα Κράτη διασφαλίζουν ένα εκπαιδευτικό σύστημα ένταξης, σε όλα τα επίπεδα και δια βίου μάθηση που αποσκοπούν:
 - α. Στην πλήρη ανάπτυξη του ανθρώπινου δυναμικού και του αισθήματος αξιοπρέπειας και αυτοεκτίμησης και την ενίσχυση του σεβασμού των ανθρωπίνων δικαιωμάτων, των θεμελιωδών ελευθεριών και της ανθρωπίνης ποικιλομορφίας,
 - β. Στην ανάπτυξη, από τα άτομα με αναπηρίες, της προσωπικότητάς τους, των δεξιοτήτων και της δημιουργικότητάς τους, καθώς επίσης και των πνευματικών και φυσικών ικανοτήτων τους, στο μέγιστο δυναμικό τους,
 - γ. Στη δυνατότητα των ατόμων με αναπηρίες να συμμετέχουν αποτελεσματικά σε μια ελεύθερη κοινωνία.
2. Για την εξασφάλιση του δικαιώματος αυτού, τα Συμβαλλόμενα Κράτη διασφαλίζουν ότι:
 - α. Τα άτομα με αναπηρίες δεν αποκλείονται από το γενικό εκπαιδευτικό σύστημα βάσει της αναπηρίας και ότι τα παιδιά με αναπηρίες δεν αποκλείονται από την ελεύθερη και υποχρεωτική πρωτοβάθμια εκπαίδευση ή από τη δευτεροβάθμια εκπαίδευση, βάσει της αναπηρίας,
 - β. Τα άτομα με αναπηρίες μπορούν να έχουν πρόσβαση σε μια ενιαία, ποιοτική και ελεύθερη πρωτοβάθμια και δευτεροβάθμια εκπαίδευση, σε ίση βάση με τους άλλους, στις κοινότητες στις οποίες ζουν,
 - γ. Παρέχεται εύλογη προσαρμογή για τις απαιτήσεις του ατόμου,
 - δ. Τα άτομα με αναπηρίες λαμβάνουν την υποστήριξη που απαιτείται, μέσα στο γενικό εκπαιδευτικό σύστημα, προκειμένου να διευκολυνθεί η αποτελεσματική εκπαίδευσή τους,
 - ε. Παρέχονται αποτελεσματικά εξατομικευμένα μέτρα υποστήριξης, σε περιβάλλοντα που μεγιστοποιούν την ακαδημαϊκή και κοινωνική ανάπτυξη, σύμφωνα με το στόχο της πλήρους ενσωμάτωσης.
3. Τα Συμβαλλόμενα Κράτη επιτρέπουν στα άτομα με αναπηρίες να διδάσκονται δεξιότητες ζωής και κοινωνικής ανάπτυξης, προκειμένου να διευκολύνουν την πλήρη και ίση συμμετοχή τους στην εκπαίδευση και ως μέλη της κοινωνίας. Για το λόγο αυτό, τα Συμβαλλόμενα Κράτη λαμβάνουν κατάλληλα μέτρα, συμπεριλαμβανομένης και:
 - α. Της διευκόλυνσης της εκμάθησης της Μπράιγ, εναλλακτικής γραφής, βελτιωμένων και εναλλακτικών τρόπων, μέσων και μορφών δεξιοτήτων επικοινωνίας, προσανατολισμού και κινητικότητας και της διευκόλυνσης της υποστήριξης και παροχής συμβουλών σε συνομηλίκους,
 - β. Της διευκόλυνσης της εκμάθησης της νοηματικής γλώσσας και της προαγωγής της γλωσσικής ταυτότητας της κοινότητας των κωφών,
 - γ. Της διασφάλισης ότι η εκπαίδευση των προσώπων και ιδιαίτερα των παιδιών, που είναι τυφλά, κωφά ή τυφλά και κωφά, διεξάγεται με τις πιο κατάλληλες γλώσσες, τρόπους και μέσα επικοινωνίας για το συγκεκριμένο άτομο και σε περιβάλλοντα που μεγιστοποιούν την ακαδημαϊκή και κοινωνική ανάπτυξη.
4. Προκειμένου να βοηθήσουν τη διασφάλιση της άσκησης του δικαιώματος αυτού, τα Συμβαλλόμενα Κράτη λαμβάνουν κατάλληλα μέτρα, προκειμένου να προσλαμβάνουν εκπαιδευτικούς, συμπεριλαμβανομένων και των δασκάλων με αναπηρίες, που κατέχουν τα τυπικά προσόντα στη νοηματική γλώσσα και / ή στη Μπράιγ και να εκπαιδεύουν τους επαγγελματίες και το προσωπικό που απασχολούνται σε όλα τα επίπεδα εκπαίδευσης. Μια τέτοια κατάρτιση θα ενσωματώνει ευαισθητοποίηση για την αναπηρία και τη χρήση κατάλληλων βελτιωμένων και εναλλακτικών τρόπων, μέσων και μορφών επικοινωνίας, εκπαιδευτικών τεχνικών και υλικών, για να υποστηριχθούν τα άτομα με αναπηρίες.
5. Τα Συμβαλλόμενα Κράτη διασφαλίζουν ότι τα άτομα με αναπηρίες είναι σε θέση να έχουν πρόσβαση στη γενική

τριτοβάθμια εκπαίδευση, στην επαγγελματική κατάρτιση, στην εκπαίδευση ενηλίκων και στη δια βίου μάθηση, χωρίς διακρίσεις και σε ίση βάση με τους άλλους. Για το λόγο αυτό, τα Συμβαλλόμενα Κράτη διασφαλίζουν ότι παρέχεται εύλογη προσαρμογή στα άτομα με αναπηρίες.

Άρθρο 25 - Υγεία

Τα Συμβαλλόμενα Κράτη αναγνωρίζουν το δικαίωμα απόλαυσης του υψηλότερου δυνατού επιπέδου υγείας των ατόμων με αναπηρίες, χωρίς διακρίσεις βάσει της αναπηρίας. Τα Συμβαλλόμενα Κράτη λαμβάνουν όλα τα κατάλληλα μέτρα, για να διασφαλίζουν την πρόσβαση, για τα άτομα με αναπηρίες, σε υπηρεσίες υγείας που να είναι προσαρμοσμένες στο φύλο, συμπεριλαμβανομένης και της σχετιζόμενης με την υγεία αποκατάστασης. Συγκεκριμένα, τα Συμβαλλόμενα Κράτη:

- α. παρέχουν στα άτομα με αναπηρίες το ίδιο εύρος, ποιότητα και επίπεδο ελεύθερης ή προσιτής υγειονομικής περίθαλψης και προγραμμάτων, όπως αυτό προβλέπεται για τα υπόλοιπα άτομα, συμπεριλαμβανομένου και του τομέα της σεξουαλικής και αναπαραγωγικής υγείας και των, βασισμένων στον πληθυσμό, προγραμμάτων δημόσιας υγείας,
- β. παρέχουν εκείνες τις υπηρεσίες υγείας που είναι αναγκαίες για τα άτομα με αναπηρίες, συγκεκριμένα λόγω των αναπηριών τους, συμπεριλαμβανομένης και της έγκαιρης αναγνώρισης και παρέμβασης, ανάλογα με την περίπτωση, και τις υπηρεσίες που σχεδιασμένες με σκοπό να ελαχιστοποιήσουν και να αποτρέψουν περαιτέρω αναπηρίες, μεταξύ των παιδιών και των ηλικιωμένων,
- γ. παρέχουν αυτές τις υπηρεσίες υγείας όσο το δυνατόν πιο κοντά στις κοινότητες των ανθρώπων, συμπεριλαμβανομένων και των αγροτικών περιοχών,
- δ. απαιτούν από τους επαγγελματίες της υγείας να προσφέρουν φροντίδα ίδιας ποιότητας στα άτομα με αναπηρίες, όπως και στους άλλους, και βάσει της ελεύθερης και ενημερωμένης συγκατάθεσης, αυξάνοντας, μεταξύ άλλων, την ευαισθητοποίηση για τα ανθρώπινα δικαιώματα, την αξιοπρέπεια, την αυτονομία και τις ανάγκες των ατόμων με αναπηρίες, μέσω της κατάρτισης και της δημοσίευσης ηθικών προτύπων για τη δημόσια και ιδιωτική υγειονομική περίθαλψη,
- ε. απαγορεύουν τις διακρίσεις κατά των ατόμων με αναπηρίες, κατά την παροχή ασφάλισης υγείας και ζωής, όπου μια τέτοια ασφάλιση επιτρέπεται από την εθνική νομοθεσία, η οποία παρέχεται κατά δίκαιο και εύλογο τρόπο,
- στ. αποτρέπουν τη μεροληπτική άρνηση υπηρεσιών υγειονομικής περίθαλψης ή υγείας ή διατροφής και λήψης υγρών, εξ αιτίας της αναπηρίας.

Άρθρο 26 - Αποκατάσταση και επανάκτηση

1. Τα Συμβαλλόμενα Κράτη λαμβάνουν αποτελεσματικά και κατάλληλα μέτρα, και μέσω της υποστήριξης από άλλα άτομα με αναπηρίες (peer support), προκειμένου να επιτρέψουν στα άτομα με αναπηρίες να επιτύχουν και να διατηρήσουν τη μέγιστη ανεξαρτησία, πλήρη σωματική, πνευματική, κοινωνική και επαγγελματική ικανότητα και πλήρη ένταξη και συμμετοχή σε όλες τις πτυχές της ζωής. Με το στόχο αυτό, τα Συμβαλλόμενα Κράτη διοργανώνουν, ενισχύουν και επεκτείνουν εκτενείς υπηρεσίες και προγράμματα αποκατάστασης και επανάκτησης, ιδιαίτερα στους τομείς της υγείας, της απασχόλησης, της εκπαίδευσης και των κοινωνικών υπηρεσιών, κατά τέτοιο τρόπο ώστε, αυτές οι υπηρεσίες και προγράμματα, να:

- α. Αρχίζουν στο νωρίτερο δυνατό στάδιο και βασίζονται στη διεπιστημονική αξιολόγηση των ιδιαίτερων αναγκών και δεξιοτήτων,
- β. Υποστηρίζουν τη συμμετοχή και ένταξη στην κοινότητα και σε όλες τις πτυχές της κοινωνίας, είναι εθελοντικά και διαθέσιμα στα άτομα με αναπηρίες, όσο το δυνατόν πιο κοντά στις κοινότητές τους, συμπεριλαμβανομένων και των αγροτικών περιοχών.

2. Τα Συμβαλλόμενα Κράτη προάγουν την ανάπτυξη της αρχικής και συνεχιζόμενης κατάρτισης για τους επαγγελματίες και το προσωπικό που εργάζονται στις υπηρεσίες αποκατάστασης και επανάκτησης.

3. Τα Συμβαλλόμενα Κράτη προάγουν τη διαθεσιμότητα, τη γνώση και τη χρήση υποβοηθητικών συσκευών και τεχνολογιών, σχεδιασμένων για τα άτομα με αναπηρίες, όπως αυτά σχετίζονται με την αποκατάσταση και επανάκτηση.

Άρθρο 27 - Εργασία και απασχόληση

1. Τα Συμβαλλόμενα Κράτη αναγνωρίζουν το δικαίωμα στην εργασία των ατόμων με αναπηρίες, σε ίση βάση με τους άλλους. Αυτό συμπεριλαμβάνει το δικαίωμα στην ευκαιρία να ζουν από εργασία που επιλέγεται ελεύθερα ή είναι αποδεκτή σε μια αγορά εργασίας και σε ένα εργασιακό περιβάλλον που είναι ανοικτό, ενιαίο και προσβάσιμο στα άτομα με αναπηρίες. Τα Συμβαλλόμενα Κράτη προστατεύουν και διασφαλίζουν την άσκηση του δικαιώματος στην εργασία, περιλαμβανομένων και εκείνων που αποκτούν μια αναπηρία κατά τη διάρκεια της εργασίας τους, λαμβάνοντας τα κατάλληλα μέτρα, και μέσω της νομοθεσίας, ώστε, μεταξύ άλλων:

- α. Να απαγορεύουν τις διακρίσεις βάσει της αναπηρίας, σχετικά με όλα τα θέματα που σχετίζονται με όλες τις μορφές απασχόλησης, συμπεριλαμβανομένων και των όρων πρόσληψης, μίσθωσης και απασχόλησης, συνέχισης της απασχόλησης, εξέλιξης της σταδιοδρομίας και ασφαλών και υγιών συνθηκών εργασίας,
- β. Να προστατεύουν τα δικαιώματα των ατόμων με αναπηρίες, σε ίση βάση με τους άλλους, για δίκαιες και ευνοϊκές συνθήκες εργασίας, συμπεριλαμβανομένων και των ίσων ευκαιριών και της ίσης αμοιβής για εργασία ίσης αξίας, των ασφαλών και υγιών συνθηκών εργασίας, συμπεριλαμβανομένης και της προστασίας από παρενοχλήσεις και της αποκατάστασης των παραπόνων,
- γ. Να διασφαλίζουν ότι τα άτομα με αναπηρίες είναι σε θέση να ασκούν τα εργασιακά και συνδικαλιστικά δικαιώματά τους, σε ίση βάση με τους άλλους,
- δ. Να δίδουν τη δυνατότητα στα άτομα με αναπηρίες να έχουν αποτελεσματική πρόσβαση στα γενικά, τεχνικά προγράμματα και προγράμματα επαγγελματικού προσανατολισμού προγράμματα, τις υπηρεσίες διορισμού και την επαγγελματική και συνεχιζόμενη εκπαίδευση,
- ε. Να προάγουν τις ευκαιρίες απασχόλησης και εξέλιξης στη σταδιοδρομία για τα άτομα με αναπηρίες στην αγορά εργασίας, καθώς επίσης και τη βοήθεια σε σχέση με την εύρεση, απόκτηση, διατήρηση και επιστροφή στην απασχόληση,
- στ. Να προάγουν τις ευκαιρίες για αυτοαπασχόληση, το επιχειρηματικό πνεύμα, την ανάπτυξη των συνεταιρισμών και την έναρξη ατομικών επιχειρήσεων,
- ζ. Να απασχολούν άτομα με αναπηρίες στο δημόσιο τομέα,
- η. Να προάγουν την απασχόληση των ατόμων με αναπηρίες στον ιδιωτικό τομέα, μέσω κατάλληλων πολιτικών και μέτρων, τα οποία μπορούν να συμπεριλαμβάνουν προγράμματα θετικής δράσης, κίνητρα και άλλα μέτρα,
- θ. Να διασφαλίζουν ότι παρέχεται εύλογη προσαρμογή στα άτομα με αναπηρίες στον εργασιακό χώρο,
- ι. Να προάγουν την απόκτηση, από τα άτομα με αναπηρίες, επαγγελματικής εμπειρίας στην ανοικτή αγορά εργασίας,
- κ. Να προάγουν την επαγγελματική αποκατάσταση, τη διατήρηση της εργασίας και τα προγράμματα επιστροφής στην εργασία για τα άτομα με αναπηρίες.

2. Τα Συμβαλλόμενα Κράτη διασφαλίζουν ότι τα άτομα με αναπηρίες δεν κρατούνται υπό συνθήκες δουλείας ή υποτέλειας και ότι προστατεύονται, σε ίση βάση με τους άλλους, από την καταναγκαστική ή υποχρεωτική εργασία.

Άρθρο 28 - Ανεκτό βιοτικό επίπεδο και κοινωνική προστασία

1. Τα Συμβαλλόμενα Κράτη αναγνωρίζουν το δικαίωμα των ατόμων με αναπηρίες για ένα βιοτικό επίπεδο ανεκτό, για τα ίδια και τις οικογένειές τους, συμπεριλαμβανομένης και της κατάλληλης διατροφής, ένδυσης και κατοικίας, και για συνεχή βελτίωση των συνθηκών διαβίωσής τους και λαμβάνουν τα κατάλληλα μέτρα για να προστατεύουν και να προάγουν την εξασφάλιση του δικαιώματος αυτού, χωρίς διακρίσεις βάσει της αναπηρίας.

2. Τα Συμβαλλόμενα Κράτη αναγνωρίζουν το δικαίωμα των ατόμων με αναπηρίες για κοινωνική προστασία και την απόλαυση αυτού του δικαιώματος χωρίς διακρίσεις βάσει της αναπηρίας και λαμβάνουν τα κατάλληλα μέτρα προκειμένου να προστατεύσουν και να προάγουν την εξασφάλιση του δικαιώματος αυτού, συμπεριλαμβανομένων και των ακόλουθων μέτρων:

- α. Να διασφαλίζουν την πρόσβαση, με ίσους όρους, από τα άτομα με αναπηρίες σε υπηρεσίες καθαρού νερού και να διασφαλίζουν την πρόσβαση σε κατάλληλες και προσιτές υπηρεσίες, συσκευές και σε κάθε άλλη βοήθεια για σχετικές με την αναπηρία ανάγκες,
- β. Να διασφαλίζουν την πρόσβαση από τα άτομα με αναπηρίες, ιδιαίτερα τις γυναίκες, τα κορίτσια και τα ηλικιωμένα άτομα με αναπηρίες, στα προγράμματα κοινωνικής προστασίας και τα προγράμματα μείωσης της φτώχειας,
- γ. Να διασφαλίζουν την πρόσβαση, από τα άτομα με αναπηρίες και τις οικογένειές τους που ζουν σε καταστάσεις φτώχειας, στην κρατική βοήθεια, με σχετικές με την αναπηρία δαπάνες, συμπεριλαμβανομένης και της κατάλληλης κατάρτισης, της παροχής συμβουλών, της οικονομικής συνδρομής και της βραχυπρόθεσμης φροντίδας,
- δ. Να διασφαλίζουν την πρόσβαση από τα άτομα με αναπηρίες στα προγράμματα δημόσιας στέγασης,
- ε. Να διασφαλίζουν ίση πρόσβαση από τα άτομα με αναπηρίες στα συνταξιοδοτικά επιδόματα και προγράμματα.

Άρθρο 29 - Συμμετοχή στην πολιτική και δημόσια ζωή

Τα Συμβαλλόμενα Κράτη εγγυώνται στα άτομα με αναπηρίες πολιτικά δικαιώματα και την ευκαιρία να τα απολαμβάνουν, σε ίση βάση με τους άλλους, και αναλαμβάνουν:

- α. Να διασφαλίζουν ότι τα άτομα με αναπηρίες μπορούν να συμμετέχουν, αποτελεσματικά και πλήρως, στην πολιτική και δημόσια ζωή, σε ίση βάση με τους άλλους, άμεσα ή μέσω ελεύθερα εκλεγμένων αντιπροσώπων τους, συμπεριλαμβανομένου και του δικαιώματος και της ευκαιρίας, για τα άτομα με αναπηρίες, να ψηφίζουν και να εκλέγονται, μεταξύ άλλων:
- ι. Διασφαλίζοντας ότι οι διαδικασίες ψηφοφορίας, οι εγκαταστάσεις και τα υλικά είναι κατάλληλες, προσβάσιμες και

εύκολες στην κατανόηση και χρήση,

ii. Προστατεύοντας το δικαίωμα των ατόμων με αναπηρίες να ψηφίζουν με μυστική ψηφοφορία σε εκλογές και δημόσια δημοψηφίσματα, χωρίς εκφοβισμό, και να θέτουν υποψηφιότητα στις εκλογές, να κατέχουν αποτελεσματικά αξιώματα και να ασκούν όλα τα δημόσια λειτουργήματα, σε όλα τα επίπεδα της κυβέρνησης, διευκολύνοντας τη χρήση των υποβοηθητικών και νέων τεχνολογιών, όπου αυτό απαιτείται,

iii. Εγγυώμενα την ελεύθερη έκφραση της βούλησης των ατόμων με αναπηρίες, ως ψηφοφόρων και, για το σκοπό αυτό, όπου είναι απαραίτητο, μετά από αίτημά τους, να επιτρέπουν τη βοήθεια κατά την ψηφοφορία, από ένα πρόσωπο της επιλογής τους

β. Να προάγουν ενεργά ένα περιβάλλον, στο οποίο τα άτομα με αναπηρίες μπορούν αποτελεσματικά και πλήρως να συμμετέχουν στο χειρισμό των δημόσιων υποθέσεων, χωρίς διακρίσεις και σε ίση βάση με τους άλλους και να ενθαρρύνουν τη συμμετοχή τους στις δημόσιες υποθέσεις, συμπεριλαμβανομένης και:

i. Της συμμετοχής τους σε μη-κυβερνητικές οργανώσεις και σε ενώσεις που ενδιαφέρονται για τη δημόσια και πολιτική ζωή της χώρας και στις δραστηριότητες και τη διοίκηση των πολιτικών κομμάτων,

ii. Της ίδρυσης και συμμετοχής σε οργανώσεις ατόμων με αναπηρίες, για να αντιπροσωπεύουν τα άτομα με αναπηρίες σε διεθνές, εθνικό, περιφερειακό και τοπικό επίπεδο.

Άρθρο 30 - Συμμετοχή στην πολιτιστική ζωή, την αναψυχή, τον ελεύθερο χρόνο και τον αθλητισμό

1. Τα Συμβαλλόμενα Κράτη αναγνωρίζουν το δικαίωμα των ατόμων με αναπηρίες να συμμετέχουν, σε ίση βάση με τους άλλους στην πολιτιστική ζωή και λαμβάνουν όλα τα κατάλληλα μέτρα προκειμένου να διασφαλίζουν ότι τα άτομα με αναπηρίες:

α. απολαμβάνουν την πρόσβαση στο πολιτιστικό υλικό, με προσβάσιμες μορφές,

β. απολαμβάνουν την πρόσβαση σε τηλεοπτικά προγράμματα, ταινίες, θέατρο και σε άλλες πολιτιστικές δραστηριότητες, σε προσβάσιμες μορφές,

γ. απολαμβάνουν την πρόσβαση σε τόπους πολιτιστικών παραστάσεων ή υπηρεσιών, όπως θέατρα, μουσεία, κινηματογράφους, βιβλιοθήκες και τουριστικές υπηρεσίες και, κατά το δυνατόν περισσότερο, απολαμβάνουν την πρόσβαση σε μνημεία και περιοχές εθνικής πολιτιστικής σημασίας.

2. Τα Συμβαλλόμενα Κράτη λαμβάνουν τα κατάλληλα μέτρα προκειμένου να επιτρέψουν στα άτομα με αναπηρίες να έχουν την ευκαιρία να αναπτύξουν και να χρησιμοποιήσουν το δημιουργικό, καλλιτεχνικό και διανοητικό δυναμικό τους, όχι μόνο προς όφελός τους, αλλά και για τον εμπλουτισμό της κοινωνίας.

3. Τα Συμβαλλόμενα Κράτη λαμβάνουν όλα τα κατάλληλα μέτρα, σύμφωνα με το διεθνές δίκαιο, ώστε να διασφαλίζουν ότι οι νόμοι που προστατεύουν τα δικαιώματα πνευματικής ιδιοκτησίας δεν αποτελούν αδικαιολόγητο εμπόδιο ή εμπόδιο που προκαλεί διακρίσεις στην πρόσβαση, των ατόμων με αναπηρίες, στο πολιτιστικό υλικό.

4. Τα άτομα με αναπηρίες δικαιούνται, σε ίση βάση με τους άλλους, αναγνώρισης και υποστήριξης της ιδιαίτερης πολιτιστικής και γλωσσικής ταυτότητάς τους, συμπεριλαμβανομένων των νοηματικών γλωσσών και του πολιτισμού των κωφών.

5. Με σκοπό τη διευκόλυνση των ατόμων με αναπηρίες να συμμετέχουν, σε ίση βάση με τους άλλους, σε ψυχαγωγικές, δραστηριότητες ελεύθερου χρόνου και αθλητικές δραστηριότητες, τα Συμβαλλόμενα Κράτη λαμβάνουν τα κατάλληλα μέτρα, ώστε:

α. Να ενθαρρύνουν και να προάγουν τη συμμετοχή, σε όσο το δυνατόν μεγαλύτερη έκταση, των ατόμων με αναπηρίες στις κυριότερες αθλητικές δραστηριότητες, σε όλα τα επίπεδα,

β. Να διασφαλίζουν ότι τα άτομα με αναπηρίες έχουν την ευκαιρία να διοργανώνουν, αναπτύσσουν και συμμετέχουν σε αθλητικές και ψυχαγωγικές δραστηριότητες ειδικά για άτομα με αναπηρίες και, για το σκοπό αυτό, να ενθαρρύνουν την παροχή, σε ίση βάση με τους άλλους, κατάλληλων οδηγιών, κατάρτισης και πόρων,

γ. Να διασφαλίζουν ότι τα άτομα με αναπηρίες έχουν πρόσβαση σε αθλητικούς, ψυχαγωγικούς και τουριστικούς τόπους,

δ. Να διασφαλίζουν ότι τα παιδιά με αναπηρίες έχουν ίση πρόσβαση με τα υπόλοιπα παιδιά στη συμμετοχή στο παιχνίδι, στην αναψυχή και στον ελεύθερο χρόνο και σε αθλητικές δραστηριότητες, συμπεριλαμβανομένων και των δραστηριοτήτων στο σχολικό σύστημα,

ε. Να διασφαλίζουν ότι τα άτομα με αναπηρίες έχουν πρόσβαση στις υπηρεσίες όσων εμπλέκονται στη διοργάνωση ψυχαγωγικών, τουριστικών, ελεύθερου χρόνου και αθλητικών δραστηριοτήτων.

Άρθρο 31 - Στατιστικές και συγκέντρωση δεδομένων

1. Τα Συμβαλλόμενα Κράτη αναλαμβάνουν να συγκεντρώσουν κατάλληλες πληροφορίες, συμπεριλαμβανομένων και των στατιστικών και ερευνητικών δεδομένων, προκειμένου να τους επιτρέψουν να διατυπώσουν και να εφαρμόσουν πολιτικές, για να καταστήσουν αποτελεσματική την παρούσα Σύμβαση. Η διαδικασία συγκέντρωσης και διατήρησης αυτών των πληροφοριών:

α. συμμορφώνεται με τις νόμιμα θεσμοθετημένες εγγυήσεις, συμπεριλαμβανομένης της νομοθεσίας για την

προστασία των δεδομένων, ώστε να διασφαλίζει το απόρρητο και το σεβασμό της ιδιωτικής ζωής των ατόμων με αναπηρίες,

β. συμμορφώνεται με τους διεθνώς αποδεκτούς κανόνες, ώστε να προστατεύει τα ανθρώπινα δικαιώματα και τις θεμελιώδεις ελευθερίες και ηθικές αρχές, κατά τη συγκέντρωση και τη χρήση των στατιστικών.

2. Οι πληροφορίες που συγκεντρώνονται σύμφωνα με το άρθρο αυτό θα αναλύονται, όπως αρμόζει, και θα χρησιμοποιούνται προκειμένου να βοηθήσουν την αξιολόγηση της εφαρμογής των υποχρεώσεων των Συμβαλλόμενων Κρατών, στο πλαίσιο της παρούσας Σύμβασης, και να προσδιορίσουν και να

επιληφθούν των εμποδίων που αντιμετωπίζουν τα άτομα με αναπηρίες, κατά την άσκηση των δικαιωμάτων τους.

3. Τα Συμβαλλόμενα Κράτη αναλαμβάνουν την ευθύνη της διάδοσης των στατιστικών αυτών και διασφαλίζουν τη δυνατότητα πρόσβασής τους από τα άτομα με αναπηρίες και τους άλλους ανθρώπους.

Άρθρο 32 - Διεθνής συνεργασία

1. Τα Συμβαλλόμενα Κράτη αναγνωρίζουν τη σημασία της διεθνούς συνεργασίας και της προαγωγής της, σε υποστήριξη των εθνικών προσπαθειών για την εξασφάλιση του σκοπού και των στόχων της παρούσας Σύμβασης και λαμβάνουν τα κατάλληλα και αποτελεσματικά μέτρα για το σκοπό αυτό, μεταξύ των Κρατών και, όπως αρμόζει, σε συνεργασία με τους σχετικούς διεθνείς και περιφερειακούς οργανισμούς και την κοινωνία των πολιτών, ιδιαίτερα, τις οργανώσεις των ατόμων με αναπηρίες. Τέτοια μέτρα θα μπορούσαν να συμπεριλαμβάνουν, μεταξύ άλλων:

α. Τη διασφάλιση ότι η διεθνής συνεργασία, συμπεριλαμβανομένων και των διεθνών αναπτυξιακών προγραμμάτων, συμπεριλαμβάνει και είναι προσιτή στα άτομα με αναπηρίες,

β. Τη διευκόλυνση και υποστήριξη της ανάπτυξης ικανοτήτων, συμπεριλαμβανομένης και της ανταλλαγής και της διανομής πληροφοριών, εμπειριών, επιμορφωτικών προγραμμάτων και καλύτερων δυνατών πρακτικών,

γ. Τη διευκόλυνση της συνεργασίας στην έρευνα και της πρόσβασης σε επιστημονικές και τεχνικές γνώσεις,

δ. Την παροχή, ανάλογα με την περίπτωση, τεχνικής και οικονομικής βοήθειας, συμπεριλαμβανομένης και της διευκόλυνσης πρόσβασης και διανομής προσιτών και υποβοηθητικών τεχνολογιών, και μέσω της μεταφοράς τεχνολογιών.

2. Οι διατάξεις του παρόντος άρθρου δεν θίγουν τις υποχρεώσεις κάθε Συμβαλλόμενου Κράτους να εκπληρώσει τις υποχρεώσεις του, στο πλαίσιο της παρούσας Σύμβασης.

Άρθρο 33 - Εθνική εφαρμογή και παρακολούθηση

1. Τα Συμβαλλόμενα Κράτη, ανάλογα με το σύστημα οργάνωσής τους, θα καθορίσουν ένα ή περισσότερα σημεία αναφοράς μέσα στην κυβέρνηση, για θέματα σχετιζόμενα με την εφαρμογή της παρούσας Σύμβασης και θα δίδουν τη δέουσα προσοχή στην ίδρυση ή τον καθορισμό ενός συντονιστικού μηχανισμού μέσα στην κυβέρνηση, προκειμένου να διευκολύνει τη σχετική δράση, σε διαφορετικούς τομείς και διαφορετικά επίπεδα.

2. Τα Συμβαλλόμενα Κράτη, ανάλογα με τα νομικά και διοικητικά συστήματά τους, διατηρούν, ενισχύουν, ορίζουν ή συστήνουν, μέσα στο Συμβαλλόμενο Κράτος, ένα πλαίσιο, συμπεριλαμβανομένων και ενός ή περισσότερων ανεξάρτητων μηχανισμών, ανάλογα με την περίπτωση, προκειμένου να προάγουν, προστατεύουν και παρακολουθούν την εφαρμογή της παρούσας Σύμβασης. Κατά τον ορισμό ή τη σύσταση ενός τέτοιου μηχανισμού, τα Συμβαλλόμενα Κράτη λαμβάνουν υπόψη τις αρχές σχετικά με το καθεστώς και τη λειτουργία των εθνικών θεσμών για την προστασία και την προαγωγή των ανθρωπίνων δικαιωμάτων.

3. Η κοινωνία των πολιτών και, ιδιαίτερα, τα άτομα με αναπηρίες και οι αντιπροσωπευτικές οργανώσεις τους, θα εμπλέκονται και θα συμμετέχουν πλήρως στη διαδικασία παρακολούθησης.

Άρθρο 34 - Επιτροπή για τα δικαιώματα των Ατόμων με Αναπηρίες

1. Συνιστάται μια Επιτροπή για τα δικαιώματα των Ατόμων με Αναπηρίες (εφεξής αναφερόμενη ως η «Επιτροπή»), η οποία ασκεί τα καθήκοντα που προβλέπονται παρακάτω.

2. Η Επιτροπή αποτελείται, κατά το χρόνο θέσης σε ισχύ της παρούσας Σύμβασης, από δώδεκα εμπειρογνώμονες. Μετά από επιπλέον εξήντα επικυρώσεις ή προσχωρήσεις στη Σύμβαση, ο αριθμός των μελών της Επιτροπής θα αυξηθεί κατά έξι μέλη, φθάνοντας το μέγιστο αριθμό δεκαοχτώ μελών.

3. Τα μέλη της Επιτροπής εκτελούν τα καθήκοντά τους υπό την προσωπική ιδιότητα τους και είναι μεγάλου ηθικού κύρους και αναγνωρισμένης ικανότητας και εμπειρίας στον τομέα που καλύπτεται από την παρούσα Σύμβαση. Κατά τον ορισμό των υποψηφίων τους, τα Συμβαλλόμενα Κράτη καλούνται να δώσουν τη δέουσα προσοχή στη διάταξη που παρατίθεται στο άρθρο 4 παράγραφος 3 της παρούσας Σύμβασης.

4. Τα μέλη της Επιτροπής εκλέγονται από τα Συμβαλλόμενα Κράτη, λαμβανομένης υπόψη της δίκαιης γεωγραφικής

κατανομής, της αντιπροσώπευσης των διαφορετικών μορφών πολιτισμού και των κύριων νομικών συστημάτων, της ισόρροπης αντιπροσώπευσης των φύλων και της συμμετοχής εμπειρογνομόνων με αναπηρίες.

5. Τα μέλη της Επιτροπής εκλέγονται με μυστική ψηφοφορία, από ένα κατάλογο προσώπων που προτείνονται από τα Συμβαλλόμενα Κράτη, μεταξύ των υπηκόων τους, σε συνεδριάσεις της Διάσκεψης των Συμβαλλόμενων Κρατών. Στις συνεδριάσεις αυτές, στις οποίες τα δύο τρίτα των Συμβαλλόμενων Κρατών συνιστούν απαρτία, τα άτομα που εκλέγονται στην Επιτροπή είναι εκείνα που λαμβάνουν το μεγαλύτερο αριθμό ψήφων και την απόλυτη πλειοψηφία των ψήφων των αντιπροσώπων των Συμβαλλόμενων Κρατών που είναι παρόντες και ψηφίζουν.

6. Η αρχική εκλογή πραγματοποιείται το αργότερο έως έξι μήνες μετά την ημερομηνία θέσης σε ισχύ της παρούσας Σύμβασης. Τουλάχιστον τέσσερις μήνες πριν την ημερομηνία κάθε εκλογής, ο Γενικός Γραμματέας των Ηνωμένων Εθνών απευθύνει μια επιστολή προς τα Συμβαλλόμενα Κράτη, καλώντας τα να υποβάλλουν τα ονόματα των υποψηφίων μέσα σε δύο μήνες. Ο Γενικός Γραμματέας προετοιμάζει, στη συνέχεια, ένα κατάλογο, κατά αλφαβητική σειρά, όλων των προσώπων που προτείνονται με τον τρόπο αυτό, αναφέροντας τα Συμβαλλόμενα Κράτη που τους έχουν υποδείξει και τον υποβάλει στα Συμβαλλόμενα Κράτη της παρούσας Σύμβασης.

7. Τα μέλη της Επιτροπής εκλέγονται για θητεία τεσσάρων ετών. Δικαιούνται να επανεκλεγούν μία φορά. Εντούτοις, η θητεία έξι από τα μέλη που εκλέγονται κατά την πρώτη εκλογή θα λήξει με την πάροδο δύο ετών. Αμέσως μετά την πρώτη εκλογή, τα ονόματα αυτών των έξι μελών θα επιλέγονται με κλήρωση από τον πρόεδρο της συνεδρίασης που αναφέρεται στην παράγραφο 5 αυτού του άρθρου.

8. Η εκλογή των έξι πρόσθετων μελών της Επιτροπής πραγματοποιείται επ' ευκαιρία των κανονικών εκλογών, σύμφωνα με τις σχετικές διατάξεις του παρόντος άρθρου.

9. Εάν ένα μέλος της Επιτροπής πεθάνει ή παραιτηθεί ή δηλώσει ότι για οποιαδήποτε άλλη αιτία αυτός/αυτή δεν μπορεί πλέον να εκτελεί τα καθήκοντά του/της, το Συμβαλλόμενο Κράτος που πρότεινε το μέλος διορίζει άλλο εμπειρογνώμονα που πληρεί τις προϋποθέσεις και ανταποκρίνεται στις απαιτήσεις που προβλέπονται στις σχετικές διατάξεις του παρόντος άρθρου, για να υπηρετήσει το υπόλοιπο της θητείας.

10. Η Επιτροπή θεσπίζει τον εσωτερικό κανονισμό της.

11. Ο Γενικός Γραμματέας των Ηνωμένων Εθνών παρέχει το απαραίτητο προσωπικό και εγκαταστάσεις για την αποτελεσματική εκτέλεση των εργασιών της Επιτροπής, στο πλαίσιο της παρούσας Σύμβασης και θα συγκαλέσει την αρχική συνεδρίασή της.

12. Με έγκριση της Γενικής Συνέλευσης, τα μέλη της Επιτροπής που συνιστάται στο πλαίσιο της παρούσας Σύμβασης λαμβάνουν απολαβές από τους πόρους των Ηνωμένων Εθνών, σύμφωνα με τους όρους και τις προϋποθέσεις που θα αποφασίσει η Συνέλευση, λαμβάνοντας υπόψη τη σπουδαιότητα των αρμοδιοτήτων της Επιτροπής.

13. Τα μέλη της Επιτροπής δικαιούνται να χρησιμοποιούν τις εγκαταστάσεις, τα προνόμια και τις ασυλίες των εμπειρογνομόνων σε αποστολές των Ηνωμένων Εθνών, όπως καθορίζεται στα σχετικά άρθρα της Σύμβασης για τα προνόμια και τις ασυλίες των Ηνωμένων Εθνών.

Άρθρο 35 - Εκθέσεις από τα Συμβαλλόμενα Κράτη

1. Κάθε Συμβαλλόμενο Κράτος υποβάλει στην Επιτροπή, μέσω του Γενικού Γραμματέα των Ηνωμένων Εθνών, μια συνολική έκθεση σχετικά με τα μέτρα που λήφθηκαν, προκειμένου να εφαρμοστούν οι υποχρεώσεις του σύμφωνα με την παρούσα Σύμβαση, και σχετικά με την πρόοδο που σημειώθηκε ως προς τούτο, μέσα σε δύο έτη μετά τη θέση σε ισχύ της παρούσας Σύμβασης για το ενδιαφερόμενο Συμβαλλόμενο Κράτος.

2. Στη συνέχεια, τα Συμβαλλόμενα Κράτη υποβάλουν επόμενες εκθέσεις, τουλάχιστον κάθε τέσσερα έτη και, περαιτέρω, όποτε το ζητά η Επιτροπή.

3. Η Επιτροπή αποφασίζει για οποιεσδήποτε κατευθυντήριες οδηγίες που θα εφαρμόζονται, όσον αφορά στο περιεχόμενο των εκθέσεων.

4. Ένα Συμβαλλόμενο Κράτος το οποίο έχει υποβάλει συνολική αρχική έκθεση στην Επιτροπή, δεν χρειάζεται, στις επόμενες εκθέσεις, να επαναλαμβάνει πληροφορίες που δόθηκαν προηγουμένως. Κατά την προετοιμασία των εκθέσεων προς την Επιτροπή, τα Συμβαλλόμενα Κράτη καλούνται να εξετάσουν την πραγματοποίησή της μέσω μιας ανοικτής και διαφανούς διαδικασίας και να δίνουν τη δέουσα προσοχή στη διάταξη που προβλέπεται στο άρθρο 4 παράγραφος 3 της παρούσας Σύμβασης.

5. Οι εκθέσεις μπορούν να αναφέρουν τους παράγοντες και τις δυσκολίες που επηρεάζουν την εκπλήρωση των υποχρεώσεων, στο πλαίσιο της παρούσας Σύμβασης.

Άρθρο 36 - Εξέταση των εκθέσεων

1. Κάθε έκθεση εξετάζεται από την Επιτροπή, η οποία υποβάλει όσες υποδείξεις και γενικές εισηγήσεις, σχετικά με την έκθεση, μπορεί να θεωρήσει πρόσφορες και τις διαβιβάζει στο ενδιαφερόμενο Συμβαλλόμενο Κράτος. Το Συμβαλλόμενο Κράτος μπορεί να απαντήσει στην Επιτροπή με οποιεσδήποτε πληροφορίες επιλέξει. Η Επιτροπή μπορεί να ζητήσει

συμπληρωματικές πληροφορίες από τα Συμβαλλόμενα Κράτη, σχετικά με την εφαρμογή της παρούσας Σύμβασης.

2. Εάν ένα Συμβαλλόμενο Κράτος έχει καθυστερήσει σημαντικά την υποβολή μιας έκθεσης, η Επιτροπή μπορεί να ειδοποιήσει το ενδιαφερόμενο Συμβαλλόμενο Κράτος για την ανάγκη να εξετάσει την εφαρμογή της παρούσας Σύμβασης σ' αυτό το Συμβαλλόμενο Κράτος, βάσει αξιόπιστων πληροφοριών που είναι διαθέσιμες στην Επιτροπή, εάν δεν υποβληθεί η σχετική έκθεση μέσα σε τρεις μήνες από την ειδοποίηση. Η Επιτροπή προσκαλεί το ενδιαφερόμενο Συμβαλλόμενο Κράτος να συμμετέχει στην εξέταση. Εάν το Συμβαλλόμενο Κράτος απαντήσει υποβάλλοντας τη σχετική έκθεση, εφαρμόζονται οι διατάξεις της παραγράφου 1 του παρόντος άρθρου.

3. Ο Γενικός Γραμματέας των Ηνωμένων Εθνών καθιστά διαθέσιμες τις εκθέσεις σε όλα τα Συμβαλλόμενα Κράτη.

4. Τα Συμβαλλόμενα Κράτη καθιστούν τις εκθέσεις τους ευρέως διαθέσιμες στο κοινό στις χώρες τους και διευκολύνουν την πρόσβαση στις προτάσεις και τις γενικές συστάσεις σχετικά με τις εκθέσεις αυτές.

5. Η Επιτροπή διαβιβάζει, όπως ενδεχομένως το θεωρήσει πρόσφορο, σε εξειδικευμένους οργανισμούς, ταμεία και προγράμματα των Ηνωμένων Εθνών και άλλων αρμόδιων φορέων, τις εκθέσεις από τα Συμβαλλόμενα Κράτη, προκειμένου να εξετάσουν ένα αίτημα ή μια ανάγκη για παροχή τεχνικής συμβουλής ή συνδρομής που θα συμπεριλαμβάνεται σ' αυτές, μαζί με τις παρατηρήσεις και τις συστάσεις της Επιτροπής, αν υπάρχουν, γι' αυτά τα αιτήματα ή ενδείξεις.

Άρθρο 37 - Συνεργασία μεταξύ των Συμβαλλόμενων Κρατών και της Επιτροπής

1. Κάθε Συμβαλλόμενο Κράτος συνεργάζεται με την Επιτροπή και βοηθά τα μέλη της στην εκπλήρωση των καθηκόντων τους.
2. Στις σχέσεις της με τα Συμβαλλόμενα Κράτη, η Επιτροπή δίνει τη δέουσα προσοχή στους τρόπους και τα μέσα ενίσχυσης των εθνικών δυνατοτήτων για την εφαρμογή της παρούσας Σύμβασης, συμπεριλαμβανόμενης και της διεθνούς συνεργασίας.

Άρθρο 38 - Σχέση της Επιτροπής με άλλους φορείς

Προκειμένου να προαχθεί η αποτελεσματική εφαρμογή της παρούσας Σύμβασης και να ενθαρρυνθεί η διεθνής συνεργασία στον τομέα που καλύπτεται από την παρούσα Σύμβαση:

- α. Οι εξειδικευμένοι οργανισμοί και άλλα όργανα των Ηνωμένων Εθνών δικαιούνται να εκπροσωπούνται κατά την εξέταση της εφαρμογής των διατάξεων της παρούσας Σύμβασης που εμπίπτουν στα πλαίσια των αρμοδιοτήτων τους. Η Επιτροπή μπορεί να προσκαλεί τους εξειδικευμένους οργανισμούς και άλλους αρμόδιους φορείς, όπως μπορεί να το θεωρήσει πρόσφορο, προκειμένου να παράσχουν ειδικές συμβουλές, σχετικά με την εφαρμογή της Σύμβασης στους τομείς που εμπίπτουν στα πλαίσια των αντίστοιχων αρμοδιοτήτων τους. Η Επιτροπή μπορεί να καλεί τους εξειδικευμένους οργανισμούς και άλλα όργανα των Ηνωμένων Εθνών να υποβάλλουν εκθέσεις, σχετικά με την εφαρμογή της Σύμβασης στους τομείς που εμπίπτουν στα πλαίσια των δραστηριοτήτων τους,
- β. Η Επιτροπή, κατά την εκτέλεση των καθηκόντων της, διαβουλεύεται, ανάλογα με την περίπτωση, με άλλους συναφείς φορείς που έχουν συσταθεί με διεθνείς Συμβάσεις ανθρωπίνων δικαιωμάτων, με σκοπό τη διασφάλιση της σταθερότητας των αντίστοιχων κατευθυντήριων οδηγιών υποβολής των εκθέσεων, των υποδείξεων και των γενικών εισηγήσεων τους και την αποφυγή επαναλήψεων και επικαλύψεων κατά την εκτέλεση των καθηκόντων τους.

Άρθρο 39 - Έκθεση της Επιτροπής

Η Επιτροπή υποβάλλει έκθεση, κάθε δύο έτη, προς τη Γενική Συνέλευση και το Οικονομικό και Κοινωνικό Συμβούλιο, σχετικά με τις δραστηριότητές της και μπορεί να κάνει υποδείξεις και γενικές εισηγήσεις, με βάση την εξέταση των εκθέσεων και των πληροφοριών που έλαβε από τα Συμβαλλόμενα Κράτη. Αυτές οι υποδείξεις και γενικές εισηγήσεις συμπεριλαμβάνονται στην έκθεση της Επιτροπής, μαζί με τα σχόλια, αν υπάρχουν, των Συμβαλλόμενων Κρατών.

Άρθρο 40 - Διάσκεψη των Συμβαλλόμενων Κρατών

1. Τα Συμβαλλόμενα Κράτη συναντώνται τακτικά σε μια Διάσκεψη των Συμβαλλόμενων Κρατών, για να εξετάζουν οποιοδήποτε θέμα αφορά στην εφαρμογή της παρούσας Σύμβασης.

2. Το αργότερο έως έξι μήνες μετά την θέση σε ισχύ της παρούσας Σύμβασης, θα συγκληθεί από το Γενικό Γραμματέα των Ηνωμένων Εθνών η Διάσκεψη των Συμβαλλόμενων Κρατών. Οι επόμενες συνεδριάσεις συγκαλούνται από το Γενικό Γραμματέα των Ηνωμένων Εθνών ανά διετία ή μετά από απόφαση της Διάσκεψης των Συμβαλλόμενων Κρατών.

Άρθρο 41 - Θεματοφύλακας

Ο Γενικός Γραμματέας των Ηνωμένων Εθνών είναι ο θεματοφύλακας της παρούσας Σύμβασης.

Άρθρο 42 - Υπογραφή

Η παρούσα Σύμβαση θα είναι ανοικτή για υπογραφή από όλα τα Κράτη και τους περιφερειακούς οργανισμούς ενοποίησης, στην έδρα των Ηνωμένων Εθνών, στη Νέα Υόρκη, από τις 30 Μαρτίου 2007.

Άρθρο 43 - Συγκατάθεση για δέσμευση

Η παρούσα Σύμβαση υπόκειται σε επικύρωση από τα υπογράφοντα Συμβαλλόμενα Κράτη και σε επίσημη βεβαίωση από τους υπογράφοντες περιφερειακούς οργανισμούς ενοποίησης. Είναι ανοικτή για προσχώρηση από οποιοδήποτε Κράτος ή περιφερειακό οργανισμό ενοποίησης δεν έχει υπογράψει τη Σύμβαση.

Άρθρο 44 - Περιφερειακοί οργανισμοί ενοποίησης

1. Ο όρος «περιφερειακός οργανισμός ενοποίησης» σημαίνει τον οργανισμό που αποτελείται από κυρίαρχα Κράτη ορισμένης περιοχής, στον οποίο έχουν μεταβιβάσει τα Κράτη-Μέλη του αρμοδιότητα σχετικά με τα θέματα που διέπονται από την παρούσα Σύμβαση. Οι φορείς αυτοί δηλώνουν, στις πράξεις επίσημης βεβαίωσης ή προσχώρησης, την έκταση της αρμοδιότητάς τους, όσον αφορά στα θέματα που διέπονται από την παρούσα Σύμβαση. Στη συνέχεια, θα ενημερώνουν το θεματοφύλακα για οποιαδήποτε ουσιαστική τροποποίηση της έκτασης της αρμοδιότητάς τους.
2. Οι αναφορές στα «Συμβαλλόμενα Κράτη» στην παρούσα Σύμβαση θα εφαρμόζονται για τους οργανισμούς αυτούς, μέσα στα όρια της αρμοδιότητάς τους.
3. Για τους σκοπούς του άρθρου 45, παράγραφος 1 και του άρθρου 47, παράγραφοι 2 και 3, της παρούσας Σύμβασης οποιοδήποτε όργανο κατατίθεται από ένα περιφερειακό οργανισμό ενοποίησης δεν προσμετράται.
4. Οι Περιφερειακοί οργανισμοί ενοποίησης μπορούν, σε θέματα της αρμοδιότητάς τους, να ασκήσουν το δικαίωμά τους για ψήφο στη Διάσκεψη των Συμβαλλόμενων Κρατών, με αριθμό ψήφων ίσο με τον αριθμό των Κρατών-Μελών τους τα οποία είναι Συμβαλλόμενα Μέρη στην παρούσα Σύμβαση. Ο οργανισμός αυτός δεν θα ασκεί το δικαίωμά του για ψήφο, εάν οποιοδήποτε από τα Κράτη-Μέλη του ασκήσει το δικαίωμά του και αντίστροφα.

Άρθρο 45 - Έναρξη ισχύος

1. Η παρούσα Σύμβαση τίθεται σε ισχύ την τριακοστή ημέρα μετά την κατάθεση του εικοστού οργάνου επικύρωσης ή προσχώρησης.
2. Για κάθε Κράτος ή περιφερειακό οργανισμό ενοποίησης που επικυρώνει, επίσημα βεβαιώνει ή προσχωρεί στη Σύμβαση μετά την κατάθεση του εικοστού οργάνου, η Σύμβαση τίθεται σε ισχύ την τριακοστή ημέρα μετά την κατάθεση του δικού του οργάνου.

Άρθρο 46 - Επιφυλάξεις

1. Δεν επιτρέπονται οι επιφυλάξεις που είναι ασυμβίβαστες με το αντικείμενο και το σκοπό της παρούσας Σύμβασης.
2. Οι επιφυλάξεις μπορούν να ανακληθούν οποιαδήποτε στιγμή.

Άρθρο 47 - Τροποποιήσεις

1. Οποιοδήποτε Συμβαλλόμενο Κράτος μπορεί να προτείνει μια τροποποίηση της παρούσας Σύμβασης και να την υποβάλει στο Γενικό Γραμματέα των Ηνωμένων Εθνών. Ο Γενικός Γραμματέας κοινοποιεί οποιοσδήποτε προταθείσες τροποποιήσεις στα Συμβαλλόμενα Κράτη, με αίτημα να ειδοποιηθεί για το εάν τάσσονται υπέρ της σύγκλησης μιας διάσκεψης των Συμβαλλόμενων Κρατών, με σκοπό την εξέταση και τη λήψη απόφασης σχετικά με τις προτάσεις. Σε περίπτωση που, μέσα σε τέσσερις μήνες από την ημερομηνία μιας τέτοιας ειδοποίησης, τουλάχιστον το ένα τρίτο των Συμβαλλόμενων Κρατών

τάσσεται υπέρ της σύγκλησης μιας τέτοιας διάσκεψης, ο Γενικός Γραμματέας συγκαλεί τη διάσκεψη υπό την αιγίδα των Ηνωμένων Εθνών. Οποιαδήποτε τροποποίηση υιοθετηθεί από την πλειοψηφία των δύο τρίτων των Συμβαλλόμενων Κρατών, που είναι παρόντα και ψηφίζουν, υποβάλλεται από το Γενικό Γραμματέα στη Γενική Συνέλευση για έγκριση και, μετά, σε όλα τα Συμβαλλόμενα Κράτη, για αποδοχή.

2. Μια τροποποίηση που υιοθετείται και εγκρίνεται σύμφωνα με την παράγραφο 1 του παρόντος άρθρου τίθεται σε ισχύ την τριακοστή ημέρα από τότε που ο αριθμός των οργάνων αποδοχής που κατατέθηκαν φθάνει τα δύο τρίτα του αριθμού των Συμβαλλόμενων Κρατών, κατά την ημερομηνία υιοθέτησης της τροποποίησης. Στη συνέχεια, η τροποποίηση τίθεται σε ισχύ, για οποιοδήποτε Συμβαλλόμενο Κράτος, την τριακοστή ημέρα μετά την κατάθεση οργάνου αποδοχής της. Μια τροποποίηση είναι δεσμευτική μόνο για τα Συμβαλλόμενα Κράτη που την έχουν αποδεχθεί.

3. Εάν αποφασιστεί ομόφωνα από τη Διάσκεψη των Συμβαλλόμενων Κρατών, μια τροποποίηση που υιοθετείται και εγκρίνεται σύμφωνα με την παράγραφο 1 του παρόντος άρθρου και αφορά αποκλειστικά τα άρθρα 34, 38, 39 και 40, τίθεται σε ισχύ, για όλα τα Συμβαλλόμενα Κράτη, την τριακοστή ημέρα από τότε που ο αριθμός των κατατεθειμένων οργάνων αποδοχής φθάνει τα δύο τρίτα του αριθμού των Συμβαλλόμενων Κρατών, κατά την ημερομηνία υιοθέτησης της τροποποίησης.

Άρθρο 48 - Καταγγελία

Ένα Συμβαλλόμενο Κράτος μπορεί να καταγγείλει την παρούσα Σύμβαση, με γραπτή ειδοποίηση προς το Γενικό Γραμματέα των Ηνωμένων Εθνών. Η καταγγελία τεθεί σε ισχύ ένα έτος μετά την ημερομηνία λήψης της αναγγελίας από το Γενικό Γραμματέα.

Άρθρο 49 - Προσιτή μορφή

Το κείμενο της παρούσας Σύμβασης θα καταστεί διαθέσιμο σε προσιτές μορφές.

Άρθρο 50 - Αυθεντικά κείμενα

Το κείμενο της παρούσας Σύμβασης στα αραβικά, κινεζικά, αγγλικά, γαλλικά, ρωσικά και ισπανικά είναι εξίσου αυθεντικό. Για να πιστοποιηθούν τα παραπάνω, οι υπογράφωντες πληρεξούσιοι, ειδικά εξουσιοδοτημένοι γι' αυτό από τις αντίστοιχες Κυβερνήσεις τους, υπέγραψαν την παρούσα Σύμβαση.

ΕΓΧΕΙΡΙΔΙΟ ΕΚΠΑΙΔΕΥΟΜΕΝΟΥ

Η Εθνική Συνομοσπονδία Ατόμων με Αναπηρία (Ε.Σ.Α.μεΑ.) στο πλαίσιο του Ε.Π. «ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ ΚΑΙ ΑΡΧΙΚΗ ΕΠΑΓΓΕΛΜΑΤΙΚΗ ΚΑΤΑΡΤΙΣΗ» (ΕΠΕΑΕΚ ΙΙ), ΜΕΤΡΟ 2.5. «Δια Βίου Εκπαίδευση» ΕΝΕΡΓΕΙΑ 2.5.1. «Εναλλακτικές μορφές δια βίου εκπαίδευσης» ΚΑΤΗΓΟΡΙΑ ΠΡΑΞΕΩΝ «Ανάπτυξη των ΙΔΒΕ και λειτουργία προγραμμάτων δια βίου εκπαίδευσης» με συγχρηματοδότηση από το Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Ταμείο (ΕΚΤ), υλοποιεί Έργο με τίτλο: «**ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΗ ΕΝΔΥΝΑΜΩΣΗ ΤΩΝ ΑΤΟΜΩΝ ΜΕ ΑΝΑΠΗΡΙΑ ΚΑΙ ΤΩΝ ΣΤΕΛΕΧΩΝ ΤΩΝ ΑΝΑΠΗΡΙΚΩΝ ΟΡΓΑΝΩΣΕΩΝ**».

Το παρόν εγχειρίδιο εκπονήθηκε στο πλαίσιο του εν λόγω Έργου - ΥΠΟΕΡΓΟ 1 - προκειμένου να αποτελέσει το υλικό εκπαίδευσης των στελεχών του αναπηρικού κινήματος που θα παρακολουθήσουν το εκπαιδευτικό πρόγραμμα με αντικείμενο το σχεδιασμό πολιτικής σε θέματα αναπηρίας, που θα υλοποιηθεί σε διάφορες πόλεις της χώρας, συνολικής διάρκειας 250 ωρών.

Το εγχειρίδιο αυτό στοχεύει να λειτουργήσει ως πρακτικό εργαλείο υποστήριξης των στελεχών του αναπηρικού κινήματος (πρωτοβάθμιων και δευτεροβάθμιων οργανώσεων) ώστε να διεκδικήσουν με ενιαίο και συστηματικό τρόπο τα δικαιώματα των ατόμων με αναπηρία σε όλους τους τομείς της ζωής, την ισότιμη μεταχείριση, την αναγκαία προσβασιμότητα υποδομών, υπηρεσιών και αγαθών και κατ'έκταση να διασφαλίσουν την κοινωνική ένταξη των ατόμων με αναπηρία.